TRACTATUS
DE VITA, MYSTERIIS,
ET ANNIS
JESU CHRISTI,

AUCTORE

R. P. F. IGNATIO HYACINTHO
AMAT DE GRAVESON.

TOMUS SECUNDUS.

Digitized by Google

MONITUM

Auctoris ad Lectorem.

CUM nullum ſit in Chriſtiana Religione Myſterium, quod magis ad homines pertineat, quam ineffabile Conſilium, quo Pater æternus miſit in Mundum Filium ſuum Unigenitum, ut Naturam humanam induens, totum genus humanum, primigenia Protoparentis labe perditum, pretioſa morte repararet, illataque damna reſarciret; facile eam in ſpem erigor, candide Lector, fore ut ceteras, quæ in hoc ſecundo *Tractatus de Myſteriis Chriſti Servatoris noſtri*, Tomo continentur, Diſſertationes lectitare non te pigeat, quo plenam auguſtiſſimi Myſterii Incarnationis Verbi Divini aſſequaris notitiam, linguamque habeas, non quæ huc, atque illuc feratur volubilitate verborum, ſed doctam & eruditam, quæ Religionis Chriſtianæ quam profiteris, cauſas & rationem contra Fidei hoſtes reddere ſciat. At enim, Apoſtolus *Petrus* primæ ſuæ Epiſtolæ c. 3. v. 15. jubet nos eſſe paratos ad reddendam rationem de ea, quæ in nobis eſt, Spe, atque ideo de ea, quæ in nobis eſt, Fide; ut inde intelligant Theologi (ſicut appoſite obſervat noſter *Melchior Canus* c. 5. l. 2. de locis Theologicis) *Chriſtianam Religionem non eſſe ſimilem Scholæ Pythagoricæ, cujus alumni, nulla rationis antecepta informatione, nullaque omnino reddita cauſa, auctoritatem præceptoris arcte mordicuſque tenebant. Indoctorum eſt*, proſequitur idem Auctor, *iſta conſuetudo, eaque Saracenorum, Paganorum, Hæreticorum, ut cæca, & temeraria ſuæ Sectæ dogmata ſine judicio amplectantur, & quæ diſquiſitione egent maxime, hæc ſine ulla diſquiſitione recipiant*. Theologi autem Chriſtiani, ut poſſint exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt,

arguere, his præſidiis inſtructi eſſe debent, quibus doctrinæ & Religionis ſuæ rationem reddere, omnique argumentorum genere Fidei hoſtes convincere valeant. Certe legimus in Hiſtoria Eccleſiaſtica, plures Martyres, ſæviente Tyrannorum perſecutione, ab Ethnicis Præſidibus interrogatos, quorſum Chriſtianam Religionem profiterentur? intrepide rationem reddidiſſe; quos inter unum hic laudabo *S. Lucianum*, de quo *Joannes Bollandus*, Soc. Jeſu Scriptor, tom. 1. de Actis Sanctorum ad diem 7. menſis Januarii ex *Rufino*, & ex manuſcriptis Codicibus hæc refert obſervatione digna: *Lucianus, vir moribus, continentia, & eruditione præcipuus, Antiochenus presbyter, cum ad Tribunal Judicis fuiſſet adductus; Cur, inquit ad eum Præſes, vir rationalis & prudens, ſequeris Sectam, cujus non potes reddere rationem? aut, ſi eſt aliqua, audiamus. Tum ille, data ſibi facultate dicendi, hujuſmodi orationem de Fide noſtra habuiſſe dicitur: In occulto non eſt, quod Chriſtiani colimus. Deus unus eſt nobis per Chriſtum annunciatus, & per Spiritum Sanctum noſtris cordibus inſpiratus. Non enim, ſicut vos putatis, humanæ alicujus perſuaſionis errore conſtringimur, nec indiſcuſſa, ut alii parentum traditione decipimur. Auctor nobis de Deo Deus eſt. Neque enim poſſet ſublimis illa Majeſtas ſenſibus humanæ mentis illabi, niſi vel ſpiritus ſui virtute delata, vel Verbi, ac Sapientiæ ſuæ interpretationibus indicata. Fateor, erravimus nos etiam aliquando, & ſimulacra, quæ ipſi finximus, Deos Cœli, ac Terræ putabamus auctores. Verum, omnipotens Deus ille, quem non noſtris manibus fictum, ſed cujus nos decebat eſſe figmentum, errores miſeratus humanos, Sapientiam ſuam miſit in hunc Mundum carne veſtitam, quæ nos doceret, Deum qui Cœlum feciſſet, & Terram, non in manufactis, ſed in inviſibilibus requirendum Vitæ, & nobis Leges, ac diſciplinæ præcepta conſtituit, ſervare parſimoniam, paupertate gaudere, manſuetudinem colere, ſtudere, pati, puritatem cordis amplecti, patientiam cuſtodire. Sed & omnia hæc, quæ nunc adverſum nos geritis, ventura nobis prædixit: adducendos nos ad Reges, & ante Tribunalia Judicum ſtatuendos, ac veluti victimas jugulandos. Inde eſt denique, quod & ipſe, qui erat immortalis,*

utpote

utpote Verbum & Sapientia Dei, morti ſe præbuit, quo nobis, in corpore poſitus, patientiæ præberet exemplum. Sed nec nos ſua morte decepit, quibus poſt tertiam diem reſurrexit, ut mortem vinceret reſurgendo: Quæ autem dico, non ſunt in obſcuro geſta loco, ne teſtibus indigent: pars pene Mundi jam major huic veritati aſtipulatur. Aut ſi quid in his ſuſpectum videtur, conteſtatur de iis etiam agreſtis manus ignara figmenti: Si minus adhuc creditur, adhibebo vobis etiam loci ipſius, in quo res geſta eſt, teſtimonium. Aſtipulatur his ipſe in Hieroſolymis locus, & Golgothana rupes ſub patibuli onere diſrupta: antrum quoque illud, quod avulſis Inferni januis corpus denuo reddidit animatum. Quod ſi terrena vobis minus digna videntur, accipite etiam de Cælo aſtipulatorem fidelem. Solem ipſum horum vobis produco teſtem, qui, cum hæc fieri per impios videret in terris, lumen ſuum meridie abſcondit in Cælo. Requirite in Annalibus veſtris, invenietis temporibus Pilati, Chriſto patiente, fugato Sole, interruptum tenebris diem. Quod ſi Terræ, ſi Cælo, ſi ſanguini eorum, a quibus veritatem per tormenta perquiritis, fidem non accommodatis, quomodo meis verbis allegationibuſque credetis? Et cum pene jam his verbis auditoribus ſuadere cœpiſſet, arripi jubetur in carcerem, ibique abſque tumultu populi necari. Hoc longiuſculum *S. Luciani*, Martyris, coram Ethnico Præſide Reſponſum hic integrum inferendum eſſe duxi, tum quia ad iſtud, quod nunc tracto, argumentum videtur mihi eſſe perquam appoſitum; tum quia etiam facili negotio inde intelliges, candide Lector, Theologis potiſſimum incumbere officium cauſas, & rationem reddendi doctrinæ, qua credimus Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum, & invicte contra Religionis hoſtes commonſtrandi, hanc Fidem noſtram nec cum natura, nec cum ratione temporum, nec cum veritate Hiſtoriæ, cum Sacræ, tum Prophanæ, nec cum Vaticiniis Prophetarum pugnare, ſed mirifice conſentire, plurimiſque argumentis evidenter credibilibus eam ſuaderi poſſe. *Abſit enim* (ſunt verba *S. Bernardi* adverſus *Abaelardum*) *Abſit*, inquam, *ut putemus, in fide, vel ſpe noſtra aliquid dubia æſtimatione pendulum, & non magis totum, quod in ea eſt, certa ac ſolida veritate ſubnixum, Oraculis, &*

mira-

miraculis divinitus perſuaſum, ſtabilitum & conſecratum partu Virginis, Sanguine Redemptoris, gloria reſurgentis. Cum igitur Theologis prima eſſe debeat cura, ut ad Myſteriorum Jeſu Chriſti veritatem contra Fidei hoſtes aſſerendam ac vendicandam ſemper parati eſſe poſſint, nullus dubito, quin tu, candide Lector, haſce Diſſertationes, quas *De Vita & Myſteriis Jeſu Chriſti* complectitur Tomus iſte Secundus, eadem ſedulitate legas, qua alias ſexdecim Diſſertationes in priori Tomo contentas, perluſtraſti, ſicque tandem earum frequenti lectione tibi tandem gratuleris, quod Myſteriorum Jeſu Chriſti (ſicut verum decet Theologum) cauſas & rationem reddere ſcias. Id te lubentiore animo facturum facile mihi perſuadeo, ſi præ oculis habeas hæc *Lactantii* lib. 4. *Divinarum Inſtitutionum* cap. ultimo diſertiſſima verba, quibus huic meo Monito coronidem impono: *Quidam*, inquit Lactantius, *non ſatis cœleſtibus litteris eruditi, cum veritatis accuſatoribus reſpondere non poſſent, objicientibus vel impoſſibile, vel incongruum eſſe, ut Deus in uterum ſe mulieris includeret, ut Cœleſtem Majeſtatem ad tantam infirmitatem potuiſſet deduci, ut hominibus contemptui, deriſui, contumeliæ, & ludibrio eſſet, poſtremo etiam cruciamenta perferret, atque in execrabili patibulo figeretur: quæ omnia cum neque ingenio, neque doctrina defendere, ac refutare poſſent (nec enim vim, rationemque penitus pervidebant) depravati ſunt ab itinere recto, & Cœleſtes litteras corruperunt, ut novam ſibi doctrinam ſine ulla radice, ac ſtabilitate componerent*. Hæc pericula, in quæ, teſte *Lactantio*, quidam ob ignorantiam impegerunt, omni procul dubio declinabis, candide Lector, ſi Diſſertationes noſtras *De Vita, & Myſteriis Jeſu Chriſti* lectione dignari non graveris. Ex his quippe, primo modum addiſces ac methodum oppugnandi, & profligandi Atheos, incredulos, & Infideles, qui ficulneis argumentis, vanis conjecturis, & futilibus ſophiſmatibus Chriſtianam Religionem, cum Prophetarum Vaticiniis, & Chriſti Sanguine ac miraculis fundatam, audent traducere, Sanctiſſimaque Chriſti Domini Myſteria, tanquam hominum figmenta, ſtolidorum errores, ac ſolertiorum ludibria, proculcare ſolent. Secundo, contra Judæos invicte probabis, Legem Moſai-

Moſaicam, qua tantopere ipſi gloriantur, adveniente Chriſto Domino, vero Meſſia, & promulgata Lege Evangelica, ceſſiſſe, non ſecus ac prodita luce cedunt umbræ; nec illam tamen magis læſam eſſe, quam ſi pictæ imagini Regis, Rex ipſe vivus ſuccedens, omnium in ſe oculos deflectat, aut ſi puer imbecillus progreſſu temporis grandeſcat in virum adultum, aut ſi frondibus & foliis ſuccedat fructus maturus, aut ſi Lunam, & ſtellas Sol exoriens obſcuret. Habuit Lex Moſaica tempus ſuum; quod illa typis adumbravit, clariſſime Chriſtus Dominus toti Orbi repræſentavit, quod illa promiſit, ipſe exhibuit, quod prædixit, ipſe geſſit, perfecit, adimplevit. Stultum autem eſt expectare futurum, quod jam præſens eſt: Inſanum, ſic umbris delectari, ut res veras adſperneris; ſic hærere imperfectis, ut perfecta contemnas; ſic amplecti carnalia, ut ſpiritualia faſtidias; ſic terrenis affixum eſſe, ut negligas Cœleſtia. Tertio, nullo negotio proteres impia dogmata, quæ circa Myſteria Jeſu Chriſti diſſeminarunt Hæretici, negantes aut Divinam, aut Humanam ejus naturam, vel ejus ſatisfactionem infinitam, vel Sacrificium in ara Crucis ab eo oblatum, vel neceſſitatem bonorum operum a fide in Chriſtum mediatorem indivulſam, vel voluntatem, quam habuit Chriſtus Dominus, moriendi pro omnibus omnino hominibus, vel ejus deſcenſum ad Inferos, glorioſam Reſurrectionem, atque judiciariam poteſtatem agnoſcere pervicaciter detrectantes. Denique intelliges, *ſolam Catholicam Eccleſiam eſſe* (verbis utor *Lactantii* loco mox a me laudato) *quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium Fidei, hoc Templum Dei, quod ſi quis non intraverit, vel a quo ſi quis exiverit, a ſpe vitæ, ac ſalutis æternæ alienus eſt. Neminem ſibi oportet pertinaci concertatione blandiri. Agitur enim de vita, & ſalute, cui niſi caute ac diligenter conſulatur, amiſſa & extincta erit. Sed tamen, quia ſinguli quique cætus Hæreticorum, ſe potiſſimum Chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant, ſciendum eſt, illam eſſe veram, in qua eſt Confeſſio, & Pœnitentia, quæ peccata, & vulnera, quibus ſubjecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat. Hæc interim paucis admonendi gratia retuli, nequis errorem fugere cupiens,*

piens, majori implicetur errore, dum penetrale veritatis ignorat. Vale candide Lector, & hæc *Lactantii*, antiquiſſimi, & facundiſſimi Scriptoris, verba, in mente tua trabali clavo, ut dicitur, figere ſatage, meoſque in explicandis, ac illuſtrandis Jeſu Chriſti Divinis Myſteriis qualeſcumque conatus æqui bonique pro tua humanitate conſule.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS
DE VITA, MYSTERIIS,
ET ANNIS JESU CHRISTI,

Servatoris noſtri,

DISSERTATIONIBUS

Dogmaticis & Chronologicis, necnon Obſervationibus Criticis & Hiſtoricis,

JUXTA GERMANAM
DOCTORIS ANGELICI

Mentem illuſtratus, & ad uſum Scholæ accommodatus.

DISSERTATIO XVII.

Utrum fides in Chriſtum Mediatorem fuerit omni tempore neceſſaria, & an ſola fides in Chriſtum Mediatorem vim habeat juſtificandi, ſeu nobis applicandi merita Chriſti, ut efficaciter proſint ad ſalutem?

TRia potiſſimum fidei Catholicæ dogmata, contra Hæreticorum errores defendenda ſuſpicio. Primo oſtendam, fidem in Chriſtum mediatorem omni ęvo fuiſſe ad ſalutem neceſſariam, adeoque Ethnicos, ſive Philoſophos, qui fidem non habuerunt in Chriſtum venturum, quamvis ſecundum rectæ rationis præcepta vixerint, æternam ſalutem non fuiſſe conſecutos. Secundo, refellam errorem hęreticorum hujus temporis Lutheranorum, Calviniſtarum, & Socinianorum, qui, Magiſtrorum ſuorum veſtigiis inſiſtentes, pervicaciter contendunt, homines juſtificari, fructuſque Paſſionis Chriſti ipſis ad juſtitiam & ſalutem applicari per ſolam fidem in Chriſtum mediatorem, qua quiſque certiſſime credit, ſibi per Chriſtum peccata eſſe remiſſa. Denique, commonſtrabo, fidem, quę diſpoſitio neceſſaria eſt ad juſtificationem, non eſſe fiduciam de ſingulari Dei miſericordia, qua ſibi quiſque promiſſiones divinas de remiſſione peccatorum applicat, ſicut falſo aſſerunt hęretici, ſed eſſe aſſenſum præſtitum his omnibus, quę a Deo ſunt revelata.

Digitized by Google

DICO I. *Fidem in Chriſtum mediatorem fuiſſe omni tempore ad ſalutem neceſſariam, ac ſubinde Ethnicos, ſeu Philoſophos, qui hac fide caruerunt, licet juxta rectæ rationis præcepta vixerint, æternam ſalutem non fuiſſe adeptos.*

Probatur primo, quia hæc eſt conſtans ac perpetua Scripturæ & Sanctorum Patrum doctrina, quæ impugnari non poteſt niſi fructus Paſſionis & Crucis Chriſti penitus evacuetur. Nam, ut optime arguit Apoſtolus ad *Galatas* cap. 2. *Si per legem juſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt*, id eſt, ſi abſque fide in Chriſtum, & ex ſolis naturæ operibus aliquis juſtificari poteſt, ergo gratis mortuus eſt Chriſtus. Idem Apoſtolus ad *Rom.* cap. 1. redarguit antiquos Philoſophos, qui, licet prȩeunte luminis naturalis face ad notitiam Dei pervenerint, eum tamen, uti debebant, non coluerunt, ſed veritatem Dei in injuſtitia detinuerunt: *Revelatur*, inquit, *ira Dei de Cœlo ſuper omnem impietatem & injuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent*. Quȩ Apoſtoli verba doctiſſimus *Eſtius* in ſuo Commentario ſic interpretatur *Hæc de Græcorum Philoſophis dicit Apoſtolus, quorum etſi quidam, ut mox dicetur, ad unius Dei notitiam philoſophando pervenerint, ut Pythagoras, Socrates, Plato, Ariſtoteles & alii, quibus adde Hermetem Trimegiſtum, Sacerdotem & Philoſophum Ægyptium, Senecam Philoſophum & Senatorem Romanum, nemo tamen omnium Deum cognitum, aut coluit, ut debuit, aut colendum prædicavit*. Immo, ut de Seneca ait *S. Auguſtinus* libro 6. de Civit. Dei cap. 10. *colebat*, ille Philoſophus, *quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat, adorabat*. Generalem deficientis in Philoſophis Ethnicis juſtitiæ cauſam, hanc ex eorum præſumptione aſſignat *Sanctus Auguſtinus* Epiſtol. 155. ad *Macedonium*, alias 52. *Apud eos*, inquit, *verax pietas, ideſt, verax veri Dei cultus (unde omnia recte vivendi duci oportet officia) non invenitur, non ob aliud, quantum intelligo, niſi quia beatam vitam tam ipſi ſibi quodam modo fabricare voluerunt, potiuſque patrandam, quam impetrandam putaverunt, cum ejus Dator non ſit, niſi Deus*. Et in libris contra Julianum Aquilinus ille Doctor latiſſime probat, Infidelium opera, ut plurimum, plena eſſe nigredine peccatorum, perfectaſque apud illos virtutes reperiri haud poſſe. Secundo, *Sanctus Thomas* 2. 2. quȩſt. 2. art. 7. invictis rationibus probat, oportuiſſe omni tempore credi aliquo modo explicite myſterium Incarnationis, quod ab æterno fuit diſpoſitum, ut ſuam homines ſalutem aſſequerentur, atqui myſterium Incarnationis fuit Ethnicis Philoſophis penitus ignotum, non ergo ſalutem æternam conſequi potuerunt. Denique, præter fidem in Chriſtum Mediatorem, prærequiritur ad ſalutem, ut mox contra hæreticos oſtendemus, neceſſitas bonorum operum, & conſortium Chriſtianarum virtutum, potiſſimum timoris, & amoris Dei, veræ humilitatis, ſinceræ pœnitentiæ, & deteſtationis peccatorum, quibus virtutibus quis unquam dicet præditos fuiſſe Philoſophos Gentiles? Qui potius, ut paſſim docent Sancti Patres, aut vitiis dediti, aut ſuperbia elati, virtutes, quas ad faſtum oſtentabant, non Deo, ſed ſibimetipſis arroganti ſupercilio acceptas referebant, ſicque ignorantes Dei juſtitiam, & ſuam quȩrentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non fuerunt ſubjecti. Qua de cauſa, cum paucis abhinc annis quidam Societatis Jeſu Scriptor, cujus nomini parco, in lib. Gall. idiom. conſcripto aſſeruiſſet, Sinarum gentem, per duo circiter annorum millia ante Chriſtum natum, puram ac integram conſervaſſe unius, ac veri Dei cognitionem, ei in Templo omnium antiquiſſimo ſacrificaſſe, multoſque per ampliſſimum illud temporis ſpatium apud Sinas fuiſſe fideles vera ſanctitate prȩditos, plenos Dei Spiritu, regularum puriſſimȩ charitatis obſervantiſſimos, ita ut hominum illorum ſanctitatem, & charitatem Deus etiam editis miraculis confirmaverit, hanc, inquam, illius moderni Scriptoris aſſertionem merito Sacra Facultas Pariſienſis anno 1700. die 17. Auguſti cenſura confixit, eamque damnavit tanquam falſam, ſcando-

doloſam, verbo Dei contrariam, hæreticam, Chriſtianæ Fidei, & Religionis everſivam, virtutem Paſſionis Chriſti, & Crucis evacuantem. Hujus Cenſuræ, quam tulit Sacra Facultas Pariſienſis, tenorem ac rationem mox indicabo.

Advertat tamen Lector, privatos aliquos Ethnicos, paucos tamen, ex ſpeciali Dei privilegia, extra Populum Iſraeliticum ab Abrahæ temporibus verum Deum coluiſſe, eoſque per fidem futuri Chriſti adventus, ejuſque nomine, & gratia fuiſſe ſalvatos. Id liquet primo ex *S. Auguſtino*, qui lib. 18. De Civit. Dei cap. 47. propoſito *Jobi*, qui ante Moyſis tempus vixit, noto omnibus exemplo: *Divinitus*, inquit, *proviſum fuiſſe non dubito, ut ex hoc uno ſciremus, etiam per alias gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad ſpiritualem Jeruſalem. Quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt, niſi cui divinitus revelatus eſt unus Mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Jeſus, qui venturus in carne, ſic antiquis Sanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis veniſſe nunciatus eſt; ut una, eademque per ipſum fides omnes in Dei Civitatem, Dei Domum, Dei Templum, prædeſtinatos perducat ad Deum.* Idem docet Sanctus Doctor lib. de peccato originali c. 24. l. 3. contra duas Epiſtolas Pelagianorum c. 4. & Epiſt. 102. alias 49. ubi hæc habet: *Itaque ab exordio generis humani, quicumque in eum crediderunt, eumque utcumque intellexerunt & ſecundum ejus præcepta pie, & juſte vixerunt, quandolibet, & ubilibet fuerint, per eum proculdubio ſalvi facti ſunt.* Secundo, *Sanctus Thomas* 2. 2. q. 2. art. 7. ad 3. aperte innuit, fuiſſe aliquos infideles, quibus facta eſt revelatio de Chriſto, quique æternam ſalutem conſecuti ſunt: *Dicendum*, inquit, *quod multis Gentilium facta fuit revelatio de Chriſto..... ſi qui tamen ſalvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt ſalvati abſque fide Mediatoris: quia etſi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in Divina Providentia, credentes Deum eſſe Liberatorem hominum ſecundum modos ſibi placitos.* Denique, Hiſtoria Eccleſiaſtica narrat, anno Chriſti 780. imperantibus *Conſtantino, & Irene*, ad longos Thraciæ muros ciſtam effoſſam eſſe, in qua vir proceræ magnitudinis ſepultus jacebat cum hac inſcriptione: *Chriſtus e virgine naſcetur, & in eum credo. Conſtantino, & Irene Imperatoribus Sol! me rurſus videbis.* Cæterum, quamvis omnes Theologi ultro fateantur, aliquos inter Ethnicos extitiſſe viros, qui per fidem in Chriſtum venturum æternam ſalutem ſunt adepti, id tamen de integra natione extra gentem Judaicam abſolute pronunciare non ſolum falſum eſt, ſed etiam verbo Dei, perpetuæ SS. Patrum traditioni, & Sedis Apoſtolicæ definitionibus omnino contrarium. Hinc jure optimo Sacra Facultas Pariſienſis die 17. Menſis Auguſti anni 1700. proſcripſit *tanquam falſam, temerariam, ſcandaloſam, impiam, Verbo Dei contrariam, hæreticam, Chriſtianæ Fidei & Religionis everſivam, virtutem Paſſionis Chriſti, & Crucis ejus evacuantem*, doctrinam quorumdam, qui aſſerebant, Sinarum Gentem per duo circiter annorum millia ante Chriſtum natum, puram & integram conſervaſſe unius ac veri Dei cognitionem, & in Templo omnium antiquiſſimo uni ac vero Deo ſacrificaſſe. Hanc, inquam, doctrinam confixit Sacra Facultas Pariſienſis, & in Cenſura ſua declaravit, extram Gentem Judaicam, ſeu extra poſteros *Abrahæ*, nullum alium populum, in unum Reipublicæ corpus adunatum, veram ac puram Religionem, ante Chriſtum natum, eſſe profeſſum, quia Scriptura Sacra, quoties loquitur de Gentibus, quæ, extra populum Judaicum, ante Chriſtum natum extiterunt, eas univerſim Idololatras appellat: *Omnes Dii Gentium Dæmonia*, Pſal. 95. *Simulacra Gentium argentum & aurum*, Pſal. 113. *Notus in Judæa Deus*, Pſal. 75. *Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis*, Pſal. 147. Teſtatur etiam Apoſtolus *Paulus*, Gentes, ante Chriſtum natum, excepto populo judaico, fuiſſe *ſine Deo in hoc mundo*, Epiſt. ad Epheſios cap. 2. & *Sanctus Lucas* cap. 14. Actuum Apo-

ſtolorum , aſſerit , Deum , ante Incarnationem Filii ſui , permiſiſſe , ut omnes Gentes , excepto populo Judaico , ingrederentur vias ſuas , ideſt , in tenebris Idololatriæ jacerent immerſæ : *in præteritis generationibus ;* inquit , *dimiſit omnes Gentes ingredi vias ſuas.*

DICES : *Sanctus Juſtinus* in Apologia prima aſſerit , antiquos Philoſophos , ſola ratione duce , fuiſſe Chriſtianos : *Quicumque* , inquit , *cum ratione* , *ac verbo vixere* , *Chriſtiani ſunt* , *quamvis Athei habiti ſint* , *quales inter Græcos fuere Socrates* , *Heraclitus* , *atque iis ſimiles : inter Barbaros autem Abraham* , *& Ananias* , *& Miſael* , *& Elias & alii complures*. Si igitur antiqui Philoſophi , ſola ratione duce , fuerunt Chriſtiani ; ſequitur ex mente *Sancti Juſtini* , illos citra fidem in Chriſtum Mediatorem ad æternam ſalutem pervenire potuiſſe.

Reſpondeo : quod ſi penitus inſpiciantur , & æqua lance ponderentur verba *Sancti Juſtini* , non erit difficile antiquum illum Patrem vindicare ab hoc errore , quem ipſi falſo affingit *Caſaubonus* Exercitatione 1. contra Baronium . Enim vero *Sanctus Juſtinus* eo loci tria diſtinguit hominum genera . Primo eorum , qui ſub lege naturali ante Moyſis tempora vixere , qualis *Abraham* , & ceteri Patriarchæ . Secundo , eorum , qui poſt Moſaicam legem vitam duxerunt , ut *Elias* , & alii : Tertio , eorum , qui Philoſophi dicuntur , ſicut *Socrates* , & *Heraclitus* , qui ſuam inter Paganos juxta rectæ rationis præcepta , ætatem traduxerunt . De primo , & ſecundo hominum genere nulla poteſt eſſe diſceptatio , fatentur quippe Sancti Patres , & omnes Theologi Scholaſtici , eos per fidem futuri Chriſti adventus , ejuſque gratia fuiſſe ſalute æterna donatos . Tota itaque difficultas eſt de tertio hominum genere , nimirum de *Socrate* , *Heraclito* , aliiſque Philoſophis , quos *Sanctus Juſtinus* appellat Chriſtianos , eo quod cum ratione vixerint , quamvis Athei habiti ſint , & fidem de Chriſto venturo non habuerint , ex quo juxta Sanctum illum Doctorem conſequi videtur , antiquos illos Philoſophos abſque fide in Chriſtum Mediatorem ad ſalutem æternam perduci potuiſſe : verum , ab illo errore , perquam longiſſime abfuiſſe *Sanctum Juſtinum* , ex triplici explicatione , quæ illius verbis adhiberi poteſt , facile oſtenditur . Primo , quando *Sanctus Juſtinus* , dicit : *Et quicumque cum ratione vixere Chriſtiani ſunt* , *&c.* nihil aliud docet , niſi hominibus ante Chriſti adventum indita fuiſſe veritatis , & rationis ſemina , ſive , ut ipſemet ibidem loquitur , univerſum hominum genus illius Verbi , & rationis fuiſſe particeps . Unde , ſicut licuit *Tertulliano* Apologetici cap. 17. animam , quæ Deum verum cognoſcit , appellare naturaliter Chriſtianam : *o teſtimonium* , inquit , *animæ naturaliter Chriſtianæ !* ita non abſimili ratione potuit *Sanctus Juſtinus* antiquos Philoſophos , quibus veritatis , & rationis indita erant ſemina , appellare Chriſtianos . Secundo , quando *S. Juſtinus* ait : *Et quicumque cum ratione vixerunt Chriſtiani ſunt* , vult ſolum per hæc verba confirmare id , quod ſæpe ſæpius in ſuis Operibus inculcat , videlicet Philoſophos Gentiles ex ſacris veteris Teſtamenti Codicibus plura hauſiſſe , defloraſſe , & agnoviſſe , quæ in his de Chriſto Prophetarum Oraculis erant prædicta , atque hoc ſenſu *Juſtinus* Ethnicos Philoſophos potuit appellare Chriſtianos . Ceterum , eoſdem Philoſophos ſine fide in Chriſtum Mediatorem æternam ſalutem fuiſſe conſecutos nullibi dixit , nec ſomniavit unquam Sanctus Juſtinus . Certe , Hæretici , Schiſmatici , & excommunicati non deſinunt appellari Chriſtiani , quamvis nemo putet , eos , ſi in hæreſi , vel in excommunicatione , vel in ſchiſmate moriantur , ſalutem æternam conſequuturos , potuit ergo Sanctus Juſtinus antiquos Philoſophos Gentiles , in quibus Verbi , ſeu veritatis , ac rationis ſemina indita erant , quodam modo nuncupare Chriſtianos , licet pro comperto habuerit , eos , fide in Chriſtum Mediatorem deſtitutos , ſalutem æternam nunquam adeptuos . Denique , ſanctus Juſtinus quoſ-

quoſdam antiquos Philoſophos appellat Chriſtianos non ſimpliciter, & abſolute quaſi præcipua Chriſtianæ Religionis, dogmata profeſſi ſint, ſed ſolum ſecundum quid, & imperfecte, quatenus videlicet, ſpretis Gentilium Idolis, verum Deum coluerunt, & purioris vitæ obſervantiores multa ad mores ſpectantia docuerunt, quæ rectæ rationi conſentanea ſunt. Hanc eſſe *Sancti Juſtini* mentem, patet ex his, quæ habet in prædicta Apologia, ubi de Philoſophis Ethnicis ſic loquitur: *quia autem non omnia, quæ rationis ſunt, & Verbi, id quippe Chriſtus eſt, perviderunt, & promulgarunt, diverſa a ſeipſis, & contraria perſæpe dixerunt*. Quibus verbis aperte declarat, Ethnicos Philoſophos imperfecte tantum fuiſſe Chriſtianos, eoſque Chriſtianæ Religionis dogmata, quæ imperfecte noverant, falſis opinionibus, variiſque erroribus corrupiſſe. Quis autem credat, *Sanctum Juſtinum* exiſtimaſſe, hujuſmodi Chriſtianos tam imperfectos æterna potuiſſe donari beatitudine? Illius ſane erroris inſimulari non debet vir ille doctiſſimus, & de Chriſtiana Religione optime meritus. Plura ſi ſuper hac re ſcire deſideret Lector, conſulat librum Gallice editum ab *Antonio Arnaldo*, Doctore Sorbonico, cui titulus eſt: *De la neceſſitè de la foyen Jeſus Chriſt pour être ſauvè*: ideſt *De neceſſitate fidei in Chriſtum ad ſalutem conſequendam*: In quo doctiſſimus ille Author neceſſitatem fidei in Chriſtum Mediatorem omni tempore neceſſariam fuiſſe ad ſalutem multis argumentis demonſtrat, & Sanctos Patres potiſſimum *Juſtinum*, & *Clementem Alexandrinum* ab oppoſito errore, quem ipſis *Caſaubonus*, & *Montacutius* perperam affingunt, egregie vindicat.

DICO SECUNDO: *Fidem in Chriſtum Mediatorem eſſe diſpoſitionem neceſſariam ad juſtificationem, in eam tamen ſolam refundi non debere totam vim juſtificationis*.

Antequam probetur hæc aſſertio, obſervandum eſt, triplicem ab hæreticis fidem diſtingui, videlicet *hiſtoricam*, *miraculorum*, & *promiſſionum*. Fidem hiſtoricam vocant eam, quæ divina myſteria credit, ſive res geſtas, quæ in Scripturis Sacris memorantur, de qua fide dicitur ad Hebręos cap. 11. *Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei*. Secundam, ideſt, *miraculorum fidem*, appellant eam, qua fiunt, vel impetrantur a Deo miracula, de qua dicitur 1. ad Corinth. cap. 13. *Etſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, &c.* Tertia denique fides, quam hæretici *promiſſionum* vocant, ea eſt, quæ fertur in divinas promiſſiones de remiſſione peccatorum, de qua dicitur *Marci* cap. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Hanc autem promiſſionum fidem duplicem adhuc aſſerunt hæretici, *generalem* unam, qua promiſſam homini ſalutem dicunt. Alteram *ſpecialem*, qua uunſquiſque ſibi promiſſionem divinam applicans credit, ſeu potius confidit omnia ſibi per Chriſtum peccata eſſe remiſſa. Hinc fidem illam appellant *fiduciam* de ſingulari miſericordia Dei, qua in Chriſto Mediatore cor hominis acquieſcit, & propter ipſum, ſibi condonata eſſe peccata certiſſime confidit. In hoc ſitum eſt hæreticorum noſtri temporis impium de juſtificatione dogma. Hac præmiſſa obſervatione

Probatur prima aſſertionis pars, nimirum fidem in Chriſtum mediatorem eſſe diſpoſitionem neceſſariam ad juſtificationem. Primo, ex Apoſtolo ad Rom. cap. 5. *Juſtificati igitur in fide pacem habeamus ad Deum*. Ad Hebræos cap. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator ſit*. Et ibidem: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Secundo, idem ſanxit Concilium Tridentinum Seſſ. 6. cap. 6. ubi hæc habet: *Diſponuntur autem*, ideſt, adulti, *ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata, & promiſſa ſunt; atque illud in primis a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, &c.* Quæ Concilii Tridentini definitio exprimit doctrinam Sanctorum Patrum, qui fidem paſſim appellant principium, & originem, januam, & viam vitæ æternæ.

Accedit denique ratio Theologica, quam ſuppeditat *Sanctus Thomas* Primæ Secundæ quęſt. 113. art. 4. Motus liberi arbitrii, inquit Angelicus Doctor, ad juſtificationem ideo neceſſarius eſt, quia mens hominis a Deo movetur, Deus autem mentem hominis movet, eam ad ſe convertendo, ſicut dicitur Pſal. 84. *Deus tu converſus vivificabis nos*; motus itaque mentis, quo in Deum convertatur, ad juſtificationem omnino neceſſarius eſt; atqui prima mentis in Deum converſio fit per fidem, juxta Apoſtolum ad Hebræos cap. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere*, igitur ad juſtificationem motus fidei neceſſarius eſt.

Probatur ſecunda aſſertionis pars, videlicet in ſolam fidem refundi non debere totam vim juſtificationis. Primo, quia præter fidem in Chriſtum Mediatorem, aliæ ad juſtificationem neceſſario prærequiruntur diſpoſitiones, nimirum timor Dei, ſpes vitę æternæ, amor Dei ſuper omnia dilecti, odium peccati, & vitæ novæ propoſitum, atque inchoatio, ut docet *Sanctus Thomas* 1. 2. qu. 113. artic. 5. Secundo, ſi ſola fides juſtificaret impium, ſola itidem fides abſque bonis operibus ſufficeret ad ſalutem, atqui ſola fides abſque bonis operibus ad ſalutem non ſufficit, ut diſerte aſſerit *Sanctus Jacobus* cap. 2. ſuæ Epiſtolæ: *Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides ſalvare eum?.... ſicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus*. Hinc Deus ſæpe ſæpius nos in ſacris litteris hortatur, & admonet, ut operemur bonum, dum tempus habemus; ut vigilemus, & oremus, ut abundemus in omni opere bono; ut cum timore, & tremore ſalutem noſtram operemur; ut currentes comprehendamus gloriæ bravium, ut pulſemus, & aperietur nobis; ut petamus, & accipiemus; ut quæramus, & inveniemus; ut mandata ejus obſervemus, & ut vocationem noſtram per virtutum, & bonorum operum exercitium certam faciamus. Denique, ſi ſola fides juſtificaret ut inſtrumentum applicans juſtitiam Chriſti, ſequeretur, Sacramenta novæ legis non juſtificare, ut inſtrumenta Paſſionis Chriſti, quod e regione opponitur verbo Dei ad Titum cap. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Ergo in ſolam fidem refundi non debet tota vis juſtificationis.

Reſpondent heterodoxi: fidem ſalvificam, ſeu fidem, quæ juſtificat, divelli non poſſe a charitate, & ab aliarum virtutum conſortio, ac ſubinde eum, qui juſtificatur, habere una cum fide ceteras virtutes cum ipſa indivulſe conjunctas.

Verum hæc reſponſio multis momentis refelli poteſt. Primo, quia fidem a charitatis, ceterarumque virtutum conſortio ſeparari poſſe, non unus probat Scripturæ Sacræ locus. Id quippe manifeſto colligitur ex 1. ad Cor. c. 13. ubi Apoſtolus ait: *Si habuero omnem fidem... charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Et ex Epiſt. Jacobi c. 2. *Fides ſine operibus mortua eſt*.

Secundo, ſi fides a charitatis, ceterarumque virtutum conſortio divelli non poſſet, ſequeretur malos, & impios, quotquot in Eccleſia Catholica extant cum bonis permixti, vel infideles eſſe, vel in ſumma peccatorum licentia, atque libidine, præditos eſſe charitate, ceteriſque virtutibus Chriſtianis, quod dictu abſurdiſſimum eſt.

Tertio, *Sanctus Auguſtinus* lib. 15. de Trinit. cap. 18. aperte docet, fidem ſine charitate eſſe poſſe, *ſine charitate*, inquit, *fides poteſt eſſe, ſed non & prodeſſe*. Idem docet *Sanctus Thomas* 2. 2. qu. 24. art. 12. ubi late probat per peccatum mortale amitti charitatem, & gratiam ſanctificantem, ſed non fidem, quæ, informis licet, remanet cum peccato, juxta ejuſdem Angelici Præceptoris doctrinam 2. 2. quęſt. 10. art. 4.

Quarto, ſi fides a charitate ſeparari non poſſit, ſicut dictitant hæretici, velint nolint, fateri debent, ſi ſibi conſtare velint, hominem fide ſemel præditum nunquam a charitate excidere, etiamſi in graviſſima prorumpat crimina. Enim vero docent noſtri temporis hæretici, fidem, quæ juſtificat, nullo quantumvis atrociſſimo crimine, excepto infidelitatis peccato, amitti poſſe, ita ut *David*,

cum

Digitized by Google

cum adulterium, & homicidium perpetravit; & *Salomon*, dnm Idolis thus adolevit; *& Sanctus Petrus*, quando Chriſtum Dominum ter negavit, juſti ſemper permanſerint, fidemque juſtificantem non amiſerint. Idem docent hæretici de omnibus juſtis, quos a juſtitia, ſeu a fide juſtificante excidere non poſſe pertendunt, quamvis in nefanda prolabantur flagitia. Hæc hæreticorum doctrina aperte colligitur ex eorum libris, & Synodis, potiſſimum ex Synodo Dorthrectana habita anno 1619. Immo in hac doctrina præcipuum ſuæ reformationis caput, ac fundamentum ab hæreticis Calviniſtis conſtitui Sole clarius evincit doctiſſimus *Antonius Arnaldus*, qui huic controverſiæ ultimam diem impoſuiſſe videtur in aureo Opere Gallico idiomate exarato, cui titulus eſt: *Le Renverſement de la Morale de Jeſus Chriſt par les erreurs des Calviniſtes touchant la juſtification*; ideſt: *Moralis Jeſu Chriſti erroribus Calviniſtarum circa juſtificationem penitus profligata*. Hac autem ſemel ſuppoſita hæreticorum doctrina, ſic argumentum conficio: Si fides a charitate ſeparari non poſſet, manente fide, deberet & remanere charitas, atqui contendunt noſtri temporis hæretici fidem, quæ juſtificat, permanere in juſtis, etiam dum in graviſſima labuntur ſcelera, ergo neceſſe eſt, juxta eorum doctrinam, ut in juſtis, etiam dum atrociſſima flagitia patrant, maneat charitas, quam a fide juſtificante nullo pacto divelli poſſe mordicus propugnant. Quis autem, amabo, non execretur tam peſtilentem doctrinam, quæ Deum cnm diabolo, lucem cum tenebris, juſtitiam cum iniquitate, charitatem cum peccato vinculo monſtroſo nectit, ac copulat? quid, ſodes, ſceleſtius, & ab omni pietatis ſenſu magis aliennm, quam dicere, eum, qui in vitiorum charibdi eſt immerſus, & in peccatorum cœno, inſtar ſuis, volutatur, juſtum eſſe, Deum diligere, mandata Dei obſervare? Profecto, ut verbis utar *Grotii* in Animadverſionibus pro ſuis ad Caſſandrum Notis, art. de diſcrimine peccatorum mortalium, & venialium: ***Nullum potuit in Orbem Chriſtianum induci dogma pernicioſius quam hoc: hominem qui credidit, aut qui regenitus eſt (nam hæc multis idem valent) poſſe prolabi in flagitia, & ſcelera, ſed accidere non poſſe, ut propterea divino favore excidat, aut damnationem incurrat. Hoc nemo veterum docuit, nemo docentem tuliſſet; nec aliud evidentius vidi argumentum detortæ ad privatos, & malos ſenſus Scripturæ, quam in hoc negotio***. Hanc impiam hæreticorum doctrinam, ex qua ſequitur moralis Chriſtianæ exterminium, & quæ latiſſimum ad omnia flagitiorum genera oſtium reſerat, Apoſtolus Paulus in ſuis Epiſtolis damnat: docet ſiquidem, juſtitiam cum iniquitate ſociari non poſſe, Deumque ultorem præpotentem ſcelerum, molles, fures, avaros, ebrioſos in æternum perditurum: *Neſcitis*, inquit 1. ad Corinth. cap. 3. *quia templum Dei eſtis, & Spiritus Sanctus habitat in vobis: ſi quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus, &c.* & c. 6. ejuſdem Epiſtolæ: *An neſcitis, quia iniqui Regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque Idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei poſſidebunt. Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri*. Et 2. ad Corinth. cap. 6. *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? at quæ pars fideli cum infideli? Quis autem conſenſus Templo Dei cum Idolis?* Denique, ad Galatas cap. 5. *Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt*. Quæ omnia Apoſtoli loca radicitus convellunt portentoſum illum hæreticorum errorem aſſerentium, juſtificationem fieri per ſolam fidem, eamque fidem ſalvificam, ſeu juſtificantem, nullo alio quantumvis gravi, & enormi, præ-

A 4 ter-

terquam infidelitatis peccato, deperdi poſſe. Quamobrem, Synodus Tridentina ad profligandas id ætatis enatas hæreſes congregata, merito definivit Seſſ. 6. capit. 15. *Non modo infidelitate, per quam, & ipſa fides amititur, ſed etiam quocunque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam juſtificationis gratiam amitti; divinæ legis doctrinam defendendo, quæ a Regno Dei non ſolum infideles excludit, ſed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, maſculorum concubitores, fures, avaros, ebrioſos, maledicos, rapaces, ceteroſque omnes, qui lethalia committunt peccata; a quibus cum divinæ gratiæ adjumento abſtinere poſſunt, & pro quibus a Chriſti gratia ſeparantur*. Et Canone 27. eadem Synodus anathemate percellit eos, qui dicunt, ſemel acceptam gratiam nullo alio quantumvis gravi, & enormi, præterquam infidelitatis peccato, amitti.

DICO ULTIMO: *Fidem, quæ diſpoſitio neceſſaria eſt ad juſtificationem, non eſſe fiduciam de ſingulari Dei miſericordia, qua ſibi quiſque promiſſiones divinas de remiſſione peccatorum applicat, ſed eſſe aſſenſum præſtitum his omnibus, quæ ſunt a Deo revelata*. Ita docent omnes Catholici contra Calviniſtas, qui in Synodo Dorthrectana ſuæ Sectæ doctrinam his verbis proponunt. *De hac electorum ad ſalutem cuſtodia, vereque fidelium in fide perſeverantia, ipſi fideles certi eſſe poſſunt, & ſunt pro menſura fidei, qua certo credunt ſe eſſe, & perpetuo manſuros vera, & viva Eccleſiæ membra, habere remiſſionem peccatorum, & vitam æternam*. Hanc doctrinam pro aris ac focis propugnant *Ameſius*, *Scarpæus*, *Windellinus*, *Paræus*, *Chamierus*, aliaque reformatæ, ſi Superis placet, religionis columina.

Probatur multis momentis Catholicorum doctrina. Primo, quia hæc fiducia, qua quis credit, & certiſſime confidit ſibi eſſe remiſſa peccata, e fronte opponitur Verbo Dei. Verbum quippe Dei diſerte docet, de remiſſione peccatorum, & de ſalute æterna ſemper eſſe timendum, nec de ea citra ſpecialem revelationem nos in hac mortali vita conſtitutos certiores futuros. Sic Proverbiorum cap. 20. dicitur: *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato?* Et Eccleſiaſt. cap. 9. *Neſcit homo an odio, an amore dignus ſit, ſed omnia in futurum ſervantur incerta*. Idem habetur Eccleſiaſtici cap. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, nec adjicias peccatum ſupra peccatum, & ne dicas: miſericordia Domini magna eſt, & peccatorum meorum miſerebitur*. Quibus Scripturæ Sacræ locis confoditur error noſtri temporis hæreticorum, qui, ubi primum juſtitiam Chriſti fide apprehendiſſe ſibi viſi ſunt, nullo deinceps metu concutiuntur, dormiunt in utramvis aurem, & remiſſa ſibi eſſe peccata certo certius confidunt. Idem confirmat locus ille Job cap. 9. *Etiamſi ſimplex fuero, ignoravit hoc ipſum anima mea. Verebar omnia peccata mea, ſciens, quod non parceres delinquenti*. Profecto, Job vir erat ſanctiſſimus, nec, ut ipſe ait, eum cor ejus reprehendebat in omni vita, & tamen metuere ſe ſignificat: at ſi fides ipſum de ſua juſtitia certum feciſſet, ea de re nullatenus dubitaſſet. David etiam, cui Deus peccatum dimiſerat, ſe nihilominus coram Deo occultorum peccatorum reum declarat his verbis: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſervo tuo*. Denique, ut cetera mittam Scripturæ teſtimonia, Apoſtolus Paulus 1. ad Corinth. c. 4. ſic loquitur: *Mihi autem pro minimo eſt, ut a vobis judicer, aut ab humano die: ſed neque me ipſum judico, nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum*. Et alibi dicit: *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*. Quæ Apoſtoli verba aperte excludunt fiduciam illam, qua quis credit, & certiſſime confidit, ſe habere remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. Huic Catholico dogmati de incertitudine juſtitiæ, ideſt, quod nemo, quantavis ſanctitate præditus, certo noverit, aut credere debeat, ſe eſſe juſtum, Sancti Patres ſuffragantur. *Sanctus Auguſtinus* in Pſal. 41. explicans hæc verba: *Ad me ipſum anima mea* tur-

turbata eſt, inquit, *novi*, *quia juſtitia Dei manet*, *utrum mea maneat? Neſcio*; *terret enim me Apoſtolus dicens: Qui ſtat*, *videat ne cadat*. S. Gregorius Magnus lib. 6. Epiſt. 22. ad illuſtrem quamdam fœminam, Imperatricis cubiculariam, data, ſic ſcribit: *Quod vero dulcedo tua in tuis epiſtolis ſubjunxit*, *importunam te exiſtere quoad uſque ſcribam tibi*, *mihi revelatum eſſe*, *quia peccata tua dimiſſa ſunt*. *Rem difficilem*, *etiam inutilem poſtulaſti*; *difficilem quidem*, *quia ego indignus ſum cui revelatio fieri debeat*; *inutilem vero*, *quia ſecura de peccatis tuis eſſe non debes*, *niſi cum jam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minime valebis*. *Quæ dies quoad uſque veniat*, *ſuſpecta*, *ſemper trepida metuere culpas debes*, *atque eas quotidianis fletibus lavare*. S. Bernardus rem adhuc luculentius exprimit Serm. 1. de Septuageſima, ubi ait: *Quis poteſt dicere: Ego de electis ſum? Ego de prædeſtinatis ad vitam æternam? Ego de numero filiorum? quis hæc*, *inquam*, *dicere poteſt*, *reclamante Scriptura*, *neſcit homo an dignus ſit amore*, *an odio? Certitudinem itaque non habemus*, *ſed ſpei fiducia conſolatur nos*, *ne dubitationis hujus anxietate cruciemur*. Uno verbo, omnes Sancti Patres tam Græci, quam Latini, in eamdem ſententiam deſcendunt, quippe qui in ſuis Operibus fideles frequenter adhortantur, ut in timore, & tremore ſalutem ſuam operentur. In quo ſancto timore totius pietatis, & humilitatis Chriſtianæ ſiſtit fundamentum, ſinceræ pœnitentiæ fructus, & bonorum operum, ac virtutum exercitium. Hinc viri juſti, quamdiu vivunt, licet nihil ſibi male conſcii ſint, ſemper tamen timent, & obrepentes quotidianas culpas quotidianis lamentis plangunt. Jugiter quidem illi invigilant, & virtutum officiis indefeſſe funguntur, orant, jejunant, conſcientiam pro virili ab humanis affectibus purgant, & quamvis inde in ſpem, & fiduciam ſalutis erigantur, plenam tamen, & omnimodam, quam promittunt, & non dant hæretici, ſecuritatem non habent, quia probe ſciunt, plerumque vitia blanda ad nos facie ſub ſpecie virtutum venire, Deumque conſulto voluiſſe nos latere, an verus in nobis ipſius inhabitet amor, an divinam charitatem peregrinus, & occultus mundi amor mentiatur, unde Sancto timore concuſſi orant cum Propheta: *Ab occultis meis munda me Domine*, *&c.* Quapropter, cum hæretici ſanctum illum timorem, quo carnes noſtræ configi debent, penitus excutiant, hominemque juſtificari dicant per fiduciam, qua certiſſime confidit ſibi remiſſa eſſe peccata, eadem opera pietatem, & humilitatem Chriſtianam extinguunt, pœnitentiæ, ceterarumque virtutum exercitium e medio tollunt, ſecuritas nanque, ut nemo neſcit, nata eſt generare ſuperbiam. Hinc jure merito *Hugo Grotius* ad calcem libri, cui titulus eſt: *Votum pro pace*, ingenue profitetur, ſe abhorrere a communi illo Proteſtantium dogmate, ſic enim loquitur: *Hoſtis non ſum niſi eorum dogmatum*, *quæ credo noxia aut pietati*, *aut ſocietati humanæ*. *Peccata illa*, *qualia Davidis*, *ideſt homicidia*, *& adulteria non imputari*, *verba ſunt Marlorati*, *dicitis quidem in juſtificatis omnibus pœnitentiam ſemper ſequi*, *quod ego verum non arbitror*. *Et deinde*, *quę eſt illa pœnitentia*, *vivere ut lubet*, *& deinde ſtante morte dicere Miniſtro: Nollem hoc factum*, *& credo juſtitiam Chriſti mihi imputari*, *idque verum eſſe*, *quia id credo; cum hoc viatico ſtatim ille in* Cœlum *evolat*, *deque eo dubitare Stygiæ eſt incredulitatis*. Hactenus *Grotius*, vir ſane eruditus, & prope noſter.

Probatur ſecundo: Nemo poteſt per ſpecialem fidem credere ſeu certo confidere ſibi eſſe remiſſa peccata, niſi ipſi conſtet hoc eſſe revelatum a Deo, atqui nec in Scripturis Sacris, nec in traditionibus Apoſtolicis, nec in Conciliis invenitur revelatum mihi, aut tibi, aut cuipiam nunc viventium, quod ſint remiſſa peccata noſtra, ſimulque Deo grati, & accepti tanquam filii ejus: nullus igitur per fidem ſpecialem credere, ſeu certo confidere poteſt, ſibi eſſe remiſſa peccata. Minor certa eſt, major vero negari non poteſt. Fides namque Chriſtiana ſemper ſupponit

reve-

revelationem Dei, quæ, ut docent omnes Theologi, eſt ratio formalis ſub qua credimus. Cum igitur nulli fidelium nunc in terris viventium revelatum ſit a Deo ſibi condonata eſſe peccata, falſo ſibi blandiretur ille, qui fide ſpeciali certe crederet, & confideret, per Chriſtum ſibi eſſe remiſſa peccata. Non eo tamen inficias, hominem per conjecturas, & nonnullam experientiam dignoſcere poſſe ſe eſſe juſtificatum; at quia hæc notitia ex proprio ſenſu, vel ex teſtimonio conſcientiæ oritur, & non ex divina revelatione, infallibilis non eſt, quia cor hominis inſtabile eſt, & inſcrutabile, ut inquit *Jeremias* cap. 17. *Et ſæpe*, teſte *S. Gregorio Magno* in Paſtorali 1. part. cap. 8. *ſibi mens ipſa mentitur, & fingit ſe de bono opere amare quod non amat, de mundi autem opere non amare quod amat.*

Probatur ultimo: Fides, quæ præerequiritur ad juſtificationem, eſt aſſenſus præſtitus dogmatibus fidei, ergo non eſt fides ſpecialis, ſeu fiducia de ſingulari Dei miſericordia, qua quis credit, & certiſſime confidit ſibi eſſe remiſſa peccata, ſicut effutiunt noſtri temporis Hæretici. Prob. ant. ex bene multis Scripturæ Sacræ locis. Primo, *Matth.* capit. 16. poſtquam Petrus fidei ſuæ confeſſionem edidiſſet his verbis: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*, Chriſtus ita eum commendavit, *Beatus es Simon Barjona, quia caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in Cœlis eſt*. Petrus a Chriſto *Beatus* appellatur, non quod crediderit, & certo confiderit ſibi eſſe remiſſa peccata, ſed quod crediderit, & palam confeſſus fuerit divinitatem Chriſti. Secundo *Lucæ* cap. 7. Chriſtus de Centurione dicit; *Non inveni tantam fidem in Iſrael*, porro, non aliud ſe credere proteſtatus eſt pius Centurio, niſi Chriſti Divinitatem, & Omnipotentiam: *Dic tantum*, inquit, *verbum, & ſanabitur puer meus*. Tertio, Chriſtus *Joannis* cap. 1. laudat fidem Nathanaelis, dicentis: *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Iſrael*, quibus verbis Nathanael non fiduciam de remiſſione peccatorum, ſed aſſenſum, quem Divinitati Chriſti præſtabat, profitebatur. Quarto, Chriſtus *Joannis* cap. 20. Thomæ Apoſtolo exclamanti: *Dominus meus, & Deus meus*, reſpondit: *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt*. Beatos prædicat Chriſtus illos, qui credunt, quod Thomas credidit, quid autem tunc credidit Thomas niſi Chriſtum Deum eſſe, & a mortuis reſurrexiſſe? Quinto, *Joannes* hanc Evangelio ſuo clauſulam apponit: *Hæc ſcripta ſunt ut credatis, quia Jeſus eſt Filius Dei, & credentes, vitam habeatis in nomine ejus*; quibus verbis diſerte ſignificat, fidem, quæ reſpicit Divinitatem Chriſti, ipſam eſſe, quæ ad juſtitiam, & vitam æternam habendam neceſſario prærequiritur, non vero fides illa ſpecialis, quam *fidem promiſſionum* vocitant Hæretici, & qua volunt hominem credere, & certo confidere ſibi eſſe remiſſa peccata. Denique, Apoſtolus Paulus fidem, per quam aſſentimur dogmatibus revelatis, ubique prædicat velut teſſeram ſalutis, ad Rom. cap. 10. *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus*, inquit, *quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitavit a mortuis, ſalvus eris*. Et 1. ad Corinth. cap. 15. *Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepiſtis, & in quo ſtatis, per quod & ſalvamini: qua ratione prædicaverim vobis, ſi tenetis, niſi fruſtra credidiſtis. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundum Scripturas: & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die, ſecundum Scripturas*. Quibus in locis Apoſtolus fidei juſtificantis objectum data opera exponit, nec tamen ait: *Tradidi vobis, ut unuſquiſque certo credat, ſe per Chriſtum eſſe juſtificatum*, quod tamen dicere debuiſſet Apoſtolus, ſi revera exiſtimaſſet in hoc poſitam eſſe fidem juſtificantem, ſed ait: *Tradidi vobis, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt, & quia tertia die a mortuis reſurrexit*, quod eſt objectum fidei dogmaticę, qua aſſentimur his omnibus, quę a Deo ſunt revelata, non vero obje-

objectum fidei ſpecialis, ſeu fiduciæ de ſingulari Dei miſericordia, qua, ſicut garriunt Hæretici, aliquis credit, & certo confidit ſibi per Chriſtum peccata eſſe remiſſa.

His omnibus merito addi debent definitiones, & Canones, quibus in Concilio Tridentino proſcriptus eſt hic Hæreticorum error. Seſſione ſexta cap. 9. hæc habet Synodus Tridentina: *Quamvis autem neceſſarium ſit credere, neque remitti, neque remiſſa unquam fuiſſe peccata, niſi gratis divina miſericordia propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam, & certitudinem remiſſionis peccatorum ſuorum jactanti, & in ea ſola quieſcenti peccata dimitti, vel dimiſſa eſſe, dicendum eſt, cum apud Hæreticos, & Schiſmaticos poſſit eſſe, immo noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur, vana hæc ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud aſſerendum eſt, oportere eos, qui vere juſtificati ſunt, abſque ulla omnino dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere ſe eſſe juſtificatos, neminemque a peccatis abſolvi, ac juſtificari, niſi eum, qui certo credat ſe abſolutum, & juſtificatum eſſe, atque hac ſola fide abſolutionem, & juſtificationem perfici; quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſſis, deque mortis, & reſurrectionis Chriſti efficacia dubitet*. Et Canone 12. Sacra Synodus anathemate percellit eum, qui dixerit, fidem juſtificantem nihil aliud eſſe, quam fiduciam divinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe, qua juſtificamur. Idem ſtatuit prædicta Synodus Canone 13. Canone 14. Canone 15.

Hic Lector obiter advertere debet, quod licet *Ambroſius Catharinus*, vir ingenio ſuo plus æquo indulgens, & a caſtris *S. Thomæ* transfuga, docuerit hominem juſtum de ſua juſtitia eſſe certiſſimum, ita ut nullatenus de ea dubitare poſſit; ſemper tamen improbavit errorem Hæreticorum, qui contendunt ſpecialis miſericordiæ fidem, qua quis credit, & certo confidit ſibi eſſe remiſſa peccata, eſſe fidem juſtificantem. Hoc de argumento *Catharinus* duos edidit Tractatus, ſtante adhuc Synodo Tridentina, quibus noſtri *Dominici Soto* ea de controverſia lucubrationem paulo acerbiori ſtylo confutavit, ei autem reſpondit *Dominicus Soto* Apologia doctiſſima, cum adhuc Tridenti agerent Patres. Non eſt dubium, quin potior eſſet cauſa *Dominici Soto*, ejuſque ſententia Scripturæ ſacræ, traditioni, & ipſius Concilii Tridentini decretis magis conſentanea, attamen ſuam impune *Catharinus* propugnavit ſententiam, eique nulla a Patribus Synodi erroris nota inuſta eſt. Nunc autem hæc *Catharini* opinio male audit apud omnes Theologos, qui, quamvis ultro fateantur juſtum poſſe de ſua juſtitia habere certitudinem probabilibus innixam conjecturis, & petitam ex internis, quos perſentit, motibus, videlicet ex ſtudio honoris Dei, ex lubenti cogitatione, & auditu rerum divinarum, & ad vitam ſecundum Deum inſtituendam ſpectantium, ex ſerenitate, & tranquillitate animi cum interna conſolatione, ex clamore denique, ſive ex oratione devota ad Deum, affectuque tenero, & ex aliis id genus internis motibus: negant tamen jure optimo Catholici Theologi, juſtum poſſe habere de ſua juſtitia certitudinem abſolutam, ſeu quæ excludat omnem dubitationem, quia fit quandoque, ut his prope ſimiles motus, & affectus etiam illi ſentiant, qui juſti non ſunt, ut nempe & Deum Patrem vocent, & quadam cordis teneritudine ſermones de Deo, rebuſque divinis non illibenter auſcultent, & ſuavitatem quamdam experiantur, quę etiam lacrymas elicit, & maleſanam aliquando parit tranquillitatem. Quo fit, ut illi motus æquivoca ſigna ſint, & interdum fallacia, quibus proinde etſi ſuffragantibus credere nec debemus, nec tenemur, niſi expreſſum habeamus teſtimonium par illi, quod per Prophetam reddidit Deus Davidi dicentem: *Tranſtulit Dominus peccatum tuum*, vel per Chriſtum Magdalenę dicentem: *Remiſſa ſunt ei peccata multa*; & Paralytico: *Remittuntur tibi peccata tua*. Merito igitur exploditur ab omnibus Theologis nova, & peculiaris illa ſententia *Catharini*, qui, ut oſtenderet, quanto ingenii præpolleret acumine, a regia Thomiſtarum via deſcivit, & in ſtatuen-

tuendis paradoxis nimium liberalis fuit, unde non mirum, ſi ab ipſa Schola Thomiſtica, de qua male meritus eſt, ob nimiam novandi pruriginem, fuerit ſummo conſenſu rejectus, de quo etiam Prędicatorum Ordinis Theologi, ob quinquaginta ejus Aſſertiones a communi Scholarum doctrina peregrinas, coram Paulo Tertio, Summo Pontifice, expoſtularunt.

DILUUNTUR HÆRETICORUM OBJECTIONES

De juſtificatione per ſolam fidem, & de juſtitiæ inamiſſibilitate.

Arguitur primo: Nihil aliud ab homine peccatore Chriſtus in Evangelio exigere videtur ut ſalvus fiat, præter ſolam fidem, ergo homo per ſolam fidem in Chriſtum mediatorem juſtificatur. Prob. ant. ex multis Scripturæ Sacræ locis. *Matth.* cap. 9. Chriſtus dixit mulieri ſanguinis fluxum patienti: *Fides tua te ſalvam fecit*. Idem dixit Magdalenæ, *Lucæ* cap. 7. Deinde, *Matth.* cap. 15. mulierem Chananæam his verbis Chriſtus compellat. *O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis*. Tertio, cuidam petenti filium ſuum a dæmone liberari, reſpondit Chriſtus *Marci* cap. 9. *Si credis, omnia poſſibilia ſunt credenti*. Quarto, Chriſtus *Lucæ cap.* 8. ait patri, cujus filia defuncta erat: *Noli timere, crede tantum, & ſalva erit*. Denique, *Joannis* cap 3. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam*. Ergo Chriſtus nihil aliud ab homine peccatore exigit, ut ſalvus fiat, præter ſolam fidem.

Reſpondeo primo: In his, & aliis ſimilibus Scripturæ Sacræ locis, quę magno, ſed inani ſtudio congerunt Hæretici, fidei quidem tribui juſtificationem, conſequens tamen non eſſe, ſolam fidem ad juſtificationem ſufficere: alioquin, cum ſola ſpes ab Apoſtolo ad Roman. cap. 8. nominetur: *Spe ſalvi facti ſumus*, ſequeretur ſolam ſpem, abſque conſortio aliarum virtutum, juſtificare, quod, nemine reclamante, eſt plane abſurdum. Cur autem Scriptura fidei tribuat juſtificationem, triplex poteſt afferri ratio. Primo, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire, ut inquit Synodus Tridentina. Secundo, quia fides juſtificationem impetrat, hac quippe ratione dictum eſt Magdalenæ, *Lucæ* cap. 7. *Fides tua te ſalvam fecit*; fides ſiquidem, ut hic ſumitur, eſt opus Deo gratum, cujus intuitu cetera donantur quæcumque ad juſtitiam, & ſalutem hominis pertinent. Hinc *Sanctus Auguſtinus* lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 16. ait. *Fides orando impetrat, quod Lex imperat.* Et lib. de Prędeſt. Sanct. cap. 7. inquit: *Ex fide ideo dicit*, Apoſtolus, *juſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua impetrantur cetera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juſte vivitur*. Et in lib. de ſpiritu, & littera cap. 30. *Per Legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam ſanatio animæ a vitio peccati*. Denique, fidei tribuitur juſtificatio, quia homo fidei beneficio, magis quam aliorum actuum, humiliter profitetur, ſe non propria virtute, ſed Chriſti merito gratis juſtificari. In his ergo Scripturæ Sacrę locis, quæ adducunt Hæretici, licet declaretur fidem eſſe neceſſariam ad juſtificationem, non excluduntur tamen aliæ virtutes, & bona opera, maxime cum fides, de qua ibi fit ſermo, ſit fides, quæ per dilectionem operatur.

Reſpondeo ſecundo: His in locis Scripturæ Sacræ, in quibus Chriſtus ait: *Crede tantum, & ſalva erit. Si credis, omnia poſſibilia ſunt credenti*, ſermonem non eſſe de juſtificatione impii, ſed de fide ad impetranda miracula neceſſaria. Fidem autem ſolam interdum ſufficere ad impetranda miracula convenit inter omnes Theologos, quia miracula ad fidem confirmandam, non ad ejus, qui illa obtinet, ſanctitatem comprobandam eduntur.

Arguitur ſecundo: Apoſtolus Paulus ſæpius in ſuis Epiſtolis inculcat hominem gratis, & per fidem juſtificari, non ex operibus; ergo juſtificatio fit per ſolam fidem. Prob. ant. ad Rom. cap. 3. *Arbitramur*, inquit Apoſtolus, *hominem per*

fidem

fidem juſtificari ſine operibus Legis. Et c. 4. *Ei autem, qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui juſtificat impium, reputatur fides ejus ad juſtitiam*. Ad Galatas cap. 2. *Scientes autem, quod non juſtificatur homo ex operibus Legis: niſi per Fidem Jeſu Chriſti*. Et ad Epheſios c. 2. *Gratia eſtis ſalvati per fidem, non ex operibus*. Hinc *S. Auguſtinus* diſputans contra Pelagianos, docet, juxta Apoſtoli doctrinam, opera Legis nihil ad juſtificationem juvare, ſed potius per Legem homines reos, & prævaricatores fieri, ergo ex Apoſtolo juſtificatio fit per ſolam fidem.

Reſpondeo: Hominem dici ab Apoſtolo gratis, & abſque operibus Legis juſtificari, duplici de cauſa. Primo, quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promerentur, ut explicat Synodus Tridentina Seſſ. 6. cap. 8. ſi enim gratia eſt, jam non ex operibus; alioquin, ſicut ait Apoſtolus, *gratia non eſt gratia*. Hinc tamen colligi minime poteſt, hominem ſola fide juſtificari, nam ſicut juſtificatio, licet ex fide fiat, nihilominus gratuita eſt, ita etiam quamvis juſtificatio exigat pœnitentiam, & amorem Dei ſuper omnia dilecti, ſeu pœnitentiæ, & charitatis opera, tanquam diſpoſitiones neceſſarias, nihiloſecius gratuita eſt, quia hæc omnia pœnitentiæ, & charitatis opera ſunt divinæ gratiæ partus, non ſecus ac fides. *Quando Apoſtolus ait*: arbitramur juſtificari hominem per fidem ſine operibus Legis, *hoc dixit, non quia negavit, aut evacuavit opera bona, cum dicat*, Deum unicuique reddere ſecundum opera ejus, *ſed quia opera ſunt ex fide, non ex operibus fides, ac per hoc ab illo ſunt nobis opera juſtitiæ, a quo eſt ipſa fides, de qua dictum eſt*: Juſtus ex fide vivit. *Homines autem non intelligentes, quod ait Apoſtolus*, arbitramur hominem juſtificari ex fide ſine operibus Legis, *putaverunt eum dicere, ſufficere homini fidem, etiamſi male vivat, & bona opera non habeat*. Ait *Sanctus Auguſtinus* lib. de gratia, & lib. arb. cap. 7. Secundo, dum Apoſtolus a juſtificatione excludit opera Legis, diſputat contra Judæos, qui habita Lege eo ſuperbiæ delapſi ſunt, ut putarint, ſolam Legem ad hominem juſtificandum ſufficere: neque neceſſariam eſſe Dei gratiam. Ad illorum itaque frangendam ſuperbiam Apoſtolus ſæpius in ſuis Epiſtolis inculcat hominem gratis, & abſque operibus Legis juſtificari: *Ad hoc ducit, inquit Sanctus Auguſtinus* Serm. 13. de verbis Apoſtoli, *& commendat iſta Apoſtolus propter Judæos, qui de lege gloriabantur, & libero arbitrio ſuo Legem ſufficere arbitrabantur, ignorantes Dei juſtitiam, ideſt, ex fide juſtitiam datam a Domino, & ſuam volentes ſtatuere, quaſi ſuis viribus impletam, non dante fide impetratam, juſtitiæ Dei, ſicut dicit, non ſunt ſubjecti*. Hac reſponſione facile oſtenditur contra Hæreticos, doctrinam Apoſtoli Pauli de juſtificatione non eſſe oppoſitam doctrinę Sancti Jacobi, nam quando Sanctus Jacobus in ſua Epiſtola Catholica ait, Abrahamum ex operibus fuiſſe juſtificatum, loquitur de operibus factis ex fide, ſeu ex gratia, & ex divina miſericordia; quando vero Paulus dicit: *Si Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum*, vult ſolum, quod, ſi Abraham juſtificatus eſt ex operibus antecedentibus fidem, vel ex ſolius liberi arbitrii viribus profectis, habet gloriam, ſed non apud Deum, non negat tamen Apoſtolus Paulus, opera, quę fiunt ex gratia, ad juſtificationem eſſe neceſſaria, immo eorum neceſſitatem commendat in Epiſtol. ad Rom. c. 2. ubi hęc habet: *Qui*, ſeu Deus, *reddet unicuique ſecundum opera ejus: iis quidem, qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem & incorruptionem quęrunt, vitam æternam: iis autem, qui ſunt ex contentione, & non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio*. Et verſu 13. ejuſdem Epiſtolę ſubdit: *Non enim auditores Legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores Legis juſtificabuntur*.

Ad authoritatem Sancti Auguſtini reſpondeo, quod, cum Sanctus ille Doctor diſputaret contra Pelagianos aſſeren-

rentes, gratiam Dei in veteri Teſtamento non eſſe niſi Legem Moyſi traditam, gratiam vero novi Teſtamenti non niſi Evangelium, & exemplum Chriſti; ut hunc errorem configeret S. Aug. docet, opera Legis abſque fide nihil prorſus juvare, nihilque ad juſtificationem prodeſſe, & neminem per Legem, ſed ſolum per gratiam Chriſti a peccato liberari, ac juſtificari poſſe. Præclare in hanc rem ait *Sanctus Auguſtinus* Epiſt. 194. alias 105. ad Sixtum: *Neque ab illo* (peccato) *quod originaliter trahitur, neque ex his quæ unuſquiſque in vita propria vel non intelligendo, vel nolendo intelligere, mala congregat, vel etiam inſtructus ex Lege, additamento prævaricationis exagerat, quiſquam liberatur, & juſtificatur, niſi gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, non ſolum remiſſione peccatorum, ſed prius inſpiratione fidei, & timoris Dei, impartito ſalubriter orationis affectu, & effectu.*

Arguitur tertio: Bene multi SS. Patres aſſerunt, ſolam fidem juſtificare, ita enim docent *Origenes* ad capit. 3. Epiſtol. ad Romanos, *Hilarius* Can. 8. in Matth. *Ambroſius*, ſeu potius *Hilarius Sardus*, in commer. ad cap. 3. & 4. Epiſt. ad Rom. inter Opera S. Ambroſii, *Auguſtinus* in lib. de Perfectione Juſtitię, & in Pſalm. 88. *Baſilius* Hom. de humilitate, *Chryſoſtomus* Hom. 3. in Epiſt. ad Titum, *Theodoretus*, & *Theophylactus* in cap. 3. Epiſt. ad Rom. *Bernardus* Ep. 77. & Serm. 22. in Cantica, ergo juxta traditionem SS. Patrum ſola fides juſtificat.

Reſpondeo: Patres in objectione laudatos, dum aſſerunt, ſolam fidem juſtificare, excludere ſolum velle a juſtificatione primo Opera Legis Moſaicę, vel opera quę pręcedunt fidem, & fiunt ex ſolis viribus liberi arbitrii. Secundo, illos Patres excludere dumtaxat a Juſtificatione neceſſitatem operis externi, ſine quo homo aliquando juſtificari poteſt, quando videlicet deeſt opportunitas, nec ſuppetit tempus hujuſmodi opera exercendi. Denique dico, Sanctos Patres excludere tantum velle a juſtificatione virtutem Sacramentorum veteris Legis, quę vim juſtificandi non habebant; vel exhibitionem externorum Sacramentorum Novæ Legis, videlicet Baptiſmi, quando non adeſt poſſibilitas illum ſuſcipiendi. Ceterum, Sanctos Patres, pręter fidem ad juſtificationem, admiſiſſe neceſſitatem bonorum operum, ſeu charitatis, pœnitentiæ, ceterarumque virtutum, ex eo maxime liquet, quod paſſim in ſuis Scriptis doceant, eos, qui, poſt Baptiſmum, in aliquod grave peccatum lapſi ſunt, ad remiſſionem peccatorum, ſeu ad juſtificationem per claves Eccleſię obtinendam, præparari debere, juxta temporis ſui vigentem diſciplinam, diuturna, & laborioſa pœnitentia, peccatorum deteſtatione, omniumque virtutum, & bonorum operum exercitio. Profecto, Sancti Patres, *Cyprianus* Tract. de lapſis, *Ambroſius* in lib. de lapſu Virginis conſecratæ, *Gregorius Nazianzenus* Orat. in Sanct. lumina, *Gregorius Nyſſenus* in Epiſtol. Canonica, *Pacianus* in Epiſt. 3. ad Sempronianum, & Patres Conciliorum Arelatenſis primi, Neocæſarienſis, Gangrenſis, Illiberitani, &c. eos, qui poſt Baptiſmum lapſi erant, tam luctuoſæ, & acerbę pœnitentię ad reconciliationem, ſeu juſtificationem obtinendam, nunquam addixiſſent, ſi crediidiſſent, ſolam fidem juſtificare poſſe; nam Hęretici ideo bonorum operum, pœnitentiæ, ac cęterarum virtutum ad juſtificationem neceſſitatem negant, quia falſo ſibi perſuadent, ſolam fidem juſtificare.

Addo etiam cum noſtro *Medina* in Primam Secundę S. Thomę Quęſt. 113. artic. 5. hanc propoſitionem, *ſola fides juſtificat*, ſenſum poſſe pati Catholicum, eumque multiplicem. Primus eſt, quod fides ſola ex parte intellectus ſufficiat ad ſalutem, & juſtitiam. Secundus, quod fides formata, ſeu charitate animata, quæ ſemper prorumpit in bona opera, juſtificet, & ſufficiat ad ſalutem. Tertius ſenſus, ut fides ſumatur pro Lege fidei, ideſt, ſola Lex fidei juſtificat, Lex enim fidei includit charitatem, & omnia quæ in Lege fidei pręcipiuntur. Quartus ſen-

ſenſus eſt, quod ſola fides oſtendit, unde vera juſtitia accipienda ſit. Cum itaque hæc locutio, *ſola fides juſtificat*, ſenſum Catholicum habere poſſit, nemini mirum videri debet, quod eam aliqui Sancti Patres interdum uſurpaverint. Immo recte ibidem obſervat noſter *Medina*, quod ſi quis impræſentiarum prędicta locutione, *ſola fides juſtificat*, uteretur, non ſtatim, ceu Hæreticus damnandus eſſet; modo conſtaret aliunde, eum a ſententia de neceſſitate bonorum operum ad juſtificationem non recedere, quia Concilium Tridentinum abſolute non damnat hanc propoſitionem, *fides ſola juſtificat*, ſed ait ſeſſ. 6. Can. 9. *Si quis dixerit, ſola fide impium juſtificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad juſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe eum ſuæ voluntatis motu præparari, atque diſponi: anathema ſit*. Verum, quamvis hęc locutio *ſola fides juſtificat*, Catholicum ſenſum habere poſſit, quia tamen a verbis Hęreticorum, ſicut docet S. Thomas 3. p. quęſt. 16. artic. 8. cavere maxime debemus, perperam procul dubio ageret Theologus, qui prędicta locutione ſive in Concionibus, ſive in Diſputationibus uti vellet.

Arguitur ultimo: Qui ſemel juſtificatus eſt, peccare non poteſt, ergo qui juſtus eſt, nequit amittere juſtitiam, & charitatem, ac ſubinde omnia peccata etiam graviſſima, quæ juſtus perpetrare poteſt, ipſi propter fidem juſtificantem non amplius imputantur. Prob. ant. Primę *Joannis* cap. 3. dicitur, quod *omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt*. Ex verbis quibus ſic conficitur argumentum: omnis qui ex Deo natus eſt, & in quo manet ſemen ipſius, peccatum non facit, immo peccare non poteſt, atqui ille, qui juſtificatus eſt, dicitur ex Deo natus, cum ſit filius Dei, & ſemen Dei in ipſo manet, gratia videlicet, & charitas, ergo qui juſtus eſt, peccare non poteſt, nec proinde juſtitiam, & charitatem amittere.

Præterea, *Sanctus Bernardus* in Tractatu *de natura, & dignitate amoris*, ait Petrum, cum peccavit, charitatem non amiſiſſe, ergo ex *Sancto Bernardo* charitas, ſeu perfecta juſtitia, non amittitur per peccatum.

Reſpondeo ad utrumque momentum, & ad primum dico: Inepte ab Hæreticis adduci hæc *Sancti Joannis* verba ad ſtabiliendum impium, quod propugnant, de inamiſſibilitate juſtitiæ dogma, cum certum ſit, totum Apoſtoli ea in Epiſtola ſermonem huic nefando dogmati eſſe omnino oppoſitum. Enim vero *Sanctus Joannes* a primo ſtatim capite hunc errorem depellit his verbis: *Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ: Si dixerimus, quoniam ſocietatem habemus cum illo, & in tenebris ambulamus, mentimur & veritatem non facimus*. Item cap. 2. *In hoc ſcimus quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.... Si quis diligit Mundum, non eſt charitas Patris in eo*. Item cap. 3. *Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum eſt iniquitas*. Cœcus ſit profecto oportet, qui non videt impium Hæreticorum de inamiſſibilitate juſtitiæ dogma fuiſſe a *Sancto Joanne* profligatum. Quando ergo Sacer ille Evangeliſta dicit, *quod omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, & non poteſt peccare* idem plane eſt, ac ſi diceret, eum, qui natus eſt ex Deo, ſeu qui ſanctificatus eſt, peccatum non facere, quandiu filius Dei eſt, & gratiam ſanctificantem habet, quia gratia ſanctificans cum peccato lethali inſimul ſtare, & cohærere non poteſt, quamvis tamen ille, qui juſtificatus eſt, ſi ſemel gratię ſanctificantis jacturam faciat, revera peccet, non ſecus ac arbor bona, quamdiu bona eſt, malos fructus non producit, & mulier pudica; quandiu pudica eſt, adulterium non committit, ſecus tamen ſi arbor vitietur, & ſi mulier pudica eſſe deſinat. Sic, qui natus eſt ex Deo, quamdiu ſemen Dei, ſeu gratiam, & charitatem in ſe conſervat, generatio Dei conſervat eum, & malignus non tangit eum, at ſi volens ſemen

men illud abjecerit, ex quo ſemine natus eſt, charitatem amittet, & evadet filius Diaboli. Ita hunc locum *Sancti Joannis* interpretantur Sancti Patres Hieronymus, Auguſtinus, & Thomas: *Credendum eſt*, inquit *Sanctus Auguſtinus* Lib. de corrept. & Gratia cap. 13. *quoſdam de filiis perditionis non accepto dono perſeverandi uſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & poſtea cadere, neque de hac vita, priuſquam hoc eis contingat, auferri. Quorum ſi nemini contigiſſet, tandiu haberent homines iſtum ſaluberrimum timorem, quo vitium elationis opprimitur, donec ad Chriſti gratiam, qua pie vivitur, pervenirent, deinceps jam ſecuri nunquam ſe ab illo eſſe caſuros. Quæ præſumptio in iſto tentationum loco non expedit, ubi tanta eſt infirmitas, ut ſuperbiam poſſit generare ſecuritas*. Idem docet *Sanctus Auguſtinus* Lib. de Dono Perſeverantiæ cap. 8.

Ad authoritatem *S. Bernardi*, reſpondeo primo: Hunc Tractatum *de natura, & dignitate amoris*, non eſſe germanum *S. Bernardi* fœtum, ſed *Guillelmi*, ſeu *Vuillelmi*, Abbatis Monaſterii S. Theodorici prope Remos, ſicut probat doctiſſimus *Mabillonius* Tom. 2. recentis, quam adornavit, editionis Operum S. Bernardi.

Reſpondeo ſecundo: Hunc locum, quaſi ex Sancto Bernardo deſumptum, ſibi objeciſſe *Sanctum Thomam* 2. 2. queſt. 24. art. 12. ad 2. Ad quem exponendum reſpondet, charitatem bifariam amitti poſſe, uno modo directe per actualem contemptum, & hoc modo dicit Angelicus Doctor, Petrum non amiſiſſe charitatem: alio modo indirecte, quando videlicet committitur aliquid contrarium charitati propter aliquam paſſionem concupiſcentiæ, vel timoris; & hoc modo Petrum amiſiſſe charitatem, ſed cito recuperaſſe. Hæc reſponſio Sancti Thomæ conſona eſt menti Authoris Tractatus illius, qui ea ratione innuit, Petrum peccando non amiſiſſe charitatem, *quia*, inquit, *peccavit potius in veritatem, quam in charitatem*.

Reſpondeo denique, hunc Authorem hic non agere de charitate ſupernaturali, & Theologica, quę per quodlibet peccatum mortale amittitur, ſed de quadam charitate acquiſita, & benevolentia humana, qua Petrus erga Chiſtum ducebatur, quam certum eſt non fuiſſe penitus extinctam per peccatum, ſed tantum aliquo pacto ſopitam. Ita cenſet *Duvallius* in 2. 2. queſt. 2. de Charitate art. 7.

DILUUNTUR HÆRETICORUM OBJECTIONES

De fide ſpeciali miſericordiæ, ſeu de fiducia, qua quis credit, & certo confidit, ſibi per Chriſtum eſſe remiſſa peccata.

Arguitur primo: Apoſtolus ad Rom. cap. 4. ait: *Ideo ex fide, ut ſecundum gratiam firma ſit promiſſio*. Quibus verbis Apoſtolus aperte deſignare voluit, fiduciam, qua complectimur promiſſiones divinas, eaſque nobis applicamus, credentes, ac certiſſime confidentes nobis per Chriſtum peccata eſſe remiſſa; ergo ex Apoſtolo Fides juſtificans non eſt aſſenſus dogmatibus revelatis, ſed potius ſpecialis miſericordiæ divinæ fiducia, qua quis credit, & certo confidit, ſibi per Chriſtum condonata eſſe peccata.

Reſpondeo: Apoſtolum eo loci non loqui de promiſſione remiſſionis peccatorum, ſicut falſo ſibi perſuadent Hæretici, ſed de promiſſione Abrahamo facta, quod gentium multarum futurus eſſet Pater; ſeu agit Apoſtolus de promiſſione vocationis gentium ad juſtitiam, & ſalutem: quę quidem promiſſio firma, & rata eſſe non poterat, ſi juſtificatio ex Lege Moyſis fuiſſet facta, tunc enim Judęi ſoli juſtitiam, & ſalutem eſſent conſequuti. Quamobrem, ut promiſſio de vocatione gentium facta Abrahamo firma, & gratuita eſſet, probat Apoſtolus Deum non juſtificare homines ex Lege, neque ex operibus ex naturę penu depromptis, ſed ex fide Jeſu Chriſti, quę ſola gratuitę, veręque juſtitię initium eſt non Judæis modo, ſed etiam gentibus. Certe de promiſſione vocationis gen-

gentium, non vero de fiducia ſpecialis miſericordiæ hic agere Apoſtolum liquet ex ipſius verbis: *Non enim per Legem*, inquit, *promiſſio Abrahæ, aut ſemini ejus ut hæres eſſet Mundi, ſed per juſtitiam fidei. Si enim, qui ex Lege, heredes ſunt: exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio ... ideo ex fide, ut ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei, qui ex Lege eſt ſolum, ſed & ei, qui ex fide eſt Abrahæ, qui Pater eſt omnium noſtrum, ſicut ſcriptum eſt: quia Patrem multarum gentium poſui te, &c.* Quibus verbis aperte indicat Apoſtolus, ſe non loqui de promiſſione remiſſionis peccatorum, ſed de promiſſione vocationis gentium facta Abrahamo, quod videlicet futurus eſſet Pater multarum gentium.

Arguitur ſecundo: Fideles certo noſcunt ſe eſſe juſtos, & Dei filios, ſe Spiritum Dei habere, ſe in gratia Dei converſari, Chriſtum Jeſum in ſe ipſis eſſe, ſe a charitate Dei ſeparari non poſſe; atqui certitudo illa oritur ex fide ſpecialis miſericordiæ, qua quis credit, & confidit ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata, ergo fides ſpecialis miſericordiæ Dei, qua quis confidit ſibi propter Chriſtum indulta eſſe peccata, eſt fides juſtificans. Prob. maj. ex pluribus teſtimoniis Apoſtoli Pauli; & primo ad Rom. ubi ait: *Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filii Dei*. Et infra: *Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli ..... neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro*. Deinde, 1. ad Corinth. cap. 2. *Nos autem non ſpiritum hujus Mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus quæ a Deo donata ſunt nobis*. Tertio; 2. ad Corinth. c. 1. *Gloria noſtra*, inquit Apoſtolus, *hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ: Quod in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei converſati ſumus in hoc Mundo*. Quarto, ejuſdem Epiſtolæ cap. 13. *Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide: ipſi vos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos, quia Chriſtus Jeſus in vobis eſt? Niſi forte reprobi eſtis*. Denique, 2. ad Corinth. c. 4. *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi. In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex*. Quibus verbis declarat Apoſtolus, ſe de juſtitia, & æterna ſalute ſua eſſe certum, ac ſecurum. Hæc autem certitudo non aliunde in Apoſtolo oriebatur, quam ex fide ſpecialis miſericordiæ Dei, ſeu ex fiducia, qua credebat, certoque confidebat ſibi propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa, ergo fides illa ſpecialis miſericordiæ Dei eſt fides juſtificans, non vero fides, qua aſſentimur dogmatibus revelatis.

Reſpondeo: ex his omnibus Apoſtoli teſtimoniis tantummodo evinci, hominem habere poſſe de ſua juſtificatione certitudinem moralem, ſeu conjecturalem, quæ ſignis illuſtribus innitatur; non vero certam animi perſuaſionem, quæ fallere non poſſit, ſeu quæ ſecuritatem de remiſſione peccatorum, & de æterna ſalute omnimodam includat, ſicut pertendunt Hæretici. Tantum enim abeſt, ut Apoſtolus hanc certam animi perſuaſionem, quæ fallere non poteſt, de juſtificatione admiſerit, ut potius ad Philippenſes c. 2. fideles adhortetur, ut cum timore, & tremore ſalutem ſuam operentur. Sed ut evidentius conſtet, adducta Apoſtoli teſtimonia Hæreticis non favere, ea hic breviter exponam. Primo, quando dicit Apoſtolus ad Roman. capit. 8. *Certus ſum quia neque mors, neque vita &c. neque creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei*, ſignificare duntaxat voluit, vim charitatis, qua Deus ſuos electos complectitur ad eorum vocationem, juſtificationem, & glorificationem, de quibus eodem in capite ante loquutus fuerat, conſummandam: cujus charitatis tanta vis eſt, & immutabilitas tanta, ut nulla prorſus creatura poſſit nos ab ejus ſinu divellere faciendo, ut Deus nos amare deſinat, aut illius erga nos amoris fruſtretur eventus. Secundo, quando Apoſtolus ait 1. ad Corinth. c. 2. *Nos autem non ſpiritum hujus Mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt*, idem eſt, ac ſi diceret, nos, ſcilicet Apoſtoli, ſapientia hujus ſæculi non ſumus inſtituti, ſed ſpiri-

tum Dei accepimus, quo revelante, myſteria cognovimus divina, redemptionem, juſtitiam, & gloriam Electorum ſpectantia, quæ omnia gratis donavit, & ab æterno præparavit Deus diligentibus ſe, *quæ & loquimur*, inquit Apoſtolus, *non in doctis humanæ ſapientiæ verbis*, *ſed in doctrina ſpiritus*. Legatur integrum caput ſecundum illius Epiſtolæ, & luce meridiana clarius patebit, hanc eſſe germanam Apoſtoli mentem, quam inepte, & imperite Heterodoxi detorquere moliuntur ad infallibilem certitudinem, quam de ſua juſtitia ſinguli juſti habere tenentur. Tertio, quando Apoſtolus ait 2. ad Corinth. cap. 1. *Gloria noſtra hæc*, *teſtimonium conſcientiæ noſtræ &c.* Vult ſolum oſtendere, qua ſinceritate munus Apoſtolicum hucuſque geſſerit, ac deinceps gerere pergebat; ſuæ itaque conſcientiæ teſtimonio fretus in Domino gloriabatur, quod ſapientiæ ſæcularis adminiculo uſus non fuiſſet, ſed a gratia, ideſt, a gratuita, & omnipotenti Dei operatione, miracula per eum facientis, & plurimos ex gentibus ad credendum Evangelio, cujus erat miniſter, occulte & admirabiliter trahentis, fructum prædicationis expectans, ipſique totum acceptum referens, Apoſtolico munere perfunctus fuiſſet. Quarto, dum ait Apoſtolus verſu 13. ejuſdem capitis: *Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide &c.* admonet Corinthios, ut ſe ipſos probent, ac tentent, ſint ne in fide, per quam Chriſtus inhabitet in illis, de quo ſane Apoſtolus fruſtra Corinthios admoneret, ſi ea de re jam certi eſſent; quod enim certum eſt, probatione, & experimento nullo eget. Vult ergo eo loci Apoſtolus, ut Corinthii ita ſe probent, ut non omnimoda certitudine, ſed tantum morali, & conjecturali, quam ex quibuſdam ſignis internis venari poterant, dignoſcerent, an eſſent in fide, per quam Chriſtus inhabitaret in illis. Denique, quando Apoſtolus ait 2. ad Timoth. capit. 4. *Curſum conſummavi*, *fidem ſervavi*, *in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ*, innuit tantummodo, ſe de ſua ſalute eſſe certum certitudine morali orta ex bona ſpe, qua confidebat, Deum, pro tot exantlatis laboribus, & Apoſtolatus Miniſterio ſibi credito fideliter expleto, coronam immortalitatis ei conceſſurum. Unde ait idem Apoſtolus 1. ad Corinth. cap. 9. *Caſtigo corpus meum*, *& in ſervitutem redigo*, *ne forte*, *cum aliis prædicavero*, *ipſe reprobus efficiar*; quibus verbis profitetur, ſe de ſua ſalute non fuiſſe certum firmiſſimo aſſenſu divinæ Fidei omnem profligantis formidinem. Addo etiam, nec addidiſſe pigebit, Apoſtolum Paulum habuiſſe de ſua ſalute certitudinem omnimodam propter ſpecialem revelationem ſibi a Deo factam, quæ revelatio cum aliis juſtis ordinarie non fiat, neceſſe eſt ut in timore, & tremore ſalutem ſuam operentur, ſibique de ſuæ ſalutis ſecuritate nunquam blandiantur, *nam qui ſtat*, *videat ne cadat*, inquit Apoſtolus.

Arguitur tertio: Pax, & tranquillitas animæ eſt effectus juſtificationis, atqui fides ſpecialis miſericordiæ, qua quis certo credit ſibi per Chriſtum peccata eſſe remiſſa, pacem, & tranquillitatem conciliat animæ, ergo fides ſpecialis miſericordiæ Dei vere juſtificat peccatorem.

Reſpondeo: Pacem, & tranquillitatem animæ non eſſe effectum fidei ſpecialis miſericordiæ Dei, qua quis credit, & certo confidit ſibi per Chriſtum condonata eſſe peccata, ſed eſſe effectum gratiæ ſanctificantis, quæ animi perturbationem, & anxietatem ſedat, dum de miſericordia Dei bene ſperat peccator, fidemque concipit de remiſſione peccatorum ſuorum, quamvis de ea certus non ſit, niſi certitudine morali nixa quibuſdam conjecturis, & ſignis, quæ mentem quidem in unius potius, quam alterius partis aſſenſum inclinant, ſed non cogunt, ut immobiliter ei acquieſcat.

Arguitur ultimo: Sancti Patres potiſſimum *Auguſtinus*, *& Bernardus* docent, juſtum Catholica Fide cognoſcere, ſe habere Spiritum Sanctum, ſibique peccata eſſe remiſſa, ergo juſtus poteſt habere de ſua ſalute certitudinem omnimodam. Prob. ant. *Sanctus Auguſtinus* ſermone 6. de verbis Apoſtoli capit. 13.

ſic

ſic loquitur, *Adjuvante ipſius miſericordia, Spiritum Chriſti habemus, ex ipſa dilectione juſtitiæ, integra fide, Catholica fide Spiritum Dei nobis ineſſe cognoſcimus.* Idem docet Aquilinus ille Doctor Concionibus prima, & ſecunda in Pſal. 88. Tractatu 75. in Joannem, & Tractatu 5. in primam Epiſtolam Joannis. *S. Bernardus* Serm. 1. de Annunciatione hæc habet: *Si credis peccata tua non poſſe deleri, niſi ab eo, in quem peccaſti, & in quem peccatum non cadit, bene facis, ſed adde adhuc ut credas, quia per ipſum tibi peccata donantur: hoc eſt teſtimonium, quod perhibet in corde noſtro Spiritus Sanctus, dicens: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua.* Ergo ex *Sanctis Auguſtino*, & *Bernardo* juſtus de ſua juſtitia, & ſalute certus eſſe poteſt certitudine, quæ omnem formidinem expellat.

Reſpondeo *Sanctum Auguſtinum* non aſſerere, perſpectum, ac exploratum nobis eſſe, ſeu Fide Catholica certum, in nobis eſſe Spiritum Sanctum, quaſi illa in nobis Spiritus Dei habitatio ſit Catholicæ Fidei objectum: ſed affirmare ſolum, nos ex Fide Catholica, eaque non ſola, ſed conjuncta cum dilectione juſtitiæ, velut ex ſigno probabili cognoſcere nos poſſe, quod Spiritum Chriſti habeamus. Hac reſponſione eliquantur omnia *Sancti Auguſtini* teſtimonia, quæ proferunt hæretici. Quod ſpectat *Sanctum Bernardum*, dico: quod mellifluus ille Doctor poſtulat quidem ad juſtificationem peccatoris, ut credat, Deum peccata remittere poſitis conditionibus quibus remiſſionem ſuam alligavit, videlicet ſinceræ converſionis, bonorum operum, & pœnitentiæ fructibus. Sed nequaquam docet *Sanctus Bernardus*, neceſſe eſſe, ut peccator certo credat certitudine abſoluta, quæ omnem omnino formidinem excludat, ſibi eſſe remiſſa peccata per ſpecialis miſericordiæ fidem, nulla habita ratione ceterarum diſpoſitionum. Ab hoc ſiquidem hæreticorum errore, quam alienus fuerit *Sanctus Bernardus*, liquido patet ex Sermone primo ſupra laudato de Septuageſima, ubi ſic loquitur: *Quis poteſt dicere: Ego de electis ſum? ego de prædeſtinatis ad vitam? ego de numero filiorum ſum? quis hæc, inquam dicere poteſt reclamante nimirum Scriptura, neſcit homo utrum dignus ſit amore an odio? certitudinem utique non habemus, ſed ſpei fiducia conſolatur nos, ne dubitationis anxietate penitus cruciemur. Propter hoc, inquam, data ſunt ſigna quædam, & indicia manifeſta ſalutis .... ut quibus certitudinem negat cauſa ſolicitudinis, vel fiduciam præſtet gratia conſolationis. Hoc enim eſt unde ſemper ſoliciti, & in timore, & tremore humiliemur neceſſe eſt ſub potenti manu Dei, quoniam quales ſumus, noſſe poſſemus ex parte, quales autem futuri ſumus, id noſſe penitus nobis impoſſibile eſt. Itaque qui ſtat, videat ne cadat.* Legantur *Sanctus Thomas* Primæ Secundæ q. 112. art. 5. ubi ex doctrina Sanctorum Patrum ſolide probat, quod tametſi ſignis, & conjecturis (in quantum ſcilicet homo nullius ſibi conſcius peccati mortalis percipit ſe delectari in Deo, & contemnere res mundanas) poſſit conjecturis aſſequi, ſe habere gratiam: id tamen certo, niſi per ſpecialem revelationem, ſibi innoteſcere haud poteſt.

Advertendum eſt in fine iſtius Diſſertationis, jure merito proſcribendum eſſe errorem *Simonis Epiſcopii*, qui in ſuis Inſtitutionibus Theologicis lib. 4. ſect. 2. c. 34. impie poſt *Socinum* docet, non eſſe neceſſarium ad ſalutem æternam conſequendam credere etiam fide implicita, Jeſum eſſe filium Dei ex Patris eſſentia ab æterno genitum, ipſique conſubſtantialem, ſed ſatis ſuperque ad ſalutem ſufficere, ut credatur, Jeſum eſſe filium Dei ea ratione, qua ipſe eſt Meſſias in Lege promiſſus; ſive Chriſtus, & Chriſtus Dei.

Hanc impiam *Epiſcopii* ſententiam tam a Scriptura Sacra, quam a perpetua Eccleſiæ Catholicæ Fide penitus alienam eſſe dico. Primo, quia in ſtatu Novæ Legis neceſſaria omnino eſt ad ſalutem fides explicita in Deum unum, & trinum. Dicit enim Chriſtus *Matth.* c. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et Marci cap. 16. v. 16. *Dixit eis: Euntes in Mun-*

dum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Porro fides explicita in Deum unum & trinum ſtare, & ſalvari minime poteſt ſine fide explicita de divinitate, & conſubſtantialitate Verbi Divini cum Patre æterno, dicitur namque 1. Joannis cap. 5. verſ. 7. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt*. Hoc eſt, unum ſunt unitate eſſentiæ. Neceſſaria igitur eſt ad ſalutem fides explicita de Divinitate Chriſti. Secundo, Baptiſmus, nemine refragante, neceſſarius eſt ad ſalutem, atqui ad ſuſcipiendum Baptiſma neceſſaria eſt fides explicita de Divinitate Chriſti. Legimus enim Actorum cap. 8. quod Eunucho Candacis Reginæ dicenti: *Ecce aqua: quid prohibet me baptizari?* Reſpondit Philippus: *Si credis ex toto corde, licet: & reſpondens ait: Credo filium Dei eſſe Jeſum Chriſtum*. Tertio, Chriſtus Matth. c. 10. Petrum appellat *Beatum*, eo quod ejus Divinitatem fuiſſet confeſſus. Et Joann. cap. 20. verſ. 29. poſtquam Thomas, latus Chriſti tangendo, ejus Divinitatem agnoviſſet, dixit ei Jeſus: *Quia vidiſti me credidiſti: Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Quibus verbis aperte innuit Chriſtus, fidem explicitam de ſua Divinitate eſſe abſolute neceſſariam ad ſalutem æternam conſequendam. Idque eodem in cap. verſ. 31. diſerte confirmat Sanctus Joannes, dicens: *Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei, & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus*. Quarto, accedit perpetua Eccleſiæ Catholicæ Fides, fulta Sanctionibus Conciliorum, & traditione Sanctorum Patrum, qui in tribus prioribus Eccleſiæ ſeculis floruerunt, quidquid in contrarium effutiat *Epiſcopius*. At enim, Concilium Nicœnum primum anathemate perculit Arium, quod Verbi Divini cum Patre æterno conſubſtantialitatem inficiaretur, omneſque illius Concilii Patres ſuas aures obturarunt, ſicut memoriæ prodiderunt Hiſtorici, ne tam execrabilem impietatem, avitæ doctrinæ Eccleſiæ adeo contrariam, ab impudorato Arii ore prolatam, auſcultarent. Epheſina itidem œcumenica Synodus Neſtorio anathema dixit, quod ſubſtantialem humanitatis Chriſti cum Verbo Divino unionem negaret. Denique; Sancti Patres, qui tribus prioribus ſæculis vixerunt, articulum de Divinitate Chriſti neceſſario ad ſalutem credendum eſſe conſtanter profitentur. In primis, *Sanctus Ignatius Martyr* in Epiſtola ad Epheſios ſcribit: eos, qui Chriſto naturam divinam, vel humanam adjudicant, eſſe canes rabidos, latenter mordentes, quos oportet obſervare, exiſtentes difficile curabiles. Dehinc, ſubdit: *Unus enim eſt Medicus carnalis, & ſpiritualis*, id eſt Chriſtus, *factus, & non factus, in carne Deus, in morte vita æterna, & ex Maria, & ex Deo*. *Sanctus Irenæus* lib. 3. cap. 21. arcet a Regno Cœlorum illos, qui Chriſtum eſſe Deum ex Virgine natum ignorant: *Ignorantes autem eum qui ex Virgine eſt Emmanuel*, hoc eſt, nobiſcum Deus, *privantur munere ejus, quod eſt vita æterna*. Uno verbo, ne multa congeram teſtimonia, omnes Sancti Patres, qui in tribus prioribus ſæculis in Cerinthianos, & Ebionæos, alioſque hujus furfuris heterodoxos, Divinitatis Chriſti oſores, calamum acuerunt, exerte docent, articulum de Divinitate Chriſti, & de adoratione ipſi, utpote Deo, & æterno Patri coæquali, exhibenda, ad ſalutem in Nova, ſeu Evangelica Lege, eſſe omnino neceſſarium. Mirari ergo ſubit, qua fronte *Epiſcopius* auſus ſit aſſerere, articulum de Divinitate Chriſti arbitrio cujuſque Chriſtiani in tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis fuiſſe permiſſum, illiſque articulis etiamnam accenſeri debere, quos quiſque, abſque ſalutis diſpendio, amplecti pro libito, aut repudiare poteſt.

Sed objicit *Epiſcopius*, ſi fides de Divinitate Chriſti fuit in prioribus Eccleſiæ ſeculis ad ſalutem neceſſaria, ut quid ergo *S. Juſtinus*, qui in ſecundo Eccleſię vivebat ſęculo, ait in dialogo cum Tryphone Judęo, aliquos ſuo tempore extitiſſe Chriſtianos, qui li-

licet fatentur, Jeſum eſſe Chriſtum, ſeu Meſſiam, negabant tamen illum eſſe Deum: *Sunt enim*, inquit S. Juſtinus, *nonnulli ex genere noſtro confitentes ipſum eſſe Chriſtum, ſed hominem ex hominibus genitum eſſe affirmant, quibus ego minime aſſentior*. Quorſum etiam idem Pater ibidem docet: *Non ſequi, Jeſum Nazarenum non eſſe Chriſtum Lege promiſſum, ex eo quia probari non poſſet, eum eſſe Deum?* Sane his verbis *Sanctus Juſtinus* palam declarare videtur, articulum de Divinitate Chriſti arbitrio cujuſque Chriſtiani fuiſſe ſua ætate permiſſum, & abſque ſalutis diſpendio, prædictum articulum teneri, aut rejici potuiſſe.

Reſpondeo, & explico mentem *Sancti Juſtini*. Primo, quando Sanctus ille Doctor ait, nonnullos ſua ætate fuiſſe Chriſtianos ſeu, ut loquitur, *ex genere noſtro*, qui Chriſtum hominem ex hominibus genitum eſſe affirmabant, per illos Chriſtianos, non eos indicat *Sanctus Juſtinus*, qui erant Catholicæ Eccleſiæ membra, ſed ſolum *Ebionæos* indigitare intendit, apud quos Chriſtus id ætatis tanquam purus homo audiebat, quorum doctrinæ *Sanctus Juſtinus* ſe minime aſſentiri ideo dicit, quod traditionibus, quas Beati Prophetæ promulgarunt, & ipſe Chriſtus docuit, erat e diametro oppoſita. Mirum autem nemini videri debet, quod S. Juſtinus *Ebionæos* negantes divinitatem Chriſti, nomine Chriſtianorum donet, cum nos etiam ſoleamus Socinianos, noſtri temporis hæreticos, qui Chriſti divinitatem negant, vaga appellatione Chriſtianos nuncupare, quamvis negemus eos eſſe Eccleſiæ membra.

Secundo, quando *Sanctus Juſtinus* ait, *Non ſequi, Jeſum Nazarenum non eſſe Chriſtum Lege promiſſum, ex eo quod probari non poſſit eum eſſe Deum*, id conſulto dicit Sanctus Doctor, quo faciliori, & clariori methodo procederet contra Tryphonem, quem eo in dialogo convincendum ſuſceperat. Pertendebat quippe ille Judæus, Chriſtum, ſeu Meſſiam, quem expectant Judæi, non fore Deum ſed hominem ex hominibus naſciturum, *Sanctus* itaque *Juſtinus* nolens inter diſputandum implicare, vel geminare quæſtiones, hoc argumentum Tryphoni propoſuit, quod ipſius jugulum petebat. Dato, inquiebat *Sanctus Juſtinus*, ſed non conceſſo, quod probari non poſſit, Meſſiam fore Deum, inde tamen non ſequitur, Jeſum Nazarenum non eſſe Chriſtum Lege promiſſum, quandoquidem Jeſu Nazareno apprime conveniunt omnes characteres, quos Judæi adſcribunt Meſſiæ in Lege promiſſo; ergo ſaltem, velis nolis, fateri debes Jeſum Nazarenum eſſe verum Meſſiam in Lege promiſſum. Hoc *S. Juſtini* argumentum in ſuppoſitione Tryphonis, aliorumque Judæorum peremptorium erat. Ceterum, quamvis *S. Juſtinus*, ne diſputationis ordinem perturbaret, id per conceſſionem dederit Tryphoni, attamen ad interruptam de probanda Chriſti divinitate quæſtionem propius accedens, probat Chriſtum olim apparuiſſe Abrahæ, Iſaaco, Jacobo, Moyſi, aliiſque Patribus, & Patriarchis; atque inde concludit, ipſum fuiſſe Deum, & omnium Dominum. Deinde, aperte docet, Chriſtum virtutem eſſe a Patre, ante omnes creaturas, & ab æterno, tanquam ignem ab igne, abſque ulla ſubſtantiæ imminutione, aut immutatione genitam. Denique, oſtendit Chriſtum ex Virgine genitum eſſe, & in eo completum eſſe illud Iſaiæ vaticinium. *Ecce Virgo concipiet, &c.* ex quibus patet, quam perperam *Epiſcopius* S. Juſtini patrocinio glorietur, & quam audacter illius teſtimonio abutatur, ut probet, fidem de divinitate Chriſti in tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis non fuiſſe ad ſalutem neceſſariam.

DISSERTATIO XVIII.

Utrum Paſſio Chriſti ſit cauſa ſalutis noſtræ per modum propriæ dictæ Redemptionis, Satisfactionis, & Sacrificii?

OBſervandum eſt, *Fauſtum Socinum*, patria Senenſem, Lælii Socini nepotem, a quo Sociniani noſtri temporis hæretici ſuum traxere nomen, inter impia ſacrilegæ doctrinæ dogmata, quæ ex orco in lucem protruſit, & per Poloniam præſertim, ac Tranſylvaniam longe lateque infeſtis avibus diſſeminavit; duos errores docuiſſe, quos hac in Diſſertatione impugnandos ſuſcipio. In primis, docet *Socinus*: Jeſum Chriſtum ideo Servatorem noſtrum eſſe, quia prædicatione ſua nobis ſalutis viam annunciavit, confirmavit, & in ſua ipſius perſona, cum vitæ exemplo, tum ex mortuis reſurgendo manifeſto oſtendit: vitamque æternam nobis fidem habentibus daturus ſit. Docet inſuper, Chriſtum Divinæ Juſtitiæ, per quam peccatores damnari, & puniri merentur, neque ſatisfeciſſe, neque ut ei ſatisfaceret, opus fuiſſe: redemptionem noſtram, per Chriſtum factam, eſſe metaphoricam, ideſt, in ea peragenda nullum verum interveniſſe pretium, ſive nihil cuiquam pro nobis ſolutum fuiſſe; uno verbo, Chriſtum non potuiſſe divinæ juſtitiæ pro nobis ſatisfacere, ex quo infert impius ille hæreticus, Patrem æternum ex pura miſericordia, & abſque ullo reſpectu ad Chriſti Paſſionem, tanquam pretium ſibi oblatum, pœnam peccato debitam iis remittere, qui credunt in eum, qui juſtificat impium. Ita docet *Socinus* in libro *de Chriſto ſervatore contra Covetum*, idemque repetit in ſua *Chriſtianæ Religionis Inſtitutione*, & in *Prælectionibus Theologicis* a cap. 16. uſque ad ultimum. Alter *Socini* error in hoc ſitus eſt, quod velit, Chriſtum non fuiſſe Sacerdotem, antequam a mortuis excitatus Cœlos aſcenderet, eumque Sacerdotale munus nequidem exercuiſſe cum penderet in Cruce, ipſius mortem non fuiſſe ſacrificium, ſed viam quamdam, & præparationem ad illud peragendum: denique, oblationem illius non fuiſſe conſummatam, antequam a mortuis excitatus Cœlos aſcenderet. *Dico igitur*, ſunt verba *Socini* in Chriſtianæ Religionis Inſtitutione, *Chriſti oblationem, qua expiata peccata noſtra fuiſſe dicuntur, non in Cruce, & per ipſam ibidem ſanguinis ſui fuſionem peractam fuiſſe, quemadmodum vulgo exiſtimant, ſed in Cœlo, & per ſui ipſius ibi coram Deo pro nobis, ut ſic dicam, præſentationem*. Ad illos igitur duos profligandos *Socini* errores, duo hic ex Scriptura Sacra, & ex perpetua Sanctorum Patrum traditione ſtabiliemus dogmata, quæ omnes Catholici ab ipſis Eccleſiæ incunabulis firmiter crediderunt, videlicet Chriſtum vere nos redemiſſe, Deo Patri proprie dicta, eaque exuberantiſſima exhibita pro peccatis noſtris ſatisfactione. Deinde, ipſius mortem verum, & proprie dictum fuiſſe ſacrificium, quod Chriſtus in ara Crucis obtulit, & conſummavit.

DICO PRIMO: *Chriſtum per mortem, & paſſionem ſuam vere, & proprie homines redemiſſe, cumulatiſſimam Deo Patri pro eorum peccatis exhibendo ſatisfactionem.*

Probatur. Ille vere, & proprie homines redemit, qui pro illis ſufficientiſſimum pretium, ſeu plenam, ac condignam ſatisfactionem æterno Patri exhibuit; atqui Chriſtus Dominus ſufficientiſſimum pretium, & ad ſummos juris apices exactam ſatisfactionem æterno Patri pro peccatis hominum exhibuit; ergo Chriſtus homines redemit redemptione proprie dicta. Prob. min. Primo, ratione petita ex Sancto Thoma 3. p. q. 48. artic. 2. Ille proprie ſatisfacit pro offenſa, qui exhibet offenſo id quod magis diligit, quam oderit offenſam. Chriſtus autem ex charitate, & obedientia patiendo, majus aliquid Deo exhibuit, quam exigeret recompenſatio totius offenſæ generis humani. Primo quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitæ ſuæ, quam pro ſatisfactione ponebat, quæ erat vita Dei,

Digitized by Google

Dei, & hominis. Tertio, propter generalitatem paſſionis, & magnitudinem doloris aſſumpti. Et ideo Paſſio Chriſti non ſolum ſufficiens, ſed etiam ſuperabundans ſatisfactio fuit pro peccatis humani generis, ſecundum illud 1. Joannis cap. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius Mundi*. Hactenus *S. Thomas*.

Præterea, proprie dicta ſatisfactio, ſicut docent omnes ad unum Theologi, tria complectitur. Primo; pœnæ impoſitionem a Superiore. Secundo, ejuſdem pœnæ voluntariam ſuſceptionem in Inferiore. Tertio tandem, commutationem pœnæ reo infligendæ in eam, quam pro eodem reo inferior ex mandato Superioris ſuſceperit. Porro, ſatiſfactio, quam Chriſtus æterno Patri exhibuit, hæc tria importat; nam primo, Pater æternus impoſuit Chriſto pœnas pro peccatis hominum perferendas, juxta illud Iſaiæ cap. 53. *Poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum*. Secundo, Chriſtus impoſitam pœnam in ſe ipſo voluntarie ſuſcepit, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos c. 10. *ideo ingrediens in mundum dicit: Hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi .... tunc dixi, ecce venio*. Denique, in pœnam, quam Chriſtus voluntarie in ſe ſuſcepit, commutata eſt pœna, qua nos rei, & peccatores plecti debebamus, unde in Scriptura Sacra mors, ſeu paſſio Chriſti, dicitur *Placamen*, ſeu propitiatio pro peccatis noſtris, per illius mortem reconciliati ſumus Deo, per illius pretioſum Sanguinem ſumus redempti, & aſſerti in libertatem Filiorum Dei. Hanc pœnarum, quæ pro peccatis noſtris erant infligendæ, in pœnas, quas Chriſtus voluntarie in ſe ſuſcepit, permutationem, eleganter exprimit *Sanctus Juſtinus Martyr* ad *Diognetum* hæc ſcribens: *Proprium ipſe filium pretium redemptionis noſtræ pro nobis dedit. O dulcem permutationem!* Idem docet *Origenes* Tract. 2. in cap. 16. Matth. *Homo*, inquit, *non poteſt dare aliquam commutationem pro anima ſua: Deus autem pro animabus omnium, dedit commutationem pretioſum Sanguinem Filii ſui. Nec enim empti ſumus corruptibili argento, vel auro, ſed pretioſo Sanguine Agni immaculati*. Hæc eſt perpetua, ſibique ſemper conſtans doctrina omnium Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum, quorum alii aſſerunt: Deo nunquam pro peccatis hominum potuiſſe fieri ſatis, niſi Filius Dei pretium noſtræ redemptionis Deo Patri exhibuiſſet, ſicut docent *S. Athanaſius* in lib. de Incarnatione Verbi Dei, & *Sanctus Leo* ſer. 1. de Natali; alii vero dicunt: Chriſtum plus pro nobis ſolviſſe, quam debebamus: ita *Chryſoſtomus* hom. 10. in Epiſt. ad Rom. *Multo plus quam debebamus, Chriſtus pro nobis ſolvit, tantoque plura, quanto guttulam exiguam pelagus excedit immenſum*. Alii denique Patres affirmant: Chriſtum inextimabili pretio, ſeu ſanguine ſuo homines redemiſſe, ita *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 13. *Baſilius* in Pſalm. 48. *Ambroſius* lib. de Joſepho Patriarcha cap. 4. & *Auguſtinus* innumeris in locis, ſed potiſſimum in Enarratione in Pſalm. 94. ubi hæc habet: *Tenebantur homines captivi ſub diabolo, & dæmonibus ſerviebant, ſed redempti ſunt a captivitate: vendere enim ſe potuerunt, ſed redimere non potuerunt. Venit Redemptor, & dedit pretium, fudit ſanguinem ſuum, & emit Orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit; ſanguis Chriſti pretium eſt*. Ex quibus omnibus hoc argumentum in Socinianos inſtaurari poteſt. Scriptura, & omnes Sancti Patres docent, Chriſtum eſſe Redemptorem noſtrum, eum mortuum, & crucifixum eſſe pro nobis, Deo Patri condignam ſatisfactionem exhibuiſſe, ejuſque ſanguinem pretium eſſe, quod pro peccatis noſtris perſolutum eſt; atqui omnes iſtæ locutiones Scripturæ, & Sanctorum Patrum eſſent omnino falſæ, ſi mors Chriſti, ut aſſerunt Sociniani, conferret tantum ad veritatis confirmationem, & ad præbendum patientiæ exemplum, ergo Socinianorum doctrina e fronte opponitur Scripturæ Sacræ, & SS. Patrum traditioni. Prob. min. Paſſio, ſeu mors Apoſtolorum, & Martyrum plurimum

contulit ad veritatis doctrinæ, quam prædicabant, confirmationem, & ad præbendum heroicæ patientiæ, ac fortitudinis exemplum, atqui, hoc non obſtante, nullus unquam dixerit, Apoſtolos, & Martyres pro nobis paſſos, & crucifixos eſſe, noſque eorum ſanguine, tanquam perſoluto pretio, emptos, ac redemptos eſſe; ergo ſi mors Chriſti conferret tantum ad veritatis confirmationem, & ad relinquendum patientiæ exemplum, ſicut contendit *Socinus*, falſo Scriptura Sacra, & Sancti Patres affererent, Chriſtum paſſum, ac crucifixum eſſe pro nobis, ejuſque Sanguinem pretium fuiſſe Deo Patri pro peccatis noſtris perſolutum. Hinc optime obſervat *Sanctus Thomas* 3. p. qu. 48. art. 5. in reſponſione ad tertiam objectionem ſibi propoſitam, quod, quia Paſſiones Sanctorum proficiunt Eccleſiæ tantum per modum exempli, & exhortationis, ſecundum illud 2. ad Corinth. cap. 1. *ſive tribulamur pro veſtra exhortatione, & ſalute*, ideo Sancti Martyres Redemptores dici non poſſunt. Si igitur mors Chriſti profuiſſet duntaxat Eccleſiæ per modum exempli, & exhortationis, Chriſtus Redemptor dici non poſſet, quod aperte adverſatur Scripturæ Sacræ, & Sanctis Patribus, qui frequentiſſime docent, Chriſtum eſſe Redemptorem, Mediatorem, & Servatorem omnium hominum, ejuſque Paſſionem omnibus prodeſſe per modum Redemptionis, Satisfactionis, Sacrificii, Propitiationis, & Pretii; quibus Scripturæ, & Sanctorum Patrum locutionibus, ut ſua veritas conſtet, neceſſario dicendum eſt: mortem Chriſti non tantum contuliſſe ad veritatis confirmationem, & ad præbendum patientiæ exemplum, ſed revera omnibus profuiſſe ad ſalutem per modum Redemptionis, & Satisfactionis proprie dictæ.

Reſpondet primo *Socinus* in Prælectionibus Theologicis cap. 10. hæc omnia Scripturæ Sacræ loca, in quibus dicitur, Chriſtum nos redemiſſe, ſumenda eſſe in ſenſu metaphorico, ita ut duntaxat ſignificetur, nos a peccatis, & mortis ſervitute per Chriſtum fuiſſe liberatos, nullo tamen pretio interveniente, quod in Redemptione proprie dicta neceſſario intervenire debet. Unde infert *Socinus*, quod ſicut *Moyſes*, potentia, & authorirate ſibi a Deo tradita, dicitur redemiſſe Iſraelitas e captivitate Ægyptiaca, quamvis nullum pro illis pretium perſolverit; ita *Chriſtus*, ſuprema potentia, & authoritate a Deo conceſſa, nos ex peccati, & mortis ſervitute, nullo pretio alicui dato, liberavit, quo in ſenſu Chriſtus Redemptione non proprie dicta, ſed metaphorica dicitur nos redemiſſe. *Sacræ literæ*, ſunt verba *Socini*, *quod etiam apud prophanos Scriptores fieri videmus, ejuſmodi verbis non propria, ſed Metaphorica ſignificatione uti ſolent, præſertim vero, cum de hominum Redemptione, quam Deus procuravit, aut procuraturus ſit, aliquo modo agunt . . . . Itaque affirmo, cum in novo Teſtamento Redemptionis per Chriſtum factæ ſit mentio, nihil aliud ſignificari quam liberationem nullo pretio interveniente*.

Verum, hæc *Socini* reſponſio facile refellitur. Primo, quia Scriptura Sacra pluribus in locis diſerte docet, Chriſtum nos redemiſſe juſto pro delictis noſtris pretio perſoluto, & plena, atque exuberantiſſima juſtitiæ divinæ exhibita ſatisfactione. Ecquid, amabo, ſignificant hæc verba *Matth.* cap. 20. *Filius hominis venit ſalvare quod perierat, & dare animam ſuam Redemptionem pro multis?* Et rurſus 1. *ad Corinth.* cap. 6. *Empti eſtis pretio magno*; & 1. *Petri* cap. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati*. Denique ad *Rom.* cap. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius per Redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum*. Quid, inquam, hæc & alia id genus bene multa Scripturæ Sacræ locupletiſſima teſtimonia ſignificant, niſi animam, hoc eſt, vitam Chriſti, datam in Redemptionem pro nobis, eſſe pretium,

&

& quidem pretium juſtum, quod perſolvit Chriſtus ad oſtenſionem juſtitiæ divinæ propter remiſſionem præcedentium delictorum. Hinc patet, quam inepte a *Socino* adducatur exemplum Moyſis, nam, cum Moyſes mortuus non ſit, nec ullum perſolverit pretium, ut Iſraelitas liberaret a ſervitute Ægyptiaca, ſed eos duntaxat ſignorum poteſtate, & authoritate ſibi a Deo tradita in libertatem vindicarit, nullo negotio intelligitur, per illam redemptionem, qua Moyſes Iſraelitas redemiſſe dicitur, ſignificari tantum redemptionem impropriè dictam, ſeu liberationem a ſervitute, nullo interveniente pretio, quod ad veram, & proprie dictam redemptionem neceſſe eſt intervenire.

Præterea, Scriptura Sacra non ſolum dicit, Chriſtum nos liberaſſe a captivitate Diaboli, a ſervitute & a pœna peccati, ſed etiam ſæpiſſime inculcat, Chriſtum mortuum eſſe pro peccatis noſtris, ſeu propter peccata noſtra, qui Scripturæ loquendi modus aperte indicat, Chriſtum pœnas, nobis reis & peccatoribus alioquin infligendas, in ſe ultro ſuſcepiſſe, ut iis nos morte ſua liberaret, ſeque in hominis rei locum ſubrogaſſe, ut illius vice ſubiret pœnas, & æterno Patri cumulatam omni ex parte exhiberet ſatisfactionem, cui exſolvendæ impar erat homo reus. Unde *Iſaias* c. 53. loquendo de Chriſto, ait Deum poſuiſſe in eo iniquitates omnium noſtrum, ipſum vulneratum eſſe propter iniquitates noſtras, attritum eſſe propter ſcelera noſtra; ipſum denique vere languores noſtros tuliſſe, & dolores noſtros portaſſe. Deus autem eo fine omnium hominum iniquitates conjecit in Chriſtum, ut ab eo pœnas reis hominibus debitas exigeret, ſeu plenam & accuratam ſatisfactionem, quam nullus purus homo, quibuſlibet gratiis, & donis cumulatus, Deo rependere poterat. Chriſtus ergo nos a pœnis peccati liberavit, plenam, condignam, & ſuperabundantem pro nobis exhibendo ſatisfactionem, juxta illud vatis Regii Pſalm. 129. *Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.*

Reſpondet ſecundo *Socinus*: quod licet in Scriptura ſæpius dicatur, Chriſtum mortuum eſſe pro peccatis noſtris, ſeu propter peccata noſtra, inde tamen inferri minime debet, Chriſtum divinæ juſtitiæ ſatisfeciſſe. Mori enim, inquit *Socinus*, pro peccatis, ſeu propter peccata alicujus, ut verba ipſa ſonant, idem eſt ac mori cauſa, & occaſione peccatorum illius. Hic autem peccatorum alicujus cauſa vel occaſione moritur, qui ideo moritur ut quis a peccatis retrahatur, utque illi fides fiat, ſi a peccando ceſſet, peccata ſibi condonatum iri. Cum igitur Chriſtus, ut hæc in nobis fierent, mortuus ſit; merito pro peccatis noſtris, ſeu propter peccata noſtra traditus eſſe, & paſſus ac mortuus dicitur; quamvis pro ipſis peccatis noſtris juſtitiæ divinæ non ſatisfecerit. Hinc infert *Socinus*, quod quando apud Iſaiam ſcriptum legimus de Chriſto c. 53. *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*; non eſt intelligendum, quod Chriſtus pœnas peccatis noſtris debitas in ſe ſuſceperit, aut ſuſtinuerit, atque divinæ juſtitiæ ſatisfecerit, ſed quod Chriſtus morbos noſtros, ideſt, peccata abſtulerit. Ita reſpondet *Socinus* in Prælectionibus Theologicis cap. 20. & in Reſponſione ad *Jacobum Palæologum* part. 2. c. 7.

Sed hæc *Socini* reſponſio vim aperte facit Scripturæ Sacræ. Primo, quia hæc propoſitio, *pro*, ex ſolito Scripturæ Sacræ uſu ſignificat rei, aut perſonæ, in alterius rei, aut perſonæ locum ſubrogationem; ut Ex. gr. quando *Matth.* c. 5. dicitur pro pœna talionis *dandum eſſe oculum pro oculo, dentem pro dente*. Et *Lucæ* c. 11. *nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi?* in his, inquam, Scripturæ Sacræ locis præpoſitio, *pro*, ſignificat ſubrogationem unius rei in locum alterius rei; ergo ſimiliter quando Scriptura Sacra dicit, Chriſtum mortuum eſſe *pro* peccatis noſtris, idem eſt, ac ſi diceret Chriſtum ſeipſum in hominis rei locum ſubrogaſſe, ut pœnas pateretur, quibus homo reus affici debebat. Secundo Apoſtolus ad *Galatas* cap. 3. ait, quod *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis male-*

maledictum. Chriſtus autem ideo factus eſt pro nobis maledictum, quia pœnas peccatis noſtris debitas, ſibique a Patre impoſitas in ſe ultro ſuſcepit, patienter ſuſtinuit, & ut ab iis nos liberaret, in ligno Crucis ſuſpenſus eſt; *ſcriptum eſt*, ait Apoſtolus, *maledictus omnis, qui pendet in Ligno*. Tertio, Chriſtus, ut ait Iſaias cap. 53. attritus, & vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, quas Deus in eum conjecit, ergo revera Chriſtus paſſus eſt pœnas, quas promerebamur, ac divinæ juſtitiæ pro peccatis noſtris abunde ſatisfecit. Quarto, Chriſtum pœnas peccatis noſtris debitas in ſe ſuſcepiſſe, eaſque, ut juſtitiæ divinæ pro nobis faceret ſatis, paſſum fuiſſe; colligitur ex figuris, quibus Deus in veteri lege Chriſtum, verum Meſſiam, adumbrare voluit, maxime ex illo hirco emiſſario, in quem Sacerdos, ſicut dicitur *Levitici* c. 16. omnes iniquitates, ſeu univerſa filiorum Iſrael delicta conjiciebat, ita ut Hircus in terram ſolitariam poſtea dimiſſus pœnam pateretur, quæ alioquin reis hominibus debebatur; ſic Deus Pater in Chriſtum, illo Hirco emiſſario adumbratum, peccata omnium conjecit, voluitque ut pœnas in ſe ſuſciperet, ac perferret, quibus homines rei mulctari debebant. Denique, omnes Sancti Patres tam Græci, quam Latini conſtanter docent, Chriſtum mortuum eſſe pro peccatis noſtris, quia pœnas quas juſte merebamur, in ſe ſuſcepit, & paſſus eſt, atque juſtitiæ divinæ pro nobis miſericorditer ſatisfecit. Falſum igitur atque a Scriptura, & traditione omnium Sanctorum Patrum omnino alienum eſt, Chriſtum mortuum eſſe pro peccatis noſtris in eo ſenſu, quem impie commentus eſt *Socinus*, hoc eſt, *cauſa*, & *occaſione peccatorum noſtrorum*; quamvis pro peccatis noſtris juſtitiæ divinæ non ſatisfecerit.

Advertat hic obiter Lector, quinque potiſſimum eſſe effectus Paſſionis Chriſti. Primus eſt *liberatio a peccato*, dicitur enim *Matth.* cap. 26. *Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Ad Roman. c. 7. *Nunc autem ſoluti ſumus a lege peccati, in qua detinebamur*. Ad Epheſios c. 1. *In quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remiſſionem peccatorum; ſecundum divitias gratiæ ejus, quæ ſuperabundavit in nobis*. Ad Titum c. 2. *Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate*. Et denique ad Hebræos c. 2. *Sic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata*.

Prædicit etiam Propheta *Daniel* cap. 9. abbreviatas eſſe ſeptuaginta hebdomades, *ut conſumetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & ungatur Sanctus Sanctorum*, ſeu Chriſtus, verus Meſſias. Id tamen eo in ſenſu intelligi non debet, quod per Paſſionem Chriſti Domini ita finem accipere debeat peccatum, ut nihil ultra homines peccaturi ſint, & omnes ſub ejus Imperio juſtitiam ſint ſectaturi; hunc falſum & peregrinum eſſe ſenſum docet funeſta, heu nimium! experientia, qua etiamnum videmus multa graſſari peccata, uſuras, ſimonias, inimicitias, homicidia, adulteria, rapinas, aliaque ejuſmodi vitiorum monſtra; ſed id eo in ſenſu intelligi oportet, quod hominum peccata, quæ Lex vetus, ſeu Moſaica, non poterat ex ſe per hircorum & taurorum ſparſum ſanguinem abſtergere, hæc Sanguis Chriſti eluerit, omnibus hominibus promeruerit gratiam medicinalem, uberiora, quam olim; juſtitiæ amplectendæ conſilia, retinendæ ampliora ſubſidia, reparandæ humanæ infirmitati opportuniora, utiliora & efficaciora remedia contulerit, Chirographum Decreti, quo Mundum univerſum ſuis impiis Legibus obſtrictum Diabolus detinebat, obita pro nobis morte Chriſtus deleverit: quod denique Legem multo ſanctiorem ac perfectiorem inſtituerit, quam eſſet Lex Moſaica, quæ Hebræis multa ad cordis duritiem indulgebat, ut vicem talionis, libellum repudii, uſuram cum exteris, aliaque id genus, quæ Chriſti Lege ſublata ſunt. Quod ſi multi, etiam poſt Paſſionem Chriſti, in multa, eaque graviſſima, peccata prolabantur, ſibique æternam damnationem accerſant, id totum uni eorum malitiæ & cupiditati eſt adſcriben-

bendum, quia, ut in Diſſertatione decima ſexta agendo de morte Chriſti dixi poſt Sanctum *Auguſtinum*, Chriſtus venit in Mundum tanquam bonus Medicus ſanaturus ægrotos. Boni autem Medici partes non ſunt, ut nemo pereat, etiam qui voluerit, ſed ut eorum nullus intereat, qui ſalutaria illius conſilia ſequi, & obſervare non detrectat: *Non enim miſit Deus filium ſuum in Mundum, ut judicet Mundum, ſed ut ſalvetur Mundus per ipſum. Ergo quantum in Medico eſt, ſanare venit ægrotum. Ipſe ſe interimit, qui præcepta Medici ſervare non vult. Venit Salvator in Mundum. Quare Salvator dictus eſt Mundi, niſi ut ſalvet Mundum, non ut judicet Mundum. Salvari non vis ab ipſo? ex te judicaberis. Vide quid ait: Qui autem non credit, quid dicturum ſperabas, niſi judicatur? jam, inquit, judicatus eſt.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Tractatu 12. in Joannem.

Alter effectus Paſſionis Chriſti eſt *depulſio diabolicæ ſervitutis*, cui eramus mancipati. Qua de cauſa Chriſtus, imminente Paſſione ſua dicebat *Joannis* c. 12. *Nunc Princeps hujus Mundi ejicietur foras*. Chriſtum etiam de principatibus, & poteſtatibus Inferni morte ſua triumphaſſe docet Apoſtolus ad Coloſſ. cap. 2. *Et vos cum mortui eſſetis in delictis .... convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens quod adverſus nos erat Chirographum Decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio affigens illud Cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam triumphans illos in ſememetipſo.*

Tertius effectus Paſſionis Chriſti, eſt *liberatio a pœna peccati*, maxime originalis; Paſſio quippe Chriſti, ut inquit *S. Thomas* 3. part. quæſt. 49. art. 3. liberat nos a reatu pœnæ duobus modis. Uno modo directe, in quantum Paſſio Chriſti fuit ſufficiens, & ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis humani generis. Alio modo indirecte, prout Paſſio Chriſti eſt cauſa remiſſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ. Applicatur autem nobis Paſſio Chriſti per fidem, & Charitatem, & per Sacramenta, per quæ incorporamur ei tanquam membra ſuo capiti.

Quartus effectus Paſſionis Chriſti, eſt *reconciliatio hominum cum Deo*, cui per peccatum originale eramus exoſi, *& reconciliet ambos in uno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo*, inquit Apoſtolus ad Epheſios cap. 2.

Quintus effectus Paſſionis Chriſti, eſt *apertio Regni Cæleſtis*, nemini quippe ante Paſſionem Chriſti aditus patuit ad Regnum Cœlorum. Addi etiam poteſt ſextus Paſſionis Chriſti effectus per ordinem ad ipſummet Chriſtum, videlicet ejus corporis exaltatio, quam per Paſſionem ſuam promeruit, juxta illud Apoſtoli ad Philipp. c. 2. *Chriſtus factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis; propter quod & Deus exaltavit illum*, &c. De his Paſſionis Chriſti effectibus plura lege apud *Sanctum Thomam* 3. p. q. 49. art. 1. & aliis quinque ſequentibus.

DICO SECUNDO: *Mortem Chriſti fuiſſe verum, ac proprie dictum ſacrificium.*

Probatur hæc aſſertio, primo, ex Apoſtolo Paulo, qui in tota ferme Epiſtola ad Hebræos non ſolum probat, Sacerdotium Chriſti, quod fuit ſecundum ordinem Melchiſedech, præſtantius eſſe Sacerdotio Aaronis, ſignificatione, perpetuitate, firmitate, unitate, authoritate, ac perfectione, ſed etiam luculenter oſtendit, Chriſtum in ara Crucis verum, & proprie dictum conſummaſſe Sacrificium. Hæc enim habet c. 7. *Talis enim decebat, ut nobis eſſet Pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus, & excelſior Cœlis factus: qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo.* Et cap. 9. ejuſdem Epiſtolæ, *Si enim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis Sanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis?* Et cap. 10. *Et omnis quidem Sacerdos præſto eſt quotidie miniſtrans: & eaſdem ſæpe offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre peccata: Hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiter-*

num ſedet in dextera Dei..... una enim oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos. Ex quibus Apoſtoli teſtimoniis hoc in Socinianos poteſt intorqueri argumentum. Chriſtus verum, & proprie dictum obtulit ſacrificium, quando ſe ipſum æterno Patri hoſtiam obtulit pro delictis hominum, atqui Chriſtus, teſte Apoſtolo, ſeipſum in ara Crucis æterno Patri hoſtiam obtulit pro delictis hominum, & hac una oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos: ergo mors Chriſti verum, & proprie dictum fuit ſacrificium.

Præterea, omnes Sancti Patres docent, culpam hominum deleri non potuiſſe, niſi per ſacrificium, quod Chriſtus moriendo Deo Patri obtulit; nam, cum omnes omnino homines eſſent immundi, & inquinati, hoſtiam offerre minime poterant, quæ inquinatos mundaret: *Offerat ergo*, inquit *Sanctus Auguſtinus* in Pſalm. 149. *ſeipſum mundus Sacerdos, & mundet: Hoc fecit Chriſtus. Nihil mundum invenit in hominibus, quod offerret pro hominibus. Se ipſum obtulit mundam victimam, hoſtiam immaculatam. Fœlix victima, munda victima, vera victima, hoſtia immaculata*. S. Auguſtino ſuccinit S. Gregorius Magnus, qui l. 17. Moral. c. 18. hæc habet. *Sed qui eſſet ſine peccato homo, ſi ex peccati commixtione deſcenderet? Proinde venit propter nos in uterum Virginis Filius Dei. Ibi pro nobis factus eſt homo, ſumpta eſt ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis ſacrificium, corpus ſuum exhibuit victimam ſine peccato, quæ & humanitate mori, & juſtitia mundare potuiſſet*. Denique, ut miſſa faciam innumera Sanctorum Patrum teſtimonia, unum duntaxat proferam Sanctum Leonem, qui Serm. 8. de Paſſione Chriſti, ſic loquitur: *Paſcha noſtrum, ut ait Apoſtolus, immolatus eſt Chriſtus; qui ſe novum, & verum reconciliationis ſacrificium offerens Patri, non in Templo, cujus jam finita erat reverentia; non intra ſepta Civitatis, ob meritum ſceleris ſui diruendæ; ſed foris & extra caſtra crucifixus eſt, ut veterum victimarum ceſſante Myſterio, nova hoſtia novo imponeretur altari, & Crux Chriſti non Templi eſſet ara, ſed Mundi*. Ex quibus verbis patet, Chriſtum in hara Cruics obtuliſſe ſacrificium, quod non ad Templum, non ad Urbem, non ad gentem aliquam ſingulariter pertinere, ant arctari poterat; ſed par erat toti redimendo generi humano, quod divinæ juſtitiæ, æterneque Legi non alia victima conciliari poterat.

His Sanctorum Patrum teſtimoniis duplicem addo rationem S. Thomæ. Primam tradit Doctor ille Angelicus 3. p. q. 22. art. 2. ubi inquirit: *Utrum Chriſtus ſimul fuerit Sacerdos, & hoſtia?* Quam difficultatem ſolido iſto ratiocinio ſolvit: Indiget homo ſacrificio propter tria. Uno quidem modo ad remiſſionem peccati, per quod a Deo avertitur, & ideo Apoſtolus dicit ad Hebræos c. 5. ad Sacerdotem pertinere: *Ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis*. Secundo, ut homo in ſtatu gratiæ conſervetur, ſemper Deo inhærens; in quo ejus pax, & ſalus conſiſtit. Unde & in veteri Lege immolabatur hoſtia pacifica, pro offerentium ſalute, ut habetur Levitici c. 3. Tertio, ad hoc, quod ſpiritus hominis perfecte Deo uniatur; quod maxime erit in gloria. Unde in veteri Lege offerebatur holocauſtum quaſi totum incenſum; ut dicitur Levit. c. 1. Hæc autem per humanitatem Chriſti nobis provenerunt: Nam primo quidem peccata noſtra deleta ſunt, ſecundum illud ad Rom. c. 4. *Traditus eſt propter delicta noſtra*. Secundo, gratiam nos ſalvantem per ipſum accepimus, ſecundum illud ad Hebr. c. 5. *Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ*. Tertio, per ipſum perfectionem gloriæ adepti ſumus, juxta illud ad Hebr. c. 10. *Habemus fiduciam per ſanguinem ejus in introitum Sanctorum*, ſcilicet in gloriam Cœleſtem. Et ideo Chriſtus, in quantum homo, non ſolum fuit Sacerdos, ſed & hoſtia perfecta, ſimul exiſtens hoſtia pro peccato, & hoſtia pacifica, & holocauſtum. Hactenus Sanctus Thomas.

Alteram rationem profert *Doctor Angelicus* 3. p. q. 48. art. 3. ubi quærit: *Utrum Paſſio Chriſti operata ſit per modum ſacrificii?* Sacrificium, inquit, dicitur aliquid factum in honorem proprie Deo debitum, ad eum placandum: Chriſtus autem ſeipſum obtulit in Paſſione pro nobis, & hoc ipſum,

ipſum, quod voluntarie Paſſionem ſuſtinuit, Deo maxime gratum, & acceptum fuit; Paſſio igitur Chriſti verum eſt, ac proprie dictum ſacrificium. Obſervat etiam ibidem Angelicus Doctor poſt Sanctum Auguſtinum, hoc ſacrificium, quod Chriſtus æterno Patri pro nobis obtulit in ara Crucis, præfiguratum fuiſſe omnibus veteris Legis ſacrificiis, quæ ad unum Chriſtum, verum Meſſiam, collimabant: *Hujus veri ſacrificii multiplicia, variaque ſigna erant ſacrificia priſca Sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res una diceretur: Ut ſine faſtidio multum commendaretur. Huic ſummo, veroque ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſarunt*. Verba ſunt *S. Auguſtini* lib. 10. de Civit. Dei c. 20. Merito igitur Eccleſia Catholica credit, Chriſtum Dominum in terris exiſtentem fuiſſe verum Sacerdotem, ejuſque mortem proprie dictum ſacrificium, quo placatus eſt Deus, juſtificatus homo, ſublatæ pœnæ, & excuſſum a noſtris cervicibus duræ diabolicæ ſervitutis jugum. Fuit autem Chriſtus in terris Sacerdos non præciſe quatenus homo, nec præciſe quatenus Deus erat, ſed prout erat homo Verbo Divino ſubſtantialiter conjunctus, ita ut humanitas Chriſti fuerit principium *quo* operationum, quibus Sacerdotis officio perfungebatur; Verbum vero Divinum fuerit earumdem operationum principium *quod*, ab eoque infinitam dignitatem, infinitumque pretium hauſerint. Ratio eſt, quia Chriſtus ſub ea ratione fuit Sacerdos in terris, qua extitit mediator, iiſdem quippe officiis fungitur mediator, quibus Sacerdos, atqui Chriſtus non fuit mediator, prout Deus, ſeorſim ab humanitate conſideratus, ſicut docent omnes Catholici contra Calvinum, qui in duabus Epiſtolis, quas ſcripſit ad Polonos adverſus *Stancarum* Mantuanum, in Academia Regiomontana Lutheranæ Theologiæ profeſſorem, contendit, Chriſtum ſecundum utramque naturam, divinam, & humanam, mediatorem fuiſſe; nec etiam Chriſtus fuit mediator ratione ſolius humanitatis, ſicut decimo ſexto Sæculo inepte effutiebat laudatus *Stancarus*, ſed Chriſtus fuit mediator, quatenus homo ſubſtantialiter Verbo Divino unitus, ergo pari quoque ratione Chriſtus non fuit Sacerdos ut homo a Perſona Divina præciſus, neque ut Deus ab humanitate ſeorſim conſideratus, ſed ut homo Verbo Divino ſubſtantialiter conjunctus.

DILUUNTUR OBJECTIONES,

Quas contra ſatisfactionem Chriſti proponunt Sociniani.

Arguitur primo: Si Chriſtus homines Sanguine ſuo, velut perſoluto pretio, redemiſſet, debuiſſet illud pretium perſolvere, vel æterno Patri, vel diabolo, qui homines tenebat captivos, atqui Chriſtus Sanguinem ſuum, qui dicitur pretium Redemptionis noſtræ, non perſolvit æterno Patri, ab eo ſiquidem captivi non detinebamur; nec etiam diabolo, ſic enim maxima inureretur contumelia Sanguini Chriſti, ergo Chriſtus nemini perſolvit pretium Redemptionis noſtræ, ac ſubinde homines non redemit Redemptione proprie dicta.

Reſpondeo cum *S. Thoma* 3. p. quæſt. 48. art. 4. ad 2. & 3. Chriſtum perſolviſſe pretium Redemptionis noſtræ æterno Patri, qui, licet nos non detineret captivos, tamen, ut ſupremus rerum omnium Moderator, jus habet exigendi pœnas ab hominibus, qui eum peccatis ſuis offenderant, & quos juſte ob præcedentem culpam diaboli poteſtati permiſerat. Hinc Scriptura ſæpius affirmat, Chriſtum mortuum eſſe, ſuumque pretioſum Sanguinem fudiſſe, ut nos reconciliaret Deo Patri, cui antehac eramus inviſi, ut noſtra expiaret peccata cruento illo, quod obtulit in ara Crucis, ſacrificio. Non ſolvit ergo Chriſtus pretium Redemptionis noſtræ diabolo, qui tantum erat lictor, & miniſter juſtitiæ vendicantis, ſed illud perſolvit Deo Patri, qui, tanquam omnium hominum Judex, eos poſt peccatum primi Parentis juſſit torqueri ſub diaboli poteſtate. Hæc reſponſio confirmari poteſt egregio teſtimonio Sancti Gregorii Nazianzeni, qui Orat. 42. poſtquam hanc ſibi propoſuit

poſuit quæſtionem, *Eccui ſuſus eſſet ſanguis Chriſti;* & alternantes hinc & inde ventilavit rationes, eccur diabolo, eccur Deo, noſtri inſtar pretii, impenſus eſſe vel negaretur vel affirmaretur? Suam tandem his verbis proponit ſententiam. *Perſpicuum utique eſt Patrem quidem accepiſſe, non quod petierit, aut eo opus habuerit; ſed propter diſpenſationem, & quod oporteret deificata humanitate hominem ſanctificari, ut Deus ipſe nos liberaret, tyranno per viam ſuperato, & ad ſe reduceret per mediatorem Filium, qui in honorem Patris, cui per omnia cedere perſpicitur, id diſpenſaret.* Eadem ferme ratione loquuntur *Athanaſius* lib. de Incarnat. Verbi Divini, *Cyrillus Alexandrinus* lib. 15. de Adoratione, *Auguſtinus* lib. 4. de Trinitate cap. 13. *Bernardus* Epiſt. 190. & alii Sancti Patres, quorum teſtimonia legi poſſunt apud *Thomaſſinum* lib. 9. de Incarn. Verbi c. 8.

Arguitur ſecundo. Si Chriſtus pleniſſime pro peccatis noſtris ſatisfeciſſet, nulla in condonandis peccatis miſericordia Dei reſplenduiſſet, ſed tantum ſumma ejus reluxiſſet juſtitia, cujus ſeveritati in peccatis puniendis per mortem Chriſti fuiſſet cumulatiſſime ſatisfactum, atqui ſæpe ſæpius in Scriptura Sacra dicitur, Deum propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, omnia peccata noſtra miſericorditer nobis condonaſſe, ergo Chriſtus Deo Patri plenam pro peccatis noſtris non exhibuit ſatisfactionem.

Reſpondeo: Miſericordiam Dei in condonandis peccatis maxime in hoc colluceré, quod cum homines plenæ, ac condignæ Deo exhibendæ ſatisfactioni impares omnino eſſent, miſit Deus miſeratione motus Filium ſuum unigenitum, qui per Incarnationem factus homo, ſeſe vadem, ac fidejuſſorem dedit pro peccatoribus, atque ſui Sanguinis fuſione plenam, & omnibus ſuis numeris abſolutam ſatisfactionem Deo Patri exhibuit, & omnia damna, quæ generi humano intulerat primigenia labes, cum fœnore reſarcivit. Poterat Deus, ſi voluiſſet, omnes homines juſto ſuo judicio in maſſa perditionis relinquere, & perpetuis miſeriis addicere, a quibus tamen eos ex pura, & gratuita miſericordia liberavit, dando Filium ſuum, qui, ut Deus, poſſet afferre remedium, & ut homo, præberet exemplum; *Sic Deus dilexit Mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret. Joan.* cap. 3. Potuitne, quæſo, Deus, qui dives eſt in miſericordia, theſauros bonitatis ſuæ ampliori liberalitate profundere? Tantum igitur abeſt, ut plena, & rigoroſa ſatisfactio, quam Chriſtus pro peccatis noſtris exhibuit, cohærere non poſſit cum bonitate Dei miſericorditer nobis condonantis peccata, ſicut impie contendit *Socinus*, ut potius magis, ac magis commendet miſericordiam Dei Patris, qui Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis, licet indigniſſimis, tradidit illum, & in eum conjecit pœnas peccatis noſtris debitas.

Arguitur tertio: Iniquum omnino videtur ut inſons pro ſontibus puniatur, præſertim cum ipſi ſontes adſint, qui puniri poſſunt. Eam ob rem, Deus in Lege diſerte cavit, ne quis alterius pœnas ferret, ait enim *Deuteronomii* c. 24. *Non occidentur patris pro filiis, neque occidentur filii pro patribus, ſed quiſque pro peccato ſuo occidetur.* Et Ezechielis c. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur; filius non portabit iniquitatem patris, neque pater portabit iniquitatem filii.* Si ergo ex Dei Sententia, atque Decreto, nec filius ipſe propter patris peccata, nec pater propter peccata filii puniri debet, qui credibile eſt, Deum voluiſſe pœnas peccatorum noſtrorum a Chriſto innocente, & alieno repoſcere, eumque atrociter excarnificare? Cum igitur ab æquitate, & bonitate Dei hoc ſit penitus alienum, nulla ratione dici poteſt, Deum Patrem in Chriſtum innocentem conjeciſſe pœnas peccatis debitas.

Reſpondeo: Iniquum quidem eſſe ut inſons invitus pro ſontibus puniatur, ſed non eſſe iniquum, ſed potius decentiſſimum ut inſons pro ſontibus puniatur, ſi ipſe nulla prorſus neceſſitate obſtrictus, ſed ſponte volens, & ex motivo charitatis in ſe ſuſcipiat pœnas ſontibus debitas, præſertim ſi ſontes impares ſint ſatisfactioni exhibendæ. Porro, homines,

nes, qui erant rei, plenam, ac condignam Deo ſatisfactionem exhibere non poterant, tum quia peccatum contra Deum commiſſum habet quamdam infinitatem, ut inquit *S. Thomas*; tum quia injuria Deo irrogata ordinis eſt ſuperioris; homines autem, quibuslibet gratiis, & donis ſupernaturalibus exornati, ſunt ordinis creati, adeoque infinite inferioris; quo fit, ut valor ſatisfactionis ab ipſis profectæ pertingere nullatenus poſſit ad gravitatem injuriæ Deo per peccatum illatę; Conclamatum itaque erat de nobis, nullaque ſpes affulgebat recuperandę ſalutis, niſi Chriſtus, qui erat Deus & homo, & cujus ſatisfactionis meritum ob perſonę divinæ dignitatem erat infinitum, in ſe hominum ſuſcepiſſet pœnas; ac plenam, quam Deus exigebat, ſatisfactionem exhibuiſſet. Quocirca, cum Chriſtus hujuſmodi pœnas libere, & ex plenitudine charitatis, qua genus humanum deperibat, in ſe ſuſceperit; non eſt violata juſtitia, ſed ſumma potius Chriſti refulſit charitas, dum pro ſontibus inſons ipſe & immaculatus punitus eſt. Ad teſtimonia Scripturæ Sacrę, in quibus dicitur, quod filii non portabunt iniquitatem parentum, dico: Hæc Scripturæ Sacræ teſtimonia eſſe intelligenda de pœnis animæ, iiſque ęternis, quas luituri non ſunt filii, qui ſcelera paterna non imitantur, ſed pie juſteque vivunt. Hoc tamen non impedit, quominus Deus juſte aliquando a filiis, & pronepotibus pro peccatis alienis, ſeu paternis, expetat pœnas temporarias, & quidem corporis, juxta illud Exodi c. 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me*. Legitur etiam in Oratione Jeremiæ: *Patres noſtri peccaverunt, & non ſunt: & nos iniquitates eorum portavimus*.

Arguitur quarto: Omnes actiones humanitati Chriſti propriæ, fuerunt finitæ, utpote procedentes ab humanitate, quæ eſt principium finitum, atqui per actionem finitam ſatisfieri haud poteſt æquivalenter pro culpa, quæ eſt infinita; ergo Chriſtus per actiones humanitati ſuæ proprias non potuit juſtitiæ divinæ æquivalenter ſatisfacere.

Præterea, rigoroſa, ſeu plena, & accurata ſatisfactio fieri debet ex bonis, quæ ſatisfacienti ſint propria; ideo quippe ſervus ex rigore juſtitiæ nequit hero ſuo ſatisfacere, quia quæcumque ſervus habet, non ſunt ipſi propria, ſed ſubſunt heri dominio; atqui omnes actiones Chriſti, utpote creatæ, non fuerunt ſub dominio humanitatis Chriſti, ſed ſub Dominio Dei; nihil ſiquidem creatum eſt, in quod Deus ſummum non obtineat dominium; non potuit igitur Chriſtus ex propriis bonis ſatisfacere.

Reſpondeo ad primum momentum, omnes actiones humanitati Chriſti proprias, fuiſſe quidem finitas in genere, ut ajunt, phyſico, ideſt, ſi ſpectentur per ordinem ad principium efficiens, a quo emanabant, fuiſſe tamen infinitas in genere moris, ſeu moraliter, ſi conſiderentur comparate ad perſonam divinam, quæ per principium efficiens in Chriſto operabatur. Ratio eſt, quia actionis finitas, aut infinitas moralis petitur ex dignitate perſonæ, quo enim perſona dignior eſt, vel minus digna, eo majorem, vel minorem dignitatem actionibus conciliat. Hinc ſatisfactio exhibita a Rege longe majoris eſt dignitatis, excellentioriſque pretii, quam ſatisfactio, quæ a plebejo fuerit peracta. Cum igitur in Chriſto perſona, quæ per actiones humanitati proprias ſatisfaciebat, eſſet infinitæ dignitatis, erat quippe perſona Divina, ſequitur actiones, quæ immediate proficiſcebantur ex Chriſti humanitate, hauſiſſe pretium, & valorem infinitum ex ipſa perſona divina humanitatem ſuſtentante, adeoque Chriſtum per actiones humanitati proprias plene, & abunde Dei juſtitiæ feciſſe ſatis, juxta illud ad Rom. cap. 5. *Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit gratia*.

Ad alterum momentum reſpondeo; Omnes actiones Chriſti, utpote creatas, fuiſſe quidem ſub dominio Dei univerſali, at quia dominium Dei univerſale non tollit dominium particulare, quo quælibet cauſa creata libera fruitur in ſuos actus, de quibus pro nutu & libito diſpo-

diſponere poteſt, ideo Chriſtum, qui perfectiſſima prǽditus fuit libertate, ſuarum actionum dominum fuiſſe, ac ſubinde non ex alienis, ſed ex propriis bonis Deo Patri ſatisfeciſſe.

Arguitur quinto: Chriſtus in ſubeunda morte non fuit liber, ergo non potuit per mortem ſuam Deo pro peccatis hominum ſatisfacere. Conſeq. eſt evidens, nam ſatisfactio ſupponit neceſſario libertatem in ſatisfaciente. Prob. antec. Si Chriſtus fuiſſet liber in ſubeunda morte, potuiſſet non mori, ac ſubinde non velle mortem a Patre ſibi imperatam, atqui Chriſtus, utpote impeccabilis, & ſumme Sanctus, non potuit non velle mortem ſibi a Patre imperatam, ergo non fuit in ſubeunda morte liber.

Huic objectioni Theologi varias adhibent reſponſiones. Alii cum doctiſſimo *Petavio* putant, præceptum de ſubeunda morte Chriſto a Patre æterno impoſitum, non abſolutum fuiſſe imperium, ſed ſimplicem duntaxat ſignificationem conſilii, & voluntatis paternæ, qua Chriſto multa fuere propoſita media ad humanam recuperandam ſalutem opportuna, ex quibus, quod vellet eligeret, ita ut quodcumque ex his omnibus ſibi propoſitis mediis ſeligeret, id gratum, & acceptum Patri futurum eſſet. Alii cum *Gregorio de Valentia*, & *Vaſqueſio* exiſtimant, mortem Chriſti ſpeciali quodam mandato præſcriptam fuiſſe, ſed circumſtantias loci, temporis, & ſuppliciorum voluntati ejus fuiſſe permiſſas, ut in iis ſuam voluntatem experiretur. Alii volunt, expectatum eſſe Chriſti conſenſum in primo Incarnationis momento, antequam Pater quidquam imperaret. Alii cenſent, præceptum de ſubeunda morte Chriſto fuiſſe impoſitum, ſed cum facultate illud acceptandi, aut repudiandi. Cardinalis etiam *de Lugo* docet, Chriſtum accepiſſe a Patre præceptum de ſubeunda morte, ſed eum potuiſſe diſpenſationem, aut commutationem illius præcepti impetrare. Verum, illæ reſponſiones non ſolum obedientiæ Chriſti meritum, ut late noſtri Thomiſtæ in Tractatu de Incarnatione probant, aut tollunt, aut plurimum elevant, ſed etiam aperte Scripturæ Sacræ adverſantur. Nam primo, quod moriendi præceptum fuerit a Patre Chriſto impoſitum, docet ipſe Chriſtus his verbis Joannis cap. 14. *Ut cognoſcat Mundus, quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio*. Etc. 18. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Et Joannis cap. 6. *Deſcendi de Cælo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*. Secundo, mortis genus, locum, tempus, & ceteras circumſtantias voluntati humanæ Chriſti non fuiſſe permiſſas, ſed a Deo determinatas, palam itidem innuit Scriptura Sacra. Nam, ut verbis utar doctiſſimi *Ludovici Thomaſſini*. Presbyteri Oratorii Domini Jeſu, lib. 5. Theologicorum dogmatum de Incarn. Verbi cap. 14. Quid, amabo, ſignificant illa in Scripturis frequentius iterata verba? *Nondum venit hora mea*. Et, *nondum aſcendo ad Templum*. Et, *nondum venerat hora eius*? Nonne pariter hæc inſinuant, horarum, temporumque momenta, non humana, ſed divina voluntate homini in Chriſto diſpenſari? Et quod de tempore, hoc de aliis circumſtantiis ſtatuendum eſt. Sed quid etiam expreſſius hac ſæpius a Chriſto in Evangelio repetita conteſtatione? *A me ipſo facio nihil*. Num ſuopte conſilio, & voto faciebat nihil Chriſtus, ſi ejus humano conſilio, & voto omnia Pater permiſerat? ſi ne ad mortem quidem ullo eum obligaverat præcepto? Nam cum ejus operum Principatus morti, ejuſque Cruci debeatur, ſi hanc patema voluntas præcipere abſtinuerat, quorſum attinuiſſet de reliquis mandandis ſatagere? rejectis itaque horumce Theologorum reſponſionibus.

Reſpondeo neg. ant. ad cujus prob. diſting. maj. ſi Chriſtus fuiſſet liber in ſubeunda morte, potuiſſet non mori, ac ſubinde non velle mortem præciſe, & ſecundum ſe ſpectatam, concedo; potuiſſet non velle mortem reduplicative ut imperatam, & præceptam a Deo, nego. Similiter diſting. min. ſed Chriſtus, utpote impeccabilis, non potuit non velle mortem reduplicative ut imperatam a Deo,

a Deo, concedo, non potuit non velle mortem præciſe, & ſecundnm ſe ſpectatam, neg. min. Mors itaque Chriſti bifariam conſiderari poteſt, primo reduplicative, ut præcepta a Deo, & ſub illa ratione Chriſtus non poterat non velle mortem; quia, cum eſſet propter unionem hypoſtaticam ab intrinſeco impeccabilis, neceſſario debebat velle medium ſub ea reduplicatione, qua neceſſariam connexionem habebat cnm ultimo fine, a quo Chriſtus recedere non poterat; porro, mors rednplicative ut præcepta, & imperata a Deo, erat medium neceſſario connexum cum ultimo fine, ex quo ſeqnitur, Chriſtum non potuiſſe non velle mortem reduplicative ut imperatam a Deo. Secundo, mors Chriſti ſpectari poteſt ſecundum ſe, id eſt ex præciſa ſua ratione, quatenus videlicet eſt aliquid finitum, & limitatum non habens eſſentialem cum ultimo fine, ſeu cum Deo ſumme dilecto connexionem, & ſub illa ratione voluntas Chriſti libere verſabatur circa mortem, tum quia nihil finitum, & limitatum, cujuſmodi eſt mors ſecundum ſe ſpectata, poteſt neceſſitatem inferre, ſeu libertatem adimere voluntati rationali, quæ infiniti boni capax ſolo bono infinito ſatiari, & neceſſitari poteſt; tum quia voluntas Chriſti per unionem hypoſtaticam ſimul & viſionem beatificam, cum vero & ſummo bono indivulſe conjuncta, circa cetera omnia, quæ infra ſe jacebant, indifferentiam retinebat non verſatilem, & effrænem, ſed temperatam ordine finis. Hanc doctrinam egregie probat noſter *Vincentius Baronius* in libro, quem edidit de *humana libertate, & gratia divina*, ubi multis, iiſque invictis rationibus oſtendit, eſſentiam, ſeu germanam libertatis notionem, ſitam eſſe, non in indifferentia contrarietatis ad bonum & malum, nec in indifferentia contradictionis ad finem, ſed in indifferentia circa media, ſen in libera electione mediorum ſervato ordine finis, quæ indifferentia tanto perfectior eſt, quanto fortior, & intimior eſt adhæſio cum ultimo fine, ſcilicet Deo, ex quo infert doctiſſimus ille Auctor perfectiorem fuiſſe libertatem in Chriſto, qui peccare non potuit, quam ſit in nobis, qui peccare poſſumus. In eamdem deſcendit ſententiam eruditus noſter *Antonius Maſſoulie* Tom. 1. Diſſert. 2. qu. 5. art. 3. & quæſt. 8. art. 3. libri, quem inſcripſit: *D. Thomas ſui interpres de divina motione, & libertate creata.*

Ex qua ſana Theologorum doctrina manifeſto elicitur, quod, quamvis Chriſtus non habuerit indifferentiam contrarietatis, qnam vocant, ad bonum, & malum, utpote ab intrinſeco impeccabilis, neque indifferentiam contradictionis circa ultimum finem, utpote a momento conceptionis ſuæ comprehenſor, revera tamen in omnibus ſuis operibus meruerit eo videlicet merito, quod perſonæ a peccato, & ſervitnte peccati prorſus liberæ, puta homini Deo, competit. Ratio eſt, quia Chriſtus ſemper habuit liberam poteſtatem ſeligendi media ſervato ordine finis, qnippe qui per unionem hypoſtaticam, & viſionem beatam intime Deo unitus, independens omnino erat ab omnibus bonis creatis, finitis, & limitatis, quæ nullam ei neceſſitatem imponere poterant, immo, quibus ipſe propter naturæ ſuæ dignitatem perfecte dominabatur. Quapropter, hoc maxime obſervandum diſcrimen intereſt inter meritum Chriſti ſatisfacientis, & meritnm, quod cadit in homines in ſtatu naturæ lapſæ conſtitntos, quod ad meritum Chriſti ſatisfacientis pro nobis reqnirebatur tantum indifferentia eligendi media ſervato ordine finis; at vero, ad meritum, quod competit hominibus in ſtatu naturæ lapſæ, requiritur indifferentia, ſeu poteſtas contrarietatis ad bonum, & malum, quia hujus meriti radix in eo potiſſimum ſita eſt, quod quis cupiditatem ſuam refrænet, tumultnantes paſſiones in ordinem redigat, eaſque, quantum divina gratia adjutus poteſt, propter amorem juſtitię domare, & deſtruere adnitatnr. De quo merito legitur Eccleſiaſtici cap. 31. *Qui potuit transgredi, & non eſt transgreſſus, facere mala, & non fecit.*

Arguitur ſexto: Stricta, & rigoroſa ſatis

tisfactio debet eſſe ad alterum, ſicut enim nemo ſibi proprie injurius eſt, ita nec ſibi aliquid ſolvit, aut ſibi vim ſatisfaciendi ſuppeditat, atqui ſatisfactio Chriſti non fuit ad alterum, ſed unius ad ſe ipſum, nam, cum Chriſtus eſſet Deus, culpa hominum erat offenſus, ſi ergo ipſe pro culpa hominum ſatisfecit, ſatisfactio, quam exhibuit, non fuit ad alterum, ſed unius ad ſe ipſum.

Præterea, ſtricta ſatisfactio fieri debet ex bonis, quæ aliis titulis non ſint debita creditori, nam Ex. gr. ſi Petrus debeat Paulo centum nummos titulo cenſus annui, & titulo mutui, ſi det tantummodo centum nummos, non ſatisfacit, ſed tenetur adhuc centum ſolvere nummos, atqui omnes actus Chriſti Deo debiti erant titulo religionis, obedientiæ, & gratitudinis, ergo non potuit Chriſtus actionibus ſuis Deo titulo juſtitiæ ſatisfacere.

Denique, ut ſtricta, & accurata ſit ſatisfactio, neceſſe eſt ut creditor ex debito juſtitiæ exhibitam ſatisfactionem acceptare teneatur, atqui Deus non tenebatur ex juſtitia ſatisfactionem Chriſti acceptare, nullus ſiquidem tenetur acceptare ſatisfactionem, quæ exhibetur ab alio, quam a reo, ſeu ab eo, qui intulit offenſam, ſicut Ex. gr. ſi Galliæ Rex fuiſſet ab uno ex ſuis ſubditis læſus, tametſi alius Rex ipſi ſatisfactionem offerret, non teneretur illam acceptare, ergo cum Deus fuerit offenſus ab hominibus, quamvis Chriſtus illi offerat ſatisfactionem, hanc tamen Deus acceptare non obſtringitur.

Reſpondeo ad ſingula illa momenta, & ad primum dico: ſatisfactionem, quam Chriſtus pro nobis exhibuit, fuiſſe ad alterum, non ſolum ſi conſideretur prout fuit exhibita Patri æterno, & Spiritui Sancto, ſiquidem Pater, & Spiritus Sanctus, ut fides docet, ſunt perſonæ realiter a Chriſti, ſeu Verbi Divini perſona diſtinctæ, ſed etiam ſi ſatisfactio Chriſti conſideretur quatenus exhibita fuit perſonæ Verbi Divini. Ratio eſt, quia Verbum Divinum in ſe ipſo, ſeu in natura divina ſubſiſtens, virtualiter, ſicut docent Theologi, diſtinguitur a ſe ipſo, quatenus in humana natura ſubſiſtit, quo fit, ut Verbum Divinum propter diſtinctas, quas terminat, naturas, & plures, quas habet, operationes, diſtinctaſque voluntates, virtualiter multiplex ſit. Quando igitur Chriſtus, ſeu Verbum Divinum, ut ſubſiſtens in natura humana, ſibi ſatisfecit ut ſubſiſtenti in natura divina, ejus ſatisfactio fuit ad alterum, quia Chriſtus, ſeu Verbum Divinum ut ſubſiſtens in natura divina, virtualiter diſtinguitur a Verbo Divino ut ſubſiſtenti in natura humana, propter diſtinctionem naturarum, voluntatum, & operationum, quæ diſtinctio ſat ſuperque ſufficit ut ſatisfactio, quam Chriſtus, ſeu Verbum Divinum ut ſubſiſtens in natura humana, ſibi ut ſubſiſtenti in natura divina exhibuit, ſit ad alterum.

Ad alterum momentum reſpondeo diſtring. maj. Stricta ſatisfactio debet eſſe ex bonis, quæ creditori aliis titulis non ſint debita, ſi illi tituli augeant, & multiplicent debita, concedo, ſi non augeant, nec multiplicent debita, nego. Similiter diſting. min. ſed omnes actus Chriſti erant Deo debiti titulis religionis, obedientiæ, & gratitudinis, & illi tituli ſupervenientes augebant, ſeu multiplicabant in Chriſto debitum, nego, non multiplicabant debitum, novamque non afferebant obligationem, concedo, & nego conſeq. explicatur hæc reſponſio. Verum quidem eſt, eadem ſolutione pluribus titulis ſatisfieri haud poſſe, quando multiplicant debitum, & novam ſecum inducunt obligationem, ſicut patet exemplo in objectione adducto, nam ideo Petrus, qui Paulo debet centum nummos titulo cenſus annui, & alios centum titulo mutui, non cenſetur ſatisfacere, ſi Paulo ſolvat centum duntaxat nummos, quia tituli cenſus annui, & mutui multiplicant in Petro debitum, at, quando tituli ſupervenientes non multiplicant debitum, nec novam afferunt obligationem, una & eadem ſolutione omnibus illis titulis ſatisfieri poteſt. Ex. gr. Debeo titulo mutui centum nummos Petro in urgente neceſſitate conſtituto, de me bene merito, & cui ex ſententia Judicis ſolvere

vere

vere compellor, tunc eadem centum nummorum ſolutione ſatisfacio juſtitiæ, charitati, gratitudini, & obedientiæ, ita non abſimili ratione, etſi actus Chriſti Deo debiti eſſent titulis religionis, obedientiæ, gratitudinis, &c. quia tamen illi tituli in Chriſto debitum non multiplicabant, ſeu non efficiebant, ut alii actus præter eos, quos Chriſtus eliciebat, Deo debiti eſſent, diverſi illi tituli non impediebant quominus ſatisfactio a Chriſto exhibita eſſet ex ſtricta, perfecta, ac rigoroſa juſtitia.

Ad ultimum reſpondeo: potuiſſe quidem abſolute Deo non exhiberi ſatisfactionem Chriſti, at ex ſuppoſitione, quod Deus voluerit eam ſibi offerri, debuiſſe ab illo acceptari, tum quia Deus non potuit non exaudire filium ſuum unigenitum ſibi coæqualem, & conſubſtantialem, cujus ſatisfactionis dignitas erat infinita; tum quia etiam Apoſtolus ad Hebræos aſſerit, Chriſtum exauditum eſſe *pro ſua reverentia*, hoc eſt, pro reverentia, quæ debetur Filio Dei naturali, infinita pollenti dignitate, non potuit ergo Deus ſatisfactionem ſibi a filio ſuo unigenito in ea, quam ſuſceperit, humanitate exhibitam repudiare. Hinc admitti non debet ſententia Doctoris Subtilis, qui docet ſatisfactionem, quam Chriſtus Dominus exhibuit, non fuiſſe a Deo acceptatam propter ipſiuſmet ſatisfactionis dignitatem, quam falſo ſupponit eſſe finitam, ſed tantum fuiſſe acceptatam ex pura gratia perſonæ offenſæ, ſeu Dei Patris libere eam acceptantis; hæc, inquam, Scoti ſententia admitti non debet, quia ſi ſatisfactio Chriſti fuiſſet ſolum acceptata ex pura gratia Dei offenſi per peccatum, ſatisfactio, quam exhibuit Chriſtus, eſſet imperfecta, ac ſubinde gratis mortuus eſſet, nam purus homo ejuſmodi ſatisfactionem imperfectam, fundatam nimirum in gratia perſonæ offenſæ, ſeu in libera, & extrinſeca Dei acceptatione perinde exhibere potuiſſet. Unde quemadmodum arguit Apoſtolus ad Galatas cap. 2. *Si per Legem juſtitia, ergo gratis mortuus eſt Chriſtus*, ideſt, ſi lex naturalis, aut ſcripta, vim habuit homines juſtificandi, gratis mortuus eſt Chriſtus: ſic pari modo contra Scotum, ejuſque diſcipulos argui poteſt: ſi Chriſti ſatisfactio non fuit a Deo acceptata propter ejus meritum, & dignitatem, ſed tantum ex mera gratia perſonæ offenſæ, ergo ſatisfactio Chriſti fuit imperfecta, ergo gratis mortuus eſt Chriſtus, quia purus homo eandem ſatisfactionem imperfectam Deo exhibere potuiſſet, ſicut docent omnes Theologi. Hanc Scoti ſententiam a doctrina Sanctorum Patrum alienam eſſe late probant noſtri Thomiſtæ in ſuis Commentariis in 1. quæſt. 3. P. Summæ S. Thomæ. Nititur tamen *P. Claudius Fraſſen*, Franciſcanus, Sac. Fac. Pariſienſis Doctor, Tomo 3. Scoti Academici Tract. 1. diſp. 3. art. 1. ſect. 3. conciliare Scoti ſententiam cum opinione Thomiſtarum. *Hæc controverſia*, inquit, *facile componi poſſet, & utraque ſententia conciliari, dicendo: Chriſtum revera meruiſſe pro infinitis hominibus quantum ad ſufficientiam, non quod opera ipſius meritoria habuerint bonitatem, & dignitatem infinitam, quod etiam plurimi Thomiſtæ concedunt, ſed quod tantæ fuerint dignitatis, tantique valoris ex eo quod procederent a perſona divina, ut Deus per eorum valorem, & dignitatem ſummam motus fuerit ad illa acceptanda pro omnibus omnino hominibus, etiamſi numero eſſent infiniti*. Verum, hic Auth. pace ipſius dixerim, ad componendam iſtam controverſiam, non ſolum gratis, ſed etiam falſo ſupponit, plurimos e Schola Thomiſtica Theologos eſſe, qui concedunt, opera Chriſti meritoria non habuiſſe bonitatem, & dignitatem infinitam, quod tamen nullus unquam conceſſit Thomiſta, immo omnes ad unum hujus Scholæ Theologi docent, omnes operationes Chriſti fuiſſe theandricas, & habuiſſe non quidem in genere phyſico, ſed in genere moris, bonitatem, & dignitatem infinitam.

Arguitur ſeptimo: Sanctus Petrus 1. ſuæ Epiſtolæ capit. 2. hæc habet: *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus*. Quibus verbis aperte innuit *Sanctus Petrus*, Chriſtum eſſe mortuum, non ut pro peccatis noſtris ſatisfaceret, ſed ut

eum ſequi volentibus oſtenderet viam ſalutis, eiſque probitatis, innocentiæ, & patientiæ exempla, quæ ſectarentur, relinqueret. Nec enim efficacius potuit Chriſtus movere, & inducere fideles ad ſingularem illam probitatem, & innocentiam retinendam, ſine qua ſalutem adipiſci nequeunt, quam dum ipſe, quamvis innocens, prior probroſam, & cruentam mortem guſtavit, & gravia, atque humanæ naturæ per ſe intolerabilia mala expertus abunde fuit, dum in Cruce pependit. Ergo ex hoc Sancti Petri teſtimonio patet, Chriſtum mortuum eſſe, non ut pro delictis noſtris divinæ juſtitiæ faceret ſatis, ſed ut ſuis fidelibus proponeret probitatis, innocentiæ, & patientiæ exempla, quæ imitari poſſent.

Reſpondeo: Sanctum Petrum eo loci duo circa Paſſionem Chriſti Domini commendare voluiſſe. Primo, dum dixit: *Chriſtus paſſus eſt pro nobis*, palam indicat Chriſtum ſe ſubrogaſſe in locum omnium noſtrum, qui eramus peccatores, & pœnas peccatis noſtris debitas in ſe ſuſcepiſſe, ac pertuliſſe; nam hæc præpoſitio, *pro*, ut ſuperius obſervatum eſt, juxta uſitatum Scripturæ Sacræ loquendi modum, ſubrogationem unius perſonæ in locum alterius ſignificat. Secundo, dum ait: *Vobis relinquens exemplum*, adhortatur omnes fideles, ut patientiæ, humilitatis, juſtitiæ, & ceterarum virtutum exempla, quæ Chriſtus in Cruce moriendo illis reliquit, imitentur, ac ſemper præ oculis habeant; quod certe nemo Catholicus negat, immo, Catechiſmus Concilii Tridentini in expoſitione quarti articuli Symboli, inter beneficia, quæ in Chriſti Domini Paſſione conſequuti ſumus, hoc præſertim enumerat, quod in Paſſione Chriſti omnium virtutum clariſſima exempla habeamus; nam, & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & manſuetudinem, & obedientiam, & ſummam animi conſtantiam, non ſolum in perferendis propter juſtitiam doloribus, ſed etiam in morte oppetenda, ita oſtendit Chriſtus Dominus, ut vere dicere poſſimus, Salvatorem noſtrum, quæcumque vitæ præcepta toto prędicationis ſuæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno Paſſionis die in ſe ipſo expreſſiſſe. Idem docet *S. Thomas* 3. p. q. 46. art. 3.

Arguitur ultimo: Si Chriſtus integram atque omnibus numeris perfectam pro nobis ſatisfactionem exhibuiſſet, nullam a peccatoribus ſatisfactionem Eccleſia exigere deberet, ea quippe ſatisfactio ab homine facta derogaret infinitæ, & exuberantiſſimæ ſatisfactioni Chriſti, atqui Eccleſia a peccatoribus ſatisfactionem pro eorum delictis exigit, ut conſtat tam ex veteri, quam ex recenti Eccleſiæ diſciplina, non credit ergo Eccleſia, Chriſtum pro peccatis generis humani pleniſſime ſatisfeciſſe.

Reſpondeo neg. maj. quia licet Chriſtus morte ſua fontes ſalutis aperuerit, Sacramenta inſtituerit, mortem devicerit, Principem hujus Mundi ſuperaverit, uno verbo, plenam, & ſuperabundantem pro peccatis noſtris ſatisfactionem impenderit, non ea tamen fuit ejus intentio, ut homines negligenter, otioſe, & oſcitanter vitam ſanctis operibus vacuam tranſigerent, ſed potius voluit Chriſtus, ut meritum Paſſionis, & ſatisfactionis ſuæ, quæ, ut docet *Sanctus Thomas* 3. part. quæſt. 49. art. 1. ad 4. eſt cauſa univerſalis remiſſionis peccatorum, applicaretur hominibus per fidem, per bona opera, per Sacramenta ab ipſo inſtituta. Certe, hanc fuiſſe intentionem Chriſti, non ſolum colligitur ex veteri praxi, & diſciplina Eccleſiæ, quæ graves ac diuturnas pœnitentias hominibus imponebat, ut pro delictis anteactæ vitæ ſatisfacere poſſent, verum etiam id aperte deducitur ex Scriptura, & ex perpetua traditione Sanctorum Patrum, qui conſtanter docent, omnibus hominibus de peccatis commiſſis pœnitentiæ agendæ neceſſitatem incumbere. Hæc praxis Eccleſiæ recte explicatur in Libro *de Frequenti Communione*, quem, præter ſexdecim Epiſcopos, & viginti Doctores, Conventus etiam Epiſcoporum Auſcenſis Provinciç anno 1645. probavit, & populo Chriſtiano impenſe commendavit. Soli noſtri temporis hęretici hanc Eccleſię

Ca-

Catholicæ doctrinam de neceſſitate bonorum operum improbant, quippe qui, ut liberius vivant, & vitæ delitiis indulgeant, pœnitentiæ, bonorumque operum neceſſitatem horrent, & averſantur. Errant autem, dum dictitant, ſatisfactiones, quas a nobis exigit Eccleſia, injurias eſſe ſatisfactioni Chriſti, nam firmiter credunt omnes Catholici, omnem dignitatem, fructum, & valorem ſatisfactionum noſtrarum oriri duntaxat ex infinita dignitate gratiæ, & ſatisfactionis Chriſti, ſine qua invalidæ prorſus, & inefficaces ad ſalutem eſſent actiones, & ſatisfactiones noſtræ. Hinc, Concilium Tridentinum Seſſione 14. cap. 8. docet: *Nos, qui ex nobis tanquam ex nobis nihil poſſumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia poſſe. Ita non habet homo unde glorietur; ſed omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo vivimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre.* Quibus verbis aperte docet Concilium Tridentinum, ſatisfactiones, quas ad expianda peccata ſemper a Pœnitentibus Catholica exegit Eccleſia, nihil derogare infinitæ, & ſufficientiſſimæ ſatisfactioni Jeſu Chriſti, Servatoris noſtri, quia ſatisfactiones noſtræ totum valorem, & meritum ſuum hauriunt ex ſatisfactione Jeſu Chriſti, & quia omnia petimus, omnia ſperamus, omnium gratias agimus per Jeſum Chriſtum, in quo ſolo, & per ipſum gratos nos eſſe Deo profitemur, noſtramque ſpem ac fiduciam in ipſo uno collocamus. Quapropter, ſicut, fatentibus ipſiſmet hæreticis, non ſunt ſuperfluæ, & inutiles in terris orationes noſtræ, quamvis Chriſtus nunc in Cælis aſſidens ad dexteram Dei Patris, ſufficienter oret pro nobis, ita quoque nec ſatisfactioni Chriſti derogant, nec ſupervacaneæ ſunt ſatisfactiones noſtræ, quamvis Chriſtus pro delictis noſtris pleniſſime fecerit ſatis. Verum, quia hæreticos noſtri temporis, pœnitentiæ oſores, invictis rationibus in ſuis Polemicis lucubrationibus confutarunt Catholici Doctores, plura nos hic non adjiciemus, ſed illos, tanquam ſues in volutabro luti grunnientes, relinquemus.

Ad complementum hujuſce Diſſertationis, advertendum eſt cum *S. Thoma* 3. part. quæſt. 46. art. 1. non fuiſſe ſimpliciter, & abſolute neceſſarium, ut Chriſtus pœnas peccatis noſtris debitas in ſe ſuſciperet & pateretur pro liberatione generis humani. Primo, quia Deus vitæ & necis Dominus eſt, & ideo etiamſi peccata, per quæ homo mortem æternam incurrit, citra ullam ſatisfactionem condonaſſet, miſericorditer quidem, at non injuſte egiſſet. Secundo, quia Deus nulla lege obſtringebatur perditum hominem liberare, ſed potuiſſet pro ſuo arbitrio eum citra injuriam, vel juſtam ipſius querelam, relinquere in maſſa perditionis, & in damnatione perpetua; nam, cum tota natura humana ſit per peccatum Adami vitiata, & perpetuæ damnationi obnoxia, ſi Deus omnes homines divina gratia ſua, & æterna gloria privaret, injuſtitiæ argui non poſſet, cum gratiæ & ſalutis nulli debitor ſit; Deus enim cujus vult miſeretur, & quem vult indurat. Denique, Deus potuiſſet, vel ſolo Verbo, vel ſola Incarnatione, vel una guttula ſanguis, aliiſque infinitis modis totum liberare genus humanum abſque diris & acerbis tormentis Paſſionis, abſque probroſo, & execrando mortis ſupplicio quod elegit. Hinc *Sanctus Auguſtinus* libro 13. de Trinit. cap. 10. & *Sanctus Thomas* art. 2. jam citatæ quæſtionis, docent, alium poſſibilem modum liberandi hominem omnipotenti Deo non defuiſſe. Ceterum, quamvis non fuerit abſolute neceſſarium Chriſtum pati, & mori pro liberatione generis humani, ſuppoſita tamen ſemel præſcientia, & præordinatione divina de Paſſione Chriſti, neceſſe fuit neceſſitate, ut ajunt Theologi, conſequentiæ, & infallibilitatis Chriſtum pati & mori ad liberandum genus humanum. Præordinatio nanque divina eſt æterna, infallibilis, & immutabilis. Hinc Chriſtus, attento ordine præſcientiæ, & prædefinitionis divinæ, ait *Joannis* cap. 3. *Oportet exaltari filium hominis*. Et *Luca* cap. 22. *Filius hominis, ſecundum quod*

definitum eſt, *vadit*. Et cap. ult. *Neceſſe eſt impleri omnia*, *quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſis*, *& Prophetis*, *& Pſalmis de me*. Hæc tamen prędordinatio divina non præpedivit liberam voluntatem Chriſti, ſua ſponte, & ex commiſeratione hominum ſe ſe hoſtiam pro eorum liberatione offerentis, unde ait *Iſaias* cap. 53. *Oblatus eſt quia ipſe voluit*. Si quis autem quęrat cur Deus, qui potuiſſet per unicum ſuæ voluntatis actum, aut per alium poſſibilem modum hominem liberare, eique condonare peccata, voluerit ut filius ſuus unigenitus per dira Paſſionis tormenta redimeret genus humanum? Reſpondebo cum *S. Thoma* 3. par. quæſt. 46. art. 2. ſanandę noſtrę miſerię convenientiorem alium non fuiſſe modum eo, quo Deus nos liberare dignatus eſt per mediatorem Jeſum acerbis in Paſſione tormentis cruciatum. Primo, quia dum homo recolit, Chriſtum pro Redemptione generis humani dira Paſſionis ſubiiſſe tormenta, cognoſcit quantum Deus hominem diligat, ejuſque voluntas, quaſi admotis igniculis, ad illum redamandum vehementer exardeſcit. Secundo, quia Chriſtus in Cruce moriendo reliquit nobis exempla patientię, charitatis, humilitatis, juſtitię, ac ceterarum virtutum. *Ubi Chriſtus mulctatur*, *Cruce turpatur*; *quis ſuorum delicias*, *ſeu gloriam ſuſtinere queat*, *nedum audeat quærere? Flagellatus Chriſtus*, *& ſputis illitus*, *bajulat ſibi Crucem*, *& ludibrio factus*, *irriſoria veſte*, *arundineo ſceptro*, *corona ſpinea*, *foditur clavis*, *annumeratur ſceleratis*, *in ligno extenditur*, *& jam mortuus vulneratur? Hæc intuens*, *qui dicitur Chriſtianus*, *propriis nihilominus voluptatibus indulgere*, *& florere velle in Sæculo nullatenus erubeſcit*, inquit *S. Bernardus* Tractatu *de Vita & moribus Clericorum* cap. 14. Tertio, quia per Paſſionem ſuam Chriſtus non ſolum a peccato hominem liberavit, ſed ei gratiam ſanctificantem, & gloriam promeruit. Quarto, quia homo a peccato magis abhorrere debet, cum ſciat ſe a peccato Sanguine Chriſti fuiſſe redemptum. Quinto, quia ad majorem hominis gloriam, & dignitatem ceſſit, dum homo Diabolum vicit, ejuſque ſuperbiam ſuperavit Chriſtus non per ſolam potentiam Deitatis, ſed per juſtitiam, & humilitatem Paſſionis.

DISSERTATIO XIX.

Utrum Chriſtus, *anno*, *quo mortuus eſt*, *Paſcha cum Judæis celebrarit*, *ſeu comederit Agnum Paſchalem?*

OBſervandum primo, tempus celebrandi Judaici Paſchatis fuiſſe a lege prętixum ad veſperam diei decimæ quartę menſis primi, ſicut legitur *Exodi* cap. 12. *Decima die menſis hujus tollet unuſquiſque agnum per familias*, *& domos ſuas* ... *& ſervabitis eum ad quartam decimam menſis hujus: immolabitque eum multitudo filiorum Iſrael*. Et *Levitici* cap. 23. *Menſe primo*, *quarta decima die menſis ad veſperum*, *Phaſe Domini eſt*. Primus autem anni menſis apud Judęos ille eſt, qui partim Martio, partim Aprili noſtro reſpondet, quique ab ipſis appellatur *Abib*, ſeu *Niſan*, & a quo ducitur Veris initium. Quamvis enim menſis *Abib*, ſeu *Niſan*, eſſet antea duntaxat ſeptimus apud Hebræos, attamen, poſt exceſſum ex Ægypto, pro primo menſe haberi cœpit, Deo ita jubente *Exodi* cap. 12. *menſis iſte vobis principium menſium: primus erit in menſibus anni*. Quod tamen non obtinuit niſi in Sacris, annus quippe civilis auſpicabatur a Menſe *Tiſri* circa Autumnum.

Obſervandum ſecundo, veſpertinum illud tempus, quod Paſchatis Judaici celebrationi, ſeu Agni Paſchalis immolationi, ex lege deſtinatum erat, non fuiſſe priorem veſperam, quę initium erat diei decimę quartę, ſed fuiſſe poſteriorem veſperam, in quam eadem dies decima quarta deſinebat. Ratio eſt, quia ſeptem dies azymorum numerabantur a priori veſpera diei decimę quintę, qua ineunte comedebatur Agnus Paſchalis, ad finem uſque diei vigeſimę primę, ſicut pręcipitur *Exodi* cap. 12. *Septem diebus azyma comedetis* ..... *primo menſe*, *quarta decima menſis ad veſperam*, *comedetis azyma uſque ad diem vigeſimam primam*

mam ejuſdem menſis ad veſperam. Agnus itaque Paſchalis non comedebatur, nec immolabatur in priori veſpera, ſeu initio diei decimæ quartæ, ſed in poſteriori veſpera, ſeu ſub finem ejuſdem diei decimæ quartæ; alioqnin non ſeptem, ſed octo dies azymorum eſſent numerandi. Hinc verſus 8. ejuſdem capitis dicitur: *Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes*. Nox autem illa pertinebat ad diem decimam quintam, ac ſubinde precedente veſpera, que finis erat diei decimæ quartæ, immolabatur Agnus Paſchalis, in cujus comeſtione, que poſt ſolis occaſum fiebat, dies azymorum incipiebant, & uſque ad diem vigeſimam primam incluſive perdurabat. Appellabantur vero dies azymorum, quia ſeptem illis diebus pane fermentato Judæis uti minime licebat, erantque illi dies inſtituti ad refricandam memoriam inſignis illius beneficii, quo Angelus vaſtator omnes ad unum Ægypti primogenitos interficiens, ſalvos, & incolumes reliquit Hebræos, quorum poſtes agni ſanguine tincti erant, & qui ab Ægyptiis expulſi, cito & abſque mora ſe ſe itineri accingere debuerunt, nec per temporis anguſtias expectare potuerunt, donec panis eſſet fermentatus, ſed præpropere panes azymos concoquere coacti ſunt. Ut igitur tanti beneficii ſenſum ex Hebræorum animis nulla obliteraret ætas, lex azymorum uſum per ſeptiduum præſcripſit quotannis religioſe obſervandum. E ſeptem autem azymorum diebus primus, & ultimus feſti erant ac ſolemnes, quia, ut in primo die ex dura captivitate Ægyptiaca in libertatem Hebræi aſſerti ſunt, ita in ſeptimo die Pharao, Ægyptiorum Rex, cum omnibus ſuis copiis maris rubri fluctibus fuit abſorptus.

Obſervandum ultimo, quatuor circa præſentem, quam verſamus, queſtionem extare ſententias. Prima eſt Græcorum, qui aſſerunt, Chriſtum, anno, quo mortuus eſt, non celebraſſe Paſcha, ſeu Agnum Paſchalem non comediſſe die a lege præſcripta, ideſt, decima quarta in ſecundis veſperis, ſed die integra Paſcha anticipaſſe, Agnumque Paſchalem comediſſe, & Sacro-Sanctam Euchariſtiam inſtituiſſe die decima tertia, in qua Judæis pane fermentato veſci adhuc licebat. Unde colligunt, Chriſtum, in conficiendo Euchariſtiæ Sacramento, uſum fuiſſe non pane azymo, ſed fermentato. Altera ſententia eſt Patris Bernardi *Lamy*, Congregationis Oratorii Preſbyteri, qui in ſua Concordia Evangelica, & in Tractatu Hiſtorico *de veteri Judæorum Paſchate*, Gallice conſcripto, contendit, Chriſtum, anno, quo in crucem actus eſt, Paſcha non peregiſſe, ſeu Agnum Paſchalem non comediſſe, ſed ſolum inſtituiſſe auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum die decima tertia in ſecundis veſperis, eumque fuiſſe cruci affixum die decima quarta, qua die juxta legem immolari & comedi debebat Agnus Paſchalis. In eamdem *P. Bernardi Lamy* Sententiam deſcendunt duo doctiſſimi moderni Scriptores & in Sacris Litteris exercitatiſſimi, *Nicolaus Toinardus* in ſua *Harmonia quatuor Evangeliorum*, & *Auguſtinus Calmet*, Ordinis *S. Benedicti* in ſuo *Commentario Litterali*, Gallice ſcripto, *in Evangelium S. Matthæi*. Tertia ſententia eſt omnium ferme Theologorum, qui poſt *S. Thomam* 3. part. quæſt. 46. art. 9. docent, Chriſtum, anno, quo ex hac vita migravit, Paſcha peregiſſe, ſeu manducaſſe Agnum Paſchalem, eadem die qua illud Judæi hoc anno celebrarunt, videlicet die decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis, ſicut erat in lege præceptum. Poſtrema ſententia eſt multorum modernorum, quos inter præcipue numerantur *Paulus Burgenſis*, *Janſenius*, *Maldonatus*, *Scaliger*, *Sethus Calviſius*, & Author Gallicæ Analyſeos, ſeu *P. Mauduit*, Congregationis Oratorii Presbyter, Diſſertatione XXX. qui licet fateantur, Chriſtum, anno, quo e vivis exceſſit, Paſcha celebraſſe, ſeu Agnum Paſchalem comediſſe die Jovis, ſeu die decima quarta a conjunctione Lunæ cum Sole, in ſecundis veſperis, juxta legis Moſaicæ præceptum, cenſent tamen, Judæos hoc anno Paſcha non celebraſſe, ſeu non manducaſſe eadem die una cum Chriſto Agnum Paſchalem, ſed illos Paſcha

procaſtinaſſe ad ſequentem diem, ſeu diem Veneris; quæ licet a conjunctione Lunæ cum Sole eſſet dies decima quinta primi menſis, attamen propter Neomeniæ translationem, Synedrii Decreto factam ad diem ſequentem poſt conjunctionem Lunæ cum Sole, erat apud Judæos dies decima quarta primi menſis. Unde colligunt prædicti Authores, Chriſtum, anno, quo mortuus eſt, non eadem die Agnum Paſchalem comediſſe, qua illum manducarunt Judæi. His præmiſſis obſervationibus.

DICO PRIMO: *Chriſtum, anno, quo mortuus eſt, Paſcha celebraſſe, hoc eſt comediſſe Agnum Paſchalem die decima quarta menſis Niſan in ſecundis veſperis.*

Probatur primo: Feſtivitas primæ diei azymorum incipiebat a ſecundis veſperis diei decimæ quartæ primi menſis, ſeu *Niſan*, atqui Chriſtus Dominus, anno, quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem cum Apoſtolis comedit prima die azymorum, ergo Chriſtus, anno, quo mortuus eſt, legale Paſcha peregit die decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis. Major certa eſt, Judæi nanque feſtos ſuos dies ab occaſu ſolis ad alium occaſum ducebant, adeo ut noctem ſequentem, & diem craſtinum ad noctem uſque excluſive complecterentur; juxta illud Levitici cap. 17. *A veſpera uſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra*. Per Sabbata autem, quælibet feſta, maxime vero ſolemniora intelliguntur. Cum igitur prima dies azymorum, quæ apud Hebræos ſolemnis erat, ſemper incideret in diem decimam quintam primi menſis, ejus proinde feſtivitas incipiebat a ſecundis veſperis diei decimæ quartæ. Prob. minor ex teſtimonio trium Evangeliſtarum, qui conceptis verbis aſſerunt, Chriſtum prima azymorum die legale Paſcha celebraſſe, ſeu Agnum Paſchalem cum Diſcipulis ſuis comediſſe. In primis, *S. Matthæus* c. 26. hæc habet: *Prima autem die azymorum, acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? Sanctus Marcus* cap. 14. *Et primo die azymorum quando Paſcha immolabant, dicunt ei Diſcipuli, quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Paſcha?* Denique, *Sanctus Lucas* cap. 22. *Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Et miſit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes, parate nobis Paſcha ut manducemus.* Ex quibus locupletiſſimis Evangeliſtarum teſtimoniis Sole clarius patet, Chriſtum comediſſe cum Diſcipulis ſuis Paſcha legale ineunte jam ſolemnitate primæ diei azymorum, hoc eſt, in ſecundis veſperis diei decimæ quartæ primi menſis, tunc enim incipiebat ſolemnitas primæ diei azymorum.

Probatur ſecundo: Agnus Paſchalis, ut in confeſſo eſt apud omnes, comedi debebat, juxta legis præſcriptum, die decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis, ergo Chriſtus, anno, quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem comedit cum Diſcipulis ſuis die decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis. Ant. a nemine negatur. Prob. conſeq. Primo, quia credibile non eſt, Chriſtum, qui Moſaicam legem ad ſummos juris apices jugiter obſervavit, voluiſſe in ſupremi Paſchatis celebratione eam tranſgredi, & antevertere legitimam diem ad Paſcha peragendum præfixam, hoc eſt, diem decimam quartam primi menſis ad veſperam. Secundo, ſi Chriſtus anno, quo mortuus eſt, Paſcha legale non peregiſſet die decima quarta in ſecundis veſperis, ſicut erat in lege præſcriptum, ſed illud celebraſſet die decima tertia ad veſperam, ut affirmant Græci, omni procul dubio Judæorum Sacerdotes, qui criminationum cauſas ad perdendum Chriſtum undique quærebant, ipſum violatæ legis palam inſimulaſſent; integra ſiquidem die legitimam Paſchatis celebrationem anticipaſſet Chriſtus; quod quidem a Juda proditore facile admodum reſcire potuiſſent Principes Sacerdotum, qui tamen hanc in celebrando Paſchate legis tranſgreſſionem nunquam Chriſto objecerunt. Denique, ſi Chriſtus anno, quo mortuus eſt, diem ad Paſcha peragendum a lege præfixam antevertiſſet, non auſus fuiſſet ille Pater-familias, ad quem Chriſtus miſit Diſcipulos ut Paſcha apud ipſum pararent, cœnaculum ſuum ad Agnum Paſchalem

lem die non legitima comedendum præbere; juſte quippe timuiſſet, ne intempeſtiva illa legis tranſgreſſione Judæorum odium in ſe concitaret, pœnaſque lueret, quæ tranſgreſſoribus legis infligebantur. Ex his ergo momentis perſpicuum eſt, Chriſtum Dominum anno, quo mortuus eſt, Paſcha celebraſſe, ſeu Agnum Paſchalem comediſſe die decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis.

Reſpondet *P. Lamy*, Chriſtum, cum eſſet legis obſervantiſſimus, legale Paſcha anno, quo mortuus eſt, celebrare nec potuiſſe, nec debuiſſe, nec voluiſſe. Supponit quippe prædictus Author, anno Æræ Chriſtianæ trigeſimo tertio, cui conſignat mortem Chriſti, diem decimam quartam primi menſis cœpiſſe, juxta calculum Aſtronomicum, feria quinta, ſeu die Jovis poſt occaſum Solis: cum igitur Chriſtus cruci fuerit affixus die ſequenti, ſeu die Veneris, juxta perantiquam Eccleſiæ traditionem, ſequitur, Chriſtum mortuum fuiſſe in fine, ſeu in ſecundis veſperis diei decimæ quartæ, ac ſubinde eum, morte præventum, Paſcha legale, quod duntaxat in ſecundis veſperis diei decimæ quartæ mactari & comedi debebat, peragere nec potuiſſe, nec debuiſſe, nec voluiſſe. Ad teſtimonium vero trium Evangeliſtarum, qui aſſerunt, Diſcipulos acceſſiſſe ad Chriſtum dicentes: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Reſpondet *P. Lamy*, Diſcipulos acceſſiſſe ad Chriſtum principio diei decimæ quartæ, hoc eſt, juxta calculum Aſtronomicum *Patris Lamy*, feria quinta, ſeu die Jovis, poſt occaſum Solis, eoſque a Chriſto poſtulaſſe: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Tunc enim, ſeu principio diei decimæ quartæ Paſcha parari debebat, ædes ſiquidem, in quibus Agnus Paſchalis in fine, ſeu in ſecundis veſperis diei decimæ quartæ, mactandus, & comedendus erat, expurgari oportebat ab omni fermento, quod fieri ſolebat magna adhibita diligentia & religione. Comparandæ etiam erant placentæ infermentatæ, & aliæ hujuſmodi res venales, quæ peragendo Paſchati prorſus neceſſariæ erant. Miſſi itaque ſunt Petrus, & Joannes principio diei decimæ quartæ, ſeu die Jovis poſt occaſum Solis, ut Paſchati parando incumberent, Chriſtus tamen, qui paulo poſt, ſeu facto veſpere ejuſdem diei, ſeu feriæ quintæ, in ſerotina cœna cum duodecim Apoſtolis diſcubuit, Agnum Paſchalem non comedit, quia Agnus Paſchalis non in exordio diei decimæ quartæ, ſed tantum ſub finem ejuſdem diei rite, & ſecundum legem immolari, & comedi debebat. Cum igitur Chriſtus ſub finem diei decimæ quartæ, ideſt, feria ſexta, ad cujus veſperam Agnus Paſchalis comedi debebat, in Cruce pependerit; non potuit hoc anno legale Paſcha, quod a Petro, & Joanne fuerat anteriori die præparatum, comedere morte impeditus.

Verum, hæc Reſponſio *P. Lamy* multis momentis falſi convinci poteſt. Primo, quia gratis ſupponit hic Author, Chriſtum mortuum eſſe anno trigeſimo tertio Æræ vulgaris, cum tamen, ſicut ſupra a nobis oſtenſum eſt, longe probabilius ſit, Chriſtum mortuum eſſe anno vigeſimo nono Æræ vulgaris ſub Conſulatu duorum Geminorum, quo ſemel admiſſo, nullius plane roboris eſt argumentum, quod ex Obſervationibus Aſtronomicis deſumit *Pater Lamy*. Secundo, hic Auctor falſo ſupponit, principio diei decimæ quartæ ædes ab omni fermento expurgari debuiſſe; Judæis ſiquidem, juxta legem, pane fermentato veſci licebat principio diei decimæ quartę, & ab eo abſtinere duntaxat debebant in ſecundis veſperis ejuſdem diei decimæ quartæ, tunc enim incipiebat feſtivitas primæ diei azymorum: *Septem diebus*, inquit Scriptura, *erunt azyma, in die primo non erit fermentum in domibus veſtris*. Neceſſe ergo non erat, ut principio diei decimæ quartæ ædes ab omni fermento expurgarentur. Tertio, non eſt veroſimile, Diſcipulos Chriſti principio diei decimæ quartæ ab illo poſtulaſſe: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Quandoquidem non ignorabant Diſcipuli Chriſti, Paſcha celebrari, ſeu Agnum Paſchalem mactari, & comedi tantum de-

be-

bere, juxta legis præſcriptum, ſub finem diei decimæ quartæ. Intempeſtiva ergo fuiſſet illa Diſcipulorum interrogatio, ſi ab illis facta fuiſſet principio diei decimæ quartæ, ut ſupponit *P. Lamy*. Quarto, Sacri Evangeliſtæ *Matthæus*, *Marcus*, & *Lucas*, hanc diem, qua Diſcipuli acceſſerunt ad Chriſtum ad parandum Paſcha, appellant *primam diem azymorum*, *in qua neceſſe erat occidi Paſcha*, *quando Paſcha immolabant Judæi*, porro, prima dies azymorum, ut conſtat apud omnes, non a principio, ſed a fine diei decimæ quartæ incipiebat, Paſcha itidem, ſeu Agnus Paſchalis occidi, & immolari debebat ſub finem diei decimæ quartæ. Diſcipuli ergo ſub finem diei decimæ quartæ acceſſerunt ad Chriſtum dicentes: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Ac ſubinde fallitur *Pater Lamy*, dum aſſerit: Diſcipulos principio diei decimæ quartæ acceſſiſſe ad Chriſtum ad parandum Paſcha. Miſſi autem ſunt a Chriſto Domino *Petrus*, & *Joannes* ad parandum Paſcha, non poſt occaſum Solis, ſeu hora ſexta poſt meridiem, ut ait *Pater Lamy* (tunc enim non potuiſſent hi Diſcipuli parare Paſcha, quia jam effluxiſſet præfixum tempus Agni Paſchalis immolationis, quæ ante horam poſt meridiem ſextam fieri debebat) ſed miſſi ſunt *Petrus*, & *Joannes* ad parandum Paſcha hora circiter prima poſt meridiem exeuntis diei decimæ quartæ: quo fit, ut hac hora e Bethania confeſtim profecti ſat temporis habuerint ad emendum, & præparandum Agnum Paſchalem, quem, ante horam poſt meridiem ſextam ejuſdem diei decimæ quartæ, mactari, & immolari oportebat. Quinto, tres mox memorati Evangeliſtæ poſtquam dixerunt, Diſcipulos miſſos a Chriſto paraſſe Paſcha, confeſtim exhibent Chriſtum diſcumbentem cum Apoſtolis, & cœnantem cum illis: *Et cum facta eſſet hora diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, & ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar*. Quid autem, amabo, Chriſtus in illa ultima cœna, quam egit cum Diſcipulis ſuis, manducavit niſi legale Paſcha, ad quod præparandum paulo ante miſerat Diſcipulos ſuos Petrum, & Joannem? Nec enim veroſimile eſt, illos Diſcipulos miſſos a Chriſto, ut pararent Paſcha, cibos duntaxat communes præparaſſe, quibus in ultima cœna una cum Chriſto paſcerentur. Idque confirmatur ex verbis, quæ Chriſtus inter cœnandum protulit *Lucæ c. 22. Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar*. Hoc eſt, ardentiſſime deſideravi hanc cœnam Paſchalem vobiſcum peragere, in qua ſingularia, & eximia amoris mei vobis exhibiturus ſum argumenta, & magna myſteria traditurus antequam patiar. Paſcha ſiquidem manducare, ſemper de Agno Paſchali in Scripturis Sacris intelligitur. Ne valet, quod reponit *Pater Lamy*; hoc vehemens deſiderium Chriſti manducandi Agnum Paſchalem non fuiſſe impletum. Non valet, inquam, iſta reſponſio, primo, quia Chriſtus hanc ultimam cœnam cum Apoſtolis ſuis peregit prima die azymorum, ut teſtantur Sacri Evangeliſtæ, hoc eſt, ſub finem diei decimæ quartæ, quando ex legis præſcripto immolabatur & comedebatur Agnus Paſchalis, ut quid ergo Chriſtus in hac ultima Cœna Agnum Paſchalem manducaſſet? Secundo, Chriſtus non juſſiſſet Diſcipulis ſuis, ut Paſcha, ſeu Agnum Paſchalem ea die præpararent, ſi prævidiſſet fore ut morte præventus Agnum Paſchalem hoc anno manducare non poſſet. Tertio, Chriſtus juſſit Petro, & Joanni, ut dicerent ei, apud quem cœnam paraturi erant: *Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem?* Quæro igitur, an Chriſtus Paſcha celebraverit apud eum, cujus domum indicaverat, nec ne? Si primum: ergo Chriſtus anno, quo mortuus eſt, legale Paſcha peregit, ſeu Agnum Paſchalem revera comedit. Si ſecundum: ergo Chriſtus vana ſpe lactavit eum, cujus ad parandum Paſcha domum Petro, & Joanni indicaverat, fuiſque, quod citra impietatem dici haud poteſt, promiſſis non ſtetit. Nec efficacior eſt altera ejuſdem Authoris reſponſio dum ait: Chriſtum per *Paſcha* deſignare voluiſſe Sacroſanctam Euchariſtiam, quam in ultima cœna inſtituere de-

debebat; non, inquam, efficacior eſt illa reſponſio, nam licet hæc verba: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*, ad Euchariſtiam, quam Chriſtus in ultima cœna inſtituit, poſſint ex parte referri, certum tamen eſt ea potiſſimum a Chriſto dicta fuiſſe, ut intelligerent Apoſtoli ſermonem eſſe de Agno Paſchali, & de aliarum rerum ad ipſius comeſtionem apparatu, quod jam eis ſat ſuperque declaraverat, dum miſit Petrum, & Joannem, ut dicerent ei apud quem cœnaturus erat: *Apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis*, *Matth. c. 26. Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Marci* cap. 14. Addo etiam, Chriſtum Dominum, dum protulit hæc verba: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*, voluiſſe per Pronomen *hoc* indigitare rem aliquam præſentem, tunc autem necdum præſens erat Euchariſtia, quia eam Chriſtus ſolum poſt cœnam legalem inſtituit; non ergo Euchariſtiam, ſed Agnum Paſchalem per hæc verba Chriſtus deſignare voluit. Denique, ex hac reſponſione *Patris Lamy* tria graviſſima emergunt incommoda, quæ hic breviter ſubjicio.

Primo: Si Chriſtus ultimam cœnam, in qua Sacroſanctam inſtituit Euchariſtiam, peregiſſet principio diei decimæ quartæ, ideſt, exeunte die decima tertia primi menſis, ſicut aſſerit *P. Lamy*, ſequeretur, Chriſtum, dum inſtituit Euchariſtiam, non pane azymo, ſed fermentato uſum fuiſſe; Judæi ſiquidem principio diei decimæ quartæ, ſeu ſub finem diei decimæ tertiæ primi menſis, panem fermentatum comedebant. Quis autem non videt, ſi ſemel concedatur, Chriſtum in ultima cœna pane fermentato uſum fuiſſe, Græcos, qui Euchariſtiam in pane fermentato conficiunt, validum inde, & palmare ex Chriſti exemplo poſſe deſumere argumentum ad improbandum ritum Eccleſiæ Latinæ, quę in Euchariſtiæ confectione utitur pane azymo? Ut igitur Eccleſiæ Latinæ in azymo conſecrantis ritum contra Græcos vindicemus, neceſſe eſt, ut dicamus, Chriſtum ultimam cum Apoſtolis ſuis cœnam peregiſſe non principio diei decimę quartę, ſed ſub finem ejuſdem diei, quando videlicet Judæi Paſcha immolabant, & a pane fermentato abſtinebant. Hinc Sancti Patres diſputantes adverſus Quartodecimanos, qui aſſerebant, Chriſtianos perinde, ac Judæos Paſcha celebrare debere die decima quarta in quamcumque hebdomadæ diem incideret, eo quod ſuum Paſcha ea die Chriſtus celebraſſet, nunquam hi Sancti Patres, illos Hæreticos impugnantes, negarunt Chriſtum Paſcha ſuum celebraſſe die decima quarta primi menſis, id etiam nuſquam negavit *Victor* Papa, contra Aſiaticos agens, nec Concilium Nicænum primum, a quo Quartodecimanorum error proſcriptus eſt. Argumento igitur eſt, Sanctos illos Patres pro comperto habuiſſe, Chriſtum ultimam cœnam, in qua Euchariſtiam inſtituit, peregiſſe non principio diei decimæ quartæ, ſeu die decima tertia exeunte, ut contendit *Pater Lamy*, ſed ſub finem diei decimæ quartæ, quando Judæi Agnum Paſchalem comedebant.

Secundo, ex ſententia *Patris Lamy* aſſerentis, Chriſtum, morte præventum, non potuiſſe comedere Agnum Paſchalem, ſequitur, Apoſtolos anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Agnum Paſchalem non comediſſe. Enim vero, qui credibile eſt, die decima quarta, qua Chriſtum Dominum mortuum eſſe ſupponit *Pater Lamy*, & qua a Judæis Agnus Paſchalis comedi debebat, potuiſſe Apoſtolos, furente adhuc Judæorum rabie, ſimul in unum convenire locum ad edendum Agnum Paſchalem, vel in ſocietate Judęorum Paſchalem cœnam peregiſſe? Apoſtoli igitur, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, juxta ſententiam *P. Lamy*, legem de celebrando Paſchate violaſſent, pœnamque incurriſſent latam lib. Num. c. 9. v. 13. *Si quis autem & mundus eſt, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium Domino non obtulit tempore ſuo: peccatum ſuum ipſe portabit.*

Denique, hæc *P. Lamy* ſententia novitatem ſapit, & aliena eſt a perpetua Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam-

La-

Latinorum traditione, ex qua, ut fatetur hic Author, evidenter conſtat, Chriſtum, anno quo mortuus eſt, non ſolum in ultima cœna, quam propediem moriturus peregit cum Diſcipulis ſuis, inſtituiſſe Euchariſtiæ Sacramentum, ſed etiam Agnum Paſchalem comediſſe. Hinc Concilium Tridentinum, perpetuæ illius traditionis veſtigiis inſiſtens, ſtatuit, quod Chriſtus, *celebrato veteri Paſcha, quod in memoriam exitus ex Ægypto multitudo filiorum Iſrael immolabat, novum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolando in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, quando per Sanguinis ſui effuſionem nos redemit*. Eccleſia etiam in officio Corporis Chriſti, concinnato a S. Thoma, id aperte innuit, dum in hymno publice canit:

Poſt agnum typicum expletis epulis,
Corpus Dominicum datum diſcipulis &c.

Repudiata itaque ſententia *P. Lamy*, ſtandum eſt perpetuæ Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ Catholicæ traditioni, quia juxta Concilii Tridentini Sanctionem ſeſ. 4. nemo ſuæ prudentiæ innixus, Scripturam Sacram ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione Scripturarum Sacrarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam interpretari debet. Alia argumenta, quibus convellitur hæc ſententia *Patris Lamy*, fuſiori calamo Author Gallicæ Analyſeos Diſſertatione vigeſima nona proſequitur. Hic duntaxat breviter obſervabo, *Hieronymum Vecchietum*, patria Florentinum, cum in Opere Chronologico, quod edidit a creatione mundi uſque ad annum primum Julianum, in octo libros diſtributo, cui titulus: *De Anno primitivo*, docuiſſet, Jeſum Chriſtum anno quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem non comediſſe, confeſtim ad ſupremorum Fidei Quæſitorum Tribunal vocatum, in carceres & vincula conjectum fuiſſe ad multos annos, ejuſque ſententiam iiſdem judicibus viſam eſſe *contra Sacrarum Litterarum fidem, contra Eccleſiæ univerſæ authoritatem, contra Sanctorum Patrum Doctrinam*, aſſertam, ut videre eſt in Hiſtorica narratione *Jani Nicii Erithræi*, Part. I. *Pinacothecæ Virorum Illuſtrium* pag. 196. Eidem *Hieronymi Vecchieti* novo ſyſtemati notam hæreſeos inuſſerunt ſummi Scholæ Magiſtri, quos inter *Franciſcus Suarez* Comment. in 3. Patrem Summæ *S. Thomæ* Queſt. 50. Art. 6. Sect. 3. hæc habet: *ſtatuendum primo eſt, Chriſtum Dominum ante paſſionem ſuam Legalem cœnam cum Diſcipulis celebraſſe, Agnumque Paſchalem ritu Judaico immolaſſe, & comediſſe. Quæ res tam aperta eſt in Evangeliſtis, ut mirum ſit non defuiſſe hoc tempore Hæreticos, qui eam negarent.... Hæc ſententia eſt plane hæretica*. Hactenus *Suarez*.

DICO SECUNDO: *Judæos, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha peregiſſe, ſeu Agnum Paſchalem comediſſe die decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis*.

Hanc aſſertionem negant moderni quidam Scriptores, quos inter potiſſimum recenſetur *P. Mauduit*, Congregationis Oratorii Presbyter, Author Gallicæ Analyſeos, qui Diſſertatione vigeſima nona licet fateatur, Chriſtum anno, quo mortuus eſt, Paſcha, juxta præſcriptum Legis, ſub finem diei decimæ quartę primi menſis, hoc eſt, ad veſperam diei Jovis, celebraſſe; docet tamen, Diſſertat. triceſima, Judæos, anno, quo Chriſtus cruci affixus eſt, Paſcha ſuum diſtuliſſe uſque ad diem decimam quintam primi menſis, ideſt, uſque ad veſperam diei Veneris, qua crucifixerunt Chriſtum, quæ dies, quamvis a conjunctione Lunæ cum Sole fuerit revera dies decima quinta primi menſis, reſpectu tamen Judæorum, qui anno, quo Chriſtus mortuus eſt, *Neomeniam*, ſeu Novilunium die duntaxat ſequenti poſt conjunctionem Lunæ cum Sole conſecrarunt, fuit dies decima quarta primi menſis. Ut autem ſuum ſyſtema probet prædictus Author, ſupponit feſtum azymorum anno, quo Chriſtus mortuus eſt, incidiſſe in feriam ſextam, ſeu in diem Veneris, ac ſubinde, cum

Sab-

Sabbatum, qnod erat apud Judæos feſtum, continuum eſſet; dnos dies feſtos anno quo Chriſtus mortuus eſt, proxime fuiſſe conſequutos. Sed, quia hæc feſtorum conſecutio populo gravis erat, cum nec ſepelire mortuos in fervidis illis Regionibus, nec alia hujuſmodi opera etiam pia, nec multum laborioſa diebus feſtis Judæi factitare poſſent, inde colligit doctiſſimus ille Author, Judæos anno, quo Chriſtus mortuus eſt, juxta Decretum Synedrii, majorumque ſuorum traditionem, Neomeniam transtuliſſe ad diem ſequentem poſt conjunctionem Lunæ cum Sole. Ex qua conſecrationis Neomeniæ translatione ait primo, factum eſſe, ut dies decimus quartus primi menſis, a Neomeniæ conſecratione, inciderit anno, quo Chriſtus mortuus eſt, in feriam ſextam, ſeu in diem Veneris, ad cujus veſperam Judæi agnum Paſchalem manducarunt, quem Chriſtus una cum Diſcipulis ſuis comederat antecedenti die, qui a conjunctione Lunæ cum Sole, fuit decimus quartus primi menſis. Quapropter, juxta illum Authorem, Chriſtus, & Judæi agnum Paſchalem hoc anno manducarunt die decima quarta primi menſis, cum hoc tamen diſcrimine, qnod Chriſtus, anno, quo mortuus eſt, legale Paſcha ad veſperam diei decimæ quartæ primi menſis a conjunctione Lunæ cum Sole peregit; Judæi vero, anno, quo Chriſtus paſſus eſt, Paſcha celebrarunt ad veſperam diei decimæ quartæ primi menſis, juxta translationem Neomeniæ authoritate Synedrii factam ad diem ſequentem poſt conjunctionem Lunæ cum Sole. Secundo ait *R. P. Mauduit*, ex hac Neomeniæ translatione ad diem ſequentem poſt conjunctionem Lunæ cum Sole factum eſſe, ut primus azymorum dies feſtus, qui anno, quo Chriſtus mortuus eſt, incidere debebat in diem Veneris, translatus ſit in Sabbatum, ſicque cautum ſit, ne duo continenter dies feſti conſequerentur. Hæc eſt ratio, qua præcipue nititur doctiſſimus *Pater Mauduit*, quæ multis momentis falſi convinci poteſt.

Primo, quia etſi Judæi modo in Kalendariis ſuis ita Neomenias diſponere ſoleant, uti feſti dies cum Sabbato nunquam continui ſint, atque ut hoc vitent incommodum, Canones quoſdam habeant de ſuis feſtis, quos accurate obſervant, qualis ille eſt de Paſchate, *nunquam Badu Paſcha*, ideſt, Paſcha nunquam incidat in ſecundam, quartam, aut ſextam feriam, ſeu in dies Lunæ, Mercurii, Veneris, hac voce *Badu* ſignificatas; certum tamen eſt illos canones, quibus impræſentiarum utuntur moderni Judæi, fuiſſe antiquis Judæis penitus ignotos tempore Paſſionis Chriſti. Id demonſtrant viri eruditi tum ex Talmudicis libris longe poſt Paſſionem Chriſti ſcriptis, qui paſſim meminere feſtorum, quę Sabbato continua ſunt; tum etiam ex teſtimonio *Aben Ezra*, peritiſſimi Rabbini, qui in cap. 23. Levitici aſſerit, tam ex *Miſna*, quam ex *Talmude* probari, Paſcha in ſecundam, quartam, & ſextam feriam plerumque incidiſſe. Idem demonſtrat *Abbas Bartholocius* in Bibliotheca Rabbinica ex *Miſna*, & *Gemara*. Suppetit etiam in lib. 13. Antiq. Jud. cap. 16. exemplum feſti Sabbato continui, refert quippe ibidem Joſephus ex Nicolao Damaſceno: Antiochum, pugnaturum adverſus Parthorum Ducem, duobus diebus in itinere fuiſſe remoratum, petente Hyrcano, Judæo, propter feſtorum celebrationem, in qua non erat licitum Judæis proficiſci, nam quinquageſima feſtivitas, ideſt Pentecoſtes, poſt Sabbatum inſtabat, in qua Judæis minime licet vel in Sabbatis, vel in feſto die viam conficere. Deniqne Sancti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, *Euſebius* lib. 5. Hiſt. Eccl. cap. 23. *Epiphanius* hæreſi 50. *Auguſtinus* de Hæreſibus c. 29. *Philaſtrius* in hæreſi die feſto Paſchatis, *Theodoretus* lib. 3. Fab. Hæret. & multi alii affirmant, Quartodecimanos (quibus ſolemne erat iiſdem diebus Paſcha celebrare, quibus Judæi) Paſcha peregiſſe in quamlibet hebdomadis diem incidebat, nulla excepta. Quod quidem argumento eſt, Judæos tum temporis Neomenias necdum ſuo loco moviſſe, ne Paſchale feſtum Sabbato continuum eſſet, ac proinde iſtam feſtorum translatio-

tionem a recentioribus Judæis fuiſſe inve&tam.

Secundo: Agnus Paſchalis non potuit alibi immolari, quam in Templo Hieroſolymitano, poſt ſanguinem ad Altare fuſum, & adipem igne abſumptum, ſicut docent *Maimonides* lib. de Paſchate cap. 1. Sect. 6. Rabbinus *Rambam* in Tractatu *Korban Peſachim* cap. 1. & *Joſephus* lib. 10. Antiq. Jud. c. 5. & lib. 7. *De Bello Judaico* cap. 17. in Templo autem mactari haud potuit agnus Paſchalis, niſi omni conſentiente populo, quo fit, ut dies mactationis agni Paſchalis a privato homine anticipari minime potuerit, juxta illud Exodi cap. 12. v. 6. *Inmolabitque eum*, ideſt, agnum, *univerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam*. Si igitur Judæi, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha ſuum diſtuliſſent ad veſperam diei decimæ quintæ, agnus Paſchalis fuiſſet hoc anno duntaxat immolatus in Templo Hieroſolymitano die decima quinta, ex quo ſequeretur, Chriſtum, qui Paſcha celebravit ſub finem diei decimæ quartæ, agnum Paſchalem comediſſe in Templo Hieroſolymitano non mactatum, eoque facto Legem violaſſe.

Tertio: Si Judæi anno, quo Chriſtus mortuus eſt, judicio, & Decreto Senatus *Sanhedrin*, Paſcha ſuum ad diem decimam quintam tranſtuliſſent, procul dubio Chriſtus, celebrando Paſcha ad veſperam diei decimæ quartæ, Judæos offendiſſet, quippe qui feſtum non obſervaſſet ſecundum illam diem, quæ fuiſſet præfixa a Synedrio, cujus judicio omnes Judæi parere tenebantur, etiamſi in conſecrandis Neomeniis, ſeu Noviluniis, & in deſignandis feſtis diebus in aliquem errorem incidiſſet, ſicut teſtetur *Maimonides* in Tractatu *Kidduſch Hak Kodeſh*, ſeu de conſecr. menſis c. 2. n. 10. his verbis: *Cum Domus Judicii*, ſeu Sanhedrin, *Neomeniam conſecravit, ſive erret, aut in errorem incidat, illa tamen eſt conſecrata: nec quiſquam eſt, qui non teneantur feſta obſervare ſecundum illam diem, licet errorem noverit*.

Quarto: ſupponit doctiſſimus *P. Mauduit*, Judæos a conjunctione Lunæ cum Sole, juxta rigorem Aſtronomicum, Neomeniam computare ſolitos eſſe, & ab eis duntaxat Neomeniam ad diem ſequentem poſt conjunctionem Lunæ cum Sole fuiſſe tranſlatam, quando duo feſta hoc anno fuiſſent continua. Atqui hanc doctiſſimi illius Auctoris ſuppoſitionem falſam eſſe, liquet ex his, quæ diximus in §. 2. Diſſert. 15. ubi in reſponſ. ad 3. objectionem obſervavimus, Judæos ante Urbis Hieroſolymitanæ cladem, nullis cyclis, tabuliſve Aſtronomicis in ſtabilienda anni ſui forma uſos eſſe, nec a conjunctione Lunæ cum Sole Neomenias, ſeu Novilunia computaſſe, ſed tantum ab aſpectu, ſeu ab apparitione Lunæ; quæ apparitio, uno, aut altero die poſterior eſt conjunctione Lunæ cum Sole. Stare ergo non poteſt ſyſtema *P. Mauduit*, falſa illa ſuppoſitione ſuperſtructum.

Quinto: Moderni illi Auctores, qui aſſerunt, Judæos anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha ſuum tranſtuliſſe uſque ad diem decimam quintam, ut hoc pacto prima dies azymorum, quæ apud Judæos feſtiva erat, incideret in Sabbatum, ne duo feſta continua eſſent, non vident, inquam, moderni illi Auctores, ſe in eamdem impingere difficultatem, nam, ſi anno, quo Chriſtus mortuus eſt; prima azymorum dies, judicio & Decreto Sanhedrin, in Sabbatum eſt tranſlata, ſequitur, ultimum, ſeu ſeptimum azymorum diem, incidiſſe in diem Veneris, & cum ſequente Sabbato fuiſſe continuum, cum igitur ſeptimus azymorum dies apud Judæos perinde feſtus eſſet, ac primus, non potuiſſent Judæi per illam Paſchatis tranſlationem ad diem decimam quintam, hoc eſt, ad veſperam diei Veneris factam, impedire, quo minus duo feſta, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, eſſent continua. Quapropter, illi Auctores incidunt in Scyllam volentes vitare Charybdim.

Denique, *S. Thomas* 3. p. q. 46. art. 9. ad 1. diſerte docet, Chriſtum, anno, quo mortuus eſt, una cum Judæis eadem die, ſeu decima quarta primi menſis in ſecundis veſperis Paſcha celebraſſe. Sic enim loquitur: *Et ideo quidam dicunt quod Chriſtus die convenienti (ideſt, decima quarta Luna) Paſcha cum Diſcipulis ſuis manducavit, demonſtrans, quod uſque ad ultimum*

diem

diem non erat contrarius Legi; ut Chryſoſtomus dicit ſuper Matthæum; ſed Judæi occupati circa procurationem mortis Chriſti contra Legem celebrationem Paſchæ in craſtinum diſtulerunt .... Sed nec illud videtur conſonum verbis Marci, dicentis: Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant. Simul ergo Chriſtus, & Judæi vetus Paſcha celebrarunt.

Doctiſſimus *P. Paulus Pezronius*, Ordinis Ciſtercienſis, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, in erudita admodum Diſſertatione, quam ſuæ Hiſtoriæ Evangelicæ ſubjecit, exiſtimat, Chriſtum, anno, quo e vivis abiit, legale Paſcha eadem die cum Judæis non celebraſſe. Quod, ut probet, principii loco ponit, veteres Hebræos uſos eſſe, & annis, & menſibus lunaribus, ſic tamen ut menſis lunaris inciperet vel ab ipſa conjunctione Lunæ cum Sole, quando videlicet ſit Interlunium, vel a prima Lunæ phaſi, ſeu apparitione; ex quo colligit prædictus Author, duas apud Judæos fuiſſe Neomenias, priorem nimirum a conjunctione Lunæ cum Sole, poſteriorem vero a prima Lunæ phaſi computatam, ac ſubinde duplicem itidem fuiſſe diem decimum quartum Lunæ, quo Paſcha apud Judæos celebrari poterat; indeque concludit, Chriſtum anno, quo mortuus eſt, Paſcha peregiſſe, ſeu agnum Paſchalem cum Diſcipulis ſuis comediſſe die decimo quarto Lunæ ab ipſa conjunctione, qui erat dies Jovis, Principes vero Sacerdotum, & Judæos Paſcha celebraſſe, ſeu manducaſſe agnum Paſchalem die inſequenti, ſeu die Veneris, qui erat dies decimus quartus a phaſi, ſeu ab apparitione Lunæ.

Verum, illius Authoris ſententia parum probabilitatis habet. Nam, quamvis recentiores Judæi, teſte *Buxtorfio*, feſtum Paſchatis per duos dies celebrari ſoleant, quo certiores ſint, & a vero feſti die omnino non aberrent, quamvis etiam veteres Judæi, ſi qui erant a Judæa remotiores, binos in celebratione Paſchatis dies obſervarent, quia ceto ipſis innoteſcere haud poterat dies, qua Judæi Hieroſolymitani decreviſſent celebrare cujuſque menſis Neomeniam, ex qua reliqua feſta pendebant, ſicut ait *Maimonides* in l. de die feſto c. 6. ſect. 14. attamen nullo antiquitatis monumento, vel Authoris probatæ fidei teſtimonio evinci poteſt, in Judæa, & Hieroſolymis alios fuiſſe Judæos, qui uno die, alios, qui altero die Paſcha immolarent. Immo, omnes Judæos, qui in Judæa, vel Hieroſolymis erant, eodem die Paſcha celebraſſe, inde facile colligitur, quod Hieroſolymis nullum de die, quo Paſcha celebrari debebat, diſſidium eſſe poterat. Ibi quippe aderat Sanhedrin, ſeu Judæorum Senatus, ad quem ex officio tantummodo ſpectabat Neomenias conſecrare, itaut omnes tenerentur Feſta obſervare ſecundum illam diem, quam domus judicii, ſeu Sanhedrin, decreviſſet, quamvis in illa die aſſiganda in aliquem errorem incidiſſet, ſicut ex *Maimonide* jam obſervatum eſt. Non eſt ergo veroſimile, Chriſtum Hieroſolymis anno, quo mortuus eſt, una die celebraſſe Paſcha, reliquos vero Judæos, aut Judæorum maximam partem altera die Paſcha immolaſſe. Addo etiam, falſo ſupponi a doctiſſimo illo Authore, duas apud Judæos fuiſſe Neomenias, priorem nimirum a conjunctione Lunæ cum Sole, poſteriorem vero a prima Lunæ phaſi, ſeu apparitione computatam. Certum quippe eſt, ut ſupra obſervavimus, Judæos, tempore Paſſionis Chriſti, Neomeniam, non a conjunctione Lunæ cum Sole, ſed a ſola phaſi, ſeu Lunæ apparitione computaſſe. Quapropter dicendum eſt, Chriſtum anno, quo mortuus eſt, eadem die cum Judæis, hoc eſt, ad veſperam diei decimæ quartæ Paſcha peregiſſe.

Pater Joannes Harduinus, modernus Societatis Jeſu Scriptor, ad conciliandam apparentem antilogiam, quæ Joannem inter & alios Evangeliſtas circa ſupremum Chriſti Domini Paſcha reperiri videtur, aſſerit: Galilæos, & Iſraelitas ſejunctim a Judæis Paſcha Hieroſolymis celebrare ſolitos eſſe, ita ut Feſta fuerint geminata, aliudque eſſet Paſcha Galilæorum, & Iſraelitarum, aliud Paſcha Judæorum. Quo ſemel ſuppoſito, ait laudatus Author, quod Chriſtus Dominus, cum in Galilæa altus, & educatus eſſet,

pe-

peregit Hieroſolymis, anno quo mortuus eſt, una cum Diſcipulis ſuis, itidem Galilæis, Paſcha die integra ante Paſcha Judæorum. Additque *Harduinus*, beneficio illius ſyſtematis de duplici Paſchate, Galilæorum videlicet & Judæorum, omnia, quæ in ea Controverſia de ſupremo Chriſti Paſchate viſa ſunt hactenus viris eruditis intricata maxime, ita plana fieri & expedita, ut ne vel minimus quidem ſcrupulus animo hærere poſſit. Nam, inquit, cum agnorum mactatio, quæ *Paſcha* dicitur, gemina foret, tres priores Evangeliſtæ, Matthæus nimirum, Lucas, & Marcus, dum dicunt Chriſtum prima die azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, miſiſſe Petrum, & Joannem, ut pararent Paſcha, tres illi Evangeliſtæ, inquit *Harduinus*, loquuntur de priori Galilæorum, & Iſraelitarum Paſchate, quod anno, quo Chriſtus mortuus eſt, præceſſit integra die Paſcha Judæorum. Quando vero *S. Joannes* c. 19. diem, qua Chriſtus mortuus eſt, appellat *Paraſceven Paſchæ*, voluit hic Evangeliſta, juxta *Harduinum*, deſignare illud Paſcha, quod Judæi, anno quo Chriſtus mortuus eſt, peregerunt die ſequenti poſt Paſcha Galilæorum, & Iſraelitarum. In hoc ſitum eſt *Harduini* ſyſtema de ſupremo Chriſti Paſchate.

Sed hoc ſyſtema de ſupremo Chriſti Domini Paſchate, quod procudit *Harduinus*, quodque extat inter ſelecta illius *Patris* Opera Amſtelodami anno 1709. typis excuſa, novum eſt, ac plane inauditum commentum, quod facile refelli poteſt. Primo, quia tam in Sacris Litteris, quam in Sanctis Patribus, & in omnibus Scripturæ Sacræ cum antiquis, tum modernis Interpretibus, ne minimum quidem extat veſtigium duplicis Paſchatis, Galilæorum ſcilicet, ac Judæorum, ſed unius duntaxat mentio fit Paſchatis celebrandi Luna 14. primi menſis in ſecundis Veſperis. Secundo, abhorret ab omni ſpecie veri, quod Chriſtus Dominus, qui ex Tribu Juda, & ex Proſapia David erat oriundus, voluerit cum Galilæis, & Iſraelitis Paſcha peragere ſejunctim a Judæis, qui id ægre non ſolum tuliſſent, ſed Chriſtum inde calumniandi occaſionem arripuiſſent. Denique, fictitium omnino eſt, quod ad ſuum de duplici Paſchate Galilæorum, & Judæorum ſyſtema adſtruendum affirmat *Harduinus*, videlicet, ne Judæi eadem die cum Galilæis Paſcha celebrarent, ſancitum eſſe, ne Judæi in *Badu* Paſchate fungerentur, ſed ſolum Galilæi, ideſt, ſtatutum eſſe, quod ſi in feriam ſecundam, quartam, vel ſextam, quæ hac voce *Badu* deſignantur, Paſcha incideret, tunc priori loco Galilæi Paſcha peragerent, poſtridie Judæi; ſi vero in ceteras quatuor ferias, videlicet primam, tertiam, quintam, & ſeptimam, Paſcha incurreret, tunc Judæi illis feriis Paſchate fungerentur; Galilæi autem & Iſraelitæ poſtero die. Id, inquam, plane fictitium eſt, tum quia nullo probatæ fidei teſtimonio nititur; tum quia etiam, ut ſuperius oſtendimus, Canones illi, quibus in præſentia Judæi utuntur, & quibus cautum eſt, ne in *Badu* Paſcha celebretur, antiquis Judæis tempore Paſſionis Chriſti fuerunt prorſus incogniti. Apage ergo novum iſtud, ac male conſarcinatum ſyſtema *Joannis Harduini*, cujus bene multas tam in Hiſtoria, quam in Chronologia exerrationes retexit, & confutavit Author Libri inſcripti: *Vindiciæ veterum Scriptorum contra Joannem Harduinum, Societatis Jeſu Presbyterum.*

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo: Chriſtus, anno quo mortuus eſt, non potuit in ultima Cœna, quam peregit cum Diſcipulis ſuis, comedere Agnum Paſchalem, ergo Chriſtus, anno quo mortuus eſt, non celebravit Paſcha legale. Prob. antec. Chriſtus non potuit comedere Agnum Paſchalem ea in Cœna, quæ facta eſt ineunte die decima quarta primi menſis, atqui ultima Cœna, quam Chriſtus egit cum Diſcipulis ſuis, facta eſt ineunte die decima quarta primi menſis; ergo Chriſtus in ea ultima Cœna Agnum Paſchalem comedere non potuit. Major certa eſt,

Agnus ſiquidem Paſchalis ex Legis præſcripto comedi tantum & immolari debebat ſub finem diei decimę quartę primi menſis, ac ſubinde ſi ultima cœna, quam Chriſtus egit cum Diſcipulis ſuis, facta ſit principio diei decimæ quartæ primi menſis, non potuit Chriſtus in illa ultima Cœna Agnum Paſchalem manducare, alioquin legitimam diem ad celebrandum Paſcha anticipaſſet, eumque violatæ Legis reum palam accuſaſſent Judęi. Prob. minor ex c. 13. S. Joannis: *Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Jeſus, quia venit hora ejus, ut tranſeat ex hoc Mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in Mundo, in finem dilexit eos. Et Cœna facta, &c.* Ex quibus verbis liquet, Chriſtum cum Diſcipulis ſuis ultimam Cœnam peregiſſe ante diem feſtum Paſchæ, ſeu ante immolationem Agni Paſchalis. Cum igitur immolatio, & comeſtio Agni Paſchalis fieri deberent ſub finem diei decimæ quartæ, neceſſe eſt, ut Chriſti ultima Cœna, quæ teſte Evangeliſta Joanne, antevertit feſtum Paſchæ, ſeu immolationem Agni Paſchalis, peracta fuerit principio diei decimæ quartæ.

Reſpondeo: Apud Judęos triplex dierum genus fuiſſe olim in uſu, videlicet diem Legalem a veſpera in veſperam, diem naturalem ab ortu Solis in ortum, diem uſualem a media nocte ad mediam noctem. Hoc triplex dierum genus communiter a Judęis fuiſſe olim receptum ex multis Scripturarum exemplis, multiſque argumentis probari poſſe optime obſervat *Pererius* in c. 1. Geneſeos. Poſito autem ſemel hoc triplici genere dierum, qui in uſu fuere apud Hebręos, nullo negotio conciliari poteſt *Sanctus Joannes* cum aliis tribus Evangeliſtis. Enim vero, quando *Matthęus, Marcus,* & *Lucas* aſſerunt, Chriſtum peregiſſe cum Diſcipulis ſuis ultimam Cœnam primo die azymorum, non intelligunt per primum diem azymorum, diem naturalem, vel diem uſualem feſti azymorum, ſed intelligunt primum diem legalem feſti azymorum, qui incipiebat a poſteriori veſpera diei decimę quartę primi menſis, dum videlicet immolabatur Agnus Paſchalis. Quando vero *Sanctus Joannes* ait: Chriſtum peregiſſe ultimam Cœnam cum Diſcipulis ante diem feſtum Paſchę, innuit duntaxat Chriſtum egiſſe ultimam Cœnam ante diem uſualem feſti Paſchę, hoc eſt, ante mediam noctem diei decimę quintę, vel ante diem naturalem feſti Paſchę, ideſt ante ortum Solis diei decimę quintę. Igitur *Sanctus Joannes* non legali, ſed more communi loquens, ſecundum quem diem craſtinum non dicimus niſi eum, quem tranſacta nocte Sol oriens adducit, recte ſcribit, feriam quintam, ſeu diem Jovis, ad cujus veſperam Chriſtus ultimam cum Diſcipulis ſuis Cœnam peregit, pręceſſiſſe feſtum Paſchę, quamvis ſecundum legem feſtum Paſchatis, anno quo mortuus eſt Chriſtus, ipſa feria quinta, ſeu die Jovis ad veſperam auſpicaretur. Nec vero, ut optime obſervat Eminentiſſimus Annalium Parens, a Scripturarum uſu aliena eſt ea loquendi conſuetudo, *Marcus* enim cap. 15. ut alia mittam exempla, ait: *Et cum ſero eſſet factum (quia erat Paraſceve, quod eſt ante Sabbatum) venit Joſeph', &c.* Certe, inquit, *Baronius*, proprie loquendo illud *ſero* non erat Paraſceve, ſed principium Sabbati. Sic itaque eodem modo, ait ille doctiſſimus Cardinalis, *Joannes* Evangeliſta veſpere illud diei decimę quartę, quando facta eſt Cœna, nominat ante diem feſtum Paſchę, cum tamen eſſet, ſecundum Legem, principium feſti Paſchę. Hanc reſponſionem paucis complectitur *S. Thomas* 3. part. quęſt. 46. art. 9. ad 1. ubi hęc habet. *Cum autem dicitur Joannis* 13. Ante diem feſtum Paſchę, *intelligitur hoc fuiſſe decima quarta Luna, quod tunc evenit quinta feria: nam Luna exiſtente decima quinta, erat dies ſolemniſſimus Paſchæ apud Judæos; & ſic eumdem diem, quem Joannes nominat*: Ante diem feſtum Paſchę, *propter diſtinctionem naturalem dierum, Matthæus nominat* primum diem azymorum; *quia ſecundum ritum Judaicæ feſtivitatis ſolemnitas incipiebat a veſpera pręcedentis diei.*

Arguitur ſecundo: *Sanctus Joannes* c. 18. ſic loquitur: *erat autem mane: & ipſi*, ideſt Judęi, *non introierunt in Prætorium*,

rium, *ut non contaminarentur* : *ſed ut manducarent Paſcha*. Quibus verbis aperte innuere videtur *Sanctus Joannes*, Judæos feria ſexta, ſeu die Veneris, qua Chriſtus damnatus, & Cruci affixus eſt, Agnum Paſchalem necdum comediſſe. Cum igitur Judæi ex Legis præſcripto Agnum Paſchalem immolare, & manducare deberent ad veſperam diei decimæ quartæ primi menſis, clare ex hoc *Sancti Joannis* teſtimonio colligitur, vel Chriſtum paſſum eſſe die decima quarta, ac ſubinde morte præventum non potuiſſe Agnum Paſchalem comedere, vel Judæos, anno quo Chriſtus mortuus eſt, ſuum tranſtuliſſe Paſcha ad diem decimam quintam primi menſis. Huic argumento tantum tribuit *Iſaacus Caſaubonus* Exercit. 16. in Annales Baronii num. 34. ut putet, ſi res æquis animis, abdicatiſque præjudiciis, æſtimetur, locum hunc vel ſolum ſufficere debere confutandæ vulgatæ opinioni, quæ aſſerit Salvatorem, & Judæos eodem die comediſſe Paſcha.

Reſpondeo: Τὸ *Paſcha* non modo ex uſu Scripturæ Sacræ Agnum Paſchalem ſignificare, ſed etiam alias victimas, quibus Judæi, qui ſe re aliqua lege prohibita non contaminaſſent, per ſeptem azymorum dies veſci poterant, videlicet Agnos, Vitulos, Arietes, Hircos, Boves, Tauros, &c. Hæc quippe erant pacifica ſacrificia, quæ per ſeptem azymorum dies offerri, & immolari ſolita erant. Sic in ſolemni Paſchate ſub Rege Ezechia 2. Paralip. cap. 30. *Comederunt ſeptem diebus ſolemnitatis immolantes victimas pacificorum*. Et Deuteron. cap. 12. ſic loquitur Deus: *Immolabis Phaſe*, ſeu Paſcha, *Domino Deo tuo de ovibus*, & *bobus in loco quem elegerit Dominus*. Sic habet noſtra Editio vulgata. Ubi *Paſchæ* nomine, oves, Boves, aliæque victimæ, quæ per ſeptem azymorum dies offerri ſolemne erat, palam deſignantur. Editioni Vulgatæ congruunt Textus Hebræus, Syriacus, Arabicus, Samaritanus, Verſio LXX. Interpretum & Paraphraſis Chaldaica, ut videre eſt in Heptaplis Pariſienſibus, & Polyglotis Londinenſibus. Quando ergo Evangeliſta *Joannes* ait: Judæos noluiſſe *introire in Prætorium*, *ut non contaminarentur*, *ſed ut manducarent Paſcha*. Per *Paſcha*, inquit *Sanctus Thomas* loco mox laudato, *non intelligitur Agnus Paſchalis*, *qui immolatus fuerat decima quarta Luna*, *ſed dicitur cibus Paſchalis*; *ideſt*, *azymi panes*, *quos oportebat comedi a mundis*. Addo etiam cum eodem Doctore Angelico, quod *Paſcha* poteſt ſumi pro toto feſto Judæorum, quod ſeptem diebus agebatur, idque patet ex cap. 12. Actuum Apoſtolorum, ubi *Sanctus Lucas* narrat, quod Herodes captum Petrum detruſit in carcerem, *volens poſt Paſcha producere eum populo*. Quid autem per Paſcha intelligat *Sanctus Lucas*, aperte ibidem declarat dicens: *Erant autem dies azymorum*.

Arguitur tertio: *Sanctus Joannes* cap. 19. hæc habet: *Erat autem Paraſceve Paſchæ*, *hora quaſi ſexta*, loquitur ibi ſacer ille Evangeliſta de tempore, quo Chriſtus Dominus damnatus, & in Crucem actus eſt, eumque ipſum diem, quo Chriſtus mortuus eſt, appellat *Paraſceven Paſchæ*, ideſt, pridie ante Paſcha; manifeſtum igitur eſt ex contextu Evangelii Sancti Joannis, Judæos, quando Chriſtus crucifixus eſt, legale Paſcha necdum comediſſe.

Reſpondeo: Sanctum Joannem per *Paraſceven* indigitare voluiſſe diem Veneris, quæ apud Judæos ſemper eſt Paraſceve, ſeu præparatio ad Sabbatum. Unde, teſte *Samuele Bocharto* part. 1. *Hierozoïcon*, ſeu *de animalibus Scripturæ Sacræ* cap. 50. ubi de Agno Paſchali agit, hebdomadis dies in Bereſith Rabba cap. 11. ſic numerantur: prima hebdomadis dies, ſecunda, tertia, quarta, quinta, Paraſceve, Sabbatum. Cum igitur dies Veneris ſemper ab Hebræis *Paraſceve* vocitetur, quid mirum ſi dies Veneris, qua Chriſtus mortuus eſt, & quę cum feſto Paſchatis concurrebat, fuit a Sancto Joanne *Paraſceve Paſchæ* appellata, non ſecus ac Chriſtiani Dominicam Paſchę vel Pentecoſtes eam appellare ſolent, quę concurrit cum feſto Paſchę, vel Pentecoſtes? Addo prętérea, ſacros Scriptores aliam non noſſe Paraſceven, ſeu prȩparationem,

nem, quam Sabbati, quia cum Judæis nefas eſſet Sabbato ignem accendere, parare cibum, aliiſque id genus ſervilibus incumbere operibus, neceſſaria prorſus erat Paraſceve, ideſt, aliquot horas ante Sabbati veſperam inſumere debebant Judæi in iis inſtruendis, & præparandis, quibus ad Sabbatum tranſigendum opus habebant.

Arguitur quarto: Idem Evangeliſta eodem in capite hæc ſubdit: *Judæi ergo (quoniam Paraſceve erat) ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus ille dies Sabbati) rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura, & tollerentur*. Ait ſacer ille Evangeliſta, anno quo Chriſtus mortuus eſt, magnum fuiſſe diem Sabbati, ideſt Sabbatum Sanctius, atque celebrius, quam ceteris annis. Sanctius autem, anno quo Chriſtus mortuus eſt, Sabbatum eſſe non potuit, niſi quia eadem die Paſcha celebratum eſt, hac enim ratione vere magnum fuit, quia Sabbatum ſimul, & Paſcha. Ergo Judæi non eodem die Paſcha legale peregerunt, quo Chriſtus Dominus illud celebravit.

Reſpondeo: Sabbatum a Sancto Joanne appellari *Magnum diem*, quia, anno quo Chriſtus mortuus eſt, Sabbatum incidit in ſecundam diem azymorum, ad quorum celebrationem Judæi omnes undequaque Hieroſolymam confluebant, quapropter, cum illud Sabbatum tam propter azymorum dies, quam propter totius gentis concurſum, eſſet apud Judæos in majori cultu, & veneratione, nemini mirum videri debet, quod Sanctus Joannes hoc Sabbatum appellitet *Magnum diem*.

Arguitur quinto: *Matthæus* cap. 26. & *Marcus* cap. 14. aſſerunt: Judæos de morte Chriſti in Concilio deliberantes in eam iviſſe ſententiam, ut Chriſtum non occiderent *in die feſto*, *ne forte tumultus fieret in populo*. Porro, ſi Chriſtus una cum Judæis legale Paſcha celebraſſet die decima quarta in poſteriori veſpera, & ſequenti die, ſeu decima quinta fuiſſet Cruci affixus, hoc Judæorum decretorium judicium non fuiſſet executioni mandatum, nam, cum prima azymorum dies, quæ apud Judæos ſolemnis erat, incideret in diem decimam quintam, Chriſtus fuiſſet in die feſto crucifixus. Neceſſe ergo eſt, ut Chriſtus, anno quo mortuus eſt, nullum legale Paſcha peregerit, aut Paſchatis legitimum diem prævenerit, aut ſaltem ut Judæi Synhedrii Decreto Paſcha ſuum in alium diem tranſtulerint.

Reſpondeo: Chriſtum Dominum revera fuiſſe a Judæis crucifixum in die feſto, ſeu primo azymorum die, qui incidebat in diem decimum quintum primi menſis. Quamvis enim Principes Sacerdotum, non ipſa feſti religione deterriti, ſed potius perculſi metu populi, cui, ſciebant Chriſtum acceptiſſimum eſſe, primum decreviſſent, nihil iu Chriſtum in die feſto moliri, ne crabrones, ut ajunt, irritarent, ſibique vulgi invidiam conflarent: attamen opportunam paulo poſt nacti per proditorem Judam occaſionem interficiendi Chriſtum, eam ambabus manibus arripuerunt, & certatim in necem Chriſti, quem odio pluſquam Vatiniano proſequebantur, conſpirarunt. Hinc, in furorem, & rabiem acti omnia divina, & humana jura effractis omnibus Religionis repagulis inſolenter pedibus conculcarunt, & per injuſtitiam a ſæculis inauditam Chriſtum in die feſto in jus traxerunt, ad Tribunalia rapuerunt, accuſarunt, falſos teſtes produxerunt, Romanis tradiderunt, teterrimis calumniis oppreſſerunt, & importunis clamoribus condemnationem ejus a Pilato extorſerunt. Sic Deus, qui ſapienter omnia diſponit, Judæos furore occæcari permiſit, ut mors Chriſti, quæ in die feſto contigit, plures haberet teſtes.

Arguitur ſexto: Quamvis credibile ſit, principes Sacerdotum, aliosque Judæos cæco furore abreptos, & ad omne flagitium projectos, opera ſervilia feciſſe die feſto, ut ſæpe quæſita, ſibique mox data Chriſtum interficiendi opportuna occaſione uterentur; non eſt tamen veroſimile, Joſephum Arimathæum, qui erat homo juſtus, & Simonem Cyrenæum, Sanctaſque Mulieres voluiſſe in die feſto ſervilibus vacare operibus, at-

cui tamen Joſephus Arimathæus, Simon Cyrenæus, & Sanctæ Mulieres multa opera ediderunt eo die, quo Chriſtus crucifixus eſt: Joſephus ſiquidem Arimathæus emit ſyndonem, qua Corpus Chriſti e Cruce ſublatum, aromatibuſque conditum involvit, in monumento repoſuit, oſtioque monumenti ſaxum advolvit, ſicut legitur *Marci* c. 15. Sanctæ etiam Mulieres emerunt aromata, & unguenta, *Lucæ* cap. 23. Denique, Simon Cyrenæus, veniens de Villa ſua, Crucem Chriſti portavit, *Marc.* cap. 15. non ergo feſtus fuit ille dies, quo Chriſtus Dominus crucifixus eſt, ac proinde ipſius mors ad diem decimum quintum, in quem primus azymorum dies incidebat, non eſt referenda, ſed potius, ad diem decimum quartum, quando videlicet Judæi Agnum Paſchalem immolare, & comedere debebant, ex quo ſequitur, Chriſtum, anno quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem comedere non potuiſſe.

Reſpondeo: Prohibita quidem fuiſſe in die feſto opera ſervilia, non tamen opera charitatis, & pietatis, quale erat officium ſepeliendi mortuos. Id liquido patet ex facto Tobiæ, qui mortuos in die feſto ſepelibeat, ut legitur *Tobiæ* lib. c. 2. Deus etiam præcipit Deuteron. cap. 21. ut qui appenſus fuerit in patibulo, ſepeliatur eodem die. Præterquam quod dici poteſt, primum, & ultimum azymorum dies fuiſſe quidem feſtos apud Judæos, non tamen in illis tam rigoroſam, & ſcrupuloſam ab operibus vacationem, ſicut erat in Sabbatis. Poterant enim Judæi hiſce feſtis azymorum diebus cibos præparare, quibus veſcerentur, ut dicitur Exodi cap. 12. *Dies prima erit ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis, quæ ad veſcendum pertinent*. Potuerunt ergo piæ Mulieres in die feſto parare aromata, & Joſeph Arimathæus mercari ſyndonem ad ſepulturam Chriſti, hæc quippe erant charitatis, & pietatis opera. Quod vero ſpectat Simonem Cyrenæum, qui e Villa ſua rediens, Crucem Chriſti portavit, incertum omnino eſt an Gentilis, Judæuſve fuerit? Hic Simon *Cyrenæus*, ſeu Cyrene natus, dicitur ab Evangeliſta *Matthæo* c. 27. Sed, cum triplex eſſet Cyrene, una in Lybia, altera in Syria, tertia in Cypro, ex qua oriundus fuerit iſte *Simon*, plane ignoratur. Sancti Patres *Hilarius*, *Auguſtinus*, & *Leo* putant, eum fuiſſe Gentilem; ſed ſi, ut alii volunt, Simon Cyrenæus fuit Judæus, dicendum eſt, eum vi Romanorum militum fuiſſe coactum ad deferendum probroſum lignum, cui deferendo Chriſtus, ob fatiſcentes, jamque penitus exhauſtas vires, impar erat.

Arguitur ſeptimo: Dies Pentecoſtes apud Judæos celebrabatur die quinquageſimo a ſecundo azymorum die, ſicut teſtatur *Joſephus* lb. 2. Antiquit. Jud. c. 10. unde ſequitur, quod ſi prima azymorum dies incidiſſet in feriam ſextam, in qua mortuus eſt Chriſtus Dominus, & ſecunda azymorum dies concurriſſet cum Sabbato, Pentecoſtes feſtum eo anno non incidiſſet in diem Dominicam, ſed in diem Sabbati, ut perſpicuum eſt ex ſupputatione quinquaginta dierum facta a ſecunda die azymorum, quæ hoc anno incidiſſet in diem Sabbati, atqui tamen, juxta vetuſtiſſimam Eccleſiæ traditionem, Pentecoſtes feſtum anno, quo Chriſtus mortuus eſt, celebratum fuit die prima Sabbati, quam nos Chriſtiani diem Dominicam appellamus, non igitur prima dies azymorum incidit in feriam ſextam, ſeu in diem Veneris, in qua mortuus eſt Chriſtus Dominus, ac proinde Chriſtus non eſt mortuus in die feſto, ſeu die decima quinta, in quam incidebat prima dies azymorum.

Reſpondeo primo cum *Bellarmino*, quando ſecunda azymorum dies incidebat in Sabbatum, ſolemne fuiſſe Judæis quinquaginta dies enumerare non a ſecunda azymorum die, ſed a tertia die. Ratio eſt, quia ea ſecunda azymorum die demetendus erat frumenti manipulus, qui die quinquageſimo ante feſtum Pentecoſtes ex Legis præſcripto Deo offerri debebat, ut legitur *Levitici* capit. 23. Sed quia hujuſmodi frumenti manipulum Sabbato demetere Judæi prohibebantur (quælibet enim opera ſervilia, ea etiam, quæ ad cibos vitæ neceſſarios pertinebant, Moyſes vetue-

tuerat ne die Sabbati pararentur) ideo, quando ſecunda azymorum dies incidebat in Sabbatum, non poterant Judæi hac ſecunda azymorum die falcem in ſegetes mittere, unde cogebantur ſequentem diem, ſeu Dominicam, quæ erat tertia azymorum dies, expectare, & ab ea die uſque ad Pentecoſten quinquaginta numerare dies. Cum igitur ſecunda azymorum dies, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, inciderit in Sabbatum, neceſſe fuit ut Judæi, ad demetendum frumenti manipulum, ſequentem diem, ſeu primam Sabbati, quam nos diem Dominicam appellamus, expectarint; quo factum eſt, ut eo anno Pentecoſtes feſtum in primam Sabbati, ſeu in diem Dominicam inciderit.

Reſpondeo ſecundo; non certo apud viros eruditos conſtare, an Pentecoſtes feſtum, anno quo Chriſtus Dominus paſſus eſt, in diem Dominicam inciderit. Nam, ſi Clementis Conſtitutiones excipias, & *S. Auguſtini* Sermonem de tempore 154. quæ Scripta, ut fatentur omnes Critici, pſeudopigrapha ſunt; nemo, qui id aſſerat, citatur antiquior *S. Leone*, ad Romanum Pontificatum evecto ſæculo quinto plus dimidio. Conſulat Lector *Samuelem Bochartum* loco ſupra laudato, & doctiſſimum *Tilmontium* Tom. 1. Documentorum Hiſt. Eccl. not. 8. in S. Petrum. Sed plura de die, in quam Spiritus Sanctus in Apoſtolos illapſus eſt, dicemus in Diſſertatione vigeſima tertia, quæ erit de Miſſione Spiritus Sancti in Chriſti Diſcipulos.

Arguitur octavo: Sententię, quæ aſſerit Chriſtum, anno quo mortuus eſt, non peregiſſe Paſcha legale, patrocinantur multi Sancti Patres, & antiquiores Scriptores Eccleſiaſtici, videlicet *Sanctus Petrus*, *Alexandrinus* Epiſcopus & Martyr, *S. Hyppolitus* Martyr Epiſcopus Portuenſis, *Apollinaris*, Epiſcopus Hieropolytanus, *Clemens Alexandrinus*, citati ab Authore Chronici Alexandrini vulgati a *P. Radero* Soc. Jeſu anno 1615. & a Domino *Du Cange* denuo editi cum hoc titulo: *Chronicon Paſchale*. Eidem ſententiæ ſuffragantur *Joannes Philoponus*, qui ſub Imperatore Phoca circa annum Aerę Chriſtianæ 604. florebat, & duo alii Authores Anonymi laudati a Photio in Bibliotheca Codd. 115. & 116. pleriqne alii moderni Scriptores, quos profert *Bernardus Lamy* in ſuo Tractatu Hiſtorico *de veteri Judæorum Paſchate*, gallice conſcripto. Cum igitur hęc ſententia tot graviſſimorum Scriptorum nitatur teſtimoniis, nec erroris, nec novitatis inſimulari debet.

Reſpondeo: me non inficias ire, quoſdam fuiſſe Græcos Authores, qui Chriſtum, eo, quo paſſus eſt anno, legale Paſcha, prætermiſiſſe affirmarunt, ſed ſolum velle, eorum authoritatem flocci faciendam eſſe, quia illorum ſententia fuit confutata a Sanctis Patribus, præcipue a *S. Epiphanio* hæreſi 30. quæ eſt *Ebionitarum*, a *S. Chryſoſtomo* hom. 81. in Matthęum, & ab aliis Scriptoribus, tum Gręcis, tum Latinis. Unde *Photius* Codice 116. volumen tertium *de Sacro Paſchate* Authoris cujuſdam Anonymi recenſens, ait: *Refert idem ſecundum illos alios adventus ſui annos, Chriſtum Dominum ac Deum noſtrum Lege præſcriptum Paſcha celebraſſe, non item eo, quo proditus eſt. Quod conſideratione ſane dignum, cum Chryſoſtomus, & Eccleſia tunc ipſum*, ſeu Chriſtum, *doceant legitimum Paſcha perfeciſſe, antequam myſticam inſtitueret cœnam*. Addo etiam, nullius plane ponderis eſſe *Joannis Philoponi* authoritatem, utpote hęretici Monothelitæ, nec ullam fidem mereri Opuſculum, quod ſub nomine *S. Petri*, Epiſcopi Alexandrini, circumfertur, quia non eſt genuinum Sancti illius Martyris Opus, in eo quippe, ut periti obſervant Critici, citantur Authores, qui *S. Petro*, Alexandrino Epiſcopo, ſunt poſteriores, quod quidem, juxta Critices diſciplinæ regulas, manifeſtum eſt adulterini Operis argumentum.

Arguitur nono: Agnus paſchalis, antequam aſſaretur, & comederetur, debebat, inſpectante univerſo populo, immolari in Templo Hieroſolymitano poſt ſanguinem ad altare fuſum & adipem ignem conſumptum, ut ſupra ex Maimonide obſervatum eſt, atqui nullibi in Evangelio legimus, Apoſtolos, qui

a Chriſto, pridie quam pateretur, miſſi ſunt ut ultimam Cœnam pararent, agnum in Templum Hieroſolymitanum adduxiſſe, præſentaſſe ſub nomine agni Paſchalis, eumque in congregatione totius populi Judaici mactaſſe. Non eſt ergo veroſimile, Chriſtum in ultima Cœna agnum Paſchalem manducaſſe.

Præterea, agnus Paſchalis, nemine refragante, typus fuit mortis Chriſti, qui tanquam verus agnus in Cruce immolari debebat; ut igitur Chriſtus hunc typum impleret, congruum omnino erat, ut eadem die moreretur, qua mactari, & comedi debebat agnus Paſchalis, atqui agnus Paſchalis immolabatur die decima quarta primi Menſis ad poſteriorem veſperam; ergo Chriſtus mortuus eſt die decima quarta in poſteriori veſpera, ac ſubinde, anno, quo mortuus eſt, legale Paſcha peragere non potuit.

Reſpondeo ad primum; quod quamvis Sacri Evangeliſtę explicite non dicant, Apoſtolos, qui a Chriſto ad præparandam ultimam cœnam miſſi ſunt, Agnum Paſchalem in templum Hieroſolymitanum adduxiſſe, & ritus ac cæremonias, quæ in Agni Paſchalis immolatione obſervari ſolitæ erant, adhibuiſſe, id tamen implicite ſatis ſuperque innuunt, dum dicunt, Petrum, & Joannem miſſos fuiſſe a Chriſto primo die azymorum ad parandum Paſcha. Addo inſuper, quod ſi ex eo Evangeliſtarum ſilentio colligi poſſet, Chriſtum anno quo mortuus eſt, Paſcha legale non celebraſſe, eadem opera colligi poſſet, Chriſtum, in aliis annis qui præceſſerunt ejus mortem, nullum celebraſſe Paſcha. Sacri etenim Evangeliſtæ annorum, qui Chriſti mortem præceſſerunt, deſcribentes hiſtoriam, nullam perinde mentionem faciunt rituum, & cæremoniarum, quæ in Agni Paſchalis immolatione obſervari ſolebant. Ad ſecundum dico: nullam anologiam, etſi pulcre convenire videatur, admitti debere, niſi ex Scriptura Sacra, & Sanctorum Patrum traditione probari, aut ſaltem ſuaderi poſſit. Porro, hęc analogia, quę ſupponit Chriſtum cruci fuiſſe ſuffixum die decima quarta in poſteriori veſpera, ac ſubinde, anno, quo mortuus eſt, Paſcha legale non celebraſſe, nec ex Scriptura, nec ex traditione SS. Patrum evinci poteſt, immo utrique fidei regulę adverſatur; non eſt igitur admittenda.

Arguitur ultimo; eodem die Chriſtus, anno quo mortuus eſt, manducavit Agnum Paſchalem, quo illum comederunt Hebręi, quando egreſſi ex Aegypto, atqui Hebræi, quando egreſſi ſunt ex Aegypto, Agnum Paſchalem comederunt die decima tertia exeunte, non vero die decima quarta in ſecundis veſperis, ergo Chriſtus, anno, quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem non comedit die decima quarta in ſecundis veſperis, ſed die decima tertia. Major certa eſt, nam ſolemne illud ſacrificium, quod Hebræi exeuntes ex Aegypto manducantes Agnum Paſchalem peregerunt, Deus lib. Num. c. 9. renovandum juſſit quotannis eodem menſe, eadem die, & eadem ipſa hora in memoriam ſolutæ ſervitutis Aegyptiacę. Probatur minor. Hebręi, ſicut legimus *Exodi* c. 12. & apud *Joſephum* l. 2. Antiq. Jud. c. 6. profecti ſunt ex Aegypto illuceſcente die decima quinta menſis Xantici, ſive Niſan, atqui ſi Hebræi in Aegypto Agnum Paſchalem comediſſent in poſteriori veſpera diei decimę quartæ ejuſdem menſis, vix ac ne vix quidem intelligi, nedum explicari poſſet, quo pacto omnes Hebræi intra tam anguſtum temporis ſpatium, quod fluxit a poſteriori veſpera diei decimæ quartæ uſque ad diluculum diei decimæ quintæ, potuerint congregari, & in eumdem convenire locum (erant enim ſexcenta millia peditum, virorum ſcilicet bellatorum, præter ſenes, mulieres, parvulos, & promiſcuum vulgus Aegyptiorum, qui judaica religione initiati Judęos comitari voluerunt). Id autem eo difficilius creditu eſt, quod Moyſes, ut dicitur *Exodi* c. 12. diſtricte prohibuiſſet, ne ullus Hebræorum *Egrederetur oſtium domus ſuæ uſque mane*. Longe itaque veroſimilius eſt, Hebræos in Aegypto Agnum Paſchalem immolaſſe, & comediſſe exeunte die decima tertia menſis Xantici, ſeu Niſan, eoſque per diei integræ, ſeu decimæ quartæ ſpatium ſe ſe ad iter accinxiſſe, dona ab Aegyptiis accepiſſe, & tandem Aegyptiorum ſpo-

liis

liis onuſtos illuceſcente die decima quinta ejuſdem menſis, ſe itineri dediſſe, & ab Ægypto profectos fuiſſe. Hoc argumento poſt *Aloyſium*, Legionenſem, potiſſimum nititur Dominicus *Ferrandus*, in ſupremo Pariſienſi Senatu celebris cauſidicus, qui anno MDCLXXIX. Pariſiis librum duos in Tomos diſtributum Gallice edidit, cui titulus eſt: *Reflexions ſur la Religion Chretienne*, ubi pertendit, Hebræos, dum egreſſi ſunt ex Ægypto, Agnum Paſchalem comediſſe in primis veſperis diei decimæ quartæ primi menſis Niſan, & ſimiliter Jeſum Chriſtum, anno, quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem cum ſuis Diſcipulis manducaſſe in primis veſperis diei decimæ quartæ menſis Niſan.

Reſpondeo: Hebræos in Ægypto manducaſſe Agnum Paſchalem in poſteriori veſpera diei decimæ quartæ, non vero diei decimæ tertiæ. Primo, quia *Exodi* c. 12. Moyſes Hebræis in Ægypto adhuc conſtitutis ſic præcepit: *Decima die menſis hujus tollat unuſquiſque Agnum per familias & domos ſuas... & ſervabitis eum ad quartam decimam menſis hujus: immolabitque eum multitudo filiorum Iſrael ad veſperam*. Secundo, idem teſtatur *Joſephus* l. 3. Antiq. Jud. c. 10. ubi hæc habet: *Menſe autem Xantico, qui a noſtris Niſan vocatur, & annum exorditur, Luna quarta decima, ſole Arietem obtinente, quandoquidem hoc menſe ab Ægyptiaca ſervitute liberati ſumus, ſacrificium, quod tunc exeuntes feciſſe diximus, Paſcha nominatum, quotannis inſtaurare lege jubemur*. Denique, id facile colligitur ex modo, quo Hebræi in Ægypto Paſcha peregerunt; non enim menſæ accumbentes, ſed ſtantes pedibus calceatis, & accinctis renibus, more eorum, qui parati ſunt ad ingrediendum iter, Agnum Paſchalem feſtinanter comederunt. Porro, ſi Judæi in Ægypto Paſcha peregiſſent die decima tertia menſis Niſan, non fuiſſet neceſſe ut tam feſtinanter Agnum Paſchalem comederent, comeſtio ſiquidem Agni Paſchalis integra die eorum profectionem præceſſiſſet: Certum igitur eſt, Judæos in Ægypto Paſcha peregiſſe non die decima tertia, ſed decima quarta menſis Niſan, hoc eſt, in pervigilio ſuę profectionis ex Ægypto. Quo pacto autem innumerabilis pene illa Judæorum multitudo potuerit intra tam anguſtum temporis ſpatium congregari? facile quiſque concipiet, ſi advertat, Hebræos retroactis diebus a Moyſe admonitos fuiſſe ut ſe ad iter prępararent, eoſque ſumma diligentia temporis anguſtias ſuppleviſſe. Legimus quippe *Exodi* c. 12. Moyſem Hebræis præcepiſſe, ut unuſquiſque decima die menſis, a quo Judæi ex Ægypto profecti ſunt, tolleret Agnum per familias & domos. Addo etiam, Judæos, hae nocte, qua Angelus omnes Ægypti primogenitos interfecit, domi ſuę concluſos non remanſiſſe, quamvis enim Moyſes prohibuiſſet, ne quis egrederetur oſtium domus ſuę uſque mane, ubi tamen ex communi Ægyptiorum comploratione intellexerunt, primogenitorum cædem ab Angelo exterminatore eſſe factam, urgentibus Ægyptiis, tot inopinatis cladibus attritis, confeſtim e domibus exierunt, & in locum a Moyſe indictum certatim convolarunt. Denique, ſi Hebręi in exitu ex Ægypto Agnum Paſchalem comediſſent in primis veſperis diei decimę quartæ menſis Niſan, ſicut contendit mox laudatus Cl. *Ferrandus*, debuiſſent Judęi, & etiamnum deberent ſingulis annis manducare Agnum Paſchalem in primis veſperis diei decimæ quartæ menſis Niſan, cum certum ſic ex Scriptura Sacra, Judæos, debuiſſe poſt egreſſionem ex Aegypto comedere Agnum Paſchalem eodem menſe, eodem die, & eadem hora. Legimus quippe Exodi c. 12. *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno*. Et libri Deuter. c. 16. *Immolabis Phaſe veſpere ad ſolis occaſum quando egreſſus es de Ægypto*. Atqui tamen certiſſime conſtat, Judæos poſt profectionem ſuam ex Aegypto ſemper Agnum Paſchalem comediſſe non in primis, ſed in ſecundis veſperis diei decimæ quartæ menſis Niſan, argumento itaque eſt hęc perennis & nunquam Judęorum interrupta conſuetudo, eos manducaſſe in Aegypto Agnum Paſchalem non in primis, ſed in ſecundis veſperis diei 14. menſis Niſan. Sic Hebręi, e captivitate Aegyptiaca in libertatem aſſerti, ſingulis annis die decimaquarta menſis Niſan per-

egerunt *Phaſe*, ſeu *Paſcha*, hoc eſt, *tranſitum*, eo quod a tranſeunte Angelo trucidati ſunt omnes Aegypti primogeniti, ſervatis tantum Iſraelitis, quorum ædes rubebant ſanguine Agni.

Ad coronidem hujuſce Diſſertationis duo hic breviter ſunt advertenda. Primo, gravem in ſecundo Eccleſiæ ſæculo de celebrando Paſchate motam eſſe Controverſiam, an videlicet Chriſtiani Luna decima quarta, in quemcumque diem illa incideret, Paſcha, more Judæorum, celebrare deberent, an ſemper die Dominico? *Sanctus Polycarpus*, Smyrnenſis Epiſcopus, adulto ſecundo Eccleſiæ ſæculo Romam venit, ut de Paſchate *Anicetum* Papam interrogaret. Sed, cum inter ſe convenire haud poſſent, re necdum ſatis excuſſa, ab ſe invicem diſceſſerunt, ut viri boni inter ſe diſſidentes ſolent, hoc eſt, ſalva & incolumi amicitia; ſeque mutuo pacis oſculo amplexi, ut teſtatur *Euſebius* lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 24. Eadem lis ſeneſcente eodem ſæculo renovata eſt, ac vehementius exarſit ſub *Victore* Papa, cujus authoritate celebrata ſunt variis in locis varia Concilia, ut Romæ ab ipſo *Victore*, Cæſareæ Paleſtinæ a Theophilo, in Galliis ab Irænco, Lugdunenſi Epiſcopo, aliiſque in locis, & in his pro celebratione Paſchatis ſtatutus eſt Dominicus dies, Authoritate tot Synodorum, quibus Romana de celebrando Paſchate die Dominico diſciplina ſtatuebatur, permotus Victor Papa, Polycrati, Epheſiorum Epiſcopo, aliiſque Aſiaticis, qui in celebrando Paſchate Judæorum morem ſectabantur, excommunicationem minatus eſt, eoſque ab Eccleſia ſeparare voluit, ut aſſerit *Euſebius* lib. 5. Hiſtor. Eccl. c. 24. At, deterritus ab Iræneo Lugdunenſi, intra minas hæſit ſummus ille Pontifex, nec eos excommunicationis fulmine perculit. Quapropter, in Eccleſia Catholica tolerati ſunt Quartodecimani, donec eorum error in apertam prorupit hæreſim, neque jam ut pii, & morum a ſuis Majoribus acceptorum tenaces, ſed ut pervicaces, & opinionis ſuæ retinentiores confixi ac proſcripti ſunt in Concilio primo generali Nicæno, celebrato anno 325. In hoc Concilio fixus fuit Paſchatis dies ad diem Dominicum proxime ſequentem Lunam decimam quartam menſis primi poſt Æquinoctium vernum illuceſcentem.

Advertendum eſt ſecundo, incertum omnino eſſe, ad quem pertineret ea domus, in qua Chriſtus Dominus ultimam cænam peregit. Quidam SS. Patres exiſtimant, Dominum illius domus fuiſſe Joannem Apoſtolum, Zebedæi filium, qui ex venditione paternorum bonorum coemptam domum addixit uſibus Chriſti, Deiparæ, & Apoſtolorum. Ita cenſent *Sanctus Damaſcenus* Orat. in Aſſumpt. B. Virginis, *Nicephorus* lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 28. *Metaphraſtes* Orat. de Dormit. Dei-paræ, & *Cedrenus* in Comp. Alii vero cum Alexandro, Monacho, qui poſt quintum ſæculum floruit, putant, domum, in qua Chriſtus ultimum Paſcha peregit, pertinuiſſe ad Mariam, matrem Joannis, cognomento Marci, non quidem Evangeliſtæ, qui ſimpliciter *Marcus* vocabatur, eratque patria Lybicus Cyrenæus, & *Petri* Apoſtolorum Principis diſcipulus; ſed *Joannis*, ut dixi, cognomento *Marci*, filii *Mariæ*, Barnabæ conſobrini, atque diſcipuli, cujus mentio fit in Actis Apoſtolorum c. 12. & in Epiſt. ad Coloſſenſes cap. 4. Et hæc ſententia probatur *Baronio*, *Janſenio*, & aliis quos recenſet, & ſequitur *Cornelius a Lapide* in c. 26. Matth. Alii denique hanc domum adjudicant Alphæo, & Mariæ, Patri, & Matri Jacobi Minoris: ſic ſentit *P. Mauduit*, Author Gallicæ analyſeos, Diſſertationib. XXX. Sed ut cordate fatear, cum Sacri Evangeliſtæ ea de re ſileant, nihil certi ex his conjecturis, quibus indulgent illi Authores, elici poteſt.

DIS-

DISSERTATIO XX.

De Doloribus, quos Chriſtus moriendo pertulit, & de circumſtantiis paſſionis ejus, præſertim de Cruce, cui fuit ſuffixus.

HAnc Diſſertationem in duos partiar Paragraphos. In primo oſtendam, Chriſtum, Servatorem noſtrum, in Paſſione ſua acerbiſſimos cum animi, tum corporis pertuliſſe dolores, ibidemque præcipuas referam illius Paſſionis circumſtantias. In altero inquiram, an conveniens fuerit Chriſtum mori in Cruce? Et quinam ſalvificæ Cruci cultus exhiberi debeat?

PARAGRAPHUS I.

In quo oſtenditur, Chriſtum in Paſſione ſua, tam in corpore, quam in anima acutiſſimos perſenſiſſe dolores, & præcipuæ ipſius Paſſionis circumſtantiæ referuntur, & explanantur.

OBſervandum eſt cum *Sancto Thoma* 3. part. quæſt. 15. Chriſtum, naturam humanam aſſumendo, non ſolum corporis ſumpſiſſe defectus, cujuſmodi ſunt ſitis, fames, dormituritio, triſtitia, laſſitudo, dolor, milleque vitæ noſtræ labores, ſed etiam animæ ſumpſiſſe paſſiones, videlicet metum, dolorem, ſpem, gaudium, iram, odium &c. cum hoc tamen diſcrimine, quod animæ affectiones, ſeu paſſiones ſæpe ſæpius nos ad vitia trahant, non quidem naturæ vitio, ſed originalis culpæ, cujus reliquiæ ſic medullitus infixæ inhæſerunt, ut compeſci quidem frænarique poſſint, evelli radicitus nequeant, quo fit plerumque, ut in nobis propter naturæ depravationem hujuſmodi paſſiones per ignorantiam ferantur in id quod eſſet repudiandum, refugiant ea, quæ ſunt expetenda, nitantur ad turpia, tenebras menti offundant, obſtrepant rationi, cui obtemperare deberent, inteſtinos, ſeu domeſticos excitent tumultus, & malis vertantur in occaſionem, materiamque peccandi. At, e contra Chriſtus Dominus, quoniam hominis naturam induit, plurimis quidem incommodis e culpa natis obnoxiam, immunem tamen ab ignorantia, & ab omni vitiorum depravatione, immo a fomite peccati, non poterat affectibus naturæ noſtræ ad malum ſolicitari; cum eſſet ab intrinſeco impeccabilis, ſed horum quidquid fuit in illo ceſſit in cumulum virtutis, & meritorum. Hac præmiſſa obſervatione.

DICO: *Chriſtum tam in anima, quam in corpore vere paſſum eſſe dolores, eoſque acutiſſimos.*

Probatur primo, ex Scriptura Sacra, *Iſaiæ* cap. 53. *Non eſt ſpecies ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum: deſpectum, & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & quaſi abſconditus vultus ejus, & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit, & nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum a Deo, & humiliatum.* Quibus verbis Propheta graphice, viviſque coloribus deſcribit paſſionem ac mortem, quam cum ſumma ignominia, doloribus, & opprobriis conjunctam Chriſtus Dominus ad expianda hominum peccata voluntarie in ſe ſuſcepit.

Reſpondent moderni quidam Rabbini hæc omnia, quæ *Iſaias* habet c. 53. non de Meſſia, ſed de populo Judaico, exilio percuſſo, & multis calamitatibus exagitato, eſſe intelligenda.

Verum, quam perperam, & inepte recentiores illi Rabbini iſtud Iſaiæ vaticinium ad populum Judaicum detorqueant, facile evinci poteſt. Primo, quia omnes veteres Rabbini uno ore confirmant, traduntque, Iſaiam eo in capite de Rege Meſſia loqui, ut videre eſt apud noſtrum *Raymundum Martini* in ſuo Pugione fidei. Secundo, ſi hujus capitis contextus tantiſper expendatur, facile quiſque intelliget, ſoli Chriſto, qui eſt verus Meſſias, adamuſſim quadrare omnia quæ ibi ſunt prædicta; ſic enim loquitur Propheta: *Ipſe autem* vul-

vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum; & livore ejus ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit: & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum. Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicuti ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi Agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. De anguſtia, & judicio ſublatus eſt: generationem ejus quis enarrabit? Quia abſciſſus eſt de terra viventium: propter ſcelus populi mei percuſſi eum... cum ſceleratis reputatus eſt, & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit. Jam vero, quæro, cui melius, quam Chriſto Domino congruunt admirabilis ille ortus cum infima exinanitione, & plurimorum incredulitate junctus? horrenda dolorum, qui nobis debebantur, & innocentiſſima perpeſſio? peccatorum noſtrorum bajulatio? ſumma patientia & voluntaria animæ per mortem effuſio? ovis ad occiſionem ductæ, & agni coram tondente ſe obmuteſcentis, nec aperientis os ſuum inſtituta comparatio.? cum ſceleratis deputatio? & fuſa pro tranſgreſſoribus oratio? cui, inquam, melius hæc omnia conveniunt, quam Chriſto Domino? cujus divina generatio, pro myſterii incomprehenſibilis altitudine, & dignitate enarrari non poteſt, qui vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, tanquam ovis ad occiſionem ductus, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, ita ut Pilatus vehementer miraretur tantam Chriſti adverſus actores lenitatem, tamque generoſum mortis contemptum; qui denique cum ſceleratis reputatus eſt., utpote inter duos latrones crucifixus, & pro tranſgreſſoribus, ſeu pro his, qui eum crucifigebant, rogavit, dicens: *Pater ignoſce illis:* Summa autem inſania eſt, velle hæc omnia ad populum Judaicum detorquere. Quis enim, amabo, unquam dixerit, Judæos ita innocenter pati, ut nulla ſit in ipſorum ore inventa fraus? cum potius experientia conſtet, eos eſſe viros doloſiſſimos, vindictæ cupidos, uſurarios, proditores, nebulonum peſſimos, adeo ut ipſimet ſibi male conſcii fateri cogantur, peccata ſua in cauſa eſſe, cur Meſſias necdum advenerit. Anne Judæi ita patiuntur pro delictis aliorum, ut ſuis vulneribus eos ſanent? cum e contra Chriſtianis quotidie imprecentur, eorumque exterminium a Deo in ſuis orationibus poſtulent. Anne denique animam inſtar victimę ponunt, vel inſtar ovis & manſueti agni patiuntur? & non potius invicti, jugi, quo premuntur, & laborum impatientes, ſeditioſi. Non ergo populo Judaico in captivitatem abducto congruit hoc Iſaiæ vaticinium, ſed ſoli Jeſu Chriſto, vero Meſſię. Hinc *Philippus* Diaconus, ut legitur Actorum cap. 8. cum Candacis Reginę eunuchus iſtud Iſaiæ vaticinium in curru legens non intelligeret, de Jeſu Chriſto interpretatus eſt, & *S. Petrus* 1. Epiſt. c. 2. eumdem Iſaiæ locum Chriſtum Dominum ſpectare declarat his verbis: *Chriſtus paſſus eſt pro nobis... Qui, cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti ſe injuſte, qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus, cujus livore ſanati ſumus.*

Probatur ſecundo: Nulla fuit Corporis Chriſti pars, nullus ſenſus, nulla facultas, quæ non fuerit graviſſimis excruciata doloribus, ergo revera Chriſtus acerbiſſimos dolores perpeſſus eſt. Probatur antecedens: Nam primo, pedes, & manus ipſius dira vi tormentorum clavis fuerunt Cruci affixæ, juxta illud Pſ. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Secundo, caput ejus ſpinis compunctum eſt, & arundine percuſſum, facies ſputis oblita, ac fœdata, latus lancea perfoſſum, membra flagellis laniata juxta illud Iſaiæ c. 50. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus; & conſpuentibus in me.* Tertio, paſſus eſt Chriſtus *in libertate*, quia captus, & funibus vinctus; *in fama*, quia blaſphemiis, & injuriis appetitus; *in honore, & gloria*, quia illuſus, & contumeliis laceſſitus, & cum latronibus crucifixus; *in rebus*, quia veſtibus ſpoliatus; *in guſtu*,

quia

quia felle, & aceto potatus; *in olfactu*, quia fœtore cadaverum in Calvariæ Monte ſepultorum infectus; *in auditu*, quia voces blaſphemantium, & irridentium audivit; *in viſu*, quia mœſtiſſimam Matrem ſuam, & dilectum Diſcipulum juxta Crucem ſtantes, & flentes vidit; *in toto corpore*, quia ejus nuditas, & flagellatio ſævíſſima, & ſpinarum aculei, & Crucis geſtatio, confixio, ac ſuſpenſio in Cruce, Paſſioniſque diuturnitas acutiſſimos dolores ei intulerunt.

Dixi, nuditatem Corporis Chriſti patientis, mortis ejus infamiam auxiſſe, quia SS. Patres, Athanaſius Sermone *De Paſſione, & Cruce Domini*, Ambroſius, lib. 10. in *Lucam*, Auguſtinus l. 16. De Civitate Dei cap. 12. Joannes Chryſoſt. hom. 6. c. 2. Epiſt. ad Coloſſ. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi Myſtagogica 2. affirmant Chriſtum e Cruce nudum pependiſſe. Non quod velint illi, Sancti Patres (ſicut perperam moderni quidam Scriptores illi affingunt Chriſtum ita de Cruce nudum pependiſſe, ut nec illas partes velatas haberet, quas in nobis naturalis pudor obtegi jubet), ſed tantum innuunt Sancti illi Patres, Chriſtum Dominum, ſola verenda, ſeu genitalia amictum, ſeu contectum, e Cruce nudum pependiſſe. Probabilius quippe eſt, ſicut docent viri Hiſtoriæ prophanæ periti, antiquitus Cruciarios, ſeu eos, qui in Crucem agebantur, ſola verenda tectos fuiſſe, cetera vero nudos e Cruce pependiſſe, ut hoc pacto aliqua decori ratio haberetur, & adſpectantium mulierum pudori conſuleretur, quibus omni procul dubio nuditas illarum partium, quas præ pudore tegimus, offendiculo fuiſſet.

Præterea, dolorum magnitudinem augebat ipſa Corporis Chriſti conſtitutio, nam quo cujuſque natura præſtantior eſt, ac generoſior, hoc ſenſus mali naturam offendentis acrior eſt, atque acerbior: nullum autem corpus hominis generoſius fuit Corpore Chriſti, utpote operatione Spiritus Sancti miraculoſe in utero Virginis formato, ac ſubinde nullum corpus hominis fuit algoris, æſtus, laboris, inediæ, & doloris impatientius Corpore Chriſti; nulla anima præſtantior, & acrioris ſenſus fuit Anima Chriſti, quo fit, ut ſi paribus numeris cruciatus, quos in Paſſione ſua pertulit Chriſtus, alii cuipiam mortalium fuiſſent inflicti, multo minus doloris ſenſus fuiſſent allaturi.

Inſuper dolores, quos Chriſtus paſſus eſt, eo vehementiores fuerunt, quo a pluribus fuerunt ipſi inflicti. Paſſus eſt ſiquidem a Gentilibus, a Judæis, a viris, a fœminis, videlicet ab ancillis accuſantibus Petrum, paſſus eſt etiam a Principibus, & Miniſtris eorum, a ſuis popularibus, familiaribus, & notis, nimirum a Juda, qui, per ingratitudinem poſt homines natos maximam, eum prodidit, & a Petro, qui ipſum ter abnegavit.

Denique ad ſummi doloris cumulum accedebant caſus, & ruina Judæorum, fuga Diſcipulorum, ingratitudo hominum, quibus Chriſti mors non ſalutem, ſed damnationem eſſet allatura, quorum omnia peccata intuebatur, perſpicaciſſime cum omnibus circumſtantiis, & oneribus trutinata, cogitataque videbat Jeſus Chriſtus, quodque caput eſt, omnis omnino ſolatii tam interni, quam externi ſubtractio. In aliis ſiquidem patientibus, ut optime obſervat *S. Thomas*, mitigatur triſtitia interior, & etiam nonnunquam dolor exterior, ex aliqua conſideratione rationis per quamdam derivationem, ſeu redundantiam a viribus ſuperioribus ad inferiores; ſicut ex. gr. quando argumentis, aut exemplis nos ipſos ad aliquem doloris ſenſum fortiter ferendum extimulamus, ſive cum ab eo, quod moleſtum eſt, ad id, quod delectat, mentem advertimus; ſive cum præmium contemplamur, aut illius rei merita, cujus amore patimur. Nihil horum ſibi Chriſtus paſſus eſt opitulari ad leniendos dolores, quibus in Paſſione ſua torquebatur, non charitatem, quæ Martyribus moleſtiam adimebat; non invictum animi robur, quo nonnulli Ethnici fortes aliquando fuerunt, non redundantiam partis ſuperioris ad inferiorem, quia hanc redundantiam Chriſtus non permiſit; non puriſſimam innocentiam, propter quam ut a culpa, ita a pœna immunis erat; non gratiæ plenitudinem, quæ naturæ tollit

tollit imbecillitatem; non denique fruitionem divinitatis, quæ procul arcet neceſſitatem moleſta patiendi; nihil horum omnium voluit ſibi Chriſtus opitulari, ut gravioribus cruciaretur doloribus. Hinc, paulo antequam efflaret animam, magna voce clamavit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Hoc eſt, cur me perſecutorum ſævitiæ, tormentorum omnium acerbitati dereliquiſti omni ſolatio deſtitutum externo, interno, corporis, & animi, ſive a ratione humana, ſive a viſione beatifica, ſive ab ipſa divinitate mea derivando? cur omnem omnino conſolationem ſuſpendiſti, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me? His rationibus permotus *S. Thomas*, aſſerit 3. p. quæſt. 46. art. 6. dolorum, quos Chriſtus in Paſſione ſua pertulit, tantam fuiſſe acerbitatem, ut exceſſerint omnes dolores, quos pati poſſunt homines in hac vita. Idque jure merito aſſerit Doctor Angelicus, quia nec noſtri plaſmatis vilitas cum Chriſti præſtantia, neque mortis noſtræ aſperitas cum illius ſupplicio, neque noſter incertus metus cum illius certiſſima, ac clariſſima notitia, neque denique noſtra ignorantia cum illius ſcientia conferri poteſt: Unde Pſ. 87. dicitur ex perſona Chriſti, *repleta eſt malis anima mea*. Et Threnorum cap. 1. *Attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus*. Rurſus, Pſal. 37. *Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper*, & Pſ. 68. *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Denique, Pſal. 108. *Et ego factus ſum opprobrium illis, viderunt me, & moverunt capita ſua*. Addo etiam tanto dolore pro expiandis mortalium ſceleribus correptum fuiſſe Chriſtum Dominum, ut ſudor ſanguineus e Sacro ipſius corpore manarit: *Et factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, Lucæ cap. 22. v. 44. Hunc autem cruentum ſudorem fuiſſe magni angoris indicium, teſtantur Sancti Patres, *Juſtinus*, Martyr, in Dialogo cum Tryphone, Judæo, *S. Chryſoſtomus* Hom. 83. in Matth. & alii. Nec deſunt exempla valentibus corporibus ſanguinis expreſſi. Teſtatur enim *Maldonatus*, fuiſſe ſuo tempore Lutetiæ Pariſiorum hominem robuſtum, & bene valentem, qui audita in ſe capitali ſententia, ſudore ſanguineo fuit perfuſus. Cl. etiam *Thuanus* lib. 11. Hiſt. refert, quod *Præfectus Montis Marini cum in obſidione ejus, ab Auguſto Saluciarum Principis filio notho, quaſi ad colloquium ejus fuiſſet vocatus & captivus detentus, morſque interminata, niſi locum redderet, tantopere mortis metu affectus eſt, ut ſanguineum ſudorem toto corpore perfunderet*. Alia exempla bene multa ſuppeditat *Stephanus Clotzius* in libro quem edidit, *De ſudore Jeſu Chriſti ſanguineo*. Facile itaque ex eo cruento ſudore, tam copioſe e Corpore Chriſti, in Olearum horto orantis, manante, & in terram qua data porta ruente, poteſt quilibet intelligere, quam gravis ac vehemens fuerit dolor, quem Jeſus Chriſtus ad eluenda hominum ſcelera, quorum pœnas in ſe ſuſceperat, paſſus ſit.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo: Non fuit conveniens ut Chriſtus abhorreret a morte, & in ea ſubeunda ederet triſtitiæ ſigna, ergo ſatius dicendum eſt, Chriſtum nullo pacto timuiſſe mortem, nullumque in ea obeunda pertuliſſe dolorem. Prob. ant. mortem reformidare, & in ea ſubeunda triſtitiæ prodere ſigna, hominis eſt infirmi, abjecti, ſibi parum conſtantis, de ſe nimium ſoliciti, & vitæ temporali plus æquo addicti. E contra vero mortem impavido vultu, & irretortis oculis aſpicere, eamque infracto pectore obire, hominis eſt conſtantis, ſibi bene conſcii, intrepidi, & omni adverſæ fortunæ caſu ſuperioris. Hinc Martyres, qui divino amore ſuccenſi erant, in graviſſimis tormentis plena lætitia verba profundebant, ore interrito ſævas Tyrannorum minas contemnebant, & ferrum inter & ignem nihil de vultus hilaritate remittebant, non ergo decebat, ut Chriſtus, qui tam Patrem æternum, quam genus humanum flagrantiſſima charitate diligebat, mortem pertimeſceret, & in ea obeunda ederet triſtitiæ ſigna.

Reſpon-

Reſpondeo: Chriſtum ſub diverſo ſenſu timuiſſe mortem, & non timuiſſe, voluiſſe mortem, & non voluiſſe. Primo, Chriſtus timuit, & non voluit mortem non uti nos, neceſſitate, ſed ſponte, vere tamen timuit mortem non tanquam ſuum malum, ſed tanquam noſtrum, non ſua cauſa, ſed noſtra. Timuit, non prævertente, aut obruente rationem affectu, quemadmodum nos; ſed nihil plane offenſa, ſed ſarta ac tecta ſemper manente mentis tranquillitate. Timuit, & noluit mortem, quia per ſe mala eſt, inimica naturæ, quam aſſumpſerat, & quia non eſt a Deo facta, ſed invidia diaboli intravit in Mundum. Sub hac ratione Chriſtus timuit, & noluit mortem. Secundo, Chriſtus voluit, & non timuit mortem, quia eam libere oppetiit, quia ſibi erat a Patre imperata, quia ſalutem erat paritura iis, quos amabat. In hoc ſenſu Chriſtus voluit, & non timuit mortem. Cur autem Chriſtus moriendo, non lætitiæ, ſicut Martyres, ſed triſtitiæ ediderit ſigna? Tres potiſſimum rationes afferri poſſunt. Primo, quia Chriſtus, ut mox diximus, nihil paſſus eſt lenire ſenſum dolorum, martyribus verò charitas, qua ardebant, moleſtiam adimebat. Secundo, Chriſtus in Paſſione ſua manſuetudinis, patientiæ, & obedientiæ exempla parare volebat, non fortitudinis, & animoſitatis. Exhibebat argumenta humanitatis, non oſtentamenta divinitatis; volebat ut omnes intelligerent, & crederent, ipſum verum hominem eſſe, noſtræ conditionis paſſionibus obnoxium. Quod ſi Chriſtus magna vultus, & vocis alacritate, & pene non ſentienti abſimilis cruciatum pertuliſſet, quanto latius ſe ſe propagaſſet hæreſis Manichæorum, qui Chriſtum fantaſticum corpus aſſumpſiſſe effutiebant? Ad ſuæ itaque naturæ humanæ veritatem aſſerendam, Chriſtus totum ſe triſtitiæ permiſit, mœrori habenas laxavit, tædio gravatus eſt, cruento ſudore manavit, aſperrimam mortem reformidavit, & calicem quem ipſi propinavit Pater, his verbis fuit deprecatus: *Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte*. Denique, Chriſtus in Paſſione ſua non lætus, ſed triſtis eſſe voluit, quia hæc triſtitia magis quadrabat oraculis Prophetarum, qui Chriſtum, verum Meſſiam, ſub hac perſona ſæpius inducunt, ut eum nunc agno manſueto comparent, nunc liventem plagis, deformatum, deſtitutum, triſtem abjectumque faciant, nuſquam alacrem, erectum, animoſum: Obmuteſcentem faciunt, non magna loquentem, eumque omni dedecore, probro, infamia, & ludibriis dehoneſtatum iri vaticinantur.

Arguitur ſecundo: Si Chriſtus voluiſſet, & ſimul noluiſſet mori, fuiſſet in Chriſto contrarietas, ſeu repugnantia voluntatum, atqui in Chriſto nulla fuit contrarietas, ſeu repugnantia voluntatum, hæc ſiquidem repugnantia originem habet ex peccato originali, cujus expers fuit Chriſtus Dominus, ergo nulla ratione dici poteſt, Chriſtum voluiſſe, & non voluiſſe mori.

Reſpondeo cum *S. Thoma* 3. p. q. 18. art. 6. negando ſequelam majoris, nam ad contrarietatem, ſeu repugnantiam voluntatum, inquit Angelicus ille Doctor, requiritur, quod ſit circa eandem voluntatem. Si enim unum velit homo ſecundum appetitum ſenſitivum, & velit aliud ſecundum appetitum rationis, non eſt hic aliqua contrarietas, niſi forte appetitus ſenſitivus in tantum prævaleat, quod vel immutet, vel retardet appetitum rationis. Porro, etſi voluntas naturalis, & voluntas ſenſualitatis in Chriſto aliquid voluerint, quam voluntas divina, & voluntas rationis ipſius, nulla tamen fuit oppoſitio, ſeu contrarietas voluntatum in Chriſto. Primo, quia voluntas naturalis, & voluntas ſenſualitatis in Chriſto non repudiabant illam rationem, qua voluntas divina, & voluntas rationalis in Chriſto Paſſionem, ſeu mortem volebant. Secundo, quia voluntas divina, & voluntas rationis in Chriſto non impediebantur, aut retardabantur per voluntatem naturalem, aut per appetitum ſenſualitatis. Similiter, etiam voluntas divina, & voluntas rationis in Chriſto non refugiebant, aut retardabant motum voluntatis humanæ, aut motum appetitus ſenſualitatis in Chriſto, placebat enim Chriſto tam ſecundum voluntatem divinam, quam ſecundum voluntatem rationis, ut voluntas natu-

naturalis, & voluntas ſenſualis, quæ in ipſo erant, juxta ordinem naturæ ſuæ moverentur. Quapropter, in Chriſto nulla fuit repugnantia, ſeu contrarietas voluntatum, licet Chriſtus ſecundum voluntatem divinam, & voluntatem rationis vellet mori; ſecundum vero voluntatem naturalem, & voluntatem ſenſualem non vellet mori.

Arguitur tertio: Chriſtus pati haud potuit morbum, febrem, &c. ergo nec potuit etiam pati famem, ſitim, alioſque id genus naturæ humanæ defectus. Ant. certum eſt apud omnes Theologos. Prob. conſeq. morbus, febris, &c. ſunt defectus, ſeu infirmitates naturæ humanæ, non ſecus ac fames, ſitis, &c. Ergo ſi Chriſtus pati non potuit morbum, febrem, &c. non potuit etiam obnoxius eſſe fami, ſiti, &c.

Reſpondeo cum *S. Thoma* 3. p. q. 15. art. 4. Chriſtum ad ſatisfaciendum pro peccato, quo infecta erat natura humana, illos tantum defectus aſſumpſiſſe, qui conſequuntur ex peccato communi totius naturæ, ideſt, ex peccato originali, modo tamen illi defectus non repugnarent perfectioni, ſcientiæ, & gratiæ. Hinc Chriſtus non aſſumpſit ignorantiam, pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum, quia illi defectus opponuntur perfectioni ſcientiæ, & gratiæ. Sunt etiam quidam defectus particulares, cujuſmodi ſunt varii morbi, qui ex hominum culpa originem trahunt, ex inordinato nimirum victu, vel ex vitio virtutis formativæ, qui defectus nullum in Chriſto locum habere potuerunt, quia ejus corpus virtute Spiritus Sancti compactum eſt, nec aliquid inordinatum Chriſtus unquam in regimine vitæ ſuæ exercuit. Hos itaque defectus Chriſtus non aſſumpſit, ſed ſolum illos, qui in omnibus hominibus communiter inveniuntur, ex peccato primi parentis prodeuntes, ſicut ſunt mors, fames, ſitis, & alii hujuſmodi defectus, quos Chriſtus libere ſuſcepit, tum ut doloribus, & ærumnis vitæ humanæ obnoxius Redemptionis myſterium expleret, tum ut ſuo exemplo hominibus, dolores mortemque formidantibus, omnem adimeret excuſationem. *Sublata eſt hoc modo*, inquit *Lactantius* lib. 4. de Divin. Inſtit. c. 24. *omnis excuſatio, & fateri hominem neceſſe eſt ſua culpa injuſtum eſſe, qui Doctorem virtutis, & eumdem Ducem non ſequatur*.

Arguitur quarto: Virtus mentis lenit dolorem, & innocentia patientis mitigat pœnam Paſſionis. Hinc Apoſtolus 2. ad Cor. c. 7. ait: *Repletus ſum omni conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra*. Et in Annalibus Eccleſiæ legimus, Martyres etiam debilioris ſexus, alacri, feſtivoque animo carceres, ludibria, verbera ſuſtinuiſſe; atqui in Chriſto fuit maxima virtus mentis, ſummaque innocentia, ergo dolor Paſſionis Chriſti non potuit eſſe vehementiſſimus.

Reſpondeo primo: Virtutem mentis mitigare dolorem, & innocentiam minuere pœnam Paſſionis per quandam redundantiam a ſuperioribus viribus ad inferiores, quæ redundantia, ſicut ſupra diximus, cum in Chriſto non fuerit, eo videlicet non permittente, ſequitur, nec innocentiam Chriſti, nec virtutem mentis, qua præditus erat, ejus dolores mitigaſſe.

Reſpondeo ſecundo: Innocentiam patientis ſublevare dolorem Paſſionis quantum ad culpam, ſed non quantum ad pœnam. Id quippe diſcriminis eſt inter reum, qui patitur, & innocentem; quod reus, qui patitur, dolet non ſolum de pœna, ſed etiam de culpa: innocens autem, qui patitur, dolet tantummodo de pœna: qui dolor augetur ex ipſius innocentia, quatenus apprehendit nocumentum ſibi illatum, ut magis indebitum. Ita reſpondet *S. Thomas* 3. p. q. 46. art. 6. ad 5.

Arguitur quinto: Nulla triſtitia eum invadere poteſt, qui fruitur eſſentiali beatitudine, ſita in clara, & intuitiva viſione Dei, atqui Chriſtus, etiam inter acutiſſimos dolores, & agones conſtitutus, clara Dei viſione fruebatur, nulli ergo triſtitiæ obnoxius eſſe potuit. Maj. certa eſt, nam triſtitia, cum ſit quoddam malum, nullo pacto ſtare, & cohærere poteſt cum vera, & perfecta beatitudine, quæ juxta *Boetium*, ſtatus eſt omnium bonorum aggregatione perfectus. Minor vero perinde certa eſt: nam fatentur omnes Theologi, Chri-

Chriſtum a momento conceptionis ſuæ fuiſſe viatorem ſimul & comprehenſorem, adeoque vera, ac perfecta beatitudine donatum.

Reſpondent quidam recentiores Theologi cum noſtro *Melchiore Cano* l. 12. de locis c. 14. triſtitiam quidem abeſſe procul ab illo, qui vera beatitudine tam quoad eſſentiam, quam quoad effectum fruitur; in eo tamen triſtitiam reperiri poſſe, qui licet vera potiatur beatitudine quoad eſſentiam, quæ ſiſtit in viſione Dei, vera tamen non fruitur beatitudine qnoad effectum, puta gaudium, delectationem, &c. Porro, inquiunt illi Theologi, quamvis Chriſtus fruitus ſit vera beatitudine ſumpta ſecundum eſſentiam, non tamen ſemper fruitus eſt vera beatitudine ſecundum omnes illius effectus; quia aliqui ex diſpenſatione quadam in eo impediti ſunt. Unde, ſicut Chriſtus impedivit ne per totum vitæ ſuæ curſum gloria animæ ſuæ eſſentialiter beatæ efflueret in corpus, ita & in Cruce noluit, ut anima gaudium haberet de viſione divinitatis, ſed illud, ſuapte natura ex clara Dei viſione proditurum, cohibuit, ut hoc pacto, citra ullam delectationem, acerbiores cruciatus pateretur. Hæc *Melchioris Cani* Reſponſio probatur tribus doctiſſimis Societatis Jeſu Scriptoribus, videlicet *Alphonſo Salmerone* Tom. 10. Tract. *de triſtitia animæ Chriſti*, *Maldonato*, Scripturæ Sacræ Interprete celeberrimo, in c. 26. *Matthæi* ad hunc verſiculum: *cœpit contriſtari*, & *mæſtus* eſſe, & *Gregorio de Valentia* 3. p. q. 9. puncto 2.

Verum, hæc Reſponſio omnino opponitur doctrinæ *S. Thomæ*, qui pluribus in locis, ſed potiſſimum 3. p. q. 46. art. 8. diſerte docet, gaudium fruitionis in Anima Chriſti jugiter perſeveraſſe etiam inter acutiſſimos dolores, quibus cruciabatur. Miſſa itaque illa reſponſione.

Reſpondeo cum omnibus Thomiſtis, Animam Chriſti in parte ſua ſuperiori ſummum habuiſſe fruitionis gaudium, etiam dum corpus graviſſimos in Cruce dolores pateretur, ita ut tamen gaudium illud, quod erat in parte ſuperiori animæ, non fuerit ad illius partem inferiorem diffuſum. Ratio eſt, quia licet in nobis quandoque contingere poſſit, ut una operatio, quæ eſt vehementiſſima in parte ſuperiori animæ, aliam partis inferioris animæ operationem impediat, vel penitus abſorbeat, ſicut multis exemplis, & experientiis manifeſto conſtat, id tamen locum non habuit in Chriſto; quia pars ſuperior animæ, qua Chriſtus divina, & Cœleſtia contemplabatur, non impediebatur in his, quæ erant ſibi propria, a parte inferiori animæ, qua Chriſtus intendebat rebus agendis circa corpus; non ſecus ac per divinitatem Chriſti non impediebatur, ſed potius permittebatur caro agere, & pati quæ ſibi erant propria, ut poſt S. Damaſcenum docent omnes Theologi. Nulla quippe, ita permittente Chriſto, fiebat redundantia partis ſuperioris animæ Chriſti ad inferiorem, & verſa vice, nulla itidem fiebat redundantia partis inferioris animæ Chriſti ad ſuperiorem. Unde, ſicut gaudium fruitionis, quod erat in ſuperiori parte animæ Chriſti, non diffundebatur, tempore Paſſionis, in inferiorem partem animæ Chriſti, ut ab ea dolor, & triſtitia tollerentur; ſic pariter ſuperior pars animæ Chriſti non impediebatur partis inferioris dolore, quem Chriſtus cohibebat, ne in ſuperiorem irrueret. Quod ſane ſpeciale fuit miraculum, ſicut revera continuum in Chriſto fuit miraculum, quod idem homo eſſet viator ſimnl, & comprehenſor, quod a gloria animæ nihil derivaretur ad corpus, quod a ſuperioris gaudio nihil ſolatii in inferiorem partem animæ Chriſti refunderetur, quod inferioribus viribus perturbatis, nec ſuperiores turbarentur, nec remitterent opus, nec quietem, & delectationem amitterent. Ita docet *S. Thomas* loco mox laudato, cujus doctrinæ ſtandum eſſe cenſeo, quidquid ſit de variis aliis explicationibus *Cajetani*, & *Medinæ*, quis in quibuſdam diſſentiunt, dum ſubtilis Doctoris ſolvunt argumenta.

Arguitur ultimo: *S. Hilarius* lib. 10. de Trinitate docet, Corpus Chriſti flagellorum ictibus fuiſſe laceratum, nihil tamen doloris fuiſſe animæ illatum; unde animam Chriſti comparat cum aqua, cum igne, cum aere, quæ telo aliquo perforan-

rentur. In qua comparatione aperte innuere videtur Sanctus ille Doctor, quod ſicut aqua, ignis, & aer nihil prorſus doloris ſentiunt, etiamſi telo perforentur, ita & anima Chriſti nullum pertulit dolorem, dum corpus cui unita erat, fuit in paſſione flagellorum ictibus laceratum. Hæc ſunt ipſius verba: *Unigenitus Deus hominem verum, non deficiens a ſe Deo, ſumpſit: In quem quamvis ictus inciderent, aut ſuſpenſio elevaret: afferrent quidem impetum paſſionis, non tamen dolorem paſſionis inferrent, ut telum aliquod, aut aquam perforans, aut ignem compungens, aut aera vulnerans, omnes quidem has paſſiones naturæ ſua infert, ut porforet, ut compungat, ut vulneret: Sed naturam ſuam in hæc paſſio illata non retinet, dum in natura non eſt, vel aquam forari, vel pungi ignem, vel aera vulnerari, quamvis naturæ ſit teli vulnerare, & compungere, & forare. Paſſus quidem Dominus Jeſus Chriſtus, dum cæditur, dum ſuſpenditur, dum configitur, dum moritur, ſed in Corpus Domini irruens paſſio, necnon fuit paſſio, nec tamen naturam paſſionis exercuit, cum & pœnali miniſterio deſæviit, & virtus corporis ſine ſenſu pœnæ in ſe ſævientis excepit*. Et, poſt pauca interjecta, ſic proſequitur: *Et homo ille de Deo eſt, habens ad patiendum quidem corpus, & paſſus eſt; ſed non habens naturam ad dolendum*. Ergo ex Sancto Hilario Chriſtus fuit omnium dolorum expers.

Idem omnino ſentire videtur *S. Clemens Alexandrinus*, qui libro ſexto Stromatum pag. 649. loquendo de Chriſto, hæc habet: *Ipſe autem, ut ſemel dicam, paſſionis erat expers, ut quem nullus ſubiret motus, neque voluptas, neque dolor*. Quibus verbis Sanctus Clemens dolorem, triſtitiam, animæ perturbationes, & cunctas naturæ humanæ affectiones a Chriſto penitus ablegare videtur.

Reſpondeo. Quod licet non defuerint Authores, qui Sanctum Hilarium hujus erroris perperam inſimularint, quos inter numerantur *Claudius Mamertus* lib. 2. de ſtatu animæ c. 9. *Berengarius*, teſte *Lanfranco* Epiſt. 50. *Blondellus*, & *Rivetus*, Hæretici de Calviniſtarum grege, affirmantes, Sanctum illum Doctorem ſenſiſſe, Chriſtum triſtitiæ, metus, doloris, aliarumque ejuſmodi naturæ humanæ affectionum fuiſſe omnino expertem; facile tamen oſtendi poteſt, S. Hilarium ab illo errore fuiſſe penitus alienum. Enim vero, in Pſ. 53. ait, quod Chriſtus Dominus *ut abſolutiſſimum nobis humanæ humilitatis eſſet exemplum, omnia, quæ hominum ſunt, & oravit, & paſſus eſt, & ex communi noſtra infirmitate ſalutem ſibi eſt deprecatus a Patre; ut nativitatem* (ideſt, naturam) *noſtram cum ipſis infirmitatis noſtræ iniiſſe intelligeretur officiis Hinc illud eſt, quod eſurivit, ſitivit, dormivit, laſſatus fuit, impiorum cœtus fugit, mœſtus fuit, & flevit, & paſſus, & mortuus eſt*. Et in Pſ. 54. aſſerit, quod Chriſtus *etiam timorem in ſe mortis ingruentem non renuit*. Denique, ne plura congeram teſtimonia, in Pſ. 68. hæc verba Vatis regii: *Salvum me fac Domine, quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam*, ſic interpretatur: *Introeuntibus enim aquis uſque ad animam, ſubjectus morti Crucis fiebat: Cum paſſionum univerſarum impetus uſque ad mortem animæ perrumperet... non enim incidere in Deum infirmitatum noſtrarum terror valebat, aut exercere ſe niſi in carne corporis noſtri; tanquam ſubjacente materia, poterant paſſiones*. Et infra, *omnis in eum terror deſævientis in nos poteſtatis incubuit*. Quibus verbis S. Hilarius aperte tribuit Chriſto famem, ſitim, mœrorem, triſtitiam, uno verbo, omnes humanæ infirmitatis affectiones, ac paſſiones. Legi poſſunt alia diſertiſſima ejuſdem Sancti Doctoris teſtimonia in Præfatione recentis Editionis ejus Operum adornatæ a Patribus Benedictinis Congr. S. Mauri, qui hunc errorem a S. Hilario, de Eccleſia bene merito, multis, iiſque invictis argumentis amoliuntur. Nunc venio ad explicationem illius teſtimonii depromti ex lib. 10. de Trinit. ubi Sanctus Hilarius dolores a Chriſto arcere videtur. Duplex autem huic teſtimonio adhiberi poteſt reſponſio. Prima eſt, quod S. ille Doctor negat tantum eo loci, dolores habuiſſe locum in Chriſto, prout eſt Verbum Divinum, dolores tamen a Chriſto, quatenus homo eſt, excludere non intendit. Veritas hujus reſponſionis liquet ex ſcopo, in quem

to-

toto illo libro decimo collimat S. Hilarius; vult ſiquidem argumentum diluere Arianorum, qui ſicut teſtantur Sancti Patres Gregorius Nazianz. Orat. 51. Auguſtinus de Hæreſibus cap. 19. Theodoretus ſub initium Dialogi 2. affirmabant, Verbum in Chriſto vices animę ſuppleviſſe, ac ſubinde mœſtitudinem, triſtitiam, anxietatem, & dolores, quibus anima Chriſti fuit in paſſione obnoxia, in Verbum ipſum cecidiſſe pertendebant. Ut igitur hoc Arianorum argumentum diluat S. Hilarius, docet, nullum dolorem, nullaſque humanę infirmitatis paſſiones in Chriſtum, quatenus Verbum eſt, incidere potuiſſe. Hunc ſcopum ſibi in lib. 10 de Trinit. prefixiſſe Sanctum Hilarium aperte colligitur ex verbis ipſiuſmet Sancti Doctoris, qui lib. 1. de Trinitate numer. 32. declarat, ſe librum decimum ſcripſiſſe adverſus Hereticos, qui *divinæ profeſſionis naturæque immemores, ad impietatis ſuæ argumentum, diſpenſationis geſta, dictaque tenuerunt*. Hoc eſt ut planius loquitur lib. 9. de Trinit. n. 5. qui ea *quæ ab eo, ſeu Chriſto, ſecundum hominem dicta ſunt, dicta eſſe ſecundum naturæ divinæ infirmitatem mentiuntur*. Idem repetit lib. 11. de Trinit. & in c. 31. *Matthæi*, ubi ait, ſibi cum iis rem eſſe, *quorum ea opinio eſt, quod cadere propter ſe mæſtitudo in Deum potuerit, eumque futuræ paſſionis metus fregerit, quia dixerit: Triſtis eſt anima mea &c.* Ex ſcopo igitur, quem *S. Hilarius* hoc in libro 10. de Trin. ſibi propoſuit, genuinus verborum illius ſenſus nullo negotio exculpi poteſt.

Altera reſponſio traditur a *S. Thoma* 3. p. q. 15. art. 5. ad 1. ubi ait, S. Hilarium a carne Chriſti non veritatem doloris, ſed neceſſitatem duntaxat excludere voluiſſe, ideſt, S. Hilarium negaſſe tantum, dolores in Chriſto habuiſſe locum, quantum ad illum modum, ſecundum quem ſunt in nobis, nam dolores nos neceſſario pungunt, nobiſque invitis licet, ac reluctantibus dominantur propter peccatum originale, quod eſt principium, & fons, ex quo ſcaturiunt illi defectus. At vero Chriſtus, qui a peccato originali fuit prorſus immunis, dolores non invitus præſenſit, ſed libere, nec motus in eo excitari poterant, qui ejus rationem perturbarent. Hanc explicationem Sancti Thomæ conſonam eſſe menti Sancti Hilarii colligo ex Enarratione in Pſal. 53. ubi S. Hilarius hæc habet: *Paſſus ergo eſt Deus, quia ſe ſubjecit voluntarius paſſioni*. Hac gemina reſponſione, manet abunde explicatum illud S. Hilarii teſtimonium ex lib. 10. de Trin. petitum, quapropter, neceſſe non eſt recurrere ad reſponſionem Petavii, viri alioqui doctiſſimi, qui lib. 10. de Incarnatione ait, S. Hilarium lib. 10. de Trin. ſenſiſſe quidem, corpus Chriſti naturaliter, ſeu ex naturæ ſuæ ſtatu, ac conditione nullum potuiſſe doloris ſenſum percipere, hunc tamen errorem fuiſſe poſtea a Sancto Hilario retractatum in libro, quem Guillelmus, Epiſcopus Pariſienſis, audiente Sancto Bonaventura, dixit ſe vidiſſe, & perlegiſſe; quem retractationis librum ſuſpicatur Petavius eſſe commentarium Sancti Hilarii in Pſalmos. Ad hanc, inquam, Petavii reſponſionem recurrere neceſſe non eſt, cum ille locus Sancti Hilarii ex lib. 10. de Trinitate deſumptus, qui Petavio negotium faceſſivit, ex his, quæ hactenus diximus, ſit ſat ſuperque elucidatus.

Quod autem ſpectat S. Clementem Alexandrium, dico: illum nihil aliud velle, quam Chriſtum fami, ſiti, aliiſque id genus naturæ humanæ affectionibus nulla neceſſitate fuiſſe obnoxium, ſed voluntarie, & libere illis ſubditum eſſe. Hanc eſſe germanam illius Patris mentem luculenter oſtendit *Nicolaus le Nourry* Benedictinus Congreg. S. Mauri, in Apparatu ad Bibliothecam Maximam veterum Patrum, Diſſertatione ſecunda *de omnibus Clementis Alexandrini Operibus*; quam diſſertationem adeat Lector, ſi plura ſcire deſideret.

De Doloribus, quos Chriſtus in Paſſione ſua pertulit, & quibus probavit ſe verum hominem eſſe, copioſe ſatis, ut exiſtimo, huc uſque actum eſt; pauca nunc dicenda ſuperſunt de circumſtantiis Paſſionis Chriſti, quibus ſe verum Deum eſſe palam demonſtravit.

Duas autem hic potiſſimum ſeligam, quarum prima conſiſtit in ſumma illa, & a ſæculis inaudita patientia, & longanimitate, qua Chriſtus diros paſſionis cruciatus ſuſtinuit. Non enim de vi ſibi illata conqueſtus eſt, ſed Pilato interroganti: *Non audis quanta adverſus te dicunt teſtimonia?* ne ullum quidem verbum reſpondit, ita ut Præſes vehementer miraretur tantam Chriſti adverſus accuſatores clementiam, impavidi animi conſtantiam, tamque generoſum mortis contemptum. Nec ſolum tacuit Chriſtus falſis teſtimoniis oppreſſus, ſed etiam infenſiſſimis ſuis hoſtibus impenſiſſime favit, pro illis Patrem oravit, convitia, & vulnera, muneribus, & honoribus cumulavit, ipſum interimentes immortalitate donavit, quibus patientiæ, & beneficentiæ argumentis Chriſtus divinitatem ſuam comprobavit, nam, ut inquit Tertullianus in lib. de Patientia, *patientiam hujuſmodi nemo hominum perpetraret*: Idem docet S. Cyprianus in libro *de bono patientię* his verbis: *Cum ad Crucem Domini confundantur Sydera, elementa turbentur, contremiſcat terra, nox diem claudat, Sol, ne Judæorum facinus aſpicere cogatur, radios & oculos ſubtrahat: ille*, ſeu Chriſtus, *non loquitur, nec movetur, nec majeſtatem ſuam ſub ipſa ſaltem Paſſione profitetur. Uſque ad finem perſeveranter, ac jugiter tolerantur omnia, ut conſummetur in Chriſto plena, & perfecta patientia. Et poſt iſta omnia, adhuc interfectores ſuos, ſi converſi ad eum venerint, ſuſcipit; & patientia ſalutari, ad conſervandum benignus, & patiens, Eccleſiam ſuam nemini claudit: illos adverſarios, illos blaſphemos, illos nominis ſui ſemper inimicos, ſi pœnitentiam delicti agant, ſi admiſſum facinus agnoſcant, non ſolum ad indulgentiam criminis, ſed ad premium Regni cœleſtis admittit. Quid poteſt patientius, quid benignius dici? Vivificatur Chriſti ſanguine, qui fudit ſanguinem Chriſti*

Reponunt miſeri Judæi, tantum abeſſe, ut hæc patientia, quam Jeſus Nazarenus exhibuit in paſſione ſua, probet, illum eſſe verum Meſſiam, ut potius contrarium evincat; Meſſias quippe, ajunt Judæi, quem Prophetæ venturum prenunciarunt, non debet eſſe vir humilis, patiens, & pacificus, nec ab hoſtibus ſuis vincendus, ſed debet eſſe vir manu fortis & bellicoſus, qui armata manu, & impavido pectore hoſtes ſuos debellabit, internecione delebit, atque Judæis diu optatam tranquillitatem reſtituet. Talem Meſſiam a Prophetis prenunciatum eſſe, patet, inquiunt Judæi, ex pluribus Scripturæ Sacræ locis. Libri Numerorum cap. 24. v. 17. ſic Meſſiæ adventus prædicitur: *Orietur Stella ex Jacob, & ſurget virga de Iſrael, & percutiet Duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth. Et erit Idumæa poſſeſſio ejus, hereditas Seir cedet inimicis ſuis. Iſrael vero fortiter aget. De Jacob erit, qui dominetur, & perdat reliquias civitatis*. Nec minus diſerte idem de venturo Meſſia Vates Regius Pſal. 109. vaticinatus eſt his verbis: *Dominus a dextris tuis confregit in die ię ſuę Reges. Judicabit in Nationibus, implebit ruinas, conquaſſabit capita in terra multorum*. Alia id genus bene multa, que paſſim in Prophetis occurrunt, teſtimonia proferunt Judæi, ex quibus Meſſiam, tanquam virum bellatorem, copiarum ductorem, ſtricto gladio ſuo hoſtes jugulantem, ſibi ad arbitrium effingunt; indeque inferunt, Jeſum Nazarenum non eſſe verum Meſſiam, quia ſe ab inimicis ſuis vinci & occidi patienter tulit.

Verum, hæc carnalium Judæorum Reſponſio invicte ex Prophetarum Vaticiniis confutatur. Bella ſiquidem illa, quæ Meſſias, a Prophetis prędictus, erat geſturus, non debebant eſſe carnalia ac temporalia, ſicut Judęi, cęci Prophetarum interpretes, falſo ſibi blandiuntur, ſed ſpiritualia eſſe debebant, quibus Meſſias animę hoſtes, & vitia pelleret, Idololatriam profligaret, verum Dei cultum propagaret, & mentibus Fidelium piam libertatem, Fideique ſecuritatem afferret. Quid enim, amabo, ſibi vult hæc *Iſaia* cap. 11. v. 2. de Meſſia prædictio: *Percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium, & erit juſtitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus?* Numquid hęc arma,

ma, quæ, teſte *Iſaia*, tractaturus eſt Meſſias, videlicet *Verba*, *ſpiritus*, *juſtitia*, & *fides*, indigitant bellum carnale & temporale, & non potius ſpirituale? Certe idem Propheta Iſaias c. 42. v. 1. Meſſiam non depingit, tanquam virum bellatorem, qui inſtar *Alexandri Magni*, aut *Cæſaris*, bellico apparatu, ingentes ducat exercitus, iiſque ſummo imperio præſit, ſicut Judæi ludicre ariolantur, ſed *Iſaias* Meſſiam depingit ut mitem, patientem, humilem, & pacificum his verbis: *Ecce Servus meus, ſuſcipiam eum; electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea, dedi ſpiritum meum ſuper eum, judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. In veritate educet judicium: non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium, & Legem ejus Inſulæ expectabunt.* Miſſa facio alia *Iſaiæ* de Meſſia Vaticinia, præſertim ea, quæ leguntur c. 53. ubi hic Propheta Meſſiæ in tolerandis malis patientiam comparat cum manſuetudine Agni coram ſe tondente obmuteſcentis, & non aperientis os ſuum. Hic duntaxat addam luculentiſſimum Oraculum Sapientis, qui c. 5. v. 18. libri Sapientiæ deſcribens adventum Meſſiæ, & triumphum, quem de hoſtibus ſuis relaturus erat, nihil, niſi ſpirituale Bellum ab eo geſtum iri, aperte innuit his verbis: *Dextera ſua teget eos, & brachio ſancto ſuo defendet eos. Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum: Sumet ſcutum inexpugnabile æquitatem &c.* En Meſſiæ bellatoris armaturam, zelum, juſtitiam, judicium, æquitatem, quam certe armaturam non terrenam & temporalem, ſed cœleſtem & ſpiritualem eſſe, nemo eſt, qui ſtatim non videat. Similiter, Victoriæ, quas Meſſias juxta Prophetarum Oracula, de hoſtibus reportaturus eſt, non terrenæ, ſed ſpirituales eſſe debebant, ſicut plene conſtabit ex his quæ infra dicturus ſum de deſcenſu Chriſti ad Inferos, de ejus Reſurrectione & Aſcenſione. Chriſtus quippe moriendo, de morte triumphavit, juxta illud Prophetæ *Oſee*: *Ero mors tua, o mors, morſus tuus ero, inferne.* Morte ſua triumphavit de peccato, & de Principatibus ac Poteſtatibus Inferni, juxta illud Apoſtoli ad Coloſs. c. 2. *Delens quod adverſus nos erat Chirographum Decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio affigens illud Cruci, & expolians Principatus & Poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Denique, triumphavit Chriſtus de Idololatria, quam ubique terrarum diffuſam, verus Meſſias, juxta Prophetarum Vaticinia, penitus abolere ac profligare debebat. Has Jeſu Chriſti non de corporis, ſed de animi hoſtibus reportatas Victorias præ oculis habens Vates Regius, eumque in Cœlos, inſtar triumphatoris aſcendentem contemplando, exclamat: *Attollite portas Principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus fortis & potens in prælio, Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ*, Pſalm. 23. Faceſſant ergo Judæi, qui Meſſiam, non mitem, non patientem, non pacificum, ſed manu fortem, bellicoſum, & exercitus, ad vincendos hoſtes ſuos, potentiſſimum ductorem adhuc præſtolantur.

Altera circumſtantia, qua Chriſtus in Paſſione ſuam divinitatem demonſtravit, ſita eſt in vi, & efficacia miraculorum, quę facta ſunt tempore Paſſionis. Sol quippe, juxta Prophetarum Amos cap. 8. v. 8. & Joelis cap. 2. v. 10. vaticinium, obſcuratus eſt, & tenebræ factæ ſunt in univerſa terra, ſicut ait *S. Lucas* c. 23. Stupendi illius Solis deliquii meminere *Phlegon*, Hadriani Imperatoris Libertus lib. 13. *Thallus* quoque Scriptor Gentilis, *Julius Africanus*, *Tertullianus* in Apologetico c. 21. *Lactantius* lib. 4. Divin. Inſtitut. cap. 19. *S. Lucianus*, qui in Deciana Perſecutione Martyrium ſubiit, his verbis Gentiles provocat. *Conſulite Annales veſtros, & invenietis Pilati temporibus, dum pateretur Chriſtus, media die fugatum Solem, & interruptum diem.* Miſſos facio alios antiquos Scriptores, qui Eclipſis Solis,

moriente Chriſto , diſertam mentionem fecerunt. Ceterum, quo pacto acciderit hæc Eclipſis Solis tempore Paſſionis Chriſti ? Non una omnium eſt ſententia. *Origenes* in Matthæum hanc Eclipſim in ſola Judæa per interpoſitionem nubium accidiſſe putat . Sed hæc ſententia opponitur Scripturæ , aſſerenti factas eſſe tenebras *in univerſam terram* , ubi totum Orbem intelligi oportet, non totam Judæam . Alii exiſtimant hanc Solis Eclipſim contigiſſe non per interpoſitionem Lunæ, quippe quæ tempore Paſſionis Chriſti plena erat, & Soli e diametro oppoſita, ſed per retractionem radiorum Solis , in quantum ſcilicet divina virtute factum eſt , ut Solis radii ad terram non pervenirent . Denique, *Sanctus Thomas* 3. p. q. 44. art. 2. ad 2. cenſet, hanc Eclipſim factam fuiſſe per interpoſitionem Lunæ inter Solem , & terram , quatenus Divina Omnipotentia factum eſt, ut, non turbato conſueto temporum curſu, Luna, quæ erat in plenilunio , ex adverſo Solis accurrerit e loco ſuo ad Solem præter tempus debitum , & deinde a Sole recedens , in locum proprium reſtituta fuerit tempore debito . Hanc opinionem probat potiſſimum Doctor Angelicus ex teſtimonio *Dionyſii Areopagitæ* , teſtis oculati, in Epiſtola , quam ſcripſit ad Polycarpum , quæ Epiſtola , ſi genuinus ſit S. Dionyſii Areopagitæ fœtus, non eſt dubium quin maximam huic ſententiæ conciliet auctoritatem . Sed ut ut ſit , in confeſſo eſt apud omnes , hanc Solis Eclipſim tempore Paſſionis Chriſti accidiſſe modo admirabili , plane ſupernaturali , hominibus ignoto , & ante hac penitus inaudito , ut recte obſervat *Sanctus Auguſtinus* Epiſt. 199. alias 80. ad Heſychium , ubi hæc habet : *Solis ille defectus, quando crucifixus eſt Chriſtus, vere mirabilis erat, & prodigioſus. Paſcha quippe fuerat Judæorum, quod nonniſi in Lunæ plenitudine celebratur. Secundum Aſtrologorum numeros certum eſt, Solem , quando Luna plena eſt, non poſſe deficere, ſed quando finis eſt Lunæ , non quidem ſemper, ſed aliter nunquam, cum ſecundum illos numeros deficit.*

Præter ſtupendum illud ſolis deliquium alia prodigia tempore paſſionis Chriſti edita memorat Scriptura Sacra . Sciſſum quippe eſt Templi velum , ad præſignandam Synagogæ diſſolutionem populi Judaici per totum Orbem diſſipationem , ac diviſionem , & ad ſignificandam reſerationem Myſteriorum veteris Legis ; aperta ſunt monumenta ad præfigurandam vitam, qua mortui per Chriſti Servatoris mortem donari debebant ; terra mota eſt , & petrę ſciſſę ſunt, ad oſtendendum , quod lapidea hominum corda per Chriſti paſſionem ad pœnitentiam emollirentur , & quod univerſus Mundus virtute Paſſionis Chriſti eſſet innovandus, & in melius commutandus . Quę prodigia tantam vim, & efficaciam habuerunt , ut Latro pendens in Cruce Chriſtum confeſſus fuerit , & Centurio Gentilis, ubi hęc conſpexiſſet, exclamaverit dicens: *Vere hic homo juſtus erat*, ut ait *S. Lucas*; immo amplius, ut eſt apud *S. Marcum* : *Vere hic homo Filius Dei erat*.

His miraculis non pigebit addere aliud ſingulare prodigium , quo Jeſu Chriſti mors Ethnicis ſignificata eſt , quodque in libello *de defitis Oraculis* Plutarchus refert, videlicet cum in Italiam tenderet Thamus , Ægyptius, navis rector, jamque Echinadas pręternavigaſſet , ſubito remiſit ventus, & ad Paxas Inſulas audita vox eſt, quæ *Thamum* appellaret , juberetque ipſum, ſimul ac appuliſſet ad portum Pelodem , clamare : *Magnum Pana eſſe mortuum*. Thamus morem geſſit, eaque, quam juſſus fuerat , voce edita , ejulatus auditi ſunt . Vectores Romam delati portentum vulgarunt, pervenit illud ad Tiberium Cęſarem , qui a Thamo, ipſo navis rectore, de nuncii veritate, certior factus , hominum eruditorum ſententiam ſuper ea re geſta exquiſivit. Et, ne quis de veritate illius facti Hiſtorici dubitet , teſtatur *Æmilianus Rhetor* apud Plutarchum , hoc ſibi a patre *Epitherſe*, rei oculato teſte, narratum eſſe. Idem prodigium commendant & in tempus mortis Chriſti, qui vere *Pan*, ideſt, rerum omnium conditor, nuncupari poteſt, convenire demonſtrant *Euſebius L.* 5. Prępar. Evang. Propſit. 9. *Tilmontius*

Tom.

Tom. 1. Documentorum Hiſtor. Eccleſiaſt. not. 37. in vitam Chriſti.

Hęc, quę hactenus dixi, de circumſtantiis, quibus Chriſtus Dominus ſuam tempore Paſſionis Divinitatem comprobavit, confirmare poſſum duobus egregiis teſtimoniis Sanctorum Patrum *Auguſtini*, & *Leonis Magni*, Pontificis Maximi; quorum prior Sermone 130. de Tempore, loquendo de converſione boni Latronis, hęc habet: *In cruce hoc miraculum operatus eſt* (Chriſtus) *unde maxime potentiam ſuam declarat omnipotens non mortuum reſuſcitans, non mari & ventis imperans, non Dæmones ejiciens; ſed Crucifixus deriſus atque contemptus*; *longo ſcelerum uſu obduratam Latronis mentem immutare prævaluit, ut ex utroque virtutem ejus inſpicias. In eodem enim tempore Paſſionis Crucifixus univerſam turbavit creaturam, & ſaxa dirupit, duriorem vero lapidibus animum*, ſeu Latronis, *attraxit pariter & honoravit*. Idem *S. Leo* Sermone 1. *de Paſſione* luculenter probat exemplo *Judæ*, proditoris, & militium, qui, ad vocem Jeſu Chriſti, dicentis: *Ego ſum*, tanto fuerunt terrore perculſi, ut confeſtim terga vertentes corruerint in terram: *Quamvis*, inquit, *ex infirmitate noſtra vere paſſus ſit Dominus, vereque mortuus, non tamen ita ſe abſtinuit a gloria ſua, ut inter contumelias paſſionis nihil Divinæ operationis exerceret. Nam, cum impius Judas, non jam ovina pelle velatus, ſed lupino furore manifeſtus, vim ſceleris per ſpeciem pacis incipiens, ſignum traditionis, ſæviore omnibus telis oſculo, præbuiſſet, & multitudo furibunda, quæ ad comprehendendum Dominum cum armata militum cohorte confluxerat, inter faces & laternas lumen verum tenebris occæcata ſuis non cerneret; Dominus, qui expectare potius turmas, quam declinare delegerat, quem quærunt, necdum inventus interrogat: Illiſque dicentibus, quod Jeſum quærerent, ego ſum, inquit; quod verbum, illam manum ita ex ferociſſimis congregatam, quaſi quodam fulmineo ictu ſtravit atque perculit, ut omnes illi atroces, minaces, & terribiles, retroacti corruerint*. His prodigiis Jeſus Chriſtus probavit divinitatem ſuam, quibus tamen Judęorum durities ad pœnitentiam frangi minime potuit. Quo fit, ut *S. Ambroſius* lib. 10. in *Lucam* cap. 23. jure optimo exclamet: *o duriora ſaxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, ſed horum corda obdurantur. Judex arguit, credit miniſter, Proditor ſcelus ſuum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reſerantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet Orbe concuſſo*.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

Utrum fuerit conveniens Chriſtum mori in Cruce? & quinam ſalvificæ Cruci cultus impendi debeat?

Obſervandum primo: Crucem, quę in laxa ſignificatione pro omni angore, tormento, atque interitu ſumitur, proprie nihil aliud eſſe, quam lignum erectum, ex quo ille, qui cruciandus erat, ſuſpendebatur: & ſive clavis, ſive aliis retinaculis conſtrictus tandin pendebat, donec fame, ſiti, doloribus conſumptus interiret. Hoc ſupplicii genere, quod erat apud Romanos maxime infame, & probroſum, ſicut teſtatur *Cicero* in Oratione contra *Verrem*, plectebantur ſervi, latrones, ſicarii, ſeditioſi, falſarii, aliique id genus facinoroſi, atque viliſſimi homines, qui priuſquam in crucem agerentur, flagellis cędebantur, Columnę interdum alligabantur, crucem ſuam ad locum ſupplicii ſtimulis acti portare cogebantur: poſtremo nudi crucifigebantur, ſæpiuſque in prædam volucribus, ferarumque dentibus diſcerpendi relinquebantur. Quę omnia, cum *Lipſius*, *Gretſerus*, *Caſaubonus*, *Salmaſius*, & alii perdocti viri, qui de Cruce ex profeſſo diſſeruerunt, late expoſuerint, hic breviter annotaſſe ſufficiat.

Obſervandum ſecundo, Crucis ſupplicium, quo facinoroſi homines puniebantur, fuiſſe quidem apud Romanos, & alios Gentiles uſitatum, ſed non apud Judęos, qui quatuor duntaxat ſuppliciorum genera, ad ſontes puniendos, adhibere

ſolebant, videlicet *Lapidationem*, *Vivicomburium*, *Strangulationem*, ſeu occiſionem per laqueum; & *Decollationem*, ſeu occiſionem per gladium. Sed, quia lignum omne, in quo quis cruciatur, *Crux* perinde latiori ſenſu dicatur, ac *patibulum*, eo in ſenſu Judæi aliquando Crucis ſupplicio, ideſt, *Furca* in reos animadvertebant. Legimus quippe Libri Deuteronomii cap. 21. verſ. 22. *Quando peccaverit homo, quod plectendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno*. Qui ſcripturæ locus non de Crucis ſupplicio, quale Romanis, & aliis Gentilibus in uſu fuit, non eſt intelligendus, ſed de Furca, qua quis in altum ſublatus, laqueo præfocatur. Chriſtus itaque Crucis ſupplicio affectus eſt, quia *Pilatus*, vir Romanus, eum Cruci affigi juſſit, juxta Romanorum conſuetudinem, cui Judæi, tum temporis Romanorum Imperatorum ſubditi dominio, parere tenebantur. Unde exclamarunt, dicentes: *Tolle*, *Tolle*, *Crucifige eum*.

Obſervandum tertio: Adverſus Crucem Chriſti aperto marte inſurgere Judęos, Gentiles, & Hereticos. Judæi quippe & Gentiles velut opprobrium Chriſtianis objectare ſolent, quod & hominem, & ab hominibus infami affectum ſupplicio colant. Quam objectionem merito ridet *Tertullianus* lib. de carne Chriſti cap. 5. ubi ait: *Quodcumque Deo indignum eſt, mihi expedit; ſalvus ſum ſi non confundar de Domino meo. Crucifixus eſt Dei Filius: non pudet, quia pudendum eſt: & mortuus eſt Dei Filius, prorſus credibile eſt, quia ineptum eſt*. Hæretici etiam noſtri temporis Calviniſtæ, & Lutherani Crucem Chriſti acriter inſectantur, aſſerentes, nullum cultum a Fidelibus ipſi exhibendum eſſe. Sed, ut ingenue fatear, Cruci Chriſti glorioſum eſt tales habere inſectatores, quia minus conſtaret fidei noſtrę ſanctitas, minus clareſcerent Sacrificii Crucis utilitas, ſanctitas, neceſſitas, & efficacia, niſi omnium adverſum ſe impiorum, terreniſque vitiis immerſorum hominum Crux Chriſti, & concitaret odia, & linguas provocaret. *Ibat ad locum*, Jeſus, *ubi erat crucifigendus, portans Crucem ſuam. Grande ſpectaculum! Sed, ſi ſpectet impietas, grande ludibrium; ſi pietas, grande Myſterium. Si ſpectet impietas, grande ignominiæ documentum: ſi pietas, grande Fidei munimentum. Si ſpectet impietas, ridet Regem, pro virga Regni, lignum ſui portare ſupplici; pietas, videt Regem bajulantem lignum ad ſemetipſum figendum, quod fixurus erat in frontibus Regum. In eo ſpernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda ſanctorum*. Verba ſunt *S. Auguſtini* Tractatu 117. in Evang. Joannis num. 3. Ut igitur omnium inimicorum Crucis Chriſti infrunita ora obſtruantur, duo hic probanda ſuſcipio; primo, convenientiſſimum fuiſſe ut Chriſtus pateretur in Cruce. Deinde, oſtendam contra Hereticos, cultum latriæ reſpectivę deferendum eſſe ſalvificę Cruci.

DICO PRIMO: *Convenientiſſimum fuiſſe ut Chriſtus Dominus moreretur in Cruce*. Ita *S. Thomas* 3. part. quæſt. 46. art. 4.

Probatur primo variis rationibus petitis ex Sanctis Patribus, præcipue ex *Lactantio* lib. 4. Divin. Inſtitut. cap. 26. In primis, quia Chriſtus humilis advenerat, ut humilibus, & infirmis opem ferret, & omnibus ſpem ſalutis oſtenderet, debuit eo ſupplicii genere mori, quo humiles, & infirmi ſolent, ne quis eſſet omnino, qui eum non poſſet imitari. Deinde, Chriſtus Crucem ſelegit, ut corpus ſuum conſervaretur integrum, quod die tertio reſurgere ab inferis oportebat. Suffixus itaque Chriſtus cum ſpiritum ſponte depoſuiſſet, neceſſarium carnifices non putarunt oſſa ejus ſuffringere (ſicut mos eorum ferebat) ſed tantummodo latus ejus proforaverunt, & ſic integrum corpus patibulo detractum eſt, & ſepulcro diligenter incluſum. Quę omnia idcirco facta ſunt (inquit *Lactantius*) ne læſum, ac diminutum corpus ad reſurgendum inhabile redderetur. Verum, hęc *Lactantii* ratio, ſi ſpectetur omnipotentia Dei, falſa eſt. Nam Corpus Chriſti Crucifixum ſemper divina virtute fuiſſet habile ad reſurgendum. Crediderim tamen ipſe, hoc unum

dun-

duntaxat voluiſſe *Lactantium*, quod ſi Corpus, Chriſti Crucifixum, in aliqua ſui parte læſum ac diminutum fuiſſet, ad reſurgendum, juxta Vulgi apparentiam, inhabile viſum fuiſſet, & hac de cauſa voluiſſe Chriſtum, ut ſuum corpus in Cruce integrum permaneret, ad fidem ſuæ Reſurrectionis adſtruendam. Tertio, Chriſtus Crucem maluit, quia illa exaltari eum fuit neceſſe, omnibus gentibus innoteſcere. Nam quoniam is, qui patibulo ſuſpenditur, & conſpicuus eſt omnibus, & ceteris altior, Crux potius ſelecta eſt, quæ ſignificaret Chriſtum tam conſpicuum, tamque ſublimem futurum, ut ad eum agnoſcendum pariter & colendum cunctæ nationes ex omni Orbe concurrerent. Denique, nulla gens tam inhumana eſt, nulla regio tam remota, cui aut Paſſio Chriſti, aut ſublimitas Paſſionis ignota ſit; & ea de cauſa Chriſtus extendit in Cruce manus ſuas, Orbemque dimenſus eſt, ut jam tunc oſtenderet, ab ortu Solis uſque ad occaſum, magnum populum ex omnibus linguis, & tribubus congregatum ſub alas ſuas eſſe aliquando venturum, ſignumque illud maximum, atque ſublime frontibus ſuis ſuſcepturum. *Mira eſt hæc gratia*, inquit *Sanctus Chryſoſtomus* in libro, quod Chriſtus ſit Deus, *nullus confunditur, nullus erubeſcit, cogitans quod maledictæ mortis ſignum fuerit Crux: ſed omnes ea magis ornantur, quam diadematum coronis, vel multis gemmatis monilibus, & torquibus; & non ſolum non fugitur, ſed & deſideratur, & amatur, & omnes de ea ſoliciti ſunt, & ubique fulget, & ſparſa eſt in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in Civitatibus, in vicis, in locis, quæ habitantur, & non habitantur. Vellem audire a Pagano, unde ſymbolum tam maledictæ mortis, ac ſupplicii, omnibus tam deſiderabile, ſi non magna Crucifixi virtus?*

Probatur ſecundo aliis rationibus *Sancti Thomæ*; & primo, ſicut Adamus in Paradiſo Terreſtri conſtitutus Dei contempſit mandatum, excerpendo ex arbore pomum, ita Chriſtus in Cruce poſitus tanquam fructus vitæ ex arbore pependit, & quidquid primus homo inobedientia perdidit, ipſe obedientia ſua in ligno reparavit. *Hoc eſt lignum, quod Adæ Dominus demonſtravit, dicens: De ligno vitæ, quod eſſet in medio Paradiſi edendum, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali non edendum. Erravit Adam, mandata non tenuit, interdictum guſtavit. Per lignum cœpimus eſurire, quia ſuum caro accepit alimentum; ideo Dominus in Chriſto carnem junxit & lignum, ut fames antiqua ceſſaret, vitę gratia redderetur. Beatum lignum Domini, quod omnia peccata crucifixit! beata caro Domini, quæ victum omnibus miniſtravit!* Ait *Sanctus Ambroſius* Enarratione in Pſalm. 35. Secundo Chriſtus cruci affixus aerem, & terram ſtillante Sanguine ſanctificavit, noſque in Cœlum traxit non ſolum gratia ſua, ſed exemplo, quia, ut inquit *S. Auguſtinus* Tract. 119. in Joannem, lignum, in quo fixa erant membra Chriſti patientis, fuit *Cathedra Magiſtri docentis*. Tertio, Chriſtus mortem Crucis elegit, quia forma Crucis quatuor dimenſiones importat, longitudinem ſcilicet, latitudinem, ſublimitatem, & profundum, quibus dimenſionibus ſignificabatur, fore ut virtus crucis ad omnes omnino homines, ad omnium locorum latitudinem, ad omnium temporum longitudinem diffunderetur. Denique, Chriſtus mortuus eſt in Cruce, ut quamplurimas impleret figuras illorum miraculorum, quæ in veteri lege Deus per lignum fieri voluit, ſicut quando Moyſes virga mare rubrum diviſit, & Pharaonem proſtravit; quando in amaram aquam ligno miſſo, ex amara dulcem effecit; quando percuſſa petra aquam ubertim per virgam eduxit; qnando denique orante Moyſe expanſis manibus ad modum crucis, Amalech devictus eſt; quibus figuris deſignabatur Crux, per quam, velut per infirmum, & ignobile inſtrumentum, Chriſtus fortia quæque confudit, humanam ſapientiam domuit, diabolum exarmavit, unius Dei Religionem per totum Orbem propagavit, & homines terrenis ſordibus affixos ad cœleſtium bonorum meditationem re-

vocavit. His de cauſis, Chriſtus Servator noſter mori voluit in Cruce, noluit ut ſibi caput amputaretur, ſicut Joannis Baptiſtæ, aut ut medius ſcinderetur, ſicut contigit Iſaiæ, ſed corpus ſuum integrum, & indiviſum morti ſervavit; ut non eſſet occaſio volentibus ſcindere Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius myſticum: Noluit etiam Chriſtus comburi ſicut holocauſta, illorum tamen in hoc implevit figuram, quod ſicut holocauſta in veteri lege altari ligneo imponebantur, ita corpus ejus altari Crucis impoſitum eſt, & loco ignis materialis, quo comburebantur holocauſta, fuit in eo ignis ardentiſſimæ charitatis. Sit igitur perfidis Judæis Crux Chriſti *ſcandalum*, gentibus *ſtultitia*, nobis *Dei virtus eſt*, *& ſapientia*, quia per Crucis ſacrificium veritatis lux & veri Dei fides toti Orbi affulſerunt, ſuperſtitionum colluvies ſublata eſt, errorum, & vitiorum abolita contagio, genus humanum Deo reconciliatum, & Deus ipſi propitiatus.

Objiciunt Judæi, & dicunt, ex ea turpiſſima morte, quo Jeſus Nazarenus in Cruce affectus eſt, aperte probari, eum non eſſe Meſſiam Prophetarum Oraculis prænunciatum. Meſſias, quippe, inquiunt Judęi, quem Prophetæ venturum prænunciarunt, poteſtatem, honorem, & Regnum æternum habere debet, tantum abeſt, ut probroſam mortem in Cruce ſit ſubiturus. Dicit enim *Iſaias* cap. 9. v. 7. loquendo de Meſſia. *Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: ſuper Solium David, & ſuper regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, a modo & uſque in ſempiternum.* Idem confirmat Propheta *Daniel* cap. 7. v. 25. dicens: *Dedit ei* (ſeu Meſſiæ) *poteſtatem & honorem & regnum; & omnes populi, Tribus, & Linguæ ipſi ſervient. Poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur.* Cum igitur, ajunt Judæi, Jeſus Nazarenus nec poteſtatem, nec honorem, nec ullum in terris Regnum habuerit, ſed potius illuſus, & deſpectus ab omnibus turpiſſimam mortem in Cruce oppetierit, evidenter conſequitur, illum non fuiſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum.

Priuſquam huic Judæorum objectioni faciam ſatis, quatuor velim obiter Lector obſervet, quæ ſupinam Judæorum in expoſitione Oraculorum, quæ Veteres Prophetę de Meſſia pręcinuerunt, ignorantiam atque cæcitatem produnt.

In primis, obſervandum eſt, Meſſiam, quem prænunciarunt Prophetæ, mortem, eamque turpiſſimam, ſubire debuiſſe. Ait ſiquidem Propheta *Daniel* cap. 9. v. 26. *Poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus.* Et Libri Sapientię cap. 2. v. 18. inducuntur impii, ſic in Chriſtum blaſphemantes, *Videamus, ſi ſermones illius veri ſint, & tentemus, quæ ventura ſunt illi, & ſciemus, quæ erunt noviſſima illius. Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet eum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, & ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius, morte turpiſſima condemnemus illum.* Denique, ut cetera aliorum Prophetarum mittam teſtimonia, *Iſaias* cap. 53. clare prædixit, Meſſiam turpiſſimę morti, una cum ſceleratis, addictum iri: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit .... Et cum ſceleratis reputatus eſt.* Tantum igitur abeſt, ut ex proproſa morte, quam Jeſus Chriſtus in Cruce paſſus eſt, inferri debeat, eum non eſſe Meſſiam, Prophetarum Vaticiniis prædictum, quemadmodum Judæis effutire ſolemne eſt, ut inde potius, juxta Prophetarum Oracula, evidentiſſimæ colligatur, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, in quem optime quadrat Nota turpiſſimæ mortis, qua, ſicut prædicitur a Prophetis, afficiendus erat Meſſias.

Secundo, obſervandum eſt, non ſolum Prophetas prædixiſſe, Meſſiam obiturum turpiſſimam mortem, ſed etiam, luculentiſſime illos prænunciaſſe, Meſſiam in Crucem actum iri, ibique ab omnibus deridendum. Quid enim, amabo, ſibi volunt hæc *Zachariæ* verba cap. 12. v. 10. ſic nomine Dei loquentis: *Effundam ſuper domum David, & ſuper habitatores Hieruſalem ſpiritum*

gra-

gratię; & precum, & aſpicient ad me, quem confixerunt. Et plangent eum planctu, quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti. Quid aliud etiam ſignificant hęc *Hieremię* cap. 11. verſ. 19. verba: *Ego quaſi Agnus manſuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi, quia cogitaverunt ſuper me conſilia dicentes: Mittamus lignum in panem ejus* (ideſt in corpus ejus) *& eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non me moretur amplius.* Poſtremo oblocutiones, deriſiones, probra, quæ impii, moventes capita ſua, in Chriſtum de Cruce pendentem jaciebant, diſertiſſime prędixit Vates Regius, dicens Pſalm. 21. *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me deriſerunt me, locuti ſunt labiis, & moverunt caput: ſperavit in Domino, eripiat eum; ſalvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et Pſ. 108. *Ego factus ſum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita ſua.* Quæ quidem omnia ad litteram impleverunt Principes Sacerdotum, cum Scribis, & Senioribus, qui Chriſto, e Cruce pendenti, his verbis inſultabant: *Alios ſalvos fecit, ſe ipſum non poteſt ſalvum facere: ſi rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de Cruce, & credimus in ipſum. Confidit in Deo, liberet nunc ſi vult eum: dixit enim; quia filius Dei ſum*, Matthæi c. 27. verſ. 42. His Prophetarum vaticiniis duo alia duntaxat luculentiſſima addam Oracula Sacrorum Vatum, qui prędixerunt, Meſſiam, pedibus, manibuſque transfixis, moriturum, quę ſane Vaticinia ſoli Jeſu Chriſto, cujus manus, & pedes in Cruce confixi ſunt, convenire poſſunt. Ait enim Vates Regius Pſ. 21. verſ. 17. *Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumeraverunt omnia oſſa mea.* Et Propheta *Zacharias* c. 13. verſ. 6. hęc de Meſſia vaticinatur: *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet, his plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me.* Cum igitur, Prophetę diſertiſſime prędixerint, Meſſiam moriturum in Cruce, manibus pedibuſque transfixis, profecto obſtinati Judęi, ſeſe omnibus deridendos propinant, dum ex morte, quam Chriſtus pertulit in Cruce, inferunt, illum non eſſe Meſſiam, cum potius ex illo mortis genere induci deberent ad credendum, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prędictum.

Tertio, obſervandum eſt, non tantum Prophetas prędixiſſe, Meſſiam ſubiturum in Cruce turpiſſimam mortem, ſed etiam illum, ſuo effuſo ſanguine, hominum peccata expiaturum. Id enim apertiſſime docet Iſaias c. 53. dicens de Meſſia: *Vere languores noſtros ipſe tulis, & dolores noſtros ipſe portavit .... Et poſuit Dominus in eo iniquitates omnium noſtrum .... propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Quod *Iſaię* Vaticinium fuiſſe omni ex parte in Jeſu Chriſto impletum, fuſe oſtendimus in Diſſertatione 18. ubi multis probavimus argumentis, Jeſum Chriſtum cumulatiſſimam, & ad ſummos juris apices exactam pro peccatis hominum ęterno Patri per mortem ſuam exhibuiſſe ſatiſfactionem juxta illud Vatis Regii: *Copioſa apud eum redemptio*, Pſ. 129.

Denique, ut magis confundantur Judęi, obſervandum eſt, Prophetas adeo diſtincte, & explicate circumſtantias mortis, quam Jeſus Chriſtus pertulit in Cruce, notaſſe ac deſcripſiſſe, ut non tam Prophetę, quam Evangeliſtę eſſe videantur. At enim, referunt Sacri Evangeliſtę, Principes Sacerdotum, & Seniores populi conſilium iniiſſe, ut Jeſum dolo tenerent, & occiderent. Id autem prędictum eſt a Vate Regio Pſalm. 2. verſ. 2. *Aſtiterunt Reges terrę, & Principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus.* Et in Pſalm. 21. *Conſilium malignantium obſedit me.* Teſtantur Sacri Evangeliſtę, Jeſum Chriſtum venditum fuiſſe triginta argenteis. Id pręnunciatum eſt a *Zacharia* Propheta cap. 11. verſ. 12. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* Jeſus Chriſtus fuit ſputis oblitus, & in faciem cęſus. Id clariſſime pręcinuit *Iſaias* c. 50. verſ. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conſpu-*

ſpuentibus in me. Jeſus Chriſtus a falſis teſtibus accuſatus eſt. Id prædixit Vates Regius Pſalm. 26. *Inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi*. Corpus Jeſu Chriſti fuit flagellis dilaniatum. Id ab eodem Vate Regio fuit prædictum Pſalm. 72. *Fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis*. Jeſus Chriſtus Crucifixus eſt cum duobus latronibus. Id vaticinatus eſt *Iſaias* cap. 53. *Cum ſceleratis reputatus eſt*. Jeſu Chriſti, de Cruce pendentis, veſtimenta ſibi partiti ſunt milites. Id prædixit Vates Regius Pſalm. 21. *Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. Jeſus Chriſtus Cruci ſuffixus felle, & aceto fuit potatus. Id ab eodem Vate Regio, Davide, fuit prædictum Pſalm. 68. *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto*. Denique; Jeſu Chriſto moriente, Sol obſcuratus eſt, terra mota eſt. Id autem a Prophetis *Amos* cap. 8. & *Joele* cap. 2. prænunciatum fuiſſe, ſat ſuperque oſtendimus ſub finem Paragraphi ſuperioris. Cum igitur Prophetæ, Dei Spiritu afflati, mortis, quam Jeſus Chriſtus paſſus eſt in Cruce, tam diſtincte ac perſpicue notent, atque ſingillatim circumſtantias referant, mirari vehementer ſubit denſam cæcitatem Judæorum, qui ex iiſdem circumſtantiis mortis, quam Jeſus Chriſtus in Cruce paſſus eſt, ſibi perſuadent, Chriſtum non eſſe verum Meſſiam, quibus Prophetæ Jeſum Chriſtum verum fore Meſſiam, intento veluti digito præmonſtrarunt.

His obſervatis, veniamus ad objectionem, quam etiamnum pervicaces Judæi inflatis tibiis decantant. Meſſias, inquiunt Judęi, debet habere, ſecundum Vaticinia Prophetarum, honorem, poteſtatem, & Regnum æternum, ita ut nunquam moriturus ſit, ſed potius perpetuo regnaturus. Cum itaque Jeſus Nazarenus, nullum in terris Regnum poſſederit, & in Cruce mortem turpiſſimam ſubierit, non poteſt eſſe Meſſias a Prophetis prænunciatus.

Reſpondeo primo, oppido falſum eſſe, a Prophetis prædictum eſſe, Meſſiam nunquam moriturum; immo oppoſitum a Sacris Vatibus prænunciari, liquido patet ex bene multis, quæ mox adduximus, Vaticiniis, quibus Prophetæ, ſemota omni obſcuritate, declarant, Meſſiam, impiorum circumventione ac malis artibus occiſum iri, mortem turpiſſimam ſubiturum, eademque opera accuratiſſime deſcribunt omnes circumſtantias diræ ac probroſæ mortis, qua Meſſias in Cruce afficiendus erat.

Reſpondeo ſecundo, illud Regnum æternum, quod Prophetæ adjudicant Meſſiæ, non fore terrenum ac mundanum, ſicut Judæi, externo mortiferæ litteræ ſenſui hærentes, falſo dictitare ſolent, ſed fore totum cœleſte ac ſpirituale, ſicut ſæpius in hocce Tractatu evicimus multis Prophetarum Vaticiniis, quæ denuo hic inſerere ſupervacaneum omnino eſſet.

Reſpondeo ultimo, Regnum illud ſpirituale, quod æternum eſſe debebat, ita Meſſiæ a Prophetis adjudicari, ut tamen Meſſiam mori neceſſe fuerit, ſicque merito mortis ſuæ Regnum illud obtineret, hominibuſque, ſuo pretioſo Sanguine redemptis, per omne ævum dominaretur. Certe Propheta *Iſaias* cap. 53. verſ. 12. clare innuit, Chriſtum accepiſſe a Domino gloriam, dominium, & honorem, propter meritum mortis, & paſſionis ſuæ: *Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam*. Id etiam luculentius prænunciavit Vates Regius Pſalm. 2. ubi, poſt quam meminit perſecutionum, & malorum, quibus Meſſias exagitari debet, dicens: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus*, ſubdit poſtea: *Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion Montem Sanctum ejus prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Huc collimant alia ejuſdem Vatis de Chriſto Oracula: *Eripies me de contradictionibus populi, conſtitues me*

in

in caput gentium, Pſalm. 17. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli*, Pſalm. 117. Quibus Vaticiniis aperte prænunciatur, Chriſtum non ob aliud, gentium populorumque caput conſtitutum iri, quam ob toleratas contradictiones, perſecutiones, reprobationem, & mortem ipſam ab impiis. Hinc ipſemet Chriſtus *Lucæ* capit. 24. ait: *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Sive, ut inquit Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Rom. cap. 14. v. 19. *In hoc enim Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur*. Et ad Philippenſes cap. 2. *Chriſtus humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod & Deus exaltavit eum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genuflectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris*.

DICO SECUNDO: *Salvificam Crucem adorandam eſſe cultu latriæ reſpective*. Ita definitum eſt in ſeptima Synodo generali, ſeu Nicæna ſecunda, & in Concilio Tridentino.

Probatur primo, ex ſumma illa veneratione, qua Chriſtiani in primis Eccleſiæ temporibus Crucem, in qua pependit Chriſtus, ſunt proſecuti. Teſtantur quippe Sancti Patres *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 4. 10. & 13. *Chryſoſtomus* in lib. *quod Chriſtus ſit Deus*, & *Paulinus* in Epiſt. 11. ad Severum Sulpicium, Chriſtianos antiquitus tam pronis ad venerationem animis Crucem Chriſti coluiſſe, ut non ſolum ejus fruſtula, ſeu particulas carpendi, ſed etiam auro includendi, collo ſuſpendendi, ſeduloque aſſervandi curam haberent. Vetus etiam fuit conſuetudo apud Chriſtianos, quæ etiamnum obtinet, ut ſignum Crucis in fronte manu ſua pingerent, ſive ut Chriſti Paſſionem recolerent, ſive ut palam profiterentur, ſe in ſola Cruce, & morte Chriſti totius ſpei, ac fiduciæ ſuæ ſacram, ut ajunt, ancoram figere. Hujus avitæ Chriſtianorum conſuetudinis diſertam mentionem faciunt antiqui Patres, præſertim *Tertullianus*, qui in lib. de Corona militis cap. 3. hæc habet: *Ad omnem progreſſum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad veſtitum, & calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcumque converſatio nos exercet, frontem crucis ſignaculo terimus*. Dæmones etiam ſæpius a Chriſtianis, Signo Crucis frontibus impoſito, fuiſſe fugatos, *Lactantius* Lib. 4. *Inſtitutionum Divin.* c. 27. diſerte teſtatur his verbis: *Quanto terrori ſit Dæmonibus hoc ſignum, ſciet, qui viderit ... Nam cum Diis ſuis immolant, ſi aſſiſtat aliquis ſignatam frontem gerens, ſacra nullo modo litant, nec Reſponſa poteſt conſultus reddere Vates. Et hæc ſæpe cauſa præcipua juſtitiam perſequendi, malis Regibus fuit, cum enim quidam Miniſtrorum noſtrorum ſacrificantibus dominis aſſiſterent, impoſito frontibus ſigno, deos illorum fugarunt, ne poſſent in viſceribus hoſtiarum futura depingere. Quod cum intelligerent Aruſpices, inſtigantibus iiſdem Dæmonibus, quibus proſecrarant, conquerentes, prophanos homines ſacris intereſſe, adegerunt Principes ſuos in furorem, ut expugnarent Dei Templum, ſeque vero ſacrilegio contaminarent, quod graviſſimis perſequentium pœnis expiaretur*. Quid, amabo, ad hanc perpetuam, & conſtantem Eccleſiæ traditionem, atque antiquiorum Chriſtianorum uſum Hæretici noſtri temporis, quos cum Judæis, & Paganis Cruci Chriſti inſultare non pudet, regerere, aut muſſitare poſſunt? Qua fronte audent Catholicos inſaniæ, deliræ ſuperſtitionis reos peragere, atque tanquam idololatras infamare, eo quod ſalvificæ Cruci Chriſti cultum latriæ reſpective exhibeant, cum certum exploratumque ſit, totius Orbis Chriſtianos in Eccleſiæ primordiis cultum venerandæ Cruci Chriſti tam impenſe detuliſſe, non reclamantibus, ſed potius applaudentibus maximis Chriſtiani nominis, & utriuſque tam Orientalis, quam Occidentalis Eccleſiæ luminibus? Certe negare haud poſſunt Heterodoxi a tempore Conſtantini Magni, qui poſt admirabilem lucidæ Crucis in aere viſionem, cujus meminerunt *Euſebius* l. 1. de vita Conſtantini c. 38.

&

& *Lactantius* lib. de morte Perſecutorum c. 44. hoc ſalutis noſtræ ſignum ſuis militaribus vexillis inſeruit, ejuſque præſidio inſignem de *Maxentio* tyranno triumphum reportavit, negare, inquam, non poſſunt Heterodoxi, a tempore Conſtantini Magni omnes deinceps Imperat. eximiæ cujuſdam felicitatis, ſummoque ſibi honoris loco duxiſſe Crucem venerari, eam in ſuis militaribus Scutis, armis, galeis, clypeis, nummis, purpura, & diadematibus inſculpere, ut toti Orbi præfulgeret, omniumque populorum amoris, ac venerationis eſſet objectum. Tantum igitur abeſt, ut reſpectiva adoratio, quam ſalvificæ Cruci Chriſti Catholici impendunt, anilibus ſuperſtitionibus referenda ſit, ſicut obganniunt male feriati Hæretici, ut potius a Prophetis prænunciata, ab Apoſtolis firmata, a primis Chriſtianis pie obſervata, & per totum, qua late patet, Orbem propagata, veritatis Chriſtianæ Religionis ineluctabile ſit argumentum.

Secundo, negare non poſſunt Hæretici, Crucem contactu corporis Chriſti fuiſſe conſecratam, divino ipſius purpuratam Sanguine, in ea diabolum fuiſſe expugnatum, homines æterno Patri reconciliatos, & conſummata omnia veteris legis ſacrificia per cruentum Chriſti ſacrificium. Ut quid ergo Chriſtianis non licebit Crucem, humanæ ſalutis inſtrumentum, cultu latriæ reſpectivæ adorare? Parentum, & amicorum abſentium, aut mortuorum exuvias, vel anulos, tanquam mutui amoris pignora, religioſe aſſervare, amanter oſculari, & amplexari ſolemus, ab iis ægre divellimur; & nobis non licebit Crucem, in qua Chriſtus Servator noſter pependit, & ſalutem noſtram operatus eſt, quam ſacro ſuo Sanguine perfudit, eo, quo par eſt, honore proſequi, religioſe deoſculari, tanquam Chriſti, noſtrique erga ipſum amoris teſſeram? Omnem ergo pietatis, & Religionis ſenſum Hæreticos exuiſſe neceſſe eſt, dum ſalvificæ Cruci Chriſti cultum latriæ reſpectivæ abjudicant.

HYMNUS

De inventione Sanctæ Crucis.

Tellus tot annos quid tegis
Noſtræ ſalutis pignora?
Crux monte toto quæritur,
Ultro tuos pandas ſinus.

Quid dura foſſoris manus
Scrutaris alta Viſcera?
Celare lignum ſit pudor,
Quo noſtra ſurgit gloria.

En illa gemma perdita,
Inventa tot laboribus:
En qui latebat, erutus
Theſaurus agro prodiit.

Regina quæſitam Crucem
Monſtrante Chriſto repperit:
Oblita faſtus regios,
Sceptro repertam prætulit.

Crux Sancta, Chriſti Corporis
Virtus ſalubrem te facit:
Contingit ut te mortuus,
Vitæ priori redditur.

Fulgore cujus territa
Pallent tremuntque tartara:
Hæc arma ſi quis induat,
Ridebit hoſtis impetus.

Signum novi Crux fœderis,
Crux, Orbis Arca naufragi,
Cum jam perimus, nos Ratis
Portus refers in patrios.

Telis rubentem flammeis
Ultoris exarmas manum;
Placatur, ut te reſpicit,
Iras & obliviſcitur.

Lethale ſi vulnus ferat
Infernus anguis morſibus:
Læſi ſimul te viderint,
Repente tu medeberis.

Ara ſub illa, par Deo,
Se conſecravit hoſtia:

Hac

Hac Sede læſum Filius
Placavit Orator Patrem.

Crux Sancta, Crux amabilis,
Crux tincta Chriſti Sanguine,
Haurire da nos largius
Vitam, Dei de funere.

Crux, ſola languorum Dei
Pendentis in te conſcia!
Ejus dolores intimos,
Dic verba, dic ſuſpiria.

Clavi pedes, clavi manus
Fixere duro ſtipiti,
Cinctum cruentis vepribus
In te recumbebat caput.

Cum morte luctantis Dei
Legis ſupremos ſpiritus:
Chriſtus tuo volens mori,
Vitam reliquit in ſinu.

Tu lectus, in quo nos parit,
Suggeſtus, e quo nos docet;
Olim tremendum ſontibus
Eris tribunal judicis.

ALTER HYMNUS

In laudem Salvificæ Crucis Chriſti Domini.

CRux alma, ſalve Crux Venerabilis,
Torrente Chriſti ſanguinis ebria:
Teſtis dolorum, tu ſuprema
Verba Dei morientis audis.

Tu celſa Sedes, unde ſuos docet;
Vitalis, in quo nos peperit, thorus.
Currus triumphantis, tribunal
Judicis, atque litantis ara.

Chriſti cruentæ, ſplendida Principum
Non certet unqnam Purpura, Purpuræ.
Junco paluſtri ſcepta cedant,
Textilibus Diadema Spinis.

Dulces Catenæ, quas Deus induit,
Ut illigatos crimine ſolveret
Manus Tonantis quæ ligabas,
Semper eris pretioſa Torques.

O Chriſte, blandis ne mala gaudia
Fallant venenis credula pectora:
Hoc felle, quo quondam madebat
Spongia; fac bene diluantur.

Per te ſalutis, Lancea, largius
Fluxere fontes, quando Dei latus
Prægnantis obſtetrix recludis,
Sacrilega famulante dextra.

Hæc eſt ſupellex, qnam moriens ſuis
Chriſtus reliquit, nunc aliam nefas
Ambire Gazam Chriſtianis,
Morte quibus redimenda vita.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

ARguitur primo: Nullum Scripturæ Sacræ poteſt proferri exemplum, aut præceptum de adoratione Crucis, nullibi etiam legitur, Crucem fuiſſe ab Apoſtolis adoratam. *Lege*, inquit Miniſter *Dallæus* l. 5. de religioſi cultus objecto, *lege Lucam, & Paulum, & Petrum, & Jacobum, & Joannem; non recuſo quin tu jure Crucem colas, ſi vel unam apud eos de tui illius ligni religione litteram acceperis. Nec diſcipulorum alia eſt, quam Apoſtolorum ratio. Nemo in aureo illo primo ad Conſtantinum uſque ſæculo occurrit, qui tua ligna adoret, vel oſculetur, qui ea vel deſideret, vel ſibi ad legitimum religionis cultum deeſſe conqueratur*: Cum igitur Crucis adoratio nullum in Sacris Litteris veſtigium habeat, nec ab Apoſtolis fuerit inſtituta, ſeqnitur, hunc latriæ cultum, quem Chriſtiani Cruci Chriſti exhibent, ex mera ſuperſtitione profectum fuiſſe.

Reſpondeo: Ex Apoſtolorum doctrina, & ex antiquiſſimo Eccleſiæ Catholicæ uſu facile colligi poſſe, uſſum latriæ reſpectivæ Cruci Chriſti impendi debere. Nam primo, quid ſibi volunt hæc verba, quæ Apoſtolus Paulus ſæpius inculcat in ſuis Epiſtolis: *Abſit mihi gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mihi Mundus crucifixus eſt, & ego Mundo? Chriſto confixus ſum Cruci. Non in ſapientia Verbi,* at

ut non evacuetur Crux Chriſti . Verbum enim Crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt , iis autem , qui ſalvi fiunt , id eſt nobis , Dei virtus. Nonne qui ſic loquitur, verum ſe Crucis Chriſti cultorem profitetur? Præterea, in Actis Paſſionis Sancti Andreæ , a Presbyteris , & Diaconis Achajæ conſcriptis , legitur : Sanctum illum Apoſtolum , ubi vidit Crucem, cui ſuffigi debebat, eam ſalutaſſe , coluiſſe , dilexiſſe , & in ea Chriſtum adoraſſe . Tertio negare non poſſunt *Dallæus* , & alii Sectarii , jam quarto Eccleſiæ Sæculo Chriſtianos Cruci Chriſti exhibuiſſe cultum , ex quo invicte probatur , hunc cultum ex Apoſtolorum traditione manaſſe ; nec enim credibile eſt , omnes Chriſtianos , Epiſcopos , & Doctores , qui quarto Eccleſiæ florebant ſæculo , prorſus ignoraſſe quænam eſſet priorum Eccleſiæ ſæculorum fides, & de induſtria voluiſſe, aut permiſiſſe, ut novum idololatriæ genus , cultuſque plane ſuperſtitioſus (ſic enim Crucis venerationem appellant hæretici) inveheretur in Eccleſiam , nemine reclamante , nemine adverſus illum cultum inſurgente . Quis unquam credat , nullum in quarto Eccleſiæ ſæculo fuiſſe Epiſcopum , nullum Doctorem, nullum Monachum , nullum Chriſtianum , qui ad illum cultum , ſi novus, & ſuperſtitioſus fuiſſet, ſicut blaterant hæretici, impugnandum , ac proſcribendum curam aliquam abhibere voluerit , ſed omnes , quaſi lethargico ſomno oppreſſos , ultro permiſiſſe, ut nova illa ſuperſtitio totum pervaderet Orbem ? Id ſane prorſus incredibile eſt . Cum igitur Eccleſia jam quarto ſæculo Crucis cultum ad uſum, praximque reduxerit, argumento eſt, hunc cultum ex Apoſtolorum traditione fuiſſe profectum . Denique , etſi darem, nullibi legi Crucem fuiſſe ab Apoſtolis adoratam, nihil inde tamen hæretici præſidii petere poſſent, tum quia illud argumentum mere negativum eſt, ac ſubinde nullius plane roboris; nec enim omnia , quæ geſſerunt Apoſtoli, memoriæ prodita ſunt ; tum quia etiam temporibus Apoſtolorum Crux Chriſti , ita permittente Deo , oculis hominum impervia erat , jacebat quippe latiſſimo loco humi defoſſa, nec niſi in quarto Eccleſiæ ſæculo ab Helena, Conſtantini Imperatoris Matre, adinventa fuit, & cultui Fidelium expoſita . Quid igitur mirum , ſi Apoſtoli ſalvificę Crucis cultum ad uſum ſuis temporibus reducere non potuerint ?

Hac Reſponſione concidunt futiles illæ Quæſtiones, quas *Dallæus* c. 2. l. 5. *de religioſi cultus objecto* temere proponit, cur ſcilicet Apoſtolis , & primę ad quartum ſæculum memoriæ Fideles ipſam Crucem , cui erat Chriſtus ſuffixus , jacere defoſſam paſſi ſint , neque eam unquam eruere , & adorandam proponere vel leviter conati ſint ? cur locum , in quo defoſſa jacebat, ſuos non docuerint, eoſque non hortati ſint, ut in omnem ejus recuperandi occaſionem intenti vigilarent , donec rem ipſam divinitus obtinerent ? Hæ , inquam , & ſimiles vanæ quæſtiones hac reſponſione in ſumum evaneſcunt: Apoſtoli ſiquidem, & trium priorum ſæculorum Chriſtiani Crucem Chriſti humi defoſſam non eruerunt , vel quia ob Judæorum , & Gentilium ſævientes perſecutiones non potuerunt ; vel quia tum temporis non expedire judicarunt propter graſſantem adhuc idololatriam , ut Crux cultui Fidelium exponeretur, vel quia denique timuerunt, ne Crux Chriſti in illo naſcentis Eccleſiæ exordio veniret in manus Gentilium, qui ferro, flammaque in Chriſtianos ubique ſæviebant, omnemque Chriſti , Servatoris noſtri , memoriam abolere ſatagebant .

Arguitur ſecundo : Hiſtoria , quæ circumſertur , de inventione Crucis Chriſti merito in dubium revocari, immo & fabulis apponi debet , ergo cultus, qui , ob illam inventionem, Cruci Chriſti in Eccleſia Romana defertur , non ex pietate Fidelium , ſed ex fabuloſis traditionibus exordium ſumpſit . Prob. antec. ex ſilentio *Euſebii* , qui lib. 3. de vita Conſtantini capit. 28. diſertam quidem mentionem facit inventionis Dominicæ Reſurrectionis monumenti , ſeu ſepulcri Chriſti Domini , tempore Conſtantini reperti , at de inventione Crucis ne ullum quidem verbum habet ; in quod ſilentium deſcendere *Euſebium* multa prohibebant ,

bant , diligentia ſcilicet , quę gravem Hiſtoricum decet , atque amor , quo complectebatur Conſtantini memoriam , ejuſque Matris Helenæ , cujus pietatem in repurgando Calvariæ monte , beneficentiam in pauperes , aliaſque ipſius virtutes accurate deſcripſit . Nec ſolum *Euſebius* Crucis inventionem ſilentio præteriit , ſed de ea etiam nihil memorat Imperator Conſtantinus in ſua ad Macarium Epiſtola , in qua in gratiarum actiones erumpit ob repertum ſepulcrum Domini , ſeu , ut ait : *Sacratiſſimum Paſſionis ejus Monumentum*, repertæ autem Crucis nequaquam meminit.

Præterea , quis adeo bonus, ut credat Crucem Servatoris per trecentos & amplius annos ruderibus coopertam , & in terra defoſſam non computruiſſe , eamdemque ſortem obtigiſſe crucibus latronum , quas una cum Cruce Domini ab Helena repertas fuiſſe memorant illius hiſtoriæ Scriptores? Nulla igitur fides habenda eſt hiſtorię de Inventione Crucis Chriſti.

Reſpondeo : Has & ſimiles conjecturas, quibus nituntur *Salmaſius* , *Spanhemius* , *Baſnagius* , *Dallæus* , aliique ſectæ Calvinianæ gregales , ut hiſtoriæ de inventione ſalutiferæ Crucis Chriſti fidem omnino detrahant , nullius momenti, ac ponderis eſſe . Prima quidem conjectura nullum plane robur habet , quia ex ſilentio *Euſebii*, & Conſtantini Imperatoris argumentum duntaxat pure negativum colligi poteſt, quod, in rebus hiſtoricis parvi faciendum eſſe fatentur cordati Critici, maxime quando ex adverſo ſuppetunt argumenta poſitiva petita ex coævis, & probatiſſimę fidei Authoribus. Porro, indubitatę fidei Authores referunt, Crucem Chriſti Servatoris noſtri ab Helena, Conſtantini Imperatoris Matre, fuiſſe Hieroſolymis inventam, ſic enim ſcribunt *Sanctus Ambroſius* in Oratione funebri Imperatoris Theodoſii, ubi rei geſtæ ſeriem accurate deſcribit, *Paulinus Nolanus* Epiſt. 11. ad Severum Sulpicium, *Socrates* lib. 1. hiſt. cap. 13. *Theodoretus* lib. 1. hiſt. capit. 18. *Sozomenus* lib. 2. hiſt. cap. 3. & *Severus Sulpicius*, cujus poſtremi Hiſtorici verba, quę leguntur lib. 2. Hiſtor. Sacrę cap. 34. hic referre non pigebit . *Ejuſdem Reginæ* , ſeu Helenæ , Matris *Conſtantini Magni*, *beneficio*, inquit Sulpitius Severus, *Crux Domini tum reperta quæ, neque in principio obſiſtentibus Judæis potuerat conſecrari, & poſtea dirutæ Civitatis oppreſſa ruderibus, nonniſi tam fideliter requirenti meruit oſtendi . Igitur Helena primum de loco paſſionis certior facta, admota militari manu, atque omnium Provincialium multitudine in ſtudia Reginæ certantium, effodi terram, & contigua quæque ac vaſtiſſima ruinarum purgari jubet: mox pretium fidei & laboris tres pariter Cruces, ſic ut olim Domino ac latronibus duobus fixæ fuerant , reperiuntur. Hic vero major dignoſcendi patibuli, in quo Dominus pependerat, difficultas omnium animos, menteſque turbaverat, ne errore mortalium forſitan, pro Cruce Domini, latronis patibulum conſecrarent. Capiunt deinde conſilium, ut aliquem , recens mortuum , Crucibus admoverent. Nec mora , quaſi Dei nutu funus extincti ſolemnibus exequiis deferebatur, concurſuque omnium feretro corpus eripitur, duabus prius fruſtra Crucibus admotis, ubi Chriſti patibulo attactum eſt, dictu mirabile, trepidantibus cunctis funus excuſſum, & inter ſpectatores ſuos aſtitit,* (ideſt , homo mortuus reſuſcitatus eſt) *Crux reperta, dignoque ambitu conſecrata*. Severo Sulpicio , & aliis , quos mox laudavi , locupletiſſimis teſtibus, & omni exceptione majoribus , unum , inſtar omnium , addam *Sanctus Cyrillum*, Patriarcham Hieroſolymitanum , qui illo tempore vixit , quo Helena , Conſtantini Mater , Hieroſolymam inſtravit , & Inventioni Sanctę Crucis pręcipuam operam navavit . In Epiſtola autem , quam *Sanctum Cyrillus* ad Imperatorem Conſtantinum ea de re ſcripſit , perſpicue , & abſque verborum involucris teſtatur Sanctus ille Pater , ſalutare Crucis lignum tempore Conſtantini Imperatoris fuiſſe Hieroſolymis repertum , ſic enim ſcribit : *Tempore quidem Deo dilectiſſimi , ac beatæ memoriæ Conſtantini Patris tui , ſalutare Crucis lignum Hieroſolymis repertum eſt, divina gratia concedente ei, qui recte quærebat pietatem, etiam abſtruſam locorum ſanctorum inventionem.*

Non

Non me latet, hanc *Sancti Cyrilli* Epiſtolam a *Riveto*, Auctore Calviniſta, explodi tanquam monumentum ſuppoſititium, eo ſolo nomine quod in prædicta Epiſtola Imperator *Conſtantius*, divinitatis Chriſti impugnator acerrimus, ingentibus laudibus evehatur. Sed fallitur vir ille intemperantioris Criticæ; nam verbis honorificis Principes, quamvis ſint fidei hoſtes, ſemper compellari debent. Sic SS. Patres *Athanaſius*, & *Hilarius* eumdem Imperatorem Conſtantium, eo etiam tempore, quo Fidem Chriſtianam apertius oppugnabat, maxima humanitate, & reverentia affari ſolebant. Quapropter, merito exſufflari debet hæc inanis *Riveti* conjectura, & *S. Cyrillo* vindicanda eſt illa Epiſtola, ex qua pro Inventione Sanctæ Crucis invictum ducitur argumentum, nec enim credibile eſt, *S. Cyrillum*, Auctorem coævum, Imperatori Conſtantio fucum facere, commentis eum ludere, ac toti Orbi fabulam venditare voluiſſe.

Ad alteram conjecturam, qua nituntur noſtri temporis hæretici, reſpondeo: Non eſſe difficile creditu, Crucem Chriſti, Deo ita providente, per trecentos & amplius annos humi defoſſam latuiſſe, & tamen non computruiſſe. Voluit quippe Deus, ut ſalvifica Crux tamdiu terra operta lateret, ne in Gentilium manus veniret, ſive quando Urbs Hieroſolymitana a *Tito* Imperatore obſeſſa, & capta eſt, ſive quando *Adrianus* Imperator vicinos Hieroſolymorum agros novis depopulationibus afflixit. Eam tamen divina omnipotentia ſua a corruptione ſervavit immunem, ut poſt extirpatam idololatriam, & longe lateque propagatam Religionem Chriſtianam Fidelium cultui pateret. Quod ſi eamdem incorruptionis prærogativam Latronum crucibus itidem conceſſit Deus, id eo ſolo fine præſtitit, ut ad contactum ſolius Crucis Chriſti inſignis ſuſcitationis mortui miraculo, quod graviſſimi mox laudati Auctores in Inventione Sanctæ Crucis factum fuiſſe perhibent, major Cruci Chriſti conciliaretur veneratio, & ſublata omni dubitatione firmior apud omnes de illius tam pretioſi inventione theſauri ſtabilirentur fides, conſtanſque religio. Apage ergo has & ſimiles caducas plane, & ficulneas hæreticorum conjecturas.

Arguitur tertio: Si Crux, in qua pependit Chriſtus, cultu latriæ reſpectivæ eſſet adoranda, eo quod Chriſti contactu fuit conſecrata, pari quoque ratione adorari deberet aſina, cui triumpali apparatu inſidens Chriſtus Hieroſolymam eſt ingreſſus. Similiter os Judæ proditoris, manus Malchi, & carnificum, aliaque id genus, quæ Sanctiſſimum Chriſti Corpus tetigerunt, Paſſionis inſtrumenta eſſent adoranda. Denique, cultus latriæ reſpectivæ deferendus eſſet utero B. Marię Virginis, in quo Verbum caro factum eſt, novemque menſibus habitavit, atqui hæc omnia perabſurda ſunt, ergo Crux propter contactum Corporis Chriſti coli non debet cultu latrię reſpectivę.

Reſpondeo: Crucem, præ his omnibus, quæ Sanctiſſimum Chriſti Corpus tetigerunt, honoris, & cultus prærogativam optimo jure ſibi vindicare. In Cruce ſiquidem noſtra ſalus peracta eſt, hęc ſtillante fuit irrorata Sanguine Chriſti, multis nobilitata miraculis, ipſum denique Chriſtum ſuffixum magis nobis repręſentat. Futilia autem ſunt, quę poſt *Claudium Taurinenſem*, opponunt noſtri temporis hæretici. Primo, adorari non debet aſina, cui inſedit Chriſtus, quia hoc animal, non ſecus ac alia hujuſmodi, quæ poſt contactum Corporis Chriſti communibus uſibus pervia fuerunt, ceſſarunt eſſe ſacra; & quia etiam *non in aſino diabolum, ac dæmones reliquos vicit Chriſtus, neque in aſino ſalutem noſtram operatus eſt, ſed in Cruce. Hinc fit, ut dæmones, cum aſinos vident, nec tremant, nec horreant, at Crucem intuentes, perſæpe tremunt, horrentque, ſternuntur, & fugantur*, ait Auctor Quæſtionum ad Antiochum apud *Athanaſium* Quęſtionibus 39. & 40. Pręterea, os Judæ proditoris, & manus Malchi, ac tortorum Chriſti cultu latriæ relativæ adorari non debent, quia illa membra non aliquam ſanctitatem, ſed potius maculam ex contactu corporis Chriſti contraxerunt; contactus quippe ille fuit violen-

lentus, & cruentus, quo fit, ut impium eſſet hiſce execrandis membris aliquem exhibere cultum. Denique, licet corpus Beatæ Virginis fuerit contactu corporis Chriſti conſecratum, cultus tamen latriæ relativus, qui ſalvificæ Cruci impenditur, ei tribui non debet, ne videatur abſolute reddi perſonæ Virginis ob propriam ipſius excellentiam, quod locum habere non poteſt in ligno Crucis, cum ſit ſuppoſitum inanimatum, in quo nemo virtutem illam, aut excellentiam propriam ſuſpicatur.

Arguitur ultimo: *Sanctus Ambroſius* in Oratione funebri Theodoſii Imperatoris hæc habet: *Invenit ergo Helena Crucem Domini, Regem adoravit, non lignum utique, quia hic Gentilis eſt error, & vanitas impiorum; ſed adoravit illum, qui pependit in ligno*. Unde ſic conficitur argumentum: *Sanctus Ambroſius* aſſerit, Gentilium, & impiorum eſſe errorem adorare lignum, ſed Chriſtiani, dum Crucem adorant, lignum adorant; ergo labuntur in Gentilium errorem.

Reſpondeo diſting. maj. Adorare lignum cultu latriæ abſoluto, quaſi in eo quædam ineſſet divinitas, error eſt Gentilium, concedo, adorare Crucis lignum tanquam contactu corporis Chriſti conſecratum, ejus Sanguine irrigatum, & Redemptorem noſtrum repræſentans, error eſt Gentilium, nego. Similiter diſtincta minori, nego conſeq. Hanc reſponſionem conſentaneam eſſe menti *Sancti Ambroſii*, patet ex ipſius verbis ſequentibus: *Sapienter*, inquit, *Helena egit, quæ Crucem in capite Regum levavit, & locavit ut Crux Chriſti in Regibus adoretur? non inſolentia iſta, ſed pietas eſt, quæ defertur ſacræ redemptioni*. Quibus verbis aperte innuit *Sanctus Ambroſius*, lignum Crucis, quatenus Chriſtum nobis Redemptorem exhibet, dignum eſſe adoratione reſpectiva, quæ ad Prototypum, ſeu ad Chriſtum, quem nobis Crux ob oculos ponit, terminatur. Hinc *Sanctus Thomas* 3. p. quæſt. 25. art. 4. ad 3. docet, quod, quamvis Chriſtiani coronam, lanceam, & clavos, quibus Chriſtus in Cruce fixus eſt, cultu latriæ relativo adorent propter unionem, & contactum membrorum Chriſti, attamen quia iſta per antonomaſiam non repræſentant Chriſtum, ſicut Crux, quæ proprie nuncupatur *Signum filii hominis*, quod apparebit in Cœlo, ut dicitur *Matth.* cap. 24. ideo fideles non omnes coronas, clavos, & lanceas, venerantur, bene tamen omnes Cruces ex qualibet materia, auro, argento, ligno ſaxo vel conflatas, vel ſculptas, vel dolatas.

QUÆRES primo, quot fuerint Clavi, quibus Chriſtus Dominus in Cruce confixus eſt, & quam fortunam habuerint?

Reſpondeo, duas circa numerum Clavorum, quibus Chriſtus Dominus Cruci infixus eſt, verſari ſententias. Prima ternarium duutaxat Clavorum numerum admittit; Altera ſententia, quæ mihi magis arridet, quaternarium Clavorum numerum defendit. In eam ſententiam, quæ ſtat pro quaternario Clavorum numero, eo lubentius ipſe deſcendo, quod illam Scriptorum veterum auctoritate, argumentorum pondere, & univerſæ propemodum Antiquitatis conſenſu fulciri cenſeant viri eruditi, qui eo de argumento plenius & accuratius tractarunt, videlicet *Franciſcus Collius* lib. 3. cap. 1. *De Sanguine Chriſti*, *Cornelius Curtius* cap. 4. *De Clavis Dominicis*, *Jacobus Boſius* lib. 1. cap. 15. *De Cruce triumphanti*, *Jacobus Gretſerus* lib. 1. *De Cruce* cap. 20. & 93. *Philippus Bonarotta* ad Diptycon Rambonenſe Obſervationum ſuarum pag. 263. & nuperrime clariſſimus Abbas *Juſtus Fontaninus* in eleganti Diſſertatione *De Corona Ferrea Longobardorum*. Hi omnes Scriptores ſententiam de quaternario Clavorum numero comprobant non ſolum ex Revelationibus Sanctæ *Birgittę* libr. 1. capit. 10. & libr. 4. cap. 70. & lib. 8. cap. 15. ſed etiam ex locupletiſſimis teſtimoniis Auctorum Eccleſiaſticorum, qui, dum Crucem Chriſti Domini ab *Helena*, matre *Conſtantini Magni*, Imperatoris, inventam referunt, quatuor itidem Clavos, quibus in Cruce affixus eſt Chriſtus, inventos enumerant, *Theodoretus* ſcilicet lib. 1. Hiſtor. Eccleſ. cap. 18. *Rufinus* lib. 1. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 8. *Caſſiodorus* in Hiſtoria

ria tripartita cap. 18. & *Nicephorus Callixtus* lib. 8. Hiſt. Eccl. cap 19. Miſſos facio alios Scriptores, qui ſuo calculo hanc de quaternario Clavorum numero ſententiam approbant, quos inter præcipue cenſentur *Villelmus Lindanus*, Ruremundenſis Epiſc. in *Panoplia Fidei* lib. 4. c. 97. pag. 467. poſtremæ Editionis Colonienſis; *Franciſcus Toletus* Cardinalis, in Commentariis in *Joannis* cap. 19. Annotatione 14. *Joſephus Scaligerus* in ſuis Animadverſionibus in Chronicon Euſebii pagin. 117. *Caſaubonus* Exercitatione 35. in *Baronium*, *Juſtus Lipſius* lib. 2. De Cruce cap. 9. *Richardus Montacutius* Tomo 1. *De Orig. Eccleſiæ*, & alii, quos, ne longior ſim, lubens prætermitto; ſed præterire non debeo *Innocentium III.* Pontificem Maximum, qui in Sermone 1. de uno Martyre Tom. 1. Operum pag. 171. Editionis Colonienſis apud Cholinum anno 1575. hunc quaternarium numerum Clavorum, quibus in Cruce infixus eſt Chriſtus Dominus, diſerte exprimit, ſicut teſtatur *Lucas Tudenſis*, qui cap. 11. lib. 2. contra Hæreticos Albigenſes adducit authoritatem *Innocentii III.* Romani Pontificis, ad improbandum morem a quibuſdam invectum repræſentandi Chriſtum Dominum tribus Clavis crucifixum. Verba *Lucæ Tudenſis* ex Tomo 25. Bibliothecæ Patrum Editionis Lugdunenſis pag. 224. hic inſeram. QUATUOR, inquit, *Clavos in Domini corpore fuiſſe fixos magnus ille Dei Vicarius Innocentius III. teſtatur, dicens: fuerunt in Paſſione Domini* QUATUOR *Clavi, quibus manus fixæ ſunt, & pedes affixi*. Et poſt pauca, *Duos* inquit, *pedes & duas manus* QUATUOR *Clavis debet configere Chriſtianus. Quid hac auctoritate clarius, quid his verbis verius, quæ a throno Dei, hoc eſt, a Romana Eccleſia, per os Sacrum cunctorum Patris, Innocentii, exierunt? Non eſt jam quod contradicat Catholicus. Non eſt quod contra ſentire debeat Chriſtianus* &c. Ex tot itaque tam Veterum, quam Recentiorum Scriptorum teſtimoniis liquet, Chriſtum Dominum fuiſſe confixum quatuor Clavis, qui tamen (ſicut nonnulli Scriptores, poſt *Cornelium a Lapide*, peram exiſtimarunt) non fuerunt infixi per carpum, ideſt, per extremam illam brachii partem, quæ manui jungitur, ubi venæ pulſum attingere ſolet Medicus, ſed infixi ſunt per volam manus, ſeu per mediam manum, ſicut pluribus in locis aperte innuit Scriptura Sacra. *Joannis* c. 20. *Niſi videro in manibus ejus fixuram Clavorum* &c. Pſal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos* &c. *Zachariæ* c. 13. *Quid ſunt Plagæ iſtæ in medio manuum tuarum?* Quæ Scripturæ Sacræ verba clariſſime, ut nemo non videt, indicant, medias manus Chriſti Domini fuiſſe confixas & plagis ſauciatas, non vero carpum, ſicut aliqui moderni Scriptores, nulla, quæ ſit alicujus momenti, probatione fulti, comminiſcuntur. Sed ſatis hactenus diximus de quatuor Clavis, quibus corpus Chriſti Domini fuit in Cruce confixum. Nunc breviter fortunam, quam nacti ſunt quatuor iſti Clavi, examinare debemus. *S. Ambroſius*, Epiſcopus Mediolanenſis, in Oratione de obitu *Theodoſii Magni*, Imperatoris, hæc habet: *Quæſivit Clavos, quibus crucifixus eſt Dominus, & invenit. De uno Clavo frænos fieri præcepit, de altero Diadema intexuit, unum ad decorem, alterum ad devotionem vertit*. Et paulo poſt: *Miſit itaque*, Helena, *filio Conſtantino Diadema gemmis inſignitum, quas pretioſior, ferro innexas Crucis redemptionis divinæ gemma connecteret. Miſit & frænum, Utroque uſus Conſtantinus*. Quid vero aliis duobus Clavis, quibus Chriſtus Dominus fuit in Cruce confixus, contigerit? *S. Gregorius*, Epiſcopus Turonenſis, lib. 1. *De Gloria Martyrum* cap. 6. ſic exponit: *Tertius*, ſeu Clavus, *projectus eſt in fretum* ad ſedandam obortam in Mari tempeſtatem: *Quartum*, ſeu Clavum, *adſerunt eſſe defixum in capite Statuæ Conſtantini*, nempe Conſtantinopoli. Non deſunt attamen aliqui Scriptores, qui hac in re Gregorio Turonenſi refragantur, quos inter doctiſſimus *Gretſerus* lib. 1. *De Cruce* cap. 14. illum tertium Clavum non tam *demerſum* in Mare, quam immerſum exiſtimat. *Vix enim*, inquit, *credibile ſit, Helenam tanto theſauro & ſolatio tam ſe, quam alios penitus privare voluiſſe*.

luiſſe. De quarto vero Clavo Dominicę Crucis hæc ſcribit idem *Gretſerus*: *Aliis pluribus & antiquioribus magis credendum eſt, qui Clavum in Diademate, vel in Galea ipſius Conſtantini poſitum affirmant, etſi fortaſſis corona, ſeu Galea coronata, Statuæ impoſita, ad illius, quam geſtare ſolebat Imperator, ſimilitudinem fuerit efficta*.

Sed dicet forte aliquis, ſi quatuor tantum fuere Clavi, quibus Chriſtus Dominus in Cruce transfixus eſt, quo pacto igitur vindicari poterit ea veneratio, quæ tot Dominicis Clavis in Catholica Eccleſia exhibetur? Certe viginti quinque Dominicos Clavos a Fidelibus variis in locis cultos enumerat doctiſſimus Abbas *Juſtus Fontaninus* cap. 13. Diſſertationis *De Corona Ferrea Longobardorum*.

Ad hæc Reſpondeo. Multis rationibus vindicari poſſe venerationem, quæ pluribus Dominicis Clavis defertur, etiamſi quatuor duntaxat Clavis Chriſtus Dominus fuerit crucifixus. Primo, quia, ut ait Eminentiſſimus Cardinalis Baronius ad annum Chriſti 325. n. 54. forte alicubi accidit, *ut Clavus inter Sacras Reliquias adſervatus, quo myſtica membra Chriſti, nempe Martyr quiſpiam confixus eſt, idem unus ex ipſis Chriſti Clavis fuerit exiſtimatus*. Chriſto enim, ut capiti, aliquando tribuuntur, quæ pertinent ad ipſius Myſtica membra, & ob eam rationem ipſemet Chriſtus *Saulo*, perſequenti Eccleſiam, ait: *cur me perſequeris?* Actuum Apoſtolorum cap. 9. Alteram rationem profert *Jacobus Boſius* in eo, quod edidit, Opere *De Cruce triumphanti* lib. 1. cap. 15. ubi docet, Clavis Dominicis, ob eorum numerum, non eſſe minuendam auctoritatem ac venerationem, quæ illis in variis Eccleſiis exhibetur, quia in quibuſdam illis Clavis haberi poteſt pars vera Clavorum, qui membra Chriſti perfoderunt, cum certum ſit, ſolemne fuiſſe veteribus Chriſtianis particulas Inſtrumentorum Dominicæ Paſſionis ſolicite inquirere, ita ut, ſi eas alicubi obtinuiſſent, theſauri loco adſervarent: has ferro compactas alii in novos & integros Clavos cudendas curarent, pro certo habentes, virtutem & efficaciam particulæ veri Clavi alteri ferro admixtæ, in novos Clavos migrare: Alii vero novos Clavos veris & archetypis ab ſe viſis, quoad omnia perſimiles ſibi fabricandos ſatagerent, ut ex eorum aſpectu animæ ſolamen haurirent, ſuamque in Dominicam Crucem alere ac fovere poſſent pietatem. Tertiam denique rationem ſuppeditat jam laudatus *Lucas Tudenſis* lib. 2. c. 11. *contra Hæreticos Albigenſes*, ubi hæc habet: *Potuerunt* (Clavi Domini) *per partes dividi, vel Crucis compages in tranſverſo ligno & titulo fuerunt Clavis colligatę, qui omnes conſecrati ſunt, ipſo Dei Filio in Cruce pendente, & merito a Fidelibus cunctis devotiſſime adorantur. Non enim decipitur juſtus in Catholica Fide fundatus, nec amittet mercedem ſuam ſi loco Vivifici Ligni, vel Clavorum Chriſti, a Miniſtris Eccleſiæ aliquid aliud ſibi oblatum, devotione Fidei, ut Lignum, vel ferrum fuerit amplexatus*. Tunc enim, ut docent omnes Theologi, Fidelis in eo deferendo cultu non peccat, quia laborat ignorantia invincibili, & bona fide operatur.

QUÆRES ſecundo: An, præter Clavos, quibus Cruci affixus eſt Chriſtus Dominus, alia adhuc ſuperſint ejus Paſſionis inſtrumenta?

Reſpondeo, præter Clavos, quibus confixus eſt Chriſtus Dominus, extare etiamnum quædam alia ejus Paſſionis Inſtrumenta. In primis, viſitur Romæ in Eccleſia *S. Praxedis* Columna, ad quam Chriſtus Dominus fuit in flagellatione alligatus. Hæc Columna brevis admodum eſt, & ad ſupplicium inferendum multo accommodatior, utpote quæ tantum aſſurgit ad nates; unde facile intelligitur, totum pene corpus Chriſti verberibus, virgis, ac flagellis, a carnificibus ipſi inflictis patuiſſe. Præterea, Romæ in Eccleſia S. Crucis in Hieruſalem oſtenditur Titulus, qui in ſummo Crucis Chriſti erat affixus, quique in Tabella, non admodum ampla, inciſus eſt tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina. Tertio, Corona Spinea, quam capiti Chriſti milites ad ei illudendum impoſuerunt, extat Pariſiis, quo Sanctiſſi-

mus Galliarum Rex *Ludovicus IX.* eam ingenti ære e Barbarorum manibus redemptam detulit, & in Sacra, quam vocant, Capella, ab eodem piiſſimo Rege excitata, ſumma religione colitur. Quarto, variis in Eccleſiis ad publicum Fidelium cultum aſſervantur Spinæ, quæ transfixerunt caput Chriſti Domini, quas alii putant fuiſſe ex rhamnis, dumis, rubis, & ſentibus: alii probabilius, mea quidem ſententia, autumant fuiſſe Spinas ex juncis marinis, quorum acumen adeo ſubtile ſimul & ſolidum eſt, ut quodcumque denſiſſimum corium, perinde ac ſubula facile penetret. Hæc, & alia Paſſionis Chriſti Domini Inſtrumenta fuiſſe ad hæc uſque tempora in Eccleſia pie conſervata, teſtatur, poſt Cardinalem *Baronium*, *Henricus Spondanus*, Appamiarum in Galliis Epiſcopus, in ejuſdem *Baronii* Annalium Eccleſiæ Epitome ad annum Chriſti 34. num. 42. ubi hæc habet: *Spinas Coronę Jeſu, Columnam, ad quam alligatus eſt, cum flagellis cæderetur, Arundinem atque Spongiam, qua fuit aceto potatus, magna fuiſſe diligentia aſſervata, tradunt Gregorius, Turonenſis Epiſcopus, cap. 7. lib. De Gloria Martyrum, & Beda c. 20. De Locis Sanctis. Tunicam item inconſutilem, a Chriſtianis redemptam, & conſervatam, auctor eſt idem Gregorius. Et Sudarium, quo caput Domini eſt involutum in ſepulcro, divina virtute ab incendio illęſum, conſervatum, translatum eſſe ad poſteros Beda teſtatur .... Permanſit pariter hactenus integra Sanctiſſima Sindon illa, quę corporis Domini delibuta unguento, in ſepulcro poſita fuit veluti operimentum & ſtratum, quę & in ſe imaginem in ſepulcro Domini jacentis expreſſit, aſſervaturque ſummo honore in Eccleſia Taurinenſi. Sed quid de ipſa Sanctiſſima Cruce dicam, quæ, ut ait S. Paulinus in Epiſt. 11. ad Severum, in materia inſenſata vim vivam tenens, ita innumeris pene quotidie hominum votis lignum ſuum commodare conſuevit, ut detrimenta non ſentiret, & quaſi intacta permaneret, quotidie dividua ſumentibus, & ſemper tota venerantibus. Ex qua divinitus ei impertita multiplicatione factum eſt, (quod jam olim mirabatur Cyrillus, Hieroſolymitanus Epiſcopus, Catech. 4. 10. & 13.) ut ex ejus ligno univerſus terrarum Orbis per partes repletus ſit*, &c.

QUÆRES TERTIO: *Quænam cauſa ſit, cur in die Paraſceves, & in Sabbato ſubſequente Sacrificium ſolemne in Eccleſia prætermittatur?*

Reſpondeo, duplicem ab Expoſitoribus Rituum Eccleſiaſticorum cauſam aſſignari. Prima eſt: *Quia in hac die Dominus ſeipſum obtulit, & ipſa oblatio ſufficit ad ſalutem credentium.* Quæ ratio eſt Amalarii, & vulgati Alcuini. Altera ab Innocentio I. indicatur, ſcilicet, quod iſto biduo Apoſtoli, in mœrore conſtituti, jejuni permanſerint, adeo ut ob hanc cauſam *traditio Eccleſiæ habeat iſto biduo Sacramenta penitus non celebrari*. Hæc ſecunda ratio probabilior videtur doctiſſimo *Mabillonio* Commentar. in Ordinem Romanum part. 2. Muſæi Italici.

QUÆRES QUARTO. *Utrum præter tabulam ſuppedaneam, cui affixi erant pedes Chriſti, fuerit in medio Crucis aliud lignum inſtar ſcabelluli, cui pendulum corpus acclinaretur, & quaſi inniteretur a tergo?*

Reſpondeo affirmative. Et primo, tabulæ ſuppedaneæ, quæ pedibus hominis in Cruce pendentis ſupponebatur, meminit *S. Gregorius Turonenſis* capit. 6. lib. de Gloria Martyrum, ubi hæc habet: *In ſtipite erecto, foramen factum manifeſtum eſt, ſuper hanc vero tabulam tanquam ſtantis hominis ſacrę affixę ſunt plantę.* Secundo, in medio Crucis defixum fuiſſe aliquod lignum, ſeu ſcabellum, cui hominis in Cruce pendentis corpus a tergo innitebatur, liquet ex *Sancto Irenęo*, qui lib. 2. cap. 42. de quinario numero diſputans, inter alia plurima, hoc quinarii numeri profert exemplum. *Ipſe habitus Crucis fines, & ſummitates habet quinque, duos in longitudine, duos in latitudine, & unum in medio, ubi requieſcit, qui clavis affigitur.* Idem tradit *S. Juſtinus* in Dialogo cum Triphone: *Directum eſt*, inquit, *ſummum lignum, unde ſumma pars in cornu attollitur, cum lignum ei aliud adaptatur; & utrinque ut cornua, unicornu adjunctæ ſummitates apparent, & quod in medio fixum eſt, ut cor-*

cornu, *& ipſum eminet*, *in quo vehuntur*, *& inſident*, *qui Crucis ſupplicium ſubeunt*. Quibus verbis innuit *S. Juſtinus*, in medio Crucis ſtipite fuiſſe lignum inſtar cornu, quod eminebat, & cui ille, qui e Cruce pendebat, inſidebat, ac vehebatur. Idem confirmari poteſt ex multis, iiſque pervetuſtis Chriſti Crucifixi imaginibus, quas exhibet *Franciſcus Fevardentius* in Notis ad lib. 2. *S. Irenæi* c. 42. & ex antiquis Nummis, qui Chriſtum Crucifixum repræſentat, ſicut obſervat *Joſephus Scaligerus* in ſuis ad *Euſebium* Animadverſionibus. Accedit etiam hæc ratio, nam cum manus ferendæ totius corporis moli pares eſſe non poſſent, vero quam proximum eſt, in medio Crucis ſtipite defixam fuiſſe aliquam tabulam, cui, tanquam ſcabellulo pendulum corpus acclinari, & quaſi a tergo inniti poſſet. Si plura ſcire aveat Lector, adeat *Juſtum Lipſium* lib. 2. de Cruce cap. 10. *Gretſerum*, & alios, qui de Cruce ex profeſſo diſſeruerunt.

QUÆRES QUINTO: *Cur Chriſtus crucifigi voluerit inter duos Latrones, quorum unus, qui erat a dextris, reſipuit, & ad fidem converſus eſt, alter vero obduratus in impietate ſua mortuus eſt?*

Reſpondeo cum *Sancto Thoma* 3. part. q. 46. art. 11. Chriſtum voluiſſe inter duos Latrones crucifigi, primo, ut impleret illud *Iſaiæ* vaticinium cap. 53. *Et cum iniquis reputatus eſt*: & ut oſtenderet, ſe non ſolum pro juſtis, & electis, ſed etiam pro impiis, & reprobis mortem ſubire. Secundo, quia hinc maxime effulſit potentia Chriſti, & deſtructa eſt malitia Judæorum, qui eo potiſſimum fine ad latera Chriſti duos Latrones crucifixerunt, ut Crux Chriſti cum impiorum crucibus confunderetur, & ipſe tanquam maleficorum Princeps haberetur: *Sed non ita evenit*, inquit *Sanctus Chryſoſtomus* homil. 88. in Matth. *nam de illis*, ideſt de crucibus Latronum, *nihil dicitur*: *hujus autem*, ideſt Chriſti, *ubique Crux honoratur*, *Reges*, *diademata deponentes*, *aſſumunt Crucem in purpuris*, *in diadematibus*, *in armis*, *in menſa ſacrata*, *ubique terrarum Crux emicat*. Denique, Chriſtus Crucifixus eſt inter duos Latrones, quorum unum venia donavit, alterum vero condemnavit, ut hoc ſupremo judicio oſtenderet, Crucem ſuam eſſe quaſi Tribunal Supremi Judicis, qui aliquibus ſumma, qua pollet, auctoritate parcit, quoſdam autem, citra ullius injuriam, condemnat, ſicut in ultimo judicio apparebit. Fuerunt nonnulli, qui exiſtimarunt, duos illos Latrones fuiſſe crucibus affixos, non Clavis, ſed funibus, ita ut non crucifixi, ſed ſuſpenſi dici debeant. Verum, hallucinatos fuiſſe, qui ita ſenſerunt, ſtatim, præter teſtimonia Sanctorum Patrum, evincit indubitata Hiſtoria, qua compertum habemus, *Helenam*, piam *Conſtantini*, Imperatoris, Matrem, cum Sacra Loca, religionis ergo, perluſtraret, & de Chriſti Cruce ſolicite quæſiiſſet, tres tandem Cruces inveniſſe, Chriſti videlicet, & Latronum, eamque diu ancipitem hæſiſſe, e qua Mundi Salvator pependiſſet, propterea quod *Titulus*, Cruci affixus, quo vera Crux dignoſci potuiſſet, jaceret ſeorſim disjectus, quo factum eſt, ut ingenti cadaveris redivivi miraculo Crucem Chriſti ab aliis Crucibus ſecreverit. Porro, tam inſigni miraculo atque prodigio non fuiſſet opus, ſi ſola Crux Chriſti foramina, ſeu veſtigia Clavorum habuiſſet, non item aliæ Latronum Cruces. Negari igitur non poteſt, duos Latrones fuiſſe Clavis affixos Crucibus. De illis Latronibus ſcribunt *Matthæus*, *& Marcus*, quod improperabant Chriſto, ſive quia duo illi Evangeliſtæ ſumunt plurale pro ſingulari, juxta explicationem *Sancti Auguſtini* lib. 3. de conſenſu Evang. cap. 13. Sive quia bonus Latro principio quidem una cum ſocio conviciabatur Chriſto, ſed deinde, ingruentibus tenebris, terra commota, ſaxis diruptis, Chriſtique patientia, manſuetudine, & charitate attentius conſideratis, ad meliorem frugem converſus, factique pœnitens, ſocium ſuum convicia jacientem in Chriſtum increpuit dicens: *Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es? & nos quidem juſte digna factis recipimus: hic vero nihil mali geſſit. Et dicebat ad Jeſum*: *Domine*, *memento mei*, *dum veneris in regnum*

gnum tuum, Lucæ cap. 23. ſic æternam ſalutem conſequutus eſt bonus Latro, qui, ut inquit *Sanctus Bernardus* Epiſt. 8. *eodem die ſimul & confeſſus latrocinia, & introductus in gloriam, brevi quodam contentus ponte Crucis ad tranſigendum de regione diſſimilitudinis in terram viventium, & de luto fæcis in Paradiſum voluptatis*. Nolint tamen ſibi blandiri peccatores, & pœnitentiam uſque ad ultimam vitæ periodum procraſtinare, quia, ut in eadem Epiſtola ait mellifluus ille Doctor, converſio Latronis in exitu vitæ, non tam exemplum, quam miraculum fuit. *Pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma eſt: pœnitentia, quæ a moriente tantum petitur, timeo ne & ipſa moriatur*, ait *Auguſtinus* Serm. alias 57. de tempore, nunc 255. in Appendice, & Serm. 393. alias 41. ex Homil. Quinquag. *Si quis poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis non illi negamus, quod petit; ſed non præſumimus, quia bene hinc exit . . . . agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus; Pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum. Vis te dubio liberare? age pœnitentiam dum ſanus es; tene certum, dimitte incertum*. Lege ſuper hac re *S. Cyprianum* Tract. de Lapſis, & Epiſtol. 50. ad Antonianum, & *S. Bernardum* Serm. 75. de diverſis.

De Latrone pœnitente hæc habet *S. Auguſtinus* lib. 1. de anima: *inventa eſt in eo* (ſeu in Latrone pœnitente) *menſura Martyrii, qui tunc in Chriſtum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tanquam Maryrii ſanguine abluto, tantam felicitatem ſtatim contulit. Sed etiam noſtrum quis non conſideret, quanta fide, quanta ſpe, quanta charitate mortem pro Chriſto vivente ſuſcipere potuit, qui vitam in moriente quæſivit? Huc accedit, quia non incredibiliter creditur, Latronem, qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum aqua illa, quæ de vulnere lateris emicuit, tanquam Sacratiſſimo Baptiſmo fuiſſe perfuſum. Ut omittam, quod eum, antequam damnaretur, baptizatum non fuiſſe, quoniam nemo noſtrum novit, nemo convincit*. Et lib. 4. c. 9. *Latro ille, quamvis potuerit judicio divino inter eos deputari, qui Martyrii confeſſione purgantur, tamen etiam utrum non fuerit baptizatus, ignoras. Nam ut omittam, quod creditur, Aqua ſimul cum Sanguine exiliente de latere Domini juxta confixus potuiſſet perfundi, atque hujuſmodi Sanctiſſimo Baptiſmate dilui: quid ſi in carcere fuerat baptizatus, quod & poſt perſecutionis tempore nonnulli clanculo impetrare potuerunt? Quid ſi & antequam teneretur?* Quo nomine donatus eſſet Latro pœnitens, quidam otioſi Scriptores ariolari tentarunt, ſed fruſtra; cum ea de re non ſolum ſileant Scriptura Sacra, & Sancti Patres, ſed etiam nullum Latroni pœnitenti nomen Martyrologia, Romanum, *Bedæ*, *Uſuardi*, *Adonis*, adſcribant, ſed tantum ejus memoriam 8. Kalendas Aprilis notent his verbis: *Hieroſolymis commemoratio Sancti Latronis, qui in Cruce Chriſtum confeſſus, ab eo meruit audire: Hodie mecum eris in Paradiſo*. Inepta autem eſt, & indigna plane, quæ confutetur fabula illa, quæ de bono Latrone obtruditur in pſeudo-Evangelio *Nicodemi*, quod inter Monumenta Orthodoxographa, ſeu potius Pſeudopigrapha extat, & in quo legitur, Latronem pœnitentem cum Chriſto crucifixum, atque cum eo in Cœlum receptum, Crucem humeris ſuis in Paradiſo circumferre. Hanc, inquam, putidam fabulam hauſtam ex pſeudo-Evangelio *Nicodemi*, ab Eccleſia Catholica reprobato, & cui innumeræ nugæ, ineptiæ, & aniles fabulæ, quibus a capite ad calcem inſpergitur, omnem omnino fidem abrogant, retuliſſe, abunde confutaſſe eſt.

QUÆRES SEXTO: *Utrum hi, qui Chriſtum crucifixerunt, vel in ejus mortem conſpirarunt, ipſum cognoverint? & quam de peccato ſuo excuſationem habuerint?*

Reſpondeo cum *Sancto Thoma* 3. par. quæſt. 47. art. 5. & 6. Rectores Judæorum, ſeu Legiſperitos, Scribas, & Phariſæos probe cognoviſſe, Chriſtum eſſe Meſſiam a Deo promiſſum, & Prophe-

tarum oraculis prædictum. Viderant quippe omnia, quæ de Meſſia a Prophetis erant prædicta, in Chriſto fuiſſe impleta; ſæpeque ſuis oculis inſpexerant ſtupenda miracula, quæ Chriſtus ad doctrinæ ſuæ confirmationem potenti virtute edebat, quibus tamen pervicacia pluſquam adamantina credere noluerunt. Quapropter, eorum peccatum fuit graviſſimum, utpote Deicidium; quamvis enim Myſterium Divinitatis Chriſti non agnoverint, dicente Apoſtolo 1. ad Cor. cap. 3. *Si cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*; hæc tamen ignorantia, quia affectata erat, a crimine eos non excuſavit, ſed potius illud auxit. Hinc Chriſtus Joannis cap. 15. dicit: *Nunc excuſationem non habent de peccato ſuo*. Gravius ergo peccarunt Principes Sacerdotum, Scribæ, Phariſæi, aliique Judæi, qui Chriſtum tradiderunt Pilato, quam ipſemet Pilatus, quem nomine Cæſaris territum, ad affectum ſui ſceleris impulerunt, & ab ipſo damnationem Chriſti clamoribus extorſerunt, ut eleganter ait *Tertullianus* Apolog. cap. 21. *Ad doctrinam vero ejus*, ideſt Chriſti, *qua revincebantur Magiſtri, primoreſque Judæorum ita exaſperabantur, maxime quod ad eum ingens multitudo deflecteret, ut poſtremo oblatum Pontio Pilato, Syriam tunc ex parte Romana procuranti violentia ſuffragiorum in Crucem dedi ſibi extorſerint*. Lactantius lib. 4. Inſtit. Divin. cap. 18. exiſtimavit, *Pilatum* nullam in Chriſtum Dominum protuliſſe Sententiam. Sic enim habet: *Quæ cum Pilatus audiſſet, & in defenſionem ſui nihil diceret* (Chriſtus), *pronunciavit, nihil in eo damnatione dignum videre. At injuſtiſſimi accuſatores cum populo, quem incitaverant, ſuclamare cœperunt, & Crucem ejus violentis vocibus flagitare. Tum Pontius Pilatus & illorum clamoribus, & Herodis Tetrarchæ inſtigatione metuentis ne Regno pelleretur, victus eſt. Nec tamen ipſe Sententiam protulit, ſed tradidit eum Judæis, ut ipſi de illo ſecundum Legem ſuam judicent*. Sed hic eſt *Lactantii* error, a Doctrina SS. Patrum omnino alienus, quique facile Geſtorum Hiſtoria, quæ in Sacra Scriptura deſcribitur, confutari poteſt. Dicente ſiquidem Judæis Pilato: *accipite eum vos, & ſecundum Legem veſtram judicate eum* (quo verbo judicium de Chriſto illis permittere videbatur) non obtemperarunt Judæi, ſed ultro agnoſcentes, ſibi a Romanis poteſtatem judiciorum capitalium fuiſſe ademptam, reſponderunt: *Non licet nobis interficere quemquam*. Quod Judæorum Reſponſum ubi audivit *Pilatus*, ſedens pro Tribunali, *adjudicavit fieri petitionem illorum*, ſicut ſcribit *S. Lucas* cap. 23. v. 24. ideſt, Cruci Jeſum Chriſtum ſuffigendum pronunciavit, ſicut Judæi violentis, ac pertinacibus clamoribus poſtulabant. Sed Pilatus, inquit *Euſebius* lib. 2. Hiſt. Ecc. cap. 7. qui in Salvatorem iniqui Judicis functus eſt officio, temporibus Caii Imperatoris tantis, ac talibus malorum cladibus cruciatus eſt, ut propria ſe manu tranſverberans nefariam vitam vi abjeciſſe referatur; nec enim poterat tanti piaculi miniſter impunitus evadere. Gravius etiam peccarunt Judæi, quam milites, qui mandato Præſidis morem gerentes Chriſtum in Crucem egerunt, & Legis ſcientiam non habuerunt. Sed Judæorum culpam exceſſit facinus Judæ, qui præmio triginta argenteorum illectus per maximam poſt homines natos ingratitudinem Principibus Sacerdotum tradidit Chriſtum Dominum, a quo innumeris beneficiis fuerat cumulatus. Quod prædictum fuerat a *Zacharia* Propheta cap. 11. *Et conſtituerunt mercedem meam triginta argenteos*. Pro quo *Symmachus* ait: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Aquila vero: *Et conſtituerunt mercedem meam triginta argenteos*. *Budæus* lib. 5. *de Aſſe* ait, ſe Pariſiis in Æde S. Joannis Lateranenſis vidiſſe argenteum unum, qui ex illis triginta eſſe dictitatur, quos Judas in Templum abjecit, ponderantem didrachmum, ſeu duas drachmas Atticas, hoc eſt, tres Julios Italicos. Ex quo ſequitur, pretium, quo Chriſtus Dominicus a Juda venditus eſt, non exceſſiſſe valorem centum & viginti Juliorum monetæ Italicæ. *S. Ambroſius* lib. *de Spiritu Sancto* cap. 18. per *Argenteos* illos, quibus fuit venditus Chriſtus, intelligit *Dena-*

rios, ſeu *Julios* Italicos, ac ſubinde Chriſtum fuiſſe venditum triginta denariis, idem eſt ac triginta *Juliis* Italicis venditum fuiſſe. Verba *S. Ambroſii* ſunt: *O Juda proditor, unguentum paſſionis ejus*, ſeu Chriſti, *trecentis denariis æſtimas, & paſſionem ejus triginta denariis vendis?* Eminentiſſimus tamen Annalium Eccleſiæ Parens *Baronius* ad annum Chriſti 34. putat, *Argenteum* ſumi pro libra argenti, unde cum libra communis habeat uncias duodecim, & quælibet uncia valore æquet ſcutum Romanum, quod valet decem *Julios*, ſequitur, juxta ſententiam *Baronii*, Chriſtum a Juda, proditore, venditum eſſe 3600. Juliis Italicis, hoc eſt, 360. ſcutis Romanis. *Maldonatus*, *Villalpandus*, *Lorinus*, & *Simonius* per *Argenteos* intelligunt *Siclos*, unde, juxta illos Scripturæ Sacræ Interpretes, dum dicitur, Chriſtum venditum eſſe triginta Argenteis, idem eſt, ac ſi dicatur, eum venditum eſſe triginta *Siclis* Argenti. *Siclus* autem erat apud Hebræos moneta uſitatiſſima, ponderans & valens quatuor *drachmas Atticas*, duas vero tantum drachmas Hebræas, ac ſubinde æquivalens ſex Juliis, monetæ Italicæ, ſeu *Floreno Germanico*, quod valet quadraginta aſſes, vel duabus *libellis* Gallicis, quæ itidem valent quadraginta aſſes. Quocirca, juxta illos Scripturæ Sacræ Interpretes, dum dicitur, Chriſtus venditum eſſe triginta *Argenteis*, idem eſt ac ſi dicatur, eum venditum eſſe triginta Siclis argenti, ſeu triginta *Florenis Germanicis*, vel ſexaginginta Libellis Gallicis, ſeu, quod in idem redit, Chriſtum venditum eſſe octodecim ſcutis Romanis, quæ ſummam conficiunt centum & octoginta Juliorum Romanorum. Hoc tam vili pretio infeſcatus Judas Chriſtum prodidit, ſibique confeſtim diri conſcio facti, furiiſque exagitato necem conſcivit. Deteſtanda igitur, ac diris devovenda & hæreſis *Cajanorum*, qui fædum & flagitioſum proditorem Judam miris laudibus, & honoribus efferebant, quaſi, tradendo Servatorem, plurimum generis humani ſalutem promoviſſet, ipſique ea de cauſa gratiarum actionem reddendam eſſe ſtulte opinabantur. Hujus hæreſeos mentionem faciunt *Irenæus* lib. 1. adverſus hæreſes cap. ult. *Tertullianus* lib. de Præſcriptionibus adverſus hæreticos cap. 47. *Philaſtrius*, *Epiphanius*, *Hieronymus*, *Auguſtinus*, & *Theodoretus*.

Dices: Quicumque operatur ſequens opinionem probabilem, gravium Auctorum ſuffragiis munitam, licet Legi Dei reapſe contrariam, non peccat; tunc enim prudenter agit, ut docent etiamnum bene multi Theologi: atqui Judæi, qui Chriſtum Dominum crucifixerunt, ſecuti ſunt opinionem probabilem, nixam auctoritate gravium Auctorum, videlicet Scribarum, Phariſæorum, & Sacerdotum, qui Chriſtum juxta Legem morti adjudicandum eſſe declararunt; ergo Judæi, qui Chriſtum crucifixerunt, nullam omnino culpam contraxerunt.

Præterea, nullus lethaliter peccat, niſi prævia peccati cognitione ejus animus illuſtretur, illiuſque vitandi deſiderio extimuletur, juxta pervulgatam quorumdam modernorum Caſuiſtarum ſententiam, atqui Judæi Chriſtum crucifigentes præviam non habuerunt notitiam illius peccati, ſed potius exiſtimarunt, occidendo Chriſtum, maximum ſe Deo præſtare obſequium; unde Apoſtolus 1. ad Corinth. cap. 2. ait, quod Judæi *ſi cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. Ergo Judæi propter ignorantiam, in qua verſabantur, debent ab omni culpa liberari.

Reſpondeo ad utrunque momentum, & ad primum dico: Non tam argumentis refellendam, quam ſanguineis lacrymis deplorandam eſſe ſententiam nonnullorum Caſuiſtarum, qui dictitant, authoritatem unius, vel aliquorum gravium Auctorum, ſat ſuperque ſufficere ad opinionem Divinæ Legis licet contrariam, probabilitate donandam, ita ut qui illam in praxi ſectantur, a peccato immunes cenſeri debeant. Nam primo, hæc ſententia latiſſimum ad omnem impietatem aditum pandit, laſcivientibus ingeniis ad corrumpendam Ethicam Chriſtianam laxiſſimas admittit habenas, & in totius religionis aperte graſſatur exitium, ſicut Sole clarius demonſtrant noſtri Theologi *Baronius*, *Gonetus*, *Contenſonius*, *Natalis*

Ale-

Alexander, & alii tam domeſtici, quam extranei Auctores, qui novum iſtud probabilitatis commentum, ex quo varii in doctrina morali pullularunt errores, perdoctis lucubrationibus profligarunt. Secundo, ubi primum hæc ſententia ſaluti animarum adeo exitioſa in vulgus ſparſa eſt, continuo totius Populi Chriſtiani pietate cum juſta deteſtatione fuit rejecta, Patochorum tam Rothomagenſium, quam Pariſienſium Scriptis confutata, ſacra auctoritate Epiſcoporum Eccleſiæ Gallicanæ multis anathematis proſcripta, atque a Sede Apoſtolica Vaticanis fulminibus protrita eſt. Denique, ut brevitatis ergo, innumeras prætermittam rationes, quæ apud citatos Auctores legi poſſunt, *Sanctus Thomas* hanc virulentam ſententiam, longe antequam in fœtidis modernorum Caſuiſtarum paludibus enata eſſet, præfocavit quodlibeto 3. art. 10. ubi hæc habet: *Reſpondeo dicendum, quod diverſæ opiniones Doctorum Sacræ Scripturæ, ſiquidem non pertineant ad Fidem & bonos mores, abſque periculo auditores utramque opinionem ſequi poſſunt. Tunc enim habet locum, quod Apoſtolus dicit ad Rom. cap.* 14. Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. *In his vero, quæ pertinent ad Fidem, & bonos mores, nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicujus Magiſtri; in talibus enim ignorantia non excuſat.* Et quodl. 8. artic. 13. *Illud autem, quod agitur contra Legem, ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc, quod eſt ſecundum conſcientiam.* Denique quodl. 9. a. 15. *Error*, inquit S. Doctor, *quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat a toto, licet forte a tanto.* Quibus ſignificantibus verbis luculenter docet *S. Thomas*, opinionem, etſi munitam gravium Auctorum ſuffragiis, ſi ſit contra Legem, & bonos mores, a peccato eximere haud poſſe, ac ſubinde peccaſſe Judæos, qui falſa Magiſtrorum ſuorum opinione ducti Chriſtum Dominum in Crucem egerunt.

Ad ſecundum dico: Doctrinam Laxorum Caſuiſtarum aſſerentium, *nunquam peccari, niſi prævia peccati cognitione animus illuſtretur, ejuſque vitandi deſiderio extimuletur*, fuiſſe die 1. Auguſti anni 1641. a Sacra Facultate Pariſienſi confixam tanquam *falſam, & viam aperientem ad excuſandas excuſationes in peccatis*. Perſtrictam itidem fuiſſe eamdem doctrinam a Facultate Lovanienſi die 4. Maij anni 1657. hoc cenſotio ſtigmate: *Eſt contra communia Chriſtianæ Theologiæ principia; & innumera etiam immaniſſima hominum peccata excuſat cum pernicie animarum*. Sane dubium non eſt, quin hac ſemel recentiorum Caſuiſtarum admiſſa ſententia, excuſarentur omnia quamvis nefandiſſima crimina peccatorum, qui in malo ſunt obdurati, & excæcati, quippe qui, ut fatali, heu nimium! experientia conſtat, dum male operantur, ſuæque effræni cupiditati ex invetetata conſuetudine indulgent, nec prævia cogitatione illuſtrantur, nec peccati vitandi deſiderio amplius extimulantur. Excuſarentur pariter omnia peccata ignorantiæ voluntariæ, & vincibilis, quæ tamen vera eſſe peccata docent poſt Scriptutam Sacram omnes ad unum SS. PP. quos inter, unum inſtar omnium, laudabo *Sanctum Bernardum* in Epiſtol. ad Hugonem de S. Victore capit. 4. ubi hæc autea verba ſetibit: *Si ignorantia nunquam peccatum eſt, cur dictum eſt in Epiſtola ad Hebræos, quia in ſecundo Tabernaculo ſemel in anno ſolus Pontifex intraret, non ſine ſanguine, quem offerret pro ſui & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum eſt, non ergo peccavit Saulus, quod perſecutus eſt Eccleſiam Dei, quoniam quidem ignorans hoc fecit manens in incredulitate. Bene itaque faciebat, non erat blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus; & quod erat ſpirans minarum, & cædis in Diſcipulos Domini, in hoc ipſo quippe abundanter æmulator exiſtens paternarum ſuarum traditionum. Non ergo debuit dicere; miſericordiam conſecutus ſum; ſed mercedem accepi, quippe quem ignorantia a peccato reddebat immunem, inſuper, & æmulatio remunerabilem indicabat. Si, inquam, ignorantia nunquam peccatur, quid ergo cauſamur adverſus occiſores Apoſtolorum; quoniam quidem non ſolum malum eſſe ne-*

neſcierunt interficere illos, ſed inſuper quoque id faciendo arbitrati ſunt obſequium ſe præſtare Deo? Sed, & fruſtra Salvator pro ſuis orabat crucifixoribus, quippe neſcientibus (ipſo teſte) quid facerent, & ita nequaquam peccantibus. Numquid non ex his ſatis apparet in quantis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari poſſe interdum per ignorantiam? Viden, quo pacto mellifluus ille Doctor ex certiſſimis Scripturæ Sacræ teſtimoniis evincat, dari peccata ignorantiæ, adeoque falſam eſſe opinionem Laxorum Caſuiſtarum, qui docent, *nunquam peccari, niſi prævia peccati cognitione animus illuſtretur, ejuſque vitandi deſiderio extimuletur*. Sancto Bernardo ſuccinit Sanctus Thomas pluribus in locis, maxime 3. part. q. 47. artic. 5. ad 3. ubi ait: *Dicendum quod ignorantia affectata non excuſat a culpa, ſed magis videtur culpam aggravare: oſtendit enim hominem ſic vehementer eſſe affectum ad peccandum, quod vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet: & ideo Judæi peccaverunt, non ſolum tanquam hominis Chriſti, ſed etiam tanquam Dei crucifixores*. Plura hac de re ſi ſcire aveas, legeſis librum, cui titulus eſt: *De advertentia ad malitiam peccati*, editum ab uno ex noſtris Theologis, videlicet *Norberto Delbecque*.

QUÆRES ULTIMO: *Utrum Maria Virgo, Chriſto inter probra Crucis extremum ducente ſpiritum, animi, viriumque paſſa fuerit deliquium?*

Reſpondeo: Beatam Virginem, patiente dilectiſſimo Filio ſuo, acerbiſſimo quidem dolore tactam fuiſſe, vereque transfixam doloris gladio, ſicuti prænunciaverat Simeon ille juſtus in Templo, dum dixit: *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius;* eam tamen nihil per mæſtitiam rectæ rationi non conſentaneum, nihil non undecumque decorum admiſiſſe. Hinc pulcre Evangeliſta *Joannes* cap. 19. ait: Mariam Matrem Jeſu juxta Crucem ſtetiſſe, quia non ſolum corpore, ſed etiam fidei firmitate, & animi fortitudine impavida juxta Crucem ſtetit erecta, ita ut virtute conſtantiſſimi pectoris, magnaque in divinas promiſſiones fiducia, æquam mentem ſervaverit, vireſque ſuſtinuerit, quæ alioquin ad tam horrendum ſpectaculum facile defeciſſent. *Stabat ante Crucem Mater, & fugientibus viris, ſtabat intrepida*, inquit *S. Ambroſius* lib. de Inſtitut. Virginis cap. 7. Et in Oratione de obitu Valentiniani, ait idem Pater: *Durum quidem funus videtis; ſed ſtabat & Sancta Maria juxta Crucem Filii: & ſpectabat Virgo ſui Unigeniti Paſſionem. Stantem illam lego, flentem non lego*. Idem ferme habet Sanctus ille Doctor lib. 10. in Lucam. Ludunt ergo nos Pictores, quorum alii, pro innata fingendi libidine, depingunt B. Virginem juxta Crucem præ doloris vehementia hærentem attonitam, quaſi in ſaxeam duritiem obriguiſſet. Alii non minus ludicre eam exhibent inter brachia Magdalenæ exanimem collapſam, operaque adjutam piarum mulierum. Inſaniunt vero nonnulli Auctores, quos non pudet aſſerrere, B. Virginem, moriente Filio, unguibus ſibi laceraſſe genas, pugnis contudiſſe pectus, diſſipaſſe comam, omnia inconditis vociferationibus compleſſe, Judæis, Judæ, & Militibus fuiſſe imprecatam, per vicos, & plateas, inſanarum mulierum more, oberraſſe intemperiis obnoxiam, & tantum non in furias actam. Quæ omnia, cum ludicra ſint, & indecora, penitus ablegari debent a B. Virgine, quæ, dum vixit, tam antiquius habuit, quam ut ſe tonihil divino permitteret arbitrio, & in rebus arduis, non ſecus ac in ſecundis, ſemper ſibi conſtanti vitæ ratione divinæ voluntati obſequeretur. Legi poteſt Tractatus 13. *de Spaſmo B. Mariæ Virginis*, a noſtro *Cajetano* editus, qui extat in 2. Tomo ejus Opuſculorum.

HY-

HYMNUS

De Paſſione Chriſti Domini.

CHriſtus tenebris obſitam
Luſtrando Judæam docet,
Gens obſtinati pectoris
Chriſtum docentem reſpuit.

Se ſe Deum ſignis probat,
Surgunt ſepulcris corpora,
Erepta muto vox redit,
Claudo gradus, cæco dies.

Gens dura, flecti neſcia,
Aures Sacris Sermonibus
Obturat, & Solem fugit,
Amore noctis perdita.

Mox immerentem, ceu reum,
Probris gravant, ſaxis petunt,
Illum pudendo deſtinant
Ingrata turba funeri.

Pavete, raptus ad necem
Homo velut, pavet Deus,
Toto cruor de corpore
Proruptus in terram cadit.

Quid machinaris proditor?
Qui te bonus pavit ſuo
Conviva Chriſtus corpore,
Mendace tradis oſculo.

Qui noſtra rupit vincula;
Duris ligatur vinculis,
Divis adorandum caput
Miles ſcelestus percutit.

Orbis ſupremus arbiter
Dijudicandus ſiſtitur,
Summus Sacerdos, impia
Cadit Sacerdotum manu.

Ah! parce, corpus innocens,
Lictor, flagellis ſcindere.
Quid vulnus addis vulneri?
Jam pene totum vulnus eſt.

Nudantur oſſa carnibus,
Sciſſos per artus it cruor,
Non ſanguis uvæ ſic fluit,
Quam dura vis præli domat.

Frons pro Corona Regia
Horret ſub aſpris vepribus.
Hæc illa, crudelis Sion,
Quæ ſerta nectis Principi?

Arundo pro Sceptro datur:
Duruſque pro Throno lapis,
Quem veſtit æternum jubar,
Ridenda veſtit purpura.

Quæ non tulit ludibria!
Reo Deus poſtponitur;
Qui Sceptra Regum dividit,
Ut Scenicus Rex luditur.

Quo forma ceſſit par Deo?
Non vultus idem, non decor,
Atro fluentem ſanguine,
Et ora fœdum vidimus.

Quæ Solis obſcurant jubar,
Velo teguntur lumina,
Sputis honeſtum putribus
Os turba fœdat inſolens.

Crucis tremens ſub pondere
Greſſus labantes vix trahit,
Quem ſtipat aula Cœlitum,
Datur comes Latronibus.

Qui veſtit arva floribus,
Nudus Cruci ſuſpenditur,
Qui dat feris cubilia,
Ubi quieſcat, non habet.

Clavis manus, Clavis pedes
Confoſſus hæret ſtipiti.
Sed quam ſui tenacius
Amoris hæret vinculis!

Quæ dedocendo crimina
Monſtrabat ad Cœlum viam,
Quæ lingua melle fluxerat,
Infecta felle tingitur.

Ne quæ vacaret corporis
Intacta pars doloribus,
Proterva verba militum
Aures pudicas vulnerant.

Qui

Qui rupe fontes elicit,
Ardens ſiti conſumitur.
Sed major urebat ſitis;
Erat ſitis, Mundi ſalus.

Vel cujus attactu fugit
Percuſſa Morborum cohors,
Ad militis ludibrium
Hæc veſtis in ſortem datur.

Recede, Virgo, Filii
Tu funus extendis parens:
Aſtando neſcis quam tuis
Natum necas doloribus!

Clamore magno dum Patrem
Sibi relictus invocat,
Cum morte luctantem Deum
Non audit ille, vix Pater.

Sit hæc dolorum pars levis;
Acerbiora pertulit,
Dum mente præſaga videt
Inane mortis præmium.

Fac, Chriſte, ne ſit irrita
Tormenta, quæ perpeſſus es,
Ne morte contempta Dei
Te ſentiamus vindicem.

DISSERTATIO XXI.

De ſepultura Chriſti, ejuſque deſcenſu ad Inferos.

HAnc Diſſertationem in duos diſtributam Paragraphos, in primo inquiram, quomodo ſepultus ſit Chriſtus Dominus; & an ipſius divinitas ab ejus Corpore, Anima, & Sanguine fuerit ſeparata in triduo mortis, ac ſepulturæ? In altero diſſeram de deſcenſu Chriſti ad inferos, & de illorum, quos hinc eripuit liberatione.

PARAGRAPHUS I.

Quomodo ſepultus ſit Chriſtus Dominus; & an Divinitas ab ejus Anima, Corpore, & Sanguine in triduo mortis, ac ſepulturæ, fuerit ſeparata?

OBſervandum primo cum *S. Thoma* 3. p. q. 51. art. 1. conveniens fuiſſe Chriſtum ſepeliri, tum ad comprobandam veritatem ipſius mortis, & reſurrectionis, unde legitur *Marci* cap. 15. quod Pilatus, antequam permitteret Chriſtum deponi de Cruce, & ſepeliri, præmiſſa diligenti inquiſitione exploratum habere voluit, an revera eſſet mortuus? tum etiam ut firmam haberemus ſpem, fore ut corpora noſtra, ſepulturæ licet mandentur, in futura tamen reſurrectione ad vitam redire debeant, ſicut Chriſtus e tumulo glorioſus reſurrexit; tum denique in exemplum eorum, qui per mortem Chriſti moriuntur peccatis, & quaſi ſepeliuntur Mundo, vitamque plane abſconditam, & ab hominum contubernio remotam agunt, juxta illud ad Coloſſenſes cap. 2. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*. Et ad Roman. cap. 6. *Conſepulti ſumus cum Chriſto per Baptiſmum in mortem*.

Obſervandum ſecundo: Varios fuiſſe ritus, qui a diverſis hinc inde populis in curandis defunctorum corporibus uſurpari ſolebant. Quidam enim mortuos, vel morti vicinos devorabant, ut *Scythæ*, *Pontici*, *Indi*, *Meſſagetæ*, *Derbices*, *Thebareni*, quibus ſolemne eſt parentes, & conſanguineos edacibus dentibus diſcerpere, eorumque carnes in viſceribus ſuis contumulare, dum aut morbo, aut macie, aut ſenio confecti, morti, & ſepulcro vicini cenſentur, rectius eſſe dictitantes ut a ſe potius, quam a vermibus comedantur. Alii in more poſitum habebant defunctos ſuos ſuſpendere de arboribus, ut *Colchi*. Alii mortuos projiciebant in flumina, vel in paludes, ut a piſcibus abſumerentur, ſicut *Æthiopes*, inter quos tamen nonnulli, ut poſt *Herodotum* refert *Diodorus Siculus* lib. 2. Bibliothecæ, vitreis vaſis concluſos mortuos ſuos con-

conſervabant, ut nepotibus, & poſteris ſuis eſſent notæ eorum effigies, ſemperque illorum memores eſſent. Alii in ſterquiliniis mortuos ſepeliebant, ſicut *Sabæi*, ſive *Nabathæi*. Alii canibus, & beſtiis defunctorum corpora devoranda relinquunt, ſicut *Hircani*, & *Bactriani*, qui publicos, aut domeſticos alunt canes, quos *ſepulcrales* vocant, a quibus poſt mortem lanientur, hancque optimam cenſent ſepulturam. Ab hoc ritu parum diſtat ritus *Caſpiorum*, qui viros jam ſeptuagenarios fame enectos in ſolitudinem ejiciunt, eminuſque ſpectantes ſi a feretro eos ab avibus detrahi videant, prædicant beatos: ſin a feris, aut a canibus, non item infelices, ſi omnino non detrahantur, infelices illos putant. Alii populi defunctos comburebant, ſicut veteres Romani. Alii denique mortuorum corpora aromatibus, & unguentis condire conſueverant, ſicut Ægyptii, & Judæi, cum hoc tamen diſcrimine, quod Ægyptiorum conditura intrinſecus fieret, ventre exenterato, & cerebro per nares extracto; Judæi vero unguenta, & aromata extrinſecus admoverent, ſicut erudite obſervat *Caſaubonus* Exercit. 16. in Annales Baronii. Plura circa illos ritus, qui a diverſis populis in ſeppeliendis defunctorum corporibus adhiberi ſolebant, legi poſſunt apud *Joannem Nicolai* lib. 2. *de ſepulcris Hebræorum*; & apud *Gregorium Lilium Giraldum* in libello *de vario ſepeliendi ritu*. His prænotatis.

DICO PRIMO: *Chriſtum, juxta Judæorum ritum, qui ceteris aliis longe convenientior eſt, fuiſſe ſepultum.*

Hæc aſſertio manifeſte colligitur ex Scriptura Sacra *Joannis* cap. 19. ubi hæc verba leguntur: *Venit ergo*, ſcilicet Joſeph Arimathæus, *& tulit corpus Jeſu. Venit autem Nicodemus, qui venerat ad Jeſum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quaſi libras centum. Acceperunt ergo corpus Jeſu, & ligaverunt illud linteis, cum aromatibus, ſicut mos erat Judæis ſepelire*. Quibus verbis Sacer Evangeliſta non ſolum innuit, Chriſtum juxta ritum Judæorum fuiſſe ſepultum, verum etiam præcipuas ipſius ſepulturæ deſcribit circumſtantias, quas hic breviter expendemus. In primis, oſtendit *S. Joannes*, quinam fuerint ſepulturæ Chriſti Pollinctores, ſeu Curatores, *Joſephus* ſcilicet *Arimathæus*, dives, & nobilis Decurio, ideſt, vir Senatoria dignitate illuſtris, qui corpus Jeſu petiit a Pilato, illudque ſepeliendi poteſtatem impetravit; & *Nicodemus Princeps Judæorum*, qui veritus Judæorum odia, noctu ad Chriſtum prima vice veniſſe dicitur, poſtea vero in publico Senatu eum confeſſus eſt. Decebat autem, ut Magnates Chriſtum ſepelirent eo modo, quo honoratiſſimi, & ſpectatiſſimi viri apud Judæos ſepeliri conſueverant, ut contra intentionem Judæorum in tam honorifica ſepultura cunctis innoteſceret virtus morientis Chriſti. *Laudabiliter* igitur, ut ait *S. Auguſtinus* lib. 1. de Civit. Dei cap. 23. *commemorantur in Evangelio, qui corpus ejus de Cruce acceptum, diligenter, atque honorifice tegendum, ſepeliendumque curarunt*. Secundo, *S. Joannes* aromata, quibus Joſephus, & Nicodemus Corpus Chriſti inunxerunt, ad duas ſpecies revocat, *myrrham* ſcilicet & *aloem*, tum quia hæc aromata, cum ſint ſucci amariſſimi, & vim habeant corpora a vermibus, & putredine liberandi, ad uſum unguendorum corporum optima habebantur. Nec enim Judæi modo, ſed Ægyptii, Siri aliæque nationes ex inveterata traditione myrrha, & aloe corpora defunctorum imbuere ſolebant, ut ea a putredine illæſa ſervarent. Tum quia etiam, myrrha, & aloes, ut ait *S. Thomas*, propter ſui amaritudinem ſignificant pœnitentiam, per quam pœnitens peccata ſua amariſſime deplorat, carnis vitia per abſtinentiam mortificat, & in ſeipſo Chriſtum conſervat abſque corruptione peccati: odor vero aromatum ſignificat bonam famam. Quiſquis ergo myrrham, & aloen ſepulturæ Chriſti ſuis meditationibus perluſtraverit, omnem dabit operam ut ſuam membra mortificet, memor illius Moniti Apoſtolici: *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram*. Tertio, aſſerit *S. Joannes*, Joſephum, & Nicodemum ligaſſe Corpus Jeſu *linteis*,

qua

qua in re non adverſatur aliis Evangeliſtis, qui tradunt, Joſephum Corpus Jeſu involviſſe in Syndone munda, nam, ut ait *S. Auguſtinus* lib 6. de Conſenſu Evang. cap. 23. *Licet Joſeph involverit in Syndone, propterea non prohibetur intelligere, quod & alia lintea poſtea addita fuerint a Nicodemo, videlicet Sudarium, quod capiti adhibebatur, & Inſtitæ quibus totum corpus alligatum eſt; unde etſi una Syndon fuit, veriſſime dici potuit, ligaverunt eum linteis.* Mos quippe erat apud Judæos Sudario, ſive linteolo operiendi faciem mortuorum, & corpora a pedibus uſque ad fauces Inſtitis obvinciendi, non ſecus ac infantium, qui adhuc in cunis ſunt, corpora involvuntur, & circumligantur, unde *Joannis* cap. 11. de Lazaro dicitur, quod ad Chriſti vocem e momento *prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus Inſtitis, & facies illius Sudario erat ligata.* Erant autem *Inſtitæ*, faſciæ latæ uno & altero digito, quarum figuram exhibet *P. Lamy* in ſua Concordia Evangelica: conſuli etiam poteſt eruditus *P. Chifflethius* lib. de Linteis Sepulcralibus Chriſti pag. 22. ubi probabilius eſſe putat in Chriſti funeratione præter Sudarium, & Inſtitas, alia adhibita eſſe linteamina, indeque contigiſſe, ut plura Chriſti Sudaria diverſis in locis reperiantur. Denique, *S. Joannes* ait, eo in loco, ubi Chriſtus Crucifixus eſt, fuiſſe hortum, & in illo horto monumentum novum, in quo Corpus Chriſti conditum eſt. Quæ circumſtantiæ latentem habent ſignificationem. Nam per hortum, inquit *Sanctus Thomas*, ſignificatur, nos per mortem, & ſepulturam Chriſti liberari a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto Paradiſi terreſtri commiſſum. Per monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat, vel deſignatur Mariæ Virginalis uterus, in quo nullus, præter Chriſtum, conceptus fuit; vel ſignificatur, omnes Fideles per ſepulturam Chriſti nova vita donari, peccati morte, & corruptione deſtructa; vel denique comprobatur veritas reſurrectionis Chriſti, ſi enim monumentum, in quo tumulatus eſt Chriſtus Dominus, non fuiſſet novum, potuiſſent Judæi dicere non Chriſtum, ſed alium quempiam antehac ibi ſepultum reſurrexiſſe. Duas alias circumſtantias circa monumentum Chriſti refert *S. Matthæus* c. 27. videlicet, quod eſſet *alienum* & *in petra exciſum*. Fuit alienum, tum quia, ſicut Chriſtus natus eſt, & vixit pauper, non habens ubi reclinaret caput ſuum, ita nudus in Cruce mortuus eſt, & a Joſepho Arimathæo coopertus eſt, nec proprium habere voluit ſepulcrum. Tum quia etiam omnes alii mortui, cum habitent in regione umbræ mortis, Sepulcrorum ſunt inquilini, *& ſepulcra eorum domus illorum in æternum*, ut dicitur Pſalm. 140. at Chriſtus ſolus *inter mortuos liber*, in regione mortis peregrinus fuit, per illam duntaxat tranſiit, tertia die devicta morte ſurrecturus: *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* Hinc *Sanctus Ambroſius* lib. 10. in Lucam eleganter ait: *Non habebat Chriſtus tumulum ſuum, tumulus his paratur, qui ſub lege ſunt mortis; victor mortis tumulum ſuum non habet: quæ enim communio tumulo & Deo?* In petra autem fuit exciſum monumentum Chriſti, ne, ſi ejus corpus humi conditum fuiſſet, anſam, & occaſionem arripuiſſent protervi Judæi dicendi illud e terra per cuniculos fuiſſe effoſſum atque ſic raptum a Diſcipulis, eadem de cauſa ingens ſaxum appoſitum eſt Chriſti ſepulcro, quod non abſque auxilio plurimorum poterat referari, ut evidentius pateret veritas reſurrectionis. Hæc paucis verbis *Cornelius Janſenius*, Epiſcopus Gandavenſis, cap. 144. ſuæ *Concordiæ Evangelicæ* complectitur, oſtenditque, Sepulcrum Chriſto divinitus paratum, eas habuiſſe conditiones, quæ ejus dignitati, & reſurrectionis adſtruendæ fidei maxime congruebant: *Quod enim*, inquit, *monumentum illud novum erat, ſic ut in illo nondum quiſquam poſitus fuerat, quodque exciſum fuerat e petra ut ejus congruebat dignitati, ita & ad reſurrectionem confirmandam non parum faciebat. Quia enim novum erat, non poterant dicere Judæi alium quampiam ibi ſepultum reſurrexiſſe. Quia exciſum fuit e petra, non poterant dicere, corpus e terræ*

per-

per cuniculos effoſſum, atque ſic raptum a Diſcipulis. Conveniebant autem hæ conditiones etiam ad deſignandum uterum virginalem, ex quo primo Dominus natus prodiit in mundum, ſicut e Sepulcro per reſurrectionem renatus, ſecundo prodiit in mundum. Intactus enim fuit is uterus, ac plane veluti e petra exciſus, quia nequaquam, ut terra, humore carnalis concupiſcentiæ madefactus, atque in Virginitatis propoſito firmiter inſtar petræ ſolidatus, ita ut dicere poſſet: Virum non cognoſco. Et quidem uterus ille Joſepho cuidam videbatur per deſponſationem paratus, ſed per præoccupationem Spiritus Sancti factus eſt uterus Chriſti: ita & Sepulcrum hoc, alteri Joſepho paratum, divina diſpoſitione factum eſt Chriſti. De muniendi Sepulcri Domini cura atque diligentia a Judæis adhibita hæc refert *Nicephorus Callixtus* lib. I. Hiſtoriæ Eccleſ. cap. 32. *Traditum nobis eſt*, inquit, *ab antiquis, Judæos lapidem eum, qui in ſalutiferum illud ſepulcrum pro operculo poſitus fuerat, ad ſummum Monumenti labrum, petramque illi inferne ſe conjungentem, ferramentis quibuſdam fabrili lapicidarum arte perforaſſe, ferrumque ingens a fabro ex propinquo acceptum, per utriuſque foramen immiſiſſe, & in circi ſive anuli formam circumegiſſe, atque ita firmiter capitibus commiſſis, omni ex parte quaſi vinculum circumduxiſſe, ut lapis qualicumque modo, loco ſuo revelli, aut ſaltem ratione aliqua moveri, niſi arte quapiam, & vi adhibita, neceſſario aut ferrum confringeretur, aut petra perrumperetur, non potuerit; atque ad hunc modum cum magna cura, atque ſigno appreſſo, cum Sepulcrum firmiſſime communiſſent, cuſtodia inſuper competenti adhibita, eos abiiſſe.*

DICO SECUNDO: *Divinitatem nec ab anima, nec a corpore, nec a Sanctiſſimo Chriſti Sanguine fuiſſe in triduo mortis ſeparatam*. Ita *Sanctus Thomas* 3. part. q. 50. art. 2. & 3.

Antequam probetur hæc aſſertio, non abs re erit obſervare, gravem de Sanguine Chriſti, utrum videlicet in triduo mortis fuerit Verbo Divino hypoſtatice unitus, vel ab eo ſeparatus? circa annum Chriſti 1451. FF. Minores inter & Prædicatores emerſiſſe Controverſiam, quæ ad tempus ſopita eſt, ſed poſtea recruduit, ac vehementius exarſit, magnoque hinc inde animorum æſtu coram Pio Secundo, Summo Pontifice, ventilata fuit. Contendebant Franciſcani, Sanguinem Chriſti in Paſſione effuſum a divinitate fuiſſe ſeparatum, & ideo in triduo mortis non fuiſſe adorandum, ſicut refert *Vvadingus* in Annalibus Minorum ad annum 1463. Id autem ex adverſo poſt Sanctum Thomam pernegabant Dominicani: gliſcente itaque contentione, & in ſchiſma populo diſtracto, nec valente Epiſcopo loci tumultum ſedare, res ad Apoſtolicam Sedem remiſſa eſt. Huic igitur enatæ controverſię ultimam diem impoſiturus Pius Secundus, Pontif. Maximus, Præfectis Generalibus utriuſque Ordinis mandavit, ut doctiſſimos Theologos Romam mitterent, quos in feſto Natalis Domini patienter auſculavit tribus diebus in Palatio Apoſtolico diſputantes, præſentibus Cardinalibus, Epiſcopis, ac divini, & humani Juris Doctoribus. Finita triduana diſputatione, Summus Pontifex cum Cardinalibus rem pleriſque diebus tractavit, & tandem poſt maturum examen, poſt librata omnia ab utraque parte adducta momenta, una cum majori parte, Prædicatorum ſententiæ adhæſit, a promulgando tamen Decreto abſtinuit, ne multitudo FF. Minorum, cujus id ætatis contra Turcas prædicatio erat neceſſaria, offenderetur; unde in aliam tempeſtatem opportuniorem ſanciti Judicii promulgatio miſſa eſt. Quapropter, hæc Controverſia de Sanguine Chriſti in triduo mortis, eumdem ferme nacta eſt exitum, quem poſtea habuit famoſa de auxiliis divinis Controverſia excitata Dominicanos intere & Jeſuitas. Nam ſicut Paulus V. occultis rationibus permotus, Pontificii jam delineati diplomatis promulgationem miſit in aliud tempus, atque interim partes diſſidentes, futuri judicii expectatione ſuſpenſas, quieſcere juſſit: ita ſimiliter Pius II. propter rationem mox allatam, in aliud tempus deciſionem litis diſtulit, vetuitque, ne quis opinionem negantem, Sanguinem Chri-

ſti in triduo Paſſionis a corpore ſeparatum, divinitati unitum permanſiſſe, tanquam hæreticam proſcriberet, donec per Sedem Apoſtolicam quid in hujuſmodi quæſtione cenſendum eſſet, definiretur. Ceterum, ex accurata narratione probatæ fidei Hiſtoricorum *Spondani*, *Bzovii*, & *Odorici Rainaldi* ad annum Chriſti 1463. manifeſto liquet, Pium Secundum, & majorem partem Cardinalium in Dominicanorum deſcendiſſe ſententiam, ſuſpenſo tamen, propter temporis circumſtantias, decretorio judicio, eoque in aliud tempus procraſtinato. Hac præmiſſa hiſtorica obſervatione.

Probatur noſtra aſſertio multis momentis. Primo, quia Scriptura Sacra pluribus in locis tribuit Sanguini Chriſti in Cruce pro nobis fuſo remiſſionem peccatorum, & generis humani redemptionem. *Matthæi* cap. 26. *Hic eſt Sanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Et 1. Petri cap. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis, ſed pretioſo Sanguine Agni immaculati*. Porro, remiſſio peccatorum, & generis humani redemptio Sanguini Chriſti effuſo tribui non poſſent, ſi Sanguis Chriſti in triduo mortis non fuiſſet Verbo Divino hypoſtatice unitus. Secundo, ea, quæ conveniunt Corpori, & Animæ Chriſti, non dicuntur de Filio Dei, niſi ratione unionis hypoſtaticæ, ſicut docent omnes Theologi, atqui id quod convenit Corpori, & Animæ Chriſti poſt mortem dicitur de Filio Dei, dicimus enim in fidei noſtræ Symbolo Filium Dei conceptum, natum eſſe ex Virgine, paſſum, mortuum, ſepultum, deſcendiſſe ad inferos, ergo Verbi Divini hypoſtaſis non fuit in triduo mortis a Corpore, & Anima Chriſti ſeparata. Tertio, huic doctrinæ patrocinantur Sancti Patres tam Græci, quam Latini, *Sanctus Athanaſius* lib. *de ſalutari adventu Chriſti* contra Apollinariſtas diſputans, & *Sanctus Gregorius Nyſſenus* Orat. 1. contra Eunomium, Arii Diſcipulum, ſcribens: negant ideo in Chriſto Verbum Divinum vices Animæ ſupplere potuiſſe, quia ſi Verbum Divinum in Chriſto loco Animæ fuiſſet, nec mortalis, nec mortua unquam extitiſſet caro Chriſti, cum nulla quantacumque vis potuerit Deitatem Verbi ab aſſumpta carne divellere; hoc autem argumentum elumbe omnino eſſet, ſi Verbi Deitas a Corpore & Anima Chriſti fuiſſet in triduo mortis ſeparata. Inter Patres Latinos *Sanctum Hilarium*, unum inſtar omnium, proferre abunde ſufficiet, ille quippe lib. 10. de Trinit. n. 65. ait: Quod *unus atque idem eſt deſcendens, & aſcendens, unus quoque nobis Jeſus Chriſtus, & Dei Filius, & hominis filius, & verbum Deus, & homo caro, & paſſus, & mortuus, ſepultus, & reſurgens, & in Cœlos receptus, & ſedens ad dexteram Dei; habens in ſe uno eodemque per diſpenſationem, atque naturam, in Dei forma, & in forma ſervi, ſine aliqua ſui partitione, quod homo eſt, & diviſione, quod Deus eſt*. Quibus verbis luculenter docet Sanctus Hilarius, Chriſtum nec in Paſſione, nec in morte fuiſſe diviſum, ac ſubinde Verbi Deitatem a carne & Anima Chriſti etiam in ſepulcro non fuiſſe ſeparatam. Quarto, *Clemens Sextus* Romanus Pontifex, in Extravag. *Unigenitus*, ait, Chriſtum Dominum in Cruce *non guttam Sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis ſuffeciſſet, ſed velut quoddam profluvium effudiſſe;* ubi hæc verba *propter unionem ad Verbum*, aperte innuunt, Sanguinem Chriſti etiam in triduo mortis Verbo Divino fuiſſe hypoſtatice unitum. Quinto, hoc eſt commune Theologorum Effatum, quod circumfertur ſub nomine Sancti Damaſceni, *Verbum Divinum, quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit;* porro, ſi in triduo mortis Corpus, & anima & Sanguis Chriſti non fuiſſent Verbo Divino hypoſtatice unita, dimiſiſset Verbum Divinum in triduo mortis id, quod ſemel aſſumpſerat, nimirum Animam, Corpus, & Sanguinem. Denique, Cardinalis *Palavicinus* tom. 3. Hiſt. Concil. Trident. lib. 17. capit. 6. num. 6. editionis latinæ Antuerpienſis, refert quod, cum Frater *Amans Brixianus*, Servita, Epiſcopi Sebenicenſis Theologus, inter di-

diſputandum . in Concilio Tridentino dixiſſet : *Corpus Chriſti demortui ſejunctum fuiſſe a Divinitate*, ingens a Theologis , qui aderant , & in ſubſelliis excitatus ſit ſtrepitus , ita ut omnes ſe ab hac opinione vehementer abhorrere palam ſignificaverint , eamque magno fragore exploſerint . Mentem Patrum , & Theologorum Concilii Tridentini diſerte explicat ejuſdem Concilii Catechiſmus in expoſitione quarti Articuli Symboli , ubi hæc habet ; *Quare cum Jeſum mortuum eſſe diximus , id ſignificamus , ejus Animam a Corpore diviſam eſſe , nec tamen concedimus divinitatem ſejunctam Corpore ; quin potius conſtanter credimus , & confitemur , Anima ejus a Corpore diviſa , divinitatem tum Corpori in ſepulcro , tum Animæ apud inferos conjunctam ſemper fuiſſe*. Ex his ergo momentis certo colligitur , Verbum Divinum in Triduo mortis non fuiſſe a Corpore , Anima , & Sanguine Chriſti ſeparatum .

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo : multi Sancti Patres docent , Verbum Divinum a carne Chriſti mortua fuiſſe ſeparatum ; ergo hęc ſententia erroris inſimulari non debet. Prob. ant. *Sanctus Ambroſius* lib. 10. in Lucam exponens hęc verba *Matthæi : Clamans voce magna emiſit ſpiritum* , hęc habet : *Clamavit homo ſeparatione divinitatis moriturus , nam cum divinitas a morte libera ſit , utique mors eſſe non poterat , niſi vita diſcederet , quia vita divinitas eſt* . *Sanctus Hilarius* Can. 33. in *Matth.* hæc verba : *Deus meus quare me dereliquiſti ?* ſic interpretatur : *Clamor vero ad Deum Corporis vox eſt , recedentis a ſe divinitatis conteſtata diſſidium* . His ſimilia habent *Sanctus Epiphanius* hereſi 69. quę eſt *Arianorum* , & *Leporius* in libello emendationis, cui Sanctus Auguſtinus , aliique Epiſcopi ſubſcripſerunt , ut videre eſt in Epiſtola apud *Sanctum Auguſtinum* 219. ergo ex Sanctis Patribus Verbi deitas tempore paſſionis diſceſſit a Corpore , quod aſſumpſerat.

Reſpondent quidam Theologi : Sanctos Patres in objectione laudatos exiſtimaſſe quidem Verbum Divinum a carne Chriſti diſceſſiſſe, ſed in ſenſu longe diverſo ab eo , quem Ariani , & Apollinariſtę Hæreticis propugnabant . Nam primo, Ariani , & Apollinariſtæ docentes Verbum Divinum fuiſſe in Chriſto loco Animæ , dicebant Verbi divinitatem , quaſi infirmam , & trepidam , ne ſibi mors & paſſio ſuſtinendæ eſſent , a Chriſto paſſuro diſceſſiſſe ; at Sancti Patres in objectione citati , dum dicunt Verbum Divinum a carne Chriſti receſſiſſe , hanc tantum innuunt rationem , quod tanta ſit divinitatis virtus, ut mortem , quam Chriſtus ad implendam Patris voluntatem ſubire decreverat , Corpori cum ea conjuncto contingere non poſſe arbitrentur. Secundo , Ariani , & Apollinariſtę Verbum Divinum a carne Chriſti ante mortem, immo ante paſſionem fuiſſe ſeparatum ſomniabant , at Sancti Patres in objectione citati docent duntaxat, in ipſa morte deitatem Verbi a carne Chriſti fuiſſe ſeparatam . Ex quo maximum illud inter utroſque extat diſcrimen , quod cum hi Hæretici merum hominem , illi autem Sancti Patres verum Deum pro nobis paſſum , ac mortuum eſſe conſtituant , a Sanctis Patribus infinitum , ab Hæreticis finitum ponatur redemptionis noſtræ prętium . Denique , Ariani , & Apollinariſtæ totum hominem Chriſtum a divinitate deſertum , ac ſeparatum eſſe contendebant , ſed Sancti Patres in objectione adducti non negabant , Verbi deitatem ſaltem cum Anima Chriſti , morte intercedente , illæſam, ac unitam permanſiſſe.

Verum , non placet hęc Theologorum reſponſio . Nam quamvis non inficias eam , adhibita ſemel illa interpretatione , huic ſententiæ de diſceſſione Verbi Divini a corpore Chriſti nullam Hæreſeos notam inuri poſſe, eam tamen falſam, & improbabilem eſſe propter momenta ſuperius adducta aſſerere nullus dubito , nec unquam adduci potero ut cre-

credam, Sanctos illos Patres in eam iviſſe ſententiam.

Reſpondeo igitur cum *Sancto Thoma* 3. part. queſt. 50. artic. 2. ad. 1. derelictionem illam, de qua loquuntur hi Sancti Patres, non eſſe referendam ad ſolutionem unionis perſonalis, ſeu ad diſceſſionem deitatis Verbi a carne Chriſti, ſed ad hoc referendam eſſe, quod Deus Pater Chriſtum Filium ſuum acerbæ paſſioni tradiderit, nec eum a cœco perſequentium furore liberaverit, quaſi poſt aulęa latens, hanc Tragędiam inſpexiſſet. Unde *derelinquere*, nihil aliud ſibi vult, quam non protegere a perſequentibus. Quando igitur Sancti Patres explicantes hęc Pſalmiſtę verba: *Deus meus, quare me dereliquiſti?* dicunt, moriturum Corpus Chriſti a Verbo Divino fuiſſe deſertum, hoc unum dumtaxat volunt, videlicet, Verbum Divinum paſſionis doloribus, diręque morti Corpus Chriſti permiſiſſe, a quibus, tamen, ſi voluiſſet, ſpeciali protectione, & omnipotentia ſua illud facili negotio liberare potuiſſet. *Tradi Dominum paſſioni*, inquit *Sanctus Leo Papa* ſerm. 66. de Paſſione, *tam fuit paternæ, quam ipſius voluntatis: ut eum non ſolum Pater deſereret, ſed etiam ipſe ſe quadam ratione deſereret, non trepida diſceſſione, ſed voluntaria ceſſione. Continuit enim ſe ab impiis Crucifixi poteſtas; & ut diſpoſitione uteretur occulta, uti noluit virtute manifeſta.*

Arguitur ſecundo: Chriſtus *Joannis* cap. 10. dicit: *Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam a me ipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, atqui ponere animam ſuam, idem eſt, ac eam a ſe ſeparare; ergo Anima Chriſti, imminente morte, fuit a Verbo Divino ſeparata.

Reſpondeo cum *Sancto Auguſtino* Tract. 47. in Joannem: non Verbum Divinum, ſed carnem poſuiſſe Animam ſuam, inquirit enim ibi Sanctus Doctor, cum Chriſtus ſit ſimul Verbum, Anima, & caro, *utrum ex eo, quod eſt Verbum, ponat Animam, an ex eo, quod eſt Anima, an iterum ex eo, quod eſt caro?* Cui difficultati hoc pacto reſpondet: *Si dixerimus quod Verbum Dei animam poſuit, ſequitur quod aliquando Anima illa ſeparata eſt a Verbo, quod eſt falſum; mors enim Corpus ab Anima ſeparavit, a Verbo autem animam ſeparatam non dico: ſi vero dixerimus quod ipſa ſe Anima ponat, ſequitur, quod Anima a ſe ſeparata ſit; quod eſt abſurdum: relinquitur ergo quod caro Animam ſuam ponit, & iterum eam ſumit, non poteſtate ſua, ſed poteſtate Verbi inhabitantis carnem.* Ex hac reſponſione Sancti Auguſtini facile colligitur, idem numero fuiſſe Corpus Chriſti viventis, ac mortui, non quidem identitate formę, nam Corpus Chriſti mortui fuit ab Anima ſeparatum, ſed identitate ſuppoſiti, quia non habuit aliam hypoſtaſim Corpus Chriſti vivum, & mortuum, pręter hypoſtaſim Verbi divini, ficut docet *S. Thomas* 3. q. p. 50. art. 2. & 5.

Arguitur ultimo: Multæ Sanguinis Chriſti guttæ in terris remanſerunt, quę etiamnum in quibuſdam *Eccleſiis* pro ſacris reliquiis conſervantur, ut videre eſt in ſacra Spina, quę Pariſiis in Sacello Regio Sanctę Cappellę aſſervatur: in Lancę ferro, quod viſitur Romę; in ſacra ampulla, quę in Provincia apud Sanctum Maximinum in Eccleſia Fratrum Prędicatorum colitur; in Sudario, quod extat apud Veſuntinos; nec non in aliis Dominicę Paſſionis inſtrumentis: ergo ſaltem cum illis guttis Sanguinis Chriſti Verbum Divinum non remanſit hypoſtatice unitum, ſed ab illis potius fuit omnino ſeparatum.

Reſpondeo primo cum *Sancto Thoma* 3. part. quæſt. 54. artic. 2. ad 2. quod totus Sanguis, qui de Corpore Chriſti fluxit, cum ad veritatem humanę naturę pertineat, in Corpore Chriſti reſurrexit: & eadem ratio eſt de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanę naturę pertinentibus. Sanguis autem ille, qui in quibuſdam Eccleſiis pro reliquiis conſervatur, non fluxit de latere Chriſti; ſed miraculoſe dicitur effluxiſſe de quadam Imagine Chriſti percuſſa. Hactenus Sanctus Thomas.

Reſpondeo ſecundo cum doctiſſimis Theologis, illas Sanguinis Chriſti guttulas,

tulas, quæ ſecundum ſe non pertinebant ad illius Corporis integritatem, nec ei iterum in reſurrectione erant conjungendæ, remanſiſſe in terris, quia licet Verbum Divinum ſemper fuerit hypoſtatice unitum illis partibus, quæ ad Corporis Chriſti integritatem pertinebant, quæque cum in illo reſurrectione denuo conjungi debebant, non fuit tamen ſemper unitum illis partibus, quæ ad integritatem Corporis Chriſti non pertinebant, & quæ cum illo in reſurrectione non erant conjungendę, cujuſmodi ſunt guttulæ iſtæ ſanguinis, capilli e capite defluentes, reſecti ungues, ſine quibus Corpus Chriſti integrum, omnibuſque ſuis partibus abſolutum reſurrexit.

QUÆRES PRIMO: *Quamdiu Chriſtus remanſerit in ſepulcro?*

Reſpondeo cum *S. Thoma* 3. part. q. 51. art. 4. Chriſtum remanſiſſe in ſepulcro una die integra, & duabus noctibus, ideſt, toto Sabbato, illiuſque nocte precedente, & nocte Dominicę. Unde quando *Matthæi* cap. 12. dicitur: *Sicut fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*, ibi pars ſumitur pro toto. Hinc S. Leo Serm. 1. de Reſurrectione ait: *Ne turbatos Diſcipulorum animos longa mæſtitudo cruciaret, denunciatam tridui moram mira celeritate breviavit, ut dum ad integrum diem pars prima noviſſima, & pars tertii prima concurrit, & aliquantulum temporis ſpatio decideret, & nihil dierum numero deperiret*. Ut igitur quam primum triſtitiæ lætitia, opprobrio gloria, dolori incorruptibilitas, morti nova reſurrectionis vita, & ſepulturę aſcenſio ſuper omnes Cœlos ſuccederet, tridui moram Chriſtus mira celeritate breviavit. Dicitur tamen tribus diebus manſiſſe in ſepulcro, quia in eo jacuit in extrema diei Veneris parte, tota diei Sabbati, & prima parte diei Dominicę, & ſimiliter tribus noctibus fuit in ſepulcro. Eamdem interpretationem adhibent Sancti Patres *Hieronymus*, *Auguſtinus*, & *Doctor Angelicus*. Omnino autem improbabilis eſt ſententia *Langii*, & aliorum, qui ut probent, Chriſtum tribus diebus, totidemque noctibus integris in ſepulcro permanſiſſe, ſtatuunt, Chriſtum Dominum non feria ſexta, ſeu die Veneris, ſed feria quinta, ideſt die Jovis, paſſum, & ſepultum eſſe; hęc, inquam, ſententia omnino improbabilis eſt: primo, quia Chriſtus, teſte Scriptura Sacra, mortuus, & ſepultus eſt in die *Paraſceves*, feria autem ſexta, ſeu dies Veneris, apud Judęos *Paraſceve* appellatur. Secundo quia etiam conſtat ex Scriptura Sacra diem, qui emortualem Chriſti diem ſubſequutus eſt, fuiſſe Sabbatum, quo, ut dicit *S. Lucas*, Mulieres ſiluerunt, ideſt quieverunt, eoque tranſacto, emerunt aromata. Tertio, ea Judęos inceſſit Sabbati religio, ut nollent damnatorum corpora, die qua Criſtus crucifixus eſt, manere in Cruce, itaque *rogaverunt Pilatum, ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur*. Jam vero nulla Judęis timendi cauſa fuiſſet, ne Sabbato adhuc corpora penderent, ſi die Jovis, ſeu Feria 5. Chriſtus in Crucem actus fuiſſet, cum, intemerata Sancti diei Sabbati religione, corpora potuiſſent quinta, ſextaque feria ad ſextam uſque horam pomeridianam in Cruce remanere. Quarto, Jeſum Chriſtum paſſum fuiſſe, circiter meridie Ferię 6. ſeu diei Veneris, & veſpera ejuſdem diei ſepultum fuiſſe, luculenter indicat S. Joannes cap. 19. verſ. 41. & 42. dicens: *Erat autem in loco, ubi crucifixus eſt* (Jeſus) *hortus, & in horto monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo propter Paraſceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, poſuerunt Jeſum*. Quibus verbis palam innuit, *S. Joannes*, propter viciniam ſeptimę Ferię, ſeu propter Sabbatum, quo Judęis operari nefas eſt, Corpus Chriſti Domini in remotiorem locum transferri haud potuiſſe. Quę tamen ratio eſſet omnino abſona, ſi Chriſtus Dominus fuiſſet Feria quinta, ſeu die Jovis, crucifixus; quaſi vero pars quintę Ferię, & integra ferme Feria ſexta ſatis non potuiſſet prębere temporis ad Corpus Chriſti efferendum in remotius ſepulcrum. Denique, Chriſtum Dominum crucifixum eſſe Feria ſexta, ſeu die Veneris, & non Feria quin-

ta, ſeu die Jovis, conſtans eſt ſententia Sanctorum Patrum, qui ad tempora Apoſtolorum propius accedunt; *Sanctus Ignatius*, Martyr, in Epiſtola ad Trallianos ait: *Die ergo Paraſceves*, quæ eſt dies Veneris, *tertia hora accepit ſententiam* (Chriſtus) *a Pilato .... Continet ergo dies Paraſceves Paſſionem ejus, Sabbatum vero ſepulturam & requiem, Dominica autem reſurrectionem. Sanctus Juſtinus*, Martyr, in Apologia 2. hæc hadet. *Pridie Saturni diei, Jeſus in Crucem actus eſt, & poſtridie ejuſdem, qui ſcilicet Solis eſt dies, Apoſtolis & Diſcipulis apparuit.* Auctor Quæſtionum & Reſponſionum apud *Sanctum Juſtinum* Quæſt. 65. *Pilatus*, inquit, *Jeſum acceptum diluculo Paraſceves, hora ſexta ejus diei Cruci affixit*. Poſtremo, *Sanctus Irenæus*, Lugdunenſis Epiſcopus, idem teſtatur his verbis: *Dominus venit ad Paſſionem pridie ante Sabbatum, quæ eſt Sancta Conditionis dies, in qua homo plaſmatus eſt, ſecundum plaſmationem eam, quæ eſt a morte, per ſuam paſſionem donans*. Interpretatio itaque *Langii* circa hæc verba *Matthæi* cap. 12. *Sicut fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*, repudianda eſt, & ſtandum priori interpretationi, quam poſt Sanctos Patres tradit *Sanctus Thomas* loco mox laudato, ubi etiam addit, conveniens fuiſſe, ut Chriſtus una die, & duabus noctibus maneret in ſepulcro, quia *per mortem Chriſti liberati ſumus a duplici morte, ſcilicet a morte animæ, & a morte corporis: & hoc ſignificatur per duas noctes, quibus Chriſtus in ſepulcro permanſit: mors autem ejus, quia non fuit ex peccato proveniens, ſed ex charitate ſuſcepta, non habuit rationem noctis, ſed diei, & ideo ſignificatur per diem integrum, quo Chriſtus fuit in ſepulcro*.

QUÆRES SECUNDO: *Utrum Corpus Chriſti in ſepulcro fuerit corruptum, & in cineres ſolutum?*

Reſpondeo cum *Sancto Thoma* 3. part. quæſt. 51. art. 3. conveniens fuiſſe, ut non corrumperetur, & in cineres ſolveretur Corpus Chriſti jacens, in ſepulcro. Primo, quia licet Corpus Chriſti, quantum ad conditionem naturæ paſſibilis ante reſurrectionem potuerit corrumpi, ut definitum eſt contra *Julianum*, Halicarnaſſi Epiſcopum, aliosque Hæreticos, qui Corpus Chriſti ante reſurrectionem incorruptibile fuiſſe dictitabant, virtus tamen divina ſicut ipſum a morte ad vitam revocavit, ut firmam nobis futuræ reſurrectionis ſpem faceret, ita & præſtitit ut Corpus Chriſti non incurrerit maledictum illud Geneſis cap. 3. *Pulvis es, & in pulverem reverteris*, ipſumque a putrefactione reddidit immune, ne mors naturæ ipſius infirmitati adſcriberetur. Eadem de cauſa noluit Chriſtus mori ex morbo, ſed ex paſſione illata, cui ſe lubens obtulit. Hæc ratio quam ſuppeditat *Sanctus Thomas*, dubio procul præferenda eſt rationi, quam apud noſtrum *Medinam* adducit *Durandus*, aſſerens, ideo Corpus Chriſti non fuiſſe in ſepulcro corruptum, quia Verbum Divinum noluit aſſumere illam corruptibilitatem, quæ ex peccato originali proficiſcebatur, quamvis aſſumpſerit mortem; hæc ſiquidem *Durandi* ratio aperte falſi convincitur; nam, ut optime ait *Medina*, quanquam Chriſtus fuerit peccati originalis expers, mortem tamen incurrit, ita ut, ſi violenter non fuiſſet occiſus, naturaliter mortuus eſſet, & in ſenium veniſſet, eoque mortuo, corpus ipſius fuiſſet natura ſua in cineres ſolutum, niſi divina virtus obſtitiſſet. Hæc noſtri *Medinæ* doctrina egregio confirmari poteſt teſtimonio *Sancti Auguſtini*, qui lib. 2. *de Peccatorum meritis & remiſſione* capit. 29. hæc habet: *Quia in eo*, ſeu Chriſto, *erat ſimilitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipſa exorſus infantia, ut ad mortem videatur, etiam ſeneſcendo, illa caro perveniri potuiſſe; niſi juvenis fuiſſet occiſus*. De corruptibilitate carnis Chriſti ante reſurrectionem, legi poteſt *Leontius* libr. 2. de tribus, quos edidit contra *Neſtorium*, & *Eutychem*, ubi late probat, aſſumptam hominis a Ver-

Verbo Divino naturam fuiſſe per ſe corruptelæ obnoxiam, omniaque diluit argumenta, quæ ab *Aphtardocetis*, qui a Juliano, Halicarnaſſæo, Hæretico Euthichiano, propagati ſunt, proponebantur. Secundo, incorruptibilitatem carnis Chriſti in ſepulcro aperte declarat vates Regius Pſal. 15. ubi de Chriſto loquens, ait: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Non me latet, *Hugonem Grotium* hoc Pſalmiſtæ vaticinium, juxta ſenſum litteralem, & hiſtoricum, non de Chriſto Domino, ſed de Davide Rege fuiſſe interpretatum, ſed hæc Judaizantis *Grotii* interpretatio falſi nullo negotio convincitur, tum quia S. Petrus Actorum cap. 2. hoc Pſalmiſtæ vaticinium in Chriſto complementum ſuum habuiſſe diſerte teſtatur his verbis: *Providens Pſalmiſta David, locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem*; tum quia etiam, Davidem in ſepulcro, more ceterorum hominum, computruiſſe nullus dubitat; tum quia denique, Sancti Patres, qui diſputarunt contra Arianos, & Appollinariſtas aſſerentes, Verbum Divinum in Chriſto loco animæ fuiſſe, hoc Pſalmiſtæ vaticinium de Chriſto Domino intellexerunt. Aliud ad probandam incorruptibilitatem Corporis Chriſti in ſepulcro ſuppetit Scripturæ Sacræ teſtimonium petitum ex Pſalm. 29. ubi vates Regius in perſona Chriſti ait: *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?* quaſi dicat Chriſtus, *ſi corpus meum in ſepulcro putreſcat, perdetur effuſi ſanguinis utilitas*, cum e contra imputrefactio Corporis Chriſti mortui ſit effectus virtutis divinæ, carni, & animæ Chriſti in triduo mortis indivulſe cohærentis, necnon idoneum teſtimonium voluntariæ ipſius mortis, cujus etiam ſignum fuit, quod Chriſtus nonniſi clamans: *tradidit ſpiritum*.

QUÆRES ULTIMO: *Utrum extet etiamnum ſepulcrum Chriſti?*

Reſpondeo: Etiamnum extare ſepulcrum Chriſti Domini, quod glorioſum fore, & ab omnibus in ſummo honore habitum iri prædixit cap. 11. Iſaias dicens: *Et erit ſepulcrum ejus glorioſum*. Multas tamen variis temporibus viciſſitudines ſuſtinuit ſepulcrum Domini, & ad illius memoriam penitus abolendam Infideles omnem operam contulerunt. *Adrianus* quippe Imperator ſæculo poſt Chriſtum natum ſecundo, hoc eſt, circa annum Æræ vulgaris 129. exiſtimans, ſe Fidem Chriſtianam loci injuria omnino exterminaturum, in loco paſſionis ſimulacrum Jovis conſecravit, Bethleemum Adonidis Fano, omniaque Loca Sacra in odium Chriſtianorum prophanavit, ſicut teſtantur *Sanctus Paulinus* in Epiſt. 11. ad Severum Sulpicium, *S. Hieronymus* in Epiſt. 13. ad Paulinum, & *Sozomenus* lib. 2. Hiſtor. Eccleſ. cap. 1. Sed ad nihilum reciderunt omnes illius Imperatoris conatus, atque machinationes, nam ſæculo quarto Deus Optimus Maximus religioſiſſimo Imperatori Conſtantino piam mentem immiſit Sepulcri Chriſti Domini inquirendi, & excitandi eo in loco Templi, ſicut memoriæ prodidit *Euſebius* lib. 3. de Vita Conſtantini cap. 24. & ſeq. ubi ſic loquitur: *Iſtud Servatoris Sepulcrum impii quidam & ſcelerati homines ex hominum memoria delere cogitabant, & (quæ eorum inſcitia fuit) cenſebant veritatem ad hunc modum ſe poſſe occultare. Itaque permultum capere laboris cœperunt; in terra aliunde & extrinſecus invehenda, qua locum univerſum obducerent. Deinde, cum molem terræ in immenſam altitudinem erexiſſent, conſtraviſſentque lapidibus, divinum ſepulcrum ingente aggere injecto obtegere, poſt, cum nihil jam illis ad opus explendum deeſſet, ſuper illum terræ cumulum, nefandum revera, & execrabile buſtum animarum conſtruere, & receſſum laſcivæ Veneris dæmoni una ædificare, ſimulacriſque mortuis complere: tum deteſtabiles ibi victimas, ſuper impuras aras, & omni nequitiæ labe pollutas immolare*. Et poſt pauca interjecta, deſcribit Euſebius, quo pacto ſub Conſtantino Imperatore repertum ſit monumentum Servatoris: *Simul atque vero ſolum terræ oppletum ſordibus egeſtum fuit, & aliud ſolum, ideſt, locus ille monumenti ex abditis terræ ſedibus eminebat, ipſum etiam venerandum, &*

& Sacroſanctum Salvatoris Chriſti monumentum, *præter omnium ſpem*, *una emerſit*. Ad hoc Auguſtiſſimum Chriſti Sepulcrum, cura, & pietate Helenæ, & Conſtantini repertum, Fideles, devotionis ergo, undequaque certatim confluxiſſe teſtantur *Hieronymus* in Epiſt. ad Marcellam, & *Theodoretus* libr. 1. Hiſtor. Eccl. cap. 17. At, proh dolor! pium illum Fidelium concurſum ſeptimo ſæculo, ſeu anno a Chriſto nato 615. tempore Heraclii Imperatoris interrupit *Coſroes*, Perſarum ſecundus Rex, qui, ut ſcribit Cedrenus, Palæſtinam adortus, Hieroſolymam cepit, & magna hominum ſtrage edita, Patriarcham Zachariam, una cum Cruce Domini, aliiſque theſauris abduxit, quæ tamen omnia poſt decennium reddita ſunt ab ejus filio *Siroe*, qui, patre cæſo, fœdus cum Heraclio Imperatore iniit. Verum, non multo poſt, ideſt, anno circiter 636. barbara Saracenorum gens Hieroſolymam denuo occupavit, & Sepulcrum Domini annis 400. tenuit, hoc eſt, uſque ad finem ſæculi undecimi, quo tempore bene multi e Gallis, ac Germanis Proceribus, perſuadente Urbano Secundo, Pontifice Maximo, in Concilio Claromontano, & Ductore *Godefrido Bullionæo*, Lotharingiæ Principe bellum ſacrum ſuſceperunt, Terram ſanctam, & Sepulcrum Chriſti Barbaris eripuerunt, novumque inſtituerunt Equitum Templariorum Ordinem, qui Patriarchæ Hieroſolymitano offerebant, & collocabant operas ſuas in coercendis latronibus, qui ad Sepulcrum Chriſti accurrentibus iter infeſtum reddebant. Tum reſpirare, ſummaque lætitia perfundi cœperunt Chriſtiani, quod ad Sepulcrum Chriſti viſendum, atque colendum, liberum haberent aditum: ſed, dum poſt nubila amœniores ſibi Soles illuxiſſe gratulabantur, ecce novus turbo detonare cœpit, qui graviorem procellam excitavit, iſtaſque oras ſubito invaſit. *Saladinus* nanque, Ægypti Sultanus, injecto inter Principes Chriſtianos diſcordiæ pomo, Hieroſolymam ſub finem ſæculi duodecimi armis obtinuit, Mahumeticam Religionem induxit, Latinos, quorum potentiam reformidabat, expulit, Græcis, Syriſque, Chriſtianorum reliquiis, ægre aliquam adhuc Hieroſolymis ſtationem reliquit. A quo tempore, ita permittente Deo, amiſſum Chriſti ſepulcrum irrito, & evanido conatu recuperare tentarunt Chriſtiani, ſicque, quod ſanguineis lacrymis deplorandum eſſet, multis abhinc ſæculis Terra ſancta, & Sepulcrum Domini, cujus cuſtodia Fratribus Minoribus, quos de *Obſervantia* vocant, concredita eſt, in manibus, & ſub jugo infidelium manent, dum Chriſtiani, qui contra communem fidei hoſtem arma vertere, & acriter dimicare deberent, ſuas, heu nimium! diuturno, ac funeſto bello vires exhauriunt, ſeque mutuis atterunt cladibus.

PARAGRAPHUS II.

De deſcenſu Chriſti ad Inferos, *& de illorum*, *quos hinc eripuit*, *liberatione*.

OBſervandum primo cum *S. Thoma*, Chriſtum non deſcendiſſe ad inferos ſecundum corpus; illud enim, ſicut in ſuperiori paragrapho dictum eſt, jacuit in ſepulcro toto eo tempore, quod fluxit a morte Chriſti uſque ad ejus reſurrectionem: *Deſcendit* Chriſtus *ad inferos*, inquit Concilium Lateranenſe ſub Innocentio Tertio, *reſurrexit a mortuis*, *& aſcendit in cœlum*, *ſed deſcendit in anima*, *reſurrexit in carne*, *aſcendit pariter in utroque*.

Obſervandum ſecundo, Animam Chriſti non deſcendiſſe ad inferos eo genere motus, quo corpora moveri ſolent, ſed eo genere motus, quo Angelos moveri docet *S. Thomas* 1. part. q. 53. art. 1.

Obſervandum ultimo: Chriſtum poſt mortem ſuam deſcendiſſe ad inferos, non tanquam ipſe pœnæ debitor eſſet, ſed ut juſtos, qui in Limbo pœnæ damni erant obnoxii, in libertatem aſſereret, ac ſempiterna felicitate donaret. Procul hinc ergo blaſphemia Hereſiarchæ Calvini, qui libr. 2. Inſtitut. capit. 16. paragr. 10. eo impudentiæ prorupit, ut dicat Chriſtum in locum ſceleratorum, hoc eſt, ad inferos, ſponſorem, vadem, ac inſtar rei ſubmiſſum deſcendiſſe, ut perſol-

veret, ac dependeret omnes, quæ ab illis expetendæ erant, pœnas, ibique ipſum cum inferorum copiis, & æternæ mortis horrore, quaſi conſertis manibus, luctatum eſſe, ac diros in anima cruciatus damnati, & perditi hominis pertuliſſe, ideſt, ipſam ſubiiſſe damnationem, & pœnas, quæ dæmonibus, ac reprobis flammis æternis addictis ab irato Deo infliguntur; procul hinc, inquam, hæc blaſphemia Calvini injurioſa Beatitudini, qua Chriſtus a momento conceptionis ſuæ potitus eſt, & oppoſita Scripturæ Sacræ aſſerenti Actuum c. 2. quod Deus *Chriſtum ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, quibus impoſſibile erat teneri eum*. Et ſane, cum pœnæ Damnatorum, ſicut docent omnes Theologi, ſint tenebræ exteriores, deſperatio, confuſio, ſeparatio, conſcientiæ horror, rejectio, excluſio a Regno Dei, Viſione, & fruitione Dei, ignis & mors, quæ vocatur ſecunda; quis, niſi impius, dicere audeat, Jeſum Chriſtum, Servatorem noſtrum, his Damnatorum pœnis obnoxium fuiſſe? Agape blaſphemiam. Chriſtus ergo inferos adivit, non ſit pœnas damnatorum ſuſtineret, ſed ut juſtos, qui propter peccati originalis reatum in Limbo captivi detinebantur, extraheret juxta oracula Prophetarum, qui Chriſti glorioſum de inferno, obita morte, triumphum prædixerunt; dicitur enim de Chriſto Pſal. 67. *Qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos, qui exaſperant, qui habitabant in ſepulcris*. Et Pſalm. 105. *Quia contrivit portas æreas, & vectes ferreos confregit*. Idem vaticinatur Propheta Oſeas cap. 7. *Vivificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & vivemus in conſpectu ejus, ſciemus, ſequemurque, ut cognoſcamus Dominum: quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus, & veniet quaſi imber nobis temporaneus, & ſerotinus terræ*. Et cap. 13. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua o mors, morſus tuus ero, Inferne*. Denique *Zachariæ* cap. 19. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*. His prænotatis.

DICO PRIMO: *Dogma Fidei eſſe, Chriſtum poſt mortem ſuam ad Inferos deſcendiſſe*.

Probatur primo ex Pſalm. 15. *Non derelinques animam meam in Inferno*. Ad Epheſios cap. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* Et ad Coloſſ. cap. 2. *Expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter palam triumphans illos in ſemetipſo*. Secundo, in Fidei Symbolo de Chriſto dicitur: *Deſcendit ad Inferos*, qui articulus licet prætermiſſus ſit in antiquis Symbolis, Nicæno videlicet, & Conſtantinopolitano, quin & in eo, quo Romana, & Orientales Eccleſiæ utebantur, ſicut teſtatur Ruffinus Symbolum explicans Eccleſiæ Aquilejenſis tanta nihilominus eſt omnium Eccleſiarum in hunc Chriſti ad Inferos deſcenſum conſpiratio, tantus omnium Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum ab ipſis primis Chriſtiani nominis temporibus conſenſus, ſicut clare demonſtrant *Bellarminus* lib. 4. de Chriſto cap. 13. & *Petavius* lib. 13. de Incarnat. cap. 16. & 17. ut citra hæreſim nemo ſecus ſentire poſſit, *quis niſi infidelis negaverit, fuiſſe apud Inferos Chriſtum?* inquit *S. Auguſtinus* Epiſt. 146. alias 95. ad Evodium. Denique *S. Thomas* 3. part. quæſt. 52. art. 1. probat, conveniens fuiſſe, ut Chriſtus poſt mortem ſuam ad Inferos deſcenderet, tum quia per ſuum ad inferiora illa loca illapſum liberavit nos a deſcenſu ad inferos, quod eſt malum licet non culpæ, bene tamen pœnæ; tum quia, ſicut virtus Paſſionis applicatur viventibus per Sacramenta, ex quibus hauriunt Fideles meritum Paſſionis Chriſti, ita etiam beneficium Paſſionis Chriſti applicatum eſt mortuis per illius ad Inferos deſcenſum; tum quia demum Chriſtus, ſicut poteſtatem ſuam oſtendit in terra vivendo, & moriendo, ita virtutem ſuam manifeſtavit in Inferno, ipſum viſitando, & illuminando, dæmones ſua virtute profligando, Sanctos Patres, ac Juſtos, jam Beatitudinis candidatos, e Limbo liberando, ut in ſacro ipſius Nomine omne genuflecteretur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.

rum. Addo etiam, quadruplici de cauſa conveniens fuiſſe, ut Chriſtus poſt mortem ſuam deſcenderet ad Infernum. Primo ex lege amicitiæ. Exigit quippe lex amicitiæ, ut amicus viſitet amicum, qui pœna torquetur, a qua ſe ſe liberare non poteſt; atqui Sancti Patres, in Limbo detenti, pœnam patiebantur, a qua tantum per Chriſtum poterant liberari, ergo &c. Secundo, conveniens erat, ut Chriſtus in Infernum deſcenderet, ratione juſtitiæ, quæ exigit, ut ille; qui pro aliqua culpa in carcere detinetur, ſoluto pretio, liberetur; ſed Sancti Patres in Limbo detinebantur pro originali peccato, ſeu pro peccato humanæ naturæ, quod Sanguinis Chriſti pretio fuit in Cruce ſolutum, ergo conveniens erat, ut per deſcenſum Chriſti ad Inferos, e Limbo extraherentur. Tertio, Chriſtus ad Inferos deſcendit, ut nos, ejus excitati exemplo frequenter ad Inferos mentaliter deſcendamus, & ſerio pœnas Inferni conſiderando, a peccatis retrahamur. Denique, conveniens erat, ut Chriſtus ad Infernum deſcenderet, quia, ſicut Chriſtus dum vixit, de Diabolo triumphavit, in Deſerto, in Mundo, & in Cruce, ita poſt mortem ſuam deſcendens ad Inferos, Diabolum vincere, ac ſuperare debebat. Sicut revera Tenebras Abyſſi ingreſſus, *expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo*, ſic ut ait Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Coloſſenſes c. 2. v. 15. Nemo igitur, niſi Chriſtianæ Religionis plane rudis, inficias ire, vel in dubium revocare poteſt illud inconcuſſum Fidei dogma, quo Chriſtum poſt mortem Inferos adiiſſe jubemur credere.

Ceterum, an Chriſtus in quemlibet Infernum reipſa ſubſtantiali præſentia, vel ſolum potentia, & operatione deſcenderit? Non una eſt omnium Theologorum ſententia. Alii aſſerunt, Animam Chriſti ſecundum ſuam eſſentiam, hoc eſt, omnes inferiores ſubterraneas latebras ſubſtantiali præſentia pervaſiſſe. Alii ex adverſo contendunt, Animam Chriſti ſecundum operationem duntaxat in quemlibet infernum deſcendiſſe. Mediam inter utramque ſententiam tenet *Sanctus Thomas* art. 2. citatæ quæſtionis, ubi docet, Animam Chriſti ſecundum ſuam eſſentiam fuiſſe ad locum Inferni, in quo Patriarchæ, & Juſti, qui ante ipſum obierant, detinebantur, ut quos ipſe per gratiam interitus viſitabat, eos itidem viſitaret & loco. Qui locus vocatur Limbus, & ſinus Abrahæ, quantum ad quietem, & liberationem a pœna ſenſibili; dicitur etiam Infernus, quantum ad privationem gloriæ. Quod ſpectat Infernum damnatorum, & Purgatorium, cenſet S. Thomas, Animam Chriſti in neutrum locum ſecundum ſuam eſſentiam, ſed tantum ſecundum operationem deſcendiſſe, ita ut in Inferno damnatorum, qui perpetuis ultricibus flammis ſunt addicti, hunc habuerit effectum, quod eorum incredulitatem, ac malitiam redarguit, in Purgatorio vero juſtorum animas, piacularibus pœnis necdum plene purgatas, in certam ſpem gloriæ propediem conſequendæ erexit. De Limbo puerorum nihil explicite dicit Sanctus Thomas, licet forte, ut putat Cajetanus, hunc locum ſub Inferno damnatorum comprehenderit. Ex hac S. Thomæ doctrina colligitur, Chriſtum, qui ſecundum eſſentiam animæ in una tantum parte Inferni, ſeu in Limbo Patrum, ſubſtantiali præſentia exiſtebat, effectum ſuum ad omnes Inferni partes propagaſſe, non ſecus, ac in uno terræ loco paſſus, totum, qua late patet, Mundum ſua Paſſione liberavit, & ſic facile explanantur aliqua Scripturæ Sacræ loca, quæ prima fronte inſinuare videntur, Chriſtum quemlibet Infernum inviſiſſe, ſe ingreſſu ſuo cohoneſtaſſe, ut v. gr. Eccleſiaſtici c. 24. *Penetrabo omnes partes terræ*. Et 1. Petri cap. 3. *Chriſtus iis, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando*. Hæc enim, & ſimilia Scripturæ Sacræ loca non probant, Chriſtum Dominum omnes inferiores partes terræ, ſecundum animam localiter penetraſſe, videlice quemlibet Infernum perluſtrando, & præſentia ſua dignando, ſed innuunt tantummodo, Chri-

Chriſtum ſuæ potentiæ effectum ad quemlibet Infernum extendiſſe, ita tamen ut ſolos juſtos illuminaverit, juxta illud Scripturæ: *Penetrabo omnes partes terræ, & illuminabo omnes ſperantes in Domino*.

Ex dictis inferas, quatuor eſſe Inferorum loca. Eſt enim locus Inferni infimus, ſeu *locus Damnatorum*, in quo principaliter ſunt duo mala, videlicet pœna damni, quæ importat privationem Viſionis Dei, & carentiam Gratiæ. Alterum malum eſt pœna ſenſus, quæ, ut docent Theologi, multiplex eſt. Alius locus Inferni, qui eſt ſupra locum damnatorum, appellatur *Limbus puerorum*, & in eo loco eſt pœna damni, ſeu privatio Viſionis Dei, ſed non pœna ſenſus. Quamvis tamen ſint quidam inſignes Theologi, qui, ut oſtendemus in Diſſertatione vigeſima quarta hujuſce Tractatus, aſſerunt, parvulos, ex hac vita abſque Baptiſmo decedentes, paſſuros pœnam ſenſus mitiſſimam tamen. Tertius locus Inferni, qui eſt ſupra Limbum puerorum, dicitur *Purgatorium*, & in iſto loco, præter pœnam ſenſus, qua per ignem torquentur animæ eorum, quibus poſt mortem aliquid ſupereſt labis flammis piacularibus expiandum, reperitur adhuc pœna damni, ſeu privatio divinæ Viſionis, ſed non privatio divinæ Gratiæ. Poſtremus Inferni locus, qui Purgatorii loco eminet, nuncupatur Limbus Sanctorum Patrum, qui ante Aſcenſionem Chriſti Domini vita functi ſunt; & in iſto loco non eſt pœna ſenſus, ſed ſolum pœna damni, ſeu privatio divinæ Viſionis, non tamen privatio divinæ Gratię. Hunc duntaxat poſtremum Inferni locum, in quo Sanctorum Patrum Animæ detinebantur, Chriſtus Dominus, poſt mortem ſuam, ingreſſu ſuo, ſeu ſubſtantiali præſentia cohoneſtavit: In alia vero Inferni loca, quæ percenſuimus, deſcendit tantummodo quantum ad operationem ſuam, virtutem, efficaciam ac potentiam, de Diabolo triumphans, & expolians Infernum, juxta illud Prophetæ *Oſeæ* cap. 13. *O mors ero mors tua, morſus tuus ero Inferne*. Hinc Pſ. 23. Vates Regins, contemplando Chriſtum Dominum, inſtar Victoris, ac triumphantis aſcendentem in cœlum, & Animabus Juſtorum, qui in Limbo detinebantur, aditum ad Regnum Cœlorum reſerantem, ſic Angelos alloquitur: *Attollite portas Principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus fortis & potens in prælio .... Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ*.

DICES; Si qua eſſet ratio, cur Chriſtus poſt mortem ad inferos deſcendiſſet, maxime quia iuſtis ante mortem, & Paſſionem Chriſti in Limbo detentis non patebat aditus ad Regnum Cœlorum, quod ipſis per mortem Chriſti fuit reſeratum; atqui hæc ratio falſa eſt, Sanctorum felicitati inimica, & contraria pluribus diſertis Scripturæ Sacræ locis, in quibus aſſeritur, eamdem prorſus ſalutis rationem fuiſſe Sanctis veteris Teſtamenti, quæ novi, qnoad apertionem Regni Cœlorum, ergo inefficax omnino eſt ratio, qua probatur, Chriſtum poſt mortem ſuam ad Inferos deſcendiſſe.

Reſpondeo: Quod ſicut dogma Fidei eſt in Conciliis Florentino, & Tridentino contra Millenarios definitum, juſtos, qui poſt Chriſti Paſſionem gratia ſanctificante exornati, pleneque purgati ex hac vita diſcedunt, confeſtim ab æquiſſimo Judice dignam meritorum ſuſcipere mercedem, & ad Cœleſtem Patriam abſque mora translatos immarceſcibili æternæ gloriæ corona donari: ita etiam dogma Fidei eſt ante Chriſti Paſſionem Juſtorum animas e corporum ergaſtulis migrantes in Cęlum non evolaſſe, ſed in Limbo fuiſſe receptas, ut Chriſtum Redemptorem, a quo educerentur, ac in Cęleſtem Patriam transferrentur, expectarent. Tunc enim, ut inquit Apoſtolus ad Hebræos capit. 9. *Nondum propalata erat Sanctorum via*, quæ fuſo duntaxat Sanguine Chriſti propalari debebat. Rationem affert *S. Thomas* 3. part. quæſt. 49. artic. 5. ad 1. quia etſi Sancti ante Paſſionem Chriſti, edendo juſtitiæ opera, meruerint introitum Regni Cęleſtis per fidem Paſſionis Chriſti, ſecundum illud ad Hebræos cap. 11. *Sancti per fidem vicerunt Re-*

Regna, *operati ſunt juſtitiam &c.* Quamvis etiam Sancti ante Paſſionem Chriſti fuerint ab omni peccato tam originali, quam actuali, & a reatu pœnæ actualium peccatorum liberati, non fuerunt tamen liberati a pœnæ originalis peccati reatu, per quem excludebantur a gloria, nondum ſoluto pretio redemptionis humanæ. Idem docet *Sanctus Thomas* 3. p. q. 52. art. 5. ad 2. quæ doctrina expreſſe habetur in Scriptura Sacra, & in traditione Sanctorum Patrum. Legimus quippe *Lucæ* cap. 16. quod dives epulo, cum eſſet in Inferno, vidit animam Lazari in ſinu Abrahæ quieſcentem, per ſinum autem Abrahæ intelligi Limbum, in quo Juſti ante Paſſionem Chriſti detinebantur, pervulgata eſt Sanctorum Patrum, & omnium Theologorum ſententia. Apoſtolus etiam ad Epheſios cap. 4. ait, quod *Chriſtus aſcendens in altum*, *captivam duxit captivitatem*, hoc eſt, ut interpretantur Sancti Patres, Chriſtus aſcendens in Cœlum, ſecum evexit Juſtorum animas, quas e Limbo, ubi captivæ detinebantur, eduxit, & Cœleſtis gloriæ participes fecit. *Sed ecce*, verba ſunt *Sancti Gregorii* l. 13. Moral. cap. 14. *quia Salvatori noſtri gratia redempti ſumus*, *hoc jam Cœleſtis muneris habemus*, *ut cum a carnis noſtræ inhabitatione ſubtrahimur*, *mox ad Cœleſtia præmia ducamur*: *Quia dum Conditor*, *ac Redemptor noſter clauſtra Inferni penetrans*, *Electorum exinde animas eduxit*, *nos illo ire non patitur*, *unde jam alios deſcendendo liberavit*. *Hi vero*, *qui ante ejus adventum in hunc Mundum venerunt*, *quantamlibet juſtitiæ virtutem haberent*, *ex corporibus educti*, *in ſinu Cœleſtis Patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant*: *quia necdum venerat*, *qui Inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolveret*, *& Juſtorum animas in perpetua jam ſede collocaret*. Diſcrimen, quod intercedit juſtos veteris Teſtamenti inter & juſtos, qui ſunt in Lege Evangelica, clare exprimit *Sanctus Hieronymus* in Epiſtola ad Paulam ſuper obitu Bleſillæ filiæ: *In Lege veteri*, inquit, *ſub peccati Adam omnes tenebantur elogio*, *& ad Inferos deſcendentes conſequenter lacrymæ conſequebantur* ...... *in Jeſu vero*, *ideſt*, *in Evangelio*, *per quem Paradiſus eſt apertus*, *mortem gaudia proſequuntur*. Ex quibus Sanctorum Patrum teſtimoniis manifeſtum eſt, hoc Legis Evangelicæ privilegium eſſe, quod nunc qui labis prorſus expertes ex hac mortali vita diſcedunt, e veſtigio in Cœleſtem Patriam evolent, cum e contra in veteri Lege quantacumque ſanctitate homines conſpicui mortem oppeterent, ad Inferos deſcenderent, Chriſtum Liberatorem expectaturi, juxta Prophetarum vaticinia, quæ ſupra retulimus, & quibus revincitur error noſtri temporis hæreticorum, qui Limbum Patrum explodunt, ceu locum fictitium, & Scripturæ Sacræ oppoſitum.

DICO SECUNDO: *Chriſtum ad inferos venientem iis tantum impertiiſſe ſalutem*, *qui fidei ac juſtitiæ merito*, *dignos*, *dum viverent*, *ſe tanto beneficio præbuerunt*.

Probatur primo, ex vaticinio *Oſeæ* Prophetæ cap. 13. *Ero mors tua o mors*, *morſus tuus ero*, *inferne*, quibus verbis ſignificatur, quod ſicut qui aliquid mordet, partem aſſumit, partem relinquit, ita Chriſtus infernum momordit, quia electos ex inferno eduxit, reprobos vero in eo reliquit, nec illos ad ſolatium, ſed eos ad majorem confuſionem, & ignominiam viſitavit, quemadmodum eos in die judicii iterum viſitaturus eſt, juxta illud Sophoniæ cap. 1. *Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis*. Secundo, Sancti Patres *Irenæus* lib. 4. cap. 39. *Epiphanius* hæreſi 69. quæ eſt Arianorum, *Petrus Chryſologus* Sermon. 122. *Gregorius Magnus* lib. 13. Moral. cap. 15. & alii conſtanter docent, Chriſtum ad inferos uſque penetraſſe, ut juſtos tantum liberaret. Tertio, Concilium tertium Valentinum, & Eccleſia Lugdunenſis nono Eccleſiæ ſæculo adeo compertum, exploratumque habuerunt, Chriſtum ſolos ab inferis exemiſſe juſtos, ut ne Chriſtum quidem pro impiis, qui in ſua impietate mortui ſunt, & ante illius adventum ad inferos deſcenderunt, paſſum & efficaciter mortuum fuiſſe definierint, ſicut oſtenſum eſt in Diſſertatione decima ſexta. Quarto, *Philaſtrius* lib. de Hæreſi-

bus,

bus, hæreſi 74. perſtringit tanquam hæreticam opinionem illorum, *qui dicunt, Chriſtum Dominum in infernum deſcendiſſe, & omnibus poſt mortem etiam ſe nuntiaſſe, ut confitentes ibidem ſalvarentur; cum hoc ſit contrarium dicenti Prophetæ David, in inferno autem quis confitebitur tibi? & Apoſtolo, qui ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt*: Eamdem hæreſim recenſet *S. Auguſtinus* l. de Hæreſibus ordine ſeptuageſimam, eamque ex prōfeſſo impugnat *Gregorius Magnus* lib. 7. Epiſt. 15. ad Georgium Presbytetum, ubi ſic loquitur. *Nihil teneatis, niſi quod vera fides per Catholicam Eccleſiam docet, quia deſcendens ad inferos Dominus, illos ſolummodo ab inferni clauſtris eripuit, quos viventes in carne per ſuam gratiam in fide, & bona operatione ſervavit*. Denique Chriſtus ad inferos deſcendens, illis ſolis liberationis contulit fructum, qui fuerunt ejus Paſſioni conjuncti per fidem charitate formatam, per quam abſterguntur, ſeu condonantur peccata. Porro illi, qui erant iu inferno damnatorum, aut penitus fidem paſſionis non habuerunt, ſicnt infideles, aut ſi fide fuerunt illuſtrati, nullam conformitatem habuerunt ad charitatem Chriſti patientis, quo fit, ut a ſuis peccatis non eſſent mundati, nec ab illis mundari potuerint, quia peccatores poſt exitum ex hac vita in malo ſunt confirmati, nec amplius reſipiſcere poſſunt. Hoc eſt egregium *Sancti Thomæ* ratiocinium, ex quo infert Sanctus ille Doctor, pueros etiam, qui ſolo peccato originali obſtricti e vivis exceſſerunt, non fuiſſe per deſcenſum Chriſti ad inferos e Limbo eductos, quia pueri cum culpa originali ex hac vita migrantes gratiam ſanctificantem non habuerunt; nemo autem Regnum Cœlorum adipiſci poteſt, niſi gratia ſanctificante, dum in vivis degeret, fuerit exornatus, & particeps fructus Paſſionis Chriſti, vel per fidem propriam, ſi ſit adultus, vel per fidei Sacramentum, ſeu Baptiſma, ſi ſit puer. Chriſtus itaque deſcendens ad inferos non liberavit puerulos, qui cum peccato originali deceſſerant, ſed eos in Limbo perpetuæ, & abſolutæ damnationi addictos reliquit, ubi juxta doctrinam *Sancti Thomæ* tam ſupernaturali, qnam naturali orbati beatitudine, patiuntur pœnam damni, ſeu privantur viſione beatifica, vel juxta probabilem aliorum Theologorum ſententiam, puntiuntur etiam pœna ſenſus, mitiſſima tamen.

Quantum attinet ad juſtos, qui in Purgatorio erant detenti, probabilius cenſet *Sanctus Thomas* 3. p. q. 52. art. 8. eos, qui Chriſto ad inferos deſcendente, necdum plene purgati erant, non fuiſſe a flammis piacularibus liberatos, quia majorem tum temporis efficaciam non habuit Paſſio Chriſti, quam nunc habet; eos vero, qui jam ſufficienter erant purgati, vel qui, dum adhuc viverent, per fidem, & pium erga Paſſionem Chriſti affectum promeruerunt, ut, eo ad inferos deſcendente, a temporali Purgatorii pœna liberarentur, revera fuiſſe liberatos, & ſempiterna felicitate beatos. Ceterum, quamvis non omnes juſti, qui in Purgatorio erant detenti, per deſceuſum Chriſti ad inferos a pœna temporali non fuerint liberati, dubitari tamen non poteſt, quin in hoc tamdiu expectato Salvatoris adventu maximo fuerint ſolatio perfuſi, & firma ſpe concepta futuræ, ad quam jugiter anhelabant, proxime conſequendæ beatitudinis, in profuſiſſimam eruperint lætitiam.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo: *Sanctus Petrus*, 1. ſuæ Epiſtolæ c. 3. loquens de deſcenſu Chriſti ad inferos, hæc habet: *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, juſtus pro injuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu. In quo, & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando*. Quibus verbis non obſcure *S. Petrus* docere videtur, Chriſtum, dum ad inferos deſcendit, his, qni fuerant increduli, ſive Judęi, ſive Gentiles eſſent, annuntiaſſe Evangelium, eoſque ad pœnitentiam adductos gratiæ miſericordiæ ſuæ participes ef-

effeciſſe: ergo Chriſtus non ſolum juſtos, ſed etiam Judæos, & Gentiles ab inferis liberavit.

Reſpondet doctiſſimus *Petavius* lib. 13. de Incarn. cap. 18. Chriſtum, juxta citata *Sancti Petri* verba, per ſuum ad inferos illapſum nonnullis ſui notitiam, & ſalutem impertiiſſe, nimirum illis, qui vitam ſuam recte compoſuerant, & ſic, dum viverent, fuerant affecti, ut ſi tum Chriſtus adveniſſet, ad illius fidem accipiendam eſſent animo parati.

Verum, non mihi probatur hæc *Petavii* reſponſio, quippe quæ adverſatur unamini Patrum, & Theologorum doctrinæ, aſſerentium neminem ſalutem æternam poſt mortem adipiſci poſſe, niſi dum viveret, fidem in Chriſtum mediatorem habuerit, & vera charitate fuerit exornatus. *Conſtat enim*, inquit, *Sanctus Gregorius Magnus* in Epiſtola mox laudata, *quod poſt incarnationem Domini nullus etiam ex his ſalvari poteſt, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent, quia ſcriptum eſt: confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Et Joannes ait: qui dicit quia novit eum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt. Jacobus quoque frater Domini ſcribit dicens: Fides ſine operibus mortua eſt. Si ergo fideles nunc ſine bonis operibus non ſalvantur, & infideles, ac reprobi ſine bona actione, Domino ad inferos deſcendente, ſalvati ſunt, melior illorum ſors fuit, qui Incarnationem Domini minime viderunt, quam horum, qui poſt Incarnationem nati ſunt.* Rejecta igitur hac *Petavii* reſponſione.

Reſpondeo cum *Sancto Thoma* 3. par. quæſt. 52. art. 2. ad 3. hæc verba Sancti Petri non eſſe referenda ad deſcenſum Chriſti ad inferos, ſed ad ipſius divinitatis operationem, quam a principio mundi exercuit: ut ſit ſenſus, quod Chriſtus *his, qui in carcere concluſi erant*, viventes ſcilicet in corpore mortali (quod eſt quaſi quidam carcer animę) *Spiritu ſuæ divinitatis veniens prædicavit* per internas inſpirationes, & etiam exteriores admonitiones per ora Sanctorum; his, inquam, *prædicavit qui increduli fuerant aliquando* (Noe ſcilicet prædicante) *quando expectabant Dei patientiam*, per quam differebatur pœna diluvii. Unde ſubdit ibidem S. Petrus, *in diebus Noe, cum fabricaretur Arca*. Hanc reſponſionem hauſit *Sanctus Thomas* ex Epiſtola ſupra laudata Sancti Auguſtini ad Evodium. Aliam præterea reſponſionem ſuppeditat Sanctus Doctor deſumptam ex S. Damaſceno, qui lib. 3. de Orthodoxa fide cap. 29. ait, hæc Sancti Petri verba referenda quidem eſſe ad deſcenſum Chriſti ad inferos, ita ut tamen hic ſenſus ſit, quod Chriſtus ſicut his, qui in terra ſunt, evangelizavit, ita & poſt mortem ſuam his, qui erant in inferno, prædicavit, non quidem ut incredulos converteret ad fidem, ſed ut eorum infidelitatem confutaret. Scio, *Hermam*, Authorem libri Paſtoris, quem inter Opera Patrum, qui Apoſtolicis temporibus floruerunt, edidit, & egregiis Notis illuſtravit *Joannes Baptiſta Cotelerius*, & *Sanctum Clementem Alexandrinum* lib. 6. Stromatum docere, Chriſtum, & Apoſtolos his, qui in inferno detinebantur, ſive Judæis, ſive Gentilibus Evangelium annunciaſſe, ita ut hi, qui præ ceteris egregie vixerant, vel peccatorum ducti ſunt pœnitentia, ſalvi facti fuerint per propriam uniuſcujuſque cognitionem. Verum, pręter quam quod liber Paſtoris non magnum habet apud viros eruditos authoritatis pondus propter errores, & fabulas, quibus refertus eſt, convenit inter omnes Theologos, hanc ſingularem ſententiam reponendam eſſe inter nævos Authoris libri Paſtoris, & Sancti Clementis Alexandrini.

Arguitur ſecundo: Ideo maxime Chriſtus ad inferos deſcendens non liberaſſet Judæos, & Gentiles, qui in ſua impietate, & infidelitate erant mortui, quia in inferno nulla eſt redemptio, nulluſque poſt exceſſum ex hac vita ſupereſt pœnitentiæ locus; atqui hanc rationem falſi convincit primo, exemplum *Trajani* Imperatoris Pagani, quem in impietate, & infidelitate ſua mortuum *S. Gregorius Magnus* precibus ſuis ex inferis liberavit, ſicut referunt *Joannes Diaconus* lib. 2. de Vita Sancti

Gre-

Gregorii cap. 44. *S. Joannes Damaſcenus* in Oratione de Defunctis, Euchologium Græcorum cap. 95. *S. Thomas* in Supplem. q. 73. a. 5. ad 5. *Sanctus Antoninus, Vincentius Bellovacenſis*, & alii bene multi Auctores graves, & eruditi. Secundo, in Actis *S. Perpetuæ Martyris* legitur, eam oraſſe pro fratre ſuo *Dinocrate*, qui ſeptennis fato functus erat, illumque ſuis precibus a pœnis, quibus in loco tenebroſo plectebatur, liberaſſe. Cum igitur ex inferis damnati precibus Sanctorum eripi poſſint, multo magis credibile eſt, Chriſtum, inferos adeuntem, liberaſſe Judæos, & Gentiles, quamvis in ſua impietate, & infidelitate mortuos.

Reſpondeo neg. min. & ad primum exemplum adductum dico: Liberationem Imperatoris *Trajani*, & fuſas ad eam impetrandam a S. Gregorio preces, a viris eruditis, & Criticæ diſciplinæ peritis fabulæ loco haberi, multaque ad hanc fabuloſam narrationem exſufflandam ſuppetere momenta. Nam primo, hi, qui hanc Hiſtoriam de liberatione Trajani ab inferis referunt, non ſibi conſtant, ſed variis nugis narrationes ſuas concinnant, & antigoliis involvunt, quod evidens eſt falſitatis argumentum. Secundo, procul abeſt a vero, S. Gregorium Deum orare voluiſſe pro flagitioſiſſimo Principe Ethnico, Chriſtiano tum perſecutore infenſiſſimo & nefario puerorum amori addictiſſimo, ut teſtantur Auctores etiam prophani *Dio Xiphilinus*, *Ælius Spartianus*, & *Aurelius Victor*. Tertio, *S. Gregorius* lib. 4. Dialog. cap. 44. & lib. 34. Moral. cap. 26. docet cum univerſa Eccleſia, pœnas inferni eſſe æternas, & in inferno nullam redemptionem, ex quo infert, juſtos orare nec debere, nec poſſe pro hominibus infidelibus, impiiſque defunctis, aut ſi pro illis oraverint, irritas plane eſſe eorum orationes. Qui igitur credibile eſt, S. Gregorium, qui hanc univerſæ Eccleſiæ doctrinam ſemper tenuit, & calamo defendit, orare voluiſſe pro liberatione Trajani, qnem ſciebat æternis flammis addictum? Quarto, teſtimonium Joannis Diaconi, qui hanc Hiſtoriam de Trajani liberatione refert, jejunum eſt, nullaque fide dignum; tum quia Joannes Diaconns non eſt ſuppar, ſeu coævus Auctor, ſed trecentis tantum annis poſt S. Gregorium vixit ſub Joanne ſcilicet VIII. Pont. Max. tum quia etiam Joannes Diaconus hanc narratiunculam non hauſit ex probatis Actis vitæ S. Gregorii, quæ in Scriniis Eccleſię Romanæ aſſervabantur, & in quibus ne verbum quidem extat de prædicta liberatione Trajani, ſed eam, ut ipſemet fatetur in vita S. Gregorii, exſcripſit ex obſcuris Eccleſiarum Anglicanarum, & Saxonicarum monumentis. Legi poteſt ſuper hac re caput decimum lib. 3. vitæ S. Gregorii, quam tomo quarto recentis illius Operum editionis inſeruerunt doctiſſimi Patres Benedictini Congregationis S. Mauri, ubi rationes, quibus Joannes Diaconus huic narrationi fidem conciliare nititur, infirmas eſſe demonſtrant, omniaque illius Auctoris præcludunt effugia. Quinto, Oratio *de defunctis*, quę Sancto Damaſceno tribuitur, & in qua legitur hæc Trajani ab inferis liberatio, non eſt genuinus illius Patris fœtus, ut teſtatur ipſemet *Bellarminus* lib. 2. de Purgatorio cap. 8. his verbis: *Quotquot hanc hiſtoriam admiſerunt, id fecerunt propter auctoritatem Damaſceni, ac librum iſtum non eſſe Damaſceni facile probari poteſt, nam in eo libro Auctor non ſolum dicit, Trajanum, & Falconillam ab inferno damnatorum ad Regnum Cœlorum tranſiviſſe, ſed etiam multos alios, qui in infernum deſcenderant, qui fide divina caruerant, a Chriſto converſos, & ſalvatos, quando ad inferos deſcendit. Quod & per ſe erroneum eſt, & contrarium verbis Damaſceni lib. 2. de Fide cap. 4. ubi dicit, hominibus id eſſe mortem, quod fuit Angelis caſus*. Bellarmino aſſentiuntur omnes periti hujus temporis Critici, præſertim *Leo Allatius* in ſuis Prolegomenis in Opera S. Damaſceni, & noſter *Michael le Quien* in Diſſertatione quinta inter Damaſcenicas Diſſertationes, quas præfixit Tomo 1. recentis Editionis Operum *S. Damaſceni*, quam eruditis ac pulcherrimis Notis illuſtratam, publicam in lucem emiſit Pariſiis anno 1712. Hi, inquam, perdocti Critici manifeſte oſtendunt, hanc Ora-

Digitized by Google

Orationem *de defunctis* tot fabulis, næniis, & ineptiis ſcatere, ut profecto de S. Damaſceno male mereretur, qui hanc Orationem illi vindicare vellet. Eminentiſſimus Annalium Parens *Baronius*, licet exiſtimet, hanc *Orationem de Fidelibus Defunctis* eſſe genuinum *S. Damaſceni* fœtum, prædictam tamen *Trajani*, Imperatoris, ex Inferis liberationem, *S. Gregorii M.* precibus impetratam, exſufflat, & ad aniles fabulas amandat. Sed ne quis inde occaſionem arripiat auctoritati & fidei, quę debetur *Sancto Damaſceno*, quidpiam derogandi, ſic in ſuis Annalibus ad annum Chriſti 604. num. 60. Sanctum illum Doctorem excuſat *Baronius*: *Primum quidem*, inquit, *ab omni impoſturæ ſuſpicione virum ſanctiſſimum immunem reddimus, nihilque ab ipſo commentitium eſſe factum vel excogitatum conſtanter aſſerimus: Sed quod ipſe vere factum accepit, ac credidit, hoc ipſum quomodo audivit, ſcriptis ſuis bona fide mandavit. At in iis, quæ ad rerum geſtarum veritatem ſpectant, quam frequenter accidat falli etiam prudentiſſimos, non in antiquis tantummodo, ſed & in iis, quæ dicuntur in eodem loco, quo ipſi ſunt, & quo vivunt tempore, cum uſus doceat, pluribus demonſtrare ſupervacaneum eſſe putamus. Ob idque nihil eſt, ut quanta vis ſive ſanctitatis, ſive doctrinæ cujuslibet prærogativa viri, quod non factum ſit unquam, ut factum aſſerentis, ipſi veritati præjudicium poſſit inferre, cum in his, quæ ſunt facti, non dogmatis, potuerit quiſque ſanctiſſimus, atque doctiſſimus, Fideique Orthodoxæ profeſſor, atque defenſor, aliquando falli.* Denique, quod ſpectat S. Thomam, certo certius eſt eum, loco citato, hoc unum duntaxat voluiſſe, quod, ſuppoſita ſemel hujus hiſtoriæ veritate (quam penitus indagare, & excutere noluit, ne ab ea, cui potiſſimum incumbebat, ſcholaſtica pertractandi quæſtiones methodo recederet) reſponderi poteſt, Trajanum precibus S. Gregorii ab inferis fuiſſe ad vitam revocatum, quia in inferno non erat finaliter deputatus: *Sicut*, inquit, *apparet ex omnibus illis, qui fuerunt miraculoſe a mortuis ſuſcitati, quorum plures conſtat idololatras, & damnatos fuiſſe. De omnibus enim talibus ſimiliter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, ſed ſecundum præſentem propriorum meritorum juſtitiam; ſecundum autem ſuperiores cauſas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat aliter de eis diſponendum. Vel ſecundum quoſdam, quod anima Trajani non fuit ſimpliciter a reatu pœnæ abſoluta, ſed ejus pœna fuit ſuſpenſa ad tempus, ſcilicet uſque ad diem judicii.* Ex quibus verbis perſpicuum eſt, S. Thomam non abſolute, ſed tantum hypothetice de liberatione Trajani fuiſſe locutum. Nec ſane credibile eſt Sanctum illum Doctorem plus virtutis tribuiſſe precibus Sancti Gregorii, quam paſſioni, ſeu deſcenſui Chriſti ad inferos, aſſerit autem *S. Thomas* 3. part. quæſt. 52. artic. 6. deſcenſum Chriſti ad inferos non contuliſſe damnatis liberationem a reatu pœnæ infernalis, quia damnati aut penitus fidem Paſſionis Chriſti non habebant, ſicut infideles, aut ſi fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Chriſti patientis, unde nec a peccatis ſuis erant mundati; non eſt igitur veroſimile, S. Thomam exiſtimaſſe, animam Trajani in impietate, & infidelitate ſua mortui precibus S. Gregorii fuiſſe ab inferis liberatam. Teſtimonia aliorum Auctorum de liberatione Trajani nihil omnino moror; fuerunt quippe illi Auctores plus æquo creduli, & in examinando, juxta Critices diſciplinæ regulas, hoc facto hiſtorico, parum diligentes.

Ad alterum exemplum adductum de *Dinocrate*, fratre *S. Perpetuæ Martyris*, reſpondeo cum doctiſſimo *Theoderico Ruinarto*, Congregationis S. Mauri Benedictino, *in Actis primorum Martyrum ſelectis, & ſinceris* pag. 90. hoc exemplo probari tantummodo, mortuos Purgatorii cruciatibus addictos, ob levia peccata poſt baptiſmum admiſſa, poſſe fidelium precibus ab iis eximi. Teſtatur enim *Sanctus Auguſtinus* libro 1. de origine animæ capit. 10. & lib. 3. capit. 9. Dinocratem, propter peccata quædam commiſſa poſt batiſmum, aliquas pertuliſſe pœnas, quippe cum

cum ſeptennis eſſet, potuit mentiri, & levi piaculo animam maculare, aut ad patris gentilis ſuaſionem aliquid contra Deum facere, propter quas leves offenſas fuit in purgatorii loco detentus. Ceterum, Dinocratem fuiſſe ante mortem baptizatum, negari non poteſt, S. Perpetua ipſa affirmante, totam ſuam familiam, excepto patre, Chriſti religionem una cum baptiſmate ſuſcepiſſe, & coluiſſe.

Arguitur tertio.: Si Chriſtus deſcendens ad inferos non liberaſſet damnatos, id accidiſſet, vel quia noluiſſet, vel quia non potuiſſet, atqui neutrum dici poteſt, ergo credibilius eſt, Chriſtum ad Inferos deſcendentem, ſaltem aliquos damnatos hinc eripuiſſe. Prob. min. quantum ad primam partem, aſſerere namque Chriſtum noluiſſe damnatos ab Inferis liberare, nihil aliud eſt, quam derogare ſummæ bonitati, juſtitiæ, & ſapientiæ Chriſti: bonitati, inquam quia Chriſtus, ut omnes docent Catholici, mortuus eſt pro omnibus omnino hominibus, etiam pro infidelibus, & impiis, qui in ſua infidelitate, & impietate mortui ſunt: juſtitiæ vero, quia injuſtum eſſe videtur, ut infideles, qui juxta rectam rationem vixerunt, quales fuerunt multi, æternis flammis crucientur: ſapientiæ denique, quia non convenit ſapientiæ Chriſti, ut culpam, quæ cum fine perpetrata eſt, ſine fine in Infernis puniat. Prob. min. quantum ad alteram partem, nam dicere Chriſtum non potuiſſe damnatos ab inferis liberare, eſt elevare divinam ejus potentiam, quæ non fuit minor in Inferno, quam in hoc Mundo, ſed in hoc Mundo Chriſtus de quolibet ſtatu aliquos liberavit; ergo itidem in Inferno aliquos de ſtatu damnatorum liberavit.

Reſpondeo: Nec bonitati, nec juſtitiæ nec ſapientiæ, nec potentiæ Chriſti quidquam detrahere doctrinam, quæ aſſerit, Chriſtum, ad Inferos deſcendentem, non liberaſſe damnatos æternis cruciatibus deputatos. Et primo non derogat ejus bonitati, quia, licet Chriſtus mortuus ſit ſufficienter pro omnibus omnino hominibus, non eſt tamen mortuus efficaciter pro impiis, & infidelibus, qui in ſua impietate, & infidelitate mortui flammis æternis ante ejus mortem erant addicti; Chriſtus, inquam, non eſt mortuus pro illis efficaciter, ideſt, ut eos ex Inferno extraheret, iiſque ſalutem æternam impertiretur, ut concors eſt omnium Theologorum doctrina. Secundo non eſt alienum a Divina juſtitia, ut infideles, qui ante Adventum, & Paſſionem Chriſti, juxta rectam rationem vixerunt, & tamen abſque fide in Chriſtum Mediatorem mortui ſunt, æternis flammis addicantur. Ratio eſt, quia bona opera moralia ſine fide in Chriſtum mediatorem ad ſalutem prodeſſe minime pobunt: *Sine fide*, inquit Apoſtolus, *impoſſibile eſt placere Deo*, & ut ait S. Auguſtinus Epiſt. 149. olim. 59. *ne quiſquam diceret, poſſe eſſe ſalutis viam in bona converſatione, & unius Dei omnipotentis cultu, ſine participatione corporis, & ſenguinis Chriſti; unus enim Deus, inquit Apoſtolus, & unus Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus, ut illud, quod dixerat, omnes homines vult ſalvos fieri, nullo modo intelligatur præſtari, niſi per Mediatorem, non Deum, qui ſemper Verbum erat, ſed hominem Chriſtum, Jeſum, cum Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*. Cum igitur infideles, qui ante Adventum, & Paſſionem Chriſti ſecundum rectam rationem vixerunt, non habuerint fidem in Chriſtum Mediatorem, ſine qua peccatum originale non remittitur: & nemini ad ſalutem via patere poteſt, non eſt alienum a Divina juſtitia, ſed ipſi potius maxime conſentaneum, ut hujuſmodi infideles æternis flammis in Inferis puniantur, poſtquam *in terris receperunt mercedem ſuam, vani vanam*, ut inquit *Sanctus Auguſtinus* Serm. 12. in Pſalm. 118. Addo etiam Pelagianum eſſe dogma, aſſerere, fuiſſe infideles, qui propriis viribus, & abſque gratia medicinali Chriſti potuerint, omnia ſervare pręcepta moralia, abſtinere a peccatis, & innocentem vitam degere. Tertio, non eſt contrarium ſapientiæ Chriſti, quod culpam, quæ cum fine perpetrata eſt, ſine fine in Inferis puniat; *Hoc* quippe *recte diceretur*, inquit S. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 44. *ſi diſtrictus Judex non corda hominum,*

ſed

ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia eum fine vixerunt, nam voluiſſent utique, ſi potuiſſent, ſine fine vivere, ut potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper vivere cupiunt, quia nunquam deſinunt peccare dum vivunt. Ad magnam ergo juſtitiam Judicantis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. Denique, non eſt tribuendum impoteutiæ Chriſti, ut docet *S. Thomas* 3. p. q. 52. art. 6. ad 3. quod non ſint aliqui de quolibet inferorum ſtatu liberati, ſicut de quolibet ſtatu mundanorum fuerunt aliqui liberati, ſed id acceptum referri debet diverſæ utrorumque conditioni, quæ in hoc ſita eſt, quod homines, quamdiu vivunt, poſſunt ad fidem, & charitatem converti, quia homines in hac vita non ſunt confirmati in bono, vel in malo, ſed pro ingenita libertate ad utrumque flecti poſſunt, at poſt exitum ex hac vita homines vel in bono, vel in malo ſunt confirmati, nec ullus amplius datur pœnitentiæ, & reſipiſcentiæ locus.

Arguitur quarto: Infideles, qui nullam, dum viverent, Dei notitiam habuerunt, pœnas æternas non promerebantur, dum præcepta legis naturæ tranſgrediebantur; nam, cum peccatum ſit eſſentialiter offenſio, & injuria Dei, ſublata ſemel cognitione Dei, neceſſario conſequitur, nec peccatum, nec injuriam infinitam, nec æternam pœnam eſſe; atqui bene multi ante adventum Chriſti fuerunt infideles, qui nullam Dei notitiam habuerunt, ergo ſaltem illi, dum præcepta legis naturæ violarunt, pœnas æternas promeriti non ſunt, nec debuit Chriſtus eos in Inferno perpetuis addictos cruciatibus relinquere.

Reſpondeo: Infideles, qui ante adventum Chriſti nullam Dei notitiam habuerunt, pœnam æternam promeritos fuiſſe, dum præcepta legis naturæ tranſgrediebantur. Primo, quia caruerunt fide in Chriſtum mediatorem, quæ omni tempore ad ſalutem adipiſcendam fuit prorſus neceſſaria, ita ut qui eam non habet, æterna pœna dignus ſit. Secundo, hæc Dei ignorantia, in qua olim infideles verſati ſunt, & etiamnum verſantur, non fuit, nec dici poteſt, involuntaria, & invincibilis, quia, juxta conſtantem omnium Theologorum doctrinam, nulla dari poteſt inculpata exiſtentiæ Dei ignorantia: Tertio, *Alexander Octavus*, Summus Pontifex, Decreto dato die 24. Auguſti anno 1690. ſanxit piarum aurium offenſivum, atque temerarium eſſe, ſi quis dicat, *peccatum Philoſophicum, quantumvis grave, in eo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſſe grave peccatum, ſed non eſſe offenſam Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei cum homine, neque æterna pœna dignum*: Ex quo Summi Pontificis Decreto palam ſequitur peccata, quæ infideles præcepta legis naturæ violantes committunt, eſſe æterna pœna digna, quamvis Deum ignorent. Quarto, quinque Illuſtriſſimi Eccleſię Gallicanę Prſules in Epiſtola data ad Innocentium XII. Pont. Max. 7. Kal. Mart. anni 1697. inter multas propoſitiones, quas damnant ut erroneas, excerptas ex libro inſcripto: *Nodus prædeſtinationis diſſolutus*, hanc cenſura optimo jure configendam notant: *ut demus Braſilienſes, alioſque ita ignoraſſe Deum, hoc eſt, invincibiliter, id quoque magna beneficii & gratiæ pars eſt; cum enim peccatum ſit eſſentialiter offenſio & injuria Dei, ſublata Dei cognitione ſequitur, nec injuriam, nec peccatum, nec æternam pœnam eſſe.* Qua propoſitione noviſſilius Diſſolutoris, ut in eadem Epiſtola obſervant Illuſtriſſimi iſti Præſules, redduntur impeccabiles, & ab æterna pœna prorſus immunes non ſolum infideles, ſed etiam parricidæ, hoſpitum necatores, ac portenta libidinum confectantes, quos Deus tanta gratia, hoc eſt, cæcitate mentis, ſummaque ſui igoratione donaverit. Denique, ſi peccata infidelium, qui ignorant Deum, non promererentur pœnam æternam, eſſet pro illis aſſignandus aliquis locus medius ab Inferno, & Paradiſo ſecluſus, & in perpetuum duraturus; porro illius medii loci pro adultis æternum duraturi nullum extat in Scriptura, & Patrum traditione veſtigium. Dicendum igitur eſt, peccata, quæ infideles ignorantes Deum

per-

perpetrarunt, violantes præcepta legis naturæ, eſſe digna pœna æterna, a qua Chriſtus per ſuum ad Inferos deſcenſum eos minime liberavit, ſed potius in eos effudit iram ſuam, juxta illud Pſal. 78. *effunde iram tuam in gentes, quę te non noverunt, & in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.*

Arguitur ultimo: durum nimis & iniquum eſt aſſerere, Chriſtum, ad Inferos deſcendentem, perpetuæ, & abſolutæ damnationi addictos reliquiſſe parvulos, qui peccato originali duntaxat obſtricti ex hac vita exceſſerunt; nam ſive illa perpetua damnatio privationem beatitudinis tam ſupernaturalis, quam naturalis complectatur, ut volunt Thomiſtæ, ſive, præter privationem utriuſque beatitudinis, importet adhuc pœnam ſenſus, ut docent multi alii Theologi, non eſt ſane credibile, Chriſtum, qui pro omnium ſalute mortuus eſt, voluiſſe parvulos originali labe infectos, & nulla propria culpa coinquinatos, perpetuæ huic damnationi addicere. Longe itaque probabilius eſt, Chriſtum, ad Inferos deſcendentem, hujuſmodi parvulos a perpetua damnatione ereptos felicitatis ſaltem naturalis poſſeſſione æternum beatos reddidiſſe.

Reſpondeo: Fidei Catholicæ dogma eſſe, pueros Sacro fonte non ablutos, & cum peccato originali decedentes, eſſe ſub poteſtate diaboli, filios iræ, contumeliæ vaſa, Deo exoſos, & in perpetuam damnationem traditos, ac proinde durum & iniquum non eſſe, ſed potius divinæ juſtitiæ maxime conſentaneum aſſerere, Chriſtum ad Inferos deſcendentem eos ab illa perpetua damnatione non liberaſſe. Id colligitur primo, ex Apoſtolo Paulo dicente ad Rom. cap. 5. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem vitæ.* Parvuli ergo cum peccato originali abſque Baptiſmo decedentes veram damnationem incurrunt. Secundo, eumdem loquendi modum ſæpiſſime uſurpant Sancti Patres *Auguſtinus* in Enchiridio cap. 23. & in lib. 1. de Origine Animarum capit. 9. *Sanctus Fulgentius* libro de Fide ad Petrum cap. 3. *Innocentius I.* in Epiſtola ad Patres Concilii Milevitani, *Gelaſius* in Epiſtola ad Epiſcopos per Picenum conſtitutos, *Gregorius Magnus* libro 9. Moral. cap. 16. & Epiſcopi Africani in Sardinia pro Fide exules in ſua Epiſtola Synodica, in qua ſic loquuntur: *De parvulis indubitanter tenenda Catholicæ regula veritatis, quia parvulus, qui baptizatur, gratuita Dei bonitate ſalvatur, qui vero ſine Baptiſmo moritur, propter peccatum originale damnatur.* Tertio, hæc eſt perpetua Eccleſiæ Catholicæ doctrina pluribus in Conciliis contra Pelagianos definita, qua credimus, pueros, nondum per Baptiſma renatos, diaboli eſſe captivos, inferis deſtinatos, ac proinde in maſſa damnationis relictos, niſi Sacro Baptiſmatis fonte abluantur. Hinc Eccleſia parvulos ad Baptiſmum accedentes inſufflationibus eventilare ſolet, ut ab eis immundus ſpiritus abigatur: quo argumento utitur *S. Auguſtinus* lib. 3. Operis imperfecti contra Julianum cap. 199. ut evincat, parvulos nondum baptizatos a diabolo poſſideri, ęternumque ab illo poſſidendos, ſi abſque regenerationis Sacramento præmatura morte rapiantur.

Ceterum, in quo ſita ſit damnatio parvulorum ſine Baptiſmo decedentium? Lis adhuc ſub judice eſt. Thomiſtæ docent, damnationem illorum parvulorum conſiſtere in privatione beatitudinis tam ſupernaturalis, quam naturalis, illos tamen a pœna ſenſus immunes eſſe volunt. Alii vero Theologi, quorum longum texit Catalogum Card. *Noriſius* in ſuis Vindiciis Auguſtinianis, contendunt, damnationem parvulorum citra Baptiſmum decedentium, præter privationem beatitudinis ſupernaturalis, & naturalis, importare pœnam ſenſus, mitiſſimam tamen, quam ſententiam idem doctiſſimus Cardinalis ex Sanctis Patribus Auguſtino, Fulgentio, Innocentio I. Gelaſio, Gregorio Magno, Iſidoro Hiſpalenſi, Anſelmo, & ex multis Conciliis, atque rationibus Theologicis ibidem probat. Quapropter, licet ipſe Scholæ Thomiſticæ ſententiæ, utpote apud Theologos communiori, lubens ſubſcribam, alteram tamen opinionem, cui ſuffragantur multi hujus

temporis claſſici Auctores, improbare nec audeo, nec debeo. Sua igitur utrique opinioni conſtet probabilitas, & explodatur error Pelagianorum, qui ex una parte aſſerebant, pueros, ſi ſacris undis inexpiati decedant, non introire in Regnum Cœlorum, juxta hanc Domini Sententiam cap. 3. Joannis: *niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non introibit in Regnum Cœlorum*. Ex altera vero parte contendebant, hujuſmodi pueros ſine Baptiſmo decedentes nullam damnationem ſubire, ſed illis neſcio quam felicitatem tribuebant in medio quodam loco inter gloriam Regni Cœleſtis, & Inferorum ſupplicia. Hunc jam obſoletum Pelagianorum errorem recoxerunt *Ambroſius Catharinus* in Opuſculo *de Statu Parvulorum*, *Ludovicus Molina* in Concordia quæſt. 23. art. 4. & 5. & Card. *Sfondratus* in libro, cui titulus eſt: *Nodus Prædeſtinationis diſſolutus*. Tribuunt quippe illi Auctores parvulis, decedentibus abſque Baptiſmo, felicitatem naturalem, eoſque a damnatione eximunt. Verum, hanc commentitiam felicitatem non modo irriſit, ſed etiam ſolidis argumentis impugnavit, & protrivit *Sanctus Auguſtinus*, ut videre eſt in Vindiciis Auguſtinianis Cardinalis *Noriſii* cap. 3. paragraph. 5. Conſulant etiam, qui volnerint, Cardinalem Bellarminum Tomo 3. Controverſ. lib. 6. *De ſtatu Peccati*, qui & tertius eſt de peccato originis, & Cardinalem *de Lauræa* diſputat. 27. de Statu parvulorum: Hi ſiquidem doctiſſimi Cardinales in hac fictitia parvnlorum ſine Baptiſmo decedentium beatitudine exſufflanda ſtrenuam navarunt operam.

Advertat obiter Lector cum *Sancto Thoma* 3. par. quæſt. 50. art. 4. ad 3. quod licet Chriſtus in triduo mortis non fuerit ſimpliciter homo propter ſeparationem animæ, quæ eſt forma corporis, & complementum hominis; fuit tamen Sacerdos, quia eſſe Sacerdotem convenit homini ratione animæ in qna eſt ordinis character, quo fit, ut homo per mortem non amittat ordinem Sacerdotalem, ac mnlto minus Chriſtus, qui Sacerdotii fons eſt & origo primordialis.

DISSERTATIO XXII.

De Reſurrectione, Aſcenſione, & Seſſione Chriſti Domini ad dexteram Dei Patris.

HÆc Diſſertatio tres complectetur paragraphos, in primo agam de veritate Reſurrectionis, & de integritate Corporis Chriſti reſurgentis. In altero oſtendam, Reſurrectionem Chriſti eſſe cauſam efficientem Reſurrectionis noſtrę. In ultimo commonſtrabo conveniens fuiſſe, noſtręque ſaluti neceſſarium, ut Chriſtus in Cœlum aſcenderet, ubi ſedens ad dexteram Dei Patris officio Sacerdotis etiamnum fungitur pro nobis.

PARAGRAPHUS PRIMUS

De veritate Reſurrectionis, & de integritate Corporis Chriſti reſurgentis.

OBſervandum primo, quod, cum inter omnia opera atque miracula a Chriſto Servatore noſtro edita, nullum ſit potentius, & ad ejus divinitatem comprobandam efficacius Reſurrectionis prodigio, in quo potentiæ ceſſit infirmitas, gloriæ ignominia, felicitati miſeria, & mors vitæ nunquam interituræ: ideo pervicaces Judæi, infenſiſſimi Chriſti hoſtes, veritatem ipſius Reſurrectionis negant. *Benedictus* etiam *Spinoſa*, ex Judęo Chriſtianus, nomine potius quam re, factus, totam hiſtoriam de Reſurrectione Chriſti ab Evangeliſtis litteris conſignatam non litteraliter, ſed allegoricc accipiendam eſſe effutire non erubuit. Sic enim loquitur vir ille temeritate notus in Epiſtola 23. ad Henricum Oldemburgium: *Concludo itaque Chriſti a mortuis Reſurrectionem revera ſpiritualem, & ſolis Fidelibus ad eorum captum revelatam fuiſſe, nempe quod Chriſtus æternitate donatus fuit, & a mortuis ſurrexit, ſimul atque vita & morte ſingularis ſanctitatis exemplum dedit, & eatenus diſcipulos ſuos a mortuis ſuſcitat, quatenus ipſi hoc vita ejus*

&

& mortis exemplum ſequuntur. Et Epiſtola 25. ad eumdem: *Cæterum*, inquit, *Chriſti paſſionem, mortem, & ſepulturam tecum litteraliter accipio, ejus autem reſurrectionem allegorice. Fateor quidem hanc ab Evangeliſtis iis narrari circumſtantiis, ut negare non poſſimus ipſos Evangeliſtas credidiſſe Chriſti Corpus reſurrexiſſe, & ad Cælum aſcendiſſe ut ad Dexteram ſederet; & quod ab infidelibus etiam potuiſſet videri, ſi una in iis locis adfuiſſent, in quibus ipſe Chriſtus Diſcipulis apparuit: in quo tamen ſalva Evangelii doctrina potuerunt decipi, ut etiam aliis Prophetis contigit*. Sic de Reſurrectione Chriſti male ſentit impius ille, & male feriatus Auctor, cujus audaciam, ſicut & Judæorum pervicaciam neceſſe eſt in hocce paragrapho invictis argumentis retundere.

Obſervandum ſecundo, nonnullos ſuperſtitionis Calvinianæ Miniſtros, ut perpetuam, ſibique ſemper conſtantem Eccleſiæ Catholicæ de præſentia reali Corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento, & de Tranſubſtantiatione doctrinam facilius oppugnare, & labefactare poſſent, auſos eſſe aſſerere, Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem exangue remanſiſſe, ac ſubinde vinum in Euchariſtia converti non poſſe in Sanguinem Chriſti. Hic error primum ab *Oſiandro*, & *Calvino* inductus, aſſertores, & vindices nactus eſt factionis Calvinianæ Miniſtros non contemnendæ eruditionis viros, *Albertinum* ſcilicet, *de la Roque*, & *Petrum Allix*, contra quos hoc in paragrapho oſtendam, Corpus Chriſti poſt reſurrectionem verum fuiſſe, & integrum, ideſt, compactum carne, oſſibus, ſanguine, aliiſque membris, quæ ad naturam humani corporis attinent.

DICO IGITUR PRIMO: *Multis, hiſque certiſſimis argumentis probari poſſe adverſus Judæos, Chriſtum Dominum vere a mortuis ſurrexiſſe*.

Probatur, primo, quia ut ait *S. Chryſoſtomus* Homil. in cap. 27. & 28. *Matth.* ut Judæorum, Chriſtum a mortuis ſurrexiſſe negantium, impoſtura ſe confoderet, & veritati nolens ſuffragaretur, permiſit Deus, ut, Chriſto ſepulturæ mandato, ſacerdotes, & Phariſæi adirent Pilatum, dicentes: *Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens, poſt tres dies reſurgam. Jube ergo cuſtodiri ſepulcrum uſque in diem tertium, ne forte veniant Diſcipuli ejus & furentur eum*. Judæorum votis annuit Pilatus, nec ſolum appoſuit cuſtodes, ſed etiam voluit, ut ipſimet Judæi obſignarent ſepulcrum, omnibuſque modis caverent, ne fraus ſibi fieret a Chriſti Diſcipulis. Qua fronte ergo nunc Judæi aſſerere audent, ſibi a Diſcipulis Chriſti fraudem factam eſſe, ejuſque Corpus furtim ab illis ſublatum? quaſi vero, Corpus Chriſti ſuffurari potuerint homines plane rudes, imperiti, meticuloſi, qui neque in hominum conſpectum prodire audebant. Nunquid ſciebant Diſcipuli Chriſti ſignaculum ſepulcro eſſe appoſitum, multoſque milites, ac Judęos in cuſtodiendo ſepulcro excubias agere? Quomodo magnum illum lapidem, cui amovendo multis opus erat manibus, præſentibus ſatellitibus intrepide tollere, ac removere potuerunt? Sed inquiunt Judęi, ſomno noctu oppreſſis militibus, ad ſepulcrum Chriſti cuniculos egerunt ejus diſcipuli, ſuffoſaque humo, inſciis, nec audientibus ſepulcri cuſtodibus, Corpus Chriſti ſubtraxerunt. Hoc eſt putidum Judæorum commentum ab omni veri ſpecie prorſus alienum. Qui enim credibile eſt, Diſcipulos Chriſti, furente Judæorum rabie, tantum otii, & temporis habuiſſe, ut e longinquo cuniculos agere, tantumque terrę egerere poſſent, quantum neceſſe erat ad Corpus Chriſti inde extrahendum? Pręterquamquod, ſepulcrum Chriſti fuiſſe in rupe inciſum, & non in terra excavatum probat contra *Salmaſium* Illuſtriſſimus Epiſcopus Abrincenſis in lib. de Demonſt. Evangel. propoſ. 9. ex locupletiſſimis teſtimoniis probatæ fidei Hiſtoricorum, qui Palæſtinæ loca perluſtrarunt, & ſepulcrum Domini inviſerunt. Quis ergo ſanæ mentis, & a pręjudiciis liber poterit in animum inducere, diſcipulos Chriſti tantum otii, & temporis habuiſſe, ut per duram ſilicem tam longos potuerint agere cuniculos, neminemque li-

ſitum eo murmure fuiſſe a ſomno excitatum? Credat hoc Judæus Appella, nos enim non obtuſa adeo geſtamus pectora peni. Sed, etſi darem, Diſcipulos Chriſto, leporum inſtar, per ſubterraneos motus ad illius ſepulcrum penetraſſe, omneſque milites, quaſi lethargo ſepultos, nihil ſtrepitus audiſſe, nonne ſaltem fragor ille, qui ex remotione magni lapidis editus eſt, militibus, altum licet dormientibus, ſomnum confeſtim excuſſiſſet? None etiam Diſcipuli Chriſti manifeſta reliquiſſent furti indicia, quæ nulla arte celare potuiſſent, & ex quibus Principes Judæorum palmare ſumpſiſſent argumentum ad fraudes, & malas Diſcipulorum artes propalandas, totamque hiſtoriam Chriſti redivivi apud Judæos ſparſam explodendi tanquam commentitiam, & nulla fide dignam? Quid poſtremo ineptius, quam teſtes dormientes adhibere? *Stulta inſania, ſi vigilabas, quare permiſiſti? ſi dormiebas, unde ſciſti?* inquit *S. Auguſtinus* Serm. 2. in Pſal. 36. Nihilo ſecius perfidi Judæi, nec veritati, nec conſcientiæ ſuæ morſibus morem gerentes, ſed totis potius viribus Chriſti Domini famam, gloriamque diris obruere calumniis ſatagentes, miſerunt ad omnia loca legatos, qui militum de corpore Chriſti a Diſcipulis ablato putida mendacia diſſeminarent, ſicut nos monet in ſuo Dialogo *S. Juſtinus* his verbis: *Eximiis viris delectis, in omnem Orbem terrarum eos miſiſtis, qui renunciarunt, hæreſim & ſectam quamdam impiam & iniquam excitatam eſſe a Jeſu quodam Nazareno, ſeductore, quem a vobis crucifixum diſcipuli ejus noctu e monumento, ubi a Cruce refixus, poſitus erat, furto ſuſtulerint, & homines in errorem abduxerint, aſſeverantes, eum a mortuis excitatum eſſe*. Vah effrontes homines! in quibus adamuſſim completum eſt illud *Iſaiæ* cap. 28. v. 15. Vaticinium. *Poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus*.

Alterum argumentum ad probandam veritatem Reſurrectionis Chriſti petitur ex Diſcipulorum, & Evangeliſtarum firma, conſtantique fidei profeſſione. Promiſerat illis ſæpius Chriſtus, ut legimus in Evangelio, ſe tertia die poſt paſſionem ad vitam rediturum, ſi ergo revera non ſurrexiſſet, planum eſt, quod Diſcipuli a Chriſto decepti, vanaque ſpe lactati, ipſum tanquam impoſtorem habuiſſent, ac nequaquam talem gloriam ipſi tribuere, nec minus vitam pro vana religione, & pro mendacio, cujus ſibi fuiſſent conſcii, profundere voluiſſent. Quo enim, ſodes, emolumento id feciſſent? vel qua prҽmii ſpe illecti? nulla ſane. Immo prædicantes Jeſum a mortuis ſurrexiſſe, omnium Judæorum ſibi conflabant invidiam, acceſſebant ſibi omnia mala, quæ in hac præſenti vita timeri poſſunt, dedecus, pauperiem, tormenta, mortem; & e contra negantes Chriſtum a mortuis ſurrexiſſe, honores, & prҽmia a Judæis expectare, & conſequi poterant; atqui tamen Apoſtoli, & Evangeliſtҽ palam & ubique prædicarunt Chriſtum vere a mortuis ſurrexiſſe, ſeque illius reſurrectionis teſtes eſſe: *Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti*, Act. c. 4. Et in ea confirmanda veritate exilia, carceres, acerbiſſimos dolores ſuſtinuerunt, & tandem a tota gente Judaica oppugnati, diſperſi, & vexati conſtanter mortem oppetierunt. Evangeliſtҽ etiam uno, & eodem tenore reſurrectionis Chriſti Hiſtoriam deſcribunt, omneſque referunt apparitiones, quibus Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam per 40. dies non perfunctorie, ſed frequenter conſpicuum ſe ſe Diſcipulis præbuit, & redivivi corporis ſui veritatem judicio viſus, accurato judicio tactus, & cibi ſumptione comprobavit, quodque mirum eſt, huic hiſtoriæ a paucis viris, iiſque ſimplicibus, imperitis, pauperibus, & omnibus exoſis, relatæ credidit univerſus Orbis: *reſurrectio certe Chriſti, & in Cœlum cum carne, in qua reſurrexit, aſcenſio, toto jam Mundo prædicatur, & creditur: ſi credibilis non eſt, unde toto Orbe jam credita eſt?* ait *Sanctus Auguſtinus* l. 22. de Civit. Dei c. 5. Certe, veracis hiſtoriæ indicium eſt, ſi de rebus iiſdem omnes eadem dicant, & ſcribant, teſte *Joſepho* l. 1. contra Appionem, quo ſublato totiҽ nititur hiſtoriҽ fides, totius Antiquitatis memoria, eoque ſublato, non ſolum

ſolum nutat, & periclitatur, ſed plane concidit omnis hiſtoriæ fides. Cum igitur Sacri Evangeliſtæ uno, & eodem tenore reſurrectionis Chriſti hiſtoriam referant, omneſque circumſtantias accuratiſſime deſcribant, ſummæ profecto inſaniæ eſt, eam in dubium revocare, vel illam non litteraliter, ſed allegorice interpretari.

Confirmatur idem argumentum egregio *Euſebii* ratiocinio lib. 3. *de Demonſtratione Evangelica* cap. 7. Si Chriſtus a mortuis non reſurrexiſſet, debuiſſent Apoſtoli conſpiratione ad idem ſentiendum, & prædicandum facta, hoc pacto inter ſe convenire. Demus inter nos dextras, ſimulque omnes fœdus paciſcamur, ut de Chriſto in cunctos homines deceptionem conſonam proferamus, teſtificemurque plane, bene impudenter, illum, poſtquam a morte ad vitam redierit, inter nos eſſe verſatum, ſocumque, & cibum conſuetum nobiſcum uſurpaſſe. Conſervetur autem ab omnibus nobis impudentiæ, immutabilitatiſque tenor, & maneat hæc mentis alienatio uſque ad mortem. Omnia vero nobis facienda ſunt, ut Chriſti nomen illuſtre, glorioſumque reddamus. Omnia nobis probra, omnia ſupplicia ferenda, omne genus mortis ſubeundum pro ea re, quæ nulla in parte vera eſt. Quare affirmemus, illum & mortuos excitaſſe, & leproſos purgaſſe, & dæmones ejeciſſe, & tertia die poſt mortem ad vitam propria virtute rediiſſe, & alia incredibilia, omnemque fidem ſuperantia feciſſe, quarum quidem rerum nullius nos conſcii ſumus, ſed arbitratu noſtro cuncta fingentes & decipiamus quidem quos poſſumus, ſi cui vero non perſuaſerimus, tum ipſi pro iis, quæ inter nos compoſuimus, erroris mercedem adverſus nos ipſos eliciamus. Sic, inquam, Apoſtoli ad homines decipiendos inter ſe convenire, fœduſque inire debuiſſent, ſi revera Chriſtus a mortuis non ſurrexiſſet. Jam vero cui unquam credibile, aut veroſimile videbitur, Apoſtolos, alioſque Chriſti Servatoris noſtri Diſcipulos, ignobiles, vulgareſque homines, poſtquam talia finxerunt, atque inter ſe compoſuerint, toti, qua late patet, Orbi Reſurrectionem Chriſti Domini prædicare, & perſuadere potuiſſe, & in ipſis naturam humanam, quæ tamen vitæ amorem, ac ſtudium quaſi proprium quiddam poſſidet, acerbiſſima tormenta, & omne genus mortis, pro re omnino falſa ſubire non detrectaſſe? Profecto aſſeverare certiſſime poſſum, nullum inter mortales reperiri poſſe, modo vel minimam micam, aut rationis ſcintillam habeat, ſenſuique communi non omnino renunciaverit, qui in animum ſuum inducere poſſit, Apoſtolos adeo furere, & inſanire potuiſſe, ut tam nefandum, ſibique infeſtum conſilium inire, & exequi voluerint.

Accedit inſuper ad majorem huic hiſtoriæ de Reſurrectione Chriſti conciliandam fidem, quod ſacer Evangeliſta Matthæus ſcribit, reviviſcente Chriſto Domino, factum eſſe ingentem terræ motum, Angelum deſcendentem e Cœlo revolviſſe magnæ molis ſaxum ab oſtio monumenti, timore perculſos cuſtodes ſepulcri, ac tantum non exanimes, in Urbem reverſos ad Principes Sacerdotum, de iis rebus, quas viderant & audierant, retuliſſe; mortuorum ſepulcra patuiſſe; multaque corpora Sanctorum, poſtquam revixit Chriſtus, rediviva & ipſa Hieroſolymis apparuiſſe, ut de veritate Reſurrectionis Chriſti teſtimonium perhiberent, quæ omnia certe Matthæus, niſi vera fuiſſent, omnibuſque comperta, litteris conſignare non auſus fuiſſet, maxime cum ea ſcripſerit ætate, qua potuiſſet a multis, qui illorum portentorum teſtes erant vel oculati, vel auriti, mendacii, & falſitatis argui. Addo, Chriſtum Dominum, poſtquam glorioſus ac triumphans emerſit e tumulo, ſæpius ac multis redivivum apparuiſſe. Primo Mariæ Magdalenæ. Secundo, piis mulieribus, quæ ad Monumentum venerant. Tertio, *Petro*. Quarto, Diſcipulis euntibus in Caſtellum Emmaus. Quinto, Apoſtolis, abſente *Thoma*. Sexto, poſt dies octo apparuit Apoſtolis, præſente Thoma Apoſtolo, qui de ejus Reſurrectione dubitabat. Septimo, ſeſe ad Mare Tiberiadis in captura piſcium Apoſtolis conſpicuum exhibuit. Octavo, in monte Galilææ apparuit pluſquam quingentis fratribus. Nono viſus eſt Jacobo Ap. ac ſæpius per 40. dies

cum Diſcipulis ſuis conveſcens & loquens de Regno Dei, ſe vere reſurrexiſſe demonſtravit. Hæc referunt Sacri-Evangeliſtæ, quorum fides in dubium vocari non poteſt. Si quis autem quærat, cur Chriſtus, reſurgendo e mortuis, non primum Diſcipulis ſuis, ſed mulieribus apparuerit? Reſpondebo cum *S. Gregorio Nyſſeno* in Oratione *De Reſurrectione*, oportuiſſe *primum muliebrem ſexum & ab Angelo bonum Reſurrectionis accipere nuntium, & Dominum videre, & primam ab eo vocem audire, Avete. Quoniam mulier quoque prima audiverat vocem Serpentis, & contra præceptum, viderat ligni interdicti fructum, & pœna triſtitiæ & doloris condemnata fuerat. Quapropter, etiam adorare Servator, & pedes apprendere, & contrectare permittebat, & Diſcipulis gaudium annunciare jubebat, cum mulierem, quæ triſtitiæ miniſtra Adamo fuerat, gaudii nuntiam viris eſſe vellet, contraria contrariis curans.*

Denique, his, quæ hactenus adduximus, momentis ad probandam veritatem Reſurrectionis Chriſti, non pigebit addere teſtimonium Joſephi Auctoris Judæi, qui lib. 18. Antiq. cap. 4. diſerte teſtatur, Chriſtum die tertia poſt Paſſionem a mortuis ſurrexiſſe, & vivum Diſcipulis ſuis apparuiſſe: *Apparuit enim eis tertia die vivens, multa hæc, & alia mirabilia Oraculis Prophetarum de eo vaticinantibus; & uſque hodie Chriſtianorum gens ab hoc ſortita vocabulum non defecit.* Ex quibus omnibus liquido patet, hiſtoriam Reſurrectionis Chriſti Domini his veritatis munitam eſſe characteribus, ut a nemine, niſi judicio, & ſenſui communi renunciaverit, negari, aut in dubium vocari poſſit. *Subſecuta ſunt* (Reſurrectionem Chriſti Domini) *Documenta multa*, inquit *S. Leo Papa*, *quibus prædicandæ per univerſum Mundum Fidei authoritas conderetur. Et licet revolutio lapidis, evacuatio monumenti, depoſitio linteorum, & totius Facti Angeli narratores copioſe veritatem Dominicæ Reſurrectionis adſtruerent; & mulierum tamen viſui, & Apoſtolorum frequenter oculis manifeſtus apparuit: non ſolum loquens cum iis, ſed & habitans atque conveſcens, & pertrectari ſe diligenti curioſoque contactu ab iis, quos dubitatio conſtrigebat, admittens. Ideo enim & clauſis ad Diſcipulos oſtiis introibat, & flatu ſuo dabat Spiritum Sanctum, & dato intelligentiæ lumine Sanctarum Scripturarum occulta pandebat; & rurſus idem Vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentiſſimæ Paſſionis ſigna monſtrabat, ut agnoſceretur in eo proprietas divinæ, humanæque naturæ individua permanere.* Tot certiſſimis de veritate Reſurrectionis Jeſu Chriſti, ejuſque miraculorum teſtimoniis permotus ipſe *Pontius Pilatus*, ſcripſit ad *Tiberium*, Imperatorem, ut de his omnibus certiorem illum faceret, Epiſtolam, cujus exemplum, quod noſter *Sixtus Senenſis* in vetuſtiſſimis Bibliothecæ Vaticanæ monumentis reperit, illudque libro 3. *Bibliothecæ* ſuæ *Sanctæ* pag. 199. inſeruit, hic Lectoris ob oculos ponere non abs re erit.

Pontius Pilatus Claudio Tiberio Neroni, Imp. S.

Nuper contigit, ejus rei teſtis eſſe poſſum, Judæos ſe ſe ipſos, poſterioreſque ſuos univerſos per invidiam damnatione perdidiſſe. Cum enim ex Oraculorum Promiſſis Majorum ipſorum auctoritate receptis, hoc expectarent, ut Deus illorum per Virginem juvenculam mitteret, qui jure Rex eorum diceretur, hunc, me præſente, miſit in Judæam, quod omnibus notum eſt, cæcis viſum reſtituebat, leproſos mundabat, reſolutos nervis curabat. Viderunt quoque ipſum Dæmonia abegiſſe, atque obſeſſos ſpiritibus immundis liberaſſe, mortuos item ex ſepulcris ipſis reſuſcitavit. Obediebant ipſi ventorum turbines, ſiccis pedibus mare inambulabat. Fecit quoque permulta miracula, ut vulgo inter Judæos & Plebem, Dei Filius diceretur, Principes vero Sacerdotum, æmulatione & livore inſtincti, adverſabantur illi: captumque illum mihi tradiderunt, ementitis ſceleribus eum reum facientes. Magum ap-

pel-

pellabant, *atque Legis eorum deſtructorem*, *& contradictorem*. *Quibus perſuaſionibus ſeductus ipſe*, *fidem querelis ipſorum adhibui*, *flagellatumque ipſis tradidi*, *ut pro arbitrio in eum animadverterent*. *Crucifixerunt igitur illum*, *& Sepulcro*, *quo conditus erat Cuſtodes adhibuerunt*, *inter quos ex meis militibus nonnulli erant*, *qui tertio die eum a mortuis reſurgentem viderunt*. *Nequitia autem Judæorum magis hoc facto exarſit*, *numeraruntque magnam pecuniarum vim ipſis militibus*, *quatenus diſcipulos ipſius noctu corpus rapuiſſe prædicarent*. *Acceperunt hi quidem pecunias*. *Nihilominus tamen publice ubique profeſſi ſunt atque teſtantur*, *ſe viſiones Angelorum vidiſſe*, *ac Jeſum illum a mortuis vere reſurrexiſſe*. *Hæc autem ideo ſcripſi*, *ne quis nugis ac mendaciis Judæorum*, *ſi de re geſta aliter loquantur*, *fidem adhibeat*. *Vale*. En Epiſtolæ, quam *Pontius Pilatus* de veritate Reſurrectionis & miraculorum Chriſti ad *Tiberium* Imperatorem, ſcripſit, exemplum, quod noſter *Sixtus Senenſis*, Critices Diſciplinæ peritiſſimus, ſe in antiquiſſimis Bibliothecæ Vaticanæ monumentis nactum eſſe profitetur. Videat Lector ea, quæ de genuinis Actis *Pilati* De Jeſu Chriſto, ad *Tiberium*, Imperatorem, miſſis, diximus in Paragrapho ſecundo Diſſertationis decimæ quintæ.

DICO SECUNDO: *Chriſtum poſt reſurrectionem verum habuiſſe corpus*, *& integrum*, *ideſt compactum ex carne*, *oſſibus*, *ſanguine*, *aliiſque id genus membris*, *quæ ad naturam humani corporis pertinent*.

Probatur primo, quia tam Orientalis, quam Occidentalis Eccleſia docet, in Sacramento Altaris panem eſſe converſum in Corpus Chriſti, & vinum in ipſius Sanguinem, ex qua Eccleſiæ Catholicæ doctrina palam ſequitur, Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non remanſiſſe exangue. Hanc univerſalis Eccleſiæ doctrinam ex conſenſu omnium ſæculorum, ætatum, nationum, & Eccleſiarum late contra noſtri temporis Hæreticos probat, ac demonſtrat doctiſſimus *Antonius Arnaldus*, Doctor Sorbonicus, in ſuo aureo Opere *de perpetuitate Fidei*. Secundo, ſi Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non fuiſſet verum, & integrum, ejuſdemque naturæ, cujus erat ante mortem, licet diverſæ gloriæ, Reſurrectio Chriſti non fuiſſet perfecta, & vera, ſed imperfecta & apparens, quia non fuiſſet redintegratum quidquid per mortem ceciderat. Hinc *Eutychius*, Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui dicebat, corpus noſtrum in illa Reſurrectionis gloria fore impalpabile, & ventis, aereque ſubtilius, & Chriſtum Dominum poſt confirmata corda Diſcipulorum palpantium, omne illud, quod palpari potuit, in ſubtilitatem aliquam redegiſſe, hic, inquam, Patriarcha, peſſime de reſurrectione carnis ſentiens, fuit a S. Gregorio, Conſtantinopoli, tum temporis Pelagii Secundi Papæ Legato, impugnatus coram Imperatore Tiberio, mortique proximus Palinodiam decantavit, ſicut refert *Sanctus Gregorius* lib. 14. Moral. c. 29. Tertio, *Sanctus Athanaſius* in Epiſt. ad Epitectum probat contra Apollinarium Hæreticum, corpus, quod Chriſtus Dominus in conceptione aſſumpſit, non fuiſſe naturæ cœleſtis, & æthereę, quia corpus, quod Chriſtus poſt Reſurrectionem in Cœlum extulit, ex carne, & oſſibus erat conflatum, juxta illud Scripturę: *Palpate*, *& videte*, *quoniam ſpiritus carnem*, *& oſſa non habet*, *ſicut me videtis habere*. Idem argumentum in Valentinum Hęreticum intorquent Sancti Patres. Denique, tale fuit Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem, qualia erunt corpora noſtra poſt univerſalem reſurrectionem rediviva, atqui nulla idea, ac forma futuræ corporum noſtrorum reſurrectionis ex Scriptura Sacra, & ex Sanctis Patribus efformari, & intelligi poteſt, quam ea, quam ſemper credidit Eccleſia, & contra Origeniſtas ſecus ſentientes, definivit, corpora noſtra in futura reſurrectione carne, oſſibus, nervis, & venis ſanguine prolutis compacta a Deo ad vitam revocatum iri; igitur Corpus Chriſti poſt reſurrectionem non fuit aereum, & exangue, ſed conſtitutum carne, oſſibus, & ſanguine, aliiſque partibus, quę ad corpus humanum ſuis omni-

bus numeris abſolutum pertinent. Legi poſſunt ſuper hac re *S. Gregorius Magnus* loco mox laudato, *Sanctus Hieronymus* Epiſt. 38. alias 61. ad Pammachium adverſus hæreſes Joannis, Hieroſolymitani Epiſcopi.

DICO ULTIMO: *Corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuiſſe glorioſum, in eo tamen remanſiſſe cicatrices, ſeu vulnera, quibus confixum eſt tempore paſſionis.* Eſt contra *Socinum*, qui in Reſponſione ad defenſionem *Franciſci Pucci*, aſſerit Corpus Chriſti poſt reſurrectionem non fuiſſe immutatum, nec immortale, & glorioſum effectum.

Probatur primo ex Apoſtolo, qui ad Philippenſes cap. 4. loquendo de Chriſto, hæc habet: *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Scilicet, vult Apoſtolus, corpora noſtra in futura reſurrectione eſſe configuranda corpori Chriſti glorioſo, quatenus tum temporis quatuor dotibus, impaſſibilitate, nimirum, ſubtilitate, agilitate, & claritate donabuntur. Unde idem Apoſtolus 1. ad Corinth. c. 15. ait. *Stella enim differt a ſtella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione; ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria; ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute.* Secundo, bene multi SS. Patres docent, Chriſtum reſurrectione ſua ad tantum gloriæ cumulum perveniſſe, ut mortalitate in immortalitatem abſorpta, & carne velut in Deitatem demerſa, jam totus Deus merito prædicetur, vixque ex carne agnoſci poſſit, juxta illud Apoſtoli 2. ad Corinth. c. 5. *Etſi cognovimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed non jam cognovimus.* Hoc tamen Apoſtoli teſtimonium non quidem eo in ſenſu intelligi debet, quaſi revera, caro Chriſti, ſeu natura humana poſt reſurrectionem in Divinam fuerit transformata, ſicut affirmabant Eutychiani, ſed quod caro Chriſti ex paſſibili, & mortali, poſt reſurrectionem evaſerit impaſſibilis, & immortalis: *Qualitas tranſiit*, inquit *S. Leo* Serm. 1. de Reſurrectione Chriſti, *non natura defecit, & factum eſt corpus impaſſibile, quod potuit crucifigi, factum eſt immortale, quod potuit vulnerari. Et merito dicitur caro Chriſti in eo ſtatu, quo fuerat nota, neſciri: quia nihil in ea paſſibile, nihil remenſit infirmum, ut & ipſa ſit per eſſentiam, & non ſit ipſa per gloriam.*

Verum, etſi corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuerit glorioſum, in eo tamen cicatrices, & vulnera paſſionis remanſiſſe conſtat ex *Joannis* cap. 20. ubi dicitur, Thomam Apoſtolum, invitante, ſeu jubente Chriſto Domino, miſiſſe digitum ſuum in latus ejus, apertum per cicatricem remanentem, & æternum in Cœlis remanſuram. Cur autem Chriſtus cicatrices corpori ſuo glorioſo, & immortali poſt Reſurrectionem perpetuo infixas hærere, eaſque conſpicuas eſſe voluerit? Pulcherrimæ a Sanctis Patribus afferuntur rationes, quibus retunditur impietas Porphyrii, aliorumque Gentilium, qui Chriſtum impotentiæ arguebant, quaſi inflicta ſibi vulnera curare minime potuiſſet. Primo nanque Chriſtus cicatrices, ac vulnera poſt Reſurrectionem in corpore ſuo retinuit, ut oſtenderet, ſe poſt Reſurrectionem idem habere corpus, quod fuerat crucifixum. Secundo, quia hæ cicatrices non pertinent ad corruptionem & defectum, ſed ſunt majoris virtutis, & gloriæ inſignia, in quibus Chriſtus jugiter victoriæ ſuæ circumfert triumphum. Tertio, hi vulnerum hiatus, & cicatrices, hę mortis reliquiæ, juge ſunt apud Deum propitiationis noſtræ ſacrificium, fontes, unde vita, & incorruptibilitas ſcaturiunt, ideoque in illo Regno vitæ incorruptibilis obliterari non debuerunt, ſed potius conſervari, tanquam pretia ſalutis, & libertatis noſtrę. Denique, has cicatrices in corpore ſuo Chriſtus conſpicuas eſſe voluit, ut in ultimo Judicio oſtendat Electis, quam miſericorditer adjuti ſint, & pudore ſuffundat Reprobos, pro quibus vulneratus, & mortuus eſt.

DE-

DILUUNTUR OBJECTIONES

ARguitur primo: Evangeliſtæ in deſcribenda Reſurrectionis Chriſti hiſtoria ſecum pugnant, ergo nulla ipſis fides habenda eſt. Prob. ant. In primis *Marcus* cap. ult. ait, Mulieres veniſſe ad monumentum *orto jam Sole*. *Joannes* vero cap. 20. ſcribit, mulieres ad monumentum veniſſe *cum adhuc tenebræ eſſent*. Deinde, *Matthæus* cap. 28. ait, Mariam Magdalenam, & alteram Mariam, aliaſque pias Mulieres veniſſe ut viderent Sepulcrum, eiſque Angelum, qui revolverat lapidem, dixiſſe, *Nolite timere*; *ſcio enim*, *quod Jeſum quæritis*. *Non eſt hic*: *ſurrexit enim*, *ſicut dixit*. At, Evangeliſta *Joannes* rem longe aliter refert, aſſerit quippe, Mariam Magdalenam veniſſe ad monumentum, & cum vidiſſet lapidem ab eo ſublatum, cucurriſſe, & veniſſe ad Simonem Petrum, & ad alium Diſcipulum, quem diligebat Jeſus, eiſque dixiſſe: *Tulerunt Dominum de monumento*, *& neſcimus ubi poſuerunt eum;* quæ verba manifeſte ſupponunt, Magdalenam, dum venit ad monumentum, nullum vidiſſe Angelum: ſi enim Angelum vidiſſet, & audiſſet tam clare de certa Chriſti Domini Reſurrectione loquentem, non dixiſſet: *Tulerunt Dominum de monumento*, *& neſcimus ubi poſuerunt eum;* ſed potius incunctanter affirmaſſet, Chriſtum vere e mortuis ſurrexiſſe, idque ab ipſo Angeli ore didiciſſe. Secum igitur pugnant Evangeliſtæ in deſcribenda hiſtoria Reſurrectionis, Chriſti, ac ſubinde nullam merentur fidem.

Reſpondeo: Duplicem illam apparentem antilogiam facili negotio explicari poſſe: Nam primo, quod dicit *Marcus*, Mulieres veniſſe ad monumentum *orto jam Sole*, non eſt ſic accipiendum, inquit *Sanctus Thomas*, *tanquam Sol ipſe videretur ſuper terram*, ſed *tanquam de proximo adveniente in has partes*, ideſt, cum cœlum jam ab Orientis parte albeſceret, & Solis lumen multis adhuc admixtum tenebris inciperet affulgere. Quod autem dicit Evangeliſta *Joannes*, Mulieres veniſſe ad monumentum *cum adhuc tenebræ eſſent*, non eſt ſic intelligendum, quaſi piæ Mulieres profunda nocte venerint ad monumentum, ſed ſenſus eſt, pias illas Mulieres itineri ſeſe commiſiſſe ſub noctis finem, ideſt, cum tenebræ necdum eſſent omnino diſcuſſæ, eaſque ad monumentum perveniſſe, cum Sol inciperet illuceſcere.

Ad alteram apparentem antilogiam Reſpondeo cum doctiſſimo Auctore Gallicæ Analyſeos, *Matthæum*, & *Joannem* facile conciliari poſſe, ſi totius rei geſtæ ſeries hoc pacto diſponatur. Primo, Maria Magdalene, & ceteræ piæ Mulieres, cum ad Sepulcrum Chriſti veniſſent, & in illud intraſſent, neminem viderunt; nam Angelus, qui ſedebat ſuper lapidem, quem ab oſtio monumenti revolverat, illis nondum ſe manifeſtum fecit. Secundo, ingreſſæ Mulieres in monumentum, & non invento Corpore Chriſti, quid agerent, quidve conſili caperent, incertæ prorſus hærebant. Tertio, Maria Magdalena, cum vidiſſet apertum monumentum, nec in eo offendiſſet Corpus Chriſti, ſed ſolum exuvias, quibus fuerat involutum, moræ impatiens, & adhuc incerta an Chriſtus e mortuis ſurrexiſſet, vel ipſius Corpus fuiſſet furtim ſublatum? relictis aliis Mulieribus ad Sepulcrum, cucurrit ad Petrum, & Joannem, dixitque: *Tulerunt Dominum de monumento*, *& neſcimus ubi poſuerunt eum;* nondum quippe Magdalena viderat, & audierat Angelum, Chriſti Reſurrectionem nunciantem. Quarto, his auditis, exiit Petrus cum Joanne, & ambo venerunt ad monumentum, quos ſecuta eſt Maria Magdalene: illi ſudarium, & linteamina ſeparatim poſita dum reperiſſent in Sepulcro, domum rediere, relictis Mulieribus ad Sepulcrum. Quinto, Maria Magdalene amore ſuccenſa, & ardens deſiderio inveniendi Corpus Chriſti, longius in hortum, in quo erat Chriſti Sepulcrum, ſola progreſſa eſt, dumque in horto moras necteret, ceteræ Mulieres exeuntes e Sepulcro viderunt duos Angelos, qui Chriſtum reſurrexiſſe nunciarunt, ſimulque ipſis præceperunt

ut

ut ad Apoſtolos irent nuntiatum quæ viderant, & audierant. Denique, Maria Magdalene, poſtquam fruſtra in horto quæſiiſſet Corpus Chriſti, iterum rediit ad monumentum, cum jam aliæ Mulieres juſſu Angelorum ad Apoſtolos perrexiſſent; inclinavit ergo ſe Magdalena, & vidit Angelos, quos exiſtimavit homines eſſe eo miſſos poſtquam e ſepulcro fuiſſet egreſſa, ſed retrorſum converſa vidit Jeſum, quem primo Hortulanum eſſe credidit, deinde revera Jeſum eſſe cognovit, ejuſque Reſurrectionem, ipſo jubente, ad Apoſtolos nuntiatura perrexit. Sic diſpoſita totius rei geſtæ ratione, ambo Evangeliſtæ facile conciliantur; nam licet, ſecundum *Matthæum*, Maria Magdalene una cum piis aliis Mulieribus venerit ad Chriſti monumentum, non tamen cum illis ſemper remanſit, nec colloquio, quod habuerunt cum Angelis, interfuit; unde non mirum ſi, ut refert *S. Joannes*, a monumento ſtatim ac illud apertum vidit, reverſa, Petro, & Joanni dixerit: *Tulerunt Dominum, & neſcimus ubi poſuerunt eum.*

Arguitur ſecundo: Chriſtus poſt Reſurrectionem non habuit verum, & integrum corpus: ergo non perfecta, ſed imperfecta fuit ejus Reſurrectio. Prob. ant. Primo, Chriſtus poſt Reſurrectionem non habuit verum corpus; quia verum corpus non poteſt eſſe cum alio corpore in eodem loco, nec ab oculis intuentium evaneſcere: atqui corpus Chriſti poſt Reſurrectionem fuit cum alio corpore in eodem loco, intravit enim in cænaculum januis clauſis, & evanuit ab oculis Diſcipulorum, ſicut refert *S. Lucas* c. ult. ergo Chriſtus poſt Reſurrectionem non habuit verum corpus. Secundo, corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non fuit integrum, caruit enim ſanguine, ut colligitur ex *S. Auguſtino* Epiſt. 105. alias 146. ad *Conſentium*, qui a Sancto illo Doctore quæſierat, *utrum nunc corpus Chriſti Domini oſſa, & ſanguinem habeat, aut reliqua carnis lineamenta?* Reſpondet vero *S. Auguſtinus*, ſe nec inquirere, nec definire velle, *an Chriſtus ſanguinem habeat, nec ne?* Hæc ſunt illius Sancti Doctoris verba: *Fides adſit, & nulla quæſtio remanebit, niſi forte de ſanguine requirendum eſt, quia cum dixiſſet:* Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, *non addidit ſanguinem. Non ergo & nos addamus inquirere quod ille non addidit dicere: & de compendio, ſi placet, finita ſit quæſtio.* Ex quibus verbis manifeſto patet, *S. Auguſtinum* ſaltem dubitaſſe, & in incerto reliquiſſe, an Chriſtus nunc ſanguinem habeat? Qua in re anceps hærere non potuiſſet Aquilinus ille Doctor, ſi corpus Chriſti poſt Reſurrectionem fuiſſet integrum, carne, videlicet, oſſibus, & ſanguine compactum.

Reſpondeo primo cum *S. Hieronymo* Epiſt. 86. alias 27. ad Euſtochium, virginem, quod ſi ſemel corpus Chriſti poſt Reſurrectionem ſpirituale, & aereum dicatur, quia Chriſtus clauſis ingreſſus eſt januis, eadem ratione *antequam pateretur, quia contra naturam graviorum corporum ſuper mare ambulavit, ſpirituale corpus habuit; & Apoſtolus Petrus, qui & ipſe ſuper aquas pendulo inceſſit gradu, ſpirituale corpus habuiſſe credendus eſt*, quod tamen nemo dixerit.

Reſpondeo ſecundo cum *S. Thoma*: Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem ad Diſcipulos, januis clauſis, intraſſe ex virtute divinitatis ſibi unitæ, *moli corporis, ubi divinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas Matris inviolata permanſit*, inquit *S. Auguſtinus* Tract. 121. in Joannem. Ex qua reſponſione ſalſi convincitur perridicula interpretatio noſtri temporis Hæreticorum, qui, cum negare haud poſſint ingreſſum Chriſti Domini obſeratis foribus factum, id Chriſtum feciſſe dicunt rareſaciendo portas, janua utrinque coarctata, & in medio diviſa, rurſuſque per ejuſdem potentiam dilatata, atque unita. Rejicitur etiam abſona interpratatio *Calvini*, qui in cap. 20. *Joannis* impudorato ore negat, Chriſtum per januas clauſas ad Diſcipulos tranſiiſſe. Concedit tamen, eum januis clauſis eo ſenſu ingreſſum eſſe, quod cum fores eſſent clauſæ, aditus illi patefactus fuerit non *manu hominis*, ſed *Angeli miniſterio*. Tum po-

tulan-

tulanter invehitur in Catholicos, quos dicit ideo aliter ſentire, *ut corpus glorioſum non modo reddant ſpiritui ſimile, ſed immenſum eſſe, nulloque loco contineri obtineant*. Hæc, inquam, ſiniſtra *Calvini* rejicitur interpretatio, una cum calumnia, qua Catholicos perperam infectatur; credunt Catholici plus Deum poſſe, quam valeat humana ratio capere, ac flocci faciunt argutias, quibus Hæretici omnipotentiam Dei circumſcribere, & elevare moliuntur.

Similiter dico: Corpus Chriſti, poſt Reſurrectionem, licet verum, & integrum eſſet, ab oculis Diſcipulorum aliquando evanuiſſe, quia quicumque habet corpus glorioſum, poteſt videri quando vult, vel non videri, quam dotem habuit corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non ſolum ex conditione corporis glorioſi, ſed etiam ex virtute divinitatis, per quam fieri poteſt ut corpora non glorioſa miraculoſe non videantur, ſicut docet *S. Thomas*. Dicitur ergo corpus Chriſti ab oculis Diſcipulorum evanuiſſe poſt Reſurrectionem, non quod corrumperetur, aut in aliqua inviſibilia reſolveretur, ſed quia deſiit, quando voluit, ab eis videri, vel eo præſente, vel etiam eo abſcedente velociter propter dotem agilitatis.

Denique, ad auctoritatem *S. Auguſtini* de ſanguine Chriſti poſt Reſurrectionem, reſpondeo: Duplicem debere diſtingui ſanguinem, unum vitalem & præcipuum, qui venæ ſectione non effluit; & alterum ſuperfluum, & degenerem, qui ex humoribus efformatur. Qua poſita diſtinctione, dico *Conſentium* non dubitaſſe an Chriſtus non habeat ſanguinem vitalem? ſed tantummodo an Chriſtus nunc habeat ſanguinem ex humoribus efformatum? In hoc, inquam, ſita erat quæſtio, quam *Conſentius* propoſuit *S. Auguſtino*, & quam Sanctus ille Doctor in citata Epiſtola triplici de cauſa nec excutere, nec dirimere voluit. Primo, quia hæc quæſtio erat omnino inutilis. Secundo, quia per temporis anguſtias hanc, & alias ſimiles quæſtiones, ſibi a Conſentio propoſitas, *S. Auguſtinus* enucleare non potuit, ut patet ex his *S. Auguſtini* verbis, quæ in hac Epiſtola leguntur: *Cum iſta dictarem, perlator jam ventum expectans, me vehementer; ut navigaret, urgebat*. Tertio, quia *S. Auguſtinus* conſulto aliam difficultatem declinare voluit, quam nonnulli occaſione iſtius quæſtionis proponere potuiſſent, utrum videlicet corpus glorioſum aliis humoribus, pituita, vel felle flavo & nigro careat, ex quibus humanæ naturæ temperamentum efformatur? *Fortaſſis enim*, inquit *S. Auguſtinus*, *arrepta occaſione ſanguinis urgebit nos moleſtior perſcrutator, & dicet: Si Sanguis in corpore Chriſti reſurgentis fuit, cur non pituita? cur non & fel flavum & nigrum, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam medicinę diſciplina teſtatur? Sed quodlibet quiſque addat, corruptionem addere caveat, ne ſuę fidei ſanitatem, caſtitatemque corrumpat. Valet enim divina potentia de iſta viſibili, atque tractabili natura corporum quibuſdam manentibus auferre quas voluerit qualitates: ac per hoc etiam valet membra mortalia, formę lineamentis manentibus, corruptione vero mortalitatis emortua, ſtabili vigore firmare, ut abſit labes, adſit effigies; adſit motio, abſit fatigatio; adſit veſcendi poteſtas, abſit eſuriendi neceſſitas*. Quibus verbis perſpicuum eſt, *S. Auguſtinum* nec dubitaſſe, nec negaſſe unquam, corpus Chriſti poſt Reſurrectionem glorioſum habere verum ſanguinem ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum velle in eo non eſſe ſanguinem ſecundum corruptionem mortalitatis. Hanc eſſe germanam *S. Auguſtini* mentem patet ex innumeris locis, quæ a noſtris Polemicis Auctoribus citantur, in quibus diſerte docet Sanctus ille Pater, vinum in Sacramento Altaris converti in Sanguinem Chriſti, & Fideles in poculo Euchariſtico bibere Sanguinem Chriſti; non poſſent autem Fideles in poculo Euchariſtico Sanguinem Chriſti bibere, ſi Chriſtus in corpore poſt Reſurrectionem glorioſo verum ſanguinem non haberet. Plura legi poſſunt in perdocta diſquiſitione Theologica *de Sanguine Corporis Chriſti poſt Reſurrectionem*, edita a Clariſſimo viro *Jacobo Boyleau*, Doctore Sorbonico, in qua omnes offuciæ, quas noſtri temporis Hæretici huic *S. Au-*

gu-

guſtini Epiſtolæ offendere tentarunt, radiis ſolaribus diſſipantur, & Aquilini illius Doctoris mens in optimo lumine collocatur.

Arguitur ultimo: Corpus glorioſum debet eſſe lucidum, claritas quippe eſt dos corporis glorioſi. Debet inſuper eſſe liberum ab uſu, & conſuetudine comedendi, atqui corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non fuit lucidum (neque enim tantum ſplendorem, & majeſtatem mortalibus oculis intueri, & ſuſtinere potuiſſent Apoſtoli;) non fuit etiam Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem a conſuetudine manducandi liberum, quia ſæpius Chriſtus poſt Reſurrectionem, ut perhibent ſacri Evangeliſtæ, manducavit cum ſuis diſcipulis, ergo corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non fuit glorioſum, & immortale.

Reſpondeo ad duo illa momenta, & ad primum dico: Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem fuiſſe lucidum, noluiſſe tamen Chriſtum ſuis apparere Diſcipulis in corpore lucido, ſicut apparuerat in Transfiguratione, quia, ut docet Angelicus Præceptor, voluit Chriſtus ante mortem oſtendere ſuæ majeſtatis gloriam, quam maxime demonſtrat claritas corporis glorioſi, ne infirmitatem Paſſionis ejus deſpicerent Apoſtoli; at poſt Reſurrectionem voluit potiſſimum Chriſtus ſuis oſtendere Apoſtolis veritatem carnis, quæ pro nobis paſſa eſt, cui oſtenſioni obſtitiſſet corporis claritas, quia eam non potuiſſent infirmi Apoſtolorum oculi irretorta acie ſuſtinere, ſed obſtupuiſſent magis, quam in Transfiguratione, ſicut ait Sanctus Auguſtinus.

Ad alterum momentum dico: Chriſtum poſt Reſurrectionem ſuam cibum & potum cum diſcipulis ſuis ſumpſiſſe, non alimentorum indigentia, ſed ad Reſurrectionis ſuæ veritatem adſtruendam, nam, ut inquit *S. Auguſtinus* Epiſt. 102. alias 49. *Futuræ Reſurrectionis corpus imperfectæ poteſtatis erit, ſi cibos ſumere non potuerit, imperfectæ vero felicitatis, ſi eguerit*. Non ergo egeſtate manducavit Dominus, ſed quia hoc egebat teſtimonio infirma adhuc diſcipulorum fides. Fuit autem vera Chriſti comeſtio, quia corpus ejus poſt Reſurrectionem vere fuit vivum, & animatum, ad diſcrimen comeſtionis, quæ fit aliquando ab Angelis in corporibus aſſumptis: hæc ſiquidem Angelorum comeſtio non eſt vera, ſed duntaxat apparens, quia corpora ab Angelis aſſumpta non ſunt viva, & animata. Hic Angelus dixit Tobiæ: *Cum eſſem vobiſcum, videbat quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inviſibili utor*.

Adverte primo ſub finem iſtius Paragraphi, neceſſarium fuiſſe, ut Chriſtus ex mortuis reſurgeret. Primo, quia debebat implere vaticinia Prophetarum, qui eum devicta morte reſurrecturum cecinerunt, unde ait Apoſtolus 1. ad Corinth. cap. 15. *Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum ſcripturas, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas*. Secundo, in reſurrectione Chriſti reluxit juſtitia Dei, qui Chriſtum per mortem, & paſſionem afflictum, & humiliatum, ſublimavit per Reſurrectionem, *humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, &c.* inquit Apoſtolus ad Philippenſes cap. 2. Tertio, reſurgente Chriſto confirmata eſt fides noſtra, & ideo ad Cor. cap. 15. ducitur: *Si Chriſtus non ſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt fides veſtra*. Quarto, beneficio Reſurrectionis Chriſti ſpes de Reſurrectione corporum noſtrorum roborata eſt, dicente Apoſtolo loco mox citato: *Si Chriſtus prædicatur, quod ſurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt?* Quinto, Chriſtus a mortuis reſurgere debuit ad comprobandam divinitatem ſuam. Dum enim propria virtute rediit ad vitam, Judæis divinitatem ejus negantibus ora obturavit; *cum lapidem revolviſſet* Angelus (inquit S. Gregorius Nyſſenus Oratione ſecunda de Reſurrectione) *reperit Dominum reſurrexiſſe a ſepulcro, quod ſigillis munitum fuerat, & præſidio militum cuſtodiebatur, ſicut Deum decebat, clauſo relicto, quemadmodum clauſis quoque januis penetrans in domicilium ad Diſcipulos acceſſit. Quare etiam dicebat* Angelus: *Non eſt hic, ſed ſurrexit, ſigni-*

ſignificans Angelus, ante ſuum adventum admirabiliter accidiſſe Reſurrectionem Servatoris, quam, ut Deus, propria virtute exequens in eis quæ diſpoſita & deſtinata erant peragendis, nullum Angelorum auxilium deſideravit. Niſi enim hoc ita eſſet, diceret (Angelus) *Ecce reſurgit, ſignificans id, quod ſtatim fieret, ſed quoniam ante factum erat, præterito tempore utens, dixit: Non eſt hic, ſed ſurrexit*. Sexto, per Reſurrectionem, cumulus, & faſtigium filiationis naturalis Chriſto Domino obtigit. Tunc enim, ut ait Paulus Act. c. 13. adimplevit Deus hanc repromiſſionem, quæ ad Patres noſtros facta eſt: *Reſuſcitans Jeſum, ſicut in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Et ad Rom. c. 1. juxta textum Græcum: *Qui declaratus fuit Filius Dei cum potentia, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex eo quod reſurrexit a mortuis Jeſus Chriſtus Dominus noſter*. Septimo, oportuit ut Chriſtus ex mortuis reſurgeret ad informationem vitæ fidelium, juxta illud ad Rom. c. 6. *Quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Denique, Reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit ad complementum ſalutis noſtræ, quia ſicut ipſius paſſio ſalutem noſtram proprie loquendo operata eſt quantum ad remotionem malorum, & deſtructionem mortis noſtræ, ita & illius reſurrectio fuit cauſa noſtræ ſalutis quantum ad inchoationem, & exemplar bonorum, unde dicit Apoſtolus ad Rom. c. 4. *Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram*.

Adverte ſecundo: Chriſtum optimo jure appellari *primogenitum ex mortuis*; nam licet multi ante adventum Chriſti, vel ipſo adhuc vivente, vel ipſo reſurgente, fuerint a mortuis excitati, & ad vitam revocati; eorum tamen Reſurrectio, ut docet *S. Thomas*, fuit imperfecta, tum quia virtute aliena ad vitam redierunt; tum quia etiam denuo mortui ſunt. At perfecta fuit Reſurrectio Chriſti, quippe qui propria virtute de morte Victor, ac Triumphator ſurrexit ad vitam immortalem, ita ut morti non eſſet amplius obnoxius, ſicut dicit Apoſtolus ad Rom. cap. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*. Hanc doctrinam *S. Thomas* 3. p. q. 53. art. 3. approbat his verbis: *ad ſecundum dicendum, quod de illis, qui reſurrexerunt cum Chriſto, duplex eſt opinio; quidam enim aſſerunt, quod redierunt ad vitam, tanquam non iterum morituri &c. Auguſtinus autem ſentire videtur, quod reſurrexerint iterum morituri &c. & rationes Auguſtini multo efficaciores videntur*.

Adverte ultimo: Horum verborum, quæ Chriſtus poſt Reſurrectionem dixit Mariæ Magdalenæ: *Noli me tangere*, varias a Sanctis Patribus, & Scripturæ Expoſitoribus adhiberi interpretationes, quas inter hæc mihi videtur clarior juxta ac expeditior, quæ traditur a doctiſſimo Auctore Gallicæ analyſeos. Ait quippe, quod poſtquam Maria Magdalene proprio ſuo nomine a Chriſto compellata vocem Domini agnoviſſet, confeſtim ad ipſum accurrit, cœpitque promovere brachia, & manus ut ipſum tangeret, & pedes deoſcularetur; ſed cum in his amoris, & pietatis exhibendis obſequiis moras trahere vellet, dixit illi Jeſus; *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem*; quaſi diceret Chriſtus: Noli hic diutius morari, & tangendo explorare an ipſe ſim, nondum aſcendi ad Patrem, ſed adhuc per 40. dies in terris verſari debeo, ideoque ſat tibi ſupererit temporis, ut pedes meos complectaris. *Vade autem ad fratres meos*, hoc eſt: Rumpe omnem moram, & omni intempeſtiva ſemota dilatione, feſtina iter ad diſcipulos meos, & dic eis: *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum; Deum meum, & Deum veſtrum*. Chriſtus ergo per verba: *Noli me tangere*: nec prohibuit, nec a contactu corporis ſui Magdalenam repulit. Eccur, quæſo, eam repuliſſet, cum ipſemet, teſte Scriptura Sacra, voluerit, ut Apoſtoli ejus corpus tangerent, & permiſerit mulieribus quibus occurrit in via, ut ejus pedes tenerent, & deoſcularentur? Solum itaque per hęc verba: *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem*, Chriſtus cunctantem Magdalenam excitare voluit, ut ad Apoſtolos maturareliter, ejuſque Reſurrectionem quamprimum illis nunciaret.

HYM-

HYMNUS

De reſurrectione Chriſti Domini, cujus teſtes fuerunt Apoſtoli.

CUi ſe relictis omnibus,
Addixerant Apoſtoli,
Triſtes recenti funere
Jeſum dolebant mortuum.

At vos dolorem ponite:
Se ſuſcitavit mortuum,
Indigna mortis vincula
Rumpendo, ſe probat Deum.

Pervadit occluſas fores:
Veſtro videre ſe choro,
Artus Sacros dat tangere,
Nec temnit oblatas dapes.

Servata monſtrat vulnera
Noſtræ ſalutis obſides:
O quanta nubes teſtium
Fidem ſepultam ſuſcitat!

Natus Parenti redditus
Non vos amicos deſeret:
Sub imbre lapſum flammeo
Infundet in vos Spiritum.

Hauſto repleti Numine,
Terras in omnes liberi,
Chriſtum tubis cœleſtibus
Chriſtum Deum vulgabitis.

Non jam tenebit amplius
Formido mortis abditos:
Aperta non, euntibus,
Addent moras pericula.

Vos ante Reges fortiter
Spernetis armatas neces:
Hæc nempe pro Chriſto mori
Suprema vobis gloria.

Apoſtolorum ſenſibus
Qui te revelaſti, Deus,
Et te, vacillet ne fides,
Noſtris revela mentibus.

Da, Chriſte, tecum nos mori,
Tecum ſimul da ſurgere,
Terrena da contemnere,
Amare da cœleſtia.

PARAGRAPHUS II.

Utrum Reſurrectio Chriſti ſit cauſa efficiens futuræ reſurrectionis hominum tam bonorum, quam malorum.

FUturam omnium hominum reſurrectionem olim inter Judæos negarunt Sadducæi, & Samaritani, ſicut legitur Matt. c. 22. & Act. c. 23. eamdemque hereſim poſtea in primis Eccleſiæ temporibus amplexi ſunt *Simoniani*, *Saturniani*, *Baſilidiani*, *Valentiniani* & *Marcionitæ*. Quin etiam auſus eſt *Socinus*, nefandiſſimus hæreticus, inter virulentos, quos diſſeminavit errores, aſſerere in c. 5. Epiſt. 1. S. Joannis, homines impios penitus annihilari, nullam impiorum reſurrectionem futuram. Idem docet *Crellius*, Socini diſcipulus, mali corvi malum ovum, Comment. in cap. 15. Epiſt. 1. ad Corinth. Ad hunc igitur profligandum hæreticorum errorem, primo hic oſtendam, reſurrectionem omnium omnino hominum tam bonorum, quam malorum, Fide Catholica credi debere. Deinde commonſtrabo, reſurrectionem Chriſti eſſe cauſam efficientem futuræ reſurrectionis corporum omnium hominum, tam bonorum, quam malorum.

DICO ITAQUE PRIMO: *Neminem, citra apertam hæreſim, negare, aut in dubium revocare poſſe futuram omnium hominum tam bonorum, quam malorum, reſurrectionem.*

Probatur ex multis locupletiſſimis teſtimoniis cum veteris, tum novi Teſtamenti. In primis, cap. 19. lib. *Job* hæc verba leguntur: *Et rurſus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*. Ezechielis capit. 37. *Hæc dicit Dominus Deus, a quatuor ventis veni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reviviſcant*. Lib. 2. Machab. cap. 12. *Niſi eos, qui crediderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum vi-*

videtur, *& vanum orare pro mortuis*. Ad hæc, bene multa ſuppetunt in veteri Teſtamento exempla eorum, quos Deus ad preces Sanctorum, & Prophetarum de morte ad vitam revocavit. Narratur lib. 3. Regum cap. 17. hiſtoria de filio viduæ Sareptanæ, quem Deus precibus Eliæ Thesbitis a mortuis ſuſcitavit. Legitur in lib. 4. Regum, quod, orante Eliſæo, filius Sunamitidis ad vitam fuit revocatus, & quod quidam mortuus, in ſepulcro ejuſdem Eliſæi tumulatus, tactis oſſibus Prophetæ, confeſtim vita fuit donatus. Porro, quis non videt, hiſce miraculoſis mortuorum reſurrectionibus Deum voluiſſe futuræ omnium hominum reſurrectionis comprobare fidem? Jam vero novum Teſtamentum legenti innumera propemodum obvia ſunt teſtimonia, quæ omnium hominum tam bonorum, quam malorum, futuram reſurrectionem invicte demonſtrant. Sic enim loquitur Chriſtus Dominus Joannis cap. 5. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, qua omnes, qui in monumento ſunt, audient vocem Filii Dei: & procedent, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem judicii*. Et capit. 6. *Hæc eſt voluntas ejus, qui miſit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in noviſſimo die*. Et Matth. cap. 22. reſpondens Chriſtus Sadducæis negantibus reſurrectionem mortuorum & interrogantibus de muliere, quæ ſeptem fratribus nupſerat, cujus eorum futura eſſet uxor in reſurrectione mortuorum? ait: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur*. Denique, ut alia hujuſmodi clariſſima novi fœderis mittam teſtimonia, Apoſtolus Paulus omnium hominum reſurrectionem non ſolum in Areopago Athenarum, & coram Phariſæis, ac Sadducæis conſtanter prædicavit, ſed etiam cap. 15. Epiſt. 1. ad Cor. eam ex reſurrectione Chriſti Domini, ſicut mox oſtendemus, efficaciſſime adſtruit.

Hinc facile convellitur *Socini*, ejuſque gregalium error aſſerentium, nullam impiorum fore reſurrectionem, quia impii poſt mortem annihilabuntur; facile, inquam, hic refellitur error; nam primo, Scriptura Sacra non ſolum juſtorum, ſed cunctorum, ac ſubinde etiam impiorum hominum futuram reſurrectionem apertiſſime docet, eamque in eo ſenſu interpretantur Sancti Patres *Juſtinus* in Apologia ad Antoninum Pium, *Athenagoras* Serm. de reſurrect. *Tertullianus* lib. de reſurrectione carnis, *Arnobius* lib. 5. contra gentes, *Lactantius* lib. 7. divin. Inſtitut. cap. 22. & 23. *Minutius Felix* in Octavio, & innumeri alii Patres, qui de futura hominum reſurrectione ſermonem habuerunt, quorum catalogum texere nimis longum eſſet. Secundo, impii, cum animas habeant immortales, perire, & annihilari non debent, & quamvis ab igne crucientur, ignis tamen ille, ut ait *Minutius Felix* in Octavio: *Membra urit, & reficit; carpit, & nutrit; non damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſa corporum laceratione nutritur*. Tertio, impios ſine fine in Inferno cruciandos eſſe diſerte teſtatur Scriptura Sacra, Danielis cap. 12. *Et multi de illis, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper*. Et Apocalypſis cap. 20. *Cruciabuntur die, ac nocte in ſæcula ſæculorum*. Non peribunt ergo impii, neque annihilabuntur, ſed quamdiu durabit Deus, tamdiu durabunt ſupplicia damnatorum. *Sunt qui idcirco peccatis ſuis finem ponere negligunt, quia habere quandoque finem futura ſuper ſe judicia ſuſpicantur, quibus breviter reſpondemus: ſi quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia Beatorum; Per ſemetipſam namque Veritas dicit: Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam. Si igitur hoc verum non eſt, quod minatus eſt, neque illud verum quod promiſit*. Hæc *S. Gregorii* verba lib. 34. Moral. cap. 16. quæ invicte probant æternitatem pœnarum adverſus Religionis contemptores, quibus hoc dogmatis, ut liberius peccent, cavillari ſolemne eſt.

DICO Secundo: *Reſurrectionem Chriſti eſſe cauſam efficientem futuræ reſurrectionis omnium hominum tam bonorum, quam malorum*.

Probatur ex Apoſtolo, qui 1. ad Corinth. cap. 15. hæc habet: *Si autem Chriſtus*

ſtus prędicatur, *quod reſurrexit a mortuis*, *quomodo quidam dicunt in vobis*, *quoniam reſurrectio mortuorum non eſt? ſi autem reſurrectio mortuorum non eſt*: *neque Chriſtus reſurrexit*. Probat eo loci Apoſtolus mortuorum reſurrectionem ex reſurrectione Chriſti, aitque caſſam, & conclamatam eſſe ſpem reſurrectionis mortuorum, ſi Chriſtus non ſurrexit; hoc autem Apoſtoli argumentum, ut nemo non videt, nihil plane concluderet, niſi reſurrectio Chriſti eſſet cauſa efficiens reſurrectionis mortuorum. Rurſus ſubdit ibidem Apoſtolus: *Chriſtus reſurrexit a mortuis primitię dormientium; quoniam quidem per hominem mors*, *& per hominem reſurrectio mortuorum*. Scilicet per hominem Deum, qui primo effectum ſuæ virtutis ad humanitatem propriam extendit, dein ad reſurrectionem aliorum extenſurus; non ſecus ac ignis primo ad loca viciniora, & poſtea calorem ſuum ad remotiora diffundit, ut ait *Sanctus Thomas*. Chriſtus igitur, juxta Apoſtolum, ſurrexit a mortuis *primitiæ dormientium*, ex quo ſequitur, Chriſti reſurrectionem eſſe cauſam efficientem futuræ reſurrectionis mortuorum, quia quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa cęterorum. Hinc Sancti Patres reſurrectioni Chriſti futuram reſurrectionem noſtram adſignant. Sic enim loquitur *Sanctus Ambroſius* in lib. de fide reſurrectionis: *Si non reſurgamus*, *ergo Chriſtus gratis mortuus eſt*, *ergo Chriſtus non reſurrexit*, *qui ſibi cur reſurgeret*, *rationem non habebat*. *Reſurrexit in eo mundus*, *reſurrexit in eo cœlum*, *reſurrexit in eo terra*. Idem docet *Sanctus Chryſoſt.* Hom. 10. in Act. Apoſtolorum, ubi hęc habet: *tam fortis*, *& efficax eſt illius*, *ſeu Chriſti*, *reſurrectio*, *ut*, *& aliis iſte reſurrectionis factus ſit Auctor*. Nec ſolum reſurrectio Chriſti eſt cauſa efficiens futurę reſurrectionis corporum omnium hominum tam bonorum, quam malorum, ſed etiam virtute divinitatis eſt cauſa tum efficiens, tum exemplaris reſurrectionis animarum. Cauſa quidem efficiens, quia beneficio gratię divinę animę vivunt, tranſeuntes a morte infidelitatis ad vitam fidei, a morte falſitatis ad amorem veritatis, a morte iniquitatis ad vitam juſtitię, ab amore creaturæ ad amorem Creatoris; unde Apoſtolus ait ad Roman. cap. 4. *reſurrexit propter juſtificationem noſtram*. Animarum itidem reſurrectionis cauſa exemplaris eſt reſurrectio Chriſti, quia Chriſto reſurgenti debemus ſecundum animam conformari, juxta illud Apoſtoli ad Rom. c. 6. *Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris*, *ita & nos in novitate vitæ ambulemus*, *ſicut ipſe reſurgens ex mortuis*, *jam non moritur*, *ita & nos exiſtimemus nos mortuos eſſe peccato*, *viventes autem Deo in Chriſto Jeſu Domino noſtro*. Appoſite tamen obſervat *S. Thomas* 3. p. q. 56. art. 2. ad 3. quod, licet corpora omnium hominum in virtute reſurrectionis Chriſti a mortuis reſurgere debeant, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. c. 15. *Omnes quidem reſurgemus*, non tamen omnium hominum animæ reſurgent; multi namque reprobi ibunt in ſupplicium æternum, ut dicitur *Matth.* c. 25. Rationem illius diſcriminis hanc aſſignat Doctor Angelicus, quia reſurrectio animarum pertinet ad meritum, quod eſt effectus juſtificationis; reſurrectio autem corporum ordinatur ad pœnam, vel præmium, quæ ſunt effectus judicantis: porro ad Chriſtum non pertinet juſtificare omnes, bene tamen judicare tam bonos, quam malos, qui omnes ſupremo ipſius judicio ſe ſiſtere debent, & ideo Chriſtus omnes revocat ad vitam ſecundum corpus, ſed non omnes ſecundum animam.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo: Impoſſibile eſt, ut corpora jam putredine corrupta, & in cineres reſoluta, reviviſcant, denuo animentur, ad priorem, quam habebant, formam reſtituantur, atque immortalitate donentur, ergo Reſurrectio Chriſti non poteſt eſſe cauſa efficiens reſurrectionis corporum. Prob. ant. Ratio naturalis docet, a privatione ad habitum non dari regreſſum, unde Philoſophi Ethnici reſurrectionem mortuorum, tanquam inauditum paradoxum, & rationi na-

naturali omnino oppoſitum rejecerunt. Legimus etiam cap. 17. Actuum Apoſt. quod, Paulo in medio Areopagi prædicante, Athenienſes *cum audiiſſent reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum*. Impoſſibile igitur eſt, ut corpora, quę jam computruerunt, reviviſcant, & ad formam, quam antehac habebant, reſtituantur.

Reſpondeo: Philoſophos Ethnicos, magno licet, & excellenti ingenio præditos, ad reſurrectionem corporum ideo aſſurgere non potuiſſe, quia ratio naturalis, quæ illis duntaxat affulgebat, hoc myſterium penetrare non poteſt, & ad illud, velut noctua ad Solis lucem cæcutit. Verum, quod Ethnici, fidei deſtituti lumine, impoſſibile duxerunt, fideles, ſpectata Dei omnipotentia, poſſibile credunt: nec dubitant Deum, qua facilitate corpora creavit, eadem ipſa facilitate corpora inſtaurare poſſe, & incorruptibilia reddere: *Quis tam ſtultus, aut brutus eſt, ut audeat repugnare hominem a Deo, ut primum potuiſſe fingi, ita poſſe denuo reformari? Porro difficilius eſt id, quod non ſit, incipere, quam id quod fuerit iterare. Tu perire, & Deo credis, ſi quid oculis noſtris hebetibus ſubtrahitur? Corpus omne ſive areſcit in pulverem, ſive in humorem ſolvitur, vel in cinerem comprimitur, vel in nidorem tenuatur, ſubducitur nobis, ſed Deo elementorum cuſtodia reſervatur. Vide adeo quam in ſolatium noſtri reſurrectionem futuram omnis natura meditetur. Sol demergit, & naſcitur: aſtra labuntur, & redeunt: flores occidunt, & reviviſcunt: poſt ſenium arbuſta frondeſcunt: ſemina nonniſi corrupta reviveſcunt. Quid feſtinas, ut cruda adhuc hyeme reviviſcas, & redeas? Expectandum nobis etiam corporis ver*, inquit eleganter *Minutius Felix* in Octavio. Addo etiam, reſurrectionem corporum, non ſolum, attenta Dei omnipotentia, eſſe poſſibilem, ſed etiam juſtitiæ divinæ plane conſentaneam. Juſtum quippe eſt, ut unuſquiſque referat, quæ in vita geſſit, ſive bona, ſive mala, & pro his præmium, vel pœnam ſuſcipiat; anima ſiquidem ſola puniri haud debet propter peccata, quia ea, quæ in carnalibus voluptatibus poſita ſunt, per ſe non perpetravit; nec ſolum corpus pœnis affici debet, quia legum, & præceptorum vim percipere non poteſt. Hominem igitur ex utroque, corpore videlicet & anima conflatum, pro ſuis, quæ geſſit, facinoribus, ſententiam referre neceſſe eſt. Quod certe non fit in hac mortali vita, ubi, ſicut funeſta, heu nimium! experientia docet, improbi opibus affluunt, honoribus florent, deliciis perfruuntur; boni vero adverſis premuntur, contemptui habentur, & graviſſimis quandoque jactantur procellis. Ut igitur ſplendeſcat divina juſtitia, neceſſe eſt, ut in fine ſæculorum, interveniente omnium mortuorum reſurrectione, animæ ſimul & corpori pœnæ, vel præmia decernantur.

Arguitur ſecundo; bene multi homines reſurgere non poterunt, ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa efficiens reſurrectionis omnium hominum. Prob. ant. primo, reſurgere non poterunt illi, quorum corpora fuerunt a feris, vel ab aliis hominibus, ſeu Antropophagis, devorata, vel a piſcibus abſorpta. Qui enim fieri poteſt ut ejuſmodi hominum materia inſtaurari poſſit? Secundo, ſub qua corporis mole reſurgent abortivi, qui in utero matris, antequam prodeant in lucem, extinguuntur? vel illi pueruli, qui præmatura, & intempeſtiva morte e vivis rapiuntur? Si enim omnes reſurgere debeant *in virum perfectum in ætatem plenitudinis Chriſti*, ſicut ait Apoſtolus ad *Epheſios* cap. 4. multum ſane quantitatis addendum erit corporibus illorum infantium, qui proinde magis in novo corpore, quam in ſuo proprio reſurgent. Sed quid de Gigantibus, & proceræ ſtaturæ viris? ab illis multum quantitatis detrahendum erit. Denique, claudi, paralytici, aliique id genus homines, qui corporis vitia, membrorumque defectus habuerunt, aut ſublata omni corporis deformitate reſurgent, aut ea retenta? ſi membrorum defectus, & vitia retineant, ergo non reſurgent *in virum perfectum*: ſi vero non retineant, ergo nec Chriſtum cum cicatricibus reſurgere oportuit.

Reſpondeo ad ſingula illa momenta, & ad primum petitum ex illis hominibus, quorum corpora vel a feris, vel a piſcibus, vel ab aliis hominibus fuerunt devorata, dico cum *Sancto Auguſt.* in Enchirid. cap. 88. & lib. 22. de Civ. Dei cap. 14. 15. & ſeq. *Quod non periit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro; ſed in quemlibet pulverem, cineremve ſolvatur, in quoslibet halitus, auraſque defugiat, in quamcumque aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum cedat, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitus, ut homo fieret, creſceret, viveret, animavit. S. Auguſtino* accinit Angelicus Præceptor qu. 80. Suppl. art. 4. ad 3.

Ad alterum momentum reſpondeo cum *S. Auguſtino*, infantes non in ea reſurrecturos corporis exiguitate, qua mortui ſunt, ſed illos in futura reſurrectione divinę Omnipotentiæ beneficio eam habituros materiem, quæ eis tardius, hoc eſt, ſi adoleviſſent, acceſſura erat.

Denique, circa Gigantum corpora, & membrorum defectus, dico: Electos maxime non reſurrecturos cum aliqua corporis deformitate, ſi quam forte, dum viverent, habuerunt; ſed reſurrecturos in eadem carnis ſubſtantia ſublatis omnibus nævis, & membrorum vitiis, *nulla erit deformitas, quam facit incongruentia partium, ubi & quæ parva ſunt, corrigentur: & quod minus eſt, quam decet materiæ, ſervata integritate, detrahetur*, inquit *S. Auguſtinus* c. 19. lib. 22. de Civit. Dei: Apparebunt tamen cicatrices, & vulnera in martyrum corporibus: *Non enim*, ſubdit Sanctus ille Pater, *deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam quamvis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulcritudo fulgebit*.

Arguitur ultimo: *Impii*, ſicut dicitur Pſ. 1. *non reſurgent in judicio, neque peccatores in Concilio juſtorum*. Sed peribunt & ad nihilum redigentur, ut colligitur ex Pſ. 139. *Cadent ſuper eos carbones, in ignem dejicies eos, in miſeriis non ſubſiſtent*. Ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa efficiens ſaltem reſurrectionis impiorum.

Præterea, illi ſoli reſurgent, qui analogicam meritorum æqualitatem cum Chriſto habebunt, atqui nullam cum Chriſto conformitatem, aut analogicam meritorum æqualitatem impii habere poterunt; ergo non impii, ſed tantummodo juſti & electi reſurgent, ex quo conſequitur, reſurrectionem Chriſti non eſſe cauſam efficientem reſurrectionis impiorum.

Reſpondeo ad utrumque momentum, & ad primum dico: Vatem Regium, dum ait impios non reſurrecturos in judicio, nihil aliud innuere velle quam quod impii non ſtabunt, vel ſubſiſtent in judicio, ita ut ſenſus ſit, fore ut impii nequeant in judicio irati Judicis vultum ſuſtinere, ſuamque cauſam ulla excuſatione, ullave tergiverſatione defendere, ſed potius ſua cauſa cadent, atque in eo victi irrevocabili Judicis Sententia, abſque mora, abſque appellatione condemnabuntur. Dici etiam poteſt, Vatem Regium non negare impios reſurrecturos, ſed ſolum velle eos non reſurrecturos in judicio juſtorum, hoc eſt, ut participes ſint judicii, quo judicabuntur juſti, neque conſortes eorum gloriæ, quia impii, Angelorum, & hominum imprecationibus onerati, Dei ipſius maledictione percuſſi, tanquam hædi emiſſarii ejicientur, & diris malæ conſcientiæ morſibus, dæmonum furori, atque ſupplicio æterno tradentur, *cum omnis caro redempta in Chriſto ſit ut reſurgat, & omnem aſſiſtere ante Tribunal ejus neceſſe ſit, non tamen omnibus gloria, & honor eſt promiſcuus reſurgendi*, ait *Sanctus Hilarius* in Pſ. 55. Non peribunt ergo, nec ad nihilum redigentur impii, quos potius Deus, ut ait S. Judas in Epiſtola ſua, *in judicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſervavit*, ut poſt reſurrectionem una cum corporibus ſuis perpetuis ſuppliciis torqueantur. Unde, quando Pſalmiſta loquens de impiis, ait, quod *in miſeriis non ſubſiſtent*, ſenſus eſt, tam acerbos, & intolerabiles eſſe Inferni dolores, ut impii illis addicti, & quaſi, ut ita dicam, trabali clavo affixi, eos ſuſtinere haud poſſint, ſe guttatim contabeſcant, nec tamen unquam deficiant.

Ad alterum momentum reſpondeo neg. maj. quia efficientia Reſurrectionis Chriſti, ut docet *Sanctus Thomas*, non ſolum ſe ſe extendit ad reſurrectionem bonorum, ſed etiam ad reſurrectionem malorum, quo fit ut impii, quamvis Chriſto reſurgenti non ſint conformes, reſurgere attamen debeant in virtute reſurrectionis Chriſti, quæ illorum reſurrectionis eſt cauſa efficiens, non tamen exemplaris, ad diſcrimen Sanctorum reſurrectionis, cujus non tantum cauſa efficiens, ſed etiam exemplaris erit reſurrectio Chriſti, qui, ut ait Apoſtolus ad Philippenſes cap. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*. Quæ Apoſtoli verba exponens *S. Chryſoſtomus* Homil. 13. in c. 3. Epiſt. ad Philippenſes v. 21. hęc eleganter profert: *Papæ: an illi corpori aſſimilabuntur noſtra corpora, quod in ſummis Cœlis Deo a dextris reſedit? Illi, quod ab Angelis adoratur? Cui aſtant Virtutes incorporeæ? Illi erimus nos conformes, qui ſupra omnem Principatum attollitur? Si Mundus univerſus in lacrymas reſolutus, eos deploraret, qui ab hac ſpe excitent, an ſatis poterit eos lamentari? Quid autem ais Paule? an noſtrum corpus illi conformatum erit? Omnino, inquit. Et ne futurum diſfidas aliquando, rationem ſubjungit: Juxta poteſtatem, per quam poteſt omnia ſibi ſubjicere. Poteſtatem habet omnia ſibi ſubjiciendi, tum certe mortem & corruptionem. Imo magis hoc efficiet poteſtas illa. Narra enim mihi, cujuſnam majoris poteſtatis ſit, Dæmones & Angelos, Archangelos, Cherubin, Seraphin ſupponere, an corpus efficere immortale aliquod & incorruptibile?*

Advertat hic primo, Lector, quod, licet reſurrectio Chriſti ſit cauſa efficiens reſurrectionis omnium hominum, tam bonorum quam molorum, neceſſe tamen non fuit, ut reſurgente Chriſto Domino, e veſtigio omnes mortui reſurgerent, quia, ut docet *Sanctus Thomas*, reſurrectio Chriſti eſt cauſa efficiens reſurrectionis noſtræ per virtutem Verbi divini uniti, quod quidem operatur ſecundum voluntatem, & ideo non oportet, quod ſtatim ſequatur effectus, ſed juxta diſpoſitionem Verbi divini, ut ſcilicet primo conformemur Chriſto patienti, & morienti in hac vita, deinde perveniamus ad participandam ſimilitudinem reſurrectionis ipſius, *unuſquiſque autem in ſuo ordine, primitię Chriſtus: deinde ii, qui ſunt Chriſti, quique in adventu ejus crediderunt*, ſicut ait Apoſtolus primæ ad Corinth. cap. 15.

Advertat ſecundo, Lector, corpora cum hominum, tum mulierum integra reſurrectura, cum omnibus membris, etiam cum illis, quæ vel ad manducandum, vel ab bibendum, aut ad generandum in hac vita ordinantur. Ratio in promptu eſt, quia, etſi in reſurrectione ea membra liberanda ſint ab officiis, quibus vitæ hujus neceſſitatibus inſerviebant, remanebunt tamen, ut docent Sancti Patres, ad corporis identitatem, & integritatem. Virorum ergo corpora in ſexu virili, & mulierum corpora in muliebri ſexu reſurgent, *nec tunc erit libido, quæ confuſionis eſt cauſa, nam priuſquam peccaſſent, nudi erant mas, & fœmina, & non confundebantur .... tunc membra fœminea non erunt accommodata uſui veteri, ſed decori novo, quo non alliciatur aſpiciendis concupiſcentia, quæ nulla erit, ſed Dei laudetur ſapientia atque clementia; qui & quod non erat, fecit, & liberavit a corruptione, quod fecit*, inquit *S. Auguſt.* lib. 22. de Civit. Dei c. 17. Idem docet *Sanctus Thomas* in Supplemento q. 81 art. 3. ubi, poſtquam probavit homines, ut in diverſis ſtaturis, ita in diverſis ſexibus reſurrecturos, ſubdit: *Et quamvis ſit differentia ſexuum, deerit tamen confuſio mutuæ viſionis, quia aberit libido incitans ad turpe actus, ex quibus confuſio cauſatur.*

PARAGRAPHUS ULTIMUS.

Utrum fuerit conveniens, & ſaluti noſtræ neceſſarium, ut Chriſtus in Cœlum aſcenderet, & utrum ſedens ad dexteram Dei Patris officio Sacerdotis etiamnum fungatur, oretque pro nobis?

OBſervandum eſt, quod Chriſtus Dominus poſtquam ad ſuæ reſurrectionis veritatem multis probandam argumentis per 40. dies in terris verſatus fuiſſet, & Diſcipulos ſuos, quibus frequenter apparuit, de poteſtate ſibi tradita in Cœlo, & in Terra, de Sacramentorum adminiſtratione, de regimine Eccleſiæ, de Fidei promulgatione, ceterarumque virtutum neceſſitate plene per id temporis inſtruxiſſet, eorumque animos, per Spiritum Sanctum quem propediem miſſurus erat, confirmandos promiſiſſet; ad Cœlum tandem de terra rediturus, Diſcipulos ſuos Bethaniam uſque, inde ad montem Oliveti deduxit, in cujus vertice bene illis precatus, paulatim toto corpore in altum ſublatus, nube interpoſita ab inſpectantium oculis ſubductus, & innumeris Angelorum Myriadibus ſtipatus, aſcendit in Cœlum, immo ſuper omnes Cœlos, non curru igneo raptus, ut Elias, nec per aera divina virtute elatus, ſicut contigit Prophetæ Abacuc, & Philippo Diacono, ſed ſua propria præpotenti virtute divina, & virtute etiam Animæ Beatæ, cui, ut docet *Sanctus Thomas*, vis inſita eſt movendi corpus, prout vult, ita ut, licet aſcendere ſurſum, ſit contra naturam humani corporis juxta præſentem ſtatum, in quo corpus non eſt omnino ſpiritui ſubjectum; attamen non eſt contra naturam corporis gloriam adepti, neque illi violentum, quia corpus glorioſum animæ facile paret. Chriſtus ergo non Angelorum miniſterio ſublevatus, ſed propria virtute aſcendit ſuper omnes Cœlos, & una ſecum Sanctorum animas, quas e Limbo eduxerat, tanquam ſuæ victoriæ trophæa, in Regnum æternum evexit, ſuaque pedum in monte impreſſa reliquit veſtigia, quæ nec tempore, rerum omnium edaci, nec ullo caſu, nec toties loco percalcato, humoque defoſſa obliterari, & deleri hactenus potuerunt, ſicut teſtantur *Severus Sulpicius* lib. 2. Hiſt. Sacræ cap. 34. juxta Editionem *Joannis Vorſtii*, pag. mihi 250. *S. Paulinus* Epiſt. 11. & Venerab. *Beda* lib. de Locis Sanctis cap. 7. qua in re impletum eſt illud Prophetæ oraculum, *& ſtabunt pedes ejus in die illa ſuper montem Olivarum, qui eſt contra Jeruſalem ad Orientem*. Zachariæ cap. 14. Tam inſigne, quod contigit in Aſcenſione Chriſti Domini, miraculum refert *Severus Sulpicius* loco mox laudato, his verbis: *Helena Mater Principis Conſtantini, quæ Auguſta cum filio conregnabat, cum Hieroſolymam agnoſcere concupiſceret, reperta ibi Idola ac Templa protrivit. Mox uſa regni viribus, baſilicam in loco Dominicæ Paſſionis, & Reſurrectionis, & Aſcenſionis conſtituit. Illud mirum, quod locus ille, in quo poſtremum inſiterant divina veſtigia, cum in Cœlum Dominus nube ſublatus eſt, continuari pavimento cum reliqua ſtratorum parte non potuit. Siquidem quæcumque applicabantur, inſolens humana ſuſcipere terra reſpueret, excuſſis in ora apponentium ſæpe marmoribus. Quin etiam calcati Deo pulveris adeo perenne documentum eſt, ut veſtigia impreſſa cernantur. Et cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non ſentiat, & eadem adhuc ſui ſpeciem velut impreſſis ſignata veſtigiis, terra cuſtodit*. Chriſtum Dominum circa meridiei horam aſcendiſſe in Cœlum, *S Proſper* ex *S. Auguſtino* tradit in Libro Sententiarum, ſeu Epigrammatum ex Sententiis *S. Auguſtini* ubi hęc habet: *Vigor Fidei Chriſtianę tribus temporibus init atur: Veſpere, mane, & meridie. Veſpere enim Dominus in Cruce, mane in Reſurrectione, meridie in Aſcenſione: Unum ad patientiam occiſi, aliud ad vitam reſuſcitati, tertium ad gloriam pertinet majeſtatis, in Patris dextera conſedentis*. Hac præmiſſa obſervatione.

DICO PRIMO: *Conveniens fuiſſe Chriſto Domino, ut poſt Reſurrectionem in Cœlum aſcenderet*.

Pro-

Probatur primo, quia Chriſtus per ſuum in Cœlos aſcenſum adimplevit omnia, quæ in Lege, & prophetis de ipſo erant prædicta. *Aſcendit ſuper omnes Cœlos, ut impleret omnia*, inquit Apoſtolus ad Epheſios c. 4. Secundo, Regnum Chriſti non erat terrenum, ſeu fluxum, & caducum, ſed Cœleſte, & æternum, juxta illud *Lucæ* c. 1. *dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & Regni ejus non erit finis*. Hanc autem ſedem Chriſtus aſcendens in Cœlum accepit a Patre, cum dixit ei: *ſede a dextris meis*, daturus eidem Regnum iſtud perfectius in noviſſimo die, cum omnia ſubjiciet ſub pedibus ejus. *Sicut* enim *David* (verba ſunt Cornelii Janſenii Conc. in Luc.) *Unctus quidem fuit in Regem, longe antequam in Solio Regni inſideret, quod Solium non obtinuit niſi poſt multas perſecutiones, & afflictiones, per quarum patientem tolerantiam meruit tandem a Deo magnifice ſublimari in Regem, & primum ſuper Domum Juda, deinde vero ſuper omnes Tribus Iſrael, ita & Jeſus a Nativitate quidem unctus fuit a Patre, & Rex deſtinatus populi ſui, unde & permiſit a populo ſibi acclamari, Rex Iſrael, & Pilato dixit: Rex ſum ego. Verum tamen regalis Solii poſſeſſionem non obtinuit, niſi per patientiam in multis adverſitatibus, per quam meruit exaltari a Patre, & accipere nomen, quod eſt ſuper omne nomen, & regnare primum quidem ſuper Judęos credentes; deinde vero etiam ſuper gentes, per decem Tribus figuratas, ut patet Ezechielis* cap. 37. Chriſtus ergo poſt Reſurrectionem, perfecto jam, & abſoluto redemptionis noſtræ Myſterio, terrenæ hujus habitationis domicilium, corruptionis locum, reliquit, & in Cœlum ſe recepit corruptioni locum omnino impervium, & corpori ſuo glorioſo debitum. Tum Chriſtus, Regni ſui conſors factus, ſummum imperium ſuper omnes creaturas, quod ab æterno habuit, ut Deus, habuit ab Incarnatione, ut homo, & cujus uſum in ſtatu mortali ſuſpenderat, plene exercuit in ſtatu glorioſo. Tunc data eſt illi omnis poteſtas in Cœlo, & in Terra, dictumque a Patre: *Filius meus es tu, ego hodio genui te; poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, poſſeſſionem tuam, terminos Terræ*, ut dicitur Pſ. 2. Tum denique Chriſtus poſt multas tribulationes exaltatus eſt, ſuper omnes Cœlos, juxta illud Pſ. 56. *Exaltare ſuper Cœlos Deus, & ſuper omnem Terram gloria tua*, hoc eſt, ut explicat *S. Auguſtinus* Serm. 262. *Exaltare tu, qui fuiſti in ventre Matris incluſus, tu, qui in Præſepi jacuiſti, tu, qui eſuriſti propter nos, ſitiſti propter nos, tuquem vendidit Judas, quem emerunt Judæi, & non poſſederunt: tu apprehenſe, ligate, flagellate, ſpinis coronate, in ligno ſuſpenſe, lancea percuſſe, tu mortue, tu ſepulte, exaltare ſuper Cœlos Deus*. Ceterum, quo pacto Corpus Chriſti potuerit penetrare Cœlos? vel quomodo ſupra Cœlum Empyreum, ſi ſit perfecte ſphæricum, ut quidam volunt, vel perfecte planum & quadratum, ut aliis placet, poſſit inveniri locus altior, aut minus altus? alii, per me licet, inquirant; ipſe vero in his curioſis, & parum neceſſariis quæſtionibus *magis eligo doctam ignorantiam confiteri, quam falſam ſcientiam profiteri*, ut ait *S. Auguſtinus* Epiſt. 78. Hoc unum ſufficit, ut credamus Chriſtum in loco ſublimiori velut in Solio Cœleſtis Principis, propter dignitatem unionis hypoſtaticæ fuiſſe conſtitutum, *ſupra omnem Principatum, & poteſtatem, & ſupra omne nomen, quod nominatur, ſive in hoc ſæculo, ſive in futuro*, ut ait Apoſtolus ad Epheſios c. 1. Conſuli etiam poteſt Doctor Angelicus 3. Parte q. 57. art. 4. ad 2. ubi modum, quo Corpus Chriſti glorioſum in Cœlo, ac ſupra Cœlos eſt, exponit his verbis: *Locus habet rationem continentis, unde primum continens habet rationem primi locantis, quod eſt primum Cœlum. In tantum igitur corpora indigent eſſe in loco per ſe, in quantum indigent contineri a corpore Cœleſti. Corpora autem glorioſa, & maxime Corpus Chriſti non indiget tali continentia, quia nihil recipit a corporibus Cœleſtibus, ſed a Deo, mediante Anima. Unde nihil prohibet, Corpus Chriſti eſſe extra totam continentiam corporum Cœleſtium, & non eſſe in loco continente. Non tamen oportet, quod extra Cœlum ſit vacuum, quia non eſt* ibi

ibi locus, nec eſt ibi aliqua potentia ſuſceptiva alicujus corporis. Sed potentia illuc perveniendi eſt in Chriſto. Quod autem Ariſtoteles probat Lib. de Cælo, quod extra Cœlum non eſt corpus, intelligendum eſt de corporibus in ſolis naturalibus conſtitutis, ut per probationes apparet. Quibus verbis docet *S. Thomas*, Corpus Chriſti Domini ideo eſſe ſupra omnes Cœlos, tametſi in Cœlo ſit, quia ita in Cœlo eſt, ut tamen in eo non egeat contineri.

DICO SECUNDO: *Saluti noſtræ neceſſarium fuiſſe, ut Chriſtus aſcenderet in Cælum.*

Probatur rationibus, quas ex Sanctis Patribus hauſit *D. Thomas*. In primis, Chriſtus per ſuam in Cœlos Aſcenſionem nobis viam, aditumque paravit ad Regnum Cœlorum, per peccatum originale omnibus occluſum, ſicque impletum eſt illud Prophetæ Michææ vaticinium: *Aſcendit pandens iter ante eos*, cum enim Chriſtus ſit caput noſtrum, oportet illuc ſequi membra, quo caput præceſſit: *Vado*, inquit Joannis cap. 14. *parare vobis locum, ut, ubi ſum ego, & vos ſitis*, nec amplius aſcendente Chriſto Portæ Cœli dicuntur aperiri, ſed attolli & elevari, juxta illud Pſal. 23. *Attollite portas Principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ*, quia ut ait *S. Ambroſius* lib. 4. de Fide cap. 1. *Debuit novo victori novum iter parari; ſemper enim victor tanquam major, & præcelſior eſt: ſed quia æternæ ſunt juſtitiæ portæ, eademque novi, & veteris Teſtamenti, quibus Cœlum aperitur, non mutantur utique, ſed elevantur; quia non unus homo, ſed totus in omnium Redemptore Mundus intrabat.* Secundo, utilior nobis fuit Aſcenſio Chriſti in Cœlum, qua corporalem ſuam præſentiam nobis ſubtraxit, quam ſi nobiſcum in Terris perpetuo manſiſſet Servator. Unde ipſe Diſcipulis ſuis dicebat: *Expedit vobis ut ego vadam*, quaſi diceret, inquit *Sanctus Auguſtinus* Tractatu 94. in Joannem, *expedit vobis, ut hæc forma ſervi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis, ſed nolo ut me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contenti ſemper infantes eſſe cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis, ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces ſpiritus non eritis.* Chriſtus itaque aſcendens in Cœlum, amorem noſtrum ſpiritualem reddidit, effecitque, ut, quem nunc abſentem cogitamus, eum ut Deum veneremur, & diligamus. Verum, quamvis præſentia corporalis Chriſti nobis per ipſius Aſcenſionem fuerit ſubtracta, nobis tamen ſemper adeſt præſentia ſuæ divinitatis, juxta promiſſionem Chriſti Domini cap. ult. Matth. *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem Sæculi*; hoc eſt, uſque ad finem Mundi Chriſtus nobiſcum erit ſecundum præſentiam majeſtatis, ſecundum providentiam, ſecundum ineffabilem, & inviſibilem gratiam, quam nobis per Sacramenta largitur, ſecundum ſpecialem aſſiſtentiam, qua judicium Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, quam proprio Sanguine acquiſivit, in dirimendis Fidei emergentibus Controverſiis indeficiens reddit: denique ſecundum realem ſui præſentiam in Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, in quo illius Corpus realiter præſens eſt, non quidem præſentia locali, hoc eſt, humano more, modo viſibili, ſenſibili, & aſpectabili, ſed præſentia Sacramentali, ideſt, modo quodam ſpirituali, & indiviſibili, ſicut contra noſtri temporis hæreticos, qui realem Corporis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento præſentiam inficiantur, invicte probant noſtri Polemici Auctores. Tertio, per Aſcenſionem Chriſti in Cœlum confirmata eſt Fides noſtra, quæ habet pro ſuo objecto ea, quæ non videntur, unde Chriſtus dicebat Diſcipulis ſuis; *Ad Patrem vado, & jam non videbitis me*. Beati autem, qui non vident, & credunt. Quarto, per Aſcenſionem Chriſti corroborata eſt ſpes noſtra; per hoc enim, quod humanam naturam aſſumptam in Cœlum evexit Chriſtus Dominus, nobis ſpem dedit illuc perveniendi, quia, ut dicitur, Matth. cap. 24. *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ*. In hanc rem elegan-

ganter *Tertullianus* lib. de Reſurrectione carnis ait, quod *quemadmodum*, Chriſtus, *nobis arrabonem ſpiritus reliquit, ita & a nobis arrabonem carnis accepit, & vexit in Cœlum, pignus totius ſummæ illuc aliquando redigendæ. Securæ eſtote caro, & ſanguis, uſurpaſtis & Cœlum, & Regnum Dei in Chriſto*. Egregia ſane, dulcis, & veræ conſolationis plena Sententia his, qui aliquem guſtum, & deſiderium habent æternæ ſalutis! Quinto, per Aſcenſionem Chriſti in Cœlum erectus eſt noſtræ charitatis affectus ad Cœleſtia, *quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens; quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram*, ait Apoſtolus ad Coloſſ. capit. 3. Cum igitur theſaurus noſter in Cœlis ſit Chriſtus Jeſus, ad eum corda noſtra jugiter anhelare debent, quia *ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum*. Poſtremo, ſicut Pontifex in veteri Teſtamento intrabat in Sanctuarium, ut coram Deo ſtaret, & oraret pro populo, ita & Chriſtus Pontifex noſter intravit in Cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipſa quippe repræſentatio ſui ex natura humana, quam in Cœlum intulit, eſt continua pro nobis interpellatio, ut Deus, c. quo humanam naturam ſic ſublimavit in Chriſto, etiam eorum miſereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam aſſumpſit, *non enim in manufacta ſancta Jeſus introivit, exemplaria verorum: ſed in ipſum Cœlum, ut appareat, nunc vultui Dei pro nobis*, inquit Apoſtolus ad Hebræos cap. 9. Ex his ergo momentis liquido patet ſaluti noſtræ neceſſarium fuiſſe, ut Chriſtus aſcenderet in Cœlum.

DICO ULTIMO: *Chriſtum ſedentem ad dexteram Dei Patris fungi etiamnum Sacerdotis officio, & orare pro nobis*.

Probatur primo: Ex Apoſtolo, qui in Epiſtola ad Hebræos capit. 4. de Sacerdotio Chriſti ſic loquitur: *Habentes ergo Pontificem, qui penetravit Cœlos, Jeſum filium Dei .... adeamus cum fiducia thronum gloriæ*. Et cap. 8. *Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in Cœlis, Sanctorum Miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo*. Et c. 10. *Omnis quidem Sacerdos præſto eſt, quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpe offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre peccata: hic autem pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei: Una enim oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*. Quibus Apoſtoli verbis manifeſtum eſt, Chriſtum Dominum dum poſt Reſurrectionem ſuam in Cœlum aſcendit, & ſedit ad dexteram Dei Patris, tum vel maxime Pontificis dignitatem, ac provinciam ſibi vindicaſſe, atque æterna ſui oblatione ſacrificium Crucis etiamnum in Cœlis jugiter offerre. Secundo, ideo Melchiſedech ſine Patre, ſine Matre, ſine genealogia ab Apoſtolo in Epiſtola ad Hebræos deſcribitur, ut typus ſit Chriſti æternum geſtantis Pontificatum, hoc eſt, tam in Terris, quam in Cœlis Sacerdotio fungentis, juxta illud Pſ. 109. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, ubi, potiſſima hujus Sacerdotii prærogativa, Aaronico Sacerdotio inconceſſa, eſt æternitas. Illud igitur Sacerdotium æternum Chriſto maxime in Cœlis ad dexteram Dei aſſidenti eximium eſt. Tertio, Chriſtum nunc in Cœlis Sacerdotis officio fungi, & orare pro nobis, conſtans eſt & perpetua omnium Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum doctrina, ut videre eſt apud doctiſſimum *Thomaſſinum* lib. 10. de Incarn. Verbi capitibus 12. & 13. & ſeq. Quarto, ſaluti noſtræ non fuiſſet ſatis conſultum, niſi haberemus immortalem Sacerdotem, qui ſalvare in perpetuum poſſet accedentes per ſemetipſum ad Deum, qui ſemper viveret ad interpellandum pro nobis. Quinto, Chriſtum in Cœlis a Sacerdotali officio vacuum non eſſe probant potiſſimum cicatrices vulnerum, quibus tanquam nuper mactatæ victimæ recentibus adhuc notis inſignitum corpus ſuum, inſtar hoſtiæ ſempiternæ, Chriſtus Deo Patri continuo offert, ut docent SS. Patres. Sexto, tamdiu ſtabit Sacerdotium Chriſti, quamdiu perdurabit unio hypoſtatica Verbi Divini cum natura humana; ex illa ſiquidem unione, ut in confeſſo eſt apud omnes Theologos, manat Chriſti Sacerdotium, atqui æternum dura-

durabit unio hypoſtatica Verbi Divini cum natura humana, ergo perenne itidem erit Sacerdotium Chriſti. Denique, tantum abeſt, ut Sacerdotium, quo nunc Chriſtus fungitur in Cœlis orando, & interpellando pro nobis, ejus dignitatem, atque excellentiam elevet, deprimatque, ut potius eam plurimum commendet, & illuſtret. Chriſtus etenim in Cœlo Sacerdotium ſuum exercet immortalis, & nullis ſuccedens, victimam offert non emendicatam, ſed ſemetipſum, non quotidie immolandam, ſed una ſui mactatione omnia conſummantem, non unam hominum gentem, ſed omnibus locis ſparſam, omnibus temporibus diſſeminatam, humani generis univerſitatem expiantem, atque conſecrantem. Non vileſcit ergo Chriſti dignitas ex Sacerdotio, quo etiamnum ſedens ipſe ad dexteram Dei Patris fungitur orando, & interpellando pro nobis, quia in Cœlis Chriſtus Sacerdotium exercet, ſecluſis omnibus infirmitatibus, quibus, dum illud obiret in Terris, obnoxius eſſe voluit. Hinc merito *S. Bernardus* carpit, & inceſſit *Origenem* in Serm. qui inſcribitur *De verbis Origenis*, eo quod Hom. 7. in Leviticum dixerit, Chriſtum Dominum, in Cœlis Advocati, & Sacerdotis pro nobis officio fungentem, lugere peccata noſtra, qua in re *Origenem* erráſſe, & a *S. Bernardo* juſta de cauſa fuiſſe reprehenſum fatetur Illuſtriſs. *Daniel Huetius*, Abrincenſis Epiſcopus, Qu. 3. Origenianorum, Not. 24. quamvis *Genebrardus*, & *Sixtus Senenſis* Origenem a prædicto errore vindicare, illiuſque verba benigna interpretatione ad ſenſum Catholicum flectere conentur.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo: Sacerdos debet orare pro populo; oblatio quippe Sacrificii, quæ Sacerdotio eſſentialis eſt, non aliud eſt, quam quædam orationis ſpecies, atqui Chriſtus nunc ſedens ad dexteram Dei Patris non orat pro nobis; ergo non fungitur in Cœlis officio Sacerdotis.

Prob. min. Primo, quia oratio arguit in eo, qui orat, defectum, ſeu limitationem potentiæ, nam, ut inquit *S. Auguſtinus* lib. 4. ad Bonifacium cap. 9. *Prorſus non oramus, ſed orare nos fingimus, ſi petimus, quod credimus in noſtra poteſtate*, atqui Chriſtus, ſedens ad dexteram Dei, infinitam habet poteſtatem, utpote Patri æterno conſubſtantialis, & eadem pollens operaudi ad extra virtute, quæ Patri convenit, ergo Chriſtus ſedens ad dexteram Patris non orat pro nobis. Secundo, ſi Chriſtus etiamnum pro nobis oraret in Cœlis, cum ejus oratio, utpote infiniti pretii, ſufficientiſſima ſit ad impetranda a Deo omnia beneficia, quibus opus habemus, inanes, & ſuperfluæ omnino eſſent tam orationes noſtræ in terris, quam orationes, quas Sancti in Cœlis fundunt pro nobis; immo orationi Chriſti, utpote infinitæ, injuriam irrogarent noſtræ, ac Sanctorum orationes, atqui nullus Catholicus dixerit, inutiles, & ſuperfluas eſſe noſtras, Sanctorumque orationes, ergo Chriſtus in Cœlis exiſtens non orat pro nobis.

Reſpondeo neg. min. Nihil quippe impedit, quominus Chriſtus in Cœlis exiſtens oret pro nobis. Si enim quidquam impediret, vel eſſet unio hypoſtatica, vel viſio beatifica, porro neutrum impedit, non quidem unio hypoſtatica, quia humanitas Chriſti a momento conceptionis, ut Fides docet, fuit hypoſtatice Verbo Divino unita, & tamen Chriſtus, teſte Scriptura Sacra, oravit pro nobis, dum in terris ageret. Non etiam impedit viſio beatifica, quia Chriſtus, dum nobiſcum in terris verſaretur, viſione beatifica fruebatur; fuit enim a momento conceptionis viator ſimul & comprehenſor, & tamen, non obſtante illa viſione beatifica, Chriſtus in terris *erat pernoctans in oratione Dei*, ut habetur *Lucæ* cap. 6. Sancti etiam in Cœlis cum Chriſto regnantes potiuntur viſione beatifica, & nihiloſecius orant pro nobis, ſicut invicte probant Authores noſtri Polemici contra Lutheranos, Calviniſtas, alioſque hujuſce furfuris Heterodoxos, cultus, & invocationis Sanctorum oſores. Nihil ergo impedit quin Chriſtus ſedens ad dexteram Dei etiamnum oret pro nobis. Ad primam itaque minoris proba-

bationem dico, Chriſtum, ut eſt Verbum Divinum, & infinitam a ſe ipſo habet virtutem operandi, nec in Terris oraſſe, nec in Cœlis orare pro nobis, ſed potius eum ut Deum a nobis orari, Chriſtum tamen, ſi ſpectetur ut homo eſt ſubſiſtens in perſona divina, etiamnum orare pro nobis, ita ut hnmanæ Chriſti voluntati, quæ, ſicut docet Sanctus Thomas, per ſe non eſt operativa ejus quod deſideret, ſed tantum per virtutem perſonæ divinæ, in qua ſubſiſtit, conveniat orare. *Chriſtus* itaque *orat in nobis*, *orat pro nobis*, *& oratur a nobis*. *Orat in nobis*, *ut caput noſtrum*, *orat pro nobis*, *ut Sacerdos noſter*: *oratur a nobis*, *ut Deus noſter*, verba ſunt *Sancti Auguſtini* Enarratione in Pſal. 85.

Ad alteram minoris probationem dico: Tam orationes Sanctorum in Cœlis quam orationes noſtras in terris non eſſe ſuperfluas, nec quidquam derogare orationi Chriſti, quæ eſt ſufficientiſſima, & infiniti valoris. Ratio eſt, quia quidquid in orationibus noſtris petimus a Deo, id totum petimns intuitu meritorum Chriſti, qui nos hunc precandi modum edocuit, dicens: *Amen*, *amen dico vobis*, *ſi quid petieritis Patrem in nomine meo*, *dabit vobis*, *Joannis* cap. 14. ideſt, quidquid petieritis per me, ut mediatorem, & advocatum veſtrum apud Patrem, conſeqnemini. Hinc ſemper orat Eccleſia, *per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*, ut inde intelligamus orationes noſtras omne ſuum haurire pretium ex meritis Chriſti. Idem prorſus dicendum eſt de orationibus Sanctorum in Cœlis, quæ nihil omnino detrahunt orationi Chriſti, quoniam Sancti non orant pro nobis, niſi per merita, & propter merita Chriſti. *Sanctos invocamus*, ait Synodus Tridentina ſeſſ. 25. *ut beneficia nobis impetrent a Deo per Filium ejus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum*, *qui ſolus noſter Redemptor*, *& Salvator eſt*. Nec nos in Sanctorum meritis fidnciam noſtram collocamus, ſicut perperam obſtrepunt Hæretici, ſed in ſolis meritis Chriſti totius ſpei, ac fiduciæ noſtræ ſacram, ut ajunt, anchoram figimus, & quamvis merita, ſatisfactiones, & orationes Sanctorum juxta perpetuam Eccleſiæ Catholicæ traditionem ultro admittamus, conſtanter tamen credimus omne pretium, omnemque valorem meritorum, orationum, & ſatisfactionum Sanctorum proficiſci ex meritis, ſeu ex ſatisfactione & oratione Chriſti Domini, quem ſcimus eſſe mediatorem noſtrum, Pontificem, & Advocatum apud Patrem, jnxta illud 1. *Joannis* c. 2. *Filioli mei*, *hæc ſcribo vobis*, *ut non peccetis*; *ſed & ſi quis peccaverit*, *Advocatum habemus apud Patrem*, *Jeſum Chriſtum juſtum*.

Arguitur ſecundo: Si Chriſtus in Cœlis Sacerdotis officio adhuc fungeretur, & oraret etiamnum pro nobis, poſſent Fideles hac formula Chriſtum deprecari, ejuſque opem implorare: *Jeſu Chriſte ora pro nobis*, atqui tamen hæc formula deprecandi Chriſtum eſt omnino inandita in Eccleſia, nec ea cuiquam inter orandum uti fas eſt, igitur Chriſtus in Cœlis non amplius Sacerdotis fungitur officio, nec orat pro nobis.

Reſpondeo: Quod, licet hæc precandi formula, *Jeſu Chriſte ora pro nobis*, ſecluſo omni periculo, permitti utcumque poſſet, jure tamen optimo ea non utitur Eccleſia Catholica propter Arianos, in Socinianis noſtri temporis redivivos, qui ex oratione Chriſti anſam, & occaſionem arripiunt negandi ejus divinitatem, & conſubſtantialitatem cum Patre æterno, unde conſultius Eccleſia, ne quid cum his Hæreticis affinitatis habere videatur, aliam precandi formulam, quæ ad declarandam Chriſti divinitatem, perquam appoſita eſt, uſurpat, dicens: *Jeſu Chriſte miſerere nobis*: qua precandi formula Chriſtum oramus tanquam auctorem, & fontem omnium bonorum noſtrorum, qui nobis præſtare poteſt omnia, quæ petimus, gratiam præſertim & gloriam. Addo etiam, quo cnm orationes noſtræ terminentur ad Chriſtum ſubſiſtentem in perſona divina, neceſſe eſt, ut fiant juxta modnm, qui convenit perſonæ divinæ, orare autem non convenit perſonæ divinæ, in qua ſubſiſtit Chriſtus, non ergo admitti debet hæc precandi formula, *Jeſu Chriſte ora pro nobis*.

Hanc

Hanc doctrinam Catechiſmus Concilii Tridentini part. 4. Titulo *Quis, orandus ſit?* approbat his verbis: *Nam precamur Deum, ut ipſe vel bona det, vel liberet a malis; a Sanctis autem, quia gratioſi ſunt apud Deum, petimus, ut noſtri patrocinium ſuſcipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas modo differentes, ad Deum enim proprie dicimus: Miſerere nobis, vel Audi nos: ad Sanctum: Ora pro nobis.*

Arguitur tertio: Apoſtolus ad Hebræos c. 10. ait, Chriſtum una oblatione conſummaſſe in perpetuum ſanctificatos, & ſemel ſemetipſum obtuliſſe pro peccatis noſtris, atqui ſi Chriſtus ad dexteram Dei ſedens ſe ipſum adhuc offerret in Cœlis, & tanquam Sacerdos oraret pro nobis, non una oblatione conſummaſſet in æternum ſanctificatos, nec ſemel pro peccatis noſtris ſemetipſum obtuliſſet; ergo ex Apoſtolo Paulo Chriſtus in Cœlis exiſtens non amplius fungitur Sacerdotis officio, nec orat pro nobis.

Reſpodeo diſting. maj. Apoſtolus ait, Chriſtum una oblatione conſummaſſe in ſempiternum ſanctificatos, ſeque ſemel obtuliſſe pro peccatis noſtris quantum ad meritum concedo, quantum ad applicationem nego. Vult igitur Apoſtolus, Chriſtum Dominum una oblatione, ideſt, uno Crucis ſacrificio promeritum eſſe omnia, quæ ad ſanctificatorum conſummationem neceſſaria ſunt, ita ut illud cruentum Chriſti Sacrificium pleniſſimum, & ſufficientiſſimum ſit, nihilque ejus merito infinito amplius addi poſſit, at non negat Apoſtolus, Chriſtum in Cœlis ſeſe etiamnum offerre Deo Patri, & ab eo petere applicationem meritorum, quæ per mortem ſuam conſecutus eſt, immo id aperte innuit Apoſtolus ad Rom. cap. 8. ubi hæc habet: *Quis eſt, qui condemnet? Chriſtus Jeſus, qui mortuus eſt, immo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. Quæ Apoſtoli verba, ſic explicat *S. Auguſtinus* Epiſt. 149. alias 59. *Nam & de ipſo Domino Jeſu Chriſto dictum eſt, quod interpellat pro nobis, numquid interpellat, & non etiam poſtulat? Immo vero quia poſtulat, pro eo poſitum eſt, interpellat: evidenter quippe alibi de eo dicitur: & ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum*. Ad hunc itaque potentem, & beneficum Advocatum cum fiducia accedamus, quia præſto eſt ut nos exaudiat, modo illum animo puro, contrito, & humili, fideque viva, ac perſeverante oremus, eaque ab illo duntaxat poſtulemus bona, quæ nos cum Deo conjungere poſſunt, puta gratiam, & dona ſpiritualia, quibus beatitudinem promeremur, atque ad illum perducimur. Fit quidem interdum ut ea, quæ ab ipſo petimus, non impetremus; ſed id contingit, vel quia frigide, & abſque ullo amoris Dei affectu oramus, vel quia non ſpiritualia ſed terrena, quibus inhiamus, bona præpoſtere poſtulamus. Si autem virtutum incrementa petamus, & illa tantum, quæ divinæ voluntati probantur, cito exaudiemur, *& quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita coram eo, facimus*, ut ait *Sanctus Joannes* 1. Epiſt. cap. 3. Diſcamus ergo ſic petere, ut a Chriſto Pontifice, & Advocato noſtro in Cœlis orante pro nobis, quæ petimus, mereamur accipere.

Arguitur ultimo: Leviticum Veteris Legis Sacerdotium a Deo fuit ſolemniter inſtitutum, illudque nunquam antiquari, ſed perenniter durare debebat; atqui Chriſtus non fuit Sacerdos ſecundum Ordinem Leviticum, quia hi, qui Sacerdotio Levitico inaugurabantur, ex unica Tribu *Levi*, immo intra Leviticam Tribum, & ex ſola *Aaronis* familia oriundi erant; Chriſtum vero non ex Tribu *Levi*, ſed ex Tribu Juda ortum eſſe certiſſime conſtat, ergo Chriſtus nullo pacto fuit Sacerdos, ac ſubinde nunc aſſidens ad Dexteram Dei Patris non fungitur pro nobis officio Sacerdotis. Quod autem Leviticum Veteris Legis Sacerdotium, a Deo inſtitutum, nunquam abrogari, ſed perpetuo durare debeat, luculenter Propheta *Hieremias* cap. 33. v. 17. teſtatur his verbis: *Hæc dicit Dominus; Non interibit de David vir, qui ſedeat ſuper Thronum Domus Iſrael. Et*

de

de Sacerdotibus, *& de Levitis non interibit vir a facie mea*, *qui offerat holocautomata*, *& incendat Sacrificium*, *& cædat victimas omnibus diebus*, &c. quibus verbis aperte promittitur a Deo Sacerdotii & Sacrificii Levitici perpetuitas, igitur nunquam antiquari debet Sacerdotium Leviticum.

Reſpondeo; Sacerdotinm Leviticum, ſeu Aaronicum, quod Deus in veteri Lege inſtituit, fuiſſe duntaxat temporarium, & adventante Chriſto Domino, eſſe omnino abrogatum, ejuſque loco ſuffectum ac conſtitutum fuiſſe a Chriſto Sacerdotium ſecundum Ordinem *Melchiſedech*. Et in primis, quod Sacerdotium Leviticum, ſeu Aaronicum, in Veteri Lege a Deo inſtitutum, debuerit dnntaxat eſſe temporarium, patet ex Vaticiniis Prophetarum, qui comminantur Judæis Sacrificia Levitica, quæ Sacerdotes Veteris Legis offerebant in mactatione Victimarum, boum ſcilicet, agnorum, arietum, aliorumque id genus animantium, quæ in libris Moſaicis deſignantur; tandem aliquando fore a Deo rejicienda. Pauca ex innumeris adducam Prophetarum Vaticinia, quæ rem plane conficient. *Iſaias* cap. 1. v. 11. Deum inducit loquentem, & Victimas, quas Judæi per Leviticos Sacerdotes ei offerebant, reprobantem his verbis: *Quo mihi multitudinem Victimarum veſtrarum*, *dicit Dominus? plenus ſum*: *holocauſta arietum*, *& adipem pinguium*, *& ſanguinem vitulorum*, *& agnorum & hircorum nolui*. *Cum veneritis ante conſpectum meum*, *quis quæſivit hæc de manibus veſtris*, *ut ambularetis in atriis meis? Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra*; *incenſum abominatio eſt mihi*. *Neomeniam*, *ſabbatum*, *& Feſtivitates alias non feram*, *iniqui ſunt cœtus veſtri*. *Calendas veſtras*, *& ſolemnitates veſtras odivit anima mea*, *facta ſunt mihi moleſta*, *laboravi ſuſtinens* &c. Nec minns aperte idem pronunciat *Hieremias* cap. 6. v. 20. ubi in perſona Dei ſic alloquitur Judæos: *Holocautomata veſtra non ſunt accepta*, *& victimæ veſtræ non placuerunt mihi*. Succinit Propheta *Amos* capit. 5. v. 22. ſic nomine Dei Judæis loquens: *Quod ſi obtuleritis mihi holocautomata*, *& munera veſtra*, *non ſuſcipiam*, *& vota pinguium veſtrorum non reſpiciam*. Poſtremo, idem Judæis inculcat divinus Vates *Michæas* c. 6. v. 7. dicens: *Numquid placari poteſt Dominus in multis millibus arietum*, *& in multis millibus hircorum pinguium?* Quibus Prophetarum Vaticiniis clare, ut nemo non videt, ſignificavit Deus, Sacrificium & Sacerdotium Leviticum non fore perpetuum, ſed potius a ſe rejectum, ac reprobatum iri. Quin etiam, voluit Deus deſignare tempus, quo Sacrificia, ſibi in Veteri Lege per Sacerdotium Leviticum oblata, omnino ceſſare debebant. Quod quidem tempus contigit in morte, ſeu occiſione Chriſti, ut videre eſt apud *Danielem* Prophetam, qui cap. 6. v. 26. hæc habet: *& poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus*, *& in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & Sacrificium*. Præterea Sacrificium, ſeu Sacerdotium Leviticum, adventante Chriſto Domino, abolitum iri, aliudque ejus loco Sacrificium, ſeu Sacerdotium conſtituendum eſſe, non minus diſerte prædixerunt Prophetæ, quos inter tres hic duntaxat laudabo, qui rem totam extra omnem dubitationis aleam ponunt. Primus eſt Propheta *Malachias*, qui cap. 1. v. 10. hæc habet: *Non eſt mihi voluntas in vobis*, *dicit Dominus exercituum*, *& munus non ſuſcipiam de manu veſtra*. *Ab ortu enim Solis uſque ad occaſum*, *magnum eſt nomen meum in gentibus*, *in omni loco ſacrificatur*, *& offertur nomini meo oblatio munda*, *quia magnum eſt nomen meum in gentibus*, *dicit Dominus exercituum*. Ex quo *Malachiæ* Vaticinio ſic argumentum conficio: Leviticum, ſeu Aaronicum Veteris Legis Sacrificium, in ſolo Salomonico, ſeu Hieroſolymitano Templo offerri poterat, atqni Deus per ſuum Prophetam *Malachiam* ſpondet, futurum aliquando, ut mundum, gratum ac propitium Sacrificium per totum Orbem terrarum extra Salomonicum Templum, extra Jndæam, & in omnibus exteris nationibus ſibi offeratur; ergo Deus per ſuum Prophetam *Malachiam* prædicit, finem tandem habiturum Leviticum Veteris Legis Sacrificium, ejuſque loco ſuf-

ſuffectum iri aliud Sacrificium, quod Deo, non in aliquo peculiari loco, aut Templo, ſed ubivis gentium, & in univerſo terrarum Orbe offeretur. Idem egregie confirmat Propheta *Iſaias*, qui cap. 19. v. 19. deſcribens aurea venturi Meſſiæ tempora, aperte innuit, adoriente Chriſto Domino, Sacrificium quovis in loco, ac in ipſa etiam Ægypto, atque ab ipſis Ægyptiis Deo oblatum iri: *In die illa*, inquit, *erit Altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in ſignum, & teſtimonium Domino Exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem, & propugnatorem, qui liberet eos, & cognoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hoſtiis & muneribus, & vota vovebunt Domino, & ſolvent*. Hoc autem *Iſaiæ* Vaticinium jam pridem exitum habuit in Ægypto, in qua, poſt adventum Chriſti Domini, pro multitudine Templorum, atque abominationum, multarum multitudo exuperabat Eccleſiarum ac Sacrificiorum; pro Idolorum turbis, turbæ abundabant fidelium, Religioſorumque agmina colentium Dominum; pro vitiis & erroribus multis, multa caſtitas, multaque Sanctitas micabat, multaque virginitas. Denique, Vates Regius Pſalmo centeſimo nono, quem integrum venturo Meſſiæ accommodant Hebræorum doctiſſimi Rabbini, clariſſime pronunciat, promiſſi Meſſiæ Sacerdotium non futurum ſecundum Ordinem *Aaronis*, ſed ſecundum Ordinem Melchiſedech: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Quo in loco dilucide pronunciat Vates Regius, ſub Imperio Meſſiæ ceſſaturum Sacrificium Leviticum, quod ritu Aaronico in mactatione pecudum erat conſtitutum, aliudque Sacrificium oblatum iri per univerſum Orbem ſecundum Ordinem *Melchiſedechi*, qui, ſicut legitur Geneſis cap. 14. Panem & Vinum obtulit Domino. Et ſane, promiſſus Meſſias debebat non ſolum Judæos, ſed etiam Gentiles toto Orbe diffuſos, in unius Religionis & Fidei profeſſionem adducere, id autem nequaquam præſtare potuiſſet Meſſias per Sacrificium Leviticum, ſeu Aaronicum, quod in uno tantum Hieroſolymitano Templo, & non alibi, atque a ſolis Judæis poterat offerri. Ut igitur Chriſtus partes Meſſiæ debitas impleret, oportuit, ut, juxta Prophetarum Oracula, Sacrificium Leviticum, quod erat duntaxat typicum ac temporarium, aboleret, novumque conſtitueret ſecundum ordinem *Melchiſedech*. Quamvis ergo Chriſtus Dominus non fuerit Sacerdos ſecundum ordinem *Aaronis*, fuit tamen Sacerdos ſecundum ordinem *Melchiſedechi*, & nunc aſſidens ad dexteram Dei Patris, tanquam Sacerdos, interpellat pro nobis.

Ad teſtimonium Prophetæ *Iſaiæ* in Objectione laudatum, quo promittitur a Deo Sacerdotii Levitici perennitas, trifariam Reſpondeo. Et primo dico, quod in eodem *Iſaiæ* Vaticinio promittitur a Deo Sceptri Judaici perennitas, quæ tamen non fuit abſoluta, ſed certis terminis circumſcripta, ideſt, uſque ad Meſſiæ adventum, ſicut legimus Geneſis cap. 49. *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt*; ita non abſimili ratione promittitur a Deo Sacrificii Levitici, ſeu Aaronici, perennitas, non abſoluta quidem, ſed certis terminis præfinita, donec videlicet veniret promiſſus Meſſias, qui aliud Sacrificium longe perfectius, efficacius & ſanctius, conſtituere debebat. Dico ſecundo: quod ſicut temporale Judææ Sceptrum in ſpirituale tranſmutatum adhuc perennat in Chriſto, ſicut Angelus Virgini Mariæ dixit apud Lucam cap. 1. *Dabit illi Dominus Sedem David Patris ejus, & regnabit in Domo Jacob in æternum*; ita quoque dici poteſt, Sacrificium Leviticum, in aliud multo excellentius, amplius, atque ſanctitate præſtantius Sacrificium permutatum, æternum manere in Chriſto, qui ſicut ſcribit Apoſtolus *Paulus* in Epiſtola ad Hebræos c. 7. v. 23. *ſempiternum habet Sacerdotium*. Denique, dico, ipſoſmet Judæos, velint nolint, fateri debere, tam Sacerdotium, quam Sacrificium Leviticum,

cum, apud illos omnino ceſſaſſe, poſtquam Templum Hieroſolymitanum a *Veſpaſiano*, & *Tito* Imperatoribus, ſolo æquatum eſt a mille ſexcentis & amplius annis. Deſtructo ſiquidem Templo Hieroſolymitano, nullus amplius Judæis ſuppetit locus, in quo Sacrificia offerre poſſint. Sacerdotes nec habent, nec habere poſſunt, cum poſt eorum diſperſionem, ſuas Tribus uſque adeo permixtas & confuſas habeant, ut Tribum Leviticam, e qua ſola Sacerdotes eligendi ſunt, ſecernere minime poſſint. Quin, quod gravius eſt, omnem prorſus Sacrificii offerendi, reædificandæ Hieroſolymæ, & Salomonici Templi inſtaurandi ſpem Judæis adimunt Prophetæ, quorum Oracula Judæi tanta veneratione proſequuntur. *Iſaias* quippe cap. 25. v. 2. ſic Deum affatur: *Poſuiſti Civitatem in cumulum, Urbem fortem in ruinam, Domum alienorum; non ſit Civitas, & in ſempiternum non ædificetur.* Hieremias cap. 19. verſ. 11. *Hæc dicit Dominus exercituum: ſic conteram populum iſtum, & Civitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quod non poteſt ultra inſtaurari.* Amos cap. 5. verſ. 1. *Audite verbum iſtud, quod levo ſuper vos planctum: Domus Iſrael cecidit, & non adjiciet, ut reſurgat; Virgo Iſrael projecta eſt in terram, & non eſt qui ſuſcitet eam.* Tandem Propheta *Daniel* cap. 9. v. 26. hæc habet: *Et Civitatem, & Sanctuarium diſſipabit populus cum Duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet hoſtia, & Sacrificium. Et erit in Templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem, & finem perſeverabit deſolatio.* Quæ igitur, amabo, miſeris Judæis ſpes affulgere poteſt offerendi aliquando Sacrificia Levitica in Templo Hieroſolymitano, quod in *ſempiternum non ædificandum* prædicit *Iſaias*: *non ultra inſtaurandum* Hieremias: *non erigendum, nec ſuſcitandum* Amoſus: perpetua demum atque ad finem uſque duratura *deſolatione* diſſipandum Daniel vaticinatus eſt? Hæc igitur ſi Judæi attentis animis, & ſemoto omnium partium ſtudio, expendere non graventur, fatebuntur omni procul dubio, tam Sacerdotium, quam Sacrificium Leviticum, ſeu Aaronicum, perpetuum eſſe non debere, cum utrumque apud ipſos a mille & ſeptingentis ferme annis jam plane finem habuerit, & nullum in Synagogis illorum Sacerdotii & Sacrificii Levitici, quod tantopere jactitant, vel minimum extet veſtigium.

Adverte primo in fine hujuſce paragraphi, quando dicitur, Chriſtum ſedere ad dexteram Dei Patris, non ſignificari ſitum, & figuram corporis, vel humanam formam, qua circumſcriptus ſit Deus Pater, ita ut de illo cogitantibus dextrum, aut ſiniſtrum latus occurrat animo (hæc quippe fuit craſſa *Audianorum*, *ſeu Antropomorphitarum*, interpretatio, Deo corpus affingentium, quam hæreſim deteſtatur Eccleſia) ſed per dexteram Dei Patris intelligi ſummam betitudinem, *ubi juſtitia, pax, & gaudium eſt: ſicut ad ſiniſtram hædi conſtituuntur, ideſt, in miſeria, propter iniquitates, labores, atque cruciatus. Sedere ergo, quod dicitur Deus, non membrorum poſitionem, ſed judiciariam ſignificat poteſtatem, qua illa majeſtas nunquam caret, ſemper digna dignis tribuendo; quamvis in extremo judicio multo manifeſtius inter homines unigeniti Filii Dei, Judicis vivorum, atque mortuorum, claritas indubitata futura ſit*, verba ſunt *Sancti Auguſtini* libro de Fide, & Symbolo cap. 7. Hiſque ſimilia habet *Sanctus Thomas* 3. part. qu. 58. art. 2.

Adverte ſecundo: *Sedere ad dexteram Dei Patris* ſoli Chriſto eximium eſſe, ac ſingulare privileginm. Quamvis enim in Scripturis Sacris dicantur Sancti ſedere cum Chriſto in Cœleſtibus, conregnare, ſedere ſuper Thronum judicantes duodecim Tribus Iſrael; hæc tamen & alia hujuſmodi intelligi, & explicari debent convenire Sanctis in gradu longe inferiori, & dependente a Chriſto. Unde Apoſtolus Epiſtol. ad Hebræos capit. 1. ait: *Ad quem Angelorum dixit aliquando*

(Deus)

(Deus) *ſede a dextris meis*, Quaſi Apoſtolus diceret : Deus nulli Angelorum, & multo minus hominum, dixit nnquam, *ſede a dextris meis*, nullnm unquam Deus, ſive Angelum, ſive hominem talis conſeſſus participem fecit, præter ſolum Chriſtum Dominum, qui cum Patre æterno honoris gloriæ, & æqualis poteſtatis conſors eſt, & quem in natura aſſumpta non minori proſequimur honore, quam Patrem veneramur.

HYMNUS

De Aſcenſione Chriſti Domini.

Felix dies mortalibus,
Qua per profuſum Sanguinem,
Homo Deus, clauſas diu
Intravit æternas domos!

Nos membra, qno noſtrum caput,
Quo Dux prævivit, ibimus;
Si jungat una mens ſimul,
Nos una junget gloria.

Diſceſſit & ſuis adeſt
Præſente ſemper ſpiritu
Miſcens ſuo ſe corpori
Omnes in artus influit.

At illa qnæ! qualis dies!
Dies tremenda ſontibus,
Dum ſede deſcendens ſua
Redibit ultor criminum?

Damnatus inſons a reis,
Partes reſumet Judicis;
Ad cujus ora contrement
Dijudicandi Judices.

Ut morte dignos ſolveret,
Morti volens ſe ſubdidit:
Cui mors Dei non proderit,
Vindicta qualis imminet!

Nobis Olympo redditus,
Qni, Chriſte, ſedes præparas,
Nos exules in Patriam
Trahas amoris nexibus.

Illic beatos incolas
Curis ſolutos & metu,
Puri profuſa nectaris
Inebriabunt flumina.

Bonis abundans omnibus
Ingens erit merces Deus.
Quam longa pro pœna brevi
Tuos manebunt gaudia!

Tunc ore nudo qualis es,
Quantuſque, te videbimus,
Amabimus te jugiter,
Te jugiter laudabimus.

Si quos amas, non deſeris,
Noſtræ ſalutis obſidem
Mittas ab altis ſedibus,
Qui nos adoptet, Spiritum.

DISSERTATIO XXIII.

De Miſſione Spiritus Sancti in Jeſu Chriſti Diſcipulos.

Priuſqnam in hac Diſſertatione faciam ſatis quibuſdam Dubiis, quæ circa illapſum Spiritus Sancti in Diſcipulos proponere ſolent Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, cauſam aſſignabo cur Chriſtns Dominus miſerit ad Diſcipulos ſuos Spiritum Sanctum? Deinde, deſcribam modum, quo Spiritus Sanctus, in die Pentecoſtes in Diſcipulos Chriſti illapſus fuerit. Et primo qnidem cauſam cur Chriſtus Dominus ad Apoſtolos ac Diſcipulos ſuos miſerit Spiritum Sanctum diſertis verbis indicat ipſemet Jeſus Chriſtus capit. 16. *Joannis*, ubi volens, antequam aſcenderet in Cœlum, conſolari Apoſtolos ac Diſcipulos ſnos, quorum animos ſummus de ipſius abſentia mæror occnpaverat, ſic illos affatus eſt: *Nunc vado ad eum, qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum. Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis ut ego vadam; ſi enim non abie-*

abiero, Paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, de juſtitia & judicio...... ille vos docebit omnem veritatem. Non enim loquetur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis: Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt, propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quaſi diceret Chriſtus. Nihil vos, o Apoſtoli, & Diſcipuli mei, perturbet meus hinc diſceſſus, mittam quippe propediem ad vos Spiritum conſolatorem, qui non ſolum vos fortes reddet, & invictos, ſed etiam mundum tam evidenter convincet; ut niſi reſipuerit credens Evangelio, nullam ſit prorſus excuſationem habiturus. Tunc enim, perfectis omnibus, quæ ad carnis meæ diſpenſationem pertinent, cum viderint increduli, me revixiſſe, viderint ſublatum in Cœlos, viderint, miſſo Spiritu veritatis, vos ſubito factos intrepidos mei nominis pręcones, virtutes admirandas ubique terrarum emicare, ad nomen meum invocatum exilire Dæmones, reſtitui claudos, ſanari ægrotos, reviviſcere mortuos, denique nihil non eveniſſe, quod antehac fuerat a Prophetis prędictum, nihil erit reliquum excuſationis impiis & incredulis, munduſque triplici nomine convincietur inexcuſabiliter. Primum de peccato incredulitatis omnium maximo coarguetur, quia cum conſpexerint increduli, tot hominum millia palam profiteri nomen meum, cum viderint, eos, qui mihi crediderunt, accepto Spiritu Sancto loqui linguis ignotis, clareſcere miraculis, amplecti pietatem Evangelicam, deteſtari patrium cultum Simulacrorum, unnm Deum colere, pro nihilo ducere terrena commoda, totos ad cœleſtia rapi, quid tum habebit mundus, quod prætexat obſtinatæ incredulitati? Coarguetur ſecundo mundus de juſtitia, quia Spiritus Sanctus, quem miſſurus ſum, oſtendet incredulis, me eſſe juſtum, cum ad Patrem aſcenderim, & ſuſceptus fuerim in Cœlos, in quos nihil coinquinatum poteſt intrare. Poſtremo, de judicio coarguetur mundus, quia, paſſim hominibus a peccatis ad innocentiam vitæ reſipiſcentibus, perſpicuum erit ſingulis, Principem hujus mundi, qui hactenus per peccatum tyrannidem exercuit, jam ſuis armis victum, profligatum, ejectum, condemnatumque eſſe. Docebit vos inſuper Divinus ille Spiritus omnem veritatem. Non loquetur incerta, ſed quemadmodum ego nihil loquutus ſum, quod non audierim apud Patrem meum, ita ille nihil ſuggeret, niſi quod acceperit a Patre, & a me. Nec ſolum aperiet vobis omnem veritatem de rebus præteritis, verum etiam, quoties res poſtulabit, quæ poſt futura ſunt, prædicet vobis antequam eveniant. Eſt enim non tantum omnipotens, ſed etiam omniſcius. Ille per vos illuſtrabit gloriam nominis mei, & per illum ego vobis loquar. Qui mihi credit, credit Patri, & qui Spiritui Sancto credit, credit utrique noſtrum. Hic fuit in ſumma ſermo, quem Jeſus Chriſtus, priuſquam aſcenderet in Cœlum, habuit cum Apoſtolis ac Diſcipulis ſuis, in quibus fidem dedit, ſe ad illos miſſurum Spiritum Sanctum, non ſolum ut illos ſolaretur, ſed ut & ipſi in perſecutionibus, quas in Prædicatione Evangelii paſſuri erant, fortes & impavidi redderentur, atque a Spiritu Sancto omnem veritatem edocti, incredulos per evidentiam miraculorum convincerent, Regnum Diaboli deſtruerent, & omnipotentiam Dei per totum Orbem manifeſtarent.

Hanc fidem, quam Jeſus Chriſtus, antequam aſcenderet in Cœlum, dederat Apoſtolis ac Diſcipulis ſuis, ſe miſſurum Spiritum Sanctum, paulo poſt, hoc eſt, poſt dies non amplius decem ab Aſcenſione ſua exolvit, eoque maximo poſt homines natos conceſſo beneficio totum redemptionis humanæ opus, quaſi extremo adhibito ſigillo, abſolvit. Id autem quo pacto contigerit, breviter nunc juxta Seriem Hiſtoriæ Sacræ, quæ in Actis Apoſtolorum cap. 2. refertur, oſtendam.

Reverſo in Cœlum per admirabilem aſcenſum Jeſu Chriſto, ejus Apoſtoli ac

Di-

Diſcipuli necdum oculos a ſpectaculo averterant, cum a duobus Angelis admoniti, Dominum, quem evehi in altum viderant, rediturum in nube ad ſupremum generis humani judicium, ſe ſe Hieroſolymam receperunt, itinere non longe diſtantem, & ingreſſi ſunt in Cœnaculum, quod erat in ſuperiori parte quarumdam Ædium privatarum. Sed ad quem pertinerent privatæ illæ Ædes, nihil certi, mea quidem ſententia, propter altum ea de re Scripturæ Sacræ ſilentium, definiri poteſt. *Nicephorus* lib. 1. Hiſt. Eccl. cap. 28. & *Cedrenus* has Ædes privatas, in quibus erat iſtud Cœnaculum, ad *Joannem*, Evangeliſtam, pertinuiſſe autumant. Eas fuiſſe *Simonis* Leproſi contendit *Theophylactus* in capit. 26. *Matthæi*, Joſephi ab Arimathia, aut forte *Nicodemi* fuiſſe opinatur *Euthymius*. Alii cum Eminentiſſimo Annalium Parente *Baronio* ad annum Chriſti 34. aſſerunt, has privatas Ædes fuiſſe *Mariæ*, matris *Joannis*, cognomento *Marci*. Denique, non deſunt Scripturæ Sacræ Interpretes, qui putant Cœnaculum iſtud non fuiſſe ſitum in ſuperiori parte alicujus domus privatæ, ſed fuiſſe aliquod peculiare conclave Templi Hieroſolymitani, in quo erant congregati Apoſtoli ac Diſcipuli Jeſu Chriſti. Ipſe vero, ea in re, de qua ſilet omnino Scriptura Sacra, ariolari nolens, & meris indulgere conjecturis, nihil pronuntiare audeo, & unumquemque in ſua ſententia abundare permitto. In Cœnaculum itaque ingreſſi Apoſtoli ac Diſcipuli, erant omnes unanimiter perſeverantes in ſacris precationibus, atque hunc in modum, tranſactis diebus a Chriſti Domini Reſurrectione quadraginta novem, cum adeſſet expectatus felix fauſtuſque Pentecoſtes dies (qui Judæis quoque lætus ac venerabilis erat, eo quod Lex Moſaica in Monte Sinai prodita ſit quinquageſimo die ab occiſo agno, cujus cruore incolumes exierunt ex Ægypto) ecce ſubito venit in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti Donum Dei, ſeu Spiritus Sanctus: *Factus eſt repente de cælo ſonus, tanquam advenientis Spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant ſedentes*. Qua in re obiter lector obſervare debet maximum diſcrimen, quod inter promulgationem Veteris, ſeu Moſaicæ Legis, & inter promulgationem Novæ, ſeu Evangelicæ Legis factam in die Pentecoſtes, intercedit. Lex quippe vetus in Monte Sinai prodita eſt, inſcripta tabulis lapideis: At in Cœnaculo Hieroſolymitano Nova, ſeu Evangelica Lex per Spiritum Sanctum inſcripta eſt in cordibus credentium. In promulgatione legis veteris apparuerunt ignis terribilis, fumus, incendium, fulgura & tonitrua, Populuſque Judaicus, diſcors & obmurmurans, prohibitus eſt attingere montem: Sed in Cœnaculo Hieroſolymitano, ubi promulgata eſt Lex Evangelica, apparuit quidem ignis, non qui exureret corpora, ſed qui mentes illuminaret, cœleſtique facundia locupletaret linguas ſimplicium. Auditus eſt etiam Spiritus vehemens, ſed alacritatem afferens, non terrorem, quia flatus erat cœleſtis, inde veniens, quo profectus fuerat Jeſus Chriſtus, vitam æternam inſpirans animis, robur & lætitiam inferens infirmis ac puſillis. Hic ſonitus neminem timore perculit, ſed omnium animos expergefecit ad promiſſionem Spiritus Sancti. Hinc, ut inquit Scriptura Sacra, omnes Apoſtoli ac Diſcipuli Jeſu Chriſti in Cœnaculo placidi, quieti, unanimeſque deprecabantur, expectantes adventum Spiritus Sancti. Præter hoc ſonitus e Cœlo venientis ſignum, quod datum eſt auribus Apoſtolorum ac Diſcipulorum Jeſu Chriſti, qui in Cœnaculo Hieroſolymitano ad recipiendum Spiritum Sanctum erant congregati, aliud ſignum eorum oculis exhibitum eſt: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditque ſuper ſingulos eorum*. Nec mora, hoc viſibile ſignum actutum vis Doni cœleſtis conſecuta eſt. Omnes quotquot aderant, *erat autem*, inquit Scriptura Sacra, *turba hominum ſimul, fere centum viginti*, veluti ſubito tranſmutati in cœleſtes homines, *repleti ſunt Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Erat hoc præcipuum ſignum Evangelicæ Fidei, quod Dominus Apoſtolis *Marci* cap. 16. v. 17. promiſerat,

rat, dicens: *Linguis loquentur novis*. Nam ad cœleſtem doctrinam per omnium Linguarum Gentes diſſeminandam opus erat linguis cœleſti doctrina imbutis, tum Evangelicæ Charitatis igne flammantibus. Hæc eſt compendioſa rerum, quæ in Sacro Pentecoſtes die contigerunt, hiſtorica narratio, ad quam illuſtrandam Theologi & Scripturæ Sacræ Interpretes quędam Dubia ventilare ſolent. Primo, an Spiritus Sanctus a ſolo Patre, vel a Patre & a Filio fuerit miſſus? Secundo, an dies Pentecoſtes inciderit in diem Dominicam? Tertio, qua hora Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti Domini effuſus ſit? Quarto, in quo ſenſu intelligenda ſint hæc Scripturæ Sacræ verba: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis?* Quinto, an in ſolos Apoſtolos Spiritus Sanctus illapſus ſit? Sexto, an omnes, qui erant in Cœnaculo congregati, receperint Donum Linguarum; fueritque in illis ejuſmodi Donum vel habituale, vel tranſitorium? Hæc ſunt ſex dubia, quæ circa Spiritus Sancti illapſum ad examen vocant Theologi, & Scripturæ Sacrę Interpretes, quorum dilucidatio & explicatio præſenti Diſſertationi materiem ſuppeditabit.

Quod ſpectat primum dubium, conſtans eſt Eccleſiæ Latinæ doctrina, Spiritum Sanctum a Patre, & a Filio fuiſſe miſſum, quia *Miſſionis* nomine nihil aliud intelligunt Theologi, quam unius Perſonæ Divinæ ab alia proceſſionem ad intra, & productionem alicujus effectus ad extra, cum aliquo ſigno ſenſibili effectum ad extra productum indicante. Porro, Spiritum Sanctum a Patre, Filioque procedere, tanquam dogma Fidei contra Græcos Schiſmaticos, qui ſecus ſentiunt, definivit ac firmiter ſtabilivit Eccleſia Latina pluribus in Conciliis congregata, *Florentino* videlicet ſub *Eugenio IV. Lugdunenſi* ſub *Gregorio X. Lateranenſi* ſub *Innocentio III.* & *Barenſi* ſub *Urbano II.* Huic Eccleſiæ Latinæ definitioni aperte ſuffragantur Scriptura Sacra, & perpetua SS. Patrum Traditio. Verba Jeſu Chriſti, ſuperius a me laudata, omnem Græcis Schiſmaticis elabendi aditum præcludunt. Ait quippe Chriſtus cap. 16. Evangelii Joannis: *Ille* (ſeu Spiritus Sanctus) *me clarificabit, quia de meo accipiet*: nulla autem Perſona Divina accipit ab alia niſi procedendo, ſicut in confeſſo eſt apud omnes Theologos; hinc Chriſtus ibidem ſubjungit: *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt, propterea dixi vobis, quia de meo accipiet*. Ideſt, quia omnia quæcunquæ habet Pater, inter quæ eſt virtus ſpirativa, mea ſunt, ideo Spiritus Sanctus de me accipit, & a me procedit. Sed ut nullus ea de re dubitandi ſupereſſet locus, ait Chriſtus eodem in capite *Joannis*, ſe miſſurum Spiritum Sanctum: *Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam illum ad vos*. Miſſio autem ſupponit proceſſionem, quia quod mittitur, a mittente egreditur. Teſtimonia Sanctorum Patrum Latinorum, qui huic Dogmati de proceſſione Spiritus Sancti a Patre Filioque adſtipulantur, hic congerere ſupervacaneum omnino eſſet, cum ipſimet Græci Schiſmatici ſemper ingenue faſſi ſint, Patres Latinos pro Fide Latinæ, ſeu Romanæ Eccleſiæ, ſtare. Sed ſua illa confeſſione, velut proprio mucrone ſeſe confodiunt iſti Schiſmatici, quia unanimis Sanctorum Patrum Eccleſiæ Occidentalis doctrinæ conſenſus invictum ſubminiſtrat argumentum, cum explicet perennem Eccleſiæ in hoc articulo retinendo traditionem ad hæc uſque noſtra tempora conſervatam. Quin, & Patres Eccleſiæ Græcæ, præſertim *Cyrillum Alexandrinum*, *Gregorium Nazianzenum*, *Baſilium*, *Epiphanium*, *Cyrillum Hieroſolymitanum* & alios, docuiſſe Spiritum Sanctum a Patre, Filioque procedere, omni argumentorum genere contra Græcos Schiſmaticos probant Latini Scriptores Polemici, præſertim doctiſſimus noſter *Michael Le Quien* in Diſſertatione *de Proceſſione Spiritus Sancti*, quæ eſt ordine prima inter alias Diſſertationes Damaſcenicas, quas *Operum S. Jo: Damaſceni* caſtigatiſſimæ Editioni, Pariſiis anno 1712. a ſe adornatæ, & eruditis Annotationibus locupletatæ, præfixit. Ad hanc igitur Diſſertationem Lectorem remitto, ne, ſi tot Patrum Græcorum teſtimonia hic inſerere, ac ſingillatim expendere vellem, longius, quam par eſſet, noſtra pro-

traheretur Diſſertatio. Addam duntaxat obiter, Græcos Schiſmaticos in Conciliis Generalibus Lugdunenſi II. & Florentino, in quibus, ejurato Schiſmate, unionem cum Eccleſia Latina inierunt, Dogma de proceſſione Spiritus Sancti a Patre Filioque, tanquam doctrinæ Patrum Græcorum conſentaneum, recepiſſe. Quod ſi poſtea Græci, reſciſſo fœdere, quod cum Eccleſia Catholica pepigerant, ad ſuum ingenium & Schiſma pro congenita levitate redierunt, hanc ſuam perfidiam non impune tulerunt, ſed manifeſto divinæ ultionis judicio Urbs Regia Conſtantinopolis, totumque Græcorum Imperium in Turcarum poteſtatem redactum eſt, ſicut late oſtendimus in Tomo ſexto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam in duodecim Tomos diſtributam Romæ nuper publicam in lucem emiſimus. Hæc de proceſſione Spiritus Sancti a Patre & Filio hactenus dixi, ut lector facilius intelligeret, ideo Spiritum Sanctum miſſum eſſe a Filio, quia Spiritus Sanctus eſt Perſona Divina, a Filio procedens. Abſit enim ut aliquis exiſtimet, Spiritum Sanctum, ex eo quod a Filio miſſus ſit, eo minorem eſſe, & quaſi illius Adminiſtrum. Hic ſiquidem impius error eſt *Macedonii*, Epiſcopi Conſtantinopolitani, qui confixus eſt in Concilio Generali Conſtantinopolitano primo, quod anno 381. habitum eſt, & in eo ad aſſerendam Spiritus Sancti divinitatem, quam ſacrilego ore inficiabatur *Macedonius*, hæc verba Symbolo, quod canit Eccleſia, adjecta ſunt: *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas.*

Circa alterum propoſitum Dubium, an videlicet Sacra Pentecoſtes dies, in qua Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Jeſu Chriſti illapſus eſt, inciderit in diem Dominicam? quatuor invenio Scriptorum ſententias. Prima eſt eorum, qui diſtinguunt duplicem Pentecoſten, alteram videlicet *Judæorum*, quæ, ſecundum Legem Moſaicam, agebatur die quinquageſimo poſt immolationem Agni Paſchalis, in memoriam datæ a Deo Legis in Monte Sinai: Alteram vero *Pentecoſten Chriſtianorum*, quæ die quinquageſimo a Chriſti Reſurrectione celebratur. Qua poſita diſtinctione, dicunt illi Auctores, Pentecoſten Judæorum anno, quo Chriſtus crucifixus eſt, incidiſſe in diem Sabbati. Chriſtus enim in Crucem actus eſt die Lunæ xv. ſeu die Veneris, in quam incidit prima dies Azymorum, quo fit, ut eo anno, quo Chriſtus mortuus eſt, in diem Sabbati inciderit ſecunda dies Azymorum, in qua (teſte *Joſepho* lib. 3. Antiq. c. 10.) primum meſſis ordeaceæ manipulum Deo offerre ex legis præſcripto tenebantur Judæi, & ab ea ſecunda Azymorum die exordium ducebant numerandi quinquaginta dies ad ſuam Judaicam Pentecoſten celebrandam. Cum igitur anno, quo Chriſtus Cruci ſuffixus eſt, ſecunda Azymorum dies inciderit in Sabbatum, neceſſe eſt, ut eodem anno dies ab illo Sabbato quinquageſimus, cui annexa erat ſolemnitas Judaicæ Pentecoſtes, inciderit in diem Sabbati, ex quo inferunt Auctores iſtius ſententiæ, Pentecoſten, in qua Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti effuſus eſt, & cujus meminit *Lucas* in Actis Apoſtolicis cap. 2. v. 1. dicens: *Cum complerentur dies Pentecoſtes*, non eſſe Judaicam Pentecoſten, ſed Pentecoſten Chriſtianorum, qui numerantes a Reſurrectione Chriſti Domini, quę in Dominicam incidit, quinquaginta dies, celebrarunt Pentecoſten in ſeptima a Reſurrectione Chriſti Dominica, in qua dies illi quinquaginta fuerunt impleti.

Verum, ut cordate fatear, hęc mihi non probatur ſententia, quia Apoſtoli, anno, quo Chriſtus in Cœlum ſublatus eſt, eadem die cum Judęis Pentecoſten ſuam celebrarunt, non ſecus ac anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha ſuum eadem cum Judęis die peregerunt. Nec mirum, cum id temporis necdum publica Eccleſię lege decretum eſſet, ut Chriſtiani Paſcha ſuum in memoriam Dominicę Reſurrectionis non Luna 14. Menſis Martii Judaico ritu peragerent, ſed ipſa Dominica ſequente, quę Reſur-

ſurrectione Chriſti Domini fuit conſecrata. Id, inquam, in exordio naſcentis Eccleſiæ nondum fuiſſe publica lege decretum, patet exemplo *Joannis* Apoſtoli, & *Philippi* Diaconi, quos Paſcha ſemper eadem cum Judæis die celebraſſe, teſtis eſt *Euſebius* lib. 5. Hiſt. Eccl. c. 24. quamvis *Petrus*, & *Paulus* Romæ degentes, ubi major Gentilium, quam Judæorum ad Fidem converſorum copia erat, Paſcha die Dominica proxime ſequente Lunam decimam quartam Menſis Martii celebrarent. Legimus etiam in Actis Apoſtolorum c. 20. verſ. 16. quod Apoſtolus *Paulus feſtinabit, ſi poſſibile ſibi eſſet, ut diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis*. Feſtinabat autem *Paulus* ire Hieroſolymam, non ut Pentecoſten Chriſtianam ibi celebraret, cum Chriſtiana Pentecoſtes ubivis celebrari poſſet, ſed ut perageret Pentecoſten Judaicam, quæ juxta legem Exodi cap. 23. & Levitici c. 16. latam Hieroſolymis duntaxat celebrari poterat. Liquet igitur, quo tempore *S. Lucas* individuus Apoſtoli *Pauli* comes, Acta Apoſtolorum conſcribebat, Pentecoſten Chriſtianorum necdum ex publica Eccleſiæ lege fuiſſe a Moſaica Pentecoſte quantum ad diem diſtinctam, ac ſubinde omni probabilitate carere ſententiam illorum, qui dicunt, *S. Lucam*, per hanc Pentecoſten, in qua cap. 2. Actuum Apoſtolorum ait, in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti effuſum eſſe Spiritum Sanctum, deſignare voluiſſe non Pentecoſten Judaicam, ſed Pentecoſten Chriſtianorum. Ex quo vero publica Eccleſiæ lege ſancitum eſt, ut Chriſtiani in memoriam Dominicæ Reſurrectionis Paſcha non Luna 14. Menſis Martii ritu Judaico, ſed ipſa die Dominica ſequente, qua Reſurrectio peracta eſt, celebrarent; eadem lege & neceſſaria conſecutione ſtatutum fuit, ut Chriſtiana Pentecoſtes, cujus feſtivitatis dies ex deſignatione diei Paſchatis pendet, ſeptima poſt Paſcha Dominica celebraretur, tuncque cœperit eſſe aliud Paſcha Judaicum, aliud Chriſtianum, altera Pentecoſtes Judaica, altera Chriſtiana. Cur autem Eccleſia Paſcha, & Pentecoſten Chriſtianorum voluerit Dominica die celebrari, non alia ratio afferri poteſt præter eam, quæ movit Eccleſiam ut Sabbati feſtivitatem transferret in diem Dominicam, quaque adducitur a *S. Joanne Damaſceno* lib. 4. *de Fide Orthodoxa* cap. 23. juxta ultimam Editionem doctiſſimi *Michaelis Le Quien*; *Ex quo venit*, verba ſunt Sancti Joannis Damaſceni, *quod perfectum eſt, evacuatum eſt quod ex parte erat: ac ſciſſo per Salvatoris crucem tegumento, ſive velo Legis, Sanctoque Spiritu igneis linguis illuceſcente, littera obſolevit, corporalia ceſſarunt, & impleta lege ſervitutis, lex libertatis nobis donata eſt. Atqui perfectam humanę naturæ requiem celebramus, hoc eſt Reſurrectionis diem: in qua Dominus Jeſus, vitæ author & Salvator, nos ad promiſſam illis, qui Spirituali cultu Deo ſerviunt, hæreditatem introduxit, in quam nimirum ipſe Præcurſor noſter ingreſſus eſt, poſtquam a morte ad vitam rediit, & reſeratis pateſactiſque ſibi Cœli januis, in Patris dextera ſecundum corpus conſedit, quo illi etiam, qui Legi Spiritus morem gerunt, deinceps ſunt introituri*.

Altera ſententia circa diem Pentecoſtes, qua Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti Domini effuſus eſt, defenditur a quibuſdam Scriptoribus, qui docent, Pentecoſten, in qua Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti illapſus eſt, fuiſſe Pentecoſten Judaicam, quæ anno, quo Chriſtus in Cœlum aſcendit, incidit in diem Dominicam. Ajunt quippe illi Scriptores, Ieſum Chriſtum anno, quo mortuus eſt, Paſcha Legale cum Apoſtolis ſuis peregiſſe Luna decima quarta Menſis Martii, quæ incidit in diem Jovis, at Judæos eodem anno diſtuliſſe Paſcha ſuum uſque ad diem Veneris, ita ut hoc anno primam diem Azymorum celebrarint die Sabbati, & ſecundam diem azymorum die Dominica; quo fit, ut Iudæi, qui ex Legis præſcripto a ſecunda die azymorum initium ſumebant putandi quinquaginta dies uſque ad ſuam Pentecoſten celebrandam, Pentecoſten ſuam peregerint, anno quo Chriſtus mortuus eſt, die Dominica.

Sed hanc ſententiam, quæ plures moder-

dernos nacta eſt patronos, falſi convicimus in Diſſertatione decima nona hujuſce Tractatus *De Myſteriis & annis Chriſti*, ubi late oſtendimus, Judæos, anno, quo Chriſtus Dominus mortuus eſt, eadem die Paſcha celebraſſe, qua Jeſus Chriſtus illud una cum Apoſtolis ſuis peregit, ac ſubinde falſum eſſe, quod tanta fiducia ponunt illi Scriptores, anno ſcilicet, quo Chriſtus mortuus eſt, Judæos ſuum diſtuliſſe Paſcha uſque in diem Veneris, ita ut hoc anno ſecunda Azymorum dies, a qua Judæi exordium ducebant numerandi quinquaginta dies uſque ad ſuam Pentecoſten, inciderit in diem Dominicam.

Tertia ſententia circa diem Pentecoſtes, in quas Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Jeſu Chriſti deſcendit, eos habet defenſores qui aſſerunt, Judæos, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha ſuum celebraſſe eadem die, qua Chriſtus Dominus illud cum Apoſtolis peregit, ſeu die Jovis, in quam incidit Luna 14. in ſecundis Veſperis, ita ut eodem anno prima dies Azymorum inciderit in diem Veneris, qua crucifixus eſt Chriſtus Dominus, & in Sabbatum ſecunda dies Azymorum, a quo cum Judæi, ut mox diximus, initium ducerent numerandi quinquaginta dies uſque ad Pentecoſten ſuam, palam ſequitur, Judæos, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Pentecoſten una cum Chriſtianis celebraſſe non in die Dominica, ſed in Sabbato, ac ſubinde Spiritum Sanctum in Apoſtolos, ac Diſcipulos Chriſti non in die Dominica, ſed in Sabbato fuiſſe illapſum.

Hæc ſententia, ut libere dicam, nodum quidem expedite ſolvit, mihique præ ceteris arrideret, ſi ei faveret Eccleſiæ traditio. At viget in Eccleſia antiqua traditio, Spiritum Sanctum non in Sabbato, ſed in die Dominica in Apoſtolos ac Diſcipulos Jeſu Chriſti fuiſſe illapſum, a qua Traditione, quæ in Eccleſia Romana obtinere videtur, cum ipſe deſciſcere nec poſſim, nec debeam, lubens deſcendo in quartam ſententiam, quam tuentur doctiſſimi Cardinales *Baronius*, & *Bellarminus*, qui licet fateantur, ſecundam diem Azymorum, anno, quo Chriſtus mortuus eſt, incidiſſe in diem Sabbati, volunt attamen, Judæos hoc anno exordium numerandi quinquaginta dies uſque ad Pentecoſten non ſumpſiſſe ab hac ſecunda die Azymorum, quæ incidit in Sabbatum, ſed a tertia die Azymorum, quæ incidit in primam Sabbati, ſeu in diem Dominicam. Ratio potiſſima, qua nituntur ambo illi Purpurati, in hoc ſita eſt; quod licet Judæi ex communi Legis Moſaicæ præcepto dies quinquaginta ad Pentecoſtes celebrationem numerare ſolerent a ſecunda Azymorum die, qua primus frumenti manipulus demetendus, Deoque offerendus erat, quia tamen anno, quo Chriſtus mortuus eſt, ſecunda illa Azymorum dies incidit in Sabbatum, quo per eandem Legem Moſaicam Judæis metere haud licebat, nonniſi a tertia Azymorum die, quæ incidit in diem Dominicam, & in qua metere licebat, cœperunt Judæi numerare quinquaginta illos dies, atque ita dies quinquageſimus, qui fuit dies Pentecoſtes, & illapſus Spiritus Sancti in Apoſtolos, ac Diſcipulos Jeſu Chriſti, non in Sabbatum, ſed in diem Dominicam incidit, ſicut jam obſervavimus in Diſſertatione decimanona hujuſce Tractatus *de Myſteriis, & Annis Chriſti* in Reſponſione ad ſeptimam Objectionem.

Ad tertium, quod attinet, Dubium, de hora diei, qua Spiritus Sanctus in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti Domini effuſus eſt, una eſt omnium cum Theologorum, tum Scripturæ Sacræ Interpretum, ſententia, Spiritum Sanctum in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti Domini fuiſſe illapſum hora diei tertia. Legitur quippe in Scriptura Sacra, Actuum Apoſtolorum c. 2. quod, cum Apoſtoli Spiritu Sancto pleni, variiſque Linguis loquentes, a Judæis, tanto & a ſæculis inaudito portento attonitis, tanquam ebrii ac muſto pleni eſſent, palam ſugillarentur, actutum Apoſtolus Petrus hanc putidam calumniam & a ſe, & a ſociis amoliri volens, converſo in Judæos ſermone, ſic illos affatus eſt: *Non, ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia*. Inde Eccleſia pro Pentecoſtes die feſto canit: *Dum hora cunctis tertia, repente Mundus intonat, orantibus Apo-*

Apoſtolis, *Deum veniſſe nuntiat*. Convenit itaque inter omnes, & extra dubitationis aleam poſitum eſt, Spiritum Sanctum hora diei tertia in Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti fuiſſe effuſum. Quid autem per horam diei tertiam hic intelligendum ſit? facili negotio intelliget lector, ſi in memoriam tantiſper revocare velit ea, quæ obiter diximus ſub finem Diſſertationis decimæ nonę hujuſce Tractatus *De Myſteriis*, *& Annis Chriſti*, obſervando videlicet, quod quemadmodum apud Judæos olim nox in quatuor Vigilias partita erat, & dies in quatuor Stationes, veluti totidem partes, erat diviſa. Prima diei pars ab ortu ſolis incipiebat, & durabat uſque ad horam diei tertiam, ideſt uſque ad horam nonam matutinam, juxta morem, quem ceteræ aliæ Nationes (exceptis Italis) in numerandis diei horis obſervare ſolent. Hæc autem hora apud Judæos vocabatur *Prima*, eo quod ab hora prima, Oriente Sole, exordium duceret. Secunda pars, ſeu ſtatio diei auſpicabatur ab hora tertia, ideſt, juxta morem aliarum Nationum (exceptis Italis) ab hora nona matutina, & durabat uſque ad meridiem, & vocabatur *Hora Tertia*, quia ab hora tertia poſt ortum ſolis initium ſumebat. Tertia diei pars inibat ab hora ſexta, ideſt a meridie, & perdurabat uſque ad horam nonam, ſeu uſque ad horam tertiam pomeridianam, & appellabatur *Hora Sexta*, quia ab hora ſexta poſt ortum Solis principium habebat. Quarta demum ſtatio, ſeu pars diei incipiebat ab hora nona, ideſt, a tertia hora pomeridiana, & durabat uſque ad occaſum ſolis, dicebaturque *Hora Nona*, quoniam ab hora nona poſt ortum ſolis principium nanciſcebatur. Hac autem ſemel poſita diei in quatuor partes diviſione, quæ apud Judæos antiquitus obtinebat, facile intelligitur, Spiritum Sanctum effuſum eſſe in Apoſtolos ac Diſcipulos Jeſu Chriſti hora nona matutina, juxta morem, quem in numerandis diei horis Galli ceteræque Occidentis Nationes (*ſi excipias Italos*) etiamnum obſervare ſolent, quia, ut mox diximus, hora diei tertia, Judaico more computata, qua Spiritus Sanctus, ſicut diſerte teſtatur Scriptura Sacra, illapſus eſt in Apoſtolos, incipiebat (juxta Gallorum calculum) ab hora nona matutina, & protrahebatur uſque ad Meridiem. Verum, hinc exoritur haud prætereunda difficultas. Dicet enim aliquis, ſi Spiritus Sanctus illapſus ſit in Apoſtolos hora diei tertia poſt ortum ſolis, quo pacto ſibi conſtare poterit hæc ratio, qua Apoſtolus *Petrus* contra Judæos probat, Apoſtolos non fuiſſe ebrios, quod eſſet hora diei tertia? nunquid experientia conſtat, eſſe apud quaſdam Nationes nonnullos inſignes potatores, abdomni & crapulæ deditos, qui ſummo mane, nedum hora tertia poſt ortum ſolis, temulenti ſunt? id certe non inficias eo; rationem tamen, quam adducit *S. Petrus* ad probandum, Apoſtolos hora diei tertia non fuiſſe ebrios, aptiſſimam fuiſſe ad convincendos Judæos, qui Apoſtolos temulentiæ inſimulabant, pertendo. Primo, quia Judæis, ex quibus erant Apoſtoli, diſtricte vetitum erat, ne mane ſeſe vino ingurgitarent. Ait enim Propheta *Iſaias* cap. 5. verſ. 11. *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis*. Secundo, quia apud Judęos olim publica lege cautum erat, ne quis diebus Feſtis ac Sabbatis ante horam ſextam poſt ortum ſolis, ideſt, ante meridiem cibum ſumeret, quia iis diebus hora tertia poſt ortum ſolis Judæi in Templo Hieroſolymitano conveniebant ad Feſti, vel Sabbati celebrationem, & maxime ad offerendum Sacrificium, quod nonniſi circa horam ſextam, ideſt, Meridiem, conſummari ſolitum erat: donec autem abſolutum omnino eſſet Sacrificium, Judæis cibum ſumere vetabat tum temporis recepta, & ab illis adamuſſim obſervata diſciplina, quæ viguit uſque ad dirutionem Templi Hieroſolymitani, quo everſo ac ſolo æquato exolevit, quia non poſſunt amplius Judæi offerre ſacrificia, quæ juxta Legem Moſaicam, in Templo Hieroſolymitano duntaxat offerre ſolitum erat. Cum igitur tempo-

ribus Apoſtolorum vigeret adhuc apud Judæos hæc lex ac diſciplina de non ſumendo cibo in diebus Feſtis ac Sabbatis ante horam ſextam poſt ortum ſolis, ideſt, ante Meridiem, jure optimo Apoſtolus *Petrus* calumniam Judæorum, Apoſtolos ebrietatis accuſantium, retundit his verbis: *Non, ſicut vos exiſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia*, qua nimirum nequidem cibum ſumere illis licuit. Quaſi Judæis ſic diceret Apoſtolus Petrus: *Turpe eſt inebriari nocte, turpius die præſertim Feſto; turpiſſimum mane. Quomodo ergo in nos, quorum vitam inter vos actam probe noviſtis, cadere ſuſpicio poteſt, nos ebrios eſſe die feſto, & quidem ineunte, atque ea hora, qua prima in Templo Sacra ſunt facienda?* Habita itaque ratione legis & diſciplinæ, quæ apud Judæos temporibus Apoſtolorum vigebat de non ſumendo cibo diebus feſtis, & Sabbato ante horam ſextam, ideſt, ante Meridiem, optime probat *S. Petrus*, non potuiſſe Apoſtolos, qui tum temporis Legem Moſaicam, & Ritus Judaicos ad ſummos juris apices obſervabant, eſſe ebrios hora tertia ſolemnis dici Pentecoſtes.

Jam vero quod ſpectat quartum propoſitum Dubium, quo pacto videlicet intelligenda ſint hæc verba, quæ cap. 2. Actuum Apoſtolorum leguntur: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tanquam ignis &c.* non una eſt Scripturæ Sacræ Interpretum ſententia. Quamvis enim omnes ferme in hoc conſentiant, ejuſmodi linguas non fuiſſe humanas, & carneas, quæ ad ſignificandam præſentiam Spiritus Sancti, qui ſubtiliſſimus eſt Spiritus, & omnis materiæ expers, idoneæ non fuiſſent; nec eas vere igneas extitiſſe, alioquin illæ linguæ cum capitibus Apoſtolorum, juxta communiorem, ſicut mox oſtendemus, opinionem, inſederint, capillos Apoſtolorum combuſſiſſent. Hic Scriptura Sacra ait: *Apparuerunt illis diſpertitæ Linguæ, tanquam ignis*, ideſt, *apparuerunt Linguæ, quæ ignis ſpeciem referebant*. Quamvis, inquam, conveniat inter omnes Scripturæ Sacræ interpretes, Linguas, quæ apparuerunt in die Pentecoſtes, nec humanas, ſeu carneas, nec verum ignem fuiſſe, ſed ignis tantummodo ſpeciem retuliſſe; difficultas tamen eſt circa modum, quo illæ Linguæ *diſpertitæ* dicuntur. Plures, & quaſi ferme omnes Scripturæ Sacræ Interpretes aſſerunt, Linguas in die Pentecoſtes eo in ſenſu fuiſſe diſpertitas, quod per ſingulos Apoſtolos, & alios, qui erant in Cœnaculo, diſtributæ eſſeut, ita ut unuſquiſque capiti ſuo imminentem & inſidentem Linguam haberet; *ſedit ſuper illos* (inquit) *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catech. 17. *ut novæ coronæ ſpirituales per Linguas igneas imponantur capiti illorum*. Hęc pervulgata Sanctorum Patrum & Scripturæ Sacræ Interpretum ſententia non probatur quibuſdam modernis viris eruditis, qui exiſtimant, Linguas illas, veluti igneas non in eo ſenſu fuiſſe *diſpertitas*, quod ſuper ſingula Apoſtolorum, ceterorumque Fidelium, qui erant in Cœnaculo, capita, apparuerint diſpertitæ, ſeu diſtributę, ſed quia Apoſtolorum, & aliorum, qui erant in Cœnaculo, Linguæ in ore proprio ſint viſæ velut igneæ, & quidem *diſpertitæ*, ſeu diſſectæ: ut, ſicut Linguarum igne præſignabatur infuſæ charitatis ardor, ita ſectili Linguarum forma conceſſa illis polyglottia, ſeu virtus loquendi variis Linguis, deſignaretur. Hanc ſuam ſententiam aliquot conjecturis adſtruere conantur moderni illi Scriptores. In primis, dicunt, Veteres, Patres certam hujus vocabuli ambigni, unde vulgaris ſententia nata eſt, intelligentiam dediſſe, & *diſpertitas* Linguas pro diſciſſis atque diviſis, non pro diſtributis ſuper Apoſtolorum capita accipiendas monuiſſe. Sic *S. Cyprianus* lib. 3. *Teſtimoniorum* ad Quirinum c. 101. *Sanctus Auguſtinus* lib. 5. de Actis cum *Felice* Manichæo c. 5. *Idacius Clarus* lib. 3. adverſus *Varimadum*, Arianum, aliique communiter legunt: *Viſæ illis Linguæ diviſæ ſicut ignis*. Vetus etiam Translatio habet; *Viſæ ſunt illis diſſectæ Linguæ velut igneę*, Scholion quoque *Vatabli*, *& Hugonis a S. Charo*, Cardinalis, *diſpertitæ Linguæ*, *ideſt*, *diviſæ*. Præterea, ajunt, hunc ipſum ſenſum apertiſſime elici e Textu Græco. Pro eo enim, quod in vulgata verſione legitur, *diſpertitæ Linguæ*, Græce habetur,

Δια-

διαμερι ζόμεναι, hoc eſt, *diſſectæ* in duas velnti partes, non diſtributæ, nt vulgo creditur; diſſectæ videlicet in ipſorum oribns, non capitibus inſidentes. Tertio, inqniunt, ut ardor ille divinus, variarumque Linguarum peritia, quibus tunc ad prædicandum Evangelinm Apoſtoli donabantur, opportnno ſigno monſtraretur, congruentius longe fuiſſe, illorum ipſorum Linguas ignitas ac ſectiles divinitus apparere, quam ſymbolicas Linguas ex alto demiſſas illorum capitibus inſidere. Nihil enim a recto naturæ ordine abhorret magis, quam Linguas capitibns inſidere. Denique, pertendunt, quod ſi Linguæ capitibus Apoſtolorum revera inſediſſent, *Sanctus Lucas* incongrue c. 2. Actuum Apoſtolorum locutus fuiſſet, dicens: *Apparuerunt illis diſpertitæ Linguæ, ſeditque ſupra ſingulos eorum*, debuiſſet enim *Lucas*, ut congrua eſſet locutio, ſic ſcribere: *Apparuerunt illis diſpertitę Linguæ, ſederuntque ſuper ſingulos eorum*. Hæ ſunt in ſumma conjecturæ, quibus nituntur moderni quidam Scriptores, ad quas diluendas, breviter obſervare præſtat, Linguas, velut igneas, quas capitibus Apoſtolorum inſtitiſſe, ſeu inſediſſe dicimus, fuiſſe diviſas, ſeu diſſectas, eaſque in ſectili forma apparuiſſe, quia capitibns Apoſtolorum, aliorumque, qui erant in Cœnaculo, plures incnmbebant partiales Lingnæ, qnæ tamen inferne in unam quaſi radicem coaleſcebant, ita nt inferne videretur eſſe una totalis Lingua, quæ exurgens in plures Linguas, quaſi totidem culmos, & calamos ſe ſe diſpertiret, non ſecns ac ignis, cujus ſpeciem hæ Linguæ referebant, ob ſuam innatam agilitatem & volubilitatem, præſertim quando vento agitatur, in varias partes, quaſi Linguas, ſeſe dividit ac diſpertit. Hac præmiſſa obſervatione, proclive eſt duabus prioribus Adverſariorum conjecturis facere ſatis. Laudati quippe Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes, nec non vetus Translatio, & Textus Græcus innuunt quidem, Linguas, quæ capitibus Apoſtolorum inſidebant, fuiſſe diſpertitas, diſſectas, diviſas, ſeu in ſectili forma apparuiſſe in ſenſu mox a me expoſito, ſed nullatenus indicant, Linguas Apoſtolorum diſpertitas, ſeu diviſas ac diſſectas in proprio ipſorum ore apparuiſſe; ſicut contendunt moderni illi Scriptores, qnibus certe non ſuffragatur conſuetudo Eccleſię, qnæ, ad exprimendum Myſterium illapſus Spiritus Sancti in Apoſtolos, ſervat antiqnas in Templis Imagines, quæ repræſentant Linguas Cœlo delapſas, ſurſum flammantes, & figura pyramidali e ſingnlorum Apoſtolorum capitibus in acnmen ſurgentes; nullibi autem, quod ſciam, viſuntur in Templis Imagines, in quibns depingantur Linguæ Apoſtolornm *diſpertitę*, ſeu in proprio ipſorum ore diſciſſæ, diviſæ, ac diſſectæ. Quod qnidem argumento eſt, conſuetudinem Eccleſiæ in repræſentatione hujuſce miraculi de diſtributione, ſeu partitione Linguarum, nullatenus favere interpretationi horumce modernorum Scriptorum, qui iſtud de partitione, ſeu diviſione Linguarum in die Pentecoſtes patratum miraculum in eo poſitum dicunt; quod cum omnes Apoſtoli, aliique ſederent in Cœnaculo, ad repentinum ſonitum advenientis veluti Spiritus vehementis ſtupentes hærerent, atque attoniti, ore hianti atque aperto, illorum ipſorum Linguæ in ore proprio apparuerint velut igneæ, & quidem *diſpertitæ*, ſeu diſſectæ. Huic, inqnam, recentiorum Scriptorum interpretationi nullo pacto adſtipulantur Eccleſiæ conſuetudo, Editionis Vulgatæ, Textuſve Græci, ac Sanctorum Patrum anthoritas. Nihilo ſolidior ac efficacior eſt tertia conjectura, qua nituntur moderni Scriptores, dum dicunt, ad ſignificandam illam variarum Linguarum peritiam, qua ad prædicandum nbique terrarum Evangelium Apoſtoli in die Pentecoſtes donabantur, opportunius longe fuiſſe, ut Apoſtolorum Linguæ in ore ipſorum ignitæ ac ſectiles divinitus apparerent, quam ut Symbolicæ Linguæ ex alto demiſſæ illorum capitibus inſiderent. Hæc, inquam, conjectura nihilo ceteris præcedentibus ſolidior ac efficacior eſt, tum quia ſigna divinitus data, quale fuit iſtud de apparitione Linguarum, ſunt ſupra naturam, ac ſubinde naturæ ordinem non ſectantur. Tum

K 4 quia

quia etiam caput eſt præcipua & nobilior corporis pars, in qua anima potiſſimum reſidet, ſuaſque cum intellectus, tum voluntatis exercet operationes. Quia igitur Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes debebat illuſtrare intellectum Apoſtolorum, eorumque inflammare voluntatem, ut omnibus Gentibus Evangelium intrepidis animis nuntiarent, congruentius erat, ut Linguæ, quæ apparuerunt, quæque ſigna erant illapſus Spiritus Sancti, capitibus Apoſtolorum inſiderent. Tum quia denique voluit Deus, ut hoc de diſtributione, ſeu diviſione Linguarum miraculum omnibus, qui erant in Cœnaculo, perſpicuum facile atque exploratum eſſet; non potuiſſet autem eſſe tam facile omnibus perſpicuum iſtud miraculum, ſi in hoc poſitum fuiſſet, quod Linguæ Apoſtolorum, aliorumque, qui erant in Cœnaculo, *diſpertitæ*, ſeu diſſectæ in ipſorum proprio ore apparuiſſent; ad cernendum quippe illud miraculum neceſſe prorſus fuiſſet, ut Apoſtoli, aliique Fideles in Cœnaculo congregati, aperto ſemper hiantique ore ſe ſe mutuo conſpicerent, quod ſane, ut nemo non videt, a decori, verique ſpecie abhorrere videtur. Longe itaque probabilius eſt, iſtud miraculum ideo omnium oculis confeſtim pervium fuiſſe, quia in eo ſitum erat, quod ſuper ſingula Apoſtolorum, ceterorumque Fidelium capita apparerent diſpertitæ, ſeu diſtributæ Linguæ, velut igneæ, ac ſurſum flammantes, quæ inſolito fulgore micantes omnium aſpectibus actutum patuerunt. Denique, elumbis ac frigida eſt poſtrema modernorum Scriptorum conjectura, dum dicunt, incongruam fore hanc *S. Lucæ* elocutionem: *Et apparuerunt illis diſpertitæ Linguę, ſeditque ſuper ſingulos eorum*, ſi revera ſupra ſingula Apoſtolorum capita Linguæ diſpertitæ, ſeu diſtributæ apparuiſſent. Tunc enim S. Lucas, ut congrua locutione id exprimeret, ſic ſcribere debuiſſet: *Et apparuerunt illis diſpertitæ Linguę, ſederuntque ſuper ſingulos eorum*. Verum futilis eſt hæc conjectura, primo, quia, ut ſuperius diximus, una erat Lingua totalis, in varias licet partiales Linguas ſuperne diviſa, quæ Apoſtolorum, aliorumque Fidelium in Cœnaculo capitibus inſidebat, adeoque *Lucas* appoſite dicit: *ſeditque ſupra ſingulos eorum*. Secundo, quia, cum eſſet unus Spiritus Sanctus, qui per Linguas deſignatus, in cordibus Apoſtolorum, proprie loquendo, ſedebat, ſeu habitabat, recte *Sanctus Lucas* ait: *Seditque ſupra ſingulos eorum*. Hinc Eccleſia in ſolemni precum Officio tempore Pentecoſtes publice canit: *Apparuerunt Apoſtolis diſpertitę Linguę tanquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum Spiritus Sanctus*. Cum enim Spiritus Sanctus in Apoſtolos deſcendens, debebat conſtanter ac perpetuo in eorum cordibus requieſcere ac permanere, de ſolo Spiritu Sancto proprie dicitur, quod ſederit ſupra ſingulos eorum, quia ut inquit *S. Chryſoſtomus* Homilia quarta in Acta Apoſtolorum, *ſedendi verbum*, in proprio ſenſu acceptum, *ſtabilitatem ac manſionem declarat*. Quia autem Linguę igneæ capitibus Apoſtolorum ad breve duntaxat temporis intervallum imminere apparuerint, & tanquam ſymbola fugacia & tranſitoria cito evanuerint, in ſenſu tantum latiori ac minus proprio dicitur, ejuſmodi Linguas capitibus Apoſtolorum inſediſſe. Quo in ſenſu Interpres Syrus vertit: *Apparuerunt Apoſtolis diſpertitæ Linguæ, & ſederunt ſupra ſingulos eorum*. Sed de quarto propoſito Dubio hactenus ſatis.

Veniamus nunc ad dilucidationem quinti propoſiti Dubii, utrum videlicet Spiritus Sanctus in ſolos Apoſtolos, vel in omnes Fideles, qui erant in Cœnaculo, fuerit effuſus? *Theodorus Beza*, impius hæreticus Calviniſta, contendit, Spiritum Sanctum in die Pentecoſtes illapſum duntaxat fuiſſe in duodecim Apoſtolos, excluſis cum B. Virgine *Maria*, non tantum aliis piis mulieribus, ſed reliquis etiam Jeſu Chriſti Diſcipulis, indeque, pro ſua congenita maledicendi prurigine, Pictores carpit ac perſtringit his verbis: *Opinor*, inquit, *ridicule facere eos, qui cum hanc Hiſtoriam pingunt, ſolent Mariam, Matrem Domini, in medio Apoſtolorum collocare, nimirum ut eam Collegii Apoſtolici Reginam faciant*. At difficile non eſt procaciſſimi hujus hæretici reprimere petulantiam,

&

& aperte ex Scriptura Sacra demonſtrare, Spiritum Sanctum die ipſo Pentecoſtes in omnes, qui erant in Cœnaculo (erant autem centum circiter ac viginti) illapſum fuiſſe. At enim, Spiritus Sanctus die Sacra Pentecoſtes in eos effuſus eſt, qui *pariter in eodem loco erant*, ſeu in Cœnaculo congregati, ſicut legitur Actuum Apoſtolorum capit. 2. *Sedit ſupra ſingulos eorum* (Spiritus Sanctus) *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*; atqui non ſolum Apoſtoli, ſed & alii erant in Cœnaculo incluſi, ſicut *Lucas* cap. 1. verſ. 14. ejuſdem Libri Actuum Apoſtolorum diſerte teſtatur his verbis: *Hi omnes*, ideſt Apoſtoli, *erant perſeverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria Matre Jeſu, & fratribus ejus*; non igitur in ſolos Apoſtolos Spiritus Sanctus Sacra die Pentecoſtes effuſus eſt, ſicut effutire auſus eſt *Theodorus Beza*. Præterea, ex eo Oraculo, quod legitur cap. 2. *Joelis*, Prophetę, quodque *Petrus* Apoſtolus c. 2. Actuum Apoſtolorum in ipſa effuſione Spiritus Sancti die Pentecoſtes completum eſſe affirmat, facile colligitur, Spiritum Sanctum non in ſolos Apoſtolos, ſed promiſcue in omnes, qui in Cœnaculo erant congregati, fuiſſe illapſum. Sic enim *S. Petrus* in ea Oratione, quam, poſt effuſionem Spiritus Sancti, habuit ad Judæos, qui Apoſtolos, variis loquentes linguis, tanquam ebrios traducebant, palam loquitur: *Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia; ſed hoc eſt, quod dictum eſt per Prophetam Joel: Et erit in noviſſimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri & filiæ veſtræ, & juvenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt: Et quidem ſuper ſervos meos & ſuper ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt*. Ex hoc, inquam, Prophetæ *Joelis*, Vaticinio, quod ipſa die Pentecoſtes per effuſionem Spiritus Sancti ſuum exitum habuiſſe ait *S. Petrus*, facile colligitur, eos omnes, qui erant in Cœnaculo, fuiſſe abſque ullo vel ætatis, vel ſexus diſcrimine, divinæ illius effuſionis participes.

Dicet fortaſſe quiſpiam, ſolis Apoſtolis Jeſum Chriſtum, antequam aſcenderet in Cœlum, pręcepiſſe, ab Hieroſolymis non diſcederent, ſed illic congregati, ſimulque vacantes jejuniis, hymnis ac precationibus, expectarent Spiritum Sanctum, quem promiſerat illis, alterum conſolatorem mittendum a Patre. Solis igitur Apoſtolis, non aliis, Spiritum Sanctum promiſit Chriſtus Dominus, ac ſubinde in ſolos Apoſtolos, & non in alios, Spiritus Sanctus ipſa die Pentecoſtes illapſus eſt. Si quis, inquam, hæc dicat, ſtatim ipſe cum Sancto Auguſtino Sermone 186. de Tempore reſpondebo, eam fuiſſe Chriſti liberalitatem, ut quod paucis Apoſtolis promiſerat beneficium, multis conferret: *Paſſus eſt*, inquit Aquilinus ille Doctor, *reſurrexit, aſcendit; reſtabat, ut impleret quod promiſit, Hoc expectantes Diſcipuli ejus, animæ, ut ſcriptum eſt, centum viginti, decuplato numero Apoſtolorum, duodecim enim elegit, & ad centum viginti Spiritum miſit*. Et Tractatu 19. in Joannem ait idem S. Doctor: *Centum, & novem cum Apoſtolis undecim, centum, & viginti erant, quando ſimul congregati poſt ejus aſcenſum expectaverunt, & receperunt promiſſum Spiritum Sanctum*. Totam igitur quinti hujus propoſiti Dubii reſolutionem concludam hiſce verbis *Sancti Joannis Chryſoſtomi* Homilia 4. in caput 2. Actuum Apoſtolorum: *Quid autem, in duodecim venit tantum* (Spiritus Sanctus) *non etiam in cæteros? Nequaquam: Sed venit etiam in illos centum viginti*.

Supereſt ultimum diſcutiendum Dubium, an videlicet omnes, qui erant in Cœnaculo, receperint Donum linguarum, & an illud Donum fuerit habituale, aut duntaxat tranſitorium? Sed antequam illud Dubium diſſolvam, non abs re erit explicare, in quo præſertim ſitum eſſet Donum illud linguarum. Narrat Script. Sac. c. 2. Actuum Apoſtolorum, ſtatim poſt illapſum Spiritus Sancti Apoſtolos, tranſmutatos in Cœleſtes homines, e Cœnaculo exiiſſe, in publicum profiliiſſe, variiſque linguis palam loquutos fuiſſe in ipſa Hieroſolymorum Urbe, quæ huic tam inſigni manifeſtando mira-

raculo theatrum perquam idoneum erat. Siquidem ob Urbis celebritatem, & ob Paſcha, quod præceſſerat, & ob Pentecoſtes religionem, plurimi tum temporis agebant Hieroſolymis non ſolum ex omnibus Syriæ partibus, verum etiam ex omnibus Regionibus, quocumque illos vel bellorum tempeſtas diſpulerat, vel caſus aliquis deduxerat, inter quos erant plurimi, quibus cordi erat pietas. Hujus inauditi hactenus prodigii novitas, ubi per omnes eſſet Hieroſolymis vulgata, convenit promiſcua populi multitudo, perplexis animis quærens, quid hoc eſſet novę rei? Quod cum ex tam diverſę linguę Regionibus eſſent collecti, tamen unuſquiſque ſic intellexiſſet illos loquentes, quaſi non una quapiam omnibus, ſed ſingulo cuique ſua vernacula lingua fuiſſent locuti. Qui igitur fieri poteſt, inquiebant omnes attoniti, ut tam multi diverſę linguę homines quoties audimus unum aliquem loquentem, nihiloſecius intelligamus, quam ſi ſuam quiſque linguam, in qua natus eſt, audiret, cum ex tam diverſis Regionibus multitudo conflata ſit, quę habet Parthos, Medos, Elamitas, tum eos, qui incolunt Judæam, in multas partes diviſam, & ad hæc Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, Pamphyliam, Ægyptum, eaſque Lybiæ partes, quę attingunt Cyrenem. Neque deſunt, qui Romæ ſedem habent, partim genere Judęi, partim proſelyti, hoc eſt, ad Judaicam Religionem cooptati. Præterea, Cretenſes, & Arabes. Ex tot Nationibus, ex tam diverſis linguis conflati audimus, & intelligimus illos loquentes non res uſitatas aut humanas, ſed ſublimia, ſed magnifica, ſed Deo digna. Ad hunc modum quotquot erant Religionis amantes, tanta hujus rei novitate perculſi, differebant, dicentes, quid ſibi vult prodigium hoc? Quæ omnia hiſce verbis exprimit Scriptura Sacra: *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cæperunt loqui variis linguis prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in Hieruſalem habitantes Judæi, viri Religioſi ex omni Natione, quę ſub Cælo eſt. Facta autem hac voce, convenit multitudo: & mente confuſa eſt, quoniam audiebat unuſquiſque lingua ſua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt, & quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram in qua nati ſumus? Parthi, Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ, quæ eſt circa Cyrenem, & advenæ Romani. Judæi quoque Proſelyti, Cretes & Arabes audivimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. Stupebant omnes & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc eſſe?* Ex eo Scripturę Sacræ loco, quem hic integrum exſcribere neceſſarium eſſe duxi, facilius ſtabiliri poterit, in quo ſitum eſſet iſtud Donum linguarum, quod in Sacra Pentecoſtes die receperunt Apoſtoli, & quænam ſit ſuper hac re probabilior Theologorum & Scripturæ Sacræ Interpretum Sententia. In primis, ſunt quidam moderni Scriptores qui docent, omnes linguas ex lingua Hebraica, quę eſt omnium linguarum primigenia, originem habere, ita ut non ſolum linguę Chaldaica, Syriaca, Ægyptiaca, Arabica, ceteræque linguæ Orientales ex ea promanarint, ſed etiam linguæ Græca, Latina, Celtica, Saxonica, Theutonica, Danica, aliæque Linguæ nihil aliud ſint, quam dialecti, ſeu ſpecies & propagines ejuſdem Hebraicæ linguæ, ſicut fuſe probant *Ludovicus Thomaſſinus* in Prętatione *Gloſſarii Hebraici*, & Abbas *Paulus Pezronius* in libro *de Antiquitate & origine linguæ Celticæ*. Hinc dicunt illi Scriptores, non omnem linguarum Orientalium affinitatem cum lingua Hebraica per confuſionem Babylonicam, quando poſt Diluvium diſperſæ ſunt Gentes, fuiſſe extinctam, nec majorem extitiſſe inter Orientales linguas differentiam, quam quæ inter linguas Italicam, Gallicam, & Hiſpanicam occurrit, quę quidem ſunt linguæ Latinę dialecti, ſeu propagines. Quo fit, ut, quemadmodum ille, qui linguis vel Italica, vel Hiſpanica, vel Gallica loquitur, non poteſt facile intelligere linguam Latinam, quamvis eam nonnihil intelligat propter affinitatem, quam tres illæ linguæ habent cum lingua Latina, cujus ſunt dialecti; ita ſimiliter, il-

Ille, qui loquitur linguis vel Chaldaica, vel Syriaca, vel Ægyptiaca, vel Arabica, ceteriſque aliis linguis Orientalibus, non poſſit facile intelligere linguam Hebraicam, eam tamen utcumque intelligat, ob affinitatem, quam illæ linguæ Orientales habent cum lingua Hebraica, e qua, tanquam dialecti, ſunt propagatæ. Hoc ſemel jacto principio, aſſerunt moderni Scriptores, Donum linguarum, quod Apoſtoli in Sacra Pentecoſtes die receperunt, non in hoc ſitum fuiſſe, quod variis linguis loquentes, ab omnibus Nationibus audirentur, (implicat enim, inquiunt, contradictionem, hominem eodem tempore variis linguis loqui) ſed in hoc poſitum eſſe, quod ſpeciali miraculo factum ſit, ut omnes Nationes, quæ antehac linguam Hebraicam, omnium linguarum primigeniam, haud facile capiebant, licet iinguis uterentur, quæ dialecti erant linguæ Hebraicæ, & magnam cum ipſa affinitatem habebant, faciliſſime tamen in Sacra Pentecoſtes die linguam Hebraicam, qua loquebantur Apoſtoli, intellexerint, quaſi ipſis vernacula fuiſſet. Verum, hanc Sententiam meo calculo probare minime poſſum, primo, quia ſupponit, Apoſtolis Donum variis linguis loquendi non fuiſſe a Spiritu Sancto infuſum, quod tamen, ut mox oſtendemus, aperte adverſatur Scripturæ Sacræ. Secundo, hæc Sententia haud parum elevat miraculum Doni linguarum, quod Apoſtoli Pentecoſtes die acceperunt. Si enim, juxta Aſſertores hujus Sententiæ, in hoc duntaxat poſitum fuit iſtud linguarum Donum, quod omnes Nationes die Pentecoſtes facile linguam Hebraicam, qua loquebantur Apoſtoli, intelligerent, quam antehac diverſis ejuſdem linguæ Hebraicæ dialectis utens, non ita facile intelligebant, tota vis & excellentia hujus miraculi Doni linguarum ad id unum reducetur, quod omnes Nationes in die Pentecoſtes linguam Hebraicam facile intellexerunt, quam antea non ita facile intelligebant. Porro, nemo dicet, hoc tam grande, & inſigne miraculum eſſe, ut quis facile percipiat & intelligat aliquam linguam, quam antea non ita facile percipiebat & intelligebat. Id quippe ſæpe numero uſu venire ſolet in omnibus linguis, quæ plures dialectos habent, & quæ facile diſci & intelligi poſſunt ab his, in quorum Regionibus diverſæ ſunt illarum linguarum dialecti, ut videre eſt in lingua Græca, quæ licet una ſit, habet tamen quinque dialectos; in lingua Gallica, & in ceteris aliis linguis, quæ varias habent dialectos. Quod igitur in die Pentecoſtes omnes Nationes ſtatim linguam Hebraicam, qua loquebantur, Apoſtoli, facile intellexiſſent, quam antea non ita facile intelligebant, fuiſſet, fateor, inſtar alicujus prodigii, quod tamen longe illuſtrius, & majori dignum admiratione viſum eſſet, ſi Apoſtoli, qui erant antea piſcatores, virique rudes & imperiti, confeſtim variis linguis poſt effuſionem Spiritus Sancti fuiſſent locuti. Cum igitur defenſores iſtius, quam impugnamus, Sententiæ, negent Apoſtolos variis linguis eſſe locutos, minuunt ſtupendum miraculum, quod contigit in Dono linguarum, vimque faciunt Scripturæ Sacræ dicenti cap. 2. Actuum Apoſtolorum: *Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis .... Stupebant autem omnes & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc eſſe?* Denique, quamvis non inficias eam, Hebræam linguam eſſe primigeniam, & ex ea omnes alias linguas, velut ejus dialectos, originem habuiſſe, ſicut jam citati doctiſſimi Scriptores *Thomaſſinus*, & *Pezronius* probant; quamvis pariter credibile ſit, Hebræam linguam non omnino amiſiſſe etiam in diſperſione Gentium, quæ accidit poſt Diluvium, eam, quam habebat, cum linguis Orientalibus affinitatem: attamen nulla unquam ratione probari poterit, linguam Hebræam, qua Judæi temporibus Chriſti & Apoſtolorum utebantur, eandem cum linguis orientalibus retinuiſſe affinitatem, ita ut tum temporis ab his, qui linguis Orientalibus loquebantur, intelligi poſſet Hebræa lingua, licet non ita facile. Lingua ſiquidem, qua Judæi temporibus Chriſti & Apoſtolorum utebantur, quamque ipſemet Chriſtus & ejus Apoſtoli uſurpabant, non erat antiqua Hebræa, omnium linguarum primigenia, quæ cum linguis Orien-

Orientalibus, velnti totidem ejus dialectis, affinitatem habebat, ſed erat lingna Syro-Hebraica, quę ab his, qui puris linguis Orientalibus loquebantur, intelligi nullatenus poterat, niſi prius eam fuiſſent edocti. Gratis itaqne dicunt moderni illi Scriptores, linguam Hebręam temporibus Chriſti & Apoſtolorum, eamdem, quam prius cum linguis Otientalibus habebat, retinuiſſe affinitatem, & miraculum Doni linguarum, quod in die Pentecoſtes poſt effuſionem Spiritus Sancti contigit, in hoc duntaxat poſitum fuiſſe, qnod omnes Gentes, quę linguis Orientalibus loquebantur, quęque lingnam Hebręam intelligebant, ſed non ita facile; mira & ſtupenda novitate linguam Hebręam, qua utebantur Apoſtoli, actutum, facile, perſpicue, tanquam vernaculam ſuam linguam, perceperunt atque intellexerunt.

Confutata ſemel hac modernorum Scriptorum Sententia, proclive erit aliam huic affinem refellere opinionem. Sunt enim nonnulli, qui tametſi fateantur, linguam Hebręam, quę omnium linguarum fons eſt primordialis, nullam temporibus Chriſti & Apoſtolorum habuiſſe cum linguis Orientalibus affinitatem, contendunt attamen, mitaculum doni liuguarum, quod in Sacro Pentecoſtes die accidit, in hoc tantummodo poſitum fuiſſe, quod poſt illapſum Spiritus Sancti omnes Apoſtoli lingua Syro-Hebręa, tum temporis apud Judęos patria, utentes, a variis Nationum populis intelligerentur, nec neceſſarium fuiſſe, ut Apoſtoli reciperent donum Linguarum, ſeu virtutem loqnendi variis linguis, non ſecus ac poſtremis hiſce temporibus quidam fuerunt Viri Apoſtolici, quos inter cenſentur SS. *Vincentius Ferrerius, Ludovicus Bertrandus* & *Franciſcus Xaverius*, qui, licet linguarum peritia non pollerent, ſola tamen patria lingua locuti, a diſſonis tamen & barbaris gentibus intelligebantur. Verum, hęc ſententia facile refelli poteſt. Primo, quia in ea hypoteſi miraculum doni linguarum, non in mentibus & linguis Apoſtolorum, ſed in auribus tantum auditorum accidiſſet; cum tamen Scriptura Sacra conceptis verbis aſſerat, hoc miraculum in ipſorum Apoſtolorum linguis apparuiſſet: *Et cœperunt loqui variis linguis, pro ut Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.* Secundo, ſi Apoſtoli donm linguarum, ſeu virtutem variis linguis loqnendi a Spiritu Sancto in die Pentecoſtes non accepiſſent, minus ad prædicandum Evangelinm ubique terrarum fuiſſent idonei, quippe dono linguarum deſtituti, mutuos cum barbararum Nationum popnlis ſermones nec ferere, nec illos ſecum loquentes intelligere potuiſſent, niſi Deus nova continno mitacula patrare, ac multiplicare voluiſſet. Ex.gr. non potuiſſet aliquis Apoſtolus, propria, ſeu nativa tantum lingua loquens, audiri a populo externę linguę, & Nationis, niſi Deus, loquente illo Apoſtolo patria ſua lingua, vocem, ſeu ſonum nativę illius popnli linguę prius in aere per miraculum efformaſſet; & auribus hujuſce populi impreſſiſſet, & vęrſa vice, non potuiſſet populus externæ linguæ & Nationis loqui cum aliquo Apoſtolo, ejus linguæ ignato, niſi Deus, eo loquente populo lingua ſua nativa, prius per novum mitaculum, vocem & ſonum propriæ linguæ hujus Apoſtoli in aere efformaſſet, & in aures ejuſdem Apoſtoli immiſiſſet. Deus autem non ſolet abſqne neceſſitate edere, & multo minus multiplicare miracula; Deus enim & narura, ut vulgo dicitur, nihil fruſtra operantur. Tertio, conſtans eſt & communis Sanctorum Patrum traditio, Apoſtolos omnium Nationum linguis fuiſſet locutos. Ita cenſet *S. Auguſtinus* Tractatu 93. in Joannem, *S. Ambroſius* in Pſal. 18. *S. Leo* Serm. 1. de Pentecoſte, *S. Gregorius Magnus* Hom. 30. in Evangelia; & alii plures, quorum ſententia conſentanea eſt verbis Chriſti Domini promittentis Marci cap. 16. v. 17. donnm linguarum Apoſtolis ſuis: *Linguis loquentur novis*, & teſtimonio, quod de ſemeptiſo perhibet Apoſtolns *Paulus* Ep. 2. ad Corinthos dicens: *Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor*. Quaſi diceret Apoſtolns: Gratias ago Deo meo, quod lingua loquar omnium, qui ex variis Orbis partibus oriundi, vel in Urbe Corinthi habitant, vel ad eam, tanquam ad celeberrimum totius Achajæ, Græciæque Emporium ex omnibus Nationibus appellunt. Negari igitur non poteſt, Apoſtolos per illapſum Spiritus Sancti recepiſſe donum linguarum, ſeu virtu-

tu-

Digitized by Google

tutem loquendi variis linguis, eoſque reapſe omnium Nationum linguis fuiſſe locutos.

Sed dicet fortaſſe aliquis, incredibile eſt, Apoſtolos, dum ad variarum Nationum & linguarum populos pro concione dicebant, potuiſſe ſimul & eodem tempore ſingulis horum populorum linguis loqui, ut ab illis audiri poſſent. Impoſſibile quippe eſt, attento naturæ ordine, ut quis eodem tempore variis linguis loquatur, niſi quis adeo bonus ſit, ut credat *Diodoro Siculo* c. ultimo libri quinti narranti, homines Inſulæ cujuſpiam linguam ſic ſectilem, ſeu duas in partes diviſam in ore habere, ut una quidem linguæ parte idiomate uno, altera alio poſſint ſimul pro ſuo arbitrio loqui, quæ *Diodori* narratio tametſi vera eſſet, quæ tamen ceu fabuloſa ab omnibus viris eruditis exploditur, nihil prorſus concluderet pro Apoſtolis, quippe qui Conciones ad diverſarum Nationum & linguarum populos habentes non duabus tantum, ſed pluribus linguis loqui debuiſſent, ut ab omnibus audiri, & intelligi poſſent. Quod cum plane incredibile videatur, nulla planior & expeditior ſuppetit via ad explicandum, quo pacto Apoſtoli in publicis ad diverſarum Nationum, & linguarum populos concionibus, audiri, & ab omnibus intelligi potuerint, quam ſi dicatur, illos a Deo hoc ſpeciale obtinuiſſe donum, ut nativa, ſeu patria lingua ſua utentes, ab omnibus exterarum Nationum & linguarum populis audirentur, atque intelligerentur.

Hæc ſi quis dicat, me facile ſecum conſentientem habebit. Ultro ſiquidem fateor, Apoſtolos certis in caſibus, maxime dum ad variarum Nationum & linguarum populos conciones habebant, hoc ſingulare donum ad facilius propagandum Evangelium a Deo accepiſſe, ut patria lingua ſua loquentes, promiſcue & indiſcriminatim ab omnibus exteris & barbaris Nationibus intelligerentur. Eccur, quæſo, ejuſmodi donum, quod ad converſionem Gentium omnino neceſſarium erat, Apoſtolis, primitias ſpiritus habentibus, denegaſſet Deus, qui illud poſtremis hiſce temporibus viris quibuſdam Apoſtolicis conceſſit? Ecquis unquam credat, Apoſtolos, exteris & barbaris Nationibus concionantes, multis linguis ſimul fuiſſe locutos? Longe itaque probabilius eſt, Apoſtolos per illapſum Spiritus Sancti utrumque accepiſſe donum, hoc eſt, illos omnium Nationum linguis fuiſſe inſtructos, & rurſus, eos, dum ad diverſarum Nationum & linguarum populos palam conciones habebant, ab omnibus Nationibus, licet linguis diſcrepantibus, auditos & intellectos fuiſſe, perinde ac illarum Nationum linguis vernaculis eſſent locuti, quamvis tamen ſola ſua nativa, ſeu patria lingua loquerentur. Utrumque ſiquidem donum ad promulgandum per totum Orbem Evangelium, & ad omnes Nationes Fide Chriſti imbuendas Apoſtolis erat neceſſarium. Hinc Venerabilis *Beda*, explicans hæc verba, quæ c. 2. Actuum Apoſtolorum leguntur: *Audivimus unuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus*, utrumque donum adjudicat Apoſtolis dicens: *Aut quia linguis omnibus loquebantur, aut quia lingua ſua loquentes, ab omnibus intelligebantur.* Sed hæc de modo, natura, & virtute doni linguarum, quod per illapſum Spiritus Sancti in die Pentecoſtes Apoſtoli acceperunt, dicta abunde ſufficere debent. Veniamus nunc ad duas illas difficultates, quas in ſexto Dubio propoſuimus, & quarum prima hæc eſt: utrum non ſolum Apoſtoli, ſed & omnes Fideles, qui erant in Cœnaculo, receperint per effuſionem Spiritus Sancti donum linguarum, & revera omnium Nationum linguis fuerint locuti? Altera difficultas eſt, an iſtud donum linguarum in his, qui illud in die Pentecoſtes divinitus acceperunt, fuerit aut habituale, aut duntaxat tranſitorium?

Circa priorem difficultatem cenſet ſubtilis noſter *Cajetanus* in ſuis Commentariis in 3. part. Summæ *S. Thomæ*, Quæſt. 27. Artic. 5. B. Virginem Deiparam, aliaſque pias mulieres, quæ erant in Cœnaculo, non recepiſſe donum linguarum, eaque potiſſimum ducitur ratione, quod ejuſmodi linguarum donum concionatoribus tantum videtur conceſſum tanquam neceſſarium evulgandis in omnes gentes Fidei Chriſtianæ Myſteriis,

riis, neque id muneris ad Virginem Matrem, aliaſque pias mulieres ſpectabat, dicente Apoſtolo *Paulo* Epiſt. ad Timot. c. 2. v. 12. *Docere autem mulierem non permitto*. Sed hæc non placet Cardinalis *Cajetani* ſententia. Primo, quia de omnibus, tam viris quam mulieribus Sacro Cænaculo contentis, citra ullam diſtinctionem, ait Script. Sacra c. 2. Actuum Apoſtolorum: *Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis.* Ubi autem nihil diſtinguitur, nihil excipitur. Præterea, credibile non eſt, Virginem Deiparam, quam Deus beatiſſima omnium Cœleſtium donorum copia, & omnigena virtutum ſuppellectili decorare dignatus eſt, privatam fuiſſe hoc cœleſti linguarum dono. Quamvis enim hæc Beatiſſima Virgo ad concionandum in Orbem terrarum una cum Apoſtolis miſſa non ſit, nec etiam publicos unquam ad populum ſermones habuerit, fieri tamen potuit, ut ſuſceptis ubique gentium Chriſtianæ Fidei Sacris, ad eam inviſendam ex longinquis Regionibus multi Fideles acceſſerint, quibuſcum illam agere par erat, atque expedite loqui per illorum linguæ uſum. Eodem linguarum dono pias mulieres, quæ erant in Cœnaculo, præditas fuiſſe facile etiam crediderim, præſertim *Mariam Magdalenam*, & *Martham*, quæ Apoſtolos imitatæ, Chriſtum Maſſilienſibus, & Taracconenſibus enunciarunt, juxta piam, & in Gallo-Provincia receptam Traditionem, quam dum *Joannes Launojus*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, edito libro impugnare auſus eſt, totius populi Gallo-Provinciæ invidiam & odium ſibi conflavit, ejuſque liber juſſu Senatus cum Aquenſis, tum Toloſani, ultricibus flammis addictus eſt. Tertio, Prophetia *Joelis*, quam in Sacro Pentecoſtes die impletam fuiſſe *S. Petrus*, Apoſtolorum Princeps, c. 2. Actuum Apoſtolorum teſtatur, nihil in perceptione donorum Spiritus Sancti diſcriminis ponit inter viros & mulieres. Sic enim habet: *Et erit in noviſſimis diebus* (*dicit Dominus*) *effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ, & juvenes veſtri viſiones videbunt, & Seniores veſtri ſomnia ſomniabunt: Et quidem ſuper ſervos meos, & ſuper ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt*. Quarto, non ſolum Apoſtolos, ſed & omnes, qui erant in Cœnaculo, recepiſſe in die Pentecoſtes donum linguarum, ex eo maxime evincitur, quod in aliis occaſionibus, ubi per manus Apoſtolorum conferebatur Spiritus Sanctus, Fideles etiam privati, & ad miniſterium Apoſtolicum minime deſtinati, quin & ipſi Gentiles, Chriſti Fide illuſtrati, donum illud linguarum confeſtim percipiebant, ſicut Actuum Apoſtolorum c. 10. narrat *Sanctus Lucas* his verbis: *Obſtupuerunt ex Circumciſione Fideles, qui venerunt cum Petro, quia & in Nationes gratia Spiritus Sancti effuſa eſt: audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.* Cum igitur non ſolum Fideles, ſed etiam Gentiles, ad Chriſtum converſi, reciperent per impoſitionem manuum Apoſtolorum donum linguarum, quanto facilius credere debemus, omnes Fideles, qui erant in Cœnaculo, ſive viri, ſive mulieres, donum linguarum, ſeu variarum linguarum intelligentiam, per illapſum Spiritus Sancti accepiſſe? Denique, multi Sancti Patres, & antiqui Theologi (quorum teſtimonia legi poſſunt apud *Suarez*, Societatis Jeſu Theologum, Tom. 2. in 3. Part. Summæ *S. Thomæ*, Diſp. 20. Sect. 2.) diſertis verbis docent, variarum linguarum intelligentiam omnibus, qui erant in Cœnaculo, hoc eſt, tam viris, quam mulieribus, in eum cœtum coactis, fuiſſe conceſſam. Tot Sanctorum Patrum, & antiquorum Theologorum teſtimonia cum hic congerere, & exſcribere nimis longum eſſet, unum, inſtar omnium, proferre ſufficiet, depromptum ex c. 2. Sermonis *S. Auguſtini* 186. de tempore, ubi hæc habet Aquilinus ille Doctor: *Omnes, qui aderant* (in Cœnaculo) *unam linguam didicerant. Venit Spiritus Sanctus. Impleti ſunt, cœperunt loqui linguis variis omnium gentium, quas non noverant, nec didicerant. Sed docebat ille, qui venerat, intravit, impleti ſunt, fudit. Et tunc hoc erat ſignum: quicumque accipiebat Spiritum Sanctum, ſubito impletus Spiritu linguis omnium loquebatur, non illi ſolum centum viginti. Docent nos litteræ ip-*

ſæ,

ſæ, poſtea crediderunt homines, baptizati ſunt, acceperunt Spiritum Sanctum, linguis omnium gentium locuti ſunt.

Ratio autem, qua utitur noſter *Cajetanus* ad probandum, nec B. *Mariam* Virginem, nec alias pias mulieres donum linguarum accepiſſe, ſententiæ noſtrę aperte favet, nedum adverſatur. At enim, cum piæ mulieres, in Cœnaculo cum Apoſtolis concluſæ, accepiſſent in die Pentecoſtes donum linguarum, ceteraſque Gratias, quas enumerat Apoſtolus *Paulus* Epiſt. 1. ad Corinthios cap. 12. ideo, ne contra ordinem a Deo conſtitutum in Eccleſia, mulieres ſibi deinceps jus arrogarent loquendi linguis, interpretandi, docendi, exhortandi, Revelationes ſuas proferendi, Cantica ex tempore componendi & canendi, quaſi ex divini Spiritus afflatu, ideo, inquam, Apoſtolus *Paulus* capite ſequenti, ſeu decimo tertio ejuſdem Epiſtolæ, præcipit mulieribus, ut in Conventibus Eccleſiaſticis taceant, quia illis in publico cætu ad viros ſermonem habere non permittit Eccleſiarum conſuetudo, vetatque conditio ſexus. Unde ait Apoſtolus: *Mulieres in Eccleſiis taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut Lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi ſuę viros interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia.* Idem inculcat Apoſtolus Epiſt. 1. ad Timoth. cap. 2. dicens: *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubjectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.*

Sed ecce inquit mihi aliquis, ſi non tantum Apoſtoli, ſed etiam omnes, qui in Cœnaculo erant, ſive viri, ſive mulieres, fuerunt doni linguarum participes, quorſum igitur omnes Gentes, quæ ex variis Orbis Nationibus oriundæ tum temporis aderant Hieroſolymis, ſolis Apoſtolis donum linguarum peculiare & eximium eſſe ſucclamabant dicentes: *Nonne omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram illos loquentes?* Eo ſiquidem *Galilęorum* nomine Apoſtolos deſignari certum eſt apud omnes. Soli itaque Apoſtoli variis linquis loquebantur, non vero alii Fideles, qui in Cœnaculo cum illis verſabantur. Hęc, inquam, ſi quis mihi objiciat, facile reſpondeo, quod licet omnes Fideles, qui una cum Apoſtolis in Cœnaculo erant concluſi, & Spiritu Sancto perfuſi, donum linguarum acceperint, principaliter tamen ſolis Apoſtolis tribuitur donum linguarum, tum quia ſoli Apoſtoli erant verbi Duces, & ſuſceptæ gratiæ præcones a Chriſto Domino conſtituti: Tum quia etiam ſoli Apoſtoli illo primo impetu foras e Cænaculo erumpentes, accepti doni linguarum experimentum primi dederunt, & in alios homines de repente immutati apparuerunt. Ex piſcatoribus quippe, idiotis, & infacundis, facti ſunt ſubito diſerti Oratores, coarguentes cœleſti eloquentia ſupercilium Phariſæorum, convincentes enthymemata Philoſophorum, opprimentes vim Rhetorum, & nullis licet præſidiis humanis inſtructi, Præſides tamen non timentes, nec Reges, nec Concilia, nec carceres, nec tormenta, nec mortes, ſemper alacres ac læti promiſſis Evangelicis, atque intrepide verba facientes apud multitudinem, quæ cum ſemper eſt bellua multorum capitum, tum vero præcipue, quoties ex variis linguis ac Nationibus collecta eſt. Omnes igitur Gentes, quæ erant Hieroſolymis, ob repentinam illam, quam in Apoſtolis ſuſpiciebant mutationem, vehemens quædam habebat admiratio, atque inter ſeſe diſputabant, qui fieret, quod nec auditum fuerat, neque lectum? Dicebant autem: Ecce rem novam: *Nonne iſti qui loquuntur Galilęi ſunt? Et quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram illos loquentes?*

Alteram quod ſpectat difficultatem, an videlicet donum linguarum quod Apoſtolis, aliiſque in Cœnaculo Hieroſolymitano concluſis, conceſſum eſt, fuerit habituale, vel duntaxat tranſitorium? convenit inter omnes Catholicos Scriptores, donum illud linguarum, ſeu facultatem loquendi variis linguis fuiſſe illis datam & infuſam per modum habitus. Si enim iſthæc facultas variis linguis loquendi Apoſtolis, aliiſque Cœnaculo contentis, conceſſa tantum fuiſſet per modum doni tranſeuntis, non vero per modum habitus permanentis, debuiſſent poſtea Apoſtoli, aliique

que notitiam linguarum exoticarum quantum ad habitum crebris exercitiis, ſtudio ac labore acquirere, ſicque nihil novi illis acceſſiſſet, ſed id cum quolibet homine commune habuiſſent, quod certe nulla ratione dici poteſt, quia, ut ſuperius diximus, Apoſtoli, aliique Diſcipuli Chriſti Domini, cum eſſent variarum Nationum & linguarum populis Evangelium annuntiaturi, neceſſario opus habebant notitia linguarum, quarum ſubinde habitum, quem non niſi poſt multas devoratas moleſtias, & diuturni temporis moras ſibi comparare potuiſſent, Dei ſpeciali infundentis beneficio accipere debuerunt. Hanc receptiſſimam apud Catholicos Scriptores ſententiam data opera impugnat *Claudius Salmaſius* in libro, quem edidit, *De lingua Heleniſtica*, putatque, donum linguarum fuiſſe datum Apoſtolis non per modum habitus permanentis, ſed tantum per modum tranſitoriæ motionis, & vialis, cujuſdam afflatus, & impetus Spiritus Sancti, ita ut ultra diem Pentecoſtes non duraverit vis illa, qua inſtructi fuerant a Spiritu Sancto, omnibus diverſarum Nationum linguis loquendi: *Falluntur*, inquit Hæreticus ille Calviniſta, *qui putant ab illo miraculo infuſam fuiſſe virtutem variis loquendi linguis, quas ipſi non didiciſſent, & quę in toto Orbe frequentabantur. Non enim veroſimile eſt, ultra diem illum duraſſe vim illam, quam Spiritus Sanctus iis adflavit, qua linguis omnibus feruntur loquuti, tantiſper locum habituram, quamdiu linguæ ſingulis diſtributæ ſuper cujuſque caput inſediſſe dicuntur. Ablatis linguis ceſſavit miraculum & deſierunt loqui. Fama eſt, eos, qui poſſidentur a Dæmone, ſæpe multas externas uſurpare linguas, quas non noverunt, ſed inſpiratione expirata, Dæmonio ejecto, in antiquum redeunt, nec amplius ſermones illos profantur, quos, ſpiritu maligno effutiente, effutiebant: Nec mirabitur ex diverſa cauſa produci eumdem effectum, qui meminerit, quid actum ſit circa baculorum in ſerpentes converſionem tam a Moyſe, quam ab Ægyptiis ſapientibus; ſpiritus non unus eadem tamen operabatur*; Addit etiam idem Hæreticus; *Apoſtolos indiguiſſe interpretibus, Petrum Marco, alios aliis; quippe qui vernaculam tantum linguam noverant, Græcæ prorſus ignari, ſi Paulum excipias, qui in Græcia natus linguam Græcam æque familiarem habuit ac Syriacam; ceteri Apoſtoli non niſi ſero admodum eam didiciſſe videntur, poſtquam juſſi ſunt ad Gentes pergere.*

Sed hæc *Salmaſii* ſententia ſibi non conſtat, & futilibus nititur conjecturis. Vult quippe *Salmaſius*, vim illam, qua Apoſtoli linguis omnibus loquebantur, duraſſe tantum per integram diem Pentecoſtes, & tamen ait, illam vim, qua inſtructi ſunt Apoſtoli, omnibus linguis loquendi, tantiſper locum habuiſſe, *quamdiu linguæ ſingulis diſtributæ ſuper cujuſque caput inſediſſe dicuntur*, ita ut, ablatis linguis, ceſſarit miraculum, & linguis deſierint loqui. Qua in re *Salmaſius* manifeſta ſeſe implicat contradictione. Si enim Apoſtoli variis duntaxat linguis loquuti ſunt, *quamdiu linguæ ſingulis diſtributæ ſuper cujuſque caput inſederunt, ita ut ablatis linguis ceſſarit miraculum, & linguis deſierint loqui*, ſicut inquit *Salmaſius*, ſequitur primo, Apoſtolos omnibus linguis fuiſſe duntaxat loquutos, quamdiu fuerunt in Cœnaculo, & linguæ ignitæ ſuper cujuſque caput inſederunt. Sequitur ſecundo, Apoſtolos e Cœnaculo egreſſos, & ablatis linguis ignitis, quæ tantum in Cœnaculo ſuper cujuſque caput inſederunt, non amplius linguis fuiſſe locutos. Palam itaque ſibi contradicit *Salmaſius*, dum ex una parte ait, Apoſtolos omnibus linguis tantummodo fuiſſe locutos, *quandiu linguæ ſuper cujuſque caput inſederunt, ita ut ablatis linguis ceſſarit miraculum, & linguis deſierint loqui*; ex altera vero parte aſſerit, Apoſtolos per totam diem Pentecoſtes, linguis omnibus fuiſſe locutos, adeo ut veriſimile non ſit, ultra illam diem duraſſe vim illam, qua a Spiritu Sancto donati erant, omnibus linguis loquendi. Quo pacto enim potuiſſent Apoſtoli per totam Pentecoſtes diem loqui omnibus linguis, ſi verum ſit quod ait *Salmaſius*, Apoſtolos linguis tantummodo fuiſſe locutos, *quandiu linguæ ſuper cujuſque caput inſederunt, ita ut ablatis lin-*

linguis ceſſarit miraculum, & linguis deſierint loqui, cum certum ſit, linguas capitibus Apoſtolorum per breve duntaxat temporis intervallum inſediſſe, dum adhuc erant in Cœnaculo, eaſque poſtea evanuiſſe, ſeu ablatas fuiſſe, quando e Cœnaculo egreſſi ſunt. Porro, exemplum, quod adducit *Salmaſius*, petitum ab Enurgumenis, qui a Dæmone obſeſſi, externas ſæpe, quas non noverunt, linguas uſurpant, ſed, ejecto Dæmone, his peregrinis linguis loqui ceſſant, deſinuntque illos profari ſermones, quo, ſpiritu maligno effutiente, effutiebant: hoc, inquam, exemplum a *Salmaſio* adductum nihil prorſus facit ad rem. Quid enim mirum, ſi Energumenus, cui Dæmon impartiri haud poteſt donum linguarum per modum habitus permanentis, eo ſemel ejecto, ceſſet linguis loqui? At contra, Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes in Apoſtolos, alioſque Fideles, qui erant in Cœnaculo, illapſus eſt, ut perpetuam in eorum cordibus faceret manſionem, eiſque donum linguarum, quo facilius ac promptius apud omnes Nationes Evangelium prædicarent, inſtar habitus permanentis, conceſſit. Præterquam quod una eſt omnium ſententia, donum linguarum per modum habitus permanentis conceſſum, non eſſe gratiam gratum facientem, ſeu gratiam ſanctificantem eos, quibus datur; ſed eſſe duntaxat gratiam gratis datam, cujus etiam participes eſſe poſſunt hi, in quorum cordibus per gratiam ſanctificantem non inhabitat Spiritus Sanctus, ſic mox uberius exponemus. Hoc itaque exemplum, petitum ab Energumentis, ſeu ab his, qui a Dæmone poſſiderunt, quod ad ſuam ſuffulciendam ſententiam perperam adducit *Salmaſius*, nihil omnino facit ad rem, ac ne vel minimam quidem ingerit difficultatem. At, ut candide fatear, id, quod ultimo loco profert ille Hæreticus, videlicet Apoſtolus in miniſterio Apoſtolico obeundo Interpretibus indiguiſſe, id, inquam, haud mediocrem patitur difficultatem, in qua dilucidanda paululum hic immorari debemus. Si enim, ut diximus, Apoſtoli donum linguarum, ſeu vim variis linguis loquendi per modum habitus permanentis acceperunt, quorſum igitur in obeundo Apoſtolico miniſterio Interpretibus opus habuerunt? Nec certe ullo pacto negare poſſumus, Apoſtolos fuiſſe Interpretibus uſos, cum vulgata ſit ſententia Sanctorum Patrum, *Irenei*, *Melitonis*, *Hieronymi*, *Clementis Alexandrini*, *S. Marcum* fuiſſe interpretem *S. Petri*, & *Titum* Interpretem *S. Pauli*. Quin & Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromatum addit, *Marco* tandem Alexandriæ relicto, *Glautiam* Interpretem *S. Petro* adfuiſſe. *Paulus* etiam Epiſt. 2. ad Corinth. cap. 2. hæc ſcribit: *Cum veniſſem Troadem propter Evangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino, non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non inveniſſem Titum fratrem meum, ſed valefaciens, profectus ſum in Macedonianm*. Quem locum interpretans *S. Hieronymus* in Epiſt. ad *Hedibiam* Quæſt. 11. ait, *Paulum divinorum ſenſuum majeſtatem divino non potuiſſe Græci eloquii explicare ſermone*. Obſervat etiam Sanctus ille Doctor, geminas, quas habemus *S. Petri* Epiſtolas, *Stylo inter ſe & charactere diſcrepare, ſtructuraque verborum, quod pro rerum neceſſitatem diverſis Interpretibus in conſcribendis Epiſtolis uſus eſſet*, non poteſt igitur ullo pacto negari, Apoſtolos fuiſſe Interpretibus uſos. Quapropter, nunc nobis explicandum incumbit, qua ratione, quoque titulo Apoſtoli, quos donum linguarum, ſeu vim omnibus linguis loquendi per modum habitus permanentis accepiſſe diximus, nihiloſecius ſive in concionibus habendis, ſive in conſcribendis Epiſtolis, Interpretibus uterentur?

In primis, ſunt aliqui Theologi & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui exiſtimant, Apoſtolos non opus habuiſſe Interpretibus quantum ad linguarum notitiam, bene tamen quantum ad earum ornatum & elegantiam, quibus erant deſtituti, ut ex eorum Operibus & Epiſtolis liquido apparet. Deus enim, inquiunt illi Scriptores, concedendo Apoſtolis donum linguarum, largitus eſt eis illa duntaxat, quæ ad Eccleſiæ utilitatem, & Evangelii apud exteras Nationes propagationem ſimpliciter neceſſaria erant, qualia profecto non ſunt ornatus & elegantia ſermonis. Quia igitur Apoſtoli divinorum

ſenſuum majeſtatem ornato & eleganti non poterant exterarum Nationum explicare ſermone, ad eam rem Interpretibus indiguerunt.

Verum, hanc explicationem Cardinalis *Baronius* & *Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum Chriſti quadrageſimum quintum jure optimo rejiciunt, tum quia plane adverſari videtur his, quæ de dono omnium linguarum ab Spiritu Sancto Apoſtolis impertito *S. Lucas* cap. 2. Actuum Apoſtolorum, & *S. Paulus* Epiſtol. 1. ad Corinth. cap. 12. produnt: Tum quia etiam Apoſtolus *Paulus* 1. ad Corint. cap. 14. redarguens eos, qui oſtentationis ergo loquebantur linguis, non obſcure innuit, fuiſſe in arbitrio Apoſtolorum, aliorumque, qui donum linguarum a Spiritu Sancto acceperant, loqui linquis, quando & quomodo vellent. Quod vero Sacri Evangeliſtæ, & Apoſtoli in conſcribendis Evangeliis & Epiſtolis ſermone ſimplici & inculto uſi ſint, hoc minime probat, eos fuiſſe deſtitutos ornatu & elegantia linguarum, ſed tantum probat, Apoſtolos, Spiritu Sancto afflatos, ſcripſiſſe ſtylo ſimplici, parumque compto, qui magis ad populorum captum & intelligentiam eſſet accommodatus, ut hoc pacto facilius propagaretur Evangelium, nec ullis humanæ eloquentiæ adminiculis, ſed ſoli divinæ omnipotentiæ accepta referri poſſet totius Orbis immutatio. Rejecta itaque hac quorundam Scriptorum explicatione, exiſtimo, duabus potiſſimum de cauſis Apoſtolos indiguiſſe Interpretibus. Prima cauſa fuit, quando alicui genti loquentibus Apoſtolis (Exempli gratia Græcis) erant in auditorio alii, qui Græci ſermonis erant penitus ignari, tunc enim per Interpretes iis ſatisfaciendum erat: vel cum difficilia captu itidem Apoſtoli loquebantur, tunc officium erat Interpretum alta & obſcura Myſteria, quæ interdum eructabant Apoſtoli, & abſtruſiora, quæ aliquando fundebant Oracula, plano, facili, atque ad captum ſimplicium attemperato ſermone reddere & explanare. Horum ſiquidem explanatio, quæ ad aliam gratiam gratis datam, a gratia doni linguarum diſtinctam, pertinebat, Interpretibus relinquebatur. Altera cauſa, ob quam Apoſtoli interdum indigebant Interpretibus, locum præſertim habebat in Epiſtolarum Apoſtolicarum interpretatione. Cum enim Apoſtoli ad unam vel alteram particularem Eccleſiam mitterent Epiſtolas, opera Interpretum ejuſmodi Epiſtolæ omnibus Eccleſiis reddebantur communes, ſicut obſervat *S. Hieronymus* circa duas Epiſtolas *S. Petri*, quæ ex Hebræo a diverſis Interpretibus in aliam linguam verſæ in univerſam Eccleſiam ſparſæ ſunt; idemque teſtatur *S. Clemens Alexandrinus* de Epiſtola ad Hebræos, quam ab Apoſtolo *Paulo* Hebraice ſcriptam, Græce reddidit vel *Barnabas*, vel *Lucas*. Hæ ſunt duæ cauſæ, ob quas Apoſtoli Interpretibus uſi ſunt. Ceterum, nec in conſcribendis Epiſtolis, nec in concionibus ad variarum linguarum & Nationum populos habendis, nec ad ornate in linguarum peritia dicendum, Interpretibus eguerunt. Alioqui Dei opus fuiſſet imperfectum, ſi linguarum peritia, quam Dei dono acceperant Apoſtoli, eo caruiſſet ornatu, qui naturali facultate atque induſtria comparatur, cum tamen certum ſit, ea, quę fiunt virtute divina, longe perfectiora eſſe iis, quæ fiunt juxta naturæ ordinem, aut per humanam induſtriam. Fallitur ergo *Salmaſius*, dum ex verbis Apoſtoli *Pauli* Ep. 2. ad Corint. c. 1. perperam infert, *Paulum* ingenti dolore fuiſſe affectum, quod *Tito* Interprete deſtitutus, Troade pro concione dicere non potuerit. In hoc, inquam, vehementer hallucinatur *Salmaſius*, quia Apoſtolus *Paulus* eo loci non ait, ſe ab habenda concione fuiſſe retardatum, ſed id unum duntaxat innuit, requiem ſpiritui ſuo non habuiſſe, quod *Titum*, Corintho reverſum, non inveniſſet, a quo certior fieri potuiſſet de ſtatu illius Eccleſię. Quod ſane, ut nemo non videt, ad pręſentem difficultatem non attinet, & ne vel minimum quidem ſententiæ noſtræ de perpetuo linguarum dono Apoſtolis cœlitus infuſo negotium faceſſere poteſt.

Ex his, quæ hactenus a me dicta ſunt, non ſolum refellitur *Claudius Salmaſius*, ſed etiam *Deſiderius Eraſmus*, qui in ſuis An-

Annotationibus in c. 10. Actuum Apoſtolorum, pag. 476. Tomi 6. ſuorum Operum poſtremæ Editionis Lugduni Batavorum, aperte *Salmaſio* præluſit, aſſerens Apoſtolos nec perpetuum a Spiritu Sancto accepiſſe donum linguarum, nec variis linguis unquam fuiſſe locutos, ſed tantummodo mediocrem Græci ſermonis facultatem e vulgi colloquiis citra ullum miraculum didiciſſe. Sic enim ſcribit *Eraſmus*: *Apoſtoli Græcitatem ſuam non e Demoſthenis Orationibus, ſed e vulgi colloquio didicerunt. Sic enim viſum eſt Sapientiæ divinæ, nullis eloquentiæ mortalis adminiculis Orbem in ſuam Sententiam pertrahere. Neque enim donum illud linguarum oportebat eſſe perpetuum. Satis erat adeſſe quoties uſus poſtulabat. Ut non ſemper excitabant mortuos, non ſemper ſanabant ægrotos, ſed tum demum cum ad Religionis & Evangelii negotium pertinebat. Semel duntaxat legimus, Apoſtolos novis linguis loquentes miraculo fuiſſe. Et hujus Voluminis* (ſeu Actuum Apoſtolorum) *cap. 19. narrantur, qui baptizati Spiritum Sanctum acceperant, linguis loquuti & prophetaſſe; quanquam vero propius eſt, Apoſtolos id temporis unica lingua fuiſſe locutos, ac virtute divina factum, ut eque ab omnibus intelligerentur. Neque vere neceſſe eſt, opinor, quidquid fuit in Apoſtolis, protinus tribuere miraculo. Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis errabant....... Neque vero mirum, ſi, cum Ægyptus, Syria, Cilicia, totaque pene minor Aſia, primum ob Imperium Alexandri, mox Romanorum, vulgo Grece loqueretur, Apoſtoli citra miraculum Græce noviſſent, præſertim cum poſtea tot annos inter Grece loquentes verſarentur. Neque ſtatim ab iis conſcriptum eſt Evangelium. Qui inter Gallos vivit, uno protinus anno Gallice loquitur, etiamſi prius nihil ejus ſermonis tenuerit. Et miramur Apoſtolos tot annos mediocrem ſermonis facultatem fuiſſe conſequutos...... Quod poſterior Epiſtola Petri diſſideat a phraſi prioris, hanc Chryſoſtomus adducit cauſam, quod in ea ſit uſus alio Interprete. At quorſum opus Interprete, ſi perfectam omnium linguarum peritiam dabat Spiritus Sanctus? Cur auſi ſunt interpretari veteres, quod Paulus ob id Titum deſideraret, quod is in Græci ſermonis facultate eſſet promptior? &c.* quibus verbis non ſolum *Eraſmus* erroneam *Salmaſii* Sententiam, mox a me confutatam, præformavit, verum etiam in alium gravem prolapſus eſt errorem, dum eum non pudet aſſerere, Apoſtolos, etiam poſt acceptum Spiritum Sanctum, quædam ignoraſſe, & in nonnullis erraſſe, ſeu, ut ſæpius in ſuis Scriptis inculcat, Apoſtolos, Sacroſque Scriptores non fuiſſe in omnibus, quæ ſcripſerunt, a Spiritu Sancto afflatos, ſed humanæ conditioni & fragilitati permiſſos, in aliquot errores memoriæ lapſu impegiſſe, a quibus nullo pacto excuſari poſſunt. Hunc errorem ante *Eraſmum* docuerunt quidam Hæretici, quos *S. Hieronymus* Præfatione Commentariorum in Epiſtolam *S. Pauli* ad *Philemonem* jure optimo perſtringit, quoſque ipſe itidem data opera impugnavi in Paragrapho tertio primæ Partis Tractatus, quem paucis abhinc annis Romæ publica luce donavi, *De Scriptura Sacra*; ubi late commonſtravi, Spiritum Sanctum Sacrorum Scriptorum menti impreſſiſſe illuſtrationem & cognitionem rerum, quas litteris mandare debebant, eorum voluntatem moviſſe inſpirando, excitando, & ſpeciali afflatu impellendo, ut fideliter & conſtanter eas litteris conſignare vellent, eorum manui adfuiſſe peculiari aſſiſtentia, ne rem pro re, verbum pro verbo, litteram pro littera ſcriberent, eos denique ſic ubique direxiſſe, ut nullam, vel minimam quidem, his, quæ ſcripſerunt, immiſcerent falſitatem, non ſolum eam, quę mentiendo profertur, ſed nec eam, quæ memoriæ lapſu, vel alio quovis humano defectu obrepere poteſt. Hoc ſiquidem ſpeciale privilegium Apoſtoli Sacrique Scriptores per illapſum Spiritus Sancti acceperunt, ſicut eis promiſerat Chriſtus Dominus, *Joannis* cap. 14. v. 26. dicens: *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quęcumque dixero vobis.* Et c. 16. v. 3. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt, annunciabit vobis.* Apage ergo errorem *Eraſmi*, dicentis, Apoſtolos, etiam poſt acceptum Spiritum Sanctum, quædam ignoraſſe,

raſſe, eoſque humanæ conditioni & fragilitati permiſſos in aliquot errores prorupiſſe.

De numero linguarum, quarum perfectam notitiam, Apoſtoli ac Diſcipuli Chriſti Domini in Sacro die Pentecoſtes per illapſum Spiritus Sancti acceperunt, non convenit inter Theologos & Scripturæ ſacræ Interpretes, quia, licet fateantur omnes, ante Babelicæ Turris, poſt generale Diluvium ædificationem, unam fuiſſe omnium hominum linguam, juxta illud Geneſis cap. 11. v. 1. *Erat autem terra labii unius, & ſermonum eorumdem*; incertum tamen eſt, in quot linguas Deus diviſerit homines, qui poſt Diluvium univerſale Turrim Babelicam extruebant. Hebræi in ſeptuaginta linguas, Græci vero in ſeptuaginta duas linguas ejuſmodi homines in Turris Babelicę ędificatione fuiſſe a Deo diviſos affirmant. Sed neuter linguarum numerus colligi poteſt ex Scriptura, quæ Geneſis mox a me laudato capite ſic Deum inducit loquentem: *Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unuſquique vocem proximi ſui*. Ex quo Scripturæ Sacræ loco conſtat quidem, Deum hominum linguam, quę tum temporis una erat, confudiſſe, numerus tamen linguarum, in quas Deus homines in Turri Babelicæ ædificatione diviſit, ex eo Scripturæ Sacræ loco extundi minime poteſt, ac ſubinde certo aſſignari nequit numerus linguarum, quarum notitiam Apoſtoli ac Diſcipuli Chriſti Domini in die Pentecoſtes, ſpeciali Spiritus Sancti beneficio, habuerunt. Hoc unum certo affirmare poſſum, Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti calluiſſe Matrices ac primigenias linguas, videlicet Hebraicam, Græcam, Latinam, Teutonicam, & Illyricam, quæ ex linguarum diviſione, facta in Turris Babelicæ ædificatione adhuc ſuperſunt, & ex quibus ceteræ aliæ linguæ, veluti totidem Dialecti, origenem ducunt. Exempli gratia, ex Hebraica lingua propagatę ſunt Chaldaica, Samaritana, Arabica, Æthyopica, Syriaca &c. Ex Græca lingua derivatæ ſunt Attica, Jonica, Æolica, Phrygica &c. Ex Latina lingua origenem habent Italica, Gallica, Hiſpanica, Luſitana &c. Ex Theutonica enatæ ſunt Belgica, Danica, Suecica, Anglica, Scotica, Hibernica &c. Ex lingua Sclavonica obortę ſunt Polonica, Hungarica, Bohemica, Moſcovitica, Tartarica, Turcica, Bulgarica &c. An vero lingua Perſica ſit primigenia lingua, vel ex alia promanaverit? vel quę alia Idiomata e lingua Perſica enata ſint? incertum eſt. Ut ut ſit, nullus ipſe dubito, quin Apoſtoli ac Diſcipuli Chriſti Domini, quo facilius & celerius Evangelium ubique Terrarum prædicare poſſent, calluerint non ſolum linguas Matrices ac primigenias; quę ex linguarum diviſione facta in Turris Babelicæ ædificatione adhuc ſuperſunt, ſed etiam ceteras linguas, quę, velut Dialecti, ex illis Matricibus ac primigeniis linguis ſuam originem trahunt, quæque temporibus Apoſtolorum apud varias Gentes & Nationes erant in uſu.

Præter donum linguarum, quo Apoſtoli in die Pentecoſtes per illapſum Spiritus Sancti fuerunt donati, alios effectus in illis produxit Spiritus Sanctus, videlicet Gratiam ſanctificantem, Dona & fructus Spiritus Sancti, Gratiaſque datas, de quibus hic pauca tantum dicam, tum quia longius me abduceret hęc de hiſce effectibus ſuſcepta, concertatio; tum quia de his effectibus Theologi in Tractatu de Gratia cumulatiſſime diſputare ſolent, quorum ſcrinia compilare non debeo. In primis, Apoſtoli ac Diſcipuli Chriſti Domini per illapſum Spiritus Sancti receperunt Gratiam ſanctificantem, non primam illam quidem, quæ ad vitam ſpiritualem regenerat (hanc quippe jam habebant) ſed ſecundam quę *roboris* atqque *perfectionis* a Sanctis Patribus nuncupatur, quamque ipſemet Chriſtus Dominus Apoſtolis ac Diſcipulis ſuis, ad publicam nominis ſui confeſſionem, daturum ſe promiſerat, Lucæ cap. ult. dicens: *Ego mittam promiſſum Patris mei in vos, vos autem ſedete in Civitate, quoaduſque induamini virtute ex alto*. Quaſi Chriſtus Apoſtolis ac Diſcipulis ſuis diceret: Spiritus Sanctus, qui in vos deſcendet, reddet vos fortes & invictos adverſus omnia Mundi terriculamenta; addet eloquentiam,

tiam, cui nemo poterit contradicere; addet virtutem ad edenda miracula, ut ſit efficax veſtrum de me teſtimonium. Vos interim conquieſcite, ſimulque congregati, ſedete in hac Civitate Hieroſolyma, Eccleſiæ naſcituræ concordiam auſpicantes, voſque invicem ſanctis colloquiis exhortemini, deprecantes, & gratias agentes Deo, donec e ſublimi veniat ille Spiritus, qui vos inſtruet virtute roboreque Cœleſti. Hac virtutis & fortitudinis gratia in die Pentecoſtes per illapſum Spiritus Sancti donatos fuiſſe Apoſtolos ac Diſcipulos Chriſti Domini, manifeſto probat repentina illa & intrepida audacia, qua e Cœnaculo ſtatim egreſſi (neſcit enim, ut inquit S. Ambroſius, *tarda molimina Spiritus Sancti gratia*) ad infinitam propemodum multitudinem, ex variis linguis & Nationibus collectam, verba faciunt, nihilque pertimeſcentes Judæorum rabiem, palam profitentur, Jeſum Chriſtum eſſe Filium Dei viventis, verumque Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum. Unde, quæſo, tanta fiducia piſcatoribus, indoctis & humilibus viris, ut tantam multitudinem auderent vel obtueri? Sæpe numero magnis Oratoribus, qui multis vigiliis elucubratam, limatam, ac meditatam adferunt Orationem, dicturis apud frequentem populum, aut Principes, fugit color, vox faucibus hæret, obſtupeſcit mens, balbutit lingua, manus, genuaque contremiſcunt; Et iſti piſcatores, omni humano deſtituti præſidio, ac penitus obliti afflictionum, quibus territi, Dominum ſuum paulo ante deſeruerant, non ſolum cum maxima fiducia in populos, ſibi omnino ignotos, intendunt oculos, ſed etiam vocem ſuam efferunt, nihil præmeditati loquuntur illis, quod metu celaverant, quod in occulto didicerant, juxta Chriſti Domini Vaticinium, prædicant in tectis. Nimirum illa eſt virtutis & fortitudinis gratia, quam illis promiſerat Chriſtus Dominus, quamque uberrime receperunt per illapſum Spiritus Sancti, qui, ut inquit Scriptura Sacra, *a fine uſque ad finem attingit omnia fortiter, & diſponit omnia ſuaviter*. Hic eſt alter effectus, quem poſt illapſum Spiritus Sancti receperunt Apoſtoli, ſeu fortitudinis gratia, quam illis pollicitus fuerat Chriſtus Dominus his verbis, quæ leguntur Actuum Apoſtolorum capite primo: *Accipietis virtutem Spiritus Sancti, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum Terræ*. Quaſi illis diceret Chriſtus: Spiritus Sanctus, ſicut ſum pollicitus, cælitus effundetur in vos, robur animis veſtris additurus, & quidquid vos docui revocaturus in memoriam, cujus inſpiratione docti, præſidioque roborati eritis mihi teſtes, primum Hieroſolymis, juxta Prophetam, qui dicit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Hieruſalem*: mox per omnem Judæam, deinde per Judææ finitimam Samariam, poſtremo per univerſas Orbis Nationes, quacumque gentes humanæ terram incolunt. Omnibus enim ex æquo veni, omnibus mortuus ſum, omnibus offertur Evangelii gratia. Regnavit hactenus Lex apud Judæos, Evangelii Regnum tam late patere vult Pater, quam late patet terrarum Orbis. Huic Chriſti Domini præcepto confeſtim poſt illapſum Spiritus Sancti obtemperarunt Apoſtoli, publice dicentes, ſicut legimus c. 2. Actuum Apoſtolorum: *Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus nos teſtes ſumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus Sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis*. Quaſi dicerent: Reſurrectionis Jeſu Chriſti nos omnes, quos hic videtis adſtantes, teſtes ſumus, qui familiariter cum illo viximus, qui frequenter ab illo audivimus, quod & crucifigendus eſſet juxta Prophetas, & tertio die Reſurrecturus. Mortis & ſpectatores & auditores nos ſumus, Reſurrectionis teſtes nos ſumus, quibus frequenter apparuit, non ſolum viſus, & auditus, verum etiam manibus contrectatus. Agnovimus vocem, agnovimus faciem, vidimus & contrectavimus veſtigia vulnerum. Denique, cibum una nobiſcum cœpit, ut verum & idem corpus eſſe ſciremus, quod conditum erat in ſepulcro. Hic autem Jeſus, quem Deus extulit in faſtigium æternæ gloriæ, nunc ſuam divinam virtutem apud vos exſerit per Spiritum Sanctum, quem nobis promiſerat, cum ad-

adhuc nobiſcum ageret in Terris. Hunc reverſus in Cœlum, illinc nobis largiter effudit juxta Prophetiam *Joelis*. Et hinc eſt illud miraculum vobis inſolitum, quod videtis, & auditis nos loquentes linguis, quas vos ex diverſis linguis conflati pariter intelligitis. Hoc pacto Apoſtoli, gratia fortitudinis inſtructi per illapſum Spir. Sancti, ſic palam, & intrepide de Jeſu Chriſto teſtimonium reddebant, ut jam timor corriperet animos omnium ſibi male conſcios. Perſpiciebant enim, rem non eſſe conſpirationis humanæ, ſed virtutis Cœleſtis. Siquidem Apoſtoli non ſolum loquebantur omnium linguis, verum etiam multa prodigioſa miracula patrabant invocato nomine Jeſu Hieroſolymis, ſanandis morbis, profligandis Dæmoniis, excitandis mortuis, aliiſque id genus edendis prodigiis, quæ omnium Judæorum animis metum incutiebant, ſicut teſtatur *S. Lucas* c. 2. Act. Apoſtolorum dicens: *Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia, & ſigna per Apoſtolos in Hieruſalem fiebant, & motus magnus erat in univerſis*. Poterantne, quæſo, Apoſtoli evidentiora fortitudinis, poſt illapſum Spiritus Sancti, exhibere argumenta, quam dum intrepidis animis de Jeſu Chriſto coram Judæis, ejus infenſiſſimis hoſtibus, tot invicta teſtimonia præbuerunt, eoſdemque Judæos, quorum efferatam rabiem paulo antehac tam vehementer reformidabant, ſuis miraculis, & ignitis eloquiis terrore perculerunt?

Tertius effectus, quem Spiritus Sanctus, in die Pentecoſtes deſcendens in Apoſtolos, produxit in illis, conſiſtit in gratia ſeptiformi, ſeu in ſeptem Donis Spiritus Sancti, quæ a Propheta *Iſaia* c. 11. iſto ordine recenſentur, *Donum Sapientiæ*, *Donum Intellectus*, *Donum Conſilii*, *Donum Fortitudinis*, *Donum Scientiæ*, *Donum Pietatis*, *Donum Timoris Domini*. De his ſeptem Spiritus Sancti Donis agit S. Thomas 1. 2. quæſt. 68. Breviter ipſe dicam, ſeptem Dona Spiritus Sancti nihil aliud eſſe, quam habitus ſupernaturaliter infuſos, quibus diſponimur, & habiles efficimur, ut divinitus moveamur ad exercendas prompte, faciliter, ac ſuaviter operationes, quæ regulas omnes prudentiæ tum acquiſitæ, tum infuſæ excedunt. Quo fit, ut ſeptem Dona Spiritus Sancti reſpiciant bonum honeſtum, dirigibile ſpeciali Spir. Sancti inſtinctu, communes prudentiæ ſive acquiſitæ, ſive Chriſtianæ, & infuſæ, regulas prætergrediente. His autem ſeptem Spiritus Sancti donis totus homo, & omnes ejus potentiæ, earumque operationes perfectam rectitudinem aſſequuntur. Perficitur quippe homo per *Donum Sapientiæ* ad judicandum de rebus divinis, quibus debeat adhærere; per *Donum Intellectus* ad rectam de ultimo fine æſtimationem habendam; per *Donum Conſilii* ad recte deliberandum in difficillimis, & præſertim inopinatis; per *Donum Fortitudinis* ad conſequendum finem operis ardui propter Deum ſuſcepti, & ſuperanda omnia mala, quæ ex adverſo emergere poſſunt. Hoc fortitudinis dono roborati viri Sancti, & Martyres Chriſti, terrena deſpexerunt, ſupplicia contempſerunt, Mundo, & ſæviſſimis Tyrannis majores, dilaniari, excarnificari, occidi, membratimque diſcerpi potuerunt, a Chriſti tamen Fide, & a defenſione veritatis flecti nunquam potuerunt. Denique perficitur homo per *Donum Scientiæ* ad diſcernenda credenda a non credendis, recteque judicandum de rebus humanis quatenus ducunt ad Deum: per *Donum Pietatis* ad deferendum Deo, Supremo rerum omnium Domino, debitum cultum; per *Donum Timoris* ad Deum reverendum, & timendum, omneſque libidines reprimendas, cupiditates configendas, & domeſticum hoſtem proſternendum atque ſuperandum. Hæc ſeptem Spiritus Sancti Dona, quibus totus homo in ſuis potentiis & operationibus perficitur, Apoſtoli per illapſum Spiritus Sancti receperunt.

Quartus effectus, quem Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes produxit in Apoſtolorum animis, ſiſtit in octo Beatitudinibus, quæ ut docet *S. Thomas* 1. 2. Quæſt. 69. comitantur Dona Spiritus Sancti, & nihil aliud ſunt, quam heroicæ operationes, quibus non ſolum ad beatitudinem tendimus, ſed etiam ipſam ſu-

futuram beatitudinem quodam experimento in terris prægustamus. Vere etenim beati ſunt hi, qui paupertate ſpiritus terrenorum bonorum nugas nihil faciunt. Beati mites, qui nec læſi lædunt, ſed manſueti ſunt ad loquendum, teneri ad compatiendum, faciles ad remittendum, prompti ad bene de omnibus merendum. Beati qui lugent, ſeu lacrymis, & compunctione immodicas delectationes, effuſos riſus, & diſſoluta gaudia compeſcunt. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, & in ſolum Deum, omnis Juſtitæ fontem, jugiter anhelant, & ſuſpirant. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam Filii Dei vocabuntur. Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. Has octo Beatitudines quas cap. 5. ſui Evangelii percenſet *Sanctus Matthæus*, quæque promanant ex Donis Spiritus Sancti, Apoſtolis in die Pentecoſtes impertitus eſt Spiritus Sanctus.

Quintus effectus, quem Apoſtoli ex illapſu Spiritus Sancti in die Pentecoſtes perceperunt, eſt duodenarius fructus, qui Dona Spiritus Sancti itidem conſequitur, & ab Apoſtolo Paulo c. 5. ad Galatas notatur his verbis: *Fructus Spiritus eſt Charitas*, *Gaudium*, *Pax*, *Patientia*, *Bonitas*, *Benignitas*, *Longanimitas*, *Manſuetudo*, *Modeſtia*, *Fides*, *Continentia*, *Caſtitas*. Per duodecim illos Spiritus ſuaviſſimos fructus ultimam vitæ ſpiritalis ſuavitatem conſequitur homo, & ad ea, quæ ſunt intra ſe, & ad ea, quæ ſunt juxta ſe, & ad ea, quæ ſunt infra ſe, rectiſſime ordinatur. In primis, recte homo diſponitur intra ſe, cum in divinis *Charitate* fruitur, & in Domino *Gaudium* plenum, quod nemo tollere poteſt, blande in ſe experitur; & *Pace*, quæ exſuperat omnem ſenſum, a Chriſto data, delectatur; & per *Patientiam* poſſidet animam ſuam; & per *Longanimitatem* nulla imminentis perſecutionis atrocitate, nulla promiſſorum bonorum dilatione deterretur. Deinde erga illa, quæ ſunt juxta ſe, homo recte diſponitur, dum in proximum *Bonitate* ſe ſe diffundit, *Benignitate* ſe illi attemperat, *Manſuetudine* de illo bene meretur, *Fide*, ſeu fidelitate, candide, & ingenue citra fraudem, & dolum converſatur. Denique, erga ea, quæ ſunt infra ſe, paſſiones videlicet, & exteriores operationes, recte diſponitur homo, ſi in dictis, & factis modum non fucata ſed genuina *Modeſtia* obſervet; ſi illicitas concupiſcentias per *Caſtitatem* domet, ſi a licitis per *Continentiam* abſtineat. Hi ſunt duodecim Spiritus ſuaviſſimi fructus, quibus Apoſtolorum animos Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes donavit, illuſtravit, locupletavit.

Poſtremus effectus effuſi in Apoſtolos Spiritus Sancti eſt *Gratia gratis data*, quæ ſic appellatur, quia non ad ſanctificationem ſuſcipientis datur, ſed ut is, qui illam ſuſcipit, ipſius ope ad alterius ſalutem & converſionem exterius cooperetur, docendo, perſuadendo, convincendo. Sunt autem novem ſpecies gratiæ gratis datæ. Huic enim per Spiritum Sanctum datur, ut ſapienti ſermone det fida, cordataque conſilia, & hæc eſt prima gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *ſermo ſapientiæ*. Alteri ejuſdem Spiritus Sancti beneficio datur, ut cognitione rerum ac Diſciplinarum alios edoceat. Et hæc eſt altera gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *ſermo ſcientiæ*. Alii ejuſdem afflatu Spiritus datur Fides, cujus lumine ea, quæ docenda noverit, apte opportune ceteris proponere poſſit. Et hęc tertia gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *Fides*. Illi per eumdem Spiritum contigit vis medendi morbis. Et hæc quarta gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *gratia ſanitatum*. Eſt cui datur inſignis poteſtas edendi miracula. Et hæc quinta gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *operatio virtutum*. Eſt cui contigit Prophetiæ dos, ad explicanda quæ vel futura ſunt, vel alioquin abſtruſa. Et hæc ſexta gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *Prophetia*. Eſt alius, cui datum eſt, ut ſagaci ſtudio diſcernat afflatus hominum, utrum a Deo profecti ſint an ſecus? Et hæc ſeptimæ gratiæ gratis datę ſpecies, ſeu *diſcretio ſpirituum*. Rurſus alius per Spiritum Sanctum ſortitur hanc dotem, ut variis Linguis loquatur. Et hæc octava gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *genera linguarum*. Alii poſtremo datur, ut vel per afflatum, vel arcanarum litterarum

rum peritiam interpretetur, & explanet quod alii locuti ſunt. Hæc eſt nona gratiæ gratis datæ ſpecies, ſeu *Interpretatio ſermonum*. Has novem gratiæ gratis datę ſpecies Apoſtolus Paulus c. 12. Ep. 1. ad Corinth. recenſet his verbis: *Unicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ; Alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eumdem Spiritum: Alteri fides in eodem Spiritu. Alii gratia ſanitatum in uno Spiritu: Alii operatio virtutum: Alii Prophetia: Alii diſcretio ſpirituum: Alii genera linguarum: Alii interpretatio ſermonum. Hęc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens ſingulis prout vult*. Has novem ſpecies gratiæ gratis datæ, quæ ad propagationem Evangelii, & converſionem Infidelium ac Judæorum multum conducere poterant, Deus non ſolum Apoſtolis, ſed etiam plurimis Chriſtianis primi ſæculi communicavit. Teſtatur etiam *Sanctus Irenęus*, Scriptor ſecundi ſæculi, lib. 5. *De Heręſibus* c. 5. pag. 299. juxta recentem PP. Benedictinorum Congregationis *Sancti Mauri* Editionem, extitiſſe ſuo ævo multos Fideles, quibus Deus ad ædificationem Eccleſiæ ejuſmodi gratias gratis datas conceſſit: *Quemadmodum*, inquit antiquus ille Pater, *multos audivimus fratres in Eccleſia, Prophetica habentes chariſmata, & per ſpiritum univerſis Linguis loquentes & abſconſa hominum in manifeſtum producentes ad utilitatem, & myſteria Dei enarrantes, quos & ſpirituales Apoſtolus vocat*. Verum, ille gratiarum gratis datarum uſus, qui in primis Eccleſiæ temporibus ad propagandum Jeſu Chriſti Evangelium in Eccleſia frequentiſſimus erat, nunc per totum, qua late patet, Orbem Chriſtiana Religione dilatata, in paucis viris ſanctis, qui vere Spiritu Dei aguntur, invenitur. Quapropter, non debemus omni ſpiritui credere, ſed judicare an ſpiritus ex Deo ſit? nec etiam ad quoslibet attinet de motibus extraordinariis Spiritus Sancti judicium ferre, ſed ſolum Eccleſia, virique ſpirituales & eximia prudentia præditi, poſſunt judicare, & cognoſcere an illi motus ſint ex Deo ſeu Spiritu Sancto, vel ex maligno Spiritu, ſeu Diabolo, qui ſolet ſe transfigurare in Angelum lucis, quo magis imponat ſimplicibus & incautis, ſicut, heu nimium! compertum habemus non ſolum exemplis quorumdam noſtri temporis fanaticorum Hæreticorum, qui multum manſuetudinis & pietatis præ ſe ferentes, Orationis ſtudium plenis buccis crepantes, & incredibili fiducia dona Sancti Spiritus ſibi arrogantes, multos vana ſpe lactarunt, deluſerunt, & ſecum in æternam damnationem pertraxerunt: ſed etiam exemplis plurium mulierum itidem fanaticarum, quæ, a Diabolo deluſæ, opinantes, ſe aliquid grandius & perfectius more mortali operari, nihil aliud egerunt, quam ut in fœdiſſimas prolapſiones laberentur, ſeſeque tanquam vaniſſimas & ſtultiſſimas omnibus deridendas propinarent. Ne igitur Diaboli, qui mentes noſtras telis igniferis, lethalique tinctis veneno, molitur e ſublimi configere, captemur artibus, vel appetamur inſidiis, nunquam divelli debemus a ſapientia Jeſu Chriſti, de qua ſacer Libri Sapientiæ Author c. 7. hæc habet: *Venerunt mihi pariter omnia bona cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius, & lętatus ſum in omnibus, quoniam antecedebat me iſta ſapientia, & ignorabam, quoniam bonorum omnium mater eſt*. Hæc enim modeſtiam, & manſuetudinem comitem ducit. Manſuetudo autem nos Divini Spiritus reddit capaces. Super humilem enim & manſuetum gaudet requieſcere, qui ſimul atque ſepteno illo Chariſmate mentem noſtram imbuerit, tum demum pullulaſcit felix illa ſeges virtutum omnium cum fructibus illis beatis, quorum præcipuus, gaudium internum, gaudium arcanum, gaudium iis ſolis cognitum, quibus contigit; quod denique cum mundi gaudiis non evaneſcit, nec aufertur, ſed cumulatur in gaudium æternum. Caput autem hujus ſapientiæ eſt, ut quiſquis intus & in cute ſe ipſum cognoſcere cum omni ſolicitudine ſatagat, nec tamen unquam ſibi rem tantam vindicare præſumat; ut ſibi ſatis ipſi ſit cognitus. Corpus ſuum haud ſcio an quiſquam ad plenum norit, & mentis habitum cognoſcet quilibet: Apoſtolus *Paulus*, cui contigerat vel tertii Cęli myſteria diſcere, ſemetipſum tamen non audet judicare, & nos carnales quid confidimus? Quod igitur tot fanati-

tici homines, & mulieres, præſertim falſæ, pietatis ſpecie deluſæ, hac noſtra tempeſtate prodierint, dicentes, ſe ſpiritu Dei agi, cum tamen præſtigiis Diaboli, & terrenæ ſapientiæ, quæ omnium malorum mater eſt, cœco amore ducentur, non alia poteſt, mea quidem ſententia, afferri ratio, niſi quia ſui notitiam non habuerunt, immo eam habere non curarunt, conſulentes, ut par fuiſſet, & demiſſis animis auſcultantes pios Patres ſpirituales, qui habent Donum diſcretionis ſpirituum, eorumque ſalutaria Monita quam primum ſumma ſedulitate excutioni mandantes. Quod cum non fecerint, ſed potius ſibi nimium blandientes, ſuiſque tenebris oblectati, facere renuerint, mirari certe non ſubit, ſi *Deo*, ut inquit Sanctus Auguſtinus, *ſpargente pœnales cæcitates propter illicitas cupiditates*, horrendis libidinum monſtris ſeſe fœdarint, idemque illis acciderit, quod Apoſtolus *Paulus* c. 1. Epiſt. ad Romanos antiquis Philoſophis contigiſſe teſtatur his verbis: *Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis*.

Hactenus ſat ſuperque expoſuimus omnia, quæ in ſacro die Pentecoſtes per illapſum Spiritus Sancti in Diſcipulos Chriſti contigerunt. Nunc breviter, quoad ejus fieri poterit, diluere præſtat duas præſertim objectiones, quas vulgo proponere ſolent perfidi Judæi contra Novam, ſeu Evangelicam Legem, a Chriſto Domino inſtitutam, quam Apoſtoli in Sacro Pentecoſtes die afflati Spiritu Sancto Hieroſolymis intrepide promulgarunt, & deinde per totum orbem longe lateque propagarunt.

Sic primo objiciunt Judæi: Jeſus Nazarenus, fatentibus omnibus Chriſtianis, antiquavit Legem Veterem, ſeu Moſaicam, & inſtituit Novam Legem, ſeu Evangelicam, quæ ab ejus Apoſtolis in die Pentecoſtes fuit Hieroſolymis promulgata; ergo Jeſus Nazarenus non fuit verus Meſſias a Deo in Lege promiſſus. Probant conſeq. primo, quia ille non eſt verus Meſſias, a Deo in Lege promiſſus, ſed potius tanquam fœdifragus, Deo injurius, & Sacrorum Inſtitutorum conculcator haberi debet, qui Moſaicam Legem tanta olim ſolemnitate divinitus inſtitutam, tot miraculis & ſtupendis prodigiis comprobatam, tanta religione a Sanctiſſimis Patriarchis ac Prophetis cuſtoditam, tot ſæculorum tractu florentem, reſcidit, abrogavit, atque eliminavit; Atqui Jeſus Nazarenus reſcidit & antiquavit Legem Moſaicam; ergo non eſt verus Meſſias, a Deo in Lege promiſſus. Secundo, Jeſus Nazarenus, dum Legem Moſaicam abrogavit, aperte violavit præceptum, quo Deus Libri Deuteronomii c. 4. v. 2. diſtincte inhibet Judæis, ne quid Legi Moſaicæ addant, vel ex ea quidpiam detrahant: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis*. Ergo Jeſus Nazarenus non eſt verus Meſſias. Tertio, Lex vetus, ſeu Moſaica, bona erat, & ſancta utpote a Deo inſtituta, eam igitur non reſcidiſſet Jeſus Nazarenus, ſi verus fuiſſet Meſſias in Lege a Deo promiſſus. Denique, Deus conceptis verbis promittit, Legem Veterem, ſeu Moſaicam, fore æternam, & a nemine unquam reſcindendam: *Mandavit in æternum Teſtamentum ſuum*. Pſal. 110. & cap. 17. v. 12. Libri Geneſeos ſic Deus Abrahamo Circumciſionis ritum perpetuo duraturum præcipit: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris, tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur; eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum*. Cum itaque Legem Moſaicam, quæ juxta Verbum Domini debet eſſe æterna, Jeſus Nazarenus reſciderit, aliamque condiderit, & promulgari juſſerit, non poteſt eſſe verus Meſſias, in Lege a Deo promiſſus, & a Prophetis prænunciatus, ſed potius haberi debet uti fœdifragus, Deo contumelioſus, & manifeſtus Legis a Deo inſtitutæ contemptor ac conculcator.

Huic Judæorum, in Chriſtum blaſphemantium, objectioni priuſquam faciam ſatis, oſtendam breviter, duo principia, qui-

bus,

Digitized by Google

bus, tanquam certiſſimis, hac in objectione nituntur Judæi, a Prophetis, quorum Oraculis refragari minime poſſunt, aperte falſi convinci. Et primo quidem, ſupponunt Judæi, Moſaicam Legem, a Deo inſtitutam, fore perpetuam, & a nemine unquam reſcindendam. Id autem falſum eſſe conſtat ex bene multis Prophetarum Oraculis. *Iſaias* quippe c. 1. v. 13. in perſona Dei ſic Judæos alloquitur: *Neomeniam, & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram. Calendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odivit anima mea.* Idem Judæis in perſona Dei comminatur Propheta Oſee c. 2. v. 11. dicens: *Ceſſare faciam omne gaudium Iſraelis, & ſolemnitates ejus. Neomeniam ejus, & omnia feſta tempora ejus*, & c. 3. v. 4. idem Propheta hanc futuram Legis Moſaicæ ceſſationem clare vaticinatur his verbis: *Dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principatu, & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim*, hoc eſt, ſine Sacerdote & ſine Propheta. Idem juſſu Dei inculcat Judæis Propheta *Amos* c. 4. v. 21. dicens: *Odi, & projeci feſtivitates veſtras, & non capiam odorem cætuum veſtrorum. Quod ſi obtuleritis mihi holocautomata, & munera veſtra, non ſuſcipiam, & vota pinguium veſtrorum non reſpiciam.* Profecto, ſi hæc, & alia ejuſmodi Prophetarum Oracula Judæi abdicatis præjudiciis expendere haud graventur, nullo negotio intelligent, ſacros illos Vates palam prædixiſſe, Moſaicæ Legis Ritus, Sabbata, ſolemnitates, ſacroſque apparatus tandem aliquando fore abolendos. Et ſane, qui potuiſſent Legis Moſaicæ Ritus eſſe perpetui, cum ipſemet Deus, ſicut in ſuperiori Diſſertatione oſtendimus, per Prophetas prædixerit, Templum Hieroſolymitanum, in quo ſolo Judæi ſacrificia offerre, ſuoſque ſolemnes Ritus peragere poterant, deſtructum tandem iri, & nunquam amplius eſſe inſtaurandum? Quod revera, paulo poſt mortem, a perfidis Judæis Chriſto Domino illatam, contigit. Templum Salomonicum, ſeu Hieroſolymitanum, ab Imperatoribus Romanis *Veſpaſiano*, & *Tito* everſum penitus ac ſolo æquatum eſt, atque ab eo tempore, hoc eſt, a mille & ſeptingentis ferme annis, miſeri Judæi nullos amplius Sacerdotes habere poſſunt, qui offerant ſacrificium Leviticum, quo ſemel ſublato, neceſſe itidem fuit ut ceſſaret & abrogaretur Lex Moſaica, cujus pars maxima in Levitici Sacerdotii cultu ac religione verſabatur. Hinc jure optimo Apoſtolus *Paulus* in Epiſtola ad Hebræos c. 7. v. 12. redarguebat Judæos hoc inconcuſſo & lumine naturali noto principio: *Translato Sacerdotio, neceſſe eſt, ut & legis translatio fiat*, quia ſine Sacerdotio, ſine Sacrificio nulla lex, nulla vera poteſt ſtare Religio. Quod ſi pervicaces Judæi tot Prophetarum prædictionibus de ceſſatione, ſeu abolitione Legis Moſaicæ, quas hactenus in medium adduxi, fidem præſtare detrectent, ſaltem eos ad credendum provocare deberet deploratiſſimus ille ſtatus, ad quem a tot ſæculorum myriadibus, hoc eſt, a deſtructione Templi Salomonici, ſeu Hieroſolymitani, redacti ſunt, hac illac diſperſi, omni ſpe privati inſtaurandi Templum Hieroſolymitanum, Sacerdotes habendi, & offerendi Sacrificium Leviticum, ſine quo Lex Moſaica ſtare minime poteſt.

Alterum principium, quod tanquam irrefragabile, in objectione ſupponunt Judæi, in eo poſitum eſt, quod pertendunt, Meſſiam, a Sacris Vatibus prænunciatum, novam Legem non conditurum, ſed duntaxat neglectam & obliteratam a Judæorum cordibus *Moyſis* Legem inſtauraturum eique majorem lucem, ac propagationem conciliaturum. Ceterum, in hoc principio, quo potiſſimum nituntur Judæi, vehementer eos hallucinari, proclive eſt ex multis, iiſque clariſſimis, Prophetarum Oraculis demonſtrare. In primis, Propheta *Baruc* cap. 2. v. 35. diſerte aſſerit, Deum conditurum alterum Teſtamentum, illudque ſempiternum, diſtinctum ab illo Teſtamento, quod jam pridem per *Moyſem* cum Iſraelitico populo injerat: ſic enim habet: *Et ſtatuam illis Teſtamentum alterum ſempiternum, ut ſim illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Idem aperte ac dilucide vaticinatur *Iſaias* c. 31. v. 31. dicens: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael, & domui*

mui Judæ fœdus novum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum qaod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos: dicit Dominus: dabo Legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam illam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum: Et rurſus idem Propheta c. 55. v. 3. ait: *Inclinate aurem veſtram, & venite ad me; audite, & vivet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias David fideles. Ecce teſtem populis dedi eum, Ducem & præceptorem gentibus*. Quibus verbis clariſſime Propheta *Iſaias* prædicit, fore ut Lex nova Meſſiæ temporibus ſancienda ſit, Lex, inquam, a Moſaica Lege Judæis, poſt egreſſionem ex Ægypto, data a Deo, longe diſtincta, ſed præſertim in hoc, quod Lex Moſaica ſcripta eſſet in tabulis lapideis, eſſet Lex ſervitutis & timoris, Lex vero nova, danda ac promulganda per Meſſiam, inſculpenda eſſet in cordibus, futuraque eſſet Lex non ſervitutis, ſed amoris. Hoc novum fœdus, illudque ſempiternum, quod Deus, non cum ſolis Judæis tantum, ſed cum univerſis gentibus, temporibus Meſſiæ, initurus erat, prænunciaverunt ceteri Prophetæ. *Jeremias* ſic cap. 32. v. 40. in Perſona Dei loquitur: *Et feriam eis pactum ſempiternum, non deſinam eis benefacere*. Ezechiel cap. 17. v. 62. *Suſcitabo ego pactum meum tecum, & ſcies, quia ego Dominus*. Oſee cap. 2. v. 18. *Percutiam cum eis fœdus in die illa ... & ſponſabo te mihi in ſempiternum*. Hæc autem tot Prophetarum Oracula aperte innuunt, hanc Legem novam, ſeu novum fœdus, quod Deus, ſub Meſſiæ temporibus inire debebat, diſtinctum iri a Lege Moſaica, alioqui, ſi hæc Lex, quam Meſſiæ temporibus a Deo ſtatuendam eſſe prædixerunt Prophetæ, non fuiſſet diſtincta a Lege Moſaica, ſed fuiſſet, ſicut garriunt Judæi, ipſamet Lex Moſaica inſtaurata duntaxat, illuſtrata, & ad praxim a Meſſia revocata, ſequeretur, Prophetas incongrue omnino fuiſſe locutos, dum hanc Legem, quæ temporibus Meſſiæ a Deo condenda erat, *novam* appellarunt, non ſecus ac incongrue loquerentur illi, qui dicerent, Legem novam ſanciri ab aliquo Principe, qui Legem, diu ante a ſe latam ac promulgatam, procuraret executioni demandari. Sed, quid opus eſt hac in re contra Judæos argumentari, cum ipſimet Prophetæ, ſemota omni obſcuritate, declarent, Legem, quam Deus temporibus Meſſiæ daturus eſt, fore diſtinctam a Lege Moſaica? Ajunt quippe, Legem Moſaicam a Deo ſancitam eſſe in Monte Sina, & unico populo Judaico datam. Alteram vero Legem, Meſſiæ temporibus orituram, non e Monte Sina, ſed e Hieroſolymis, & e Monte Sion prodituram, eamque non uni ſoli Populo Judaico futuram peculiarem, ſed promiſcue omnibus Gentibus ad Chriſtum, verum Meſſiam, converſis, fore communem. *De Sion exibit Lex*, inquit *Iſaias* c. 2. v. 3. *& verbum Domini de Hieruſalem, & judicabit gentes, & arguet populos multos*. Idem confirmat Sacer Vates *Michæas* cap. 3. v. 2. his verbis *Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos de viis ſuis, & ibimus in ſemitis ejus, quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes uſque in longinquum*. Et v. 6. *In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram, & ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laboraverat, in gentem robuſtam. Et regnabit ſuper eos in Monte Sion ex hoc nunc, & uſque in æternum*. Hæc autem nova Lex, a Moſaica Lege diſtincta, quam temporibus Meſſiæ orituram, æternum duraturam, Hieroſolymis & e monte Sion prodituram, atque non uni populo Judaico, ſed omnibus gentibus, populis, ac nationibus fore communem prædixerunt laudati Prophetæ, nihil aliud eſt, quam Lex Evangelica, quæ primum a Chriſto Domino, vero Meſſia, Hieroſolymis data eſt, & deinde a Spiritu Sancto, in Monte Sion ſuper Apoſtolos, & Diſcipulos Chriſti in die Pentecoſtes effuſo, confirmata eſt,

eſt, atque ſtatim ab Apoſtolis apud omnes nationes potenti miraculorum virtute prædicata, ac propagata fuit.

Exploſis itaque ac plane confutatis duobus illis Principiis, quæ perperam Judæi ceu certa & inconcuſſa ſupponunt, pronum erit nunc reſpondere ſingillatim ad momenta, quæ in objectione proponunt. Et ad primum dico, quod, cum Prophetæ, ſicut oſtendimus, prædixerint, Moſaicam Legem, a Deo licet inſtitutam, adventante Chriſto, vero Meſſia, reſcindi, obliterari, abrogari, antiquari, & in novam Legem commutari debere, hoc ipſo probavit Jeſus Chriſtus, ſe verum Meſſiam eſſe, Prophetarum Oraculis prædictum, quod Legem Moſaicam conſummarit, novamque condiderit, quæ non uni Populo Judaico peculiaris eſt, ſed omnibus, gentibus, & nationibus communis, ſicut de Venturo Meſſia prædixerunt Prophetæ.

Ad ſecundum dico: Interdictum illud, quod in libro Deuteronomii tulit Deus, ne quidquam Verbo Dei, ſeu Legi Moſaicæ, quam dederat, adderetur, vel detraheretur, adſtrinxiſſe quidem privatos Judæos, & totam etiam Synagogam, ſed non Deum ipſum, hujus prohibitionis authorem, cum certum ſit ex tot, quæ ſuperius citavimus, Prophetarum Oraculis, Deum promiſiſſe, ſublata Lege Moſaica, ſe aliam temporibus Meſſiæ Legem conditurum, quæ æterna foret, & omnibus gentibus communis. Quod revera in Lege Evangelica data a Chriſto vero Meſſia, completum eſt. Addo etiam. Deum, dum temporibus Meſſiæ novam, ſeu Evangelicam Legem condidit, non re ipſa reſcidiſſe verbum, quod *Moyſi* locutus fuerat, ſed potius impleviſſe, figuraſque Legis Moſaicæ, præceptis cæremonialibus expreſſas, allata veritate conſummaſſe, non ſecus ac ſol exoriens fugat, diſſipatque umbras, dum toti Orbi lucem affundit, ſicut plenius expoſuimus in Diſſertatione nona, ubi egimus de Legalibus Veteris Teſtamenti cæremoniis obſervatis & adimpletis a Jeſu Chriſto, ad quem velut ad totius Legis Moſaicæ finem, collimabant omnes illæ Cæremoniæ Legales.

Ad Tertium dico: Legem Veterem, ſeu Moſaicam, bonam ac ſanctam fuiſſe, ſed juſto & a Deo præfinito tempore, donec nova Lex, ſeu Evangelica, temporibus Meſſiæ invehenda ſuccederet. Erat quippe Lex Moſaica inſtar pedagogiæ ad rudes animos informandos, & inſtar figurę Chriſtum venturum adumbrantis, quę ſubinde, accedente plenitudine temporum, erat perficienda, revelata veritate, abolenda, &, adoriente Chriſto, implenda & conſummanda. Nec alia mente, alioque conſilio Deus hanc Legem Moſaicam condiderat, niſi ut certo quodam tempore perduraret, & tandem Meſſię tempore conſummata exoleſceret. Certe, non negant Judęi, Templum Salomonicum, extra quod Deo Sacrificium offerre non licebat, fuiſſe ſanctum; & tamen jam pridem ſolo ęquatum eſt, quia Deus non ea mente iſtud Templum a *Salomone* conſtrui voluit, ut eſſet perpetuum. Non negant etiam Judęi, Deum juſſiſſe Moyſi, ut ſerpentem ęneum in Deſerto conflaret, & tamen ſerpens ille ęneus, ſicut legimus lib. 4. Regum c. 18. v. 4. ab *Ezechia*, Rege Juda, ipſius Dei juſſu, comminutus eſt, quia Deus non ea mente ſerpentem ęneum conflari prçceperat, ut ſemper permaneret, ſed ut ad tempus Populo Iſraelitico laboranti in Deſerto mederetur. Velint ergo, nolint, Judęi, fateantur neceſſe eſt, Legem Moſaicam, adventante tempore Meſſię, ceſſare, & in novam Legem commutari debuiſſe, quia Deus Legem Moſaicam non ea mente, eoque conſilio primum condidit, ut perpetuo durare deberet, ſed ut ad prędixum duntaxat tempus vigeret, & tandem illuceſcente Meſſię tempore conſummata evaneſceret, eique nova & perfectior Lex, ſeu Evangelica, a Jeſu Chriſto, vero Meſſia danda, ſuccederet, & ęternum permaneret.

Ad quartum denique momentum biſariam reſpondeo, & primo dico: Legem Moſaicam, ſicubi in Sacris Litteris *æterna* dicitur, non eo in ſenſu dici *æternam*, quod perpetuo duratura ſit, ſed quod ad longum & diuturnum tempus perſtare debebat. Vocabulum ſiquidem illud *æternum*, fatentibus ipſiſmet peritis Rabbinis, non ſemper ſignificat durationem omni fine carentem, ſeu ſtricti no-

nominis æternitatem, ſed ſolam quandoque temporis diuturnitatem, idque liquet ex pluribus Scripturæ Sacræ locis, ſed præcipue ex cap. 17. lib. Geneſeos verſ. 8. ubi Deus Abrahamum alloquitur: *Dabo tibi, & ſemini tuo, terram peregrinationis tuæ; omnem terram Chanaan in poſſeſſionem æternam*: & nihiloſecius terræ Chanaan jam pridem jacturam fecerunt Judæi, nec eam amplius poſſident. Reſpondeo ſecundo: dici etiam poſſe, Legem Moſaicam dici in Sacris Litteris *æternam*, ſeu habituram durationem omni fine carentem, modo tamen id in triplici iſto ſenſu intelligatur. Primo, Lex Moſaica debet eſſe æterna, nullumque finem habitura, quantum ad præcepta moralia, quę adhuc vigent, nec per Legem Evangelicam fuerunt abolita, ſed, non quantum ad præcepta cæremonialia, & figurata ejus præcepta, quæ Chriſtus Dominus adimplevit, ſed adimplendo conſummavit, ad exitum perduxit, noſque, in Lege Evangelica, quæ eſt Lex libertatis, & non ſervitutis, ab ejuſmodi præceptorum jugo liberavit, ac reddidit immunes. Secundo, Lex Moſaica dicitur in Sacris Litteris *æterna*, & nunquam habitura finem, non ratione figurarum, quas complectitur, ſed ratione antitypi, qui eſt Jeſus Chriſtus, verus Meſſias, quem iſtæ figuræ delineabant, & a quo Lex Moſaica in aliam perfectiorem Legem, ideſt, Evangelicam, quæ æternum duratura eſt, commutari debebat. Poſtremo, Lex Moſaica in Sacris Litteris dicitur æterna, & nullum finem habitura, propter fœdus, quod Deus cum *Abrahamo*, ejuſque ſemine pepigit lib. Geneſis cap. 17. v. 7. dicens: *Et ſtatuam pactum meum inter me, & te, & inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis, ſœdere ſempiterno, ut ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te*. Hoc quippe fœdus, quod Deus iniit cum *Abrahamo*, ejuſque ſemine fideli, quod videlicet Abrahami Fidem ſectari debebat, etiamnum durat, æternumque durabit in Chriſtianis, luce Fidei Evangelicæ illuſtratis, utpote qui ad verum, & fidele Abrahami ſemen, quocum Deus æternum fœdus percuſſit, pertinent, ſuntque ſemen Abrahæ non carne, ſed ſpiritu; ſemen ex Fide, non ex carnali generatione; ſemen circumciſum mente, non corpore. At vero, carnales Judæi ad illud fidele *Abrahami* ſemen, cum quo Deus æternum fœdus iniit, minime pertinent, tum quia pactum illud turpiter violarunt, & ab illo divino fœdere ſua culpa, & iniquitate deciderunt, ſicut teſtantur Prophetæ, *Jeremias* cap. 11. verſ. 10. dicens de Judæis: *Irritum fecerunt domus Iſrael, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum*, Vates Regius Pſalm. 77. verſ. 57. *Averterunt ſe, & non ſervaverunt pactum, quemadmodum patres eorum converſi ſunt in arcum pravum:* Tum quia etiam carnales Judæi noluerunt ſectari Fidem Abrahami, qua firmiter credidit in Meſſiam venturum Jeſum Chriſtum, ſicut ipſemet Jeſus Chriſtus Judæis exprobat cap. 8. Evangelii *S. Joannis* verſ. 56. dicens: *Abraham, pater veſter, exultavit, ut videret diem meum: vidit & gaviſus eſt*. Et eodem in cap. verſ. 39. & 40. cum Jeſu Chriſto reſpondiſſent obſtinati Judæi: *Pater noſter Abraham eſt*. Incunctanter dixit eis Jeſus: *Si Filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit*. Patet itaque, carnales Judęos non pertinere ad fidele Abrahæ ſemen, cum quo Deus ęternum ſœdus iniit, ſed illos propria malitia, iniquitate & obſtinatione a divino illo ſœdere deciſiſſe. Hinc, appoſite Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Rom. c. 2. v. 28. ait: *Non enim qui in manifeſto Judæus eſt, neque in manifeſto eſt circumciſio: ſed qui in abſcondito Judæus eſt; & circumciſio cordis in ſpiritu, non littera, cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt*. Sed ſat ſuperque diluta manet prima objectio, quam proponunt Judęi adverſus Legem novam, ſeu Evangelicam, quę a Jeſu Chriſto, vero Meſſia, data eſt, a Spiritu Sancto in die Pentecoſtes, in Apoſtolos effuſo, confirmata, & ab Apoſtolis per univerſum orbem ſata atque propagata fuit. Nunc operę pretium eſt aliam elidere objectionem, qua Judęi magnis animis pertendunt, Legem novam, ſeu

Evan-

Evangelicam, a Jeſu Chriſto datam, eo ſolo nomine falſam, & promiſſis Dei contrariam eſſe, quod extra populum Judaicum (cui ſoli Meſſiam, Prophetarum Vaticiniis prænunciatum, ſingulariter promiſſum eſſe dictitant) fuerit prædicata, atque ab exteris nationibus, tenebris Idololatriæ immerſis, & populo Judaico inimicis, fuerit ſuſcepta.

Sic igitur objiciunt ſecundo Judæi: Jeſus Nazarenus non ſolum novam Legem, & a Moſaica plane diſtinctam condidit, ſed etiam voluit, præcepitque Apoſtolis ſuis, ut hanc Legem, a ſe ſtatutam, per univerſum Orbem prædicarent, eaque omnes omnino nationes imbuerent: *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes*, Marci capit. 16. verſ. 15. & rurſus: *Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ*. Atqui verus Meſſias, Prophetarum Oraculis prædictus, non omnibus nationibus promiſſus eſt, ſed ſolis Judæis, quibus credita ſunt eloquia Dei, apud quos duntaxat fuerunt veri Prophetæ, verique Dei notitia, juxta illud Pſalm. 75. *Notus in Judæa Deus, in Iſrael magnum nomen ejus*. Ad hunc ſolum populum Judaicum vocandum, liberandum, boniſque omnibus locupletandum venire debet verus Meſſias, Prophetarum vaticiniis prædictus, ceteras vero gentes, electo populo Judaico contrarias, & tenebris Idololatriæ immerſas, deſpiciet, repudiabit, ac penitus delebit, nedum aliquo favore dignabitur, juxta illud Scripturæ Sacræ: *Non fecit* (Deus) *taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis*. Pſalm. 147. verſ. 20. Ex quo apertiſſime ſequitur, Jeſum Nazarenum non eſſe verum Meſſiam, Prophetarum oraculis prædictum, quippe qui non pro ſolis Judæis, ſed etiam pro omnibus Gentibus, in tenebris Idololatriæ conſepultis, venit, voluitque, ut ſui diſcipuli, novam Legem, quam condiderat, omnibus gentibus, per totum orbem diſperſis, annunciarent, eaſque in unius Religionis conſortium convocarent, ſeu Eccleſiam, promiſcua Judæorum ac Gentilium ſocietate conſtatam, inſtituerent.

Reſpondeo, Judæos in hac proponenda objectione ſuam duntaxat deploratam cæcitatem, & in Vaticiniorum, quæ de venturo Meſſia, ejuſque doctrina cecinerunt Prophetæ, intelligentia ſupinam ignorantiam prodere, & Chriſtianis invictum ſuppeditare argumentum, ad probandum, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum. At enim, tantum abeſt, ut Prophetæ prædixerint, Meſſiam venturum, ut Judæos tantum vocet, liberet, ampliſſimiſque bonis ditet, (ſicut falſo ſibi perſuadent carnales Judæi) ut potius pluribus in locis conceptis verbis conteſtentur Prophetæ, Meſſiam venturum, ut indiſcriminatim Judæos & Gentiles advocet, & in unum cogat omnes nationes, extirpata penitus Idololatria, cœleſti ſua doctrina imbuat, verum Dei cultum edoceat, ſuumque Imperium per totum Orbem diffundat. Tot ea de re Prophetarum Oracula, quæ paſſim eorum libros legenti obvia ſunt, cum hinc colligere nimis longum eſſet, pauca tantum, eaque clariora & opportuniora ſeligam, ex quibus lector nullo negotio intelliget, Judæos in tam perſpicuis Sacrorum Vatum Oraculis, quæ nulla tergiverſatione celari, aut violenta interpretatione in alienum ſenſum detorqueri poſſunt, plane cæcutire, eoſque in denſiſſimis jacere tenebris, quas eorum cordibus, & oculis offundit obſtinata illa malitia, qua Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum, agnoſcere pervicaciter detrectant, & alium Meſſiam, quem, ceu virum, inſtar *Alexandri* Magni, vel alterius *Cæſaris*, bellicoſum, ubique victorem, gentium domitorem, Legis Moſaicæ, & Templi Salomonici inſtauratorem, ſoliuſque populi Judaici liberatorem, aſſertorem ac vindicem acerrimum, ſibi ludicre & inaniter fingunt, atque etiamnum expectant venturum, ſed, ut trito fertur adagio, ad Calendas græcas. Hic igitur breviter oſtendendum ſuſcipio, Prophetas in hoc unum conſpirare, atque diſertiſſime profiteri, verum Meſſiam venturum non tantum pro Judæorum ſalute, ſed etiam ut omnes gentes, tenebris Idololatriæ liberatas, in ejuſdem Fidei, doctrinæ, & Eccleſiæ ſocietatem adſciſceret, ac ſubinde, Judæos, qui pervicaciter id negant, in ſumma vaticiniorum, quæ de venturo Meſſia ſuderunt Prophetæ, ignoratione verſari. Et primo quidem, non poterat diſertius Propheta Regius prædicere,

Meſ-

Meſſiam vocaturum ad veri Dei cultum Gentiles, ſeu Idololatras & Deum ignorantes, quam dum ſic in Pſalmis loquitur: *Poſtula a me, & dabo tibi gentes, hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam terminos terræ*, Pſalm. 2. verſ. 8. *Eripies me de contradictionibus populi, conſtitues me in caput gentium*, Pſalm. 17. v. 44. *Reminiſcentur, & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ gentium.* Pſalm. 21. verſ. 28. Imperium quoque, Fidem ac Religionem venturi Meſſiæ ſuſcepturas omnes gentes, non minus clare prædicit idem Propheta Regius, dicens: *Et dominabitur a mari uſque ad mare, & a flumine uſque ad terminos Orbis terrarum .... & benedicentur in ipſo omnes Tribus Terræ, omnes gentes magnificabunt eum*, Pſalm. 71. verſ. 8. *Omnes gentes, quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum*, Pſalm. 85. verſ. 9. Idem de venturo Meſſia prædixerunt alii Prophetæ, præſertim *Iſaias* cap. 2. verſ. 2. dicens: *Et erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes &c.* Et capit. 49. verſ. 6. aperte prænunciat idem Propheta, venturum Meſſiam converſionem, inſtitutionem, ac Gentilium ſalutem procuraturum. Sic enim ſacer ille Vates inducit Deum alloquentem Meſſiam: *Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas Tribus Jacob, & fæces Iſrael convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea, uſque ad extremum terræ.* Et cap. 55. *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus .... Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis; & gentes, quæ te non noverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Iſrael, quia glorificavit te.* Miſſa facio alia ejuſmodi pene ſexcenta Iſaiæ Prophetæ Vaticinia, quibus, adventante Meſſia, Gentiles, ſeu Idololatras, alioſque populos, a Deo vero alienos, relictis ſuis Idolis ad Deum verum eſſe convertendos, ac Meſſiæ Legem amplexuros, tam clare prænunciatur, ut mirum ſit Judæos in tanta Vaticiniorum luce, quæ in omnium incurrit oculos, adhuc cæcutire poſſe, ſuiſque tenebris adeo delectari, ut ad ea, quæ de converſione Gentilium adduximus, obſcuranda Prophetarum Vaticinia, nihil intentatum relinquant. Sed videamus, ſi placet, quam frivola & futilia ſint eorum reſponſa, atque inania, quibus elabi conantur, effugia. In primis dicunt, hæc, quæ in medium produximus, Prophetarum Vaticinia, non eſſe intelligenda de futura Gentilium, adoriente Meſſia, converſione, ſed eſſe intelligenda de ipſiſmet Judæis, quos, per varias mundi Nationes, ac gentes diſperſos, venturus Meſſias collecturus eſt, atque ad ſe vocaturus. Sed hæc Judæorum Reſponſio palam contradicit Prophetis, qui prænunciarunt, populos, a vero Deo alienos, ſeu Idola colentes, adveniente Meſſia, abjectis Idolis, quibus antea ſerviebant, ad verum Dei cultum eſſe convertendos, eoſque Deum, inſtar populi ſui, habiturum. Sic præter Prophetas, quos ſuperius laudavi, Sacer Vates *Oſee* cap. 2. verſ. 24. Deum inducit loquentem: *Dicam non populo meo populus meus es tu: & ipſe dices, Deus meus es tu.* Prophetæ *Oſee* mire concinit *Iſaias* cap. 17. verſ. 7. dicens: *in die illa inclinabitur homo ad factorem ſuum, & oculi ejus ad Sanctum Iſrael reſpicient, & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus, & quæ operati ſunt digiti ejus non reſpiciet lucos & delubra.* Idemque repetit cap. 31. verſ. 7. his verbis: *In die illa abjiciet vir Idola argenti ſui, & Idola auri ſui, quæ fecerunt vobis manus veſtræ.* Præterea, negare non poſſunt Judæi, totam Ægyptum fuiſſe denſiſſimis ignorantiæ, & Idololatriæ tenebris involutam, & tamen Prophetæ, *Iſaias* cap. 19. verſ. 19. *Ezechiel* cap. 30. verſ. 13. & *Zacharias* cap. 13. verſ. 2. clariſſime vaticinantur, totam Ægyptum, adventante Meſſia, omni depulſa, ac procul eliminata idololatria, quæ in ea altiſſimas radices egerat, verum Deum agnituram, & adoraturam, quod revera adimpletum eſt in adventu Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ. Nega-

gare etiam non poſſunt Judęi, Populos Æthyopes, Tyrios, Sabæos, Madianitas, & Ephæos, Idololatriæ fuiſſe addictiſſimos, & nihiloſecius hos populos, tenebris Idololatriæ immerſos, ad veri Dei cultum, adveniente Meſſia, acceſſuros. Sic enim prædixit Vates Regius Pſ. 41. v. 9. dicens: *Coram illo*, ſeu Meſſia venturo, *procident Æthyopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tarſis, & Inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent; & adorabunt eum omnes Reges terrę, omnes gentes ſervient eis*. Idem vaticinatus eſt *Iſaias* c. 60. v. 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Leva in circitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi, filii tui de longe venient, & filiæ tuę de latere ſurgent. Tunc videbis & afflues; mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando converſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, Dromedarii Madiam & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes*. Quæ omnia in ortu Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, fuerunt admuſſim completa. Patet itaque, velint nolint Judęi, Meſſiam, Sacris Prophetarum Oraculis prędictum, non Judęos tantum, ſicut falſo ſibi perſuadent, ſed etiam exteras gentes, Idolorum cultrices, toto orbe diffuſas, ad verum Dei cultum, extirpata Idololatria, revocaturum, & ad unius Fidei, Religioniſque ſocietatem adducturum. Addo inſuper, nec addidiſſe pigebit, Prophetas, ſicut paulo ſuperius in Reſponſione ad primam Judęorum objectiones oſtendimus, prędixiſſe, Deum tempore Meſſię conditurum novam Legem, a Moſaica Lege diſtinctam, quia Lex Moſaica uni populo Judaico data erat; Lex vero nova, tempore Meſſiæ, apud omnes exteras gentes promulgari, & per totum Orbem ſervari debebat, ex quo manifeſto ſequitur, Gentiles, adveniente Meſſia, ad veri Dei cultum eſſe convertendos, ac ſubinde falſum eſſe, quod nunc dictitant Judæi, Meſſiam, dum veniet, totum populum Judaicum, hac illac diſperſum, collecturum in unum, & in priſtinam libertatem aſſerturum; ceteras vero gentes, quę populo Judaico ſunt infenſę, & tenebris Idololatrię demerſę, deſpectarum, reprobaturum, & ſacro furore deleturum. At, inquiunt iterum Judęi Solis Judęis promiſſus eſt Meſſias, qui naſciturus eſt ex ſtirpe *Abrahami*, & proditurus e familia *Jacob* in Tribu Juda, Meſſias itaque venturus eſt, ut Judæos duntaxat liberet. Sed non animadvertunt miſeri Judæi, Meſſiam quidem illis promiſſum fuiſſe, qui tamen Gentilibus etiam ſalutem erat allaturus. Verum enim vero, quando Deus promiſit *Abrahamo*, Meſſiam ex ejus ſtirpe oriturum, ſic eum affatus eſt: *In te benedicentur univerſę cognationes terrę*, Gen. c. 12. v. 3. & ejuſdem libri c. 22. v. 18. *Bendicentur in ſemine tuo omnes gentes terrę*, ſimiliter quando Deus promiſit Patriarchæ *Jacob*, Meſſiam ex ipſius familia, ſeu e Tribu Juda proditurum, clare ſignificavit, hunc Meſſiam fore expectationem & liberationem Gentium: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*. Quibus Oraculis planum ac expeditum eſt, prænunciatum Meſſiam non Judæis tantum, ſed univerſis gentibus benedictionem, liberationem & ſalutem allaturum. Fateor attamen, quod quia populus Judaicus fuit populus primogenitus, eique primum de venturo Meſſia factę ſunt promiſſiones, convenientiſſimum fuit, ut Judæis primum ſalutis via panderetur. Hinc, Chriſtus Dominus apud Judæos naſci, parentes Judæos habere, in ſola Judæa prædicare, miracula facere, & mori voluit. Hinc mulierem Chananæam de finibus Tyri egreſſam, ſicut legitur Matthæi c. 15. repulit Chriſtus Dominus quaſi indigna, dicens: *Non eſt bonum, panem filiorum dare canibus*; ſeque millium duntaxat profeſſus eſt, *ad oves, quę perierunt domus Iſrael*. Quin, & Apoſtolos ſuos, Fidei propagatores, mittens, ait eis Chriſtus Dominus: *In viam gentium ne abieritis, & Civitates Samaritanorum ne intraveritis*. Verum, Judæis, doctrinam ac Legem novam, a Chriſto Domino conditam, obſtinata malitia repellentibus, præcepit Chriſtus poſt Re-

ſur-

ſurrectionem ſuam Apoſtolis, & Evangelium ſalutis omnibus gentibus annunciarent: *Euntes in mundum docete omnes gentes*, Matth. cap. 28. *Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ*, Marci cap. 16. Cui Chriſti præcepto obtemperantes Apoſtoli, dixerunt Judæis: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes*. Cap. 13. Actuum Apoſtolorum verſ. 46.

Ex his, quæ hactenus diximus, non modo ſolutæ manent objectiones, quas Judæi proponunt adverſus novam Legem, ſeu Evangelicam, a Chriſto Domino conditam, a Spiritu Sancto in die Pentecoſtes confirmatam, & ab Apoſtolis promulgatam, atque per totum Orbem propagatam; ſed etiam ex iiſdem Judæorum objectionibus aperte evincitur, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prænunciatum. At enim, ut compendio rem totam abſolvam, objiciunt in primis Judæi, Jeſum Chriſtum non eſſe verum Meſſiam, qui Legem Moſaicam abrogavit, novamque Legem, ſeu Evangelicam, dedit; cum potius Judæi ex eo capite agnoſcere & fateri deberent, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, quia Prophetæ, ſicut oſtendimus, clariſſime prænunciaverunt, venturum Meſſiam abrogaturum Legem Moſaicam, quæ ad tempus duntaxat præfixum durare debebat, novamque conditurum Legem, quæ æterna eſſet, omnique fine careret. Secundo, objiciunt Iudæi, Ieſum Chriſtum non eſſe verum Meſſiam, quia Legem, quam condidit, non tantum Iudæis, ſed & omnibus gentibus annunciari voluit; cum potius Iudæi ex illo itidem capite inferre deberent, Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Vaticiniis prædictum, quia, ſicut ſuperius commonſtravimus, Prophetæ tam crebris, tamque dilucidis Oraculis profitentur, Meſſiam vocaturum non tantum Iudæos, ſed etiam Gentiles, eumque non ſolum Hieroſolymis, totaque Iudæa, verum etiam in omnibus gentibus regnaturum, atque Idololatriam e toto Orbe deleturum, ut mirum ſit Judæos in tanta Vaticiniorum claritate, quæ ſeſe omnium ingerit oculis, adhuc cæcutire poſſe.

DISSERTATIO ULTIMA.

De Poteſtate Judiciaria, qua pollet Chriſtus Dominus.

HAnc Diſſertationem duobus abſolvam paragraphis. In primo inquiram, utrum Chriſtus judicet animas ſtatim ac ſuis ſunt exutæ corporibus, eaſque ſi ſint plene purgatæ, faciat ſine ulla dilatione æternæ gloriæ conſortes; vel pœnis æternis afficiat, ſi ſint lethali peccato contaminatæ? In altero commonſtrabo, præter Iudicium privatum, quod ſubeunt animæ confeſtim ac ſuis ſunt ſolutæ corporibus, aliud admittendum eſſe Judicium univerſale: itidemque fictitium explodam Millenariorum Regnum.

PARAGRAPHUS I.

Utrum Chriſtus judicet animas ſtatim ac ſuis ſunt exutæ corporibus, eaſque, ſi nihil illis labis ſuperſit flammis piacularibus eluendum, abſque ulla procraſtinatione æternæ gloriæ faciat conſortes, vel pœnis æternis addicat, ſi peccato lethali ſint contaminatæ.

OBſervandum primo cum *S. Thoma* 3. part. quæſt. 59. art. 1. 2. & 3. poteſtatem judicandi eſſe quidem Perſonis Sanctiſs. Trinitatis communem; congrue tamen per quamdam appropriationem adjudicari Filio. Ratio eſt, quia licet ad Iudicium rite exercendum tria potiſſimum requirantur, quæ ex æquo toti Trinitati conveniunt, ſcilicet poteſtas coercendi reos, zelus juſtitiæ, & ſapientia, quia tamen ſapientia, quæ ſpeciatim tribuitur Filio, eſt ratio, & forma Iudicii, ideo optimo jure poteſtas Judicandi aſſeritur Filio. Hinc Actuum Apoſtolorum c. 10. de Chriſto Domino dicitur: *Hic eſt, qui conſtitutus eſt a Deo Judex vivorum, & mortuorum*. Et *Joannis* cap. 5. *Pater non judicat quemquam, ſed omne Judicium dedit Filio*, ideſt, Pater non Judicat quem-

quam viſibili præſentia majeſtatis, & externo, aſpectabilique Iudicio, ſed omne Iudicium dedit Filio ſuo, qui ſolus viſibiliter hominibus apparebit in Iudicio manifeſtus forma, qua aſcendit in Cœlum. Id palam Apoſtolus *Paulus*, in medio Areopagi exiſtens, prædicavit, dicens: *Et tempora quidem hujus ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, ut omnes ibique pœnitentiam agant, eo quod ſtatuit diem, in quo judicaturus eſt Orbem in æquitate in viro, in quo ſtutuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis*. Hinc autem Judicandi poteſtatem habet Chriſtus non ſolum qua Deus eſt, ſed etiam qua homo, ſive propter meritum Paſſionis ſuæ, ſive propter Capitis dignitatem, ac plenitudinem gratiæ habitualis, quæ in ipſo eſt; ſive denique propter Divinam perſonam, cui unita eſt Anima Chriſti, ex cujus Divinitatis refluxu, ſeu redundantia ad Animam Chriſti, convenit ei penetrare arcana, & cogitiatones cordium, atque de illis Judicare; unde *Joannis* cap. 5. de Chriſto dicitur: *Poteſtatem dedit ei Judicium facere, quia Filius hominis eſt*. Et Apocal. cap. 3. *Ego vici, & ſedi in throno Patris mei*. Per thronum autem intelligitur Judiciaria poteſtas, juxta illud Pſalm. 9. *Sediſti ſuper thronum qui Judicas Juſtitiam*. Chriſtus ergo Iudicium exercebit, & ut hominum Caput eſt, & ut hominum Redemptor, & ut hominum Dominus.

Obſervandum ſecundo, quod licet ſemper in confeſſo fuerit apud omnes Chriſtianos, poteſtatem Judicandi, & ſingulis omnino hominibus præmia, vel ſupplicia decernendi Chriſto tribui debere; de tempore tamen, quo ejuſmodi præmiorum, & pœnarum retributio ab ipſo fieri debebat, non una omnium fuit ſententia. Alii quippe, ut notat *S. Thomas* 3. part. q. 59. Art. 5. ad 1. in eam iverunt ſententiam, præmiorum, vel pœnarum retributionem a Chriſto Domino fieri tantum debere in generali Iudicio, ita ut animæ Sanctorum non præmientur in Cœlo, nec animæ damnatorum puniantur in Inferno uſque ad diem univerſalis Iudicii, ſed per totum illud temporis intervallum in abditis quibuſdam receptaculis detineantur. In hac ſententia verſati ſunt olim *Irenæus*, *Juſtinus*, *Tertullianus*, *Lactantius*, *Victorinus*, & alii. Altera ſententia eorum eſt, qui docent, præmiorum, & pœnarum retributionem fieri in Iudicio privato, quod Chriſtus Dominus exercet ſtatim ac e corporibus migrarunt animæ, quæ ſi nulla purgatione egeant, confeſtim evolant in Cœlum, & æterna beatitudine donantur; ſi vero aliquo lethali peccato ſint obſtrictæ, ſempiternis flammis ſine mora addicantur. Diu multumque in Eccleſia Catholica inter Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos ea de re, ſalva tamen & inculpata fide, hinc inde diſputatum eſt, donec in Concilio Florentino plenius eliquata iſta quæſtione definitum eſt Seſſ. ult. in Decreto unionis, animas exutas corporibus, ſi nulla macula eis ſuperſit eluenda, Cœlo ſtatim recipi; animas autem eorum, qui in actuali mortali peccato, vel originali ſolo, decedunt, mox in Infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Idem ſanxit Concilium Tridentinum Seſſ. 25. ubi ſtatuit, Sanctos nunc cùm Chriſto regnare in Cœlis, & æterna potiri felicitate; quibus Conciliorum definitionibus hæc doctrina tranſiit in ratum, conſtitutumque Fidei dogma. Quapropter, proſcripto ab his Conciliis errori patrocinari haud debent quædam antiquorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum auctoritates, quia Eccleſia Catholica falſum illud dogma nullo unquam fovit aſſenſu, neque pravo ei aliquando favit ſilentio, ſed ſuos omni ætate habuit Doctores, qui illud doctiſſimis ſuis lucubrationibus expugnarunt, ut ex his, quæ dicturus ſum, liquido patebit.

DICO IGITUR: *Præmia, vel ſupplicia non differri uſque ad Judicium generale, ſed ea decerni in privato Judicio, quod exercet Chriſtus Dominus ſtatim ac animæ ſuis ſunt exutæ corporibus, ita ut animæ, quæ ab omni macula, pœnæque reatu puræ ſunt, nulla interpoſita mora beatitudine æterna potiantur; animæ vero illorum, qui in peccato mortali e vivis exceſſerunt, ad Inferos detrudantur æternum cruciandæ pœnis*.

Hanc perpetuam Eccleſiæ Catholicæ doctrinam multis momentis adſtruunt

Theo-

Theologi, quæ hic perſtringere, ac ſummatim delibare abunde ſufficiet.

Primum momentum petitur ex Scriptura Sacra, 2. ad Corinth. c. 5. v. 1. ubi hæc habet Apoſtolus: *Scientes enim, quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in Cœlis*. Quibus verbis Apoſtolus aperte innuit, nos, poſt diſſolutionem domus noſtræ hujus habitationis, hoc eſt, poſt diſſolutionem humani corporis habituros domum non manu factam, æternam in Cœlis, ideſt, beatam vitam, quæ in poſſeſſione Dei ſita eſt. Idque clarius exprimit idem Apoſtolus verſ. 6. 7. & 8. ejuſdem Epiſtolæ: *Audentes igitur ſemper ſcientes quoniam, dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum*. Optabat itaque Apoſtolus peregrinari a corpore, hoc eſt, carne exoivi, ut præſens eſſet ad Dominum, & ſicut ipſemet ait ad Philippenſes cap. 1. *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum*. At id fruſtra deſideraſſet Apoſtolus, ſi ſtatim poſt mortem non fieret Judicium particulare, vel ſi beatitudo, ſeu præmium, quod animabus plene purgatis debetur, ad univerſale uſque Jud cium procaſtinaretur. *Apoſtolus diſſolvi, & cum Chriſto eſſe, ſibi melius teſtatur.... cum Chriſti conſortium mors acquirat*, inquit *S. Hilarius* in Pſalm. 119. *Qui ergo Chriſtum in Cœlo eſſe non dubitat, nec Pauli animam in Cœlo eſſe negat*, ait *Gregorius Magnus* lib. 4. Dialog. cap. 24.

Alterum momentum ſuppeditat conſtans, ac univerſalis Eccleſiæ traditio, qua firmiter credimus, Chriſtum per Aſcenſionem ſuam aperuiſſe Regnum Cœlorum, antehac occluſum & nunc cum Chriſto regnare omnes Sanctos, qui nos apud Deum ſuis orationibus jugiter juvant. Hanc fidem in publicis Eccleſiæ precibus, & in Actis Sanctorum Martyrum conſignatam non negabit, qui antiquum Ordinem Romanum, aut Miſſale Gotthicum lib. 3. de Liturgia Gallic. editum, aut Sacramentarium Gallicanum, quod e manuſcripto Codice ante annos mille exarato Tom. 1. Muſæi Italici inſeruit doctiſſimus *Mabillonius*, necnon ſincera Martyrum Acta a *Theodorico Ruinart*, Congregationis Sancti Mauri Benedictino, edita, aliaque id genus Eccleſiaſticæ antiquitatis monumenta conſulere non gravabitur. In his quippe legimus, Martyres Chriſti de hac Fide, & a ſuis Judicibus interrogatos, & ab Ethnicis fuiſſe irriſos, plebique Chriſtianæ ſolemne fuiſſe ad Martyres feſtinare, eoſque obnixe rogare, ut, cum ad Deum in Cœlum perveniſſent, ſui apud eum memores eſſe dignarentur. Duo tantum hic Sanctorum Martyrum exempla in medium proferam, quæ rem plane conficient. Primum eſt *Sancti Ignatii Martyris*, qui in Epiſtola ad Romanos dicit, ſe per martyrium adepturum Chriſtum, de Mundo ad Deum proficiſci, ſeque miſerum eſſe donec Deum mereatur adipiſci. Alterum exemplum adducit *Euſebius* lib. 6. Hiſtor. Eccleſiaſt. capit. 15. ubi ait, *Sanctam Potamiænam*, quæ tertio ineunte ſæculo martyrium paſſa eſt, promiſiſſe Baſilidi carnifici, eam ad ſupplicium ducenti, ſe poſt ſuum obitum ſalutem ipſius a Domino impetraturam, cumque in Domino fratres eum adiiſſent, & cauſam ſubitæ illius, atque inſperatæ converſionis interrogaſſent; reſpondiiſſe ſe Potamiænam tertio poſt illius martyrium die vidiſſe ſibi noctu aſſiſtentem, coronam capiti ſuo imponentem, ac dicentem, ſe ipſius cauſa Dominum oraſſe, atque id, quod petierat, impetraſſe, nec diu poſtea ipſum ad ſuperos migraturum; totamque iſtam narrationem his verbis concludit Euſebius: *Hoc modo Beata Virgo migravit e Terris ad Cœlum*.

Tertium momentum colligitur ex teſtimoniis Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum, qui huic doctrinæ adſtipulantur. *Sanctus Baſilius* Orat. in quadraginta Martyres ſic eos affatur: *Vos non Terra contexit, ſed Cœlum excepit, apertæ ſunt vobis Paradiſi portæ*. Porro, hi, quos Cœlum

ſuſcepit, & quibus apertæ ſunt Paradiſi portæ, omni procul dubio Beatitudine potiuntur. His gemina habet *Sanctus Gregorius Nazianzenus* Orat. 20. de laudibus S. Baſilii, in qua his verbis ejus opem implorat: *Tu vero ſacrum, & divinum caput e Cœlo nos, quæſo, inſpice*. Nec minus diſerte in hanc rem loquitur *Sanctus Geegorius Nyſſenus* Orat. in S. Ephrem, in qua hac religioſa prece eum veneratur. *Tu vero divino aſſiſtens Altari, vitæque Principi, & ſacroſanctæ una cum Angelis ſacrificans Trinitati, omnium noſtrum recordare, nobiſqae peccatorum veniam impetra*. Infinitus eſſem ſi omnia Patrum Græcorum vellem hic coacervare teſtimonia: conſulat Lector, ſi per otium liceat, *Sanctum Chryſoſtomum* Homil. 3. ad Philippenſes, *Sanctum Epiphanium* Hæreſi 78. *Theodoretum* lib. 8. ad Græcos, qui eſt de Martyribus, *Damaſcenum* in Hiſtoria de Barlaam, & Joſaphat, *Theophylactum* in capit. 23. Lucæ, & *Oecumenium* in cap. 9. Epiſt. ad Hebræos. In eamdem doctrinam conſpirant Patres Latini, *Cyprianus* in calce libri de exhortatione Martyrii hæc habet: *Quanta eſt dignitas, & quanta ſecuritas exire hinc lætum, exire inter preſſuras, & anguſtias glorioſum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eoſdem ſtatim ut Deus videatur & Chriſtus, tam velociter migrandi quanta felicitas, ut terris repente ſubtraharis, ut in Regnis Cœleſtibus reponaris?* Similia ſcribit Sanctus ille Doctor ſub finem lib. de mortalitate. Sancto Cypriano ſuccinit *Sanctus Hieronymus*, qui in lib. contra Vigilantium his verbis hunc Hæreticum perſtringit: *Tu Deo leges pones? Tu Apoſtolis vincula conjicies, ut uſque ad diem Judicii teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt: Sequuntur Agnum quocumque jerit?* Legi poſſunt ea, quæ habet idem Pater in epitaphio *Nepotiani*, *Paulæ*, & *Bleſillæ*, & in Epiſtola ad *Marcellam* de obitu *Lætæ*. Conſulto hic prætermitto aliorum Patrum Latinorum teſtimonia, potiſſimum *Hilarii*, *Ambroſii*, *Auguſtini*, & *Bernardi*, quia eorum mentem, quæ ſuper hac re nonnullis ſubobſcura, & ambigua eſſe videtur, inter dilucidandas objectiones in præclaro, ut ſpero, lumine collocabo.

Ex his autem, quæ hactenus laudavi, Sanctorum Patrum tam Græcorum, quam Latinorum teſtimoniis, facili negotio quiſque intelligere poteſt, opinionem quorumdam veterum Patrum, & Auctorum Eccleſiaſticorum, qui Sanctorum animas extra Cœlum degere, & necdum ſupremæ felicitatis compotes eſſe ſenſerunt, non fuiſſe totius Eccleſiæ ſententiam, quod etiam *Joannes Dallæus*, ſuperſtitionis Calvinianæ Miniſter, volens, nolens faſſus eſt lib. 1. *de religioſi cultus objecto* capit. 22. ubi, poſtquam ad impugnandum cultum, qui in Eccleſia Catholica Sanctis defertur, adduxit *Juſtinum*, *Irenæum*, *Tertullianum*, *Origenem*, *Victorinum*, *Lactantium*, & alios, qui Sanctorum felicitatem ad extremum Judicii diem differri olim opinati ſunt; ipſa tamen rei veritate compulſus, ait: Se aſſentiri *Cardinali Perronio*, neganti communem hanc fuiſſe totius Chriſtianæ Eccleſiæ ſententiam. Hæc ſunt ipſius verba: *Ex his autem abſit, ut ego vel exiſtimem, vel contendam, communem hanc fuiſſe totius Chriſtianæ Eccleſiæ ſententiam. Perronio fuiſſe neganti, libens aſſentior. & facile, ſi hic eſſet locus, ex Clementis Epiſtola ad Corinthis, & Lugdunenſium in Actis ſuorum Martyrum, & Cypriani in libro de mortalitate, & aliorum teſtimoniis probare poſſem non omnes Orthodoxos putaſſe piorum corpore ſolutas animas extra Cœlum abſque Dei viſione uſque ad reſurrectionem detineri, ſed quoſdam, immo fortaſſe multos, veriora præeuntibus Scripturis ſequentes, credidiſſe Cœlo ſtatim recipi quotquot in Domino moriuntur*.

Ultimum momentum, ab probandum præmiorum retributionem fieri in Judicio particulari, quod Chriſtus exercet ſtatim ac animæ ſuis ſunt ſolutæ corporibus, deſumitur ex juſtitia Dei. Alienum quippe eſt a divina juſtitia, ut animæ, quæ ſunt plene purgatæ, & ab omni macula, pœnæque reatu liberæ, pœna aliqua afficiantur; porro, ſi Beatitudo ad ultimum uſque Judicii diem differretur, prædictæ animæ non modica pœna in hac dila-

dilatione torquerentur, tum quia *Spes quæ differtur, affligit animam*, ſicut dicitur Prover. cap. 3. tum quia, teſte *S. Auguſtino* Serm. 14. de verbis Apoſtoli, *non eſſe in patria, ſi amatur patria, magna pœna, ſi autem non amatur patria, pejor eſt cordis pœna: Parvum malum eſt in hominis corde qui ſocietatem non quærit Sanctorum, qui non deſiderat Regnum Cœlorum: ſi non deſiderat, pœna eſt de perverſitate: ſi autem deſiderat, pœna eſt de fraudata charitate*. Cum igitur negari non poſſit, Juſtorum animas ſuis exutas corporibus ad patriam anhelare, & coronam ſibi debitam conſequi peroptare, neceſſe eſt ut, ſi ea ad ultimum uſque Judicii diem priventur, ex ea diuturna dilatione affligantur, pœnamque ſentiant de fraudata charitate.

Ex his, quæ hactenus adduximus, momentis, ſat ſuperque retunditur impietas Calvini, qui proſcriptum ab Eccleſia errorem de dilatione Beatitudinis uſque ad extremum Judicii diem poſt liminio revocare auſus eſt lib. 4. Inſtitutionum cap. 20. ubi hæc habet: *Stultum, & temerarium eſt inquirere, quo in loco ſunt animæ Juſtorum, & an gloria fruantur, nec ne: Interea cum Scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Chriſti, & gloriam, ac coronam eo uſque differat, contenti ſimus his finibus divinitus præſcriptis, animas piorum militiæ labore perfunctas in beatam quietem concedere, ubi cum felici lætitia fruitionem promiſſæ gloriæ expectant*. Qua in re procaciſſimus ille Hæreticus vel ſuam in Scriptura & in doctrina Patrum ignorantiam, vel in occultanda veritate aperte prodidit malitiam.

DILUUNTUR OBJECTIONES.

Arguitur primo: Apocalypſis cap. 6. hæc ſcribit *S. Joannes: Vidi ſubtus Altare animas interfectorum propter verbum Dei &c.* Hoc eſt, animas Sanctorum Martyrum, qui pro Chriſto mortem oppetierunt. Ex quo Scripturæ Sacræ contextu hoc conficitur argumentum: hi, qui adhuc ſunt ſub Altari, nondum ſunt in Cœlo, ſed Martyrum animæ ſunt adhuc ſub Altari; ergo necdum ſunt in Cœlo beatifica viſione fruentes. Præterea, *Matth.* cap. 20. Pater-familias iis, qui operati fuerant in vinea ſua, denarium diurnum duntaxat perſolvit ad Veſperam. Per Patrem-familias adumbratur Deus, per denarium diurnum deſignatur Beatitudo, per Veſperam intelligitur reſurrectio, ſeu Mundi finis; ergo in die tantum Judicii, ſeu in fine mundi, Sanctis Beatitudo rependetur.

Denique, *Matt.* c. 25. Deus in extremo Judicio Electis dicturus eſt: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum, quod vobis paratum eſt a conſtitutione Mundi*. Ergo Sancti in extremo tantummodo judicio obtinebunt Regnum Dei.

Reſpondeo ad ſingula illa Scripturæ Sacræ teſtimonia. Ad primum dico: *Altaris* nomine non deſignari in Apocalypſi locum quemdam ſubterraneum, in quo animæ Juſtorum, poſtquam migrarunt e corporibus, extremum Judicii diem expectent, ut potiantur Beatitudine; ſed potius *Altaris* nomine indicari Cœlum, in quo Sancti jam fruuntur beatitudine incompleta, ſeu beatitudine animæ, quæ Deum per intuitivam Dei viſionem poſſidet, quamvis nondum Sancti donentur beatitudine completa, carent quippe corporis beatitudine, quam in reſurrectione tantum, ſeu in finem Mundi conſequentur. Hanc eſſe veram, & genuinam illius loci interpretationem, patet, quia in eodem Apocal. capite dicitur, datas eſſe illis, quos *Joannes* vidit ſub Altari, ſingulas ſtolas albas. Et cap. 7. *Ii, quia micti ſunt ſtolis albis, ſunt ante Thronum Dei, & ſerviunt ei die, ac nocte in Templo ejus*. Ex quibus verbis liquet, *Altaris* nomine indigitari Cœlum, in quo Sancti aſſiſtunt ante Thronum Dei, & fruuntur beatitudine incompleta, ſeu beatitudine animæ quæ per ſtolam albam, quam jam ſinguli receperunt, deſignatur. *Ante reſurrectionem Sancti ſingulas ſtolas accipiunt, quia ſola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem Mundi binas habituri ſunt, quia cum mentis beatitudine, etiam carnis Beati gloriam poſſidebunt*. Verba ſunt *Gregorii Magni* lib. 35. Moral. cap. 9.

Ad alterum Scripturæ teſtimonium, dico: Per *Veſperam* non deſignari finem Mundi, ſed extremam vitæ cujuſlibet periodum, ſive exceſſum ex hac vi-

vita, quo tempore fit privatum Judicium, ſeu præmiorum, ac pœnarum retributio. Dici etiam poteſt, quod ſi per *Veſperam* intelligatur finis Mundi, ſenſus eſt, quod in fine Mundi, ſeu poſt ultimum Judicii diem, Sancti fruituri ſint beatitudine completa, quæ animæ ac corporis gloriam ſimul complectitur. De eadem beatitudine completa intelligendus venit locus ille *Matth.* c. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum &c.* Sancti quippe poſt reſurrectionem æterna tum animæ, tum corporis, felicitate gaudebunt.

Arguitur ſecundo: Validum ex precibus, ac ſupplicationibus, quas Eccleſia Deo offert pro mortuis, deſumitur argumentum ad probandum nullum ſtatim poſt obitum fieri Judicium privatum, ſed præmiorum, ac pœnarum retributionem ad extremum uſque Judicii diem procraſtinari; ergo Judicium privatum immediate poſt obitum admitti non debet. Prob. ant. Primo, quia vetus Eccleſia pro omnibus omnino mortuis, etiam pro Sanctiſſimis, pro Apoſtolis, pro Martyribus, pro ipſa etiam Deipara Virg. preces, ac ſupplicationes Deo offerebat, ut videre eſt in priſcis Eccleſiarum Liturgiis, in ea ſcilicet, quæ dicitur Sancti Jacobi, in Liturgia Sancti Marci, item in Liturgia Syrorum, & in Liturgia S. Chryſoſtomi. In his, inquam, Liturgiis extant preces, quibus Deum orat Eccleſia, ut Sanctos, qui e vivis abierunt, *requieſcere faciat in regione viventium, & largiatur iis promiſſionum ſuarum bona, & præſtet requiem, & bonam memoriam.* Atqui, ſi immediate poſt obitum privatum fieret Judicium, & præmiorum in eo daretur retributio, fruſtra ejuſmodi preces Eccleſia pro mortuorum Sanctiſſimis antiquitus obtuliſſet; ergo ex his veteris Eccleſiæ precibus evincitur, nullum immediate poſt obitum fieri Judicium particulare, nullamque præmiorum pœnarumve retributionem. Præterea, Eccleſia etiamnum in Miſſis pro Defunctis Chriſtum orat, *ut liberet animas omnium Fidelium Defunctorum de manu Inferni, & de profundo lacu; liberet eas de ore Leonis, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura, &c.* Atqui, ſi confeſtim poſt obitum fieret Judicium privatum, ſupervacanea eſſet illa Eccleſiæ oratio, cum certum ſit, æterni Judicis Sententiam precibus Eccleſiæ reſcindi, & revocari minime poſſe. Credit ergo Eccleſia, nullum ſtatim poſt obitum fieri Judicium privatum, unde in Officio pro Mortuis ſtatum Defunctorum exhibet adhuc pendulum, dum in perſona cujuslibet defuncti ſic Deum deprecatur: *Libera me Domine de morte æterna in die illa tremenda ...... dum veneris judicare Sæculum per ignem.*

Reſpondeo: Duo illa momenta ex precibus Eccleſiæ petita, facile admodum dilui poſſe. Ad primum quippe dico: Illas veteris Eccleſiæ pro Sanctis orationes, non deprecationes fuiſſe, ſed gratiarum actiones. Id patet ex antiquis illis Liturgiis, in quibus Eccleſia Sanctorum mentionem facit, ut nos ſuis precibus, & interceſſionibus juvent apud Deum; aliorum vero Defunctorum meminit Eccleſia, ut ipſimet orationibus noſtris, & Sacrificiis ſubleventur, & ut Deus in regione viventium requieſcere eos faciat. Hujus veteris Eccleſiæ diſciplinæ teſtis eſt locupletiſſimus *S. Auguſtinus* Serm. 17. de Verbis Apoſtoli c. 1. ubi hæc ait: *Ideoque habet Eccleſiaſtica diſciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres recitantur ad Altare Dei: ubi non pro ipſis oratur, pro ceteris vero commemoratis defunctis oratur, injuria eſt enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.* Eamdem veteris Eccleſiæ diſciplinam pari modo ante Sanctum Auguſtinum exponit *Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus* in Catecheſi Myſtagogica quinta, eamque diſerte confirmant Liturgiæ Sancti Jacobi, & Sancti Chryſoſtomi, in quarum prima hæc verba leguntur: *Sanctiſſimæ, inviolatæ, glorioſiſſimæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, & ſemper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, ac juſtorum memoriam facimus, ut precibus, & interceſſionibus ipſorum omnes miſericordiam conſequamur.* Horum ſimilia habentur in Liturgia S. Chryſoſt. Illi igitur, quorum Eccleſia in veteribus Liturgiis mentionem facit, ut Deus requieſcere illos faciat in regione viventium, non ſunt Martyres, ac Sancti, ſicut Pſeudo-Miniſter *Dallæus* lib. 2. *de Religioſi cultus objecto* ſibi, aliiſque falſo perſuadere conatur,

tur, ſed ſunt alii defuncti, qui, e vivis cum necdum plene purgati exceſſerint, leviorum peccatorum ſordes, quas in hac vita mortali contraxerunt, flammis piacularibus Purgatorii abſtergunt, Cœleſtis gaudii, & Patriæ nondum conſortes facti.

Ad alterum momentum reſpondent quidam Theologi ejuſmodi preces fieri in Eccleſia pro animabus, quæ piacularibus Purgatorii pœnis expiantur. Nam licet fides doceat, beatam illarum animarum ſortem eſſe a Deo prædeſtinatam, nec ulli mutationi obnoxiam; fide tamen divina certum non eſt, an animæ, quæ in Purgatorio detinentur, ſe Beatas fore certo cognoſcant? quia ſicut Deus juſtos adhuc in terris degentes variis anxietatibus, crucibus internis, conſolationum ſpiritualium omnimoda ſubſtractione, & tantum non derelictione probare, ac purgare ſolet, ita, inquiunt illi Theologi, Deus permittit, ut inter illas animas, quæ ſunt in Purgatorio, aliquæ ſpem inter ac metum fluctuent, turbatæ, anxiæ, & triſtes ſint, ſuique proprii ſtatus perfectam cognitionem, necdum habentes, ſe beatas fore, & nunquam ad Inferos detrudendas certo non noſcant. Quo fit, ut Eccleſia, ſpectans ſtatum illarum animarum, quas Deus his anxietatibus, & internis pœnis in Purgatorii loco mirabiliter cruciat, earum nomine, earumque affectui ſe ſe conformans, Deum roget, ut eas liberet de manu Inferni, & de profundo lacu, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcura, & ut eas liberet de morte æterna in die tremenda ſupremi Judicii. Sic reſpondent quidam Theologi, quorum ſententia nulla licet cenſura affici debeat, eam tamen meo calculo probare haud poſſum, quippe quæ abhorret a communi opinione Theologorum, qui omnes animas, pœnis Purgatorii addictas, ſuæ ſalutis certitudinem habere docent. Hac itaque miſſa reſponſione,

Reſpondeo cum *Bellarmino* lib. 2. de Purgat. c. 5. Eccleſiam in Officio, & Sacrificiis pro defunctis orare, quaſi tunc animæ migrarent e corporibus, & in periculo eſſent ſalutis æternæ, unde ſicut in celebritatibus feſtorum Incarnationis, Natalis, Paſſionis Chriſti Domini Eccleſia mutuata oracula Prophetarum, qui Chriſtum venturum, & paſſurum cecinerunt, ita orat, ac ſi tunc Chriſtus vel incarnari, vel naſci, vel pati deberet, quia ad excitandam Fidelium pietatem hæc myſteria repreſentat ut præſentia, ita quoque in Officio, & Sacrificiis pro defunctis Eccleſia ſic pro illis orat, ac ſi in agone eſſent conſtituti, jamque propediem vinculis corporis exolvendi. Quapropter ſicut non eſt abſurdum poſt mille & ſeptingentos annos, nunc in adventu Chriſti Domini dicere: *Rorate Cœli deſuper, & nubes pluant juſtum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem*, abſurdum itidem cenſeri haud debet in Officio, & in Sacrificiis, quæ in Eccleſia offeruntur pro animabus defunctorum, dicere: *Libera eas de ore leonis, ne abſorbeat eas tartarus*: Vel *libera me Domine de morte æterna in die illa tremenda, &c.*

Arguitur tertio: Sancti Patres *Hilarius*, *Ambroſius*, *Auguſtinus*, & *Bernardus* docent, animas etiam Sanctorum, ubi primum a corporibus migrarunt, deſcendere ad inferos, ſeu recipi in abditis, & ſecretis quibuſdam receptaculis, eaſque viſione Dei, ſeu beatitudine non perfrui ante extremum Judicii diem; ergo ex Sanctis Patribus nullum ſtatim poſt obitum fit judicium particulare, ac ſubinde nulla prœmiorum, pœnarumve retributio. Prob. ant. *Sanctus Hilarius* in Pſal. 138. *Humanæ lex neceſſitatis eſt*, inquit, *ut ſepultis corporibus animæ ad Inferos deſcendant*. *Sanctus Ambroſius* lib. 2. de Cain c. 2. *Solvitur corpore anima, & poſt finem vitæ hujus adhuc tamen futuri judicii ambiguo ſuſpenditur*. Et in l. de bono mortis cap. 10. receptaculorum, in quibus animæ exutæ corporibus recipiuntur, diſertam mentionem facit, his verbis: *Scriptura Eſdræ habitacula animarum promptuaria nuncupat*. *S. Auguſtinus* in Enchirid. c. 108. non obſcure innuit, animas uſque ad reſurrectionem corporum in abditis receptaculis contineri, *tempus*, inquit, *quod inter hominis mortem, & ultimam reſurrectionem interpoſi-*

poſitum eſt, *animas abditis receptaculis continet*. Similia apud Sanctum illum Doctorem legi poſſunt l. 12. de Geneſi ad litteram c. 35. epiſt. 3. ad Fortunatum, in Lib. de ſpiritu, & littera cap. 21. & lib. 1. Retract. cap. 14. Denique, S. Bernardus Serm. 3. de omnibus Sanctis diſtinguit tres Sanctorum ſtatus animarum. *Primum videlicet in corpore*, *ſecundum ſine corpore*, *tertium in beatitudine conſummata*: *Primum in tabernaculis*, *ſecundum in atriis*, *tertium in Domo Dei*. Et infra ſubdit: *In illam beatiſſimam Dei Domum animæ*, *nec ſine nobis intrabunt*, *nec ſine corporibus ſuis*, *id eſt*, *nec Sancti ſine plebe*, *nec ſpiritus ſine carne*. Et Ser. 4. *Altare*, ſub quo Sanctus Joannes vidit animas interfectorum, ſeu Sanctorum Martyrum, exponit Sanctus Bernardus de Humanitate Chriſti, quam nunc intuentur Beatorum animæ, Dei eſſentiam duntaxat poſt reſurrectionem viſuræ, quia tum temporis, ut ait Melliſluus ille Doctor, ſuper Altare exaltabuntur. Ex illis igitur Sanctorum Patrum teſtimoniis conſtat, æternam beatitudinem, Deique conſpectum Sanctis ſtatim a morte non indulgeri, ſed ad extremum uſque Judicium differri.

Reſpondeo exponendo mentem Sanctorum Patrum. Et primo dico: S. Hilarium, dum in Pſ. 138. dicit, Legem eſſe humanæ neceſſitatis, ut animæ, ſepultis corporibus, ad Inferos deſcendant, intelligi debere pro eo toto tempore, quo Cœlum ante adventum Chriſti erat clauſum, at poſtquam Chriſtus aditum per paſſionem ſuam ad Cœlum reſeravit, Sanctos confeſtim poſt obitum Regni Chriſti fieri conſortes, & impios abſque ulla dilatione ſempiternis pœnis affici, diſerte docet *S. Hilarius* in Pſ. 2. ubi hæc habet: *Excipit nos ſtatim ultor Infernus*, *&* *deſcendentes de corpore*, *ſi ita vixerimus*, *confeſtim de via recta perimus*. *Teſtes nobis Evangelicus dives*, *&* *pauper*, *quorum unum Angeli in ſedibus Beatorum*, *&* *in Abrahæ ſinu locaverunt*, *alium ſtatim pœnæ Regio ſuſcepit*. *Adeo autem ſtatim pœna mortuum excepit*, *ut etiam fratres ejus adhuc in ſupernis manerent*: *Nihil illic dilationis*, *aut moræ eſt*. Videri poſſunt alia in hanc rem S. Hilarii teſtimonia in Præfatione, quam doctiſſimi Patres Benedictini Congreg. Sancti Mauri recenti operum hujus S. Patris editioni præfixerunt, ut illum Eccleſiæ Doctorem ab hoc errore vindicarent.

Ad teſtimonium *S. Ambroſii* petitum ex c. 2. l. 2. *de Cain*, *&* *Abel* dico: Eum vel loqui de animabus mox e corporibus migraturis, quæ adhuc futuri judicii ambiguo ſunt ſuſpenſæ, vel innuere duntaxat velle, animas etiam beatas neſcire, quandonam futurum ſit univerſale Judicium. Quid autem intelligat S. Ambroſius per animarum receptacula, quorum in lib. de bono mortis c. 10. mentionem facit, quamvis definire haud facile ſit, crediderim tamen, illum nihil aliud deſignare voluiſſe quam Limbum, in quo animæ Juſtorum veteris Teſtamenti uſque ad Chriſti adventum fuerunt incluſæ; de illis quippe Juſtis veteris Legis ſermonem eo loci texere duntaxat videtur S. Doctor. Ceterum, omnibus Juſtis poſt Chriſti aſcenſionem confeſtim a morte patere Cœlum, Deumque ipſis ſine mora ſui copiam facere, omni remota obſcuritate affirmat *S. Ambroſius* l. 10. in Lucam: *Unde*, inquit, *te evocem Petre*, *ut doceas me*, *quid flens cogitaveris*? *Unde te*, *inquam*, *evocem*? *De Cœlo*, *ubi jam choro inſertus es Angelorum*? Similia habet Ep. 22. alias 54. de SS. Gervaſio, & Protaſio, *quorum*, inquit, *animæ in Cœlo*, *Corpus in terra*. Et Ep. 15. alias 59. ad Sacerdotes, & omnem Clerum, & plebem Theſſalonicenſium directa, hæc de Acholio, Epiſcopo, ſcribit: *Acholius ſuperiorum incola*, *poſſeſſor Civitatis æternæ*, *illius Hieruſalem*, *quæ in Cœlo eſt*, *videt illic Urbis ejus menſuram immenſam*, *purum aurum*, *lapidem pretioſum*, *lumen ſine Sole perpetuum*, *&* *hæc omnia jamdudum ſibi comperta*, *ſed nunc facie ad faciem*. Ex quibus verbis conſtat, *S. Ambroſium* aut prædicta receptacula poſt Chriſti Domini Aſcenſionem nunquam admiſiſſe, aut ſi hac in re ſuo tempore adhuc ambigua interdum vacillare viſus eſt, ſuam tandem dubitationem, re maturius diſcuſſa, depoſuiſſe.

Quod

Quod ſpectat *S. Auguſtinum*, dico: Aquilinum illum Doctorem dubium quidem aliquando hæſiſſe de loco, ubi Sanctorum animæ ante Judicii diem excipiuntur, an videlicet ille ſit ſinus Abrahæ? & quis ſit ille ſinus? an in Paradiſo? & ubinam ſitus ſit ille Paradiſus? an in tertio Cœlo? eum tamen nunquam dubitaſſe quin animæ Sanctorum ante Judicii diem claro Dei conſpectu, & æterna felicitate donentur. In hoc autem dubio de loco, in quo nunc requieſcunt Sanctorum animæ, non perſeveravit *Auguſtinus*, ſed illud tandem abjecit, nam lib. 2. Quæſt. Evangelicarum cap. 38. *Sinum Abrahæ requiem eſſe*, ait, *Beatorum pauperum, quorum eſt Regnum Cœlorum, in quo poſt hanc vitam recipiuntur: eumdemque eſſe ſecretum Patris, quo poſt paſſionem ſuam reſurgens* (Chriſtus) *aſſumptus eſt .... ubi etiam ante reſurrectionem juſtorum animæ vivunt cum Deo*. Et lib. 20. de Civ. Dei c. 15. ait, juſtorum animas *prorſus Inferos neſcire*, *ubi antiqui Sancti detinebantur, donec eos inde Sanguis Chriſti & ad ea loca deſcenſus erueret*. Ex quibus verbis perſpicuum eſt, Sanctum Auguſtinum in priori ſuo dubio de ſanctarum animarum poſt mortem receptaculis non perſeveraſſe.

Poteſt etiam dici cum doctiſſimis Theologis, Sanctum Auguſtinum ſenſiſſe Sanctorum animas videre quidem nunc Deum facie ad faciem, ſed non ita perfecte, & intenſe, quomodo videbunt poſt reſurrectionem; eo quod, ut docet idem Pater lib. 12. de Geneſi ad litteram c. 35. naturalis appetitus, quo feruntur erga corpus, ut ei rurſum uniantur, remoretur eas quominus tota intenſione ferantur in Deum. Hæc autem quæſtio, an videlicet animæ Beatorum ita perfecte, ac intenſe Deum nunc videant, ac poſt reſurrectionem corporum? necdum fuit ab Eccleſia definita, quamvis probabilior ſit ſententia Theologorum, qui poſt *S. Thomam* 1. 2. q. 4. a. 5. docent, quod, reſumpto corpore, beatitudo eſſentialis animæ, quæ ſita eſt in clara & intuitiva Dei viſione, creſcet non intenſive, ſed extenſive duntaxat.

Denique, ad loca *S. Bernardi* in objectione adducta dico: Mellifluum illum Doctorem S. Auguſtini ſententiam ea in re fuiſſe ſecutum, ac negaſſe tantum animas Sanctorum nunc tam perfecte, & intenſe videre Deum, quam viſuræ ſint ſuis ſemel receptis corporibus. In hanc ſententiam iviſſe *S. Bernardum* probant iſta verba Ser. 3. de omnibus Sanctis, quibus ſic carnem alloquitur: *animæ ſanctæ te deſiderant, ipſarum ſine te compleri lætitia, perfici gloria, conſummari beatitudo non poteſt. Adeo ſiquidem viget in iis hoc deſiderium naturale, ut necdum tota earum affectio libere pergat in Deum, ſed contrahatur quodam modo, & rugam faciat, dum inclinatur deſiderio tui*. Idem repetit Sanctus Doctor Serm. 87. de diverſis. Verum, quamvis huic ſententiæ faverit *Sanctus Bernardus*, attamen variis in locis luculenter docet, juſtorum animas, ſtatim poſt hanc vitam, æternam adipiſci felicitatem; Serm. quippe tertio de omnibus Sanctis: *Acceperunt*, inquit, *jam ſingulas ſtolas, ſed non veſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos: Stola enim prima ipſa eſt, quam diximus, felicitas requies animarum, ſecunda vero, immortalitas & gloria corporum*. Et in lib. de diligendo Deo circa finem dicit: *Martyres immerſos eſſe immenſo Pelago æterni luminis, & luminoſæ æternitatis*. Et in Epiſt. ad Fratres de Hibernia, ait, *animam Malachiæ non jam in fide ambulare, ſed in ſpecie regnare*. Et Ser. de eodem dicit: *Eum pari gloria & felicitate regnare cum Angelis*. Nec minus aperte ſuam ſententiam promit Epiſt. 98. in qua ſic loquitur: *Noſtri autem Martyres cupiunt diſſolvi, & eſſe cum Chriſto; certi ubicunque eſt corpus, illo ſine mora congregatum iri aquilas. Mox, inquam, ibi exultant juſti in conſpectu Dei, & delectantur in lætitia, ibi, ibi, benigniſſime Jeſu, ibi ſtatim, ac de hoc ſæculo nequam ſanctus quiſque eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo*. Idem ferme regerit Sanctus Doctor Serm. 4. & 5. de omnibus Sanctis, & Epiſt. 266. de obitu *Humberti*, & alibi paſſim; quo fit, ut *S. Bernardus* nullo pacto iis accenſeri poſſit, qui animabus juſtorum ante generalem corporum reſurrectionem, & extremum Judicium æternam felicitatem ademerunt.

Ad

Advertat Lector in fine hujus paragraphi *Joannem XXII.* Pontificem Maximum, ſaviſſe plus æquo, tanquam Doctorem privatum, ſententiæ beatitudinem Sanctorum ad extremum uſque judicii diem procraſtinanti, nunquam tamen hanc ſententiam ex Cathedra, ut ajunt, definiiſſe, ſed potius ſub finem vitæ ſuæ palinodiam decantaſſe, & ea, quæ antea de animarum felicitate minus concocta dixerat, retractaſſe. Id liquet ex tribus potiſſimum momentis, quæ *Odoricus Raynaldus* inſeruit in Annalibus Eccleſiaſticis ad an. Chriſti 1333. 1334. 1336. Imprimis, Joannes XXII. dum viveret, ſæpe ſæpius profeſſus eſt, ſe nihil ſuper hac quæſtione ſtatuiſſe, cumque bene multi, ob prædictam opinionem, ei invidiam conflarent, ejuſque famam lacerarent, prædictus Pontifex, ut calumniam a ſe propulſaret, pluribus litteris apud Philippum, Galliarum Regem, & apud Reginam queſtus eſt, rem ſibi a malevolis affictam, nihilque a ſe fuiſſe definitum, ſed dicta Patrum, veritatis tantummodo indagandæ ſtudio, ſe collegiſſe, quæ ab Archiepiſcopo Rothomagenſi Gallicis verbis reddi ac Regi exponi juſſit. Philippum vero rogavit, ne quæſtionem utramque in partem ventilari prohiberet, quo ex ea diſceptatione magis ac magis emicaret rei veritas. Deinde, Joannes XXII. ineunte anno 1334. die 3. Januarii in publico Cardinalium Conſiſtorio conteſtatus eſt, ſe in iis, quæ agitata, adductaque in hujuſmodi controverſia hactenus fuerant, nunquam habuiſſe animum decidendi, vel credendi quidquam divinis oraculis adverſum. Hanc publicam Joannis XXII. in ſacro Senatu profeſſionem refert *Odoricus Raynaldus* ad an. Chriſti 1334. illiuſque meminere *Okamus*, & *Bona gratia*, Minoritæ, Joannis XXII. acerrimi inſectatores. Denique, Joannes XXII. lethali morbo implicitus coram Cardinalibus exerte declaravit, ſentire ſe animas ab omni labe puras in cœlo verſari & claro divinitatis intuitu perfrui, ac ſi quæ olim contra eam ſententiam protuliſſet, non ferendo ſententiam, ſed alia Scripta repetendo, propoſuiſſe. Qua de re, tertio nonas Decembris Pontificatus ſui ann. 19. Diploma ejus juſſu fuit exaratum, quod cum, ob ſecutam illius mortem, Pontificia bulla munitum non eſſet, Benedictus XII. ejus ſucceſſor anno ſequenti una cum aliis publicis tabulis promulgavit, ut illis, qui Joannis XXII. famam arrodebant, & ſua in eum venena fundebant, perpetuum imponeret ſilentium, quæ omnia legi poſſunt apud *Odoricum Raynaldum*, ex quibus facile refelluntur duo, putidiſſima impoſtoris Calvini mendacia. Ille quippe effrons hæreticus ſcribere non erubuit Joannem XXII. ſenſiſſe animas eſſe mortales uſque ad extremum judicii diem, illumque ideo in hæreticorum Catalogo reponendum. Quo nihil profecto impudentius fingi poteſt, nihil magis a Joannis XXII. ſententia alienum. Secundo auſus eſt idem hæreticus aſſerere, nullum Cardinalium ſententiæ Joannis XXII. reſtitiſſe. Quod fœtidiſſimum itidem mendacium eſt. Extant ſiquidem, teſte ſæpe laudato *Odorico Raynaldo*, inſignia in Bibliotheca Vaticana, *Jacobi* tituli S. Priſcæ Cardinalis, Epiſcoporum, Doctorumque edita tunc in adverſam partem erudita Commentaria. Theologi etiam Sacræ Fac. Pariſienſis, multique e familia Dominicana ſententiæ Jo. XXII. palam reſtiterunt. *Durandus* quoque, Epiſcopus Meldenſis, id temporis inſignis Theologus, edidit Opuſculum de concedenda animabus juſtorum ſtatim poſt obitum beatitudine æterna. Sed mira eſt impudentia Calvini, qui dum ſententiam Joannis XXII. de dilatione beatitudinis uſque ad extremum Judicii diem, hæreticam eſſe pronunciat, (quamvis ea ætate prædicta quæſtio necdum ab Eccleſia definita, & eliquata eſſet) ipſe tamen, ſicut ſupra obſervavimus, errorem de dilatione beatitudinis uſque ad extremum judicii diem, nunc ab Eccleſia proſcriptum, jamque antiquatum, denuo crambis inſtar recoctæ obtrudere, & mordicus propugnare præſumit, more hæreticorum, qui nunquam ſibi conſtant, & calidum, ac frigidum ſimul ex eodem ore perflant. Sed de Joannis XXII. Pontificis Maximi, Orthodoxia, plura legeſis in Hiſtoria Eccleſiaſtica, quam nuper Romæ edidimus, ſeu in Colloquio ſexto Tomo 5. a pag. 485. uſque ad pag. 494.

PA-

PARAGRAPHUS II.

Utrum præter Judicium privatum, quod ſit ſtatim poſt mortem, admitti debeat Judicium univerſale, & utrum Sancti poſt carnis reſurrectionem mille annis cum Chriſto regnaturi ſint in terris ante Judicium generale?

OBſervandum primo: Ad pleniorem hujuſce quæſtionis elucidationem, nonnullos olim fuiſſe, qui, ut monet *Origenes* Tom. 1. editionis Huetianæ pagin. 42. propter illa verba, quæ habentur in Pſalmo primo, *ideo non reſurgent impii in Judicio*, adducti fuerunt, ut impiorum judicium negarent: *hujus loci*, inquit Origenes, *auctoritate freti ſimpliciores quidam ex fidelibus, negant malos reſurrectionis compotes futuros, aut Dei judicio dignandos*. In eundem errorem impegit *Lactantius* libro 7. Divin. Inſtit. c. 20. ubi de extremo judicio hæc ſcribit: *Nec tamen univerſi tum a Deo judicabuntur, ſed ii tantum qui ſunt in Dei religione verſati. Nam qui Deum non agnoverunt, quoniam ſententia de his in abſolutionem ferri non poteſt, jam judicati damnatique ſunt ſacris literis conteſtantibus, non reſurrecturos impios in Judicium*. Verum, hic error palam adverſatur Scripturæ Sacræ, quæ multis in locis diſertiſſime docet, omnes omnino homines a Chriſto Domino judicatum iri, Pſ. 95. *Judicabit orbem terræ in æquitate*. Joelis cap. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Joſaphat, & diſceptabo ibi cum eis*. Et Matt. c. 25. *Et congregabuntur ante eum omnes gentes*. Hæc eſt doctrina Eccleſiæ Catholicæ, perpetua SS. Patrum traditione corroborata.

Obſervandum ſecundo: Difficultatem eſſe inter Theologos, an parvuli, qui ex hac vita ante ſuſceptum Baptiſma rapiuntur, comparituri ſint in Judicio generali, Judicis ſententiam ſubituri? *Ambroſius Catharinus* in Opuſc. *de ſtatu parvulorum abſque Baptiſmo decedentium*, negat infantes ſine Baptiſmo decedentes debere ſiſti in Judicio generali. Alii vero Theologi non negant, parvulos abſque Baptiſmo decedentes in Judicio generali comparituros, pertendunt tamen, ejuſmodi infantes non futuros de numero judicandorum. Card. *Noriſius* in Vindiciis Auguſtinianis, multique Theologi, quos ibidem citat, docent infantes, ſine Baptiſmo ex hac vita migrantes, in Judicio generali, una cum reprobis ad ſiniſtram collocatos, in ignem æternum Sententia Judicis ituros, & pœnam ſenſus, mitiſſimam tamen, pro culpa originali paſſuros. Thomiſtæ denique cum *S. Thoma* aſſerunt, puerulos, ex hac vita abſque Baptiſmo ſublatos, ad ſiniſtram ſimul cum reprobis in Judicio generali eſſe conſtituendos, & abſolutæ, æternæque damnationi propter labem originalem Sententia Judicis deputandos, citra tamen ullam pœnam ſenſus. Hanc poſtremam opinionem ceteris probabiliorem eſſe paucis in hoc Paragrapho commonſtrabo.

Obſervandum ultimo: Errorem de millenario Chriſti in terris Regno fuiſſe propagatum a *Cerintho*, Hæreſiarcha, Apoſtolorum temporibus coævo, qui, ut referunt *Euſebius* lib. 3. Hiſt. Eccleſ. c. 22. *Auguſtinus* lib. de Hæreſibus, & *Theodoretus* lib. 2. hæret. Fab. cap. 3. docuit, Chriſtum mille annis ante Judicium generale in terras denuo venturum, & omnes juſtos tum temporis reſurrecturos in carne, Chriſtumque una cum illis regnaturum in terris per mille annos Regno quodam temporali, quod ſumma rerum omnium affluet opulentia, luxu, eduliis, ac cibis delicatiſſimis, carnalibus deliciis, rerumque venerearum impuriſſimis voluptatibus. Inſtaurandam inſuper id temporis Urbem Hieruſalem, reædificandum Templum, reſtituendam Legem Moyſis, & omnia illius ſacrificia, ritus, cæremonias, aliaque id genus innovanda dictitabat. Hujus falſi dogmatis de millenario Chriſti in terris Regno ante Judicium generale aſſertores, communi vocabulo a Græcis dicti ſunt *Chiliaſtæ*, quos latine nos ſolemus nuncupare *Millenarios*, quod nomen impræſentiarum frequentius uſu invaluit. His obſervatis.

DICO PRIMO: *Præter judicium privatum, quod ſtatim poſt mortem exercet Chriſtus Dominus, admittendum eſſe Judi-*

cium

cium univerſale, *in quo omnes omnino homines ſive boni*, *ſive mali*, *fideles & infideles*, *Chriſti ſupremi Judicis*, *irrevocabilem ſententiam ſubire debent*.

Hoc Catholicæ Fidei dogma profitentur omnes Chriſtiani in Symbolis Apoſtolico, Nicæno, Conſtantinopolitano, necnon in eo, quod vulgo adſcribitur Sancto Athanaſio, tamque evidenter ex bene multis Scripturæ teſtimoniis adſtruitur, ut, teſte *Sancto Auguſtino* lib. 10. de Civit. Dei cap. 3. nullus noviſſimum Judicium inficias ire poſſit, niſi qui Sacris litteris incredula animoſitate ſeu cæcitate, non credit. Habentur autem præſertim hæc Scripturæ Sacræ teſtimonia *Iſaiæ* c. 3. *Joelis* c. 3. *Danielis* c. 12. *Matth.* c. 21. & ſeq. *Lucæ* c. 20. *Joannis* cap. 5. Epiſt. 1. ad Cor. c. 4. & 5. Epiſt. 2. S. Petri cap. 5. &c. Cum igitur hoc Fidei dogma ſit extra omnem dubitationis aleam poſitum, ſat erit breviter hic expendere rationes, quibus Theologi probant, præter Judicium privatum, neceſſarium eſſe Judicium univerſale.

Ordior a ratione *Sancti Thomæ*, qui 3. part. quæſt. 59. art. 5. ſic diſcurrit: Judicium de homine exerceri debet, quando omnino completa, ſeu totaliter terminata eſt vita ipſius, atqui, licet per mortem terminetur ex parte vita hominis, necdum tamen omnino eſt terminata, quia homo etiam poſt mortem vivit adhuc quantum ad memoriam, familiam, opera, & fortunam. Manet ſuperſtes in hominum exiſtimatione, & fama. Vivit in filiis, qui ejus vitam bonam, vel malam æmulantur. Vivit in diſcipulis, qui ejus doctrinæ veræ, vel falſæ ſunt propugnatores, aut propagatores. Vivit denique in hæredibus, qui proſpera, aut adverſa utuntur fortuna; quibus omnibus hominis, etſi jam mortui, præmia, aut pœnas augeri neceſſe eſt, & quia hæc utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens, non prius finem habitura ſit, quam extremus veniat Mundi dies, ideo oportet eſſe finale Judicium in noviſſimo die, in quo perfecte, id quod ad unumquemque hominem ſpectat, quocumque modo manifeſte judicetur.

Secundo: Neceſſarium eſt Judicium generale, ut divinæ providentiæ ratio omnibus conſtet. Nam, ut docet Catechiſmus Concilii Tridentini, quoniam in adverſis, & ſecundis hominum rebus, quæ promiſcue bonis æque ac malis uſu venire ſolent, probandum erat nihil non infinita Dei ſapientia, & juſtitia geri, ac gubernari, par fuit non ſolum bonis præmia, improbis ſupplicia in futuro Sæculo conſtitui, verum etiam publico, ac generali Judicio decerni, quo omnibus notiora, & illuſtriora fierent, Deoque laus ab omnibus tribueretur pro injuſta illa querela, qua Sancti etiam viri, dum viverent, deplorare interdum ſolebant, dum improbos, valentes opibus, & honoribus florentes, conſpiciebant.

Tertio: in hac mortali vita cum ſæpe ſæpius piorum fama lædatur, impii vero innocentiæ laude commendentur, vel ementita, fucataque pietate auram popularem, & ſanctitatis gloriam aucupentur, divinæ juſtitiæ ratio expoſtulat, ut pii debitam laudem, & injuria apud homines ereptam exiſtimationem, in publico univerſorum hominum conventu, & judicio recuperent; impii autem, detecta omni hypocriſi, qua hominibus fucum fecerunt, ignominiam, ac perpetuam infamiam conſequantur. Hinc viri pii hac viva ſpe in terris animati, quotieſcumque ſecum animis reputant, Chriſtum æquiſſimum Judicem, & parentem indulgentiſſimum, in extremo illo Judicio, inſpectante toto Orbe, ipſis pro infamia immarceſcibilem gloriam, pro laboribus requiem, pro morte vitam, pro tenebris claritatem, pro terrenis bonis Cæleſtia largiturum; toties excitantur ad opera juſtitiæ, & ad perferendas hujuſce vitæ miſerias, perſecutiones, & acerbitates, quæ cum æternis illis delitiis conferri, & coæquari nullo modo poſſunt.

Quarto: Neceſſarium eſt Judicium generale, ut totus homo judicetur, & præmium, vel pœnam prout geſſit in corpore percipiat. Ac enim, nunc in Judicio privato pars duntaxat hominis, ſeu anima, præmio, vel pœna donatur, at in Judicio generali corporibus, & animabus debita æternæ gloriæ præmia, vel ſupplicia impertientur, ſicque quilibet

bet Sanctus idem Corpus, quod habuit in terris miniſtrum bonorum operum, & afflictionum ſocium, habebit & præmiorum gaudiique conſors. Impii vero homines plene jam pœnas in anima ſimul & corpore æternum luituri ſunt.

Denique, ad triumphum Chriſti neceſſarium eſt Judicium generale. Pertinet ſiquidem ad gloriam Chriſti, ut qui in primo ſuo adventu tanquam reus judicatus eſt, probro, & ignominia affectus; in altero adventu, ſive in die Judicii, appareat glorioſus, & cum majeſtate magna, eique pro Tribunali ſedenti univerſæ gentes faſces ſubmittant, & divinos impendant honores: *Veniet Chriſtus cum poteſtate magna judicaturus, quia cum magna humilitate judicatus. Ipſe videbitur terribilis, qui viſus eſt contemptibilis. Demonſtrabit potentiam, qui demonſtravit patientiam. In Cruce patientia erat, in Judicio potentia erit.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Enarrat. in Pſ. 85. Veniet itaque Chriſtus non jam in habitu ſervi, ſed in majeſtate Patris, quemadmodum ipſe evidenter loquitur apud Matthæum: *Cum venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.*

Ex his momentis probatum manet, præter Judicium privatum admittendum eſſe Judicium univerſale. Cui doctrinæ non adverſatur Propheta *Nahum*, dum cap. 1. dicit, quod *Deus non bis judicat in idipſum*: vult etenim Propheta, Deum non bis judicare in idipſum ſecundum eandem rationem, ideſt, Deum pro eodem delicto non geminare pœnas, id quippe ab æquitate eſſet alienum; ſed non negat Propheta, Deum bis judicare in idipſum ſecundum diverſas rationes, & cauſas, ut videlicet ille, qui occulte, tanquam ſingularis perſona, fuit judicatus, iterum publice judicetur, & præmium, aut ſupplicium, quod jam in judicio privato ſuſcepit ſecundum animam, itidem in Judicio generali ſuſcipiat in corpore, quod fuit in terris, una cum anima, laboris, & voluptatis particeps, ſicque *laus ſit unicuique a Deo*, ut ait Apoſtolus 1. ad Corinth. cap. 4.

DICO SECUNDO: *Parvulos ex hac vita abſque Baptiſmo migrantes ad ſiniſtram in Judicio generali eſſe collocandos, & perpetuæ damnationi, citra tamen pœnam ſenſus, ſententia Judicis addicendos.*

Hæc aſſertio probatur ex Scriptura Sacra, Apocalypſeos cap. 20. ubi S. Joannes hæc habet: *Et vidi mortuos magnos, & puſillos, ſtantes in conſpectu Throni, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & judicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera eorum.* Per *puſillos* autem, quorum hic mentionem facit S. Joannes, intelligendos eſſe parvulos, qui ante Bptiſmum ex hac vita tolluntur, Sententia eſt *S. Th.* qui Opuſculo 2. cap. 243. ſic loquitur: *Omnes boni, & mali a primo homine uſque ad ultimum Judicio Chriſti ſubdentur, quia, ut dicitur 2. ad Cor. cap. 5.* Omnes nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, *a qua generalitate non excluduntur etiam parvuli, qui vel ſine Baptiſmo, vel cum Baptiſmo exceſſerunt.* Et in cap. 5. Epiſt. 2. ad Cor. exponens Sanctus Doctor hæc verba Apoſtoli: *Omnes nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti*, clariſſime mentem ſuam prodit dicens: Omnes nos, *ideſt, omnes homines bonos, & malos, magnos & parvos*, idque poſtquam probavit ex cap. 14. Epiſt. ad Rom. & cap. 20. Apocalypſis, præcipuam ibidem proponit, diluitque difficultatem his verbis: *Sed de pueris non videtur, quia dicitur*: Ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, *at pueri nihil geſſerunt in corpore, &c.* cui objectioni ſic reſpondet S. Præceptor: *Sed hoc ſolvit gloſſa, quia parvuli non judicabuntur pro his, quæ ipſi geſſerunt per ſe, ſed de his, quæ geſſerunt per alios, dum per eos crediderunt, vel non crediderunt, baptizati, vel non baptizati fuerunt, vel damnabuntur pro peccato primi hominis.* Hanc doctrinam hauſit Angelicus Doctor ex S. Auguſt. qui in Epiſt. 217. alias 107. ad Vitalem, eandem verſando difficultatem, hæc ait: *Scimus etiam parvulos ſecundum ea, quæ per corpus geſſerunt recepturos, vel bonum vel malum. Geſſerunt autem non per ſeipſos, ſed per eos, quibus pro illis, reſpondentibus, & renuntiare Diabolo dicuntur, & credere in Deum; unde & in numero Fidelium computantur, pertinentes ad ſententiam Domini dicentis: qui crediderit, & baptizatus* fue-

fuerit, *ſalvus erit. Propter quod & illis*, *qui hoc Sacramentum non accipiunt*, *contingit quod ſequitur : qui autem non crediderit*, *condemnabitur*. *Unde ipſi*, *ſicut dixi*, *ſi in illa parva ætate moriuntur*, *utique ſecundum ea*, *quæ per corpus geſſerunt*, *ideſt*, *tempore*, *quo in corpore fuerunt*, *quando per corda*, *& ora geſtantium crediderunt*, *vel non crediderunt*, *quando baptizati*, *vel non baptizati ſunt .... ſecundum hæc ergo*, *quæ per corpus geſſerunt*, *non ſecundum ea*, *quæ ſi hic diutius viverent*, *geſturi fuerant*, *judicantur*.

Ex qua *Sanctorum Auguſtini*, & *Thomæ* doctrina ſequitur primo, pueros ſine Baptiſmo decedentes in Judicio generali una cum aliis reprobis ad ſiniſtram collocatos de numero judicandorum futuros. Secundo, erraſſe Pelagianos, qui, præter Regnum Cœlorum, & damnationem æternam, comminiſcebantur aliquem locum, ubi pueri ſacro lavacro non abluti pedem figant, ubi vivant, & beatitudine donentur. Quem medium locum, ut plane fictitium, optimo jure irridet, & explodit pluribus in locis *S. Auguſtinus*, potiſſimum Ser. 14. de verbis Apoſtolis, lib. 1. de peccatorum meritis cap. 23. lib. 2. de pecc. orig. cap. 21. Epiſt. 186. alias 106. ad Paulinum, lib. 5. contra Julianum cap. 8. in Enchirid. capit. 93. & lib. 1. de orig. anim. cap. 9. Denique ex hac SS. *Auguſtini*, & *Thomæ* doctrina ſequitur, inane, & perridiculum eſſe commentum *Ambroſii Catharini*, & *Ludovici Molinæ*, qui docent, infantes ſine Baptiſmo morientes futuros poſt Judicium beatos naturali beatitudine, & in terris, vel in alio quodam loco, perpetuo, feliciterque victuros. Quod ſane inſulſum paradoxum alienum eſt a doctrina omnium SS. Patrum, & Summorum Pontificum, præſertim Gregorii Magni, Gelaſii, & Innocentii I. qui pueros abſque Baptiſmo decedentes abſolute eſſe damnatos, & non ſola Cæleſti, ſed etiam naturali felicitate æternum cariturós pronunciant. Unde, ut verbis utar doctiſſimi *Card. Laurentii Brancati a Laurea* in eruditiſſimo volumine de Noviſſimis Diſp. 27. art. 7. num. 159. *Quidquid dicunt noſtri moderni*, *huc uſque cenſeo inane*, *novum*, *& ridiculum*, *nempe de ſtatione*, *habitaculo*, *& deambulatione ſuper terram*; *unde id habent? quis eis revelavit?* Addam judicium acerrimi Religionis Catholicæ vindicis *Cardinalis Bellarmini*, qui Tom. 1. lib. *6*. cap. 3. modernos illos Theologos hac cenſura perſtringit : *Illi humanum aliquid patiuntur*, *& excedunt*, *qui parvulos in ſuperiore parte terræ*, *quaſi in terreſtri Paradiſo collocant*, *eoſque beatos ac felices dicunt*.

DICES PRIMO : Si pueri abſque Baptiſmo decedentes ad ſiniſtram in Judicio generali, una cum aliis reprobis eſſent collocandi, non minus ad ipſos, quam ad alios reprobos dirigeretur terribilis illa, quam proferet Chriſtus, Sententia : *Ite maledicti in ignem æternum*, atqui durum, & iniquum prorſus videtur, quod pueri ſine Baptiſmo morientes, & ſola inquinati originali labe, tormenta, ignes, cruciatus, ac ſupplicia æternum, ac interminabiliter patiantur; nam pœna ſenſus debita eſt peccato duntaxat perſonali, & propria voluntate commiſſo, juxta illud Scripturæ Sacræ : *Quantum fuit in delitiis*, *tantum date illi tormentorum*; peccati autem perſonalis, & propria voluntate commiſſi expertes omnino ſunt pueruli decedentes abſque Baptiſmo, unde Thomiſtæ poſt *Sanctum Thomam* omnem pœnam tam externam, quam internam, ſeu triſtitiam, & afflictionem arcent ab illis parvulis; non eſt igitur veroſimile parvulos illos abſque Baptiſmo decedentes ad ſiniſtram in Juducio univerſali eſſe collocandos.

Reſpondeo : Ad pueros ſine Baptiſmo decedentes, & ad ſiniſtram in Judicio generali collocandos pertinere quoque hanc ſupremi Judicis Sententiam : *Ite maledicti in ignem æternum*, inde tamen non ſequi, illos paſſuros pœnam ſenſus. Enimvero, quamvis *Card. Noriſius*, & multi perdocti Theologi, quos in Vindiciis Auguſtinianis laudat Purpuratus ille Auctor, probabiliter exiſtiment, per *ignem*, in quem Sententia Judicis ituri ſunt infantes, abſque Baptiſmate morientes, intelligendum eſſe verum, & realem ignem, cujus ſempiternis ardoribus,

Digitized by Google

bus, una cum Diabolo, & reprobis torquebuntur prædicti illi infantes, ita ut tamen ſenſibilis pœna, cui ob culpam originalem erunt obnoxii, leviſſima, ac mitiſſima futura ſit; quamvis, inquam, id probabiliter ſentiant graviſſimi quidam Theologi, probabilius tamen Thomiſtæ cum Sancto Thoma docent, per *ignem*, qui deſtinatus eſt hujuſmodi infantibus, nec pœnam ſenſibilem, nec verum, & realem ignem deſignari, ſed ſolum ignem metaphorice ſumptum, qui nihil aliud eſt, quam abſoluta, & perpetua damnatio, ſeu pœna damni, quam patientur illi parvuli privati tam Cœleſti, & ſupernaturali felicitate, quæ ſita eſt in clara viſione Dei, quam beatitudine naturali. Nec inſolens eſt ille in Scriptura Sacra loquendi modus, ſed potius in ea ſæpius per *ignem* ſignificatur quæcunque pœna, ſive afflictio, & tribulatio, ſicut Pſal. 65. *Igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum*, hoc eſt, igne tribulationis nos examinaſti. Et ibidem: *Tranſivimus per ignem, & aquam*; ideſt, varias, maximaſque calamitates experti ſumus. Hæc itaque Sententia: *Ite maledicti in ignem æternum*, directa ad pueros, qui in ſiniſtra erunt conſtituti, idem ſonat ac: *Ite maledicti in perpetuam damnationem*. Ad hanc Thomiſtarum doctrinam facile admodum revocari poſſunt *S. Auguſtinus*, & alii Patres, qui, ut videre eſt in Vindiciis Auguſtinianis Cardinalis Noriſii, aſſerunt, parvulos decedentes abſque Baptiſmo ituros Sententia Judicis in ignem æternum. Nam illi Patres in eum unice ſcopum collineant ut probent, fictitium eſſe illum medium locum quem ſomniabant Pelagiani, & in quo dicebant parvulos, Sacro Baptiſmate non regeneratos, beatudine potiri. Ut autem illum Pelagianorum errorem confutarent Sancti Patres, neceſſe haud erat, ut propugnarent, parvulos decedentes abſque Baptiſmo, pœna ſenſibili, ſeu æterni ignis cruciatibus eſſe Sententia Judicis torquendos, ſed ſatis ſuperque ſufficiebat, ut evincerent contra Pelagianos, ejuſmodi parvulos ituros Sententia Judicis in damnationem æternam, quæ deſignatur per ignem: *Ite maledicti in ignem æternum*. Hoc enim ſemel probato, radicitus convellebatur Pelagianorum error, in quem profligandum præcipue incumbebant illi Patres. Quapropter, longe probabilius eſt, hos Sanctos Patres in mediam iſtam iviſſe Sententiam, ſicut eos interpretatur *Sanctus Thomas*, in eorum doctrina verſatiſſimus, quam in aliam extremam, nimiumque duram opinionem impegiſſe.

DICES SECUNDO: *Sanctus Thomas* quæſt. 89. Suppl. art. 3. ad 3. docet, pueros, ante perfectam ætatem decedentes, in Judicio generali comparituros *non ut judicentur, ſed ut videant gloriam Judicis*, ergo ex *Sancto Thoma* parvuli nou erunt in Judicio generali de numero judicandorum.

Reſpondeo: Ut liquidius exponatur mens *S. Thomæ*, duplex cum eodem S. Præceptore diſtingui debere Judicium, unum, quod vocatur diſcuſſionis, alterum, quod dicitur Judicium retributionis. Judicium diſcuſſionis illud eſt, quo Judex ea, de quibus Sententiam laturus eſt, diſcutit & examinat. Judicium vero retributionis iſtud eſt, quo Judex per eam, quam profert, Sententiam condemnat, vel abſolvit, punit, vel remunerat. Hoc gemino ſuppoſito Judicio, dico: parvulos, ſive baptizatos, ſive non baptizatos, ante ætatem adultam decedentes, non judicatum iri judicio diſcuſſionis, bene tamen Judicio retributionis; rationem affert *S. Thomas* Opuſculo 2. cap. 243. ubi hæc habet: *Quantum vero ad diſcuſſionem meritorum non omnes judicabuntur nec boni, nec mali. Non enim eſt neceſſaria judicii diſcuſſio, niſi bona malis permiſceantur, ubi vero eſt bonum abſque commixtione mali, vel malum abſque commixtione boni, ibi diſcuſſio locum non habet*. Cum igitur in parvulis baptizatis, ante adultam ætatem decedentibus, ſit bonum abſque commixtione mali, & verſa vice in pueris, ante ſuſceptum Baptiſma morientibus, ſit malum abſque commixtione boni, recte infert *Sanctus Thomas*, pueros, ante adultam ætatem morientès, non eſſe judicandos judicio diſcuſſionis, quod tamen non impedit, quominus judicentur judicio retributionis.

Ex

Ex hac *S. Thomæ* doctrina non mediocriter illuſtrantur obſcuriora quædam Sanctorum Patrum loca, in quibus innuere videntur, nec Sanctos, nec infideles in judicio generali eſſe judicandos, *qui enim neceſſe eſt*, inquit *S. Hilarius* in Pſ. 1. *Judicare credentem? Judicium enim ex ambiguis rebus exiſtit; & ambiguitate adempta judicii non deſideratur examen. Ex quo ne infideles quidem neceſſe eſt judicari, quia ambiguitas quin infideles ſint, non reſedit*. Hæc enim & alia id genus *S. Hilarii*, & aliorum Sanctorum Patrum loca intelligenda ſunt de judicio diſcuſſionis, ita ut ſenſus ſit, Sanctos, in quibus bonum eſt abſque commixtione mali, & infideles, quibus ineſt malum abſque commixtione boni, non eſſe in judicio generali judicandos judicio diſcuſſionis, quamvis ſint judicandi judicio retributionis, quatenus Chriſtus Dominus juſtis æternæ beatitudinis, & infidelibus ſempiternæ pœnæ retributionem Sententia publice in judicio generali lata confirmabit. Hac etiam explicatione diluitur facile objectio quorundam, qui dicunt: Si omnes homines, qui fuerunt tot annorum millibus ab Orbe condito, judicandi ſtatueruntur ante tribunal Chriſti, quod tempus ſufficiet tot hominum factis diſcutiendis, maxime cum Scriptura Sacra dicat: *de omni verbo otioſo reddenda rationem in die Judicii*, & rurſum narrat, quid dicturus Judex his, qui ſtabunt a dextris, & quid illi reſponſuri ſint? ſimiliter quid reſponſuri aut viciſſim audituri ſint, qui ſtabunt a ſiniſtris? Hæc, inquam, objectio ex ſupra adducta explicatione nullo negotio diſpungitur. Quamvis enim Scriptura Sacra, dum loquitur de Judicio univerſali, obſecundans tarditati noſtræ, ſermonem ſuum attemperet ad humanos effectus, inde tamen perperam colligitur, Judicium Dei humano more peractum iri, cum potius Scriptura Sacra ſæpius dicat, longe aliter peragi judicium Dei, atque hominum. Illud veriſſimum eſt, Chriſtum in corpore glorioſo appariturum omnibus, piis ad ſolatium, impiis ad terrorem. Hoc enim expreſſe teſtantur in Actis Apoſtolorum Angeli, dicentes: *Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in Cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in Cœlum*. Idem veniet, humana ſpecie conſpicietur, ſed jam immortalitatis gloria refulgens. Ceterum, totum hoc univerſalis Judicii negotium geretur in momento, punctoque temporis, nec opus erit moroſa diſcuſſione, quandoquidem patebunt arcana cordium omnia, & ſua quemque damnabit conſcientia.

Nullus ergo inter mortales, cujuſcunque ætatis, generis, ac conditionis ſit, a Judicio generali excludetur. Immo, ſicut docet *S. Thomas*, poteſtas judiciaria Chriſti ſe ſe extendit etiam ad Angelos ſive bonos, ſive malos, quia quemadmodum a Chriſto Domino, quatenus eſt Verbum Dei, factum eſt a principio mundi Judicium quantum ad præmium eſſentiale bonorum Angelorum, quod conſiſtit in beatitudine æterna, & quantum ad pœnam eſſentialem malorum Angelorum, quæ eſt damnatio æterna; ita boni Angeli, quantum ad præmium accidentale, & mali quantum ad pœnam accidentalem, judicabuntur a Chriſto, etiam ut homine. De his ſive bonis, ſive malis Angelis dicitur ad Philippenſes c. 2. *Propter quod Deus exaltavit illum*, ideſt Chriſtum... *ut in nomine Jeſu omne genuflectatur, cœleſtium, tereſtrium, & infernorum*. De bonis Angelis, qui Chriſto rationem ſui miniſterii reddent, dicitur Ep. ad Heb. c. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus &c.* Mali vero Angeli, Judicium Chriſti pertimeſcentes, dicebant: *Quid nobis, & tibi Jeſu Nazarene? veniſti ante tempus torquere nos*. Marci cap. 1.

Sed fortaſſe poſtulabit aliquis, in quo ſenſu intelligi debeat hic articulus Fidei, quem de Chriſto Domino in Symbolo profitemur: *Qui venturus eſt judicare vivos & mortuos?* Inde enim conſequi videtur, fore aliquos homines vivos in ſecundo adventu Chriſti adhuc reſiduos qui nec morientur, nec reſurgent; nullus enim reſurgit, niſi mortuus. Id autem nullo pacto conciliari poſſe videtucum his, quæ in vigeſima prima hujur Tractatus Diſſertatione dicta ſunt, is qua probatum eſt, omnes omnino homn

neſi-

nes morituros, & reſurrecturos, ante Judicium univerſale.

Ad hanc difficultatem dilucidandam reſpondent nonnulli Scriptores, futuros revera in ſecundo adventu Chriſti aliquos homines vivos adhuc reſiduos, qui proinde nec morientur, nec reſurgent. Id autem putant non officere communi legi, qua, ut legitur in Scriptura Sacra, *ſtatutum eſt omnibus ſemel mori*, quia, inquiunt, paucorum illorum hominum, qui in ſecundo Chriſti Domini adventu vivi reperientur, quique non morientur, prærogativa non officit Legi communi, qua *ſtatutum eſt omnibus ſemel mori*, ſicut communi legi de propagatione peccati originalis ad omnes Adami poſteros, juxta quam, *omnes in Adam peccaverunt*, non obeſt prærogativa, ſeu ſpeciale privilegium, quo, ſecundum piam opinionem, dicitur, B. Virginem *Mariam* fuiſſe immunem a peccato originali. Quod autem in ſecundo adventu Chriſti futuri ſint aliqui homines adhuc vivi, qui e lege moriendi plane eximentur, probant illi Scriptores potiſſimum ex Epiſt. I. Apoſtoli *Pauli* ad Corinth. c. 15. v. 51. ubi, juxta codices Græcos, ſic loquitur Apoſtolus: *Ecce myſterium vobis dico: Non omnes quidem dormiemus, ſed omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba, canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti &c.* ex quibus Apoſtoli verbis: *Non omnes quidem dormiemus*, colligunt quidam Scriptores, diem univerſalis Judicii, ſeu ſecundum Chriſti Domini adventum aliquos homines adhuc in carne viventes deprehenſurum, eoſque nec morituros, nec reſurrecturos, ſed duntaxat ad immortalitatem eſſe immutandos. Hanc interpretationem magis congruere verbis Apoſtoli mordicus contendit *Deſiderius Eraſmus* Tomo VI. Operum poſtremæ Editionis, quæ prodiit Lugduni Batavorum, in ſuis Annotationibus in verſiculum quinquageſimum primum c. 15. Ep. I. ad Cor.

Sed hæc Reſponſio admitti non debet, primo, quia communis eſt omnium pæne Latinorum Scriptorum ſententia, neminem in ſecundo adventu Chriſti a lege moriendi ſpeciali aliquo privilegio exceptum iri, ſed omnes omnino morituros, quia *peccati* originalis *ſtipendium mors*. Secundo, in Editione Vulgata c. 15. v. 51. Epiſt. I. ad Cor. non legitur, ſicut in Codicibus Græcis: *Non omnes quidem dormiemus*, ſed legitur: *Omnes quidem reſurgemus*. Quæ Vulgatæ Editionis lectio magis conſonat verbis Apoſtoli verſ. 36. ejuſdem capitis, dicentis: *Inſipiens tu quod ſeminas non vivificatur, niſi prius moriatur*. Quaſi dicat Apoſtolus: ſicut granum, quod terræ concreditum eſt, non vivificatur, niſi prius moriatur, ita nemo reſurget, niſi prius moriatur, ex quo ſequitur, omnes reſurrecturos, quia omnes morientur. Tertio, *S. Ambroſius*, *S. Hieronymus* in Epiſtola ad *Minerium*, & *Alexandrum*, & *S. Auguſtinus* l. 20. de Civit. Dei c. 20. approbant Lectionem Editionis Vulgatæ, a qua, utpote Authentica a Concilio Tridentino declarata recedere non licet. Denique, hæc lectio Codicum Græcorum: *Non omnes quidem dormiemus*, facili negotio conciliari poteſt cum lectione noſtræ Editionis Vulgatæ: *Omnes quidem reſurgemus*, ſicut *Oecumenius*, Scriptor Græcus, explicans hunc locum Epiſt. I. ad Corinth. ex quorumdam Græcorum interpretatione oſtendit in hunc modum: *Alii vero* (ſeu Græci) *dicunt, Apoſtolum dixiſſe: Non dormiemus: ne longa morte, & quaſi corruptione aut diſſolutione opus ſit. Siquidem in puncto temporis, ſubitoque impetu & mori, & reſurgere, dormitionem eſſe negant. At oportet accipere, quod non dormiemus diuturna dormitione, ut opus ſit ſepulcro, ac ſolutione ad corruptionem, ſeu brevem mortem ſuſtinebunt, qui tunc reperientur*. Ex qua interpretatione, juxta Græcos, colligitur, eos, qui adhuc vivi, ſeu reſidui invenientur in ſecundo adventu Chriſti, futuros quidem immunes a diuturna dormitione, ſeu morte, a Sepulcro, a corruptione; eos tamen brevem dormitionem, ſeu mortem ſubituros, hoc eſt, illos ſubito, & in momento morituros ac revicturos. Quod ſane cum lectione noſtræ Editionis Vulgatæ apprime conſentit, neminemque in ſecundo adventu Chriſti a lege moriendi, & a reſurrectione excipit. Rejecta itaque reſponſione illorum Scriptorum, qui putant, futuros aliquos in ſecundo adventu Chriſti homi-

nes vivos, qui non morientur, nec reſurgent; aliam reſponſionem, ut propoſitæ difficultati faciam ſatis, adhibebo.

Reſpondeo itaque, triplici explicatione intelligi debere id, quod de Chriſto tam in Symbolo, quam in quibuſdam Scripturæ Sacræ locis dicitur, videlicet, quod venturus ſit ut judicet vivos & mortuos. Prima explicatio hæc eſt: Chriſtus venturus eſt ut judicet vivos & mortuos, ideſt, ut judicet omnes omnino homines. Hæc enim expreſſio figurata eſt, ac duntaxat innuit, neminem exceptum iri a judicio univerſali. Altera explicatio iſta eſt: Chriſtus venturus eſt ut judicet vivos, ſeu juſtos, & mortuos, ſeu impios & reprobos. Poſtrema explicatio hæc eſt; Chriſtus venturus eſt, ut judicet vivos, & mortuos, quia revera in ſecundo adventu Chriſti erunt adhuc aliqui reſidui homines vivi, qui tamen ſtatim morientur, & reviviſcent ante judicium univerſale. *S. Thomas* in Supplemento Quæſt. 66. art. 7. & 8. cenſet, ejuſmodi homines, qui in ſecundo Chriſti adventu vivi adhuc reperientur, morituros in illa ultima ignis conflagratione, quæ generale Judicium præcedere debet, juxta illud Pſ. 96. *ignis ante ipſum præcedet*. Conſule etiam eumdem S. Doctor. art. 1. q. 80. ubi probat, reſurrecturos omnes, quia prius omnes morientur. His tribus explicationibus, quas ſemper approbavit Eccleſia Latina, ſtandum eſſe cenſeo: Ceterum, ſi quis a me quærat, an damnari debeat tanquam hæretica ſententia illorum, qui dicunt, futuros in ſecundo adventu Chriſti aliquos homines adhuc vivos, eoſque ſpeciali aliquo privilegio nec morituros, nec reſurrecturos? Reſpondebo ipſe cum doctiſſimo *Eſtio* in Commentario in cap. 15. Epiſt. 1. ad Corinth. prædictam ſententiam hæreſeos inſimulari non debere. Primo, quia huic ſententiæ aperte ſuffragantur Græci Scriptores, *S. Chryſoſtomus*, *Theophylactus*, & alii, ſuorum Codicum Lectionem ſecuti. Secundo, quia aliqui Sancti Patres, & Scriptores Latini hanc Græcorum ſententiam approbant, videlicet *Tertullianus*, antiquiſſimus ſcriptor in Libro *De Reſurrectione Carnis* cap. 41. & 42. *S. Hieronymus* in Epiſtola ad *Marcellam*, qui locus totus in gloſam ordinariam relatus eſt: quamvis idem *Hieronymus* ad *Minerium*, & *Alexandrum* magis propendat in Lectionem noſtræ Vulgatæ Editionis. Eidem ſententiæ Græcorum ſubſcribit noſter Cardinalis *Cajetanus* in ſuis Commentariis in c. 15. Epiſt. 1. ad Corinth. in Epiſt. 2. ad Theſſalon. & in cap. 10. Actuum Apoſtolorum. Quin & *S. Thomas* in fine Lectionis octavæ in cap. 15. Epiſt. 1. ad Corinth. fatetur, id quod Græci legunt, optime conſonare cum iis, quæ ſcribit Apoſtolus in Epiſt. ad Theſſalon. c. 4. v. 16. ubi ait: *Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera*. Denique, Patres Latini, qui in hac re diverſum a Græcis ſenſerunt, eorum tamen ſententiam minime damnarunt, immo, *S. Hieronymus* in utramque partem ſcripſit, & quidem magis aſſeveranter pro opinione, quæ Græcorum eſt. Sede & *S. Auguſtinum* nihil circa hanc quæſtionem definire voluiſſe conſtat tam ex his, quæ ſcripſit prius ad *Mercatorem*, poſtea ad *Dulcitium*, quam ex lib. 2. Retractationum cap. 33. ubi ex lib. 2. *De Baptiſmo Parvulorum* c. 31. repetens hæc, quæ ibidem dixerat verba: *Hoc quibuſdam in fine largietur*, Deus, *ut mortem repentina commutatione non ſentiant*, ſtatim ſubdit: *Hæc dixi, ſervans locum diligentiori de hac re inquiſitioni. Aut enim non morientur, aut de vita iſta in mortem, & de morte in æternam vitam celerrima commutatione, tanquam in ictu oculi tranſeundo, mortem non ſentient*. Denique *Gennadius*, Preſbyter Maſſilienſis, c. 7. libri *De Eccleſiaſticis Dogmatibus* (qui liber olim falſo tribuebatur S. Auguſtino) Gennadius, inquam, plane pronunciat æque Catholicos eſſe, qui Græcorum lectionem, quam unam nunc habent, ſequerentur. Cum enim commemoraſſet ac ſuo calculo probaſſet ſententiam eorum, qui docent, neminem a communi lege moriendi in ſecundo adventu Chriſti exemptum iri, confeſtim ſubjicit: *Verum, quia alii ſunt, & alii æque Catholici, & eruditi viri, qui credunt, anima in corpore manente immutandos ad incorruptionem & immortali-*

talitatem eos, qui in adventu Domino vivi inveniendi ſunt, & hoc eis imputari pro reſurrectione ex mortuis, quod mortalitatem deponant, non morte, qualibet quis acquieſcat modo, non eſt hæreticus, niſi ex contentione hæreticus fiat. Sufficit enim in Eccleſiæ Lege carnis reſurrectionem credere futuram de morte. Hæc, & alia id genus momenta tam loco mox a me laudato, quam in libro quarto Sententiarum, Diſtinctione quadrageſima tertia, & in Commentario in cap. 4. Epiſt. 1. ad Theſſalonicenſes, ad iſtam Græcorum ſententiam ab hæreſeos, vel temeritatis nota vindicandam adducit doctiſſimus *Eſtius*, Academiæ Duacenſis Cancellarius, quem Lector conſulere poterit, ſi plura ſcire deſideret.

DICO ULTIMO: *Sanctos poſt corporum reſurrectionem non regnaturos cum Chriſto mille annis in terris ante Judicium generale, ac ſubinde fictitium omnino eſſe Millenarium illud Chriſti in terris regnum, quod Hæreſiarcha Cerinthus commentus eſt.*

Probatur multis momentis. Primo, quia illud temporarium mille annorum Chriſti in terris Regnum, a Scriptura Sacra eſt penitus alienum: Scriptura quippe, ut ſæpius diximus, non terrenum, & temporarium Regnum Chriſto Domino tribuit, ſed cœleſte duntaxat, ac ſpirituale: *Regnum meum non eſt de hoc Mundo*. Secundo, citra ſummam impietatem aſſeri non poteſt, Chriſtum Dominum per ſpatium mille annorum permiſſurum, ut homines juſti carnalibus deliciis, & obſcænis corporis voluptatibus indulgeant, & ſatientur, ſicut effutiebat Cerinthus. Tertio, Chriſtus ait Matth. c. 22. quod *in reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt homines ſicut Angeli Dei*. Si igitur homines poſt reſurrectionem futuri ſint ſicut Angeli, nec edent, nec bibent, nec carnis utentur voluptatibus, quemadmodum ſomniabant Millenarii. Quarto, Scriptura Sacra docet juſtos, & impios ſimul ex mortuis reſurrecturos, *in tempore illo evigilabunt alii in vitam æternam, alii in opprobrium*, inquit Propheta Daniel cap. 12. palam ergo Scripturæ Sacræ refragabantur Millenarii, aſſerentes, juſtos mille annis reſurrecturos ante impios, eoſque per totum illud temporis ſpatium regnaturos cum Chriſto. Quinto, poſt corporum reſurrectionem fiet abſque mora judicium generale, ſicut pluribus in locis diſerte teſtatur Scriptura Sacra; non ſunt igitur audiendi Millenarii, qui affirmabant, homines juſtos reſurrecturos mille annis, ante Judicium generale. Sexto, Millenarii contendebant, juſtorum animas cœleſti beatitudine non potituras ante Judicium generale, quod tamen Scripturæ Sacræ, perpetuæ Patrum traditioni, & definitionibus Eccleſiæ oppoſitum eſſe in ſuperiori Paragrapho late oſtendimus. Septimo, hic error de Millenario Chriſti in terris Regno poſt reſurrectionem juſtorum ſapit puram putamque fabulam Judæorum: qui, etiam ante Cerinthi tempora, multa venditabant de illius Regni deliciis, & voluptatibus, de inſtaurandis Hieroſolymorum Urbe, & Templo, de obſervanda Lege Moſaica, de Judæorum in ceteras nationes imperio, de centenario peccatore, &c. Hinc *S. Hieronymus* Millenariorum errorem appellat *Judaicum dogma*, Judaicam δευτέρωσιν, ſeu traditionem: vigebat ſiquidem apud Judæos traditio, juxta quam in ſexto Mundi Millenario contingere debebat ultima mun...
diſſolutio, tuncque incœptu...
Millenarium, per quod Jud...
vat idem Sanctus Doctor C...
cap. 19. Jeremiæ, ſibi auream a...
matam Hieruſalem reſtituendam,
rurſumque victimas, & ſacrificia,
jugia Sanctorum, & Regnum M...
mille annorum in terris, quo ſemel expleto ſeptimo mundi Millenario, ſecuturum univerſale judicium pertendunt. Ex qua Judæorum traditione prodiit Chiliaſtarum, ſeu Millenariorum error. Octavo, nulla ratione fit credibile, Chriſtum Dominum, cui mortuus eſt, ut nos de maledicto legis eriperet, atque in Evangelii libertatem vindicaret, rurſum debere nos per mille annos legalibus obſervationibus adſtringere, & durum, ac moleſtum cervicibus noſtris imponere jugum, quod nunquam Judæi portare potuerunt. Denique, huic errori de Millenario Chriſti in terris Regno aperte repugnarunt plures Sancti Patres. In primis,

 S. Ju-

S. Juſtinus, Millenariorum licet ſententiæ defenſor candide fatetur in dialogo cum Tryphone, ſuam de Chriſti millenario poſt reſurrectionem in terris Regno opinionem non ita ab omnibus fuiſſe ſusceptam, quin plures ſuo tempore extiterint viri doctrina, & pietate conſpicui, qui eam improbarint. Præterea, *Cajus*, qui Zephyrini Papæ temporibus, ideſt, ineunte ſæculo tertio, floruit, omnia, quæ Hæreſiarcha Cerinthus de Millenario Chriſti in terris Regno ſparſerat, tanquam portenta, & delirantis animi præſtigias, proſcripſit, ac repudiavit. Eodem adulto jam ſæculo *Dionyſius Alexandrinus*, ſicut referunt *Euſebius*, & *Theodoretus*, librum, quem *Nepos*, Ægypti Epiſcopus, de Millenariorum Regno adverſus Orthodoxos ediderat, totis ingenii ſui viribus egregie confutavit. *Origenes* etiam ſæculo tertio Millenariorum errori plurimum adverſatus eſt, eumque pluribus in locis exagitavit, potiſſimum lib. 2. *Periarchon*, ſeu de Principiis, & in ſuis Comment. in Matth. Sæculo quarto *S. Baſilius* Millenarium Chriſti Regnum, quod *Apollinarius*, poſt Cerinthum, propugna[illegible] impugnavit Epiſt. 293. ad [illegible]ec minus acriter hunc Mil[illegible]orem inſectatus eſt *S. Gre*[illegible]*zenus* in duabus Epiſtolis [illegible]ium, ſeu Orat. 51. & 52. ubi [illegible] errores perſtringit, ac per[illegible]. Uno verbo, *Euſebius*, [illegible]*us*, *Hieronymus*, *Auguſtinus*, *Phil*[illegible], & alii Patres hunc Chiliaſtarum errorem tam validis rationum momentis contriverunt, ut vix ullus poſt quintum Eccleſiæ ſæculum extiterit illius fautor, ac patronus, ut teſtatur *Theodoretus*, lib. 4. Fab. hæret. c. 8.

Dices I. Apocalypſis c. 20. dicitur, quod qui non adoraverunt beſtiam, ideſt, *juſti, vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis. Ceteri mortuorum*, ſeu impii, *non vixerunt donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in iis ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis, & cum conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas e carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes &c.* Quibus verbis haud obſcure innuere videtur S. Joannes, juſtos poſt primam reſurrectionem regnaturos cum Chriſto mille annis, impios vero non victuros donec conſummentur mille anni, hoc eſt impios non victuros, niſi in ſecunda reſurrectione, quæ fiet in Judicio generali, ergo ex Sancto Joanne admittendum eſt Millenarium Chriſti, Sanctorumque in terris Regnum ante Judicium generale.

Reſpondeo: Mille annos, per quos, juxta Sanctum Joannem, juſti vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto, deſignare totum illud tempus, quod a morte, & Aſcenſione Chriſti Domini uſque ad finem mundi, ſeu Adventum Antichriſti, interfluere debet. Millenarius ſiquidem numerus, ſolemni Scripturæ Sacræ phraſi, multitudinem maximam, atque indefinitam ſignificat, ex. gr. Pſ. 104. *Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi quod mandavit in mille generationes*, ideſt, omnes generationes. Et Pſ. 89. *Mille anni ante oculos tuos, tanquam heſterna dies, quæ præteriit*. Juſti ergo, juxta ſenſum obſcuriſſimi illius Apocalypſis oraculi, regnaturi ſunt mille annis cum Chriſto, ideſt in Cœlis regnaturi ſunt per totum illud temporis intervallum, quo a Chriſti in Cœlos Aſcenſione uſque ad finem mundi, ſeu ad Judicium generale intercurrere debet. E contra vero ceteri mortui, ideſt, impii, qui in ſua impietate mortui ſunt per totum illud temporis ſpatium neque gratiæ, neque gloriæ vita victuri ſunt, quia non habuerunt partem in reſurrectione prima. Quid autem ſit reſurrectio prima? paucis hic explicandum eſt. Duplex a Sancto Joanne diſtinguitur Reſurrectio, ſicut & duplex mors. Reſurrectio prima nihil aliud eſt, quam juſtificatio animæ, quæ fit in terris per gratiam ſanctificantem, & quæ conſummatur per beatitudinem, qua juſtorum animæ donantur immediate poſt exitum ex hac vita. Reſurrectio ſecunda eſt animarum ſimul & corporum ad gloriam reſurrectio, quæ fiet in Judicio generali.

Du-

Duplex itidem eſt mors, juxta Sanctum Joannem. Mors prima, quæ conſiſtit in damnatione animæ, quæ confeſtim poſt obitum ſepelitur in inferno. Mors ſecunda, ea eſt, qua in extremo Judicio anima, & corpus mittentur in gehennam, æternoſque cruciatus. Beati ergo & Sancti, qui habent partem in reſurrectione prima, quæ conſiſtit in juſtificatione, & beatitudine animæ, in iis ſecunda mors, qua anima, & corpus ſuppliciis æternis in extremo Judicio addicentur, non habet poteſtatem. Ceteri vero homines, qui in ſuis peccatis mortui ſunt, & quorum animæ jam ſunt in damnatione æterna, non ſolum gratiæ, & gloriæ vita carebunt, ſed nec vitam corporis habituri ſunt, niſi poſt expletos mille annos, hoc eſt, uſque ad finem mundi, & generalem corporum reſurrectionem, quo tempore peccatores ad vitam duntaxat corporum reſurgent. Subdit autem S. Joannes: *Et cum conſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas e carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes.* Quæ verba ſic exponi debent: Et cum jam cœperit conſummari illud tempus, quod a Paſſione Chriſti uſque ad mundi interitum affluere debet, ſeu cum propediem inſtabit mundi interitus, ſuamque tyrannidem Antichriſtus auſpicabitur, tunc ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & ſeducet gentes. Satanas quippe, ut ait ibidem S. Joannes, ligari debet per mille annos, ideſt, toto illo temporis intervallo, quod a Chriſti Paſſione ad finem uſque mundi intercedit, quia nimirum toto eo tempore Satanas juſtis potiſſimum, ac prædeſtinatis liberam non habet nocendi facultatem, ſed impoſito fræno illius coercetur poteſtas. At, ſemel completo illo millenario, ſeu mundo ad finem vergente, & appetente extremi Judicii die, ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & in omnes effræni licentia graſſabitur, atque Antichriſti malitia utens, perſecutionem in Eccleſia, Deo ita permittente, excitabit, qualis ab initio non fuit. Hic eſt germanus illius Apocalypſis vaticinii ſenſus, juxta interpretationem SS. Patrum, præcipue *S. Auguſtini* lib. 20. de Civit. Dei c. 7. & *S. Thomæ* Quæſt. 77. Suppl. art. 1. ad 4. Hoc itaque Caput vigeſimum Libri Apocalypſis, quod erroris Millenariorum occaſionem præbuit, explicari debet in ſenſu ſpirituali, & non ad litteram intelligi. Quæ autem nonnulli hæreticorum, qui vulgo *Proteſtantes* appellantur, adjecerunt commenta, ut triplicem Chriſti adventum, præter unum glorioſum; & Chriſtum regnaturum per mille annos, & poſt ultimum Judicium, non amplius regnaturum; & alia id genus errorum portenta: Hæc, inquam, præter ceteros, perdocte juxta ac copioſe refellit illuſtriſſimus *Jacobus Boſſuet*, Epiſcopus Meldenſis, in ſuo Commentario in Apocalypſim. Et quidem, ſi ad litteram ſumimus, quæ de Regno mille annorum cap. 20. Libri Apocalypſis dicuntur, in multa abſurda nos conjicie- mus, ut ex iis nullum exitum reperiamus. Illud igitur pro certo tenendum eſt, unum Chriſti adventum in fine mundi viſibilem fore, cum in gloria apparebit ad judicandum univerſum Orbem, neque eum per mille annos cum Sanctis ſuis in terra futurum, ſed cum iis æternum in Cœlo regnaturum.

Dices ſecundo. *Euſebius* lib. 3. Hiſt. Eccl. cap. 39. & *S. Hieronymus* in Catalog. Script. Eccleſ. in *Papia*, teſtantur Papiam, Hierapolitanum Epiſcopum, docuiſſe, Chriſtum mille annis ante Judicium generale corporaliter cum Sanctis regnaturum in terris. In hanc ſententiam Papiæ, antiquiſſimi Scriptoris, & Apoſtolorum temporibus coætanei, abierunt *Juſtinus*, *Irenæus*, *Tertullianus*, *Lactantius*, aliique Patres trium priorum Eccleſiæ ſæculorum. Ergo ex Sanctis Patribus Chriſtus mille annis ante Judicium generale in terris cum Sanctis regnaturus eſt.

Reſpondeo primo: *Papiam* ex male intellectis Apocalypſis verbis in hanc Millenariorum de terreno Chriſti Regno ſententiam adductum fuiſſe, eamque amplexandi multis Patribus, & Scriptoribus Eccleſiaſticis occaſionem præbuiſſe. Sed Papiæ auctoritatem nihil moror, quia *Euſebius* lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 39. tradit, eum fuiſſe mediocri admodum ingenio præditum, idque deſumpto ex ejus Scriptis, quæ id æta-

ætatis omnium terebantur manibus, argumento invicte demonſtrat. Hinc jure merito clariſſimus *Valeſius*, in ſuis Notis in Hiſt. Eccl. Euſebii, aſſerit, hoc Papiæ elogium, quod modo legitur in Euſebio lib. 3. Hiſt. Eccl. cap. 36. his verbis expreſſum: *Papias, Hierapolitanus Epiſcopus, eadem ætate celebris fuit vir inprimis diſertus, & eruditus, ac Scripturarum peritus*, merito, inquam, *Valeſius* hujuſmodi Papiæ elogium aſſerit ab imperito quodam Scholiaſte, præter Euſebii mentem, atque ſententiam, fuiſſe aſſutum. Totum quippe illud Papiæ elogium, neque in manuſcriptis Euſebii codicibus Maz. Med. & Fuk. neque in Latina Euſebii verſione, quam edidit *Rufinus*, reperitur.

Reſpondeo ſecundo: *Papiam*, alioſque antiquiores Patres faviſſe quidem opinioni de Millenario Chriſti in terris Regno, eos tamen a propudioſo Cerinthi errore penitus abhorruiſſe. Nam primo, in hoc Millenario Chriſti, Sanctorumque Regno, quod *Papias*, aliique Patres admiſerunt, nulla prorſus fit mentio de templi Hieroſolymitani inſtauratione, neque de Præceptis Legis Moſaicæ adimplendis, neque de ſacrificiis, & victimis juxta ejuſdem legis ſtatuta immolandis, & mactandis, neque de hominibus Judaico more circumcidendis, quæ tamen omnia in Regno Chriſti, ac Sanctorum millenario futura prædicebat *Cerinthus*. Secundo, *Cerinthus*, vir cupiditatibus, & voluptatibus corporeis addictiſſimus, in Regno Chriſti millenario illicitas poſuit carnis voluptates, & effuſiſſimam omnium libidinum intemperiem. At *Papias*, aliique Patres, Millenarii dicti, nihil de eo mille annorum Regno docuerunt, aut cogitarunt, niſi ſanctum, & honeſtiſſimum, omneſque delicias corporeas, quas huic Regno tribuunt, juſtas, modeſtas, & honeſtas fore, ſicut ſanctum Populum decet, ultro profitentur. Quapropter, antiqui illi Patres perverſi Cerinthi dogmatis inſimulari haud debent, cum ab eo longiſſime abſuerint. Eorum tamen opinio de Millenario Chriſti in terris Regno ſemper fuit in Eccleſia, tum in Oriente, tum in Occidente, a ſaniori Sanctorum Patrum numero rejecta, ſicut patet ex his, quæ a nobis ſuperius dacta ſunt.

QUÆRES PRIMO: *Quænam ſint ſigna, ſeu indicia extremi Judicii?*

Reſpondeo: Tria hæc præcipue ſigna noviſſimum Judicium anteceſſura, prædicationem ſcilicet Evangelii per univerſum Orbem, diſceſſionem, & Antichriſtum; *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo Orbe, in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio*, inquit Chriſtus *Matt.* c. 24. *Apoſtolus* etiam 2. Theſſalon. cap. 2. nos admonet ne ab aliquo ſeducamur, quaſi inſtet dies Domini: *Quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis*, ideſt Antichriſtus, *qui adverſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus*, non fiet Judicium generale. Quandonam autem proditurus ſit filius ille perditionis, ſeu Antichriſtus? Deus nulli mortalium hactenus revelavit, nec noſtrum eſt noſſe tempora & momenta, quæ poſuit in poteſtate ſua. Hinc licet variis temporibus præſertim dum atrociſſimæ excitatæ ab Ethnicis Imperatoribus in Eccleſiam longe lateque graſſarenrur perſecutiones, ſibi perſuaſerint Chriſtiani, jam adveniſſe Antichriſtum, imminere finem Mundi, & in januis eſſe Judicium generale, vanum tamen fuiſſe illorum timorem eventus certiſſime comprobavit. Viventibus adhuc Apoſtolis rumor apud multos increbuit finem Mundi, & Antichriſtum jam jam in proximo eſſe, quem falſum rumorem, a nonnullis impoſtoribus ſparſum, Apoſtolus *Paulus* actutum diſſipavit, conceptumque timorem exemit e fidelium animis, ſcribendo Epiſtolam ſecundam ad Theſſalonicenſes, ſicut mox obſervavimus. Tempore etiam *M. Aurelii*, Imperatoris, exiſtimarunt Chriſtiani, ob crudelem illam perſecutionem, quæ ſub iſto Imperatore exarſit, jam veniſſe Antichriſtum, ut legere eſt in Epiſtola Eccleſiarum Viennenſis, & Lugdunenſis in Galliis, ad Eccleſias Aſiaticas, quam refert *Euſebius* lib. 5. Hiſt. Ecc. c. 1. Nec minor fuit Chriſtianorum metus ac trepidatio ſub *Septimio Severo*, Impe-

pe-

peratore, qui graviſſima perſecutione Eccleſiam exagitavit. Ea quippe ſæviente perſecutione, in eam itidem ſuſpicionem adducti ſunt Chriſtiani, ut jam prope affuturum Antichriſtum cogitarent, ſicut teſtatur *Euſebius* lib. 6. Hiſtoriæ Eccl. cap. 6. In eandem ſuſpicionem inductus eſt ipſemet *Tertullianus*, qui eodem tempore, ſeu imperante *Septimio Severo*, vixit, ſuamque ſuper hac re mentem exprimit in lib. *De fuga in perſecutione*, quem ultimo Imperatoris *Septimii Severi* anno ſcripſiſſe *Pamelius* obſervavit. Quin, & *S. Cyprianus*, Epiſcopus Carthaginenſis, qui temporibus Imperatorum *Galli*, & *Voluſiani* claruit, Fideles in ea immani perſecutione, quæ ſub illis Imperatoribus efferbuit, ad Martyrium preparans, & adhortans in Epiſt. 56. ad Thibaritanos: ait: *Scire enim debetis, & pro certo credere ac tenere preſſuræ diem ſuper caput eſſe cœpiſſe, & occaſum ſæculi, atque Antichriſti tempus appropinquaſſe, ut parati omnes ad prælium ſtemus, ne quidpiam niſi gloriam vitæ æternæ & coronam Confeſſionis Dominicæ cogitemus.* Eadem opinio de imminente adventu Antichriſti ſub *Gallieno*, Imperatore, Chriſtianorum inſidebat animis, ut innuit *S. Auguſtinus* in Epiſt. ad *Heſychium* his verbis: *Nam, ut nimis antiqua prætereram, ſub Imperatore Gallieno, cum Romanas Provincias barbaries uſquequaque pervaderet, quam multos fratres noſtros, qui tunc erant in carne, putamus propinquum finem credere potuiſſe, quoniam longe poſt Aſcenſionem Domini factum eſt.* Tempore *Valentis*, Imperatoris Ariani, putavit *S. Hieronymus*, imminere Antichriſti adventum. Sic enim ſcribit in Epiſt. 11. ad Ageruchiam: *Verum, quid ago? fracta navi de mercibus diſputo: Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus Antichriſtum appropinquare, quem Dominus Jeſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui:* Affirmat etiam Severus Sulpitius, Dialog. 2. ſe ex ore *S. Martini* audiviſſe, *Non eſſe dubium, quin Antichriſtus conceptus, eſſet etiam in annis puerilibus conſtitutus, ætate legitima ſuſcepturus Imperium.* Et poſtea ſubdit: *Quod autem hæc ab illo* (ſeu S. Martino) *audivimus, annus octavus eſt. Vos autem æſtimate, quo in præcipitio conſiſtunt, quæ futura ſunt.* In eandem ſuſpicionem de imminenti fine mundi, & appropinquante adventu Antichriſti venerunt *S. Chryſoſtomus*, qui ſub *Arcadio*, & *Honorio*, Imperatoribus floruit, & *S. Gregorius M.* qui imperante *Mauritio*, clavum Eccleſiæ ſanctiſſime gubernavit. Prior ſiquidem, ſeu S. Chryſoſtomus, Homil. 33. in *Joannem* prope finem, ita ſcribit: *Non enim longe a fine abſumus, ſed Mundus properat: hoc bella, hoc afflictiones, hoc terræ motus, hoc extincta charitas ſignificat. Quemadmodum enim corpus, jam adventante morte, innumeris malis afficitur, & domus prope caſum in ruinas fatiſcit, & prius a tecto & parietibus multa decidunt; & ita Orbis terrarum ad finem properans tantis undique malis conteritur.* Idem tradit *S. Gregorius M.* homilia 1. in Evangelia, ubi ſigna venturi Judicii a Chriſto prædicta interpretans, vicinum jam atque ingruentem Sæculi finem eſſe pluribus oſtendit. Sed, quorſum hæc longius accerſita perſequor, cum multi poſtremis etiam temporibus reperti ſint viri, doctrina & ſanctitate conſpicui, quibus perſuaſum fuit, Antichriſtum propediem venturum? *S. Bernardus* Epiſtola 56. ſcribit, *S. Norbertum* Ordinis Præmonſtratenſium Conditorem, crediſſe, Antichriſtum intra ſæculum illud, quod decurrebat, venturum. Idem poſtea viſum eſt *S. Vincentio Ferrerio*, inſigni Prædicatorum Ordinis Concionatori, qui in Epiſtola, quam ſcripſit ad *Benedictum XIII.* Avenione, tempore Occidentalis Eccleſiæ Schiſmatis ſedentem, diſerte aſſerit tempus Antichriſti, & finem Mundi *fore cito, & bene cito, ac valde breviter*. Si igitur Chriſtiani, & inter eos aliqui Sancti Patres, videntes ſuorum temporum improbitatem, vel maximam Antichriſti Præcurſorum idemtidem prodeuntium impietatem, vel ſævientium in Chriſtianos perſecutionum atrocitatem, vel horrendas Hæreſum graſſationes, aut incendia Urbium, Bellorum procellas, terræ motus ingentes, elementorum tetras, & frequentes immutationes; Imperiorum occaſus, & inſignes ejuſmodi humani generis clades, quæ omnia generalia quædam ſunt adventantis Antichriſti, &

finis mundi præludia; Si, inquam, Chriſtiani, & aliquot Sancti Patres, videntes hæc ſigna ſuſpicati ſunt, jam prope adeſſe Antichriſtum, & impendere finem Mundi, quamvis eorum ſuſpicio exitu omnino caruerit, & necdum advenerit Antichriſtus, certe nunc temerarius, & fanaticus jure merito audiret ille (niſi veram ac probatam a Deo accepiſſet revelationem) qui tempus adventus Antichriſti, & finem mundi ariolari, præſcribere, prædicare auderet. Hinc in Concilio Lateranenſi ſub *Leone X.* Pontifice Maximo, extat Apoſtolicum ejuſdem Pontificis Decretum, datum Seſſione 11. Anno Domini 1516. Kalendis Januarii, cujus initium: *Supernæ Majeſtatis* &c. in quo Decreto audacia quorundam impoſtorum, qui id ætatis proximum Antichriſti adventum, & inſtare Mundi finem dictitantes ac prædicantes, panico terrore populos conturbabant, his verbis coercetur: *Mandantes omnibus, qui hoc onus prædicationis ſuſtinent, quique in futurum ſuſtinebunt, ut tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichriſti adventum, aut certum diem Judicii prædicare, vel aſſerere nequaquam præſumant, cum veritas dicat:* Non eſt veſtrum noſſe tempora & momenta, quæ Pater poſuit in poteſtate ſua: *Ipſoſque, qui hactenus ſimilia aſſerere auſi ſunt, mentitos, ac eorum cauſa, reliquorum etiam recte prædicantium auctoritati non modicum detractum fuiſſe conſtet.*

Sed dices forte, quorſum igitur Deus diem illum Judicii ultimi ignotum hominibus eſſe voluit? Reſpondeo eum Sanctis Patribus huic interrogationi, quia ejuſmodi notitia nihil utilitatis hominibus afferre poteſt. *Quid enim dic, quæſo, utilitatis attulerit finis Mundi diem exploratum habere? At vero eum ignorare conducit, ut omnem diem illum eſſe exiſtimantes, parati ad eum ſimus, vigilantes ac Dominum noſtrum expectantes*, verba ſunt *S. Iſidori Peluſiotæ* lib. 1. Epiſt. 117. Quamobrem hoc unum te, Lector, hic obiter monitum velim, ut ſemper memor ſis illius Sententiæ Domini cap. 13. Marci: *Vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit ... quando Dominus domus veniat? Sero an media nocte, an galli cantu, an mane? Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate*. Nemo igitur dicat, ut loquar cum Sancto *Joanne Chryſoſtomo* Homilia 44. in Joannem: *Quando finis? Quando erit reſurrectio? Ecce quantum temporis præteriit, & nihil tale contigit*. Sed erit, credite, ſubdit Sanctus ille Doctor, etenim ante diluvium, qui credidit, is ſolus liberatus eſt, & temporibus *Loth* diram illam plagam non expectabant, donec fulgura illa, & fulmina delata omnes perdiderunt. Neque his, neque temporibus *Noe*, ne minima quidem futurorum malorum particula contigit; Sed quemadmodum tum deliciis, & ebrietati indulgentes meritum repente ſupplicium oppreſſit, ita & reſurrectio non in principio, ſed in medio felicitatis ſuperveniet. Ideo *Paulus*, inquit: *Cum enim dicent pacem & ſecuritatem, tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habentis, & non effugient*; Hoc autem fit, ut ſemper ſimus in timore & nunquam confidamus. Sic Deus voluit ſuum unicuique extremum vitæ diem eſſe certiſſimum, & tamen incertum. Nemo quippe dubitat, quin aliquando ſit moriturus, nullus tamen certo novit quando ſit moriturus, ut omni hora ſimus parati ad emigrandum, ſi Deus hinc evocaverit.

QUÆRES SECUNDO: Quo pacto intelligi debeat iſtud mox laudatum Jeſu Chriſti de ultimo Judicio Oraculum: *Prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo Orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio.*

Reſpondeo: Chriſtum Dominum his verbis ſignificare voluiſſe prædicationem Evangelii in toto terrarum Orbe certum & indubitatum eſſe ſignum proximi adventus Antichriſti, & mundi finis; ita ut apud illas nationes, quæ de Chriſto nihil audierunt, debeat prædicari Evangelium, nullaque ſit, adveniente Antichriſto, prætermiſſa in toto Orbe

gens,

Digitized by Google

gens, cui aliquando non fuerit propoſitum & expoſitum Chriſti Evangelium. Huic explicationi ſuffragantur Sancti Patres *Ambroſius*, *Hieronymus* in cap. 29. Matthæi, *Chryſoſtomus* Homil. 21. in Matthæum, *Auguſtinus* in Epiſt. ad *Heſychium*, & alii, quibus addam authoritatem Catechiſmi Tridentini, qui ex Decreto Concilii Tridentini juſſu *S. Pii V.* Pontificis Maximi, editus eſt, quibus Part. 1. in Expoſitionem Art. 7. Symboli Apoſtolici Cap. 8. §. 7. hæc habet: *Tria hæc præcipue ſigna judicium anteceſſura eſſe Sacra Littera declarant, Prædicationem Evangelii, Diſceſſionem, Antichriſtum. Inquit enim Dominus: prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo Orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio.*

QUÆRES TERTIO: *Quid intelligendum ſit per* Diſceſſionem, *quæ ab Apoſtolo Paulo indicatur velut alterum ſignum, quod anteceſſurum eſt adventum Antichriſti?*

Reſpondeo: per *Diſceſſionem*, quæ, teſte Apoſtolo *Paulo*, antevertere debet adventum Antichriſti, intelligi debere Romani Imperii deſolationem, ſeu integram deſtructionem, ſicut affirmant omnes cum veteres, tum recentiores Scriptores, quorum communis ac pervulgata eſt ſententia, Imperium Romanum permanſurum ad uſque prope tempora Antichriſti, Mundique occaſus, & tunc plane deſtructum iri, eoque deleto, affuturum Antichriſtum, & Mundi finem, adeo ut venturus non ſit Antichriſtus, niſi everſum, ſublatumque ſit Imperium Romanum. Id eleganter deſcribit *Lactantius* lib. 7. Divin. Inſtitutionum cap. 16. his verbis: *Quomodo autem id futurum ſit, ne quis incredibile arbitretur, oſtendam. In primis, multiplicabitur Regnum, & ſumma rerum poteſtas per plurimos diſſipata, & conciſa minuetur. Tum diſcordiæ civiles in perpetuum ſerentur, nec ulla requies bellis exitialibus erit, donec Reges decem pariter exiſtant, qui Orbem terræ, non ad regendum, ſed ad conſummandum partiantur: His exercitibus in immenſum coactis, & agrorum cultibus deſtitutis, quod eſt principium everſionis & cladis, diſperdent omnia & comminuent, & vorabunt. Tum repente adverſus eos hoſtis potentiſſimus* (ſeu Antichriſtus) *ab extremis finibus plagæ Septentrionalis orietur, qui tribus ex eo numero deletis, qui tunc Aſiam obtinebunt, aſſumetur in ſocietatem a ceteris, ac Princeps omnium conſtituetur &c.* Conſtans eſt etiam Sanctorum Patrum traditio, futuros in Orbe circa finem Mundi decem Reges, qui funditus deſtruent & evertent Romanum Imperium, & illud inter ſe partientur, eorumque tempore venturum Antichriſtum, qui debellatis ac profligatis tribus ex illis Regibus, reliquos ſeptem ſuperſtites ſuo ſubjugabit Imperio. Non veniet itaque Antichriſtus, quamdiu ſtabit Imperium Romanum. Immo, *Rabbanus*, Epiſcopus Moguntinus, in Opuſculo *De Antichriſto* affirmat, non venturum Antichriſtum, quamdiu perſtabit Series Regum Francorum. Sic enim ſcribit: *Inde ergo dicit Apoſtolus, Antichriſtum non antea in Mundum venturum eſſe, niſi venerit primum diſceſſio hoc, eſt, niſi diſceſſerint omnia Regna a Romano Imperio, quæ prius ſubdita erant. Hoc autem tempus nondum advenit, quia licet videamus Romanum Imperium ex maxima parte deſtructum: tamen, quandiu Reges Francorum duraverint, qui Romanum Imperium tenere debent, Romani Imperii dignitas ex toto non peribit, quia in Regibus ſuis ſtabit. Quidam vero Doctores noſtri dicunt, quod unus ex Regibus Francorum Rom. Imperium ex integro retinebit, qui in noviſſimo tempore erit, & ipſe erit maximus, & omnium Regum ultimus, qui, poſtquam Regnum ſuum feliciter gubernaverit, ad ultimum Hieroſolymam veniet, & in monte Oliveti Sceptrum & coronam ſuum deponet. Hic erit finis & conſummatio Romanorum, Chriſtianorumque Imperii, ſtatimque, ſecundum prædictam Sententiam Pauli, Antichriſtum dicunt futurum.* Hanc prædictionem, Francorum Regibus perhonorificam, ut genti meæ gratificarer, non ægre ipſe admitterem, ſi ſcirem, undenam *Rabbanus*, & illi Doctores, ex quibus eam refert, ejuſmodi prædictionem expiſcati fuerint; ſed ut candide fatear, id me prorſus latet, & hoc unum certiſſime ſcio, ex ſacris Litteris, & Sanctis Patribus, atque Scriptoribus Eccleſiaſticis duntaxat colligi poſſe, id quod mox dicebam, videlicet non venturum

An-

Antichriſtum, niſi prius deletum & everſum ſit Imperium Romanum. Ex qua traditione facile in animum meum induxerim, originem habuiſſe antiquiſſimum illum morem, quem etiamnum Eccleſia Romana in die Paraſceves obſervat, orandi pro conſervatione, ſeu felici ſtatu Imperii Romani, & pro ſalute Romanorum Imperatoris.

QUÆRES QUARTO: *Qualis ſit futurus Ortus & Conceptus Antichriſti? Qualis vero ejus Patria?*

Reſpondeo Antichriſtum futurum verum & proprium hominem, communi more ex virili ſemine in utero Mulieris conceptum, ac generatum iri. Hinc, jure optimo explodi debent nonnullæ fabulæ, quas certi quidam Scriptores temere in vulgus ſparſerunt. Alii ſiquidem dixerunt, Antichriſtum non futurum hominem, nec verum corpus, aut naturam humanam habiturum, ſed futurum ipſummet Diabolum in forma & ſpecie humana aſſumpta, non vera ac ſubſiſtenti, ſed apparente, vana, & phantaſtica duntaxat. Alii putarunt, Antichriſtum verum quidem hominem futurum, ſed ſimul etiam verum Diabolum, in aſſumpta humanitate vere incarnatum. Non deſunt etiam, qui ſuum in animum induxerunt, Antichriſtum generatum iri in utero Matris ſuæ abſque ullo ſemine aut operatione viri, & ex Matre Virgine naſciturum, virtute tantum Diaboli, conceptum & ortum ejus præparantis. Fuerunt alii, qui ſibi perſuaſerunt, Antichriſtum generandum ex Dæmonio incubo, & corruptiſſima Muliere, medio tamen humano virili ſemine, quod in illius Mulieris uterum infundet Dæmon incubus. Sed hæ ſunt meræ nugæ & aniles fabulæ, quibus omni procul dubio accenſeri itidem debet alia opinio, quæ apud auritum & imperitum Vulgus jactata, vires acquiſivit eundo. Ajunt enim quidam nebulones & male feriati homines, Antichriſtum ex Monacho & Sanctimoniali procreatum iri, nec advertunt iſtius male conſarcinatæ fabulæ Authores, Antichriſtum ex Judæis proditurum, ſicut ex multis Sanctorum Patrum diſertis teſtimoniis evincit doctiſſimus noſter *Thomas Malvenda* lib. 3. *De Antichriſto* c. 5. & ſeqq. Qui igitur fieri poterit, ut Antichriſtus ex Monacho & Moniali generetur, cum apud Judæos nec Monachi, nec Moniales inveniantur? unico itaque flatu exſufflatis ejuſmodi fabulis tam craſſo filo contextis, vero quam ſimillimum eſſe puto, oriturum Antichriſtum ex viliſſimis & ſordidiſſimis progenitoribus, ſeu ex obſcuriſſimo genere naſciturum, tanquam terræ filium; futurum tamen, ut mox dixi, verum & proprium hominem, in utero Matris, ut moris eſt, conceptum, ac generatum.

Quod attinet Patriam Antichriſti, convenit ferme inter omnes Sanctos Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos (ut videre eſt apud noſtrum jam citatum *Malvendam* a capit. 13. uſque ad cap. 23. libri tertii de Antichriſto) Patriam Antichriſti fore *Babylonem*. Quod tamen ut clarius intelligas, obſervare debes, triplicem a Scriptoribus diſtingui Babylonem. Prima dicitur *Babylon Myſtica, & figurata*, nempe, *Roma*, quæ interdum in Scriptura Sacra & ab Eccleſiaſticis Scriptoribus Babylon nuncupatur. Altera Babylon appellatur *Ægyptiaca*: & hodie *Cayrum*, ſeu *Alcayrum* vulgo vocatur. Tertia denique Babylon vocitatur *Chaldaica*, quam Hiſtorici prophani conditam eſſe volunt vel a *Belo*, vel a *Nino*, & *Semiramide*. Patria itaque Antichriſti non erit Babylon myſtica & figurata, ſeu *Roma*; nec etiam Babylon Ægyptiaca, ſed Patria Antichriſti erit Babylon Chaldaica, ſicut multis argumentis, & Sanctorum Patrum teſtimoniis late probat loco mox laudato noſter *Malvenda*.

QUÆRES QUINTO: *Qualis futura ſit infantia, pueritia, educatio, & adoleſcentia Antichriſti? Quales vero ejus animi dotes, vitia, & Artes?*

Reſpondeo, juxta conſtantem Sanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum doctrinam, creditu admodum proclive eſſe, Antichriſtum in pueritia ſua omnia ſummæ ſuæ futuræ nequitiæ indicia demonſtraturum. Jam jam enim in ipſis crepundiis, ſeu a teneris unguiculis naturam ſuam probroſam & contami-

taminatam tam certis indiciis proferet, ut omnia, quæ unquam poſt conditum Orbem, infantiæ, & pueritiæ cujuſcunque eorum, qui in Mundo habiti ſunt in omni improbitatis genere profligatiſſimi, malignitatis, ſævitiæ & extremæ nequitiæ indicia fuerunt obſervata, ſit longe ſuperaturus. Quod ſpectat locum, ubi educandus eſt Antichriſtus, multi Scriptores exiſtimant, eum in Civitatibus Bethzaida, & Corozain nutritum & educatum iri. Sed conjecturæ, quibus ad id ariolandum indulgenr illi Scriptores, ſunt omnes, ut ingenue dicam, vel frivolæ, vel incertæ. Si tamen hac in re conjecturis locum dare fas ſit, probabilius videtur, Antichriſtum in Babylone Chaldaica, ubi eum naſciturum mox obſervavimus, educatum iri, ibidemque primos ætatis ſuæ annos tranſacturum.

Exacta abominabili, & deteſtanda pueritia ſua, Adoleſcentiam ſuam auſpicabitur Antichriſtus multo deteriorem. Acutiſſimo, & perſpicaciſſimo pollebit ingenio, cujus beneficio, ita permittente Deo, omnes ſcientias, doctrinas, Artes, Scripturarum notitiam, omniumque Religionum, Hæreſum, & Sectarum, quæ tunc in Mundo erunt, dogmata, errores, opiniones falſas, Placita, Ritus, & Cæremonias accuratiſſime penetrabit, quibus in perniciem omnium nefarie abutetur. Sed in Arte Oratoria, ſeu Rhetorica, omnem dabit operam, ut abſolutiſſimus evadat Orator, ſuaque facundia, & vana eloquentia multos ad ſe rapiat, & præſertim Judæis perſuadeat, ſe eſſe verum Meſſiam, tandiu ab illis expectatum. Diligentiam itidem maximam, & curam præcipuam in adoleſcentia ſua Antichriſtus adhibebit, ut Magicas, curioſas, & reprobatas Artes, omneque genus incantationum, Veneficiorum, divinationumque apprime calleat, & in his ſtudiis ac execrandis diſciplinis Magicarum Artium omnes, quotquot ab exordio Mundi fuerunt, curioſiſſimi ac callentiſſimi, longo poſt ſe intervallo relinquat. His male olentibus ſtudiis & Magicis Artibus innutritus ac decoctns adoleſcentiam ſuam per omnia probra ac dedecora traducet Antichriſtus, poſt hominum memoriam nequiſſimus. Aſt, ubi primum virilem ætatem attigerit Antichriſtus, omnia vitia, quæ in aliis ſceleſtis ac perditiſſimis hominibus diſperſa inveniuntur, in ſe uno colliget, nihilque intentatum relinquet, ut omnes ſecum in perditionem trahat. In primis, erit inſignis hypocrita. Peccata ſiquidem cuncta occultiſſime patrabit, ſed in publico probæ & ſanctiſſimæ Vitæ umbras & ſimulacra effingere conabitur, ſicque, adnitente potiſſimum Diabolo, quicum rerum ſuarum conſilia ſemper agitabit, multos homines ſeducet, ſed præſertim Judæos facili negotio ad ſe pertrahet, eorumque admirationem & favorem ſibi conciliabit, ſive ſua hypocriſi, pietatis, ſanctitatis, & religionis ſpecie fucata, ſive doctrinæ ac ſcientiæ ſuæ fama, ſive forma pulcherrimi, & ſpecioſiſſimi corporis, quæ illi egregie inerit, ſive denique verborum lenocinio, omni obſequiorum & officiorum genere, promiſſis ampliſſimis, aliiſque id genus mille adhibitis artibus ac fraudibus, quas eis ſuggeret Diabolus, complures homines, ſed maxime Judæos ineſcabit, devinciet, obſtringet ſibi, eiſque perſuadebit, ſe verum eſſe ac legitimum Regem à Deo miſſum, magnum Dei Miniſtrum, totius Orbis inſtauratorem, quem Deus extraordinario munere exornaverit ad docendum, regendum, reſtituendumque Mundum, ac tantum non deperditis rebus præſentiſſimam opem ferendam. Secundo non ſolum Antichriſtus erit inſignis hypocrita, ſeu probitatis ac ſanctitatis ſimulator callidiſſimus, verum etiam omnium fraudum, dolorum, technarum, & impoſturarum futurus eſt peritiſſimus Architectus. Tertio erit pecuniæ avidiſſimus, & prædo, nulli poſt homines natos ſecundus. Terra marique immenſa rapacitate cuncta corradet, ſibique incredibiles divitias, immanes pecuniarum auri & argenti, gemmarum & rerum pretioſiſſimarum theſauros accumulabit. Templa ac Sepulcra impio ſacrilegio expilabit. Ex auri, argenti & metallorum fodinis, quas indicante Diabolo deteget, quampluri-

plurimas opes eruet. Quarto, ſuperbiſſimus erit Antichriſtus, magnificentiſſima palatia extruet, Statuas, & Coloſſos eriget, nec ullus unquam, ab Orbe condito, tantam gemmarum, unionum, monilium, & lapidum pretioſorum copiam habuit, quanta abundaturus ſit Antichriſtus. Quinto, Ventri & effræni libidini ac luxuriæ totus deditus erit Antichriſtus, totamque vitam ſuam ducet in conviviis, cœnis, unguentis, luſibus, ſpectaculis & in Mulierum inſanis amoribus, quarum plurimas, per polygamiam, quam in Orbem revocabit, habiturus eſt uxores, ad ſuam inſatiabilem explendam libidinem. Sexto, peſtilentiſſimam, & ex orco profectam doctrinam invehet Antichriſtus, nullumque non movebit lapidem, ut Chriſtianam Religionem abolere, exterminare, ac profligare poſſit.

QUÆRES SEXTO : *Qualis ſit futura doctrina Antichriſti.*

Reſpondeo, doctrinam Antichriſti ad ſequentia Capita revocari poſſe. Primo, palam negabit Sanctiſſimam Divinarum Perſonarum Trinitatem, & Jeſum Chriſtum eſſe veram Meſſiam, verumque Dei Filium. Secundo, docebit & jactabit, ſe eſſe verum Meſſiam, a tot ſæculis expectatum. Tertio, reædificabit Templum Hieroſolymitanum, omneſque ritus Judaicos, Legemque Moyſis inſtaurabit, ſicut teſtantur Sancti Patres & Scriptores Eccleſiaſtici, quos inter *Severus Sulpitius* Dialog. 2. *De Vita S. Martini*, Epiſcopi Turonenſis hæc habet : *Ceterum, cum ab eo* (S. Martino) *de fine ſæculi quæreremus, ait nobis, illius Antichriſti eam perſecutionem futuram eſſe, ut Chriſtum Dominum cogat negari, ſe potius Chriſtum eſſe confirmans, omneſque ſecundum Legem circumcidi jubeat.* Quarto, Antichriſtus eo audaciæ, ac dementiæ prorumpet, ut ſe pro vero Deo coli & adorari, ſibique hoſtias & victimas in Templo Hieroſolymitano mactari imperaturus ſit, ac ſeveriſſime juſſurus, ubique terrarum quam longe lateque ejus Imperium patebit, Templa magnificentiſſima ſibi dedicentur, & in his ipſius Statua, ſeu Idolum, ab omnibus adorandum, conſtituatur; ita ut *in Templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus*, quemadmodum ait Apoſtolus *Paulus* Epiſt. 2. ad Theſſal. cap. 2. Sic autem delirabunt homines, qui tum temporis vivent, ut bene multi ſceleſtiſſimum illum Impoſtorem pro Deo venerari non dubitent. Poſtremo, Antichriſtus erit purus putuſque Atheus, qui Dei, ſupremi rerum omnium conditoris exiſtentiam, divinam mundi gubernationem & providentiam, pœnas & præmia, quæ homines poſt hanc vitam manent, negabit, nihilque tam curæ ac cordi habebit, quam ut Imperium, gloriam, dignitatem, divitias & voluptates, quibus affluet, augeat, firmet, ſtabiliat, ac latiſſime, quantum poterit, protendat.

QUÆRES SEPTIMO : *An miracula editurus ſit Antichriſtus ad ſtabiliendam ſuam falſam & ementitam divinitatem?*

Reſpondeo, Antichriſtum, ut divinitatem ſuam falſam & ementitam ſtabilire poſſit, editurum ope dæmonum ſigna & prodigia ingentia, atque opera in ſpeciem maxime admiranda, cum tamen revera futura ſint falſiſſima, meræque ad decipiendos homines præſtigiæ. Contra hæc futura pſeudomiracula Antichriſti Fideles ſuos clementiſſimus Dominus Jeſus Chriſtus Matthæi cap. 24. v. 23. præmunire ac præmonere voluit his verbis : *Tunc ſi quis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic, nolite credere, ſurgent enim Pſeudo-Chriſti, & Pſeudo-Prophetæ, & dabunt ſigna & prodigia, ut in errorem inducantur* (*ſi fieri poteſt*) *etiam Electi*. Hunc enim Scripturæ Sacrę locum pręcipue intelligendum eſſe de Antichriſto, ejuſque miniſtris, qui ſint extremo Mundi tempore ſtupenda multa in confirmationem erroris edituri miracula, ex unanimi Sanctorum Patrum conſenſu, & recentiorum Scriptorum teſtimoniis evincit noſter *Malvenda* lib. 9. *de Antichriſto* cap. 10. Porro, hęc miracula, quę patraturus eſt Anrichriſtus, non erunt vera miracula, ſed duntaxat merę pręſtigię, & ſenſuum ludificationes, vel ad ſummum

mum erunt quædam opera vera & mira, ſed vi & facultate naturalium ac creatarum cauſarum, Dæmonum præſertim potenti operatione, quamvis occulta, & latenti, comparata. Certe falſa fore miracula Antichriſti apertiſſime aſſerit Apoſtolus Paulus Epiſt. 2. ad Theſſalonicenſes cap. 2. ubi de Antichriſto hæc pronunciat, *Cujus eſt adventus ſecundum operationem ſatanæ, in omni virtute, & ſignis & prodigiis mendacibus, in omni ſeductione iniquitatis, iis, qui pereunt*. Idem poſt Apoſtolum *Paulum*, docent omnes Sancti Patres, præſertim *S. Irenæus* lib. 5. *adverſus Hæreſes* c. 28. *S. Hyppolitus*, Martyr, in Oratione *de conſummatione Mundi*, *S. Ephrem*, Syrus, Serm. *de Antichriſto*, *S. Hieronymus* in Epiſtola ad *Algaſiam*, *S. Damaſcenus* lib. 4. *de Fide Orthodoxa* c. 27. & alii. Accedit etiam ad id confirmandum hæc luculenta & invicta ratio. Verum, legitimum, & indubitatum miraculum nihil aliud eſt, quam ſingulare quoddam & eximium a Deo ipſo redditum teſtimonium, ſeu quædam inſignis divinæ veritatis confirmatio, comprobans veram & ſolidam doctrinam, vel probitatem ejus qui edit miraculum: at quis, ſodes, aſſerere audeat, Deum, qui nec falli, nec fallere poteſt, ſuo divino teſtimonio velle mendaciis, erroribus, aut falſitatibus atteſtari, ſuffragari, adſtipulari, conſentire, aut pravæ, falſæque doctrinæ, vel improbitati alicujus hominis, approbationis ſuæ ſingularem notam, & quaſi ſigillum imprimere, fidemque ſuam divinam & infallibilem in erroris, falſitatis, ac improbitatis confirmationem oppignorare? Quis, inquam, niſi mentis inops, auſit adſtruere, divinam ſapientiam atque providentiam tale quidpiam permiſſuram, ut tam patens atque ineluctabile veritatis teſtimonium, quale eſt verum miraculum, quod eſt divinæ Authoritatis indicium, pravæ doctrinæ, aut falſæ ſanctitati impertiatur, cum nunquam ad falſæ doctrinæ aut ſanctitatis teſtimonium ab hæreticis, aut ab aliis extorribus ab Eccleſia Catholica, aliquod verum editum miraculum ullibi ex ſinceris, probatiſque authoribus oſtendi poſſit? Immo, ex bene multis exemplis, quæ refert Hiſtoria Eccleſiaſtica, certiſſime conſtet, hæreticos, alioſque extra Eccleſiam Catholicam conſtitutos, dum ad confirmationem falſæ ſuæ doctrinæ miracula edere moliti ſunt, ſeſe omnibus deridendos propinaſſe, ſuoque effectu fruſtratos in vulgi fabulam abjiſſe.

QUÆRES OCTAVO: *Ubinam Antichriſtus ſuum auſpicaturus ſit Regnum? & quam late patere debeat ejus Monarchia?*

Reſpondeo. Antichriſtum, poſt traductam ſuam adoleſcentiam pudendo, & deteſtando vitæ genere, ſicut ſuperius diximus, tandem ſua eloquentia, ingenti verborum vi, profuſa liberalitate, infinita munificentia, immanibus ſumptibus, magicis artibus & incantationibus, falſis etiam aliquot patratis miraculis, quo ſibi majorem fidem & authoritatem conciliet, ſic mentes nequiſſimorum hominum dementaturum ut communi conſenſu, ingentique applauſu, & maximo populorum concurſu, eum in Regem depoſcant, acclament, inaugurent, eique ſummam rerum propenſiſſime deferant. In Babylone autem Chaldaica regnare incipiet Antichriſtus, & variis bellis atque expeditionibus, terra marique ſecundo marte confectis, ita Regni ſui pomæria protendet, ut, juxta doctrinam Sanctorum Patrum & Scriptorum Eccleſiaſticorum, magnitudine & amplitudine Imperii ſui longe ſuperaturus ſit omnes, quotquot ante ſe a mundo condito fuerunt potentiſſimi Monarchæ. Hujus Imperii, ſeu Monarchiæ Antichriſti amplitudinem eleganter deſcribit *Lactantius* cap. 16. lib. 7. *Divin. Inſtitutionum*, ubi agens de decem illis ultimi temporis Regibus, in quos ætate Antichriſti Imperium Romanum dividetur, hæc habet: *Tum repente adverſus illos* (ſeu decem iſtos Reges) *hoſtis potentiſſimus* (videlicet Antichriſtus) *ab extremis finibus plagæ Septentrionalis orietur, qui tribus* (ſcilicet Regibus) *ex eo numero deletis, qui tunc Aſiam obtinebunt, in ſocietatem a ceteris* (ideſt, ab aliis ſeptem ſuperſtitibus Regibus) *aſſumetur, ac Princeps omnium conſtituetur. Hic inſuſtentabili dominatione vexabit orbem, ac divina & humana miſcebit, infan-*

ſanda dictu, & execrabilia molietur, nova conſilia in pectore ſuo volutabit, ut proprium ſibi conſtituat imperium, leges commutabit, ſuas ſanciet, contaminabit, diripiet, ſpoliabit, occidet &c. Ampliſſimum fore, ac latiſſime diffuſum Antichriſti Imperium teſtantur SS. Patres & Scriptores Eccleſiaſtici. *Andreas*, Cæſarienſis Epiſcopus, in c. 13. Apocalypſis, & *Aretas* in eundem locum, docent, Antichriſtum obtenturum Monarchias Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum. *S. Hieronymus* & *Lactantius*, atque *Severus Sulpitius*, quin & *S. Auguſtinus*, tradunt, Antichriſtum ſuo Imperio ſubjecturum univerſum Orbem, & omnes gentes toto orbe diffuſas, idemque docet *Rabanus* in Opuſculo *de Antichriſto*, aſſerens, Antichriſtum dominaturum ab Oriente uſque ad Occidentem, ab Aquilone uſque ad meridiem, & a mari uſque ad mare. Certe ampliſſimum fore Antichriſti Imperium fatebitur facile quiſquis expenderit maximam, poſt homines natos, potentiam, quam habiturus eſt Antichriſtus, ejus opes, divitias, bellicum apparatum, numeroſiſſimos, & validiſſimos exercitus, claſſes, arma, vires quæ nulli unquam mortalium tot tantæque fuerunt, quibus omnibus immenſum pene robur addet Satanas, qui nunc quidem ligatus tenetur, ſed tum temporis ſolvetur, & omnes ſui furoris ad evertendum Orbem habenas laxabit, ut quibuſcumque poterit, ſuis, ſuorumque miniſtrorum viribus, pro Antichriſto debacchetur, eique totius Orbis Monarchiam comparare valeat.

QUÆRES NONO. *Quibuſnam perſecutionibus Eccleſiam Chriſti, ſeu Chriſtianam Religionem exagitaturus ſit Antichriſtus?*

Reſpondeo, Antichriſtum in exordio ſemel adeptæ Monarchiæ gemina perſecutione, nimirum ſpirituali, & corporea, Religionem Chriſtianam aggreſſurum. In primis, ut a perſecutione ſpirituali. quam in Eccleſiam excitabit, initium faciam, omnibus machinis, artibus, & igenii ſui viribus Chriſtianos ſeducere tentabit. Illos, qui rerum novarum ſciendarum erunt cupidiſſimi, quique perſcrutandi naturæ arcana prurigine titillabuntur, ad ſe alliciet increduli ſcientiarum, artiumque omnium oſtentatione & peritia, qua pollebit, ac præſertim omnis generis Magiæ experimentis. Secundo, eit, quos animadvertet opum ac divitiarum amantes, immanes theſauros, & rerum omnium copiam abunde ſuppeditabit. Tertio, ambitioſos, quibus honorum, gloriæ ac dominandi inerit cupido, Magiſtratibus, dignitatibus, Præfecturis, aliiſque id genus perhonorificis officiis ineſcabit, ut eos dejiciat. Quarto, alios eloquentia ſua & arte dicendi, alios ſuis cavillis & argutiis capiet. Quinto, Chriſtianos omni ſolatio, quod Sacrorum, & Aſceticorum librorum lectione percipere poſſent, in integrum privabit, & omnes illorum libros ubique conquiſitos medio in foro igni addicet. Comburet etiam omnes Sac. Scripturas tam Veteris, quam Novi Teſtamenti, cuncta SS. Patrum Opera, libros, Commentaria, Hiſtorias Eccleſiaſticas, Acta SS. Martyrum, & ſingula Chriſtianorum Doctorum de religione, & doctrina Chriſtiana ſcriptas Lucubrationes, conſcerpet, igni tradet, & penitus abolere ſataget, ſicque ademptis populo Dei validioribus armis, hoc eſt, Sacris, & Aſceticis libris, in quibus verbum Dei, Sacræ Traditiones, ſenſa Patrum, & divina doctrina, vitaque ſpiritualis continentur, promulgabit Edictum, quo omnibus Chriſtianis diſtricte prohibebit, ne ullum librum legant, ullamve ſcientiam aut artem doceant, & diſcant. Denique, Antichriſtus tollet de medio omnes Sacras Imagines, omnes cantus Eccleſiaſticos, preces, cætus, conciones, omnia divina officia, omnes Chriſtianos Ritus & cæremonias, omnia Sacramenta, atque in primis Baptiſmum, & Euchariſtiam (quæ ſaltem palam & in aperto celebrari haud poterunt.) Direptas & ſpoliatas Eccleſias incendet, aut diruet, aut in tabernas, ſeu ſtabula equorum convertet. Sacra Vaſa conflabit, Veſtes Sacras, ornamenta, & decora Eccleſiarum, cunctaque Inſtrumenta, ſacris uſibus deſtinata, vel in prophanos uſus commutabit. Vivificæ Crucis Lignum & ſignum execrabitur, & ex omnibus locis amoveri, expungi, abradique curabit.

bit. Verbo dicam, ſuam omnem induſtriam, malitiam, cunctaſque vires conferet, ut nomen Chriſtianum nullibi extet in mundo; & nullum alicubi Chriſtianæ Religionis ſuperſit veſtigium. Hæc erit ſpiritualis perſecutio, poſt homines natos crudeliſſima, qua Antichriſtus ſæviet in Eccleſiam. Aſt, corporalis perſecutio, quam videlicet in corpora Chriſtianorum exercebit Antichriſtus, futura eſt, ſicut docent Sancti Patres, omnium crudeliſſima, quæ unquam fuerunt, aut erunt adverſus Eccleſiam. Hujus corporalis perſecutionis, & cruentæ carnificinæ, quam in Chriſtianos habiturus eſt Antichriſtus, ut aliquod ſpecimen, ſeu potius levem quamdam delineationem tibi effingere poſſis, enumera, ſi placet, varia ſuppliciorum genera, quibus truculenti homines, & Tyranni quidam Imperatores ac Principes ad torquendos, & excarnificandos ſontes & inſontes hactenus adhibuerunt; cogita, inquam, bonorum direptiones, proſcriptiones, exilia, carceres, Magiſtratuum, dignitatum, & honorum jacturas, Equulea, Rotas, æneum Taurum candentem; Lectum ferreum ignitum; Vivicomburium; Cereos ardentes; Tunicam, oleo, pice, & bitumine illitam, in qua, tanquam in Culeo, incluſi homines cum ſimia, ſerpente, & gallo gallinaceo mittebantur in mare. Percurre etiam, ſi potes, innumera alia tormenta, videlicet ad Palum deligationem, varii generis Cruces, Vivorum hominum cum mortuorum cadaveribus arctiſſimam colligationem, Crurifragia, ſerras, quibus vivi homines medii ſecabantur, omnium membrorum interciſionem, integræ cutis detractionem, in terram infoſſionem, lapidum contuſionem, & cetera id genus horrenda, ſæva, & deſperatæ crudelitatis percurre tormenta, & deinde poteris certiſſime affirmare, omnes perſecutiones, quas immaniſſimi Tyranni Imperatores, quos inter primas tenet *Diocletianus*, in Chriſtianos concitarunt, ludum, jocum, & riſum puerorum eſſe, ſi conferantur cum perſecutione a ſæculis inaudita, quam excitabit Antichriſtus, qui plures Chriſtianos Martyriis de medio tollet, quam nullus ante ſe Eccleſiæ inſenſiſſimus Perſecutor, & in eos longe plura & truculentiora acuet, exercebitque tormenta, quæ ſuo & Dœmonum ingenio jugiter excogitabit.

QUÆRES DECIMO: *Utrum Henoch, qui ſeptimus eſt ab Adamo Patriarcha, & Propheta Elias adhuc vivant, & in fine mundi venturi ſint ad confirmandos Chriſtianorum animos in dira illa perſecutione, quam contra Chriſti Eccleſiam excitabit Antichriſtus?*

Reſpondeo primo, ex Sacris Litteris, ex SS. Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum, Eccleſiæque & omnium Orthodoxorum perpetua ſibique ſemper conſtanti traditione certum atque exploratum eſſe, Patriarcham *Henochum*, & Prophetam Eliam, *Thesbitem*, in Sacra Scriptura nuncupatum, necdum eſſe mortuos, ſed etiamnum in vita mortali conſervari a Deo. In primis, libri Geneſeos. c. 5. v. 24. dicitur de Henocho *Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni, ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Deinde lib. Sapientiæ c. 4. v. 10. legitur: *Henoch placens Deo, factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores, translatus eſt: raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Idem ferme legitur cap. 44. v. 16. libri Eccleſiaſtici; *Henoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam*. Poſtremo Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Hebræos cap. 11. v. 5. ſic loquitur de Patriarcha Henocho: *Fide Henoch translatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit eum Dominus; ante translationem enim teſtimonium habuit, placuiſſe Deo*. Similiter, *Eliam* Prophetam adhuc vivere, & in fine mundi venturum, aperte vaticinatur Propheta *Malachias* cap. 4. v. 5. his verbis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et convertet cor Patrum ad Filios, & cor Filiorum ad Patres eorum, ne forte veniam & percutiam terram anathemate*. Et cap. 48. v. 9. & 10. lib. Eccleſiaſtici: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui ſcriptus es in Judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium,*

& re-

& reſtituere Tribus Jacob. Denique omnes Sancti Patres ſummo conſenſu tradunt, *Henochum*, & *Eliam* adhuc vivere, & in fine mundi venturos ut prædicent adverſus Antichriſtum.

Ceterum, ſi quis curioſitatis ſtudio ductus, a me percontetur, quem in locum fuerint a Deo translati *Henochus*, & *Elias*, & ubi nunc ſtent, ac ſedem ſuam fixerint? breviter reſpondebo, quibuſdam viſum eſſe, *Henochum*, & *Eliam* vivos adhuc conſervari in Paradiſo terreſtri, in quo fuit *Adamus*, & quem ſupponunt perſtare adhuc non modo quantum ad ſolum, ſeu locum, & ſitum, ſed etiam quantum ad cultum & amænitatem, eumque aquis univerſalis Diluvii non fuiſſe deletum; quod ſane creditu difficile eſt. Alii vero exiſtimant *Henochum*, & *Eliam* vivos adhuc & incolumes a Deo conſervari vel in aliqua aeris regione, aut in ſecreto ac remoto aliquo terræ loco, tranquillitatis pleno. Sic ſentiunt bene multi. Sed ipſe, ut candide fatear, auctor ſum ejuſmodi curioſis hominibus, ut tandem aliquando diſcant, non convenire humanis mentibus curioſius, ea, quæ a Deo fiunt, explorare, ſed iis credere, quæ nobis in Sacris Litteris revelare dignatus eſt, vel nos per Eccleſiam, & Sanctos Patres docuit: *Multi*, inquit S. Chryſoſt. Hom. 22. in Epiſt. ad Hebræos, *quærunt, quomodo translatus ſit Henoch? & cur translatus ſit? & cur non ſint mortui neque ipſe, neque Elias? & ſi adhuc vivant? quomodo vivant? & in quo habitu? Sed ſupervacaneum eſt hoc quærere. Nam quod ille quidem, nempe Henoch, ſit tranſlatus, hic autem Elias ſit aſſumptus, dixerunt Scripturæ. Ubi autem ſunt, & quomodo ſunt? non item adjecerunt. Non amplius enim dicunt, quam quæ ſunt neceſſaria*. Idem docet *S. Auguſtinus* lib. 2. adverſus *Pelagium, & Cæleſtium* c. 23. ubi hæc habet: *Quæſtiones ſunt, in quibus ſalva Fide, qua Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quod verum ſit, & ſententia definitiva ſuſpenditur, aut aliter quam eſt, humana & infirma ſuſpicione conjicitur; veluti cum quæritur, ubi ſunt nunc Elias & Henoch? an in Paradiſo terreſtri? an alibi? quos tamen non dubitamus, in quibus nati ſunt, corporibus vivere*.

Reſpondeo ſecundo: *Henochum* & *Eliam* venturos in fine Mundi tribus potiſſimum de cauſis. Primo, ut Chriſtianos confirment in vera Fide Chriſti, eiſque ad ſubeundam intrepidam mortem, ſæviente perſecutione Antichriſti, vires animoſque addant. Secundo, ut perſecutori Antichriſto plagas inferant, quæ in libro Apocalypſis deſcribuntur. Tertio denique, ut Judæos ad Chriſti Fidem convertant. Quamvis enim Judæi, qui Chriſtum Dominum, tanquam Meſſiam, agnoſcere noluerunt, ſuſcepturi ſint in fine mundi Antichriſtum, eique, tanquam vero Meſſiæ credituri, ſicut docet conſtans & perennis Sanctorum Patrum, cum Græcorum, tum Latinorum Traditio; nihiloſecius Deus, cujus proprium eſt miſereri & parcere, ſuperſtites tum temporis Judæos per prædicationem *Henochi*, & *Eliæ* ad veram Chriſti Fidem adducet. Id non obſcure innuere videtur Apoſtolus *Paulus* c. 11. Epiſt. ad Romanos, ubi ait: *Nolo enim vos ignorare, fratres, Myſterium hoc (ut non ſitis vobis ſapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret, ſicut ſcriptum eſt: Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob*. Quaſi diceret Apoſtolus: Tamdiu major Judæorum pars manebit in excæcatione perfidiæ, quamdiu non fuerit prædicatum Evangelium cunctis nationibus, & quamdiu non fuerit completus omnino numerus eorum, quos ex gentibus præfinivit ac præordinavit Deus ad Fidem, & in Eccleſiam ſuam aſciſcere. Poſtquam vero numerus credentium ex Gentibus fuerit completus, & omnes Gentiles, quotquot credituri ſunt, ad Eccleſiam Chriſti ſe ſe receperint, tunc Judæi, depoſita omni pervicacia, credent Evangelio, æternamque ſalutem adipiſcentur. Ex qua verborum Apoſtoli *Pauli* interpretatione facile quiſque inferre poteſt, primo, Judæos tamdiu manſuros repulſos & rejectos a Deo, quamdiu Chriſti Eccleſia, ſeu Chriſtiana Religio per omnes nationes propagatur, & necdum completus eſt numerus eorum, quos ex Gentibus Deus decrevit ac præfini-

vit

vit credituros in Chriſtum. Secundo, quilibet nullo negotio intelliget, Judæos per prædicationem, doctrinam, & miracula *Henochi*, & *Eliæ* ad Chriſtum acceſſuros, eique credituros, poſtquam plenitudo Gentium intraverit in Eccleſiam Chriſti, quod contigere debet prope finem mundi, hoc eſt, circa tempus ſecundi adventus Chriſti Domini. Hunc eſſe genuinum verborum Apoſtoli *Pauli* ſenſum aſſerunt Sancti Patres, ac diſerte docent, Judæos Evangelio credituros, Fidemque Chriſti amplexuros, poſtquam plenitudo Gentium intraverit in Eccleſiam Chriſti. Quod certiſſime continget duntaxat prope finem mundi & adventum Antichriſti, poſtquam videlicet *prædicatum fuerit Evangelium in toto Orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio*. Sunt ipſiſſima verba Chriſti Domini apud Evangeliſtam Matt. cap. 24. v. 14. Qua in re non ſolum conſentiunt Sancti Patres, ſed etiam omnes recentiores Scriptores, qui de Antichriſti rebus hactenus ſcripſerunt, ut videre eſt apud noſtrum *Malvendam* lib. 11. *De Antichriſto* cap. 26. Venturi ſunt ergo *Henochus* & *Elias* in fine Mundi, ut per prædicationem ſuam teſtimonium perhibeant veritati, fraudes Antichriſti detegant, Fideles confirment, Judæos convertant, & divinitatem Chriſti Scripturis ac miraculis comprobent. Eo autem expleto prædicationis tempore, *Henochus* & *Elias* occidentur ab Antichriſto, & poſtquam dies tres & dimidium mortui jacuerint, in frequentiſſimo Orbis theatro, innumeris mortalibus cernentibus, & admiratione defixis, reſurgent vivi, & ſplendidiſſima circumfulſi gloria in nube lucida aſcendent in Cœlum. Sed hæc breviter dicta ſufficiant de adventu, prædicatione, morte, reſurrectione, & gloria *Henochi* & *Eliæ*.

QUÆRES UNDECIMO: *Quamdiu duratura ſit perſecutio, & tyrannis Antichriſti? Quantumve temporis effluxurum ſit a morte Antichriſti uſque ad finem Mundi, & univerſale Judicium?*

Reſpondeo: Sanctos Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos ex verbo Dei, & perenni Traditione conſtanter docere, Antichriſtum nonniſi triennio & ſex menſibus Imperio potiturum, quo durante tempore, luctuoſiſſima erit Orbis facies, quam *Lactantius* lib. 7. *Divin. Iſtitutionum* cap. 16. graphice repræſentat his verbis: *Tum vero deteſtabile atque abominandum tempus exiſtet, quo nulli hominum ſit vita jucunda, eruentur funditus civitates, atque interibunt non modo ferro, atque igni, verum etiam terræ motibus aſſiduis, & eluvie aquarum, & morbis frequentibus, & fame crebra: aer enim vitiabitur, & corruptus, ac peſtilens fiet, & modo importunis imbribus, modo inutili ſiccitate, nunc frigoribus, nunc æſtibus nimiis, nec terra homini dabit fructum, nec ſeges quidquam, non arbor, non vitis feret. Sed cum in flore ſpem maximam dederint, in fruge decipient. Fontes quoque cum fluminibus areſcent, ut ne potus quidem ſuppetat, & aquæ in ſanguinem, aut amaritudinem mutabuntur. Propter hæc deficient & in terra quadrupedes, & in aere volucres, & in mari piſces. Prodigia quoque in Cælo mirabilia mentes hominum maximo terrore confundent, & crines cometarum, & ſolis tenebræ, & color lunæ, & cadentium ſyderum lapſus. Nec tamen hæc uſitato modo fient; ſed exiſtent ſubito & ignota, & inviſa oculis aſtra: ſol in perpetuum ſuſcicabitur, ut vix inter noctem, diemque diſcernatur. Luna jam non tribus deficiet horis, ſed perpetuo ſanguine obſuſa, meatus extraordinarios peraget, ut non ſit homini promptum, aut ſyderum curſus, aut rationem temporum agnoſcere. Fiet enim vel æſtas in hyeme, vel hyems in æſtate. Tunc annus breviabitur, & menſis minuetur, & dies in anguſtum coarctabitur. Stellæ vero creberrimæ cadent, ut cœlum omne cæcum ſine ullis luminibus appareat. Montes quoque altiſſimi decident, & planis æquabuntur, mare inavigabile conſtituetur....* Tunc orabunt Deum, & non exandiet: optabitur mors, & non veniet nec nox *quidem requiem timori dabit, nec ad oculos ſomnus accedet, ſed animas hominum ſolicitudo ac vigilia macerabit: plorabunt ac gement, & dentibus ſtridebunt: gratulabuntur mortuis, & vivos plangent His, & aliis pluribu malis ſolitudo fiet in terra, & erit deformatus Orbis, atque deſer-*

deſertus. Tot igitur graviſſimis malis, ad quorum ſimplicem narrationem nemo eſt, qui non fremat & horreſcat, obruetur univerſus Orbis per triennium & ſex menſes Imperii, ſeu potius Tyrannidis Antichriſti. Sed tranſacto hoc triennio & ſemeſtri, occidetur Antichriſtus, ſicut docent Sancti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, quorum tamen alii putant, Antichriſtum in prælio *Gog* & *Magog* occiſum iri in campo *Maggedon*: idque colligunt ex Libro Apocalypſis *S. Joannis*. Alii vero dicunt, Jeſum Chriſtum ſuper Montem Oliveti, cinctum Angelorum agminibus, apariturum, & imperaturum Archangelo *Michaeli*, ut Antichriſtum interficiat, omnique abjecta cunctatione, Montem Oliveti, dehiſcente terra, apertum iri, & Antichriſtum vivum deglutiendum, & in profundiſſimum Infernum demerſum iri. Conjecturæ, quibus nituntur illi Patres, verius congruere videntur verbis Apoſtoli *Pauli* Epiſt. 2. ad Theſſal. cap. 2. diſerte aſſerentis, Antichriſtum trucidatum iri a Jeſu Criſto: *Quem*, ſeu Antichriſtum, *Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui*. Ceterum, quantum ſit effluxurum temporis a morte Antichriſti uſque ad finem Mundi, & univerſale Judicium? non convenit inter Scriptores. Alii exiſtimant, interfluxuros tres annos; alii, ſeptem annos; alii, dies duntaxat quadraginta. Aſt ipſe, qui ariolari nolo, ignorantiam meam hac in re, quam Deus nobis plane ignotam eſſe juſtis de cauſis voluit, aperte profiteri malo, & uſurpare verba Angeli, Prophetæ Danieli cap. 12. v. 9. dicentis: *Vide Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatique ſermones uſque ad præfinitum tempus*. Hoc unum tamen mihi probe compertum ac exploratum, affirmare poſſum, non longum fore tempus ab extincto Antichiſto uſque ad finem Mundi, & Judicium univerſale, quia Eccleſia Catholica, verbi Dei authoritate, & SS. Patrum Traditione nixa, docet, Antichriſtum circiter extrema Mundi tempora regnaturum, ac ſubinde poſt interitum Antichriſti, finem Mundi, & diem ſupremi ac univerſalis Judicii non longe abfuturum. Sed ſatis dictum ſit de ſignis, quæ præcedere debent extremum Judicium, ſicut de ortu, & genere Antichriſti, de illius patria, educatione, vita, doctrina, Tyrannide, Imperio, ejuſque duratione, de falſis, quæ editurus eſt, miraculis, de Bellis, quibus omnia in Mundo ſus deque miſcere debet, & de illius tandem interitu, de quibus ſi lector plura ſcire aveat, legat Epiſtolam S. Auguſtini 199. alias 80. cui titulus: *de fine ſæculi* ad Heſychium. Conſulat etiam, ſi per otium ei liceat, doctiſſimum noſtrum *Thomam Malvendam*, qui, non minus docto, quam prolixo calamo hæc & alia id genus, quæ vel ad ſigna, Judicium univerſale anteceſſura, vel ad Antichriſtum ſpectant, accurate tractavit, & XIII. libris ita complexus eſt, ut ceteris Scriptoribus, qui in eodem argumento hactenus verſati ſunt, palmam præripuiſſe videatur.

QUÆRES ULTIMO: *Quo in loco Judicium univerſale exerceri debeat, & an mentaliter tantum, vel vocaliter ſit peragendum?*

Reſpondeo: De loco, in quo noviſſimum Judicium exerceri debet, non convenire inter Theologos. Alii quique cum Magiſtro Sentent. lib. 4. diſt. 48. putant, extremum judicium fieri debere in *Valle Joſaphat*, juxta illud Joelis vaticinium cap. 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in Vallem Joſaphat*. Alii vero Theologi aſſerunt, hoc Joelis vaticinium non determinare ſpecialiter locum, in quo Judicium extremum exerceri debet, ſed innuere duntaxat, Chriſtum Dominum venturum ad locum Judicii, *Joſaphat*. enim hebraice idem ſonat ac judicium. Utraque tamen ſententia in concordiam revocari poteſt, dicendo: Judicium generale non ita habitum iri in *Valle Joſaphat*, ut nullus hominum judicetur, niſi qui ſit in prædicta Valle, quæ non ſatis late patet ut tot homines contineat, quot judicandi ſunt: ſed univerſale Judicium habitum iri in Valle Joſaphat, quatenus illa Vallis complectitur vicina quædam loca, & aerem ſuperiorem. Quam opinionem ſuo calculo probare videtur *S. Tho-*

Thomas, ſeu Auctor Opuſc. 60. cap. ult. ſicut inſinuat noſter *Medina*. Addo etiam, Corpora tum ad immortalitatem imputata, non occupatura quemadmodum nunc ſpatium loci juxta triplicem dimenſionem longi, lati, & profundi, ſed poterunt innumera corpora minimo ſpatio contineri; alioqui demirari poſſet humanus ſenſus, qui fieri poterit, ut Tartarus, quem Theologi conſtituunt in imis terræ, tot corporum ſit capax.

Ad formam Judicii quod attinet, ſeu an mentaliter tantum, an vocaliter peragendum ſit? Docet idem *Medina*, juxta pervulgatam Scholaſticorum opinionem, diſcuſſionem quidem, ſeu examen bonorum, vel malorum operum, accuſationem, ac defenſionem, mentaliter duntaxat eſſe peragendam, omnibus videlicet, & ſingulis omnium, & ſingulorum bona, vel mala opera, beneficio alicujus luminis ſupernaturalis, cognoſcentibus; Sententiam tamen tam erga electos, quam erga reprobos verbis ſenſibilibus, & quæ ab omnibus audiri poterunt, a Chriſto Domino prolatum iri. Huic opinioni, quæ Theologis Scholaſticis probari ſolet, quamvis refragari non auſim, malo tamen dicere cum S. Thoma quæſt. 88. Suppl. artic. 2. *In hac re quid ſit verum, certo tradi non poſſe*.

Nunc, erudite Lector, ut fructuoſa, atque utili clauſula hanc de extremo, & univerſali Judicio Diſſertationem peragam, auctor tibi ſum, ut nunquam animo tuo excidat pulcra illa tremendi Judicii commenitio, quam dat *Sanctus Baſilius* in Pſalm. 33. *Si quando te ſenſeris*, inquit ille Pater, *ad unum aliquod cieri, ac proſilire peccatum, tibi ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Chriſti Judicium, in quo quidem præſidet Judex in alto, & ſublimi throno, adſtat porro creatura omnis pretrepida, & intremiſcens ad ipſius glorioſum, & illuſtrem adventum. Eo ſinguli quique ſiſtentur, de his examinandi, quæ quiſque geſſit in vivis. Deinde eos, qui rendi quidem in vita admiſerunt, horrendi quidem circumſtabunt Angeli, ignem aſpectu reddentes, ignem expirantes, propter propoſiti, ac voluntatis acerbitatem, vultum præferentes nocti aſſimilem, propter mœrorem, atque hominum odium. Subin, conſpicient baratrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignemque obſcurum, urendi quidem in tenebris vim habentem, luce vero deſtitutum. Inde vermium innumerabilium genus venenoſum, ac carnivorum, eſitans quidem ſemper, nec tamen ſe exſatians, intolerabiles dolores morſibus infligens. Poſtremo omnium duriſſimam pœnam, probrum illud, & verecundiam ſempiternam. Hæc tu time, & ejuſmodi timore eruditus, quaſi freno quopiam abarce animam, & inhibe ad vitioſam concupiſcentiam, propendentem*. Hactenus S. Baſilius.

Hic coronidem impono Tractatui de Vita, Myſteriis, & Annis Jeſu Chriſti Domini, Servatoris noſtri, in quo quidquid veri, vel boni eſt, id totum Deo Optim. Maxim. omnium bonorum fonti, primum tribui debet, deinde, Sancto Thomæ, cui, quidquid ſcio, tanquam Magiſtro meo, lubens acceptum refero. Conatus ſum in hoc Opere meum quantulumcumque talentum in Jeſu Chiſti, Domini mei, lucrum impendere, & omnium, qui pie vivere volunt, animos ad illius amorem inflammare. Si ſucceſſus defuit, voluntas bona non defuit. Certe, cum omni candore teſtari poſſum, me nec Apocryphis Libris, anilibuſve fabulis accommodaſſe operam, nec prius lecta deſcripſiſſe, quam prudenti, accuratoque judicio expenderim atque ſelegerim ex genuinis Operibus probatiſſimæ fidei Scriptorum, qui res ſpectantes ad Myſteria Jeſu Chriſti, juſtis libratas ponderibus, memoriæ prodiderunt. Nec enim ex animo excident unquam hæc noſtri *Melchioris Cani* lib. 11. *De Locis* cap. 6. verba, quæ legi ac cognovi digniſſima, idcirco hic lubenter adſcribam: *Eccleſia Chriſti hi vehementer incommodant, qui res Divorum præclare geſtas non ſe putant egregie expoſituros, niſi eas fictis & revelationibus & miraculis adornarint. Qua in re nec Sanctæ Virgini, nec Chriſto Domino hominum impudentia pepercit, quin, quod in aliis Divis factitavit, idem quoque in Chriſti & Matris hiſto-*

hiſtoria ſcribenda faceret, & pro ingenii humani levitate multa vana & ridicula commiſceretur. Faxit igitur Deus, ut mens noſtra in meditatione Myſteriorum Chriſti Domini, Mediatoris, & Redemptoris noſtri, amore jugiter exardeſcat, eorumque veritatem contempletur in Patria, ad quam, amice Lector, unice anhelare debemus, quia, ut verbis utar *Sancti Eucherii*, Epiſc. Lugdun. in Epiſt. de contemptu Mundi ad Valerianum, *illius fiduciam non incerto Auctore præſumimus, ſed Domino noſtro Jeſu Chiſto, veriſſimo ſponſore veritatis, qui juſtis interminabile Regnum, & ampla beatiſſimæ æternitatis præmia pollicetur: qui etiam per ineffabile Sacramentum aſſumpta carnis idem homo, & Deus reconciliavit hominem Deo, ac magno, abſconditoque myſterio paſſionis Mundum crimine abſolvit. Itaque manifeſtatus eſt in carne, juſtificatus eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatus eſt gentibus, creditus eſt in Mundo, aſſumptus eſt in gloria, propter quod Deus eum exaltavit, ut omnia confiteantur nunc in Cœlo, & in terra, in mari, & in abyſſis, quia Dominus Jeſus in gloria eſt, Rex, & Deus ante ſæcula*.

Hæc ſi ſedulo, ut par eſt, mediteris amice Lector, tuoſque affectus fixos habeas in doctrina promiſſiſque Evangelicis, a ſolo Deo exſpectans præmium recte factorum, tibi certo polliceri poſſum, fore ut adverſus omnes malorum injurias, adverſus impiorum perſecutiones, adverſus hæreticorum inſidias, & inſultus, denique, adverſus omnes machinationes Satanæ, adverſus mortem ipſam, ſtes ſemper inconcuſſus, & infractus uſque ad diem illum, cum perſeverantia victrix malorum ſuam feret coronam, teque, quod vehementer opto, æterna felicitate beabit.

HYMNUS

De ſupremi Judicii die, qua Chriſtus Dominus bonos, & malos judicabit.

SEnſus quis horror percutit?
Cœlum profundum ſcinditur,
Chriſtum ſedentem nubibus
Hinc inde ſtipant agmina!

Feralis, ad ſonum tubæ
Mors juſſa reddit mortuos,
Quos ad tribunal judicis
Urgent coactos, Angeli.

Pios locans ad dexteram
Repellit ad lævam reos.
(Novit gregem paſtor ſuum)
Oves ab hædis ſegregat.

Ad Judicis ſedent latus
Quicumque ſpretis omnibus
Fugere mundum pauperes,
Deum ſecuti pauperem.

Crux ante, Judæis probrum
Ludibrium Crux Gentibus,
Terror reis, probis amor,
Summo micabit æthere.

Fixere quem diræ trabi,
Cernent, pavebunt, ingement,
Vultu beabit quo ſuos,
Hoc territabit impios.

Fac, Chriſte, ne mores bonos
Contage mundus inquinet,
Secerne nos ab improbis;
Ne miſceamur ſontibus.

HYM-

Alter

HYMNUS

De ſupremi Judicii die.

TUnc mors inermis & tremens
Surdis ab antris audiet,
Et juſſa reddet lumini
Defuncta luce corpora.

Ruent ab alto ſidera,
Æterna nox Lunam premet,
Lux deſeret Solem ſuum,
Et cuncta miſcebit Chaos,

Turbata clade publica
Natura diſſipabitur:
Suis ſoluti legibus
Rumpentur orbis cardines.

Flammis rubens ultricibus
Iras Dei Cœlum pluet,
Tellus ſuo quæ pondere
Immota ſtat, movebitur.

O plenus irarum dies,
Dies furoris ultimi,
Quo ſtabit immutabilis
Decreta ſors mortalium!

Reos pavendos obruet
Tremenda majeſtas Dei;
Pœnas ferentem vindices
Quis ſuſtinebit Judicem?

Scriptum notis fatalibus *
Hic explicabitur liber;
Quod ante commiſſum fuit,
Hac lance ponderabitur.

Quod multa nox celaverat,
Pleno patebit lumine;
Et conſcius ſibi Reus
In ſe feret ſententiam.

O quis relictum me mihi
Illo die tuebitur!
Pro me loqui quis audeat?
Pœnas repoſcunt crimina.

Vix ipſe ſecurus fui,
Quem nulla labes inquinat,
Cum vel leves ſeverior
Inquiret in noxas Deus.

Fac, Chriſte, quando ſplendida
De nube Judex veneris,
Furoris oblitus tui,
Ne nos nocentes punias.

Nunc, Chriſte, ſis placabilis,
Oppone te totum tibi;
Ultoris exarment manus
Suſcepta pro me vulnera.

Jeſu, memento, quod volens
Pro me Crucem conſcenderis,
Quæ dira paſſus corpore
Tormenta non ſint irrita.

Delicta ſi non fletibus
Delere noſtris poſſumus,
Hæc tu tuo potentior
Dele efficaci ſanguine.

En ora ſuffundit pudor;
In fronte ſcripta crimina:
O quam ſub alto pectore
Hæc illa me mordent magis!

Si Judicem non exuas,
Qua te movebimus prece?
Benignus in natos Pater
Flecti bonus tunc incipe.

Caſtam parum qui fœminam
Puræ parem luci facis,
Qui de latrone martyrem,
Ne me nocentem deſeras.

Inter tuos ut cenſear,
Ab impiis me ſegrega,
Et ad tuam placatior
Me jam repone dexteram.

Quæ, quanta, quam gravis dies
O Vindicis Dies Dei
Ubi ſedebit arbiter
Qui punit, & qui læſus eſt.

Offenſus ultor diceris,
Punire ſcis, ſcis parcere:
Nunc ure, ſævi, nunc ſeca,
Hac dum die peperceris.

* *Seu perennibus*
Graveſon de Myſteriis. Tom. II.

EXPOSTULATIO

JESU CHRISTI

Cum homine ſuapte culpa pereunte.

CUM mihi ſint uni bona, quæ vel frondea tellus,
  Vel Olympus ingens continet,
Dicite mortales, quæ vos dementia cœpit?
  Hæc aucupari ut undevis
Malitiſ, quam de proprio depoſcere fonte,
  Adeo benigno, & obvio?
Mendaceſque juvet trepido, miſeroque tumultu
  Umbras bonorum perſequi?
Pauci me, qui ſum verę largitor & auctor
  Felicitatis, expetant?
Forma rapit multos, me nihil formoſius uſquam eſt,
  Formam ardet hanc nemo tamen.
Suſcipiunt ceras, antiquaque ſtemmata multi,
  At me quid illuſtrius?
Ut qui ſim genitore Deo, Deus ipſe, profectus,
  Genitrice natus Virgine.
Unde fit, ut mecum vix geſtiat unus & alter
  Affinitatem jungere?
Maximus ille ego ſum cœlique ſolique Monarcha.
  Servire nobis cur pudet?
Dives item, & facilis dare magna & multa roganti,
  Rogari amo, nemo rogat.
Sumque, vocorque Patris ſummi ſapientia, nemo
  Me conſulit mortalium.
Ipſe ego ſum Ætherei ſplendorque, decuſque Parentis,
  Me nemo ſtupet, aut ſuſcipit.
Sum firmus, juxta ac jucundus amicus amico,
  Me pariter ac meas opes
Candidus, atque lubens caris impertio; nemo hanc
  Ambit neceſſitudinem.
Sum via, qua ſola Cœli itur ad aſtra, tamen me
  Terit Viator infrequens.
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere Vulgus?
  Æterna cum ſim veritas.
Pollicitis cur, ſtulte, meis diffidere perſtas?
  Cum ſit nihil fidelius.
Auctor adhæc vitæ cum ſim unicus, ipſaque vita,
  Cur ſordeo mortalibus?
Lux ego ſum, cur huc vertunt ſua lumina pauci?
  Dux, cur gravantur iniqui?
Vivendi recte certiſſima regula ſolus,

Aliun-

Aliunde formas cur petunt?
Ipſe ego ſum ſolus vera & ſine felle voluptas,
Quid eſt quod ita faſtidior?
Unica pax animi, quin huc depoſitis ægri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiam meminere leones,
Referuntque belluæ vicem,
Reſpondere feri merito didicere dracones,
Si meminit officii canis,
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,
Cur efferatior feris
Me non redamas, homo? cui ſemel omnia feci,
Quem condidi, quem ſanguine
Aſſerui proprio, propriæque a morte recepi
Diſpendio vitæ volens.
Si bos agnoſcit Dominum, ſi brutus aſellus
Agnoſcit altorem ſuum,
Cur me ſolus homo male gratus, noſſe recuſas,
Et conditorem, & vindicem?
Unus ego hic tibi cum cunctorum ſumma bonorum:
Quid eſt quod extra me petas?
Quorſum diſtraheris per tot diſpendia graſſans
Laborioſa inertia?
Sum placabilis, & pronus miſereſcere, quin hoc
Miſer ad aſylum confugis?
Idem juſtus, & implacabilis ultor iniqui,
Cur non times offendere?
Corpus ego, atque animum nutu ſub tartara mitto,
Noſtri metus vix ullum habet.
Proinde mei deſertor homo ſocordia ſi te
Adducet in morte tua,
Præteritum nihil eſt, in me ne rejice culpam,
Malorum es ipſe author tibi.
Nam quid adhuc ſupereſt? ſi te neque provocat ardens,
Suique prodiga charitas,
O bis marmoreum pectus! neque mitigat unquam
Adeo profuſa benignitas;
Si neque tantarum vel ſpes certiſſima rerum
Expergefacit, & allicit:
Si neque tartareæ cohibet formido gehennæ,
Neque ullus admonet pudor,
Immo ſi durant magis hæc, adduntque ſtuporem
Tam multa, tamque inſignia,
Ut facile immiteſque feras, calybemque, petramque
Rigore victo molliant.
Quid faciat pietas, quibus artibus abſtrahat ultro
Devota morti pectora?
Invitum ſervare nec eſt mentis, puto, ſanæ,
Et patria prohibet æquitas.

Hac juſta Ieſu Chriſti expoſtulatione correpti, non debemus, amice Lector, procraſtinare correctionem Vitæ noſtræ, ſed protinus ad vocem invitantis Domini exuere veterem hominem cum factis ſuis & concupiſcentiis, ne toties non exauditus Dominus, viciſſim non audiat nos clamantes ad ipſum. Quemadmodum enim terra frequenter irrigata cœleſti pluvia, nec aliud proferens cultori ſuo, quam ſpinas & tribulos, exſecrabilis eſt, & igni traditur; ita timendum eſt, ne, poſtquam pertinacia noſtra vicerit omnia remedia, Deus ob ſpretam ipſius bonitatem deſtituat nos ut deploratos, proprioque relinquat arbitrio; non ſecus ac Medicus nihil non expertus quidquid ars poteſt ad depellendum morbum, ubi videt ægrotum omnia pharmaca reſpuere, tandem illum ſuo morbo relinquit, tanquam qui nolit vivere. Ut igitur in tam grave malum non incurramus, abjecta omni mora, audiamus Ieſum Chriſtum comminantem, ne peccemus; audiamus revocantem, ne deſperemus; audiamus invitantem nos ad ſe, ne a recta via deflectamus. Ieſum inquam, Servatorem noſtrum, amemus, quo nihil eſſe melius poteſt, immo extra quem nihil eſt omnino bonum. Hunc imitemur, qui ſolus eſt verum & abſolutum pietatis exemplar, extra quem quiſquis ſapit, deſipit. Huic uni inhæreamus, hunc unum amplectamur, hoc uno fruamur, in quo eſt vera pax, gaudium, tranquillitas, voluptas, immortalitas. Quid multis? ſumma bonorum eſt omnium. Extra hunc nihil ſuſcipiamus, nihil amemus, nihil appetamus, huic uni placere ſtudeamus. Ille ſit nobis in corde, in ore, in omni vita, hunc penitus ſapiamus, hunc loquamur, hunc moribus exprimere ſatagamus. In illo negotium, otium, gaudium, ſolatium, ſpem, præſidium omne collocemus. Hic a vigilantium animis nunquam diſcedat, hic dormientibus occurrat, ſemperque mentibus noſtris obſervetur, donec, obita tandem in terris militia, perpetuum cum ipſo triumphum agamus in cœlis.

EPILOGUS

HUJUS TRACTATUS.

Ex his omnibus, quæ in duabus Proluſoriis Diſſertationibus, & in iſtis viginti quatuor hujuſce Tractatus Diſſertationibus complexi ſumus, amice Lector, quinque obſervatu digna colligere debes, quæ tibi ad probandam Chriſti, veri Meſſiæ, Divinitatem, & ad veritatem Chriſtianæ, & Catholicæ Religionis, adverſus Infideles Iudæos, & Hæreticos ſtabiliendam, poterunt invictam ſuppeditare demonſtrationem Evangelicam.

In primis, adverſus Infideles, viroſque incredulos colligere debes, omnia Vaticinia, quæ proferunt Chriſtiani ad probandum, Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, non a Chriſtianis fuiſſe excogitata, ſicut allatrant Infideles, ſed antiquiſſima & genuina eſſe Prophetarum Oracula. Primo, quia Iudæi, licet capitales ſint Chriſtianorum hoſtes, ultro tamen fatentur, hæc Oracula, quæ laudant Chriſtiani, eſſe antiquiſſima, & illa ipſiſſima Oracula, quæ de venturo Meſſia veteres cecinerunt Prophetæ, a Deo afflati & inſpirati, quorum libros, ſpeciali divinæ providentiæ beneficio, ſumma ſemper diligentia ad hæc uſque tempora Iudæi per totum Orbem diſperſi conſervarunt. Secundo, vetuſtiſſimi Scriptores Gentiles, ante adventum Chriſti Domini, diſertam mentionem fecerunt illorum librorum, ex quibus Chriſtiani excerpunt Vaticinia ad probandum Ieſum Chriſtum verum Meſſiam: quod quidem argumento eſt, prædicta Vaticinia non fuiſſe de induſtria a Chriſtianis excogitata. Tertio credibile non eſt, Apoſtolos, & Evangeliſtas, qui erant viri probi, candidi, ingenui, ſimplices, & ab omni fraude alieni, ut apparet ex eorum Scriptis, voluiſſe proprio marte fingere ac procudere falſa Oracula ad univerſum Orbem in errorem inducendum. Denique, etiamſi Apoſtoli & Evangeliſtæ voluiſſent falſa confingere Oracula, eaque antiquis attribuere Prophe-

phetis, nihiloſecius eorum fraus conſeſtim retecta ac propalata fuiſſet a Iudeis, qui penes ſe habebant antiquorum Prophetarum libros, quique ſubinde Apoſtolos & Evangeliſtas, tamquam impoſtores, ſugillaſſent, exploſiſſent, fidem omnem ipſis derogaſſent, & omnibus Nationibus deridendos propinaſſent; quod tamen nunquam fecerunt Iudæi. Nec permiſiſſet etiam Deus optimus Maximus, ut Apoſtoli, & Evangeliſtæ, ſi revera fuiſſent impoſtores doctrinam ſuam, falſis illis & commentitiis ſuffultam Vaticiniis, per univerſum Orbem propagarent, eamque, intrepidam mortem oppetendo, innumera miracula edendo, & multa Vaticinia tam circa vocationem gentium, quam circa Iudæorum, qui Apoſtolorum prædicationem recipere noluerunt, rejectionem, ruinam, & integrum exterminium, proferendo, confirmarent. Hæc tamen omnia ab Apoſtolis & Evangeliſtis geſta, aut prænunciata, eventus vera eſſe certiſſime comprobavit, ſicut pluribus, iiſque invictis momentis oſtendimus in prima Diſſertatione Proluſoria ad hunc Tractatum *de Vita*, *Miraculis & Annis Jeſu Chriſti*.

Secundo, colligere debes, fidem Evangeliſtarum, qui Hiſtoriam Ieſu Chriſti litteris mandarunt, nullo pacto in dubium vocari poſſe. Primo, quia Hiſtoria Ieſu Chriſti, quam Evangeliſtæ deſcriſerunt, optime conſentit cum Hiſtoria Romanorum, Iudæorum, Samaritanorum, & aliarum Nationum Gentilium. Nullis etiam veris contradictionibus eſt involuta, nullis eloquentiæ pigmentis ſucata, ſed ubique candorem, ac ſimplicitatem ſpirat, quæ omnia certiſſimos veræ ac ſinceræ Hiſtoriæ characteres exhibunt. Secundo, Evangeliſtæ, dum deſcribunt Hiſtoriam Ieſu Chriſti, Acta illius & miracula, non in aliquo angulo Terræ, non in remotiſſimis Regionibus patrata, non ab obſcuris teſtibus viſa, aut audita referunt, ſicut factitare ſolent impoſtores, qui fucum facere geſtiunt, ſed Acta & miracula Jeſu Chriſti narrant, quæ ipſimet propriis oculis inſpexerant, quæ in maxima omnium luce, hoc eſt, Hieroſolymis, & in univerſa Iudæa, inſpectante innumera pene Iudæorum multitudine, a Chriſto Domino edita ſunt. Notant inſuper Sacri Evangeliſtæ tempora, loca, perſonas, omneſque circumſtantias, quæ ſpectant Vitam & Hiſtoriam Ieſu Chriſti, atque pro defenſione veritatis eorum, quæ de illo ſcripſerunt, innumeras calamitates, exilia, perſecutiones, ac tandem diram & probroſam mortem pertulerunt. Quo fit, ut nulla poſſit reperiri Hiſtoria, quæ evidentioribus munita ſit veritatis characteribus, quam Hiſtoria Ieſu Chriſti, ab Evangeliſtis exarata. Poſtremo, bene multa Facta Hiſtorica, quæ in Vita Chriſti Domini memoriæ prodiderunt Sacri Evangeliſtæ, vera & indubitata eſſe ultro faſſi ſunt plures antiqui Ethnici Scriptores, Chriſti, ejuſque Religionis infenſiſſimi hoſtes, quorum teſtimonia in medium produximus in Diſſertationibus Proluſoriis.

Tertio, colligas oportet, omnia promiſſa & Oracula, quæ ſparſa in libris Prophetarum de Meſſia paſſim leguntur, fuiſſe in Chriſto Domino adamuſſim impleta. Nam in Sacris his libris habetur promiſſio, ſeu prædictio Meſſiæ, ideſt, Redemptoris, ſuis temporibus mittendi, cui promiſſioni, & prædictioni innumeræ aliæ Prophetiæ adjunctæ ſunt tum aliarum rerum, tum explicantes circumſtantias adventus hujus Meſſiæ, exempli gratia quod ex Abrahamo naſciturus eſſet, ex ſtirpe Iacob, ex Tribu Iuda, & familia David; eo tempore, quo apud Iudæos Regnum deficere debebat, poſt quatuor Monarchias a Daniele in ſomnio Nabuchodonoſoris explicatas, poſt ſeptuaginta hebdomades ab eodem Daniele memoratas. Ne quis antem circa Chronologiam litigium movere poſſet, addunt Prophetæ hujus impleti temporis Notas toto Orbe conſpicuas, ruinam videlicet Regni Judaici, pacem toto Orbe regnaturam, deſtructionem Urbis, & Templi Hieroſolymitani, diſperſionem Populi Iudaici, ceſſationem ſacrificiorum, &c. adjiciunt & circumſtantias loci, quod nimirum in Bethleem Meſſias naſciturus eſſet; Matris, quod ex Virgine proditurus; educationis in Nazarteh. Deſcribunt inſuper

per circumſtantias prædicationis Meſſiæ, quod citra ſtrepitum, ſimplicibus verbis, in Parabolis populum eſſet edocturus ; & virtute miraculorum tot mortuos ſuſcitaturus ; claudos erecturus ; cœcos illuminaturus; mortis etiam ipſius; quod a Judæis eſſet reprobandus ; ab amico prodendus : in iniquo judicio taciturus ; inſtar ovis ad occiſionem ducendus ; cum impiis deputandus ; aceto , & felſelle potandus , &c. prædicunt itidem gloriam ſepulcri ejus , & reſurrectionis tertia die futuræ , nec non ſummam illam poteſtatem , qua debebat idololatriam tot annorum diuturnitate roboratam exterminare , Dei notitiam ubique propagare , Spiritum Sanctum mittere , omnes gentes tenebris idololatriæ immerſas ad veri, & ſupremi Numinis cultum revocare, totum Orbem commovere, & in melius commutare, Reges, & Principes Terræ, ſuperciliosos Philoſophos, & ſuperbos Oratores doctrinæ ſuæ jugo ſubmittere. Denique, denunciant Prophetæ, Meſſiam cum majeſtate denuo in fine Mundi venturum ad judicandum Orbem Terrarum . Hæc ſunt in ſumma , quæ de Meſſia cecinerunt Prophetæ , & quæ in Chriſto Domino revera , & in oculis totius Orbis fuiſſe completa, hoc in Tractatu tam clare demonſtravimus , ut qui hoc non videt, in meridiana luce caligare, & cœcutire videatur. Enim vero, primum oſtendimus in Diſſertatione prima, & ſecunda , Chriſtum conceptum , & natum eſſe ex Virgine Maria , ejuſque Sanctiſſimum Corpus ſola Spiritus Sancti operatione in mundiſſimo Mariæ utero fuiſſe compactum. Secundo, palam fecimus in tertia , & quarta Diſſertationibus, Chriſtum ex Abrahamo oriundum eſſe , ex ſtirpe Jacob , ex Tribu Juda , ex familia David . Tertio , invicte probavimus in ſeptima , & octava Diſſertationibus celebre illud Jacobi morientis vaticinium : *Non auferetur Sceptrum de Juda , &c.* aliaſque Prophetias de circumſtantiis loci, & temporis Nativitatis Meſſiæ , tam a Sacris Vatibus prædictas , quam a Judæis tunc temporis receptas , in Chriſti Domini ortu, exitum, & complementum ſuum habuiſſe. Quarto, evicimus in Diſſertationibus decimatertia & decimaquarta , Chriſtum Servatorem noſtrum , ubi primum ad ætatem virilem pervenit, tribus prædicationis annis, nulla humana ope fretum, immo potius omni humana authoritate deſtitutum , & præſertim Scribarum , & Phariſæorum renitente rabie , ea aggreſſum fuiſſe , ac felici exitu perfeciſſe , quæ vix in cogitationem venire poſſunt . Sive enim doctrinam ſpectes, eam per illud triennium promulgavit, qua nihil ſublimius ad inſtruendam mentem, nihil ad componendos mores ſanctius, ad homines invicem juſta , & pacifica ſocietate conciliandos commodatius, ad excitandam erga Deum charitatem ſatius excogitari poteſt . Si vero miracula ab eo edita conſideres , quibus doctrinam ſuam comprobavit , & divinitatis ſuæ fidem locupletiſſimam fecit , nihil illis potentius eſt ac mirabilius. Poſtremo, ſi dona, quæ hominibus contulit , perpendas , omnem ſpem , ac cogitationem vincunt , ea quippe ſunt idololatriæ extirpatio , remiſſio peccatorum, reconciliatio cum Deo, ſpiritus novus, cor novum, homo novus ſecundum Deum creatus in ſanctitate, & juſtitia , adoptio, & libertas filiorum, & cetera id genus dona , quibus promiſſa futurorum bonorum accedunt. Uno verbo, alias circumſtantias mortis , ſepulturæ , reſurrectionis, & aſcenſionis Meſſiæ a Prophetis prædictas cumulatiſſime a Chriſto Domino fuiſſe completas, late commonſtravimus in Diſſertationibus ſequentibus , ex quibus patet, quod quemadmodum Chriſtus, ob effuſiſſimam erga nos charitatem, uſque ad probroſam, & viliſſimam mortem ſeipſum humiliavit , ita & virtute Dei in reſurrectione , & aſcenſione ſua fuerit ad ſummum gloriæ verticem ſublimatus, & nunc in Cœlis ſedeat ad dexteram Dei Patris, venturus in fine Mundi cum majeſtate ad judicandum Orbem terrarum . Hæc omnia ſi ea , qua par eſt , attentione mediteris , Lector , nullo negotio ex Oraculis Prophetarum conficies demonſtrationem ad probandum Chriſtum eſſe verum Meſſiam , & Religionem ab ipſo inſtitutam divinis characteribus eſſe inſignitam , adverſus

quam

Digitized by Google

quam nihil mutire poterunt obſtinati Judæi.

Sed potius cæca ſua obſtinatione, perfidia, & in Chriſto negando pertinacia manifeſto, velint nolint, probabunt Judæi, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum; quia, ipſimet Prophetæ hanc Judæorum in Chriſto negando pervicaciam præcinuerunt, futurumque dixerunt, ut Judæi Chriſto venienti pervicaciter repugnarent, & in Sacrarum Scripturarum intelligentia cæcutirent. *Iſaias* quippe cap. 1. verſ. 2. ait: *Filios enutrivi & exaltavi, ipſi vero ſpreverunt me: Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus Præſepe Domini ſui; Iſrael autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis; dereliquerunt Dominum, blaſphemarunt Sanctum Iſrael, abalienati ſunt retrorſum.* Propheta quoque *Hieremias* cap. 8. verſ. 9. pervicaciam Judæorum prædicit his verbis: *Quomodo dicitis, Sapientes nos ſumus, & Lex Domini nobiſcum eſt; vere mendacium operatus eſt ſtylus mendax Scribarum. Confuſi ſunt Sapientes, perterriti & capti ſunt. Verbum enim Domini projecerunt, & ſapientia nulla eſt in eis.* Denique, ut alia id genus pene ſexcenta Prophetarum Vaticinia miſſa faciam, Judæorum incredulitatem, & per totum Orbem diſperſionem luculentiſſime prænunciavit divinus Vates *Oſee* capit. 9. verſ. 7. dicens: *Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in Nationibus.* Dum ergo perfidi Judæi nunc obſtinatis animis Jeſum Chriſtum verum eſſe Meſſiam negant, hac ipſa ſua negatione & pertinacia probant, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, quia hanc Judæorum negationem & pertinaciam multis Oraculis prædixerunt Prophetæ. Hinc eſt, quod Deus, ſicut oſtendimus in prima Diſſertatione Proluſoria, gentem Judaicam, licet a ſe jam rejectam ac reprobatam, atque Romanorum armis devictam, deleri omnino noluit, ſed ſervari, ut hæc Judaica Natio per totum Orbem in pœnam ſuæ incredulitatis diſperſa, iiſdem Prophetarum Oraculis, quæ tenaciſſime omni ævo ſummaque ſolicitudine hactenus cuſtodivit, cauſam ſuę ruinę ceteris omnibus Nationibus patefaceret, eademque opera invictum veritati Chriſtianę Religionis teſtimonium ubique perhiberet. Hunc finem ſibi in reprobatione Judęorum præſtituiſſe Deum, diſerte aſſerit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 58. ubi Jeſum Chriſtum his verbis Romanam gentem, a qua Judęi domiti ac ſubjugati fuerunt, alloquentem inducit: *Iſtos inimicos meos, ipſoſque, qui me occiderunt, noli occidere. Maneat gens Judæorum. Certe victa eſt a Romanis, certe deleta eſt Civitas eorum, non admittuntur ad Civitatem ſuam Judæi, & tamen Judæi ſunt. Nam omnes iſtæ Provinciæ a Romanis ſunt ſubjugatæ; Judæi tamen manent cum ſigno ſuo, nec ſic victi ſunt, ut a Victoribus abſorberentur. Non ſine cauſa Judęus Cain ille eſt, qui cum fratrem ſuum occidiſſet, poſuit Deus in eo ſignum, ne quis eum occideret. Hoc eſt ſignum, quod habent Judæi, tenent omnino reliquias Legis ſuæ, circumciduntur, Sabbata obſervant, Paſcha immolant, azima comedunt, ſunt ergo Judęi, non ſunt occiſi, neceſſarii ſunt, credentibus gentibus. Quare hoc? ut demonſtraret nobis Deus in inimicis noſtris miſericordiam ſuam. In ramis ſuperbię præciſis, inſerto miſericordiam ſuam demonſtravit oleaſtro. Ecce ubi jacent, qui ſuperbi erant, ecce ubi inſertus es, qui tunc jaceebas. Et tu noli ſuperbire, ne præcidi merearis.*

Collige quarto ex his, quæ diximus in Diſſertationibus decima tertia, & decima quarta de Doctrina, & pſeudomiraculis Mahometis, religionem ab illo impoſtore invectam evidenter præſe ferre falſitatis characteres. Doctrina ſiquidem illius ſeductoris, tota quanta eſt, puram putamque libidinem ſpirat, obſcænas voluptates ut ſummum bonum in altera vita promittit, & in præſenti effræni cupiditati impune laxat habenas, polygamiam permittit, craſſis erroribus, & putidiſſimis fabulis, rationi pariter ac Divinæ Majeſtati repugnan-

gnantibus, a capite ad calcem ſcatet. Accedit etiam illius execrandæ Religionis ſtabiliendæ modus, qui nefarii ſui Auctoris ambitionem, & Sathanæ in homines ſævitiam aperte ſapit. Unum enim ad propugnandam Sectam, miſſionemque ſuam confirmandam gladium ſibi datum *Mahomethes* ipſe profitetur, non prophetias, non miracula, non cæleſtis doctrinæ exhibet veritatem. Hinc ſuos adhortatur, ne diſputando verbis ſuam Sectam perſuadeant, ſed pugnando armis ad eam alios ferro, flammaque compellere, ac pertrahere ſatagant. Quis, amabo, non videt huic peſtiferæ Sectæ ſolis armis propagatæ, ſolis obſcænarum voluptatum illecebris amplificatæ, ineſſe characteres divinis oppoſitos?

Collige ultimo, ex erroribus noſtri temporis Hæreticorum, quos in his Diſſertationibus oppugnavimus, liquido conſtare, ſanam doctrinam, & veram Eccleſiam, quæ eſt Sponſa Chriſti, apud illos Fidei deſertores minime reperiri, ſed utramque tantummodo haberi in Religione Catholica, quæ doctrinam Chriſti tam in Fide, quam in moribus ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad hanc uſque ætatem per continuam Summorum Pontificum, & Epiſcoporum ſucceſſionem uſque ad Summum Pontificem Innocentium XIII. nunc Clavum Catholicæ Eccleſiæ feliciter gubernantem, propagatam, abſque ulla viciſſitudine ſartam tectamque cuſtodit, quæ etiamnum toto Orbe diffuſa miraculorum dono, & ſanctitatis ubique ſparſo odore efflorеſcit, omniſque erroris impatiens, hæreſes, quæ hactenus emerſerunt, quaſve hujus temporis Heretici recoxerunt, damnat, & proſcribit ſacra, & indeficienti authoritate, adverſus quam portæ Inferi non prævalebunt, juxta Oraculum Jeſu Chriſti, Servatoris noſtri.

APPARATUS
CHRONOLOGICUS

Ad faciliorem comparandam notitiam rerum, quæ dictæ ſunt in Diſſertationibus Chronologicis de annis Nativitatis, Baptiſmi, & Mortis Chriſti Domini.

Rem Lectori haud ingratam me facturum eſſe arbitror, ſi ad calcem hujuſce Tractatus de Myſteriis, & Annis Chriſti Servatoris noſtri ſubnectam hunc Apparatum Chronologicum, in quo majori, qua fieri poterit, claritate, exponam Elementa, ſeu principia Chronologię, quorum notitia apprime neceſſaria eſt ad uberiorem explicationem rerum, quæ dictę ſunt in Diſſertationibus Chronologicis de Annis Nativitatis, Baptiſmi, & Mortis Chriſti Domini. Hunc autem Apparatum Chronologicum tribus comprehendam Paragraphis. In primo agam de Cyclis Solis, Lunę, & Indictionis: In altero, de Periodis tam Gręcis, quam Latinis, quę ex illis Cyclis coaleſcunt. In tertio diſſeram de pręcipuis Æris, & nobiliſſimis Epochis, quibus tanquam fixis, & immotis cardinibus, rerum geſtarum indigitantur tempora.

PARAGRAPHUS I.

De Cyclis Solis, Lunæ, & Indictionis.

Ut facilius intelligatur quid ſit Cyclus Solis, obſervandum eſt, duplicem eſſe Annum Solarem, Aſtronomicum unum, ſeu Tropicum; alterum vero Civilem, ſeu Communem, & ad popularem uſum accommodatum, quique vulgo Annus *Julianus* appellatur; ita dictus a Julio Cęſare, qui Kalendarium Romanum correxit, & emendavit. Annus Solaris Aſtronomicus, ſeu Tropicus,

Digitized by Google

cus, eſt ſpatium temporis, quo Sol totum Zodiacum perluſtrat, initio ſumpto ab aliquo Zodiaci puncto, donec ad idem punctum revertatur. Hic annus Solaris Tropicus, juxta Tabulas Alphonſinas, prætes dies 365. habet quinque horas, minuta 49. ſecunda 16. juxta vero *Dominum Caſinum*, egregium hujus ætatis Mathematicum, præter dies 365. complectitur quinque horas, minuta 48. & ſecunda 37. Hic autem Annus Solaris Tropicus cenſetur accuratiſſimus, & ad certas Aſtronomiæ regulas exactus. E contra vero Annus Solaris Civilis, qui Julianus dicitur, minus eſt accuratus, conſtat ſiquidem diebus 365. & ſex horis integris; quo fit, ut Annus Solaris Civilis, ſeu ordinarius, ſuperet, juxta Tabulas Alphonſinas, Annum Solarem Tropicum undecim minutis. Porro undecim illa minuta, quibus Annus Solaris Civilis, ſeu Julianus, ſuperat Annum Solarem Tropicum, neglecta a tempore Concilii Nicæni, quod celebratum eſt Anno Aeræ Chriſtianæ 325. ſenſim ſine ſenſu uſque ad Annum 1582. in decem dies integros excreverant, ſicque Vernum Aequinoctium, quod a Patribus prædicti Concilii ad diem 21. Menſis Martii erat defixum, paulatim a ſua ſede dimotum eſt, ita ut anno Aeræ Chriſtianæ 1582. ad diem 10. & 11. menſis Martii migraſſet. Quem errorem ut caſtigaret Gregorius XIII. Summus Pontifex, & Aequinoctium Vernum, quod ultro, citroque fluctuabat, ad priſtinam, ſeu Nicænam ſtationem reſtitueret; poſt diuturnam, & maturam deliberationem habitam cum doctiſſimis id ætatis Mathematicis, & Aſtronomis, juſſit ut hoc anno 1582. Menſe Octobri decem eximerentur dies, hoc eſt, ut poſt diem quartam Menſis Octobris, S. Franciſco ſacram, dies ſequens non eſſet quinta, ſed decima quinta, quibus expunctis decem diebus, ſublatus eſt error, quem a tempore Concilii Nicæni minuta illa non computata in Novilunia, & Plenilunia invexerant, nam Anno ſequenti 1583. Vernum Æquinoctium decem diebus ſerius, quam ante Kalendarii Gregorianam emendationem contigit, ac proinde cum ante correctionem Aequinoctium Vernum incideret in diem 11. menſis Martii, eo anno 1583. accidit prope diem 21. Martii, eumdemque deinceps in annis ſequentibus ordinem tenuit. Sed ne temporis progreſſu Aequinoctium Vernum a die 21. Martii, ad quam fuerat revocatum, dimoveretur, & verſus menſis initium denuo progrederetur, ſapienter a Gregorio XIII. inſtituta eſt hæc intercalandi ratio, ut retenta quidem conſueta ratione intercalandi quarto quoque anno, qui *Biſſextilis* vulgo appellatur, omnes præterea centeſimi anni, qui ante Gregorianam Kalendarii correctionem Biſſextiles erant, non omnes in poſterum haberent biſſextum, ſed tres primi centeſimi communes eſſent, hoc eſt, abſque biſſexto; quartus vero centeſimus annus biſſextilis permaneret. Ab hac tamen Lege Summus ille Pontifex excepit annum 1600. quem anno correctionis Kalendarii proximum, biſſextilem eſſe voluit; itaque poſt Gregorianam Kalendarii reformationem tres primi centeſimi anni, videlicet 1700. 1800. 1900. debent eſſe ſine biſſexto, quartus vero inſequens centeſimus, annus, ideſt annus 2000. biſſextilis permanebit, idemque intercalandi ordo ſervabitur in aliis ſequentibus centeſimis annis. Qua certe accuratiſſima intercalandi ratione conſuluit Gregorius XIII. Aequinoctii Verni ſtabilitati, effecitque ut in 20. ac 21. die menſis Martii perpetuo fixum permaneret, & non amplius hac illac ſine fræno vagaret.

Hac præmiſſa obſervatione, fatentur omnes Chronologi Cyclum Solarem nihil aliud eſſe, quam ſpatium 28. annorum, qui numerus ex quaternario ſepties ſumpto emergit. Ratio autem cur Cyclus Solaris conſtat 28. annis, nulla alia ſuppetit, niſi, quia, ut mox dictum eſt, annus Solaris Civilis, quique Julianus dicitur, complectitur dies 365. & ſex horas integras, quæ quidem ſex horæ quater ductæ conſtituunt quarto quoque anno diem integrum, qui vulgo appellatur *Biſſextilis*, eo quod ſexto Kalendas Martias accidere ſoleat, biſque *ſex-*

te *Kalendas Martias* eo anno pronuncietur, ſcilicet die 24. & 25. Februarii. Porro, hic dies biſſextilis, qui quarto quoque anno ex relictis horarum appendicibus conſurgit, in cauſa eſt cur Cyclus Solis conſtet annis 28. Enimvero, ſi annus Solaris Civilis contineret duntaxat dies 365. ſine ullis horarum appendicibus, quæ ſingulis quadrienniis in unum diem coaleſcunt, haberet quoque hebdomades quinquaginta duas, & unum diem ſuperfluum, trecenti quippe, & ſexaginta quinque dies per ſeptem diſtributi, conſtituunt quinquaginta duas hebdomades, & unum diem ſuperfluum, & ſic quia per ſeptem ferias annus elabitur, quæ per totidem Lit. Domin. a, b, c, d, e, f, g, exprimuntur, a quacumque feria auſpicaretur annus, in eadem feria, Litterave Dominicali terminaretur; ac proinde intra ſeptem annos Cyclus Solaris abſolveretur, Litteraque Dominicalis e veſtigio inveniretur. At in anno Solari civili, biſſextilis annus hunc æquabilem penitus interturbat ordinem, nam annus biſſextilis non in eamdem feriam, a qua orditur, deſinit; ſed in ſequentem, unde in anno biſſextili, ideſt, ſingulis quadriennniis, invertitur & feriarum, & Litterarum Dominicalium ordo. Quapropter ut hæc viciſſitudo, quam in ferias, & Litteras Dominicales inducit biſſextilis annus, intra certos fines cohiberi poſſet, peropportune inventus eſt iſte Cyclus Solis conflatus annis 28. quibus emenſis, eodem ordine quo cœperunt, redeunt Litteræ Dominicales. In anno biſſextili duplex ſemper occurrit Littera Dominicalis, una videlicet, quæ retinetur uſque ad ſexto Kalendas Martias, altera vero, quæ a ſexto Kalendas Martias incipit, & deinceps per anni labentis circulum ſervatur. Ordine autem retrogrado Litteræ Dominicales in Cyclo Solis diſponi debent, ſicut in ſchemmate ſequenti.

Advertat Lector, hunc Cyclum Solarem, poſt Gregorianam Kalendarii reformationem, in tribus quibuslibet primis centenariis immutari circa ordinem Litterarum Dominicalium. Ratio eſt, quia olim omnes centeſimi anni biſſextiles erant, adeoque duplicem habebant Litteram Dominicalem, at poſt Gregorianam, ut mox obſervatum eſt, Kalendarii reformationem, in tribus primis centenariis tria biſſexta perimuntur, quo fit ut, poſt Gregorianam reformationem, tres primi centeſimi anni, qui biſſexto multantur, unam tantum retineant Litteram Dominicalem; alteram vero, quam antehac habebant, relinquant anno ſequenti. Inde maxima in Cyclo Solari circa ordinem Litterarum Dominicalium oritur perturbatio, ad quam tollendam *Aloyſius Lilius*, Romanus, inſignis Mathematicus, miro artificio *Tetracoſieteridem*, ſeu Cyclum 400. annorum, contexuit, quem Cyclum inchoavit a Littera Dominicali G, & deinde ordine retrogrado ſic Litteras Dominicales diſpoſuit, ut tranſactis annis 400. fiat regreſſus ad eamdem Litteram Dominicalem G, unde totius complicationis ductum eſt initium, eodemque ordine, quo antea, Litteræ Dominicales, juxta Gregorianam Kalendarii reformationem, revertantur. Sed de hoc Aloyſii Lilii Tetracoſieteride plura legi poſſunt apud Chriſtophorum Clavium, & Petavium, qui contra Scaligerum multa in gratiam, & vindicias Kalendarii a Gregor. XIII. caſtigati erudite, & copioſe ſcripſerunt.

Ut autem Lector facili negotio invenire poſſit annum currentem Cycli Solaris, tria præſtet oportet. Primo, inſpicere debet quotus ſit annus Æræ vulgaris. Secundo, anno currenti Æræ vulgaris novem addet annos (quia annus primus Æræ vulgaris, ſeu Chriſtianæ, incidit in annum decimum Cycli Solaris, ut omnes ad unum fatentur Chronologi, oportet ergo ut novem illi anni, qui ante exordium Æræ Chriſtianæ effluxerunt, ſemper addantur anno currenti Æræ Chriſtianæ, ut annus Cycli Solaris inveniri poſſit) denique, totam illam ſummam, quæ ex Æræ vulgaris, & novem ei additis annis exurgit, dividet per annos 28. & confeſtim annum, ſeu Cycli Solaris numerum inveniet. Nam ſi quid, facta illa diviſione, ex prædicta ſumma di-

diſtributa per annos 28. reſiduum fuerit, id quod reſiduum erit, denotabit numerum, ſeu annum currentem Cycli Solaris. Si vero ex prædicta ſumma nihil fuerit reſiduum, ſignum erit tunc eſſe annum ultimum, ſeu vigeſimum octavum Cycli Solaris. Exempli cauſa, ſcire vis hoc anno quotus ſit annus Cycli Solis, quid ergo tibi facto opus eſt? Inſpicias primum oportet quotus ſit annus Æræ vulgaris, & invenies eſſe annum Æræ vulgaris 1724. Deinde, anno Æræ vulgaris 1724. novem addes annos, ſicque ſummam habebis annorum 1733. Denique, totam hanc ſummam annorum 1733. divides per annos 28. & quia hac facta diviſione vigeſimus quintus numerus erit reſiduus, confeſtim intelliges, annum vigeſimum quintum Cycli Solaris concurrere cum labenti anno Æræ vulgaris 1724. Quæ omnia, ut facilius memoria teneantur, duobus hiſce verbus ſunt comprehenſa.

Junge annis Domini ter ternos, perque viginti
Octo ſeca ſummam, Syclus Solaris habetur.

CYCLUS SOLIS.

Anni.	*Litt. Domin.*
1	g f
2	e
3	d
4	c
5	b a
6	g
7	f
8	e
9	d c
10	b
11	a
12	g
13	f e
14	d
15	c
16	b
17	a g
18	f
19	e
20	d
21	c b
22	a
23	g
24	f
25	e d
26	c
27	b
28	a

De Cyclo Decennovennali Lunæ, ſeu de Aureo Numero.

OBſervandum primo, duplicem eſſe Menſem Lunarem, *Periodicum* unum, & *Synodicum* alterum. Menſis Lunaris Periodicus ille dicitur, quo Luna ſuum decurrit Orbem, & h c menſis abſolvitur diebus 27. horis 7. minutis 43. ſecundis 7. Menſis Lunaris Synodicus, quippe in uſu communi uſurpatur, ille eſt, quo Luna ab una cum Sole phaſi, ſeu conjunctione ad alteram redit, & hic Menſis Lunaris conſtat diebus 29. horis 12. minutis 44. ſecundis 3. ut videre eſt in Tabulis *Hiparci*, *Alphonſi*, *Copernicis*, *Prutenicis*, & *Pariſienſibus*. Hic Menſis etiam vocatur *Aſtronomicus*, quia Aſtronomi in ſuis calculis, & obſervationibus eo uti ſolent, ut Novilunia, Plenilunia, & Eclypſes dignoſcere poſſint.

Obſervandum ſecundo, duplicem itidem eſſe annum Lunarem, Civilem unum, Aſtro-

Aſtronomicum alterum. Annus Lunaris Civilis, ſeu Popularis complectitur dies 354. abſque horarum, & ſcrupulorum appendicibus. Annus vero Lunaris Aſtronomicus habet dies 354. horas 8. minuta 48. & ſecunda 38. Ratio illius diſcriminis eſt, quia in anno Lunari Aſtronomico, præter dies, inſeruntur aliquot horæ, & ſcrupula horarum, ſeu minuta 48. & ſecunda 38. At in anno Lunari Civili, qui ad Populorum, & Civitatum uſum inſtitutus eſt, recenſentur quidem dies 354. ſed abſque horis, nec numerantur horarum ſcrupula, ſeu minuta 48. ſecunda 38. quæ inſunt ſingulis menſibus Lunaribus. Verum ita colliguntur illa horar. ſcrup. ut intra 32. Lunationes, ſeu intra 32. menſes Lunares diem integrum conſtituant, qui quidem dies in anno Lunari civili cavæ Lunationi additur, ut hoc pacto annus Lunaris civilis cum anno Lunari Aſtronomico concilietur. Communiter autem annus Lunaris civilis dividitur in duodecim menſes, quorum ſex habent Lunationes plenas, ideſt 30. dierum, ſex vero alii habent Lunationes cavas, ideſt 29. dierum. Ratio eſt, quia menſis Lunaris civilis, ut mox dictum eſt, præter dies 29. complectitur horas 12. quæ quidem 12. horæ intra duas Lunationes efficiunt diem integrum, unde neceſſe eſt ut, intra duodecim menſes Lunares, ſex ſint menſes, qui habeant Lunationes plenas, hoc eſt 30. dierum, ſex vero alii menſes habeant Lunationes cavas, ideſt 29. dierum.

Obſervandum ultimo, annum Lunarem minorem eſſe anno Solari 11. diebus. Annus quippe Lunaris conſtat diebus 354. annus vero Solaris diebus 365. ut igitur Græci annos ſuos Lunares cum annis Solaribus æquare poſſent, ſolebant in ſuis Cyclis menſes intercalare, ut ex illa intercalatione annus Lunaris annum Solarem aſſequeretur. Menſes autem, quos intercalabant, dicebantur menſes Embolimæi, & annus, cui inſerebatur menſis intercalaris, appellabatur ſimiliter annus Embolimæus, quia ille annus, præter duodecim Lunationes, ſeu menſes Lunares, habebat inſuper Lunationem decimam tertiam, quæ dicebatur intercalaris; unde in hoc anno Embolimæo erant tredecim menſes Lunares, duodecim videlicet communes, & decimus tertius intercalaris. De Cyclis, quos olim Græci excogitarunt ad ſuos annos Lunares cum annis Solaribus æquandos, lato calamo agit *Henricus Dudovellus* in libro, quem edidit, *de veteribus Græcorum, Romanorumque Cyclis*. Quapropter, ne actum agere videar, in his explicandis non immorabor. Dicam tamen breviter, quinque potiſſimum Cyclos fuiſſe a Græcis excogitatos, quorum primus appellatur *Dietericus*, ſeu Cyclus duorum annorum, alter *Tetraetericus*, ſeu Cyclus quatuor annorum, tertius dicitur *Octaetericus*, ſeu Cyclus octo annorum, quartus vocatur *Heccaadecaetericus*, ſeu Cyclus ſexdecim annorum, ultimus appellatur *Enneadecaetericus*, ſeu Cyclus novemdecim annorum. De quatuor prioribus Græcorum Cyclis nihil impræſentiarum dicam, quia eorum uſus omnino obſolevit, totque moroſis, implexis, & vanis obvolvuntur difficultatibus, ut plane otioſi hominis ſit in his tricis male operam locare. Hic duntaxat paucis explicabo quid ſit Cyclus Lunæ, dictus *Enneadecatericus*, ſeu Decennovennalis, cujus Auctor fuit Meto, Athenienſis, & quo olim Chriſtiani ad Paſchalem celebritatem, & feſtorum diſponenda tempora ante Gregorianam Kalendarii correctionem uſi ſunt.

Cyclus igitur Decennovennalis, nihil aliud eſt, quam revolutio 19. annorum, quibus decurſis, Neomeniæ, ſeu Novilunia ad idem ferme principium redeunt unde profectæ ſunt, ita ut evoluto illo annorum Cyclo, iterum annus, qui ſequitur, dicatur primus, deinde ſecundus, poſtea tertius, donec perveniatur ad decimum nonum, poſt quem rurſus incipit annus primus hujus Cycli Decennovennalis. Hunc Cyclum tanti fecerunt antiqui, ut illum vulgo *Aureum numerum* appellarent; ſed eos hac in re a vero aberraſſe fatentur omnes Chronologi. Falſum quippe eſt, quod ſibi perſuaſerunt antiqui, poſt novendecim annos fieri peræquationem utriuſque Syderis, & Lunam ad idem punctum reverti,

Hie-

Plenilunia poſt intervallum novemdecim annorum antevertere priſtinam Epocham hora 1. & min. 27. Ratio illius eſt, quia Cyclus novemdecim annorum Solarium Julianorum conſtat diebus *6939.* horis 18. at Cyclus novemdecim annor. Lunarium Aſtronomicorum continet tantummodo dies *6939.* horas 16. minut. 32. Ex quo liquido patet, Cyclum decennovennalem annorum Lunarium minorem eſſe Cyclo decennovennali annorum Solarium Julianorum hora una, minuut. 27. Ac ſubinde poſt intervallum novemdecim annorum Novilunia, & Plenilunia tempus anticipare hora una, minutis 27. & poſt ſpatium annorum 304. Lunationes citius accidere horis fere 23. Quare, cum a celebratione Concilii Nicæni habiti anno 325. uſque ad Gregorianam Kalendarii reformationem effluxerint anni 1257. Novilunia, & Plenilunia quatuor & amplius diebus accidere ſolebant, quam Cyclus decennovennalis indicaret, ſicque Feſtum Paſchæ non a Luna 15. in 21. ſed a Luna 19. in 25. celebrabatur. Hoc vitio ante Gregorianam correctionem laborabat Cyclus decennovennalis Lunæ, at poſt correctionem juſſu illius Summi Pontificis adornatam, longe mendoſior evaſit Cyclus ille decennovennalis. Enim vero annus Solaris Tropicus, poſt reformationem Gregorianam, continet dies *365.* horas quinque, & minuta *49.* ac proinde novemdecim anni Solares Tropici complectuntur dies *6939.* horas 14. & minuta 10. Cyclus vero Lunæ decennovennalis habet dies *6939.* horas *16.* minuta 32. quo fit, ut poſt Gregor. Kalendarii reformationem inter Cyclum Lunæ decennovennalem, & Cyclum decennovennalem annorum Solarium Tropicorum ſit diſſidium duarum horarum, & viginti duorum minutorum, adeo ut intra ſpatium *196.* circiter annorum, Novilunia uno die tardius accidant. Cui Cycli decennovennalis vitio cum nullum poſſet adhiberi remedium, *Aloyſius Lilius* ad perpetuam Neomeniarum revolutionem obtinendam? Cyclum Epactarum 30. in Kalendario Eccleſiaſtico magno cum artificio ordinavit, ſervata plenorum, cavorumque menſium alternatione, ut videre eſt apud jam laudatos Chriſtophorum Clavium, & Dionyſium Petavium, qui de Epactis, & de Gregoriana Kalendarii reformatione uberrime diſſerunt.

Ad inveniendum annum Cycli Lunæ decennovennalis, tria præſtanda ſunt. Primo, inveſtigari debet quotus ſit annus Æræ vulgaris. Deinde, decurrenti anno Æræ Chriſtianæ ſemper addenda eſt unitas (fatentur ſiquidem omnes Chronologi, annum primum Æræ vulgaris incidiſſe in annum ſecundum Cycli Lunæ decennovennalis. Oportet ergo primam Cycli decennovennalis unitatem, quæ ante initium Ærę vulgaris fluxerat, ſemper addere anno currenti Æræ vulgaris. Denique, hęc annorum ſumma dividenda eſt per 19. annos. Si quid, facta illa diviſione, reſiduum ſit, id numerum, ſeu annum Cycli decennovennalis huic anno debitum indicabit. Si vero, facta illa diviſione nihil reſiduum ſit, annus Cycli decennovennalis huic anno debitus, erit ultimus, ſeu decimus nonus. Ex. gr. ſi huic currenti anno Æræ vulgaris 1724. unitatem addas, habebis ſummam annorum 1725. quam ſummam, ſi per 19. annos diſtribuas, reſiduus erit numerus decimus quintus: ſequitur ergo annum decimum quintum Cycli decennovennalis Lunæ debitum eſſe huic currenti anno Æræ vulgaris 1724. Quæ omnia, ad juvandam memoriam, his verſibus continentur:

Unum addes annis Domini ſummamque novennis,
Et denis tribues, numerus tibi ut aureus adſit.

De Indictione.

Cyclus Indictionis eſt revolutio 15. annorum, quibus exactis ad unitatem fit regreſſus, ideſt, evoluto ſemel ſpatio 15. annorum, annus, qui ſequitur, dicitur primus, deinde ſecundus, poſtea tertius, & ſic deinceps, donec ventum ſit ad annum decimum quintum, poſt quem rurſum incipit annus primus.

Pluribus perdoctis Chronologis videtur Indictionis nomen a penſitatione Annonarum, & Tributorum, quę a Romanis indicebantur, originem habuiſſe. Certo quippe conſtat, Romanos ſolitos eſſe Provinciis, quæ in eorum poteſtatem veniebant, Tributa imponere. Sic Antiochia anno Urbis Romæ conditę

690. Palæſtina anno Urbis conditæ 691. Cilicia maritima an. Urbis conditæ 687. a Pompejo in poteſtatem Populi Romani redactæ, Tributa Reipublicæ perſolvere juſſæ ſunt. Probabile igitur eſt, Indictionis nomen a penſitatione annonarum, & tributorum ortum habuiſſe. At cur Indictio annis 15. conſtet, & quo tempore uſurpari cœperit? necdum ſatis Chronologis eſt exploratum. Alii, cnm Auctore Chronici Alexandrini, Indictionum originem ad C. J. Cæſaris tempora referunt. Alii ad annum ſecundum Imperatoris Auguſti. Alii denique, quorum mihi magis arridet ſententia, Indictionum originem acceptam referunt Conſtantino Magno, qni poſt profligatos apud Veronam Maxentii Tyranni exercitus, ipſumque Romæ occiſum ad Pontem Milvium, ſicut ſcribunt Victor, Oroſius, & alii Scriptores Romani, Tributorum Indictionem Italiæ impoſuit menſe Septembri anni Æræ vulgaris 312. qui fuit ſeptimus Imperatoris Conſtantini, & Maxentii Tyranni, ut cenſent Baronius, Petavius, Pagius, & Noriſius. Non eſt tamen improbabilis conjectura doctiſſimi Patris Pagii, qui in Diſſertatione hyppatica cenſet poſt Scaligerum exordium Indictionis annorum 15. deſumendum eſſe a quinquennalibus, decennalibus, & vicennalibus Imperatorum, in quibus ſolemniis multa peragi ſolebant, videlicet nova Templa ædificabantur, vel dedicabantur, Edicta in favorem Religionis, vel boni publici promulgabantur, Tributa tollebantur, aut laxabantur. Donativa, militibus, ac populis dabantur, rei e carceribus dimittebantur, a præclariſſimis Oratoribus panegyrici de Imperatoribus publice recitabantur, convivia, epulæ, ſpectacula celebrabantur cum votis ſolemnibus, ludis Circenſibus, Gladiatoriis, Amphiteatralibns, Scenicis, Thymeliacis, & ſacrificiis, quæ *Hecatumbæ* appellabantur, in quibus centum hoſtiæ ad aram mactabantur. Hunc morem magna pompa celebrandi quinquennalia, decennalia, & vicennalia Imperatorum ab Imperatore Auguſto inductum Imperatores Chriſtiani, pace per Conſtantinum Eccleſiæ reddita, retinuerunt; cum hoc tamen diſcrimine, quod antiquato ſuperſtitioſo idolorum cultu, ad aram Dei Opt. Max. pro decenniis, ac vicenniis ſuis ſacrificia offerebant, vota nuncupabant, & gladiatorum ludis omiſſis, Circenſes tantum, ac Theatrales ludos exhibebant, vero Deo Templa conſtruebant, ac falſorum Deorum delubra ſolo æquabant. Ab illis igitur quinquennalibus, & decennalibus Imperatoris Conſtantini exordium Indictionis 15. annorum ſumendum eſſe non improbabiliter docent Scaligerus, & Pagius.

Triplex vulgo a Chronologis diſtinguitur Indictio. Prima appellatur Indictio *Conſtantinopolitana*, ſeu *Græca*. Altera, *Conſtantiniana*, ſeu *Imperatoria* dicitur. Tertia, *Romana* ſeu *Pontificia*, nuncupatur, eaque etiamnum Summi Pontifices in ſuis Bullis, ſeu Diplomatibus utuntur. Indictio *Conſtantinopolitana* ſumit exordium a Kalendis menſis Septembris anni Æræ vulgaris 312. & de hac Indictione loquitur *S. Ambroſius* in lib. de Arca, & Noe Cap. 17. & in Epiſt. 23. alias 84. quæ eſt ad Epiſcopos per Æmiliam conſtitutos de celebritate Paſchæ, ſicut diſerte oſtendit Cardinalis *Noriſius* cap. 6. Diſſert. 3. de Epochis Syro-Macedonum. *Indictio Conſtantiniana* initium ſumpſit 8. Kalendas Octobris, ſeu die 24. Septembris anni Æræ vulgaris 312. poſt victoriam a Conſtantino Magno de Maxentio Tyranno reportatam. Hæc Indictio Conſtantiniana poſterior eſt Conſtantinopolitana diebus 24. Denique, *Indictio Romana*, ſeu Pontificia, illa eſt, quæ a Kalendis Januariis ſimul cum anno Juliano exordium ducit, quare poſterior eſt Indictione Conſtantinopolitana quatuor integris menſibus, Indictione vero Conſtantiniana tribus menſibus, & octo diebus, cœpitque Kalendis Januariis anni Æræ vulgaris 313. Hæc autem triplici Indictionis nota Chronologica plurimum juvat ad ſecernenda tam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam prophanæ genuina monumenta a ſpuriis, & adulterinis. Conſtat ſiquidem, Concilia, ac bene multa Scripta cum Græcæ, tum Latinæ antiquitatis, variis illis Indictionibus notari. Oſtendit etiam

mul-

multis exemplis Card. *Noriſius* c. 4. Diſs. 4. *de Epochis Syro Macedonum*, in vetuſtis quibuſdam Eccleſiaſticis monumentis perperam Indictionum annos notari, quod facile deprehendere, & corrigere poterit quiſquis ad triplicis Indictionis, a nobis præfixum, exordium volet animum advertere.

Ut Lector facile invenire poſſit annum Indictionis Romanæ, quę, ut mox diximus, initium habuit Kalendis Januarii anni Æræ vulgaris 313. tria pręſtare debet. Primo, oportet ut obſervet quotus ſit annus decurrens Ærę Chriſtianę. Secundo, tres annos addere debet currenti anno Ærę vulgaris, ſeu Chriſtianę (conſentiunt quippe omnes Chronologi, annum primum Ærę vulgaris incidiſſe in annum quartum Indictionis, ac ſubinde tres illos Indictionis annos qui ante primum Ærę vulgaris anuum effluxerunt ſemper addendos eſſe labenti anno Ærę Chriſtianę.) Tertio, totam hanc ſummam diſtribuere debet per 15. annos. Qua facta diviſione, ſi nihil eſt reliqui, annus Indictionis erit ultimus, ſeu decimus quintus. Si vero facta illa diviſione, reſiduus ſit aliquis numerus, hic numerus reſiduus currentem Indictionis annum indigitabit. Ex. cauſa, huic labenti anno Ærę vulgaris 1724. addantur tres anni, ſuccreſcet ſumma annorum 1727. quę annorum ſumma diviſa per 15. annos relinquit numerum binum. Annus igitur binus Indictionis concurrit cum anno Ærę vulgaris 1724. Quæ omnia duobus iſtis verſibus continentur:

Si tribus adjunctis, Domini diviſeris annos
Ter tibi per quinos Indictio certa patebit.

PARAGRAPHUS II.

De Periodis tam Græcis, quam Latinis, quę ex Cyclis ſunt conflatę.

TRes potiſſimum Periodi Græcæ recenſentur, Antiochena videlicet, Alexandrina, & Conſtantinopolitana, de quibus non minus late, quam diſerte tractat doctiſſimus *P. Antonius Pagius* in ſpeciali Diſſertatione de Periodo Gręco-Romana. *Periodus Antiochena* nihil aliud eſt, quam ſpatium 5493. annorum, quos Græci Antiocheni effluxiſſe autumant a conditu Mundi uſque ad Chriſti Domini Natale, quod hæc Periodus conſignat anno Juliano 45. ſeu anno Imperii Auguſti quadrageſimo quarto. Hęc autem Periodus, quam ad Latinorum uſum flexit, & accommodavit clariſſimus *Pater Pagius*, Cyclos Solis, Lunę, & Indictionis perinde exhibere poteſt, ac Periodus Juliana, de qua mox ſermonem habebimus, dummodo quatuor obſerventur regulę, quas in laudata Diſſertatione ſuppeditat doctiſſimus ille Auctor. Prima regula eſt, ut anni initium non a menſe Septembri, ſicut Græcis ſolemne eſt, ſed a Kalendis Ianuariis more Latinorum ducatur. Altera regula eſt, ut retineatur Indictio, quam reddit Periodns Antiochena. Tertia, ut e Cyclo Lunę, quem reddit Periodus Antiochena, unitas abjiciatur. Poſtrema regula eſt, ut Cyclo Solis, quem exhibet Periodus Antiochena, quatuor unitates addantur. Has quatuor regulas, ſi Lector accuratè obſervet, confeſtim Cyclos Solis, Lunę, & Iodictionis dignoſcere poterit beneficio Periodi Antiochenę. Nam ex. gr. annus 45. Iulianus, ſeu annus quadrageſimus quartus Imperii Auguſti, quo Eccleſia Romana, Dionyſium exiguum ſecuta, Chriſtum Dominum natum eſſe ſupponit, munitur Cyclo Solis 9. Cyclo Lunę 1. Cyclo Indictionis 3.; ut in confeſſo eſt apud omnes Chronologos; porro, eoſdem Cyclos tibi exhibebit Periodus Antiochena, ſi regulas a clar. Pagio traditas executioni mandare velis. Enimvero, annus Periodi Antiochenę 5493. concurrit cum anno Juliano 45. ſeu cum anno Imperii Auguſti 44. cui Natale Chriſti Dionyſianum conſignatur. Si ergo hęc ſumma annorum 5493. dividatur per 15. annos, relinquet annum Indictionis tertium, qui juxta premiſſam regulam retineri debet, Si vero hęc ſumma annorum 5493. diſtribuatur per annos 19. reddet Cycli Lunę annum ſecundum. Quapropter juxta aliam ſtatutam regulam removeri debet unitas e Lunę Cyclo, quem reddit Periodus Antiochena, & ſic reſiduus erit annus Pri-

mus Cycli Lunæ. Denique, ſi hæc ſumma annorum 5493. dividatur per annos 28. relinquet annum quintum Cycli Solaris; addantur ergo, juxta aſſignatam regulam, quatuor unitates, ſeu quatuor anni Cyclo Solari, quem exhibet Periodus Antiochena, & manifeſto patebit, annum Julianum 45. ſeu annum Imperii Auguſti 44. cui conſignatur Natale vulgare Chriſti, & cum quo concurrit annus Periodi Antiochenæ 5493. muniri Cyclo Solis 9. Lunæ 1. Indictionis 3. & ſic in ceteris annis ejuſdem Periodi Antiochenæ, eaſdem ſervando regulas, nullo negotio Lector inveniet Cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis.

Hanc autem Periodum Antiochenam, ſic ad uſum Latinorum revocatam optimo jure clariſſimus Pagius *Græco-Romanam* appellat, quæ univerſæ temporum doctrinæ lumen, ac incrementum affert, non ſecus ac Periodus Juliana. Nam, præterquamquod Periodus Antiochena, ſeu Græco-Romana, Cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis exhibere poteſt, ſicut mox oſtenſum eſt, concordes etiam omnes Chronologos reddit circa præcipuas epochas, omniumque Scriptorum Latinorum, qni Hebræorum calculum ſequuntur, includit Chronologias, ita ut omnes Chronologi Latini, quamvis de Mundi exordio, & de anno proprii Natalis Chriſti maximas inter ſe moveant altercationes, poſſint attamen in ſupputatione annorum, qui a conditu Mundi uſque ad Natale Chriſti vulgare, ſeu Dionyſianum, fluxerunt, Periodum Græco-Romanam uſurpare. Ex. gr. compertum eſt omnibns Chronologis, Chriſti Natale vulgare, ſeu Dionyſianum, concurrere cum anno Periodi Græco-Romanæ 5493. Chronologi ergo, qui cum Uſſerio computant a creatione Mundi uſque ad Natale Chriſti Dionyſianum annos 4003. debent conjungere Mundi exordium cum anno Periodi Græco-Romanæ 1490. ſicque ſuam ordiri Chronologiam, *Mundus conditus eſt anno Periodi Græco-Romanæ* 1490. Deinde, numerando cum Uſſerio a creatione Mundi nſque ad Natale vulgare Chriſti annos 4003. comperient, Natale vulgare Chriſti concurrere cum an. Periodi Græco-Romanæ 5493. Similiter qui cum Petavio Natale vulgare Chriſti conſignant anno ab exordio Mundi 3983. debent connectere primum annum Mundi cum anno Periodi Græco-Romanæ 1510. ſicque ſuam inire Chronologiam, *Mundus conditus eſt anno Periodi Græco-Romanæ* 1510. Dein, putando cum Petavio ab exordio Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti annos 3983. invenient Natale vulgare Chriſti incidere in annum Periodi Græco-Romanæ 5493. Idem dicendum eſt de aliis Chronologis Latinis, quorum Chronologię in Periodo Græco-Romana includuntur. Nullus quippe eſt Chronologus ex his, qui Hebraicis, & Latinis adhærent Codicibus, qui a conditu Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti plures annos colligat quam 5493. immo nullus eorum eſt, qui tantam annorum ſummam ante Natale vulgare Chriſti fluxiſſe exiſtimet. Quapropter, omnes Chronologi Latini, licet in recenſendis annis, qui a creatione Mundi ad Natale uſque vulgare Chriſti ſunt elapſi, multum inter ſe diſcrepent, poſſunt attamen in ſupputatione annorum uti periodo Græco-Romana, & illius beneficio concordes eſſe circa annum Natalis vulgaris Chriſti, & circa alias nobiliores Mundi Epochas. Sed de his, & aliis utilitatibus, quas in rebus Chronologicis affert Periodus Græco-Romana, late diſſerit doctiſſimus *Pagius* in elegantiſſima, quam edidit, Diſſertatione *de Periodo Græco Romana*, qua etiam in conſcribendis Eccleſiæ Annalibus uſus eſt. Quapropter, tantum abeſt, ut ipſe cum *Samuele Baſnagio* Tom. 2. Annalium Politico-Eccleſ. Diſſertatione undecima, exiſtimem, fruſtra inſudaſſe *Pagium* in excogitanda nova illa periodo Græco-Romana, ut potius Auctor ſim omnibus qui Hiſtoriæ Eccleſiaſticę, & Chronologię ſtudio incumbunt, ut hanc periodum *Gręco-Romanam* calleant, & in ea ſtrenue ſe ſe exerceant, quo majori fructu & utilitate Annales Eccleſiaſticos, a doctiſſimo illo Auctore concinnatos a lectitare poſſint.

Ut inveniatur annus, qui decurrit periodi Græco-Romanę, duo obſerva-

vari oportet. Primo, inſpici debet quotus ſit annus Æræ vulgaris, deinde ſemper addendi ſunt anno labenti Æræ vulgaris anni 5493. cujus additionis ratio eſt, quia annus primus Æræ vulgaris connectitur cum anno periodi Græco-Romanæ 5490. ſupponunt ergo Chronologi, qui in putatione annorum periodo Græco-Romana utuntur, finxiſſe ante Æram vulgarem annos 5493. quæ annorum ſumma ſemper addenda eſt anno Æræ vulgaris, ut annus periodi Græco-Romanæ inveniri poſſit. Exemp. cauſa, huic Æræ vulgaris labenti anno milleſimo ſeptingenteſimo vigeſimo quarto addo annos 5494. ex qua additione emergit ſumma 7217. inde certiſſime dignoſco, annum periodi Græco-Romanæ 7217. concurrere cum anno labenti Æræ vulgaris 1724.

Periodus Alexandrina eſt ſpatium 5501. annorum, quos Græci Alexandrini elapſos eſſe putant ab exordio Mundi uſque ad Chriſti Domini Natale, quod prædicta periodus conſignat anno Juliano 43. ſeu anno Imperii Auguſti quadrageſimo ſecundo. Ex quo patet diſcrimen, quod intercedit periodum Alexandrinam inter & periodum Antiochenam. Nam periodus Alexandrina illigat annum Incarnationis Domini anno Juliano 43. ſeu anno Imperii Auguſti 42. periodus vero Antiochena retrahit annum Incarnationis Domini ex anno Juliano 43. ad annum Julianum 45. ſeu ad annum Imperii Auguſti 44. & creationem Mundi decennio tardius inchoat quam *Julius Africanus*, & alii Græci Alexandrini inceperunt; nam *Julius Africanus*, & Græci Alexandrini a creatione Mundi uſque ad annum Julianum quadrageſimum tertium numerant annos 5501. Græci autem Antiocheni numerant nonniſi annos 5491.

Periodus Conſtantinopolitana, quæ in Patriarchatu Conſtantinopolitano, in Moſcovia, & in aliis Orientis regionibus, Patriarchæ Conſtantinopolitano ſubjectis, etiamnum viget, nihil aliud eſt, quam ſpatium annorum 5509. quos Græci Conſtantinopolitani numerant a primordio Mundi uſque ad Chriſti Domini Incarnationem, quam hæc periodus conſignat anno Juliano 45. ſeu anno Imperii Auguſti 44.

Graveſon de Myſteriis Tom. II.

De Periodis Latinis, Victoriana, & Juliana.

PEriodus *Victoriana* ex duobus Cyclis coaleſcit, ſcilicet ex Cyclo Solis annorum 28. & ex Cyclo Lunæ annorum 19. ex quibus Cyclis inter ſe multiplicatis emergit ſumma annorum 532. quibus tota continetur periodus Victoriana. Enimvero, ſi Cyclus Solis, qui eſt viginti octo annorum, multiplicetur per Cyclum Lunæ, qui eſt novemdecim annorum, hoc eſt, ſi novemdecim numerentur viginti octo anni; habebis ſummam annorum 532. & viciſſim ſi Cyclus Lunæ, qui eſt novemdecim annorum, multiplicetur per Cyclum Solarem, ideſt, ſi vigintiocties numerentur novemdecim anni, eadem conſurget ſumma annorum 532. Hujus autem periodi Victorianæ ea conditio eſt, ut duo Cycli Solis, & Lunæ in unum periodi annum incurrentes, alteri anno in tota periodo convenire nequeant. Ex. gr. annus primus Æræ vulgaris notatur Cyclo Lunę II, & Cyclo Solis X. nullus itaque annus in tota periodo Victoriana occurrit, qui iiſdem Cyclis, ſeu Lunæ II. & Solis X. ſit affectus. Hujus periodi Auctor fuit *Victorius*, ſeu *Victorinus Aquitanus*, ſicut teſtantur *Marianus Scotus*, *Sigebertus*, & *Baronius* ad annum Chriſti 463. Cenſet tamen clariſſimus *Pagius* in Diſſertatione *de Periodo Græco-Romana*, Victorinum non eſſe inventorem illius periodi; ſed illum duntaxat primum fuiſſe, qui eam apud Latinos adhibuerit, illiuſque periodi inventionem Orientalibus acceptam referri debere. Sed ea de quæſtione contendere nolumus, cum nihil ſit, cur illius periodi inventionis laudem Victorino invideamus. Obſervat quippe Cardinalis *Noriſius* in expoſitione Faſtorum Conſularium Auctoris anonymi, deceptum fuiſſe Victorinum, dum putavit [illegible] periodi a ſe excogitatę non ſolum eaſdem Lunationes, ſed etiam eumdem hebdomadis feriarum ordinem in orbem revocatum iri. In hoc, inquam, deceptum fuiſſe Vi-

ctorinum , ait Cardinalis *Noriſius* , quia hæc periodus Victoriana poſt evolutos annos 532. non eumdem feriarum , ac Lunationum ordinem in orbem deducebat , ſed e contra Novilunia poſt annos 532. citius accidebant uno die, horis ſexdecim , minutis 51. Quapropter , cum hęc periodus Victoriana id , quod ſpectabat, attingere non poſſet , novam doctiſſimus ille Cardinalis Periodum *Luniſolarem* excogitavit , quę conſiſtit in revolutione annorum 1932. ita ut emenſo ſpatio annorum 1932. Novilunia, & Plenilunia redeant eadem hora ejuſdem diei, & feriæ, a qua inceperunt . Hanc *Noriſianam* periodum late explicat eruditus *Pater Guillelmus Bonjour* , Auguſtinianus , in Kalendario Romę edito anno 1701. eamque quamvis ſtylo veteri , ſeu Juliano conſtructam , ad ſtylum novum , ſeu Gregorianum , certarum radicum defixione periodica facile accommodat . Hunc ergo Auctorem conſulat Lector , ſi plura hac de re ſcire velit .

Periodus Juliana , quam *Joſephus Scaliger* , vir in doctrina temporum verſatiſſimus , adinvenit , vel quam , ut putat *Uſſerius* , a Roberto Lotharingo, Herefordienſi Epiſcopo adinventam , poſt quingentos annos Chronologicis uſibus adaptavit *Scaliger* , nihil aliud eſt, quam quidam annorum circulus , ex triplici conflatus Cyclo, videlicet Solis, qui ſpatio 28. annorum abſolvitur , Cyclo Lunę, qui eſt 19. annorum, & Cyclo Indictionis , qui conſtat annis 15. Nam , ſi Cyclus Solis, ut mox dictum eſt, multiplicetur per Cyclum Lunæ, vel ſi verſa vice Cyclus Lunæ multiplicetur per Cyclum Solis , ex ea multiplicatione prodibit ſumma annorum 532. At , ſi hæc ſumma annorum 532. rurſus multiplicetur per Cyclum Indictionis, qui eſt 15. annorum , ideſt , ſi quindecies multiplicetur ſumma annorum 532. ex ea multiplicatione ſuccreſcet ſumma annorum 7980. quibus tota continetur periodus Juliana . Porro , illius famoſæ , & toties decantatæ periodi hæc ratio eſt , ut quilibet tres Cycli , videlicet Solis , Lunæ , & Indictionis in unum incurrentes periodi annum , nulli alteri anno in tota periodo Juliana competere poſſint . Ex. gr. Primus annus periodi Julianæ notatur Cyclo Solis 1. Lunę 1. Indictionis 1. in ceteris igitur annis , ex quibus conflatur periodus Juliana , nullum invenies , præter illum primum annum , cui tres iſti congruant Cycli , ideſt , qui notetur Cyclo Solis 1. Lunæ 1. Indictionis 1. Duratura autem eſt hęc periodus Juliana uſque ad annum Æræ vulgaris 3267. Quapropter , anno Æræ vulgaris 3268. (facta hypotheſi quod Mundus ad hunc uſque annum perſtare debeat) denuo inceptura eſt periodus Juliana una cum triplici Cyclo , ex quo conflata eſt , ſumpto ab unitate exordio, ita ut annus Æræ vulgaris 3268. notandus ſit in periodo Juliana Cyclo Solis 1. Lunæ 1. Indictionis 1. ſicque in orbem redibunt in periodo Juliana Cycli Solis, Lunæ, & Indictionis.

Illius periodi Julianæ uſum laudant , & mirantur omnes Eruditi , qui cunctas hiſtoriarum epochas , hanc ad regulam exigunt . Doctiſſimus *Petavius* , licet acerrimus Scaligeri æmulus , ait lib. 9. de doctrina temporum cap. 6. ſine præſidio illius periodi Julianæ cæcam eſſe , & obſcuram annorum ſeriem , nec niſi per ambages , annorum ſitus explorari poſſe . Certe negari haud poteſt , hanc periodum Julianam perinde Chronologiæ utilem eſſe , ac periodum Græco-Romanam , eadem quippe commoda præbet , quæ Greco-Romana . In primis , periodus Juliana , non ſecus ac Gręco-Romana , Chronologos Latinos , qui de Mundi primordiis valde inter ſe diſſentiunt , concordes efficit circa annum Natalis vulgaris , ſeu Dionyſiani , Chriſti Domini , quia fatentur omnes Chronologi Latini , Natale vulgare Chriſti eſſe illigandum anno periodi Julianę 4713. Præterea , id commodi habet periodus Juliana, ut omnes Latini Chronologi ea uti poſſint in ſupputandis annis , qui a conditu Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti ſunt elapſi , quia in periodo Juliana omnes Scriptorum Latinorum Chronologiæ includuntur . Ex. gr. conſtans eſt omnium Chronologorum ſententia, ad annum periodi Julianæ

næ

Digitized by Google

næ 4713. referendum eſſe Natale vulgare Chriſti ; oportet ergo , ut illi Chronologi , qui cum *Uſſerio* putant , a creatione Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti effluxiſſe annos 4003. conjungant primum annum Mundi cum anno periodi Julianæ 710. quæ annorum ſumma conſtituenda eſt in exordio Mundi , & ab ea ineunda tota annorum ſeries , ſic videlicet incipiendo : *Mundus conditus eſt anno periodi Julianæ* 710. Dein , numerando annos 4003. qui , juxta *Uſſerium* , ab exordio Mundi interfluxerunt uſque ad Natale vulgare Chriſti , perſpicuum erit , Natale vulgare Chriſti , juxta *Uſſerii* calculum , incidiſſe in annum periodi Julianæ 4713. Similiter Chronologi , qui cum *Petavio* Natale vulgare Chriſti conſignant anno Mundi 3983. connectere debent primum annum Mundi cum anno periodi Julianæ 730. quæ annorum ſumma in Mundi principio ſtatuenda eſt , & ab ea ducenda tota annorum ſeries , ſic videlicet incipiendo : *Mundus conditus eſt anno periodi Julianæ* 730. Deinde numerando annos 3983. qui , juxta *Petavium* , a creatione Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti effluxerunt , liquido patebit , Natale vulgare Chriſti , juxta *Petavii* calculos , incidiſſe in annum periodi Julianæ 4713. Idem occurrit dicendum de aliis Chronologorum Latinorum ſententiis , quæ facile in periodi Julianæ ambitu includi poſſunt , cum nullus Chronologus ex his , qui juxta Hebraicos , & Latinos Codices , annorum intervalla ſubducunt , plures a creatione Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti , quam 4713. annos colligat , immo nec tantam annorum ſummam ante Natale vulgare Chriſti præteriiſſe ſcribat .

Expoſitis utilitatibus , quas rebus Chronologicis affert periodus Juliana , non abs re erit paucis oſtendere , qua via poſt Natale Chriſti Domini inveniri , & dignoſci poſſit annus periodi Julianæ . Duo autem ad inveniendum poſt Natale Chriſti Domini annum periodi Julianæ neceſſaria ſunt . Primo , inſpici debet , quotus ſit annus decurrens Æræ vulgaris . Deinde , decurrenti anno Æræ vulgaris addendi ſunt anni 4713. cujus additionis ratio eſt , quia omnes ad unum fatentur Chronologi , annum primum Æræ vulgaris concurrere cum anno periodi Julianæ 4714. ſupponunt ergo Chronologi , ante annum primum Æræ vulgaris effluxiſſe annos periodi Julianæ 4713. Quapropter , hi anni 4713. periodi Julianæ , quos ante annum primum Æræ vulgaris fluxiſſe Chronologi ſupponunt , ſemper addi debent anno currenti Æræ vulgaris , ut inveniatur annus periodi Julianæ . Ex gr. huic anno Æræ vulgaris 1724. addo annos 4713. qua facta additione emergit ſumma annorum 6437. ex quo certiſſime colligo annum periodi Julianæ 647. concurrere cum labenti anno Æræ vulgaris 1724. Sed de periodo Juliana hæc levi brachio attigiſſe ſufficiat .

PARAGRAPHUS ULTIMUS.

De nobilioribus Æris , & Epochis tam Græcis , quam Latinis .

ÆRæ ſeu Epochæ , nihil aliud ſunt , quam fixi quidam cardines , ſeu indices , quibus rerum geſtarum indigitantur tempora . Inter has in primis recenſetur Olympiadum Epocha , quæ ortum habet a ludis Olympicis , a quorum exordio Græci ſuos annos putare ſolebant . Deinde aliæ ſunt , quæ exordium ducunt ad Urbium conditu , ſic inſignis Epocha de condita Roma . Aliæ ab initio Regni Principum , ſic famoſa Æra Nabonaſſarea , a Nabonaſſare , Chaldæorum Rege ; Æra Lagidarum , a Ptolomæo Lagi , Ægyptiorum Rege ; Æra Seleucidarum , a Seleuco Nicanore , Syriæ Rege ; Æra Diocletianea ab initio Imperii Diocletiani . Aliæ a parta Urbium autonomia , ſeu libertate , ortum habent , ſic Æra Antiochena . His , & aliis id genus Æris , & Epochis cum plenior de Annis Chriſti notitia haberi poſſit , in rem Chronologiæ ſtudioſorum facturos nos eſſe duximus , brevem illarum hic explicationem attexere .

De Epochis, & *Aeris Græcis*.

OLympias nihil aliud eſt, quam quatuor annorum ſolidorum decurſus. Sic autem appellatur ab Olympicis ludis, ſeu agonibus, & certaminibus, quæ apud Græcos quinto quoque ineunte anno celebrari ſolebant, ut tradunt *Phlegon*, egregius, teſte Euſebio, Olympiadum ſupputator, *Julius Africanus*, *Cenſorinus*, *Pauſanias*, *Polybius*, *Dionyſius Halicarnaſſæus*, *Diodorus Siculus*, *Sanctus Hieronymus*, Euſebii continuator, & multi alii Authores, qui in putandis annis Olympiades adhibuerunt. Duplex autem eſt Olympiadum Epocha, vera videlicet, & vulgaris. De vera Olympiadum Epocha, ſeu de prima Olympiade non convenit inter Chronologos. Sed de vulgari Olympiadum Epocha, quæ modo in uſum Chronologorum recepta eſt, una, & concors eſt omnium Chronologorum ſententia. Ultro quippe fatentur, vulgaris Olympiadum Epochæ initium ducendum eſſe a *Corœbo Olęo*, quem arte coquum fuiſſe prodit *Athenæus* lib. 9. quique in ſtadio vicit anno periodi Julianæ 3938. ante Romam conditam annis viginti tribus, ante Æram vulgarem 776. Quamvis autem Olympiadis reapſe non ſit prima, ſed ſolum vigeſima octava, Græci attamen tanto favore, & ſtudio eam exceperunt, ut *Corœbus*, qui in ea vicit, tanquam Mercurius Bifrons, fabuloſi temporis vindex, collocetur; quidquid vero ejus victoriam præceſſit, tanquam fabuloſum apud ipſos habeatur. Unde non mirum, ſi Chronologi hac Olympiade quaſi omnium prima eſſet in præfigendis hiſtoriæ temporibus utantur; nam, ut optime ait Cl. *Marſhamus* pag. 423. *Canonis Ægyptiaci*, *Hebræi*, & *Græci*, parum intereſt rei Chronologicæ, utrum *Corœbi* Olympias prima ſit, vel tantum vigeſima octava, dummodo ſtabilis figatur terminus, a quo putentur tempora. Conſenſus Chronologorum errorem protegit, & Epocham ab omni controverſia vindicat.

Æra Nabonaſſari ita dicta eſt a *Nabonaſſaro*, Chaldæorum Rege, a cujus Regni primordio Græci novam Æram, ſeu Epocham inſtituerunt. Hujuſce Æræ Nabonaſſari exordium ponitur in anno periodi Julianæ 3967. anno 2. Olympiadis 8. Urbis Romæ conditæ anno ſeptimo, die 26. menſis Februarii, feria quarta, qua Neomenia menſis Aegyptiaci *Thoth* contigit, ſicut *Petavius* & *Ricciolius* probant ex teſtimonio *Cenſorini*, & ex multis obſervationibus Aſtronomicis apud Ptolomæum. Hæc Aera Nabonaſſari antevertit Natale vulgare Chriſti annis 747.

Æra Lagidarum ſic appellata a Ptolomæo, Lagi filio, qui primus poſt obitum Alexandri Magni regnavit in Aegypto, auſpicatur eodem anno, quo *Alexander Magnus*, poſt celebrem ad Arbela victoriam de Dario Codomanno reportatam, cœpit tanquam Supremus Monarcha regnare in Aſia anno periodi Julianæ 4385. ante Aeram vulgarem 329. Quamvis enim Ptolomæus, Lagi filius, non niſi 12. annis poſt obitum Alexandri Magni, diadema, nomenque regium uſurpaverit, nihilominus ab eo anno, quo Alexander Magnus ut ſupremus Monarcha regnavit, annos Principatus Ptolomæi numerarunt Lagidæ. Et hinc prodiit Aera Lagidarum, ut teſtantur *Lucianus* in Macrobiis, *Euſebius* in Chronico, *Epiphanius* in lib. de ponderibus, & menſuris.

Æra Seleucidarum, ſeu *Syro Macedonum*, cœpit 12. annis poſt obitum Alexandri Magni, poſtquam videlicet *Seleucus Nicator*, vel *Nicanor*, dictus, ideſt, Victorioſus, unus ex Alexandri Magni Ducibus, Demetrium, Antigoni filium, commiſſo apud Gazam Palæſtinæ prælio ſuperavet, & Nicanorem Antigoni Præfectum ſibi occurrentem profligavit, Mediam, Suſianam, & Babyloniam recuperavit, unde metu Antigoni profugerat, & in Aegyptum ſeceſſerat. Id autem contigit anno periodi Julianæ 4402. anno 1. Olympiadis 117. anno Urbis Romæ conditæ 442. ante Aeram vulgarem, ſeu Chriſtianam, 312. undecim annis antequam prædictus *Seleucus* Syria potiretur.

Falluntur quippe nonnulli Chronologi, qui putant Aeram Seleucidarum auſpicari, una cum Seleuci Nicatoris Princi-

ci-

cipatu in Syria anno Urbis conditæ 442. Nam certum eſt ex *Diodoro Siculo* lib. 18. anno Urbis conditæ 442. Antigonum cum prævalido exercitu in Syriam deſcendiſſe, & Ptolomæum Cœleſyria, ac Phœnicia expulſum, intra Ægypti terminos detruſiſſe. Quod ſane manifeſto evincit, Syriam anno Urbis conditæ 442. necdum a Seleuco Nicatore fuiſſe occupatam. Deinde *Antigonus* a fœderatis Principibus Macedonum victus, Regnoque, & vita privatus eſt anno 4. Olymp. 119. tuncque Victores, ut teſtantur Appianus in *Syriacis*, & Plutarchus *in Pyrrho*, Regnum Antigoni occiſi velut magnum corpus ſecum invicem partiti ſunt, & *Seleucus Nicator* ſuperiorem Aſiam obtinuit eodem anno Olymp. 119. ad Urbe condita 453. ante Chriſti Æram 301. Verum, etſi Seleucus hoc duntaxat anno Syria potitus ſit, annos tamen regni ſui ab eo tempore numeravit, quo Babylone recuperata ad maximum omnium Aſiæ Regnum poſt Alexandri Imperium ſibi aditum aperuit, quamvis per id temporis a Regio Diademate, & nomine uſurpando abſtineret: Æra itaque Seleucidarum iniit ab Autumno anni periodi Julianæ 4402. Urbis conditæ 442. undecim annis antequam Seleucus Syriam occuparet.

Triplex diſtinguitur Æra Seleucidarum pro triplici, quod ipſi tribuitur, exordio. Prima dicitur Judaica, quia in uſu erat apud Judæos, & incipit a menſe *Niſan*, ſeu a primo Verno menſe anni periodi Julianæ 4402. Judæi quippe a Neomenia menſis *Niſan* annos ſuos legales auſpicabantur ex Dei Præcepto, ut videre eſt Exodi cap. 12. & Levitici cap. 23. idque etiam diſerte tradit *Joſephus* lib. 3. Antiq. cap. 10. Hanc Æram Seleucidarum ſemper conſervarunt Judæi; licet enim ſub Simone Summo Sacerdote novam Judæi inſtituerint Epocham, eo quod Seleucidarum jugum excuſſiſſent, ut legitur cap. 13. libr. 1. Machab. *Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt jugum gentium ab Iſrael. Et cœpit populus ſcribere in tabulis, & geſtis publicis: Anno primo ſub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce, & Principe Judæorum*. Attamen Æram Seleucidarum adhuc retinuerunt Judæi, ut conſtat ex c. ſeq. *Octava decima die menſis Elul, anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, anno tertio ſub Simone Sacerdote Magno*. Annus autem centeſimus ſeptuageſimus ſecundus eſt annus Epochæ Seleucidarum, ſeu Regni Græcorum. Altera Æra Seleucidarum vocatur Antiochena, ſeu Alexandrea, quæ initium ducit a menſe *Tiſri*, hoc eſt in Autumno ejuſdem anni periodi Julianæ 4402. quo fit, ut illa Æra Seleucidarum, quę Antiochena dicitur, poſterior ſit ſex menſibus Æra Seleucidarum, quæ *Judaica* appellatur. Tertia denique Selucidarum Epocha ea eſt, quæ *Chaldaica* appellatur, & cujus initium a Verno tempore ſequentis anni periodi Julianæ 4403. deſumitur, quare anno integro poſterior eſt Æra Seleucidarum, quæ *Antiochena*, ſeu *Alexandrea* nuncupatur. Hæc triplicis Aeræ Seleucidarum diſtinctio accurate obſervanda eſt, quia illius beneficio facile admodum conciliatur Chronologica illa diſſonantia, quæ prima fronte reperiri videtur inter Authorem libri primi, & Authorem lib. 2. Machab. Author ſiquidem lib. 1. Machab. adhibet in numerandis annis Aeram Seleucidarum, quæ *Judaica* dicitur, & quæ, ut mox diximus, initium ducit a menſe *Niſan*, qui eſt primus menſis Vernus. Et Author lib. 2. Machab. in recenſendis annis Regni Græcorum utitur Aera Seleucidarum, quæ *Antiochena*, ſeu *Alexandrea* appellatur, & quæ ab Autumno, ſeu a menſe *Tiſri* auſpicatur. Quamobrem Author lib. 1. Machab. in putatione annorum Regni Græcorum ſemper ſex integris menſibus antevertit Authorem lib. 2. Machab. Ad hæc ſi animum ſerio advertiſſet *Scaligerus*, nullum profecto in libris Machabaicis nactus fuiſſet Chronologicæ diſſonantiæ veſtigium, & ab his verbis procul omni dubio abſtinuiſſet, quæ temeritate non vacant; *Quis Oedippus hæc ſolverit? Itaque bene de illo Authore meruerit, qui illum a ſuſpicionis errore vindicaverit*.

Aeram Seleucidarum omnes Syro-Macedones, ſeu Syriæ populi a Macedonibus devicti, uſurparunt, videlicet *Edeſſeni*, *Apameenſes*, *Damaſceni*, *Emiſ-*

Digitized by Google

Emiſſeni, *Tripolitæ*, *Antiocheni*, *Seleucienſes*, *Laodicenſes*, *Gadari*, *Gazenſes*, donec a Pompejo ſuis utendi legibus libertatem obtinuiſſent; tunc enim antiquata Seleucidarum Aera omnes illi populi novam in honorem Pompeii, quem velut ſuum Liberatorem agnoſcebant, inſtituerunt; ſicut ex multis nummis apud Aſiaticos ſculptis luculenter demonſtrat *Card. Noriſius* in ſæpe laudato Opere *de Epochis Syro-Macedonum*.

Æra, ſeu Epocha Antiochena quadruplex eſt. Prima eſt illa Epocha, quam, ut mox dictum eſt, Antiocheni communem habuerunt cum Seleucidis, ſeu Syro-Macedonibus, & quam ab initio Seleuci Nicatoris ſumptam in numerandis annis retinuerunt, donec in poteſtatem Romanorum venirent. Altera Epocha Antiochena ea eſt, quam Antiocheni, priori Epocha, ideſt, Seleucidarum relicta, inſtituerunt in honorem Pompeii, a quo autonomiam, ſeu libertatem ſuis utendi legibus acceperunt anno Urbis Romæ conditæ 690. Quapropter, hæc ſecunda Antiochenorum Epocha merito appellari poteſt *Pompejana*. Tertia Antiochenorum Epocha ea eſt, quam Antiocheni Epochæ Pompejanæ poſtea ſubſtituerunt, quando videlicet a *Cajo Julio Cæſare*, Dictatore, eamdem autonomiam, ſeu libertatem, majoribus cumulatam beneficiis, & novis auctam privilegiis, obtinuerunt. De illius tertiæ Epochæ Antiochenæ exordio diſſident Chronologi, ſed ipſe libenter ſubſcribo *Cardinali Noriſio*, qui in Diſſertatione 3. de Epochis Syro-Macedonum, initium iſtius Epochæ Antiochenæ ſtatuit in Autumno Urbis Romæ conditæ 705. periodi Julianæ 4665. ante Aeram vulgarem 49. eo videlicet anno, quo *Cajus Julius Cæſar* ex Gallia rediens, Pompejum Italia fugavit, Romam ingreſſus eſt, dictaturam obtinuit, eaque confeſtim depoſita, ſe ipſum, & *P. Servilium Iſauricum*, conſules declaravit. Poſtrema Epocha Antiochena illa eſt, quam inſtituerunt Antiocheni in honorem Imperatoris Auguſti, poſtquam navali prælio apud Actium anno Urbis Romæ conditæ 723. Antonium, & Cleopatram ſuperaſſet.

Aera Arabum, ſeu *Mahometanorum*, ſumit initium a fuga Mahometis, quam Mahometani appellant in Alcorano *Hegiram*, ideſt, perſecutionem, cum ſcilicet hic Pſeudo-Propheta ob doctrinam, quam diſſeminabat, novam, & impiam, de vita periclitaretur, & a ſuis popularibus, apud quos male audiebat, vexatus fugeret ex Urbe Mecha. Hæc autem Mahometis fuga contigit anno Aeræ vulgaris 622. die 15. menſis Julii, in quam incidit Neomeniæ menſis *Muharram*, qui eſt primus menſis Lunaris Arabum.

Aera Perſarum, quæ etiam dicitur *Æra Jezdegirdis*, a Jezdegirde, poſtremo Perſarum Rege, habuit initium anno Aeræ vulgaris 632. die decimaſexta menſis Junii, qua incipit menſis *Fevardin*, qui eſt primus Perſarum menſis. Conſule Scaligerum, Petavium, Ricciolium, necnon Tabulam Chronologicam, quam exhibet Vir clariſſimus *Du Cange* in ſuo Gloſſario.

De Æris, & Epochis Latinis.

Epocha de anno, quo condita eſt Roma, multiplex circumfertur. Prima eſt Epocha *Varroniana*, ſeu Varronis, Romanorum doctiſſimi, qui ſcribit, Romam conditam eſſe anno 3. Olympiadis ſextę, ſeu anno periodi Julianæ 3961. ante Aeram vulgarem 753. Altera Epocha de condita Roma ea eſt, quæ dicitur *Capitolina*, cujus Author fuit *Verrius Flaccus*, homo Libertinus dicendi genere ea tempeſtate inter Grammaticos eximius, ut prodit *Suetonius* cap. 17. de Illuſtribus Grammaticis. Hæc Epocha Capitolina recentior eſt uno anno integro Epocha Varroniana, incipit enim anno 4. Olympiadis ſextæ. Tertia Epocha de condita Romæ ea eſt, quæ appellatur *Catoniana*, quam videlicet *M. Porcius Cato*, *Livius*, & *Dionyſius Halicarnaſſeus*, ſecuti ſunt, & hæc Epocha biennio integro recentior eſt Epocha Varroniana, auſpicatur enim anno primo Olympiadis ſeptimæ. Quarta Epocha Urbis Romę conditę vocatur *Polybiana*, cujus

jus Anthor eſt *Polybius*, qnamve fecnti ſunt *Cornelius Nepos*, & *Lucatius*. Hæc autem Epocha Polybiana incipit anno 2. Olympiadis ſeptimæ, & triennio recentior eſt Epocha Varroniana. Poſtrema Epocha de conditu Urbis Romæ nuncupatur *Fabiana*, cujus Author fuit *Fabius*, Pictor, Hiſtoricus, teſte Livio, Romanorum antiquiſſimus. Hæc Epocha Fabiana ſexennio recentior eſt Epocha Varroniana, ſumit qnippe initium ab anno primo Olympiadis octavæ. Inter omnes illas de conditu Urbis Romę Epochas principem locum apud Chronologos obtinet Epocha Varroniana, qua ſemper in publicis monumentis uſi ſunt Romani, & celebriores eorum Scriptores *Cenſorinus*, *Vellejus Paterculus*, *Plutarchus*, *Cornelius Tacitus*, *Aulus Gellius*, *Eutropius*, *Plinius &c.* Eandem Epocham tanquam pro norma habnere Imperatores, *Auguſtus*, *Claudius*, *Domitianus*, *Severus*, & *Philippus*, ut ex ludis ſæcularibus ab unoquoque eorum celebratis conſtat, hos ſiquidem ludos omnes apud Cenſorinum legimus, qni in alia Epocha locum non habent prꝯterquam Varroniana.

Hi ſunt Reges, qui Romæ 244. annos ſolidos regnarunt.

I.	Rex *Romulus* regnavit	37.	annis.
	Poſt mortem Romuli fuit *interregnum*	1.	annis.
II.	Rex *Numa Pompilius* regnavit	43.	annis.
III.	Rex *Tullius Hoſtilius* regnavit	32.	annis.
IV.	Rex *Ancus Martius* regnavit	24.	annis.
V.	Rex *Tarquinius Priſcus* regnavit	38.	annis.
VI.	Rex *Servius Tullius* regnavit	44.	annis.
VII.	Rex *Tarquinius Superbus* regnavit	25.	annis.
	Summa collecta 244.		

Regnarunt itaqne Romæ ſeptem illi Reges annis 244. Verum, ob ſtuprum, quod Sextus Tarqninii Superbi filius caſtiſſimæ Lucretiæ intulit, Regia poteſtas Romæ extincta eſt, atque in Regum locnm Conſules ſuffecti ſunt, quorum primi fuere *L. Junius Brutus*, & *L. Tarquinius Collatinus*. Quia tamen Tarquinii nomen Romanis erat inviſum, *Tarquinius Collatinus*, ſuadente *Bruto*, Conſulatn ſe abdicavit, *Brutus* vero in Comitiis centnriatis ſibi collegam aſcivit *Valerium*, *Voluſi filium*, *Poplicolam*. At, Bruto in prælio occiſo ſuffectus eſt *S. P. Lucretius Tricipitinus*, & hnic etiam mortuo ſubrogatus eſt *M. Horatius Pulvillus*. Ab anno itaque Urbis conditæ 245. incipiunt Faſti Conſulares, in qnibus dirigendis ſtrennam navarunt operam *Onuphrius*, *Sigonius*, *Pighius*, *Pagius*, & *Noriſius*.

Annus Julianus ita dictus eſt a *Caio Julio Cæſare*, qni annum Lunarem, quo a Romuli tempore ad annum uſque Urbis Romæ conditæ 708. uſi ſnnt antiqui Romani, in annum Solarem commutavit. In qua anni commntatione, ſeu emendatione, tria præſtitit Julius Cæſar: Primo, Æquinoctia, & Solſtitia, quæ ſunt puncta Cardinalia, locavit in octava parte ſignorum, ſeu octava die ante Kalendas Aprilis, Julii, Octobris, Januarii. Deinde, inſtituit annum civilem dierum 365. & ſex horarum. Denique, Diem biſſextilem quarto quoque anno intercalari juſſit. Illius anni Juliani initium deſnmitur a Kalendis menſis Januarii hujus anni, qno Julius Cæſar quartum iniit Conſulatum, qui annus eſt quadrageſimus quintus ante Æram vnlgarem & a conditu Urbis Romæ ſeptingenteſimns nonus. Ab hoc anno nſque ad exordinm Æræ Chriſtianæ, hoc eſt, uſqne ad annum qna-

Digitized by Google

quadrageſimum quintum Imperii *Augu-ſti*, & Urbis conditæ 754. dedimus Diſſertatione ſexta ſeriem Romanorum Conſulum, & compendioſam deſcriptionem rerum, quæ ſub his Conſulibus geſtæ ſunt; a p. 145. uſque ad pag. 156. Tom. I.

Luſtrum eſt ſpatium quinque annorum. Sic autem appellatur, teſte Varrone lib. 5. de lingua Latina, a *Luendo*, ideſt, ſolvendo. *Luſtrum*, inquit, *nominatum tempus quinquennale a luendo, hoc eſt, ſolvendo: quod quinto quoque anno vectigalia & tributa perſolvuntur*. Cicero etiam *in Verrina quarta* hæc habet: *quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur*.

Æra Hiſpanica orditur ab anno Urbis Romę conditæ 716. ante Æram vulgarem, ſeu Chriſtianam, annis 38. *Appio Claudio Pulcro, & Norbano Flacco*, Conſulibus. Hiſpania ſiquidem anno Urbis Romæ conditæ 715. ſeu anno Juliano ſeptimo, in Cęſaris Octaviani poteſtatem per Domitium Calvinum Proconſularem redacta fuit, teſte *Dione* lib. 48. unde Hiſpani a Kalendis Januariis anni ſequentis, ſeu anni Juliani octavi, & Urbis Romæ conditæ 716. Aeram ſuam inchoarunt. Quocirca errant, qui cum Baronio initium Aerę Hiſpanicę deducendum putant ab anno Urbis Romę conditę 715. *L. Martio Cenſorino*, & *C. Calviſio Sabino* Conſulibus. Aera Hiſpanica pręcedit Aeram Vulgarem, ſeu Chriſtianam triginta octo ſolidis annis. Itaque Aerę Chriſtianæ ſemper adde annos 38. ut habeas Aeram Hiſpanicam, vel ex Aera Hiſpanica detrahe annos 38. ut annum Aerę Chriſtianæ invenias.

Æra vulgaris, ſeu Chriſtiana, dicta etiam *Dionyſiana* (ſumpta nomenclatura a ſuo Auctore ſcilicet *Dionyſio*, qui fuit natione Scytha & Abbas cognomento Exiguus) habet initium a die 25. menſis Decembris anni 44. Imperii Auguſti, anni 45. Juliani, Urb. cond. 753. Olymp. 194. anno 4. *Cornelio Lentulo*, & *Calpurnio Piſone* Conſulibus. Primus tamen annus Aerę vulgaris, ſeu Dionyſianę, auſpicatur Kalendis menſis Januarii anni 45. Imperii Auguſti, ſeu anni Juliani 46. ann. primi Olymp. 195. Urbis Romę conditę 754. *Cajo Cæſare*, Auguſti nepote, & *L. Æmilio Paulo* Conſulibus. In hac Epocha conſentiunt omnes periti hujus temporis Chronologi, qui accuratiſſimo Criterio Faſtos Conſulares antehac haud parum turbatos in præclaro ordine collocarunt, & nonnullos errores, in quos aliqui Hiſtorici, præſertim *Baronius*, *Spondanus*, & *Onuphrius*, circa exordium Aeræ vulgaris ſeu Chriſtianę impegerant, magno Reipublicę litterarię emolumento emendarunt. Hanc Aeram vulgarem ſeu Chriſtianam in putatione annorum, impręſentiarum uſurpat Eccleſia Romana, quæ hunc labentem annum, quo iſta ſcribo, ait eſſe milleſimum ſeptingenteſimum vigeſimum quartum a Natali Chriſti Domini, juxta Aeram Dionyſii Exigui. Verum, antequam hic auctor prædictam Aeram invexiſſet, mos antiquitus in Eccleſia obtinebat notandi annos per Olympiades Græcorum, per annos Imperatorum, & Conſulum Romanorum, ſed potiſſimum per Aeram Diocletiani Imperatoris, qui, ubi primum Imperii habenas moderari cœpit, maximam Chriſtianorum ſtragem edidit, quod ægre ferens Dionyſius Exiguus, qui circa initium ſexti Sæculi, Juſtiniani Imperatoris ætate, floruit, novam Aeram excogitavit, cujus exordium duxit a Natali Chriſti Domini; quod conſignavit anno 44. Imperii Auguſti. Convenit tamen inter eruditos hujus temporis Chronologos, Dionyſium Exiguum in aſſignando anno Natalis Chriſti Domini quinquennio, vel ſaltem quadriennio ſolido fuiſſe hallucinatum, ac proinde illius Aeram non eſſe accuratam. Eccleſia tamen hanc Dionyſii Aeram etiamnum ſectatur, non quod eam accuratam eſſe putet, ſed quia Chriſtiani in numerandis annis poſt Chriſtum elapſis illam communiter in uſum tranſtulerunt. Nec enim temporum, annorumque minutias moratur Eccleſia, ſed eas Chronologis diſcutiendas ac dirimendas permittit. Præter quam quod hæc Aera Dionyſiana non fuit ſtatim ab Eccleſia recepta, nam Eugenius IV. Summus Pontifex, primus fuit, qui ſuaſu *Blondi* Aeram vul-

ga-

garem ſeu Dionyſianam uſurpare cœpit. In Galliis etiam hęc Æra in uſu non fuit niſi tempore *Caroli Magni*, ut videre eſt in Capitularibus Regum Francorum ab eruditiſſimo Baluzio publicatis, & in libro de re Diplomatica, a *Cl. Mabillonio* edito.

Æra Diocletiani cœpit anno Ærę vulgari 284. Carino II. & Numeriano Conſulibus. Eo ſi quidem anno ad Imperium evectus eſt *Diocletianus*, ut multis argumentis, nummis & locupletiſſimis Auctorum teſtimoniis evincunt *Pagius*, & *Noriſius*. Fallitur autem *Baronius* dum anno Æræ vulgaris 285. Conſules aſſignat *Carinum II.* & *Numerianum*; cum tamen ex Faſtis libri de Præfectis Urbis, & ex Faſtis Anonymi apud Bucherium in Comment. ad Canonem Paſchalem Victorii manifeſtum ſit, Carinum II. & Numerianum Conſules fuiſſe anno Æræ vulgaris 284. Id etiam evidenter probant *Pagius* ad annum Chriſti 284. & *Noriſius* in triplici Diſſertatione de duobus nummis *Diocletiani*, & *Licinii* capit. 1. Hæc Æra Diocletiani appellatur etiam Æra Alexandrinorum Martyrum propter innumerabilem pene multitudinem Chriſtianorum, quos Diocletianus, tyrannus poſt hominum memoriam crudeliſſimus, juſſit in Alexandria trucidari, poſtquam fuiſſet Imperator ſalutatus.

De initio Epochæ Imperii Auguſti, & Regni Herodis videat Lector, quæ a nobis dicta ſunt in Diſſertatione ſexta *de anno proprii Natalis Chriſti Domini*. Et hæc ſatis ſuperque ſufficiant de Elementis, ſeu principiis, a quibus Chronologia ſuam haurit lucem, & quorum notitia apprime neceſſaria eſt ad enodandas difficultates de Annis Natalis, Baptiſmi, & Paſſionis Chriſti, Servatoris noſtri, quas in ſuperioribus Diſſertationibus pro modulo noſtro ventilavimus.

Finis Apparatus Chronologici.

CA-

CANON
CHRONOLOGICUS
A conditu Mundi, uſque ad aſcenſionem Chriſti Domini per ſex Mundi ætates digeſtus.

TOtum hoc temporis intervallum, quod reperitur exordium Mundi inter & Natalitia Chriſti Domini, in ſex Mundi ętates vulgo Chronologi partiri ſolent. Prima Mundi ętas orditur ab Adamo, & protrahitur uſque ad Diluvium. Altera Mundi ętas incipit a Diluvio, & protenditur uſque ad vocationem Abrahami. Tertia ſumit initium a vocatione Abrahami, & terminatur in egreſſione populi Iſraelitici ex Ægypto. Quarta Mundi ętas auſpicatur ab exitu populi Iſraelitici ex Ægypto, & perdurat uſque ad Templum a Salomone conditum. Quinta ętas Mundi cœpit a ſtructura Templi Salomonici, finemque ſuſcepit in captivitate Babylonica. Poſtrema Mundi ætas exordium habet a fine captivitatis Babylonicę, & completur in Natali Chriſti Domini. Hunc igitur Canonem Chronologicum per illas ſex Mundi ætates concinnabo, Notiſque illuſtrabo, in quibus rationem reddam, cur a vulgo recepta Chronologorum Sententia interdum deflectam. Sic ex. gr. in Notis ad ſecundam Mundi ætatem perſpiciet Lector, qua de cauſa diſcedam a communi Sententia Chronologorum, qui, licet Hebraici Textus ſectentur Chronologiam, exiſtimant tamen, Abrahamum natum eſſe anno ſeptuageſimo ætatis Tharæ, ideſt, anno ab Orbis exordio, milleſimo nongenteſimo quadrageſimo octavo, cum tamen multis momentis evinci poſſit, Abrahamum natum eſſe anno centeſimo trigeſimo ætatis Tharæ, ideſt, anno ab Orbe condito, bis milleſimo octavo. Sic etiam in Notis ad quartam Mundi ætatem oſtendam, ab egreſſione populi Iſraelitici ex Ægypto uſque ad Templum, cujus fundamenta jecit Salomon, numerari debere, juxta Judicium hiſtoriam, ſexcentos, & ſex annos, non vero annos duntaxat quadringentos octoginta, ut omnes ferme ſentiunt Chronologi, qui ut calculos ſuos ad prædictam ſummam quadringentorum octoginta annorum facilius redigant, annos, quibus Iſraelitæ ſervierunt, promiſcue confundunt cum annis pacis & quietis, ſeu cum annis præfecturę Judicum, quamvis Scriptura Sacra in Libro Judicum ejuſmodi annos accuratiſſime diſcernat. Denique, in aliis Notis præfigam initium & finem ſeptuaginta annorum captivitatis Babylonycæ, Perſicæ, & Gręcorum Monarchiæ, ſicut & ſeptuaginta Danielis hebdomadum, aliaſque nonnullas difficultates, quę Chronologiæ candidatis aliquid negotii faceſſere poſſent, brevitate cum claritate conjuncta explanare ſatagam. Ut autem Lector uno quaſi intuitu perſpicere poſſit, quot annos, juxta meum calculum, complectantur ſex Mundi ætates uſque ad Natale vulgare Chriſti, eas hic breviter appoſita tabella deſcribere non pigebit.

Ætas Mundi	I.	comprehendit	1656.	A creatione ad Diluvium.
	II.		426.	A Diluvio ad vocationem Abrahami.
	III.		430.	A vocatione Abrahami ad Exodum.
	IV.		606.	Ab Exodo uſque ad Templum a Salomone conditum.
	V.		488.	A fundatione Templi Salomonis uſque ad finem captivitatis Babylonicæ.
	VI.		531.	A fine captivitatis Babylonicæ uſque ad Natale vulgare Chriſti.
Summa annorum a creatione Mundi uſque ad Natale vulgare Chriſti			4137.	

Prima Mundi ætas annorum 1656. ab Adamo uſque ad Diluvium.

A*Damus* creatus eſt a Deo anno primo Mundi. Anno periodi Julianę 575. periodi Græco-Romanæ 1355. ante Æram vulgarem 4139.

Adamus genuit Seth anno ætatis ſuæ 130. Anno Mundi 130. periodi Julianæ 705. periodi Græco-Romanæ 1485. ante Æram vulgarem 4009.

Seth genuit Enos anno ætatis ſuæ 105. anno Mundi 235. periodi Julianæ 810. periodi GræcoRomanæ 1590. ante Æram vulgarem 3904.

Enos genuit Cainan anno ætatis ſuæ 90. anno Mundi 325. periodi Julianæ 900. periodi Græco-Romanæ 1680. ante Æram vulgarem 3814.

Cainan genuit Malaleel anno ætatis ſuæ 70. anno Mundi 395. periodi Julianæ 970. periodi Græco-Romanæ 1750. ante Æram vulgarem 3744.

Malaleel genuit Jared anno ætatis ſuæ 65. anno Mundi 460. periodi Julianæ 1035. periodi Græco-Romanæ 1815. ante Æram vulgarem 3679.

Jared genuit Enoch anno ætatis ſuæ 162. anno Mundi 622. periodi Julianæ 1197. periodi Græco-Romanæ 1977. ante Æram vulgarem 3517.

Enoch genuit Mathuſalem anno ætatis ſuæ 65. anno Mundi 687. periodi Iulianæ 1262. periodi Græco-Romanæ 2042. ante Æram vulgarem 3452.

Mathuſalem genuit Lamech anno ætatis ſuæ 187. anno Mundi 874. periodi Julianæ 1449. periodi Græco-Romanæ 2229. ante Æram vulgarem 3265.

Lamech genuit Noe anno ætatis ſuæ 182. anno Mundi 1056. periodi Julianæ 1631. periodi Græco-Romanæ 2411. ante Æram vulgarem 3083.

Diluvium univerſale contigit anno ſexcenteſimo vitæ *Noemi*, anno Mundi 1656. periodi Julianæ 2231. periodi Gręco-Romanæ 3011. ante Æram vulgarem 2483.

Notæ ad primam Mundi ætatem.

NOt. I. Maximam circa primam Mundi ætatem occurrere diſſonantiam Codices Hebræos inter & Græcos, textumque Samaritanum. Hebræi quippe Codices a Mundi exordio uſque ad Diluvium enumerant annos mille ſexcentos quinquaginta ſex. Græci vero Codices, ſeu LXX. Interpretes, percenſent annos bis mille quadraginta duos, vel bis mille ſexaginta duos. Textus autem Samaritanus a creatione Mundi ad Diluvium uſque colligit duntaxat annos mille trecentos ſeptem. Verum, quia in Diſſertatione quinta late probavimus, Hebræorum calculum præferendum eſſe epilogiſmo tam LXX. Interpretum, quam Textus Samaritani, ideo ne iteratis repetitionibus Lectori faſtidium ingeram, id impræſentiarum obiter annotaſſe ſufficiat.

NOT. II. In Codices Græcos, ſeu

in

in Verſionem LXX. Interpret. irrepſiſſe errorem circa numerum annorum, quibus Mathuſalem genuiſſe dicitur Lamechum. Enim vero *Euſebius* in Chronico, *Hieronymus* in traditionibus Hebraicis, & *Auguſtinus* libro 15. de Civit. Dei cap. 13. diſerte teſtantur, Mathuſalem, juxta Codices Græcos, genuiſſe Lamechum anno ætatis ſuæ 167. poſt genitum autem Lamechum vixiſſe 802. & in univerſum vixiſſe annos 969. ex quo, ut oſtendimus in Diſſertatione quinta, ſequitur, Mathuſalem vixiſſe poſt Diluvium 14. annis. Qui error emendari debet per Codices Hebræos, in quibus legitur, Mathuſalem genuiſſe Lamechum ann. ætatis ſuæ 187.

NOT. III. Duos alios in Codicibus Græcis reperiri errores, qui per Codices Hebræos perinde caſtigari debent. Primus error eſt circa annos Lamechi. Nam, juxta Textus Hebraici calculum, Lamech in univerſum vixit annos 777. ſecundum vero Græcos Codices, Lamech vixit duntaxat annos 753. quo fit, ut Hebræi Codices, circa tempus vitæ Lamechi, ſuperent annis 24. numerum annorum, qui vitæ Lamechi aſſignantur in Codicibus Græcis, ſeu in Verſione LXX. Interpr. Alter error, qui invaſit Codices Græcos, eſt circa tempus natale Noemi, quem errorem diſſimulare haud potuerunt *Gerardus Voſſius*, & Pater *Paulus Pezronus* Chronologiæ LXX. Interpretum alioqui addictiſſimi; at enim, juxta Codices Græcos, Noemus natus eſt anno ætatis Lamechi 188. ut videre eſt apud *Theophilum Antiochenum*, *Nicephorum*, *Georgium Syncellum*, *Julium Africanum*, *Codicem Alexandrinum &c.* Et tamen Codices Hebræi, Textus Samaritanus, & Joſephus fidem faciunt, Noemum natum eſſe anno ętatis Lamechi 182. Unde *Sanctus Hieronymus* in Quæſtionibus Hebraicis, & *Sanctus Auguſtinus* lib. 15. de Civit. Dei cap. 11. & 13. docent, eo in loco interpolatos eſſe Codices Græcos, & ad normam Hebræorum Codicum caſtigandos.

NOT. Ult. Diluvium, quod in totum, qua late patet, Orbem graſſari cœpit anno Mundi 1656. duraſſe uno anno integro, & deſiiſſe anno Mundi 1657.

Secunda Mundi ætas annorum 426. a Diluvio uſque ad vocationem Abrahami.

SEM filius Noemi anno ætatis ſuæ centeſimo genuit Arphaxad biennio poſt inceptum Diluvium, anno Mundi 1658. anno periodi Julianæ 2233. periodi Græco-Romanæ 3013. ante Æram vulgarem 2481.

Arphaxad genuit Sale anno ætatis ſuæ 35. anno Mundi 1693. periodi Julianæ 2268. periodi Græco-Romanæ 3048. ante Æram vulgarem 2446.

Sale genuit Heber anno ætatis ſuæ 30. anno Mundi 1723. periodi Julianæ 2298. periodi Græco-Romanæ 3078. ante Æram vulgarem 2416.

Heber genuit Phaleg anno ætatis ſuæ 34. anno Mundi 1757. periodi Julianę 2332. periodi Græco-Romanæ 3112. ante Æram vulgarem 2382.

Phaleg. genuit Rheu anno ætatis ſuæ 30. anno Mundi 1787. periodi Julianæ 2362. periodi Græco-Romanę 3142. ante Æram vulgarem 2352.

Rheu genuit Sarug anno ætatis ſuæ 32. anno Mundi 1819. periodi Julianæ 2394. periodi Græco-Romanæ 3174. ante Æram vulgarem 2320.

Sarug genuit Nacor anno ætatis ſuæ 30. anno Mundi 1849. periodi Julianæ 2424. periodi Græco-Romanæ 3204. ante Æram vulgarem 2290.

Nacor genuit Thare anno ætatis ſuæ 29. anno Mundi 1878. periodi Julianæ 2453. periodi Græco-Romanæ 3233. ante Æram vulgarem 2261.

Thare genuit Abraham anno ætatis ſuæ 130. anno Mundi 2008. periodi Julianæ 2583. periodi Græco-Romanæ 3363. ante Æram vulgarem 2131.

Abraham vocatus eſt a Deo anno ætatis ſuæ 75. anno Mundi 2083. periodi Julianæ 2658. periodi Græco-Romanæ 3438. ante Æram vulgarem 2056.

No-

Nota ad ſecundam Mundi ætatem.

NOT. I. *Cainanis junioris* generationem non variare Chronologiam, quæ Diluvium inter & Abrahamum deſcribitur tam in Textu Hebræo, quam in editione vulgata. Nam, ſicut cum doctiſſimo *Genebrardo* obſervavimus in Diſſertatione quinta, Arphaxad genuit Cainanem anno ætatis ſuæ 18. & Cainan anno ætatis ſuæ 17. genuit. Salem. Qua ratione vere dici poteſt, Salem natum eſſe ipſi Arphaxad, cum Arphaxad annum ageret ætatis ſuæ 35. ſicut legitur in Textu Hebræo, in antiquis verſionibus, & potiſſimum in Editione vulg. cap. 11. v. 12. *Geneſeos*.

NOT. II. Probabilius eſſe diviſionem terræ, ſeu hominum poſt Diluvium in univerſum Orbem diſperſionem factam eſſe anno ætatis Phaleg. 92. hoc eſt, anno Mundi 1848. & a Diluvio 192. Facile quippe intelligitur, potuiſſe tres filios Noemi intra illud ſpatium ann. 192. tot procreare homines, quot erant neceſſarii ſive ad ſtruendam Turrim Babylonicam, ſive ad condenda & incolenda Regna, quæ tamen ſub initium non populata multum, ſed anguſta potius fuerunt, uti obſervavimus in ſupra laudata Diſſertatione, ubi etiam antiquitates Ægyptiorum, Chaldæorum, & Sinarum, quas nonnulli Chronologi ad elevandam Sacri Textus Hebręi Chronologiam perperam jactare, ac venditare ſolent, ad aniles fabulas ablegandas eſſe commoſtravimus.

NOT. Ult. *Thare* genuiſſe Abrahamum anno ætatis ſuæ 130. non vero anno 70. ſicut vulgo ſentiunt Chronologi. Ratio eſt quia Thare, Abrahami parens, diem ſupremum obiit in Charane an. ætatis ſuę 205. ut legitur *Geneſeos* capit. 11. Abrahamus autem, quando mortuus eſt Thare, & Dei juſſu egreſſus eſt ex Charane, ut veniret in Terram Chanaan, natus erat annos 75. ut habetur Actuum Apoſt. c. 7. Si igitur anni 75. quos natus erat Abraham quando, mortuo parte, exceſſit ex Charane, ſubtrahantur ex annis 205. Thare patris ipſius, aperte conſtabit, Abrahamum natum eſſe anno ætatis Thare 130.

Præterea, ſi Abraham natus fuiſſet anno Patris ſui Thare ſeptuageſimo, ut vulgo opinantur Chronologi, ſequeretur, Abrahamum, quando, mortuo Thare, iter in Cananitidem inſtituit, jam attigiſſe annum 135. ætatis ſuæ ac ſubinde Iſaacum filium ejus egiſſe tum temporis annum ætatis ſuę 35. (Iſaac nanque natus eſt Abrahamo, cum eſſet annorum centum) *putaſne centenario naſcetur filius? Geneſis* cap. 17. atqui tamen Scriptura Sacra cap. 7. Actuum Apoſtolorum aperte tradit, Abrahamum, quando ex Charane exiit, & venit in Chananæam Regionem, necdum filium habuiſſe: dici ergo non poteſt, Abrahamum natum eſſe anno ętatis Thare ſeptuageſimo. Id autem minime adverſatur Scripturę Sacrę, quæ *Geneſeos* cap. 11. dicit, Tharam natum annos 70. genuiſſe *Abraham*, *Nacor*, & *Haran*. Obſervant quippe periti Chronologi, Scripturam Sacram his verbis innuere duntaxat, *Tharam* anno ętatis ſuę 70. cœpiſſe procreare liberos, inter quos Scriptura primum appellat Abrahamum, habita ratione dignitatis, ſed non temporis, non ſecus ac *Semum* inter filios Noemi primum recenſet Scriptura ratione dignitatis, ſed non temporis, *Japhetus* ſiquidem fuit revera primogenitus Noemi. Certe Abrahamum non fuiſſe Patris ſui Thare primogenitum ex eo invicte colligitur, quod Abrahamus decem tantum annis ſenior erat Sara, uxore ſua, *putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Porro Sara filia erat *Haran* fratris Abrahami, ſi ergo Haran fuiſſet junior Abrahamo, *Haran* anno ętatis ſuę nono genuiſſet Saram, quod ſane conſueto naturę ordini, & experientię omnino adverſatur.

Tertia Mundi ætas annorum 430. *a vocatione Abrahami uſque ad Exodum, ideſt, uſque ad exceſſum Iſraelitarum ex Ægypto.*

A*Brahamus* vigintiquinque annis poſtquam vocatus eſt a Deo, & ingreſſus eſt in Terram Chanaan, genuit Iſaacum anno Mundi 2108. periodi Julianæ 2683. periodi Græco-Romanæ 3463. ante Æram vulgarem 2031.

Iſaac genuit Eſau & Jacob anno ætatis ſuæ 60. anno Mundi 2168. periodi Julianæ 2743. periodi Græco-Romanæ 3523. ante Æram vulgarem 1971.

Jacob genuit Joſeph anno ætatis ſuæ 91. anno Mundi 2259. periodi Julianæ 2834. periodi Græco-Romanæ 3614. ante Æram vulgarem 1880.

Joſeph fuit a ſuis fratribus venditus Madianitis anno ætatis ſuæ 17. anno Mundi 2276. periodi Julianæ 2851. periodi Græco-Romanæ 3631. ante Æram vulgarem 1863.

Joſeph anno ætatis ſuæ trigeſimo, hoc eſt 13. annis poſtquam venditus fuiſſet Madianitis, creatur miniſter Pharaonis in Ægypto, anno Mundi 2289. periodi Julianæ 2864. periodi Græco-Romanæ 3644. ante Æram vulgarem 1850.

Joſeph, cum præfuiſſet in Ægypto annis 80. mortuus eſt anno Mundi 2369. periodi Julianæ 2944. periodi Græco-Romanæ 3724. ante Aeram vulgarem 1770.

Moyſes naſcitur in Aegypto anno poſt mortem Joſeph ſexageſimo quarto, anno Mundi 2433. periodi Julianæ 3008. periodi Græco-Romanæ 3788. ante Aeram vulgarem 1706.

Moyſes annos natus 80. liberat Iſraelitas e captivitate Aegyptiaca anno Mundi 2513. anno a vocatione Abrahami 430. periodi Julianę 3088. periodi Gręco-Romanę 3868. ante Aeram vulgarem 1626.

Nota ad tertiam Mundi ætatem.

NOT. I. Initium 430. annorum, quos tertia Mundi complectitur ętas, acceſſiri non debere ab ingreſſu Iſraelitarum in Aegyptum, ſed a vocatione Abrahami, quę, ut ſuperius diximus, facta eſt anno ętatis illius Patriarchę ſeptuageſimo quinto. Id aperte innuit Apoſtolus c. 3. Epiſt. ad Galatas, ſic loquens: *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus, non dicit & ſeminibus quaſi in multis, ſed quaſi in uno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico teſtamentum confirmatum a Deo, quæ poſt* ccccxxx. *annos facta eſt lex non irritum fecit ad evacuandam promiſſionem. Nam ſi ex lege hæreditas, jam non ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſiones donavit Deus.* Ex quibus verbis liquido patet, initium 430. annorum ſumi debere, juxta Apoſtolum, a promiſſione facta a Deo Abrahę, ſeu ab illius Patriarchę vocatione, finem vero referendum eſſe ad tempus, quo lex a Deo lata eſt, & data Moyſi. Porro, Legem Moyſi datam eſſe, & in Monte Sinai promulgatam tertio menſe, ex quo Iſraelitę in libertatem aſſerti exceſſerunt ex Aegypto, pervulgata eſt Sanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum ſententia, pręſertim *Euſebii* in Chronico, *Epiphanii* in Ancorato, *Chryſoſtomi* Hom. 37. in Geneſim, *Hieronymi* in c. 3. Epiſtolę ad Galat. *Auguſtini* l. 16. de Civitate Dei c. 24. & omnium Scripturę Sacrę Interpretum.

NOT. II. Abraham, Iſaac, & Jacob per 215. annos peregrinatos fuiſſe in terra Chanaan ante deſcenſum in Aegyptum, Iſraelitas vero per alios 215. annos habitaſſe, & ſerviſſe in Aegypto. Quapropter, ille locus c. 12. libri Exodi, ſicut legitur in Editione vulgata: *Habitatio filiorum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, fuit* ccccxxx. *annorum, quibus expletis eadem die egreſſus eſt omnis exercitus Domini de terra Ægypti.* Hic, inquam, locus ſic intelligendus eſt, ut ille annorum 430. numerus non referatur ad ſervitutem Iſraelitarum in Aegypto, quæ annos quindecim ſupra ducentos non ſuperavit, ſed potius a promiſſione facta Abra-

Abrahamo cenſeatur, & in profectione Iſraelitarum ex Aegypto terminetur, comprehendatque illud omne tempus, quo Abraham, & filii ejus poſt promiſſionem peregrinati ſunt, & in regione Chananęa manſerunt. Ita docent *Euſebius* in Chronico, *Epiphanius* in Ancorato, *Hieronymus* in Epiſtola ad Galatas cap. 3. *Chryſoſtomus* Homil. 37. in Geneſim, *Auguſtinus* lib. 16. de Civitate Dei cap. 24. *Severus Sulpicius* lib. I. Hiſt. Sacræ, ut nihil dicam de numeroſa copia Scripturæ Sacræ Interpretum, qui noſtro, & ſuperiori ſeculo ſcripſerunt.

Quarta Mundi ætas annorum 606. ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad Templum a Salomone conditum.

MOyſes, poſtquam Judæis præfuiſſet annis 40. mortuus eſt anno ętatis ſuæ 120. anno poſt Exodum quadrageſimo, anno Mundi 2553. periodi Julianę 3128. periodi Gręco-Romanæ 3908. ante ęram vulgarem 1586.

Joſue poſt mortem Moyſis præfuit ſexdecim annis Judæorum Reipublicę, & mortuus eſt anno Mundi 2569. periodi Julianę 3144. periodi Gręco-Romanę 3924. ante ęram vulgarem 1570.

Poſt mortem Joſue, Seniores præfuerunt Judęorum Reipublicę annis decem, eorumque Prȩfectura deſiit anno Mundi 2579. periodi Julianę 3154. periodi Gręco-Romanę 3934. ante ęram vulgarem 1560.

Poſt mortem Seniorum fuit Anarchia, ſeu interregnum 6. annorum, quę Anarchia finem habuit anno Mundi 2585. periodi Julianę 3160. periodi Gręco-Romanę 3940. ante æram vulgarem 1554.

Poſt illud interregnum ſex annorum, Iſraelitæ ſervierunt ſub Cuſane, Meſopotamiæ Rege, annis 8. quę ſervitus finem habuit anno Mundi 2593. periodi Julianæ 3168. periodi Gręco-Romanæ 3948. ante æram vulgarem 1546.

Othoniel, poſtquam Cuſanem Regem Meſopotamię deviciſſet, judicavit populum annis 40. & mortuus eſt anno Mundi 2633. periodi Julianę 3208. periodi Gręco-Romanæ 2988. ante ęram vulgarem 1506.

Poſt mortem Othonielis Iſraelitę ſervierunt ſub Eglone Rege Moabitarum annis 18. quę ſervitus finem habuit anno Mundi 2651. periodi Julianæ 3226. periodi Gręco-Romanę 4006. ante ęram vulgarem 1488.

Aod, poſt victoriam de Moabitis reportatam, judicavit populum annis 80. & mortuus eſt anno Mundi 2731. periodi Julianę 3306. periodi Gręco-Romanę 4086. ante æram vulgarem 1408.

Poſt mortem Aod ſervierunt Iſraelitę ſub Jabine, Chananęorum Rege, annis 20. quę ſervitus finem habuit anno Mundi 2751. periodi Julianę 3326. periodi Gręco-Romanę 4106. ante ęram vulgarem 1388.

Barac, & *Debora*, poſt devictum Siſaram, ſubactoſque Chananęos, judicarunt populum annis 40. eorumque judicatura deſiit anno Mundi 2791. periodi Julianę 3366. periodi Greco-Romanę 4146. ante ęram vulgarem 1348.

Poſt mortem Barac, & Debora, ſervierunt Iſraelitæ Regi Madianitarum annis ſeptem; quę ſervitus finem habuit anno Mundi 2798. periodi Julianę 3373. periodi Gręco-Romanę 4153. ante ęram vulgarem 1341.

Gedeon judicavit Iſraelem annis 40. & mortuus eſt anno Mundi 2838. periodi Julianę 3413. periodi Gręco-Romanę 4193. ante ęram vulgarem 1301.

Abimelech, Gedeonis ex Concubina filius, judicavit Iſraelem, ſeu potius tyrannidem occupavit per annos tres, qui terminandi ſunt in anno Mundi. 2841. periodi Julianę 3416. periodi Gręco-Romanę 4196. ante ęram vulgarem 1298.

Poſt Abimelechum *Thola* judicavit Iſraelem annis 22. qui terminantur in anno Mundi 2864. periodi Julianę 3439. periodi Gręco-Romanę 4219. ante ęram vulgarem 1265.

Jair judicavit Iſraelem per annos 22. qui terminantur in anno Mundi 2886. periodi Julianę 3461. periodi Gręco-

Rom. 4241. ante æram vulgarem 1253.

Poſt mortem Jair ſervierunt Iſraelitæ Ammonitis annis 18. quæ ſervitus finem habuit anno Mundi 2904. periodi Julianæ 3479. periodi Græco-Romanæ 4259. ante æram vulgarem 1235.

Jephte, judicavit Iſraelem annis ſex, qui terminantur in anno Mundi 2920. periodi Julianæ 3485. periodi Græco-Romanæ 4265. ante æram vulgarem 1229.

Abeſan, judicavit Iſraelem annis ſeptem, qui terminantur in anno Mundi 2917. periodi Julianæ 2492. periodi Græco-Romanæ 4272. ante æram vulgarem 1222.

Helon, ſeu *Ahialon*, judicavit Iſraelem annis decem, qui terminantur in anno Mundi 2927. periodi Julianæ 3502. periodi Græco-Romanæ 4282. ante æram vulgarem 1212.

Abdon, judicavit Iſraelem annis 8. qui terminantur in anno Mundi 2935. periodi Julianæ 3510. periodi Græco-Romanæ 4290. ante æram vulgarem 1204.

Poſt mortem Abdonis, Iſraelitæ ſervierunt Philiſtæis annis 40. quæ ſervitus finem habuit anno Mundi 2975. periodi Julianæ 3550. periodi Græco-Romanę 4330. ante ęram vulgarem 1164.

Samſon, judicavit Iſraelem annis 20. qui terminantur in anno Mundi 2995. periodi Julianæ 3570. periodi Græco-Romanæ 4350. ante æram vulgarem 1144.

Heli judicavit Iſraelem annis 40. qui terminantur in anno Mundi 3035. periodi Julianæ 3610. periodi Græco-Romanæ 4390. ante æram vulgarem 1104.

Samuel, & *Saul* rexerunt Iſraelem annis 40. qui terminantur in anno Mundi 3075. periodi Julianæ 3650. periodi Gręco-Romanæ 4430. ante æram vulgarem 1064.

David regnavit annis 40. qui terminantur in anno Mundi 3115. periodi Julianę 3690. periodi Gręco-Romanę 4470. ante ęram vulgarem 1024.

Salomon jecit fundamenta Templi anno quarto Regni ſui, anno Mundi 3119. periodi Julianæ 3694. periodi Græco-Romanæ 4474. ab egreſſione Iſraelitarum ex Aegypto 606. ante æram vulgarem 1020.

Notæ ad quartam Mundi ætatem.

NOT. I. cap. 6. lib. 3. Regum numerari duntaxat ab Exodo, ſeu a profectione Iſraelitarum ex Aegypto, uſque ad fundationem Templi a Salomone conditi, annos 480. cum tamen ex lib. Judicum multo plures anni colligantur. Hinc graviſſima emergit difficultas, quę Chronologis, & Scripturæ Sacræ Interpretibus multum faceſſit negotii. *Severus Sulpitius* lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ aſſerit, irrepſiſſe mendum in cap. 6. lib. 3. Regum, idemque docent *Carolus Sigonius* in ſuo Commentario ad hunc Sulpitii locum, *Melchior Canus* cap. 5. lib. 11. de locis, *Ludovicus Capellus* in ſua Chronologia Sacra, *Gerardus Voſſius* cap. 7. Iſagoſes Chronologiæ, & multi alii. Verum, cum ipſe nemini privato fas eſſe putem quidpiam Scripturę Sacrę addere, aut demere, ad hanc apparentem in numeris conciliandam Scripturę antilogiam, exiſtimo, ideo cap. 6. lib. 3. Regum numerari tantum ab exceſſu Iſraelitarum ex Aegypto uſque ad ſtructuram Templi annos 480. quia in eo capite ſolum recenſentur anni Pręfecturę Judicum, non computatis annis Anarchiarum, & ſervitutum Iſraelitarum. Aſt, ſi anni Anarchiarum, & ſervitutum Iſraelitarum ſeorſim numerentur ab annis Pręfecturæ Judicum, ſicut recenſentur in lib. Judicum, comperietur, a profectione Iſraelitarum ex Aegypto uſque ad fundationem Templi effluxiſſe annos 604. qui annorum numerus optime quadrat cum tota hiſtoria Judicum, quæ accurate diſtinguit annos ſervitutum, ſeu oppreſſionum Iſraelitarum, ab annis Judicum, & quietis. Nam tempore ſervitutum, ſeu oppreſſionum Iſraelitarum, ut videre eſt in lib. Judicum, nullus erat Judex, nulla quies, ſed potius res afflictæ, tur-

turbatâ ; ac ſus deque confuſa omnia . Quando vero Deus ſuſcitabat Judices, qui Iſraelitas ab oppreſſione liberabant, & in priſtinam libertatem vindicabant, toto durante illorum præfecturę tempore, pace, & quiete fruebantur Iſraelitę. Unde manifeſto ſequitur, annos ſervitutum Iſraelitarum diſtinguendos eſſe ab annis Judicum, & quietis, ac proinde non omnino certam eſſe communem ſententiam Chronologorum, qui annorum numerum plus juſto contrahentes, coguntur annos ſervitutis, ſeu oppreſſionis Iſraelitarum, in annis Judicum includere. Numerus igitur ille annorum 480. qui habetur cap. *6.* lib. *3.* Regum, non includit Anarchiarum, & ſervitutum annos, qui accurate in libro Judicum deſcribuntur. Et ſic facili negotio cum *Melchiore Cano* lib. 11. de Locis c. 5. pag. mihi 312. & ſeqq. juxta poſtremam ejus Operum Editionem Patavii anno 1720. adornatam, & doctiſſima Prefatione a Cl. noſtro *Hyacintho Serry* illuſtratam, conciliatur apparens illa antilogia, quæ prima fronte reperiri videtur inter cap. *6.* lib. *3.* Regum, & librum Judicum. Hi porro, qui, Anarchiarum, & ſervitutum Iſraelitarum annos cum annis præfecturę Judicum confundentes, numerant duntaxat quadrigentos & octoginta annos ab egreſſione populi Iſraelitici ab Ægypto uſque ad annum quartum Regni Salomonis, hoc eſt, uſque ad ſtructuram Templi Hieroſolymitani *tantum abſurditatum* (verbis utor noſtri doctiſſimi *Melchioris Cani*) *in ſua ſupputatione faciunt, ut vix audiri ſine aurium moleſtia poſſint*. At enim (proſequitur idem elegans Scriptor) *Nicolaus*, & *Abulenſis*, qui in Scripturę explanatione habentur inſignes, ut ſumma illis 480. annorum juſta conſtituatur, primum ajunt, annos *Joſue* minime computandos, ſed in *Othonielis* quadraginta includendos. Eodemque modo de *Samuele* judicant, cujus annos ſimiliter intra quadraginta Saulis includunt. Mox addunt, annos quibus Judęi ſervierunt Regi Meſopotamiæ, aliiſque poſtea ſequenti tempore Regibus, eis annis includi, quibus terra quieviſſe dicitur, vel etiam Judex hic, aut ille Iſraelitis præfuiſſe. Unum ſolum annorum duodeviginti Interregnum in computationem adſciſcunt, ut cum tribus annis Salomonis ſummam 480. annorum ſuo belle arbitratu conficiant. Sed, ut dixi, hæc computandi ratio multum omnino abſurditatis habet. Ut enim omittam alia, ne in re nota, & perſpicua multus & inſolens ſim, illud ante omnia expediri velim, ecquo pacto Interregnorum anni in eos redigi valeant, & contrahi, quibus ſub Judicibus terra a præliis dicitur quieviſſe? Sane in Interregnis aut perpetuum Judęis bellum contra inimicos fuit, aut ſervitus ſine Judice miſera, res afflicta, turbata omnia, nulla quies. Præterea, ecquid de quadraginta annorum Interregno iſti dicturi ſunt, quod inter *Abdonem* & Sampſonem Scriptura commemorat? An quadraginta illos annos in *Sampſonis* viginti incluſuri ſunt? An potius in *Abdonis* octo? Præterea, cur unicum Interregnum annorum decem & octo accipiunt, rejiciunt cetera? Quod ſi cauſam reddere ne unam quidem idoneam poſſunt, ſane aut Interregnum hoc cum ceteris abjiciant, & ſumma erit minor: aut cum hoc, ut par eſt, admittant reliqua, & ſumma erit major. Ad hæc, liber Judicum explicare docet, terram, Duce *Juda*, qui ſucceſſit Joſue, minime quieviſſe, ſed multis bellis fuiſſe agitatam, quibus Chananæi, ac Pherezæi victi, oppreſſique fuerunt. Nam Ductum *Joſue* pręliis frequentibus turbulentum extitiſſe, *Joſue* liber ipſe manifeſtat. Cum vero Rex Meſopotamiæ, *Joſue*, *Judaque* defunctis, filios Iſrael pugna vicerit, octoque annis ſervire coegerit, tunc tempora pacata, quietamque terram deſcribere, prorſus eſt a ſenſu communi alienum. Quod ſi annos *Joſue*, ac *Judæ* illos quoque, quibus Rex Moſopotamię Iſraelitas expugnavit, & oppreſſit, in id temporis trahas, quo terra quieviſſe dicitur, nonne turbidos & inquietos annos cum tranquillis, quietiſque confundes? Nonne etiam Scripturę Sacrę in aperta narratione vim afferes manifeſtam? Illa nimirum non obſcure refert, poſt mortem *Joſue*, poſt Chananæos, Pherezeoſque devictos, poſt filios Iſrael per Othonielem a ſervitute liberatos, terram quadraginta annis quieviſſe. His, & aliis ejuſmodi argu-

mentis eruditos juxta ac pius & diſertus noſter *Melchior Canus* refellit jure optimo ſententiam illorum, qui plus æquo contrahentes rationem temporum, & Anarchiarum, ſervitutumque Iſraelitarum annos, qui accurate recenſentur in libro Judicum, perperam confundentes; cum annis Præfecturæ Judicum, a quibus tamen omnino diſcerni debent, numerant duntaxat 480. annos a profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad annum quartum Regis Salomonis, quo Templi Hieroſolymitani ab ipſo jacta ſunt fundamenta; cum tamen, ex ſacro illo calculo, quem habemus in Libro Judicum, longe major colligitur annorum ſumma, & revera, juxta exactam Chronologiam, quam mox exhibuimus, interfluxerint ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni Salomonis annum, quo extrui cæpit Templum Hieroſolymitanum, anni ſexcenti & ſex.

NOT. II. Doctiſſimum *Patrem Paulum Pezronum* cap. 8. lib. cui titulus eſt, *Antiquitas temporum reſtituta*, exiſtimare, multas Anarchias, ſeu interregna præceſſiſſe ſervitutes Iſraelitarum, a quibus eos vindicarunt Judices, adeoque ſeorſim ab annis Judicum, & ſervitutum Iſraelitarum eſſe numerandas. Quo fit, ut prædictus Auctor ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad jacta fundamenta Templi annos recenſeat 873. Verum, licet ipſe ultro fatear, poſt mortem *Calebi*, & *Seniorum*, extitiſſe Anarchiam ſex annorum, in qua flebilis illa infelicis Levitæ contigit hiſtoria, quæ Judicum cap. 19. narratur, necnon illa *Michea*, & Danitarum, de qua cap. 17. & 18. ejuſdem libri fit mentio, exiſtimo tamen, præter illam Anarchiam ſex annorum, nullas alias interceſſiſſe, aut, ſi quæ interceſſerint, cum breviſſimę fuerint, earumque tempus Scriptura non definiat, conſultius eſſe hujuſmodi Anarchias illo temporis intervallo concludere, quod terræ quieti, ſeu Judicibus aſſignatur. Idem dicendum puto de judicatura *Samgari*, quem Scriptura Sacra in lib. Judicum immediate recenſet poſt *Aod*, qui judicavit Iſraelem 80. annis, nam cum Scriptura Sacra nullos attribuat annos judicaturæ Samgari, probabilius eſt, judicaturam ejus comprehendi in annis præcedentibus octoginta judicaturæ *Aod*. Niſi quis malit judicaturam Samgari includi in annis ſervitutis, qua *Jabin*, Rex Chananæorum, dicitur poſt mortem Aod oppreſſiſſe 20. annis Iſraelitas.

NOT. ULT. Templum extrui cæptum eſſe anno quarto Regni Salomonis ineunte, & abſolutum eſſe anno undecimo, ac proinde Templi fabricam per annos ſeptem fuiſſe continuatam.

Quinta Mundi ætas annorum 488. *a fundatione Templi uſque ad finem captivitatis Babylonicæ.*

(*a*) S*Alomon*, poſt jacta anno 4. Regni ſui fundamenta Templi, regnavi 36. annis, & objit anno Mundi 3155. Periodi Julianæ 3730. Periodi Græco-Romanæ 4510. ante æram vulgarem 984.

Roboam regnavit 17. annis, qui terminantur in anno Mundi 3172. Periodi Julianę 3747. Periodi Græco-Romanæ 4527. ante æram vulgarem 967.

Abias regnavit 3. annis. qui terminantur in anno Mundi 3175. Periodi Julianę 3750. Periodi Græco-Romanæ 4530. ante æram vulgarem 964.

Aſa regnavit 41. annis, qui terminantur in anno Mundi 3216. Periodi Julianæ 3791. Periodi Græco-Romanæ 4571. ante æram vulgarem 923.

Joſaphat regnavit 25. annis, qui terminantur in anno Mundi 3241. Periodi Julianæ 3816. Periodi Græco-Romanæ 4596. ante æram vulgarem 898.

Joram regnavit 8. annis, qui terminantur in anno Mundi 3249. Periodi Jul. 3824. Periodi Græco-Romanę 4604. ante ęram vulg. 890.

Ochoſias regnavit 1. anno, & deſiit regnare anno Mundi 3150. Periodi Julianę 3825. Periodi Gręco-Romanę 4605. ante ęram vulgarem 889.

Athalias regnavit ſex annis, qui terminantur in anno Mundi 3256. Periodi Julianę 3831. Periodi Gręco-Romanę 4611. ante æram vulgarem 883.

Joas regnavit 40. annis, qui terminantur in anno Mundi 3296. Periodi

riodi Iulianæ 3871. Periodi Græco-Romanæ 4651. ante æram vulgarem 843.

Amaſias regnavit 29. annis, qui terminantur in anno Mundi 3325. Periodi Julianæ 3900. Periodi Græco-Romanæ 4680. ante æram vulgarem 814.

(*b*) *Oſias*, ſeu *Azarias* regnavit 52. annis, qui terminantur in anno Mundi 3377. Periodi Iulianæ 3952. Periodi Græco-Romanæ 4732. anno 3. Olympiadis quartæ ante æram vulgarem 762.

(*c*) *Joatas* regnavit 16. annis, qui terminantur in anno Mundi 3393. Periodi Julianæ 3968. Periodi Græco-Romanæ 4748. anno 3. Olymp. octavæ, anno 8. a condita Roma, anno 2. æræ (*d*) Nabonaſſari. Ante æram vulg. 746.

Achas regnavit 16. annis, qui terminantur in anno Mundi 3409. Periodi Julianæ 3983. Periodi Græco-Romanæ 4764. anno 3. Olymp. 12. anno 24. a condita Roma, anno 18. æræ Nabonaſſari, ante æram vulgarem 730.

Ezechias regnavit 29. annis, qui terminantur in anno Mundi 3438. Periodi Julianæ 4013. Periodi Græco-Romanæ 4793. anno 4. Olymp. 19. anno 53. a condita Roma, æræ Nabonaſſari 47. ante æram vulgarem 701.

Manaſſes regnavit 55. annis, qui terminantur in anno Mundi 3493. Periodi Julianæ 4068. Periodi Græco-Romanæ 4848. anno 3. Olymp. 33. anno a condita Roma 108. æræ Nabonaſſari 102. ante æram vulgarem 646.

Amon regnavit 2. annis, qui terminantur in anno Mundi 3495. Periodi Julianæ 4070. Periodi Græco-Rom. 4850. anno 1. Olymp. 34. anno a condita Roma 110. æræ Nabonaſſari 104. ante æram vulgarem 644.

Joſias regnavit 31. annis, qui terminantur in anno Mundi 3626. Periodi Julianæ 4101. Periodi Græco-Romanæ 4881. anno 4. Olymp. 41. anno a condita Roma 141. æræ Nabonaſſari 135. ante æram vulgarem 613.

(*e*) *Joachim* regnavit undecim annis, & anno illius ultimo accidit captivitas Babylonica, hoc eſt, anno 8. Regni Nabuchodonoſori, anno Mundi, 3537. Periodi Julianæ 4112. Periodi Græco-Romanæ 4892. anno 3. Olympiadis 44. anno a condita Roma 152. æræ Nabonaſſari 146. ante æram vulgarem 602.

Nabuchodonoſorus poſt abductos Judæos in captivitatem, regnavit 36. annis, qui terminantur in anno Mundi 3573. Periodi Julianæ 4148. Periodi Græco-Romanæ 4928. anno 3. Olympiadis 53. anno a condita Roma 188. æræ Nabonaſſari 182. ante æram vulgarem 566. ab incœpta captivitate Babylonica anno 36.

Evilmerodach filius Nabuchodonoſori regnavit 2. annis, qui terminantur in anno Mundi 3575. Periodi Julianæ 4150. Periodi Græco-Romanæ 4930. anno 1. Olypiadis 54. a condita Roma 190. æræ Nabonaſſari 184. ab incepta captivitate Babylon. 38. ante æram vulgarem 564.

Balthaſar cum *Nirigliſſare* patre, Nabuchodonoſori genero, regnavit 4. annis, qui terminantur in anno Mundi 3579. Periodi Julianæ 4154. Periodi Græco-Romanæ 4934. anno 1. Olympiadis 55. a condita Roma 194. æræ Nabonaſſari 188. ab incepta captivitate Babylonica 42. ante æram vulgarem 660.

(*f*) *Darius Medus*, qui & *Nabonidus* vel *Labynitus*, interfecto Balthaſare, Rex a Babyloniis eligitur, & regnavit in Babylone 27. annis, qui terminantur in anno Mundi 3606. Periodi Julianæ 4181. Periodi Græco-Romanæ 4961. anno 4. Olymp. 61. a condita Roma 221. æræ Nabonaſſari 215. ab incepta capt. Babyl. 69. ante æram vulgarem 533.

(*g*) *Cyrus* anno 27. regni in Perſide initi occupavit Babyloniam ſub finem Regni Darii Medi, ſeu Nabonidi, cœpitque regnare in Babylone tanquam ſupremus Monarcah anno Mundi 3607. Periodi Julianæ 4182. Periodi Græco-Romanæ 4962. anno 1. Olympiadis 62. a condita Roma 222. æræ Nabonaſſari 216. ab incepta captivitate Babylonica 70. ante æram vulgarem 532. Cyrus itaque laxavit captivitatem Babylonicam anno 1. Regni ſui in Babylone initi, non vero anno 1. Regni ſui in Perſide ſuſcepti, ſicut viſum eſt quibuſdam

Q 4

dam Chronologis, quorum ſententia nulla Annalium ratione probari, nullis argumentis perſuaderi poteſt, & eſt a Chronologia, tam Sacra, qnam prophana prorſus aliena, uti plenius commonſtravi in Tractatu *De Scriptura Sacra*, Romæ anno 1715. edito, pag. 223. & ſeq.

Notæ ad Quintam Mundi Ætatem.

NOT. I. Accurate diſtingui debere duplicem Regni Cyri Epocham. At enim Cyrus regnare cœpit in Perſide anno primo exeunte Olympiadis 55. Periodi Iulianæ 4155. eodem ſcilicet anno, quo Darius Medus, ſeu Nabonidus, occiſo Balthaſare, Rex a Babyloniis fuit electus, hæc eſt prima Epocha Regni Cyri in Perſide initi. Altera Epocha Regni Cyri in Babylonia ſuſcepti exordium habuit anno 28. Regni Cyri in Perſide incepti. Eo ſiquidem anno Cyrus, poſtqnam debellaſſet Darium Medum, ſive Nabonidum, qui per 27. annos Babyloniorum tenuit Imperium, poſt captam etiam Babylonem, inſtituit Monarchiam Perſicam, hoc eſt, tanquam ſupremus Monarcha in Babylonia regnare cœpit anno 1. Olympiad. 62. Periodi Inlianæ 4182. *Cyrus* regnavit in univerſum 30. annos, ſicut ei Hiſtorici omnes conſtanter tribuunt, ſed 27. annos regnavit in Perſide, alios vero tres ultimos regnavit in Babylone, devicto Dario Medo, tanquam ſupremns Monarcha.

NOT. II. Darium Medum, quem *Daniel* cap. 9. de ſemine, ſeu de genere Medorum, eſſe dicit, *Beroſus* vero e Babylone orinndum ſcribit, poſt interfectum, conſpiratione Principum, Balthaſarem, fuiſſe a Babyloniis Regem electum, eumque regnaſſe annis 27. & tandem anno ultimo regni ſui victum, ac fugatum a Cyro, Borſippen ſe ſe recepiſſe, ubi Cyri eum inſequentis arbitrio ſe permiſit, & ab ipſo Caromaniæ Præfectura donatus eſt. *Joſephus* ex Beroſo ſcribit, Cyrum anno 17. Regni Darii Medi, ſeu Nabonidi, e Perſide, ubi regnabat, fuiſſe egreſſum, & univerſa ſubacta Aſia, in Babyloniam impetum feciſſe. Quæ res multos movit Chronologos, ut putarent, Darium Medum regnaſſe tantum annis 17. verum ipſe cum doctiſſimo Ludovico Capello in ſua Chronologia ſacra probabilius cenſeo errorem eſſe in numero, & 27. pro 17. eſſe legendum, vel, ſi nullus ſit error in numero, dicendum, Cyrum qnidem e Perſide egreſſum eſſe anno 17. regni Darii Medi, ſed decennium in ſubigenda Aſia, prinſquam Babyloniam oppugnaret, impendiſſe; adeo ut ſolum ſub finem Regni Darii Medi Babylonia potitus fueri, novumque Imperii primordium, debellato Dario Medo, Cyrus in Babylonia acceperit, ac Perſicam Monarchiam inſtituerit.

NOT. ult. Captivitatem Babylonicam cœpiſſe anno ultimo, ſeu undecimo Joakimi, ſeu Iechoniæ Regis Inda, qui annns concurrit cum anno 8. Nabuchodonoſori, Babyloniorum Regis, laxatam vero fuiſſe anno 1. Regni Cyri. Quod tamen non eſt intelligendum de anno primo, quo Cyrus in Perſide regnare cœpit, (nam ſicut fatentur omnes Chronologi, Cyrus Regnum Perſicum obtinuit anno primo Olym. 55. quo qnidem tempore necdum Cyrus Aſiam, & Babylonem occupaverat) ſed hoc eſt intelligendum de anno primo Imperii, quod Cyrus tanquam ſupremus Monarcha in Babylonia inire cœpit. Id autem contigit anno 28. Regni Cyri in Perſide initi, anno 1. Olymp. 62. Periodi Iulianæ 4182. ante æram vulgarem 532. ut patet ex noſtro Canone Chronologico.

Sexta Mundi Ætas annorum 531. a fine captivitatis Babylonicæ uſque ad Natale vulgare Chriſti Servatoris noſtri.

PERSARUM REGES.

Cyrus, tanqnam ſupremus Monarcha, regnavit in Babylone 3. annis, & mortuus eſt anno Mundi 3609. periodi Iulianæ 4184. periodi Græco-Romanæ 4964. anno 3. Olymp. 62. a condita Roma 224. æræ Nabonaſſari 218. ante æram vulgarem 530.

Cambyſes Cyri filius regnavit 7. annis, qui terminantur in anno Mundi 3616. periodi Julianæ 4191. periodi Græ-

co-Romanæ 4971. anno 2. Olymp. 94. a condita Roma 231. æræ Nabonaſſari 225. ante æram vulg. 523.

Smerdes Magus regnavit 1. anno poſt obitum Cambyſis, & rgnare deſiit anno Mundi 3617. periodi Julianæ 4192. periodi Græco-Romanæ 4972. anno 3. Olymp. 64. a condita Roma 232. æræ Nabonaſſari 226. ante æram vulgarem 522.

Darius Hyſtaſpis regnavit 36. annis, & regnare deſiit anno Mundi 3653. periodi Julianæ 4228. periodi Græco-Romanæ 5008. anno 3. Olyp. 73. a condita Roma 268. æræ Nabonaſſari 262. ante æram vulgarem 486.

Xerxes regnavit 21. annis, & deſiit regnare anno Mundi 3674. periodi Julianæ 4249. Periodi Græco-Romanæ 5029. anno 4. Olymp. 78. ante æram vulgarem 465. a condita Roma 289. æræ Nabonaſſari 283.

(*h*) *Artaxerxes Longimanus* regnavit 40. annis, & regnare deſiit anno Mundi 3714. periodi Julianæ 4289. periodi Græco-Romanæ 5069. anno 4. Olymp. 88. a condita Roma 329. æræ Nabonaſſari 323. ante æram vulgarem 425.

Darius Nothus regnavit 20. annis, & deſiit regnare anno Mundi 3734. periodi Julianæ 4309. periodi Græco-Romanæ 5089. 4. Olymp. 93. a condita Roma 349. æræ Nabonaſſari 343. ante æram vulgarem 405.

Artaxerxes Mnemon regnavit 43. annis, & regnare deſiit anno Mundi 3777. periodi Julianæ 4352. periodi Græco-Romanæ 5132. anno 3. Olymp. 104. a condita Roma 392. æræ Nabonaſſari 386. ante æram vulgarem 362.

Ochus regnavit 23. annis, & regnare deſiit anno Mundi 3800. periodi Julianæ 4375. periodi Græco-Romanæ 5155. anno 2. Olymp. 110. a condita Roma 415. æræ Nabonaſſari 409. ante æram vulgarem 339.

Arſes regnavit 2. annis, & regnare deſiit anno Mundi 3802. periodi Julianæ 4377. periodi Græco-Romanæ 5157. anno 4. Olympiadis 110. a condita Roma 417. æræ Nabonaſſari 411. ante æram vulgarem 337.

(*i*) *Darius Codomanus* regnavit 7. annis, & anno ultimo Regni ſui victus eſt ad Arbela ab Alexandro Magno, anno no mundi 3809. periodi Julianæ 4384. periodi Græco-Romanæ 5164. anno 3. Olymp. 112. a condita Roma 424. æræ Nabonaſſari 418. ante æram vulgarem 330.

(*k*) *Alexander Magnus*, devicto Dario Codomano, regnavit in Babylone, ut ſupremus Monarcha 6. annis, & mortuus eſt anno Mundi 3815. periodi Julianæ 4390. Periodi Græco-Romanæ 5170. anno 1. Olympiadis 114. a condita Roma 430. æræ Nabonaſſari 424. ante æram vulgarem 324.

SY-

(a) *Regnavit Salomon annis* 40. *non vero* 80. *ut perperam poſt Joſephum aſſerit* Pezronus, *contra auctoritatem Scripturæ Sacræ lib.* 3. *Reg. c.* 11. Dies, quos regnavit Salomon ſuper omnem Iſrael quadraginta anni ſunt.

(b) *Initium Olympiadum petitur ab anno* 38. *Oziæ, ſeu Azariæ, qui concurrit cum anno Mundi* 3363. *Periodi Julianæ* 3938. *Periodi Græco-Romanæ* 4718. *ante æram vulgarem* 776. In Olympiadibus deſinit illud temporis intervallum quod a *Varrone*, in libello Cenſoriui de die natali, *Mythicum* appellatur, incipitque tempus, quod dicitur *Hiſtoricum*, quia res in eo geſtæ veris Hiſtoriis continentur.

(c) *Roma condita eſt anno* 9. *Regis Joathas, anno Mundi* 3386. *Periodi Julianæ* 3961. *Periodi Græco-Romanæ* 4741. *anno* 3. *exeunte Olympiadis ſextæ, ante æram vulgarem* 753

(d) *Famoſa Æra Nabonaſſari cœpit anno* 15. *Regis Joathas, anno Mundi* 3392. *Periodi Julianæ* 3967. *Periodi Græco-Romanæ* 4747. *anno* 2. *Olympiadis* 8. *anno* 7. *a condita Roma, ante æram vulgarem* 747.

(e) *Captivitas Babylonica, quæ duravit annis* 70. *initium habait anno undecimo Regni Joachin, & anno octavo Regni Nabuchodonoſori. Quo fit, ut decipiantur nonnulli Chronologi, qui initium* 70. *annorum captivitatis Babylonicæ*

nicę accerſunt ab anno undevigeſimo Regni Nabuchodonoſori, & ab anno undecimo Regni Sedechiæ, quando videlicet Nabuchodonoſorus, Aſſyriorum Rex, miſit Ducem Nabuzardam, qui Templum, domos, muroſque Civitatis Hieruſalem diruit, evertit, incendit, ac ſolo æquavit, ſicut Sacræ Litteræ produnt lib. 4. Regum cap. 25.

(f) *In Dario Medo finem habuit Babyloniorum Imperium.*

(g) *Cyrus anno primo Monarchię Perſicæ laxavit captivit. Babyl.*

(h) *Initium LXX. Danielis hebdom. duci debet ab anno 7. Artaxerxis Longimani, ut oſtenſum eſt Paragr. 1. Diſſert. 15.*

(i) *Anno ſeptimo Regni Darii Codomani finem habuit Monarchia Perſica, quæ duravit annis 203.*

(k) *Monarchia Grecorum ab Alexandro Magno dicit initium.*

SYRIÆ REGES.

Seleucus, *Nicator* dictus, Babyloniam, Mediam, Suſianam ditioni ſuæ ſubjecit, cœpitque regnare anno duodecimo poſt obitum Alexandri Magni, ſeu anno mundi 3827. periodi Julianæ 4402. periodi Græco-Romanæ 5182. an. 1. Olymp. 117. a condita Roma 442. æræ Nabonaſſari 436. ante æram vulgarem 312. & regnavit 30. annis.

Antiochus I. dictus *Soter*, ſive Salvator, ſucceſſit Seleuco Nicatori anno mundi 3857. periodi ulJianæ 4432. æræ Græco-Romanæ 5212. anno 3. Olymp. 124. a condita Roma 472. æræ Nabonaſſari 466. ante æram vulgarem 282. & regnavit 20. annis.

Antiochus II. dictus per adulationem *Deus*, regnare cœpit anno mundi 3877. periodi Julianæ 4452. periodi Græco-Romanæ 5232. anno 3. Olymp. 129. a condita Roma 492. æræ Nabonaſſari 486. ante æram vulgarem 262. & regnavit 15. annis.

Seleucus II. dictus *Callinicus*, regnare cœpit anno mundi 3892. periodi Julianæ 4467. periodi Græco-Rom. 5247. anno 2. Olymp. 133. a condita Roma 507. æræ Nabonaſſari 501. ante æram vulgarem 247. & tegnavit 20. annis.

Seleucus III. dictus *Ceraunus*, regnare cœpit anno mundi 3912. periodi Julianæ 4487. periodi Græco-Romanæ 5267. anno 2. Olymp. 1 8. a condita Roma 527. æræ Nabonaſſari 521. ante æram vulgarem 227. & regnavit 3. annis.

Antiochus III. dictus *Magnus*, regnare cœpit anno mundi 3915. periodi Julianæ 4490. periodi Græco-Rom. 5270. anno 1. Olymp. 139. a condita Roma 530. æræ Nabonaſſari 524. ante æram vulgarem 224. & regnavit 37. annis.

Seleucus IV. dictus *Philopator*, regnare cœpit anno mundi 3952. periodi Julianę 4527. periodi Græco-Rom. 5307. anno 3. Olymp. 148. a condita Roma 567. æræ Nabonaſſari 561. ante æram vulgarem 187. & ſegnavit 11. annis.

Antiochus IV. dictus *Epiphanes*, regnare cœpit anno mundi 3963. periodi Julianę 4538. periodi Græco-Romanæ 5318. anno 1. Olymp. 151. a condita Roma 578. æræ Nabonaſſari 572. ante æram vulgarem 176. regnavit 12. annis, & tandem moritur inhoneſte rediens e Perſide.

Judæo Machabæus, mortuo Antiocho Epiphane, Dnx Judæorum conſtituitur anno mundo 3975. periodi Julianæ 4550. periodi Græco-Romanæ 5330. anno 1. Olymp. 154. a coudita Roma 590. æræ Nabonaſſari 584. ante æram vulgarem 164. & præfuit Reipublicæ Judaicæ 3. annis.

Jonathas, frater Judæ, Dux Judæorum conſtituitur anno mundi 3978. periodi Julianæ 4553. periodi Græco-Romanæ 5333. anno 4. Olymp. 154. a condita

dita Roma 593. æræ Nabonaſſari 587. ante æram vulgarem 161. & præfuit Reipublicæ Judaicæ annis 17.

Simon, frater Judæ, & Jonathæ, Dux Judæorum conſtituitur anno mundi 3995. periodi Julianæ 4570. periodi Græco-Rom. 5350. anno 1. Olymp. 159. a condita Roma 610. æræ Nabonaſſari 604. ante æram vulgarem 144. & præfuit Reipublicæ Judaicæ annis 9.

Joannes Hircanus, filius Simonis, Dux Judęorum conſtituitur anno mundi 4004. periodi Julianæ 4579. periodi Græco-Rom. 5359. anno 2. Olympiad. 161. a condita Roma 619. æræ Nabonaſſari 613. ante ęram vulgarem 135. & præfuit Reipubl. Jud. annis 30.

Ariſtobulus, filius Joannis Hircani, ſibi Regium Diadema impoſuit anno mundi 4034. periodi Julianę 4609. periodi Græco-Romanæ 5389. anno 4. Olymp. 168. a condita Roma 649. æræ Nabonaſs. 633. ante ęram vulgarem 105. & regnavit 1. anno.

Alexander Jannęus, filius Ariſtobuli, ei ſubſtituitur anno mundi 4035. periodi Julianæ 4610. periodi Gręco-Rom. 5590. anno 1. Olymp. 169. a condita Roma 650. ęrę Nabonaſſari 644. ante ęram vulgarem 104. & regnavit 27. annis.

Mortuo Alexandro Jannęo, Alexandra ejus uxor, conciliata ſibi Phariſæorum benevolentia, cœpit regnare in Judæa anno Mundi 4062. periodi Julianæ 4637. periodi Græco-Rom. 5417. anno 4. Olym. 175. a condita Roma 677. ęrę Nabonaſſari 671. ante æram vulgarem 77. & regnavit 9. annis.

Hircanus II. poſt matrem Alexandram regnare cœpit in Judęa anno mundi 4071. periodi Iulianæ 4646. periodi Gręco-Rom. 5426. anno 1. Olymp. 178. a condita Roma 686. æræ Nabonaſſari 680. ante æram vulgarem 68. & regnavit 3. annis. Dein bello appetitus, victus eſt ab Ariſtobulo fratre ſuo, qui Regnum per tres annos occupavit. Tandem a Pompejo in ordinem redacto Ariſtobulo, & Romam captivo abducto, denuo Hircanus Regno Judææ potitus eſt ann. mundi 4076. periodi Julian. 4651. periodi Gręco-Rom. 5431. a condita Roma 691. ęrę Nabonaſſari 685. ante ęram vlgarem 63. & regnavit annis 23.

Antigonus, Ariſtobuli filius, devicto Hircano II. Regnum Judęæ invaſit. cœpitque regnare anno mundi 4099. periodi Julianę 4674. periodi Gręco-Roman. 5454. a condita Roma 714. ęrę Nabonaſſari 708. ante ęram vulgarem 40. anno 1. Olymp. 185. & regnavit Antigonus annis 3. & menſibus tribus.

Herodes, tribus annis poſtquam fuit a Senatu Romano Rex Judęę declaratus, vicit Antigonum, & ſolus in Judęa regnare cœpit anno Mundi 4102. periodi Julianę 4677. periodi Gręco-Romanę 5457. a condita Roma 717. ęrę Nabonaſſari 711. ante ęram vulgarem 37. anno 4. Olymp. 185. & regnavit Herodes in Judęa, poſt devictum Antigonum, annis 34.

CHRISTUS DOMINUS, Servator Mundi, natus eſt in Bethleem die 25. Menſis Decembris, ut conſtans tenet traditio, anno 33. Regni Herodis poſt devictum Antigonum, Imp. Auguſti 40. creatione Mundi 4134. a condita Roma 749. ęrę Nabonaſſari 743. anno 4. Olympiadis 193. Periodi Julianę 4709. periodi Gręco-Rom. 5489. ante ęram vulgurem quadriennio integro. Conſulibus Auguſto Cęſare 12. & L. Cornelio Silla, vel Sulla.

Natale vulgare Chriſti Domini, hoc eſt, juxta ęram Dionyſii Exigui, conſignari debet diei 25. menſis Decembris anni 44. Imperii Auguſti, a Creatione Mundi 4138. a condita Roma 753. ęrę Nabonaſſari 747. Periodi Julianę 4713. periodi Gręco-Rom. 5493. anno 4. Olympiadis 194. Conſulibus Coſſo Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Piſone.

Annus primus ęrę vulgaris, quę etiam dicitur Dionyſiana, vel Chriſtiana, auſpicatur Kalendis menſis Januarii anni 45. Imperii Auguſti, a creatione Mundi 4139. a condita Roma 754. ęrę Nabonaſſari 748. Periodi Julianę 4714. Periodi Gręco-Rom. 5494. anno 1. Olymp. 195. Conſulibus Cajo Cęſare, Auguſti filio, & L. Æmilio Paulo.

Chri-

Chriſtus Dominus anno æræ vulgaris vigeſimo ſexto, Imperii Proconſularis Tiberii decimo ſexto, anno Urbis Romæ conditæ 779. anno a creatione Mundi 4164. anno periodi Julianæ 4739. anno Periodi Græco-Romanæ 5519. anno æræ Nabonaſſari 773. anno ſecundo Olympiadis 201. Conſulibus Lentulo Getulico, & C. Calviſio Sabinio, Baptizatus fuit a Joanne Baptiſta in Jordane die 6. menſis Januarii, dum inciperet annum ætatis ſuæ trigeſimum.

Chriſtus Dominus anno æræ vulgaris vigeſimo nono, anno Imperii Proconſularis Tiberii decimo nono, anno Urbis Romæ conditæ 782. anno a creatione mundi 4167. anno periodi Julianæ 4742. anno periodi Græco-Rom. 5522. anno æræ Nabonaſſari 776. anno 1. Olymp. 202. Conſulibus C. Fuſio Gemino, & L. Rubellio Gemino, in Crucem actus eſt Feria ſexta, ſeu die Veneris, in Paraſceve Sabbati, cum jam incepiſſet annum ætatis ſuæ trigeſimum tertium. Surrexit e tumulo Feria prima, quam nos Chriſtiani *Dominicam* appellamus, vivus per quadraginta dies apparuit Diſcipulis ſuis. Quadrageſimo vero die poſt reſurrectionem ſuam aſcendit in Cœlum, & tandem Sacro Pentecoſtes die, qui poſt ipſius reſurrectionem fuit quinquageſimus, miſit ad Diſcipulos ſuos Spiritum Sanctum, ut divino ejus amore ſuccenſi, Doctrinam Evangelicam, extirpata penitus Idololatria, per totum Orbem propagarent.

Notæ

Notæ in ſextam Mundi ætatem circa ſtatum Reipublicæ Judæorum a tempore Joannis Hyrcani, Summi Pontificis, uſque ad Herodem, qui Judæorum Regnum obtinuit a Romanis, & quo regnante natus eſt JESUS CHRISTUS, Salvator Mundi.

NOT. I. *Joannem Hyrcanum*, poſtquam apud Judæos Principatu & Summo Sacerdotio per annos 30. functus fuiſſet, mortuum eſſe, eique ſucceſſiſſe filiorum natu maximum, dictum *Ariſtobolum*, qui principatum ſimul & Summum Pontificatum apud Judæos per unum annum tenuit, primuſque omnium, poſt reditum e captivitate Babylonica, diademate ſibi impoſito, Principatum apud Judæos in Regni formam tranſtulit, ſicut teſtatur *Joſephus* libro 1. *De Bello Judaico* cap. 3. Antiqu. Jud. lib. 13. cap. 19. & lib. 20. cap. 8. Hic *Ariſtobulus* fratrem ſuum ſecundum *Antigonum* ſibi in Regni ſocium aſcivit, tres vero reliquos fratres vinctos in carcerem conjecit, matremque ſuam, Principatus æmulam cuſtodiæ itidem tradidit, eoque credulitatis progreſſus eſt, ut eam in vinculis necari juſſerit, ſicut refert *Joſephus* ibidem. Interfecit etiam idem *Ariſtobulus* uxoris ſuæ *Salomes* fratrem, dictum *Antigonum*, & paulo poſt migravit e vita, ſicut narrat *Joſephus* lib. 1. *De Bello Judaico* capit. 3. & lib. 13. Antiqu. Jud. capit. 19. Poſt *Ariſtobuli* mortem, Salomes, ejus uxor, quam Græci *Alexandram* nuncupant, ſolutis ejus fratribus, quos ille in vinculis detinuerat *Alexandrum Jannæum*, ætate ceteros præcedentem ac modeſtia, Regem conſtituit. Ille vero, ſemel Regno, ſummaque rerum potitus, alterum fratrem ſibi inſidiantem peremit, alterum, contentum privata & otioſa vita, in honore habuit, quemadmodum narrat *Joſephus* lib. 13. Antiq. Jud. cap. 20. Poſtquam autem *Alexander Jannæus*, proſpere multiſque rebus in Bello præclare geſtis illuſtris, per viginti ſeptem annos regnaſſet, mortuus eſt. Sed quia moriens & Regni adminiſtrationem uxori ſuæ *Alexandræ* teſtamento reliquerat, & deligendi Pontificis permiſerat arbitrium, majorem illa natu filium ſuum *Hyrcanum* declaravit Pontificem Maximum, ipſa vero per novem annos Regnum adminiſtravit, toto eo tempore filio *Hyrcano* Pontificatum obtinente, ut videre eſt apud *Joſephum* lib. 13. Antiq. c. 24. & lib. 26. cap. 8. & lib. 1. de Bello Judaico c. 4. Poſt mortem *Alexandræ* regnare cœpit in Judæa *Hycanus II.* ejus filius, ſed commiſſo inter *Hyrcanum* & *Ariſtobulum* fratres prœlio, actum eſt de pacis conditionibus, in quibus obtinuit *Ariſtobulus* ut regnaret, qui etiam Summum Sacerdotium annis tribus menſibus totidem exercuit, teſte *Joſepho* lib. 20. cap. 8. De hoc inter *Hyrcanum II.* & *Ariſtobulum*, fratres, conſerto certamine, ejuſque exitu eleganter lib. 2. *Hiſtoriæ Sacræ* ſic ſcribit *Severus Sulpitius*: *Poſt hujus* (ſeu Alexandræ) *obitum, fœda inter fratres* (nempe inter Hyrcanum II. & Ariſtobulum, ejus filios) *de Regno certamina orta. Ac primum Hyrcanus Imperium obtinebat, mox ab Ariſtobulo fratre pulſus, confugit ad Pompejum, qui tum Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia, & Ponto, Victor omnium gentium, quas adierat ultrorſum pergere, & vicina quæque Romano Imperio adjungere cupiens, cauſas belli & materiam vincendi quærebat. Igitur Hyrcanum libens excepit, ductuque ejus Judæos agre-*

greditur: Urbe capta atque arce , Templo pepercit : Ariſtobulum vinctum Romam mittit, Hyrcano jus Pontificatus reſtituit , impoſitoque Judæis ſtipendio , Procuratorem eis Antipatrum quemdam Aſcaloniten præpoſuit . Hyrcanus itaque Secundus Summum Pontificatum, & Regnum Judæorum denuo obtinuit: tentavit quidem *Antigonus* , filius *Ariſtobuli* , Judæorum Regis , paternum Regnum recuperare , & ea de cauſa ad Cæſarem in Syria venit , queſtuſque eſt de Patris ſui *Ariſtobuli* infortunio , & *Hyrcanum* , atque *Antipatrum* accuſavit, quod per vim Principatum Judaicæ gentis gererent , nec abſtinerent ab ipſius injuriis. At nihil apud Cæſarem promovere potuit *Antigonus* . Audita quippe Oratione , quam *Antipater* ad diluenda ſibi ab *Antigono* impacta crimina habuit , ſtatim *Hyrcanum* declaravit Summum Judæorum Pontificem , *Antipatro* vero Dynaſtiam , quamcumque ipſe optaret , obtulit , & Procuratorem Judææ conſtituit, ſicut prodit *Ioſephus* lib. 1. De Bello Judaico cap. 8. & lib. 14. Antiq. cap. 15. Porro , *Antipater* unum e liberis ſuis , natum videlicet maximum , dictum *Chaſaelem*, Hieröſolymis & circumjacenti Regioni Ducem conſtituit , & *Herodi* , filio ſuo Secundogenito , annos nato vigintiquinque Galilæam curandam commendavit , ſicut legere eſt apud *Joſephum* lib. 1. *De Bello* Judaico cap. 8. & lib. 14. Antiq: cap. 16. & 17.

Nota II. Regnante in Judęa *Hyrcano* II. omnem Regiam authoritatem ad ſe traxiſſe *Herodem* , cui ipſius Pater *Antipater* curandam Galilæam demandaverat . Id ægre admodum ferens *Antigonus*, cujus Pater *Ariſtobolus*, ſicut antea obſervavimus , Judææ Regno privatus fuerat , Parthos , tota Syria victores , ingentium præmiorum promiſſis allectos , in Palęſtinam accivit , ut eorumdem opera Paternum Judææ Regnum recuperare poſſet . *Pacorus* , Parthorum Rex, cum ſciret , *Hyrcanum* ſtare a partibus Romanorum, ſtatim *Antigono* ſuppetias tulit , & cum duplici exercitu in Judæam venit , ut dejecto Hyrcano , Antigonum Regno pręficeret. *Antigonus* vero cum copiis , quas privata pecunia collegerat , Hieroſolyma movit, atque a civibus , Herodis regimen peroſis , intra Urbem facile admiſſus eſt, Regiam tamen non occupavit, quod & ſitu munita , & valido exercitu inſtructa ab *Herode* tenebatur. At, ubi primum *Pacorus*, Parthorum Rex , *Hyrcanum* , in colloquium ſubdole vocatum in vincula conjeciſſet, *Antigonus* Judæis Rex impoſitus eſt, & *Herodes* , qui in Regia remanſerat , Hyrcani captivitate intellecta, Hieroſolymis relictis, ſuos ſecum milites cum familia ducens, primum *Maſſadam*, munitiſſimum Oppidum , ſe recepit , mox magnis itineribus in Arabiam perrexit , dein in Ægyptum iter intendens venit Peluſium ; poſtea Alexandriam , ubi Regina *Cleopatra*, vicem ejus dolens , voluit illum Alexandrię detinere , ſed *Herodes* , omnis morę impatiens , Romam properavit, ubi a Collega Triumviro, & Senatu Romano fuit Judææ Rex declaratus exeunte menſe Septembri anni Urbis Romæ conditę 714. Hæc eſt prima Epocha Regni *Herodis* in Judæa , juxta quam Epocham *Joſephus* lib. 1. *De bello Judaico* cap. ultimo ait, Herodem regnaſſe in Judæa annos *triginta & ſeptem* , *poſtquam Rex a Romanis deſignatus eſt*. Roma reverſus *Herodes* , Bellum contra Antigonum movit , & anno tertio poſtquam Romæ fuerat declaratus Rex , Caſtra prope Hieroſolymam metatus eſt , eam cepit, & *Antigonum* devicit anno Urbis Romę conditę 717. Hęc eſt altera Regni in Judęa *Herodis* Epocha , juxta quam *Joſęphus* lib. 1. De bello Judaico cap. ultimo dicit , *Herodem* in Judęa annos *quatuor ac triginta ab interfecto Antigono, regno potitum eſſe*.

Nota II. hunc *Antigonum*, Judæorum Regem, quam anno Urbis Romę conditę 717. devicit *Herodes*, quemque M. *Antonius* , unus Collega Triumvir , multis ab *Herode* acceptis pecuniis, apud Antiochiam ſecuri percuti juſſit , fuiſſe apud Judęos ultimum in genere Aſſamonęorum , ſeu Machabęorum ac pontificum , Principem, ac ſudinde apud Judęos Principatum Aſſamonęorum , ut recte tradit *Joſephus* , duraſſe tantum annis centum

vigin-

viginti ſex. Quod eſt veriſſimum, Si enim conſulas noſtram Tabulam Chronologicam, comperies, *Judam* ex illa Aſſamonęorum ſtirpe primum fuiſſe creatum Pontificem anno Mundi 3975. Urbis conditę 560. a quo anno uſque ad annum Mundi 4102. & Urbis Romę conditę 717. quo anno *Antigonus*, ultimus Aſſamonęorum Princeps, ab Herode devictus eſt, interfluxerunt anni centum viginti ſex, per quos duravit apud Judęos Aſſamonæorum Principatus, deſiitque in *Antigono*, ultimo ex illa ſtirpe oriundo. Ab hoc tempore, Sceptrum Regium a Tribu Juda, ſeu a tota gente Judaica, ablatum eſt, quia extincto *Antigono*, & ſublato penitus Aſſamonęorum Principatu, *Herodes*, qui non erat ex genere Judęus, ſed Idumęus, vel Aſcalonita, regnavit in Judęa, & tunc impletum eſt Vaticinium Patriarchæ *Jacob*, propediem morituri; *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium* Geneſis cap. 49. Vide Diſſertationis ſeptimę Paragraphum 1. ubi de eo Jacobęo Oraculo late diſſerimus.

Nota IV. Regnante in Judęa *Herode*, Alienigena, non ſolum e tota gente Judaica defeciſſe Sceptrum Regium, ſed etiam legitimam Summi Sacerdotii inſtitutionem apud Judęos declinare cœpiſſe, ac tandem Judęos, in pœnam adamantinę pervicacię, qua Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, agnoſcere noluerunt, poſt incenſum a *Veſpaſiano* & *Tito*, Imperatoribus Romanis, toto Orbe auguſtiſſimum Templum Salomonicum, & ſolo ęquatam Civitatem Hieruſalem, fuiſſe abductos captivos, & in varias regiones diſperſos, atque in hac captivitate, quę ab eo tempore perdurat, illos manere adhuc, manſuroſque ad tempora Antichriſti. Certe, in pœnis, quas ſubeunt nunc Judęi, digitum Dei eſſe, velint nolint, ipſimet experiuntur, quippe qui vident, ſe ubique terrarum degunt, nullo pacto admitti ad Magiſtratus, nec ad militiam, nec ad publica munia: inſuper tributa pendere acerbiſſima, cunctis ludibrio eſſe, probra & dedecora infinita, innumeraſque calamitates pati; ſe non amplius habere Reges, Duces, Pontifices, & Sacrificia, quę tantum ipſis offerre fas erat in Templo Salomonico, quod erat in Hieroſolymorum Urbe, a qua nunc vivunt plane extorres, & cujus ruinas ut videre ac flere poſſint, pretio redimere coguntur. Hanc terribilem, ſed juſtiſſimam in perfidos Judęos divinam ultionem eleganter *S. Hieronymus* in Caput 2. Prophetę *Sophoniæ* deſcribit his verbis. *Uſque in præſentem diem perfidi Coloni* (ideſt, Judęi) *poſt interfectionem Servorum, & ad extremum Filii Dei, excepto planctu, prohibentur ingredi Hieruſalem, & ut ruinam ſuæ eis flere liceat Civitatis, pretio redimunt, ut qui quondam emerunt Sanguinem Chriſti, emant lacrymas ſuas, & ne fletus quidem eis gratuitus ſit. Videas in die, quo capta eſt a Romanis, & diruta Hieruſalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulieres, & ſenes pannis anniſque obſitos, in corporibus & in habitu ſuo iram Domini demonſtrantes. Congregatur turba miſerorum, & patibulo Domini coruſcante, ac radiante Anaſtaſi ejus, de Oliveti Monti Crucis fulgente vexillo, plangere ruinas Templi ſui populum miſerum, & tamen non eſſe miſerabilem. Adhuc fletus in genis, & livida brachia, & ſparſi crines, & miles mercedem poſtulat, ut illis flere plus liceat. Et dubitabit aliquis, cum hęc videat, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ, & turbinis, de die tubæ & clangoris? Habent enim & in luctus tubas, & juxta Prophetiam, vox ſolemnitatis verſa eſt in luctum. Ululant ſuper cineres Sanctuarii, & ſuper Altare deſtructum, & ſuper civitates quondam munitas, & ſuper excelſos quondam angulos Templi, de quibus quondam Jacobum, fratrem Domini, pręcipitarunt.* Hanc Judæorum ruinam luculentiſſime prædixit Chriſtus Dominus Lucæ cap. 21. dicens: *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hieruſalem, tunc ſcitote, quia appropinquavit deſolatio ejus.*

ejus .... Et cadent , ideſt Judæi . *in ore gladii , & captivi ducentur in omnes gentes , & Hieruſalem concucalbitur a gentibus , donec impleantur tempora nationum* . Hoc Chriſti Domini oraculum vident Jndæi luce meridiana clarius fuiſſe jampridem adimpletum , & tamen , proh dolor ! ſaxa in cordibus geſtantes reſipiſcere nolunt , & tanquam noctuæ in meridie plane cœcutientes , Jeſum Chriſtum , in quem adamuſſim quadrant omnium Prophetarum Vaticinia , obſtinatis animis agnoſcere renunnt , eique per ſummam impietatem cum his , qui divino rebelles ſunt lumini , continno dicunt : *Recede a nobis ; ſcientiam viarum tuarum nolumus* .

Finis hujus Operis.

IN-

Digitized by Google

INDEX AMPLISSIMUS MATERIARUM

Quæ in duobus Tomis Tractatus *De Vita*, *Myſteriis*, *&* *Annis Jeſu Chriſti* continentur.

Prima Nota numeralis Romana indigitat Tomum. Secunda Nota numeralis communis indicat paginam Tomi.

A

ABgari, Edeſſæ Regis, ad Chriſtum, & Chriſti ab Abgarum Epiſtolæ, ſuppoſititię ſunt. I. 218. nunquam ab Eccleſia in Canonem relatę ſunt. 220. Apocryphorum Operum Claſſi accenſentur a Gelaſio, Summo Pontifice, in Decreto, quod edidit, quodque ipſi, ceu legitimo parenti, vindicatur. ibid. Epocha, qua notatur Epiſtola Abgari ad Chriſtum non probat eam eſſe ſpuriam 219. Legatio Abgari ad Chriſtum. 218. Refelluntur conjecturę eorum, qui ejuſmodi Epiſtolas tanquam genuinas defendunt. 221. Ad Abgarum, Regem Edeſſenorum, Thaddęi Apoſtoli acceſſus poſt Aſcenſionem Chriſti 220.

Abib ſeptimus menſis apud Hebręos, quando pro primo haberi cęperit. II. 38. id tamen in ſacris tantummodo obtinuit. ib.

Abrahami nativitas. II. 241.

Achaz anno ætatis ſuæ decimo genuit Ezechiam. I. 68. vel potius anno decimo-quarto. ib. non combuſſit filium ſuum. ib.

Actiones humanitatis Chriſti propriæ fuere finitæ in genere phyſico, infinitæ autem in genere morum. II. 31. fuere ſub dominio Dei univerſali, ſub dominio autem particulari Chriſti. ibid.

Adam non eſt ſepultus in Calvariæ loco, ubi Chriſtus crucifixus. I. 266. qua de re alii aliter opinantur. ibid. etiam in ſtatu innocentię opus habuit adjutorio efficaci ratione ſubordinationis, & dependentiæ. I. 281. & ſeqq.

Adjutorium efficax. V. Adam.

Admonitiones externæ a Deo per ora Sanctorum. II. 108.

Adonidis fanum Bethelem in odium Chriſtianorum ab Adriano Imper. conſtructum, & conſecratum. II. 101.

Adrianus Imperator de condendis Chriſto Templis cogitavit. I. 228.

Æchmalotarcha Judæorum quis? quæve illius authoritas, ac poteſtas. I. 121. Fabulę, quas de illo Æchmalotarcha venditant Judæi. ibid.

Adventus Meſſiæ non retardatus, ut falſo comminiſcuntur Hebræi. I. 132. 133. ab iiſdem expectatus eo ipſo tempore, quo Chriſtus in lucem prodiit. ibid. ex mera gratia, & divina miſericordia profluxit, ut peccata populi abſolverentur. ibid.

Adulti, Baptiſmum ſani ſuſcipere detrectantes, & infirmi in lecto baptizati, juxta antiquam Eccleſiam diſciplinam erant irregulares. I. 196.

Ægyptiorum circumciſio ſolemnis, & communis maſculis & fœminis. I. 160. 161. apparente anno decimo, ut plurimum ab iis celebrata. ibid. ſolis Sacerdotibus tributa. ibid. nec alia de cauſa, quam majoris puritatis, & munditiei corporis gratia. ibid. non religionis. ibid. habita tanquam ſuperſtitioſa cæremonia, qua demoni devovebantur infantes. ibid. Vide Circumciſio. Monarchia V. Aſſyriorum, & Caldæorum.

Ægyptus nuncupatus Cham, & Miſraim, & cur id nominis ei tributum. I. 89. quot dynaſtias obtinuerit. ibid. & ſeq.

Digitized by Google

& an ſucceſſivas. 89. & quomodo cum Hebræorum calculo concilientur. ibid.
Æquinoctia, & Soltitia, qua parte ſignorum collocata a Julio Cæſare in ſua anni emendatione. II. 235.
Æra Christiana Dionyſiana. V. Dionyſius. Alexandrinorum Martyrum. I. 97. Diocletiani. ibid. Hiſpanica. ibidem.
Æræ Dionyſianæ, ſeu vulgaris & Chriſtianæ verum initium. I. 105.
Æræ Hiſpanicæ initium. II. 236. vulgaris Dionyſianę nuncupatę. ib. Imperii Auguſti, & Regni Herodis. V. Epocha, Æra.
Æra Jezdegirdis Perſarum. II. 234.
Æra Mahumetanorum initium habuit a fuga Mahumetis. II. ib. Hegira nuncuta. ibid.
Æra Nabonaſſari. II. 232. Lagidarum. ib. Seleucidarum. 233. Antiochena quadruplex. II. 234. Arabum. ibid. Perſarum, ib. Diocletiani, ſeu Martyrum Alexandrinorum. II. 236.
Æra Pompejana quando cœperit, & a quibus invecta. II. 234.
Æra Syro Macedonum quando cœperit. II. 232. triplex 233. Judaica, Antiochena, ſeu Alexandrea, & Chaldaica. ibid. & 234.
Æra vulgaris ſeu Dionyſiana inducta circa initium ſexti Sęculi. II. 236. in ea quinque, ſeu quatuor ſolidorum annorum error natatur. ibid. illam ſequitur Eccleſia. ib. Vid. Eccleſia: quando ab Eccleſia recepta? ib. non fuit in uſu in Galliis ſub Carolo Magno. ibid.
Ætates ſex Mundi. II. 239. & ſeqq.
Æternitas pœnarum probatur adverſus Religionis Chriſtianæ contemptores, qui hoc dogma, ut liberius peccent, cavillari ſolent. II. 111. 127. & 130.
Æthyopes circumcidebantur. I. 159. Vid. Circumciſio.
Agnum Paſchalem, quo die manducaverint Hebręi, quando egreſſi fuere ex Ægypto II. 54. 55. 56.
Agnus Paſcalis apud Hebræos comedebatur ad ſecundam veſperam diei decimæ quartæ primi menſis. II. 38. non poterat immolari, niſi in Templo Hieroſolymitano 62. antequam aſſaretur, & comederetur debebat immolari. ib. & id actum in ultima Cœna Chriſti demonſtratur. ibidem.
Agrippa Prætor exhibet ludos Appollinares. V. Appollinares.
Albinus, Judæę Præſes Roma miſſus. I. 121.
Alexander Severus Chriſtum inter Deos recipere voluit. I. 228.
Alma, vox apud Judæos, ſoli puellę virgini convenit. I. 18. probatur invictis argumentis. ibid.
Aloes: Vid. Myrrha.
Altaris nomine in Apocalyſi quid denotetur. II. 181. 182.
S. Ambroſius expoſitus circa rectam intelligentiam loci illius, quo putant aliqui, eum docuiſſe, Juſtorum animas, ſtatim ac a corporibus ſeparantur, minime frui Cœleſti beatitudinę. II. 184.
Amoris, & dilectionis Dei neceſſitas in Sacramento Pœnitentię aſtruitur, I. 159. diligendi Deum obbligatio omnibus hominibus incumbit. ib. de hac re qui contra ſenſerint, redarguuntur. ib. & ſeq.
Ananus, ſeu Anna, quo die Joanes ſuum auſpicatus eſt miniſterium, non erat amplius ſummus Sacerdos, ſed Caiphas. I. 195.
Anaſtaſia Virgo & Martyr, in Marię, Deiparæ, puerperio non fuit Obſtetrix. I. 25. cur illius agatur memoria in Miſſa ad auroram die 25. Decembris. I. 26.
Angelus. V. Comeſtio, & Corpora.
Angelus apparuit Marię in peregrina adoleſcentis ſpecie. I. 28.
Anima Chriſti quomodo deſcenderit ad Inferos. II. 104. an re ipſa in quemlibet Infernum ſubſtantiali iverit præſentia, vel diſcrepantes referuntur Theologorum ſententiæ. ib. V. Chriſtus, Chriſti.
Anima naturaliter Chriſtiana quomodo ex Tertulliano. II. 4.
Animę affectus & paſſiones ſæpe ſæpius nos ad vitia trahunt, & quomodo evelli radicitus nequeunt. II. 57.
Animæ juſtorum quo die loco exceptæ uſque ad diem Judicii fuerint, dubitatum a S. Auguſtino II. 184. 185. ex ejus ſententia tamen donantur claro Dei conſpectu, & ęterna felicitate. ib. mutata ſententia eis Cœlorum Regnum aſſignavit ibid. an ita perfecte, & intenſe nunc Deum videant, ac poſt reſurrectionem corporum. 185.
Animæ paſſiones, quæ fuerint in Chriſto, prout erat homo. II. 57. & in Differt. I.

Pro-

Digitized by Google

Proluſoria pag. XXV. pax & tranquillitas eſt effectus gratiæ ſanctificantis, non fidei ſpecialis miſericordiæ Dei, qua quis credit, & certo confidit ſibi per Chriſtum condonata eſſe peccata. II. 18. 19.

Animarum rectores languidi, & ob pericula Mundi minus fortes & zelotæ, redarguuntur. I. 214. V. Sacerdotium.

S. Annam, Matrem B. Virginis, citra virginitatis jacturam, Mariam concepiſſe, ſententia a Sede Apoſtolica damnata. I. 29. & Mariam eamdem virginem ſine dolore peperiſſe, & abſque actu conjugii, omnino reprobatur. ibid.

Anni Aegyptiorum menſtrui, & Lunæ ſenio definiti. I. 79.

Anni civilis, & ſacri diverſa initia apud Hebręos. II. 38.

Anni initium Gręcis a menſe Septembri II. 227. Judaici forma. I 261. V. Cycli. Natalis Chriſti characteres tres per Evangeliſtas conſignati. I. 90. & 91. correctio Gregoriana. II. 221. ſervitutum Iſraelitarum anni diſtinguendi ab annis Judicum II. 245. Hebræorum calculus, & aliorum quinam. I. 74. & ſeq.

Annorum ſupputatio a Mundi exordio ad Natale Chriſti lubrica, operoſa, & implexa ob Chronologorum opinandi diverſitates, & pene inexplicabiles difficultates. I. 74. præferenda, quæ ex Textu Hebraico, & vulgata noſtra Verſione educitur, omnibus aliis. ib. & ſeq. cujus diſcrepantia a calculo Textus Græci LXX. Interpretum. ib. varia etiam inter eos, qui fonti Hebraico adhærent. ibid. quęnam probabilior. ibid. V. Chronologia.

Antipater, magni Herodis filius, quo ſenſu dicatur occiſus a Patre inter pueros Bethleemitas. I. 150. & 151.

Annus intercalaris, ſive biſſextilis. II. 222. eum intercalandi, quæ regula præcepta. ib. & ſeq. Embolimęus quis. ib. Julianus quis. 221. Solaris duplex, Aſtronomicus, & Civilis, ſeu communis. 220. quot diebus Aſtronomicus compleatur. ibid. quot autem annus civilis. 221. Lunaris duplex, Civilis, & Aſtronomicus. 223. 224. ejus differentia. ibid. & ſeq.

Anunciationis feſtum celebratum in Eccleſia Latina die 25. Martii. I. 32. item apud Græcos, Aegyptios, Coptos, Syros, Chaldæos, Rutenos. 33. aliter fuit obſervatum in Eccleſia Toletana, & Mediolanenſi. ibidem.

Antichriſtus. II. 198. Signa, quæ ejus adventum antervertere debent. ib. Tempus, quo venturus eſt, incertum. 199. & ſeq. Conceptus, ortus, & patria Antichriſti 202. & ſeq. Ejus infantia, pueritia, educatio, adoleſcentia, dotes, vitia, mores, & artes 202. & ſeq. Antichriſti doctrina. 102. Pſeudo miracula Antichriſti. ibid. & ſeq. Regnum, ſeu Monarchia, Antichriſti quam late patere debeat. 205. Perſecutiones, quibus Antichriſtus Chriſtianos exagitaturus eſt. 206. & ſeq. Ad confirmandos in dira Antichriſti perſecutione animos Chriſtianorum venturi ſunt Enochus, & Elias, qui etiamnum vivunt. 207. & ſeqq. Antichriſti Regni duratio. 209. & ſeq. ejus interitus. 210. Finis Mundi poſt ejus interitum. Ibidem.

Antropomorphitarum Deo corpus affingentium, hæreſis. II. 141.

Apollinares ludi per Agrippam prætorem exhibiti, & quando. I. 91.

Apollinariſtę hęretici blaſphemarunt, Chriſtum quidem corpus ſumpſiſſe ex Virgine, ſed ſine anima. I. 29. mutata ſententia blaterarunt, ſumpſiſſe quidem animam, ſed quę mente careret, Verbumque Divinum ei fuiſſe mentis loco. ibid.

Apollonius Tyanæus, vaferrimus Magus. I. 234. & ſeq. ab Imperatore Domitiano captus, & in carcerem detruſus. ibid. de eo Scriptorum Eccleſiaſticorum judicium ib. ejus hiſtoria qualis. ib. quibus teſtibus male nixa. 235.

Apoſtoli omnes probabiliter Baptiſ. Chriſti baptizati. I. 297. & a quo. ib.

Apoſtolos omni caruiſſe dominio, nec in ſpeciali, nec in communi aliqua bona poſſediſſe, tanquam hæreticum, & erroneum proſcriptum. I. 194.

Apoſtolorum in proferendis Prophetarum de Jeſu Chriſti Vaticiniis, & in propagatione Doctrinę Evangelicæ bona fides adſtruitur, eoſque nec decipere voluiſſe, nec decipere potuiſſe, etiamſi voluiſſent, multis argumentis evincitur in Diſſertatione. I. Proluſoria. pag. X. & ſeq.

Apoſtolorum Petri & Pauli Peregrinationis in propagatione Evangelii Deſcriptio in calce Diſſertationis ſecundæ Proluſoriæ pag. LXXXVIII. Apoſtolorum miracula, Vaticinia, generoſus bonorum temporalium contemptus, heroica in perferendis atrociſſimis ſuppliciis patientia &c.aperte probant eorum in prędicatione Evangelii candorem & bonam Fidem. in I. Diſſertatione Proluſoria. pag. XVI. & ſeq.
Apparatus Chronologicus rerum in Diſſertationibus tractatarum II. 220.
Applicationem meritorum, quæ per mortem ſuam conſecutus eſt Chriſtus, offert ipſemet Deo Patri in Cœlis non meritum ipſum. II. 239.
Aquila. V. Theodotion.
Arabia Felix diſtat a Hieroſolyma, quantum intra Octiduum iter peragi poſſit per Camelos. I. 147. ferax aromatum, & auri. ibid. ejus ſitus, comparate ad Judæam, eſt ad Orientem. ib.
Archelaus, Herodis filius, quo anno regnare cœperit in Judæa. I. 94. ob ejus tyrannidem ab Auguſto Regno ſpoliatus, & exul Viennam miſſus. 95.
Argentorum pretium, quibus venditus Hebræis Chriſtus a Juda proditore. II. 87. & 88.
Arianorum hæreſis, Chriſtum humana anima fuiſſe deſtitutum, ejuſque vices Verbum Divinum ſuppleviſſe. I. 29. & ſeq.
Armenta, & Oves in Regionibus frigidiſſimis tota nocte ſub dio pernoctare ſolitæ. I. 128.
Arphaxad, medio Sale, genuit Cainanem. I. 82.
Artaxerxes Longimanus quo anno Regnum inierit. I. 245. 246. occidit Artabanum regicidam, ib. in quem annum inciderit annus ejus Regni ſeptimus. ib.
Artaxerxes non fuit unquam a Patre Xerxe in Regni conſortium aſcitus. I. 247. ejus Edicta in favorem Judæorum de reædificanda Jeruſalem. 245. non ſtatim ab Hebræis executioni mandata, & quare. 250.
Aſcenſio Chriſti ad Cœlum. II. 132. Quo motu peracta ſit. 131. quæ illius cauſa effectrix. 132. Quinam illius fructus. 134. Qua virtute facta 132. Qua die. Quinam illius ſpectatores, & teſtes. ib. fuit nobis utilior, quam ſi nobiſcum in terris perpetuo manſiſſet Servator. 134. per eam confirmata eſt Fides noſtra. 135. erectus eſt charitatis noſtrę affectus erga Cæleſtia. ib.
Aſinus in Præſepe Chriſti Domini. I. 12.
Aſſamoneorum genus extinctum ab Herode poſt devictum Antigonum. I. 121.
Aſtronomicæ obſervationes, quo antiquiores, eo ſunt utiliores, & aptiores moribus Cœleſtium corporum rimandis, & detegendis. I. 88.
Aſtronomicas Tabulas non habuere Judæi ante ſolutionem Urbis Hieroſolymitanæ. I. 261. 262. quomodo initia menſium ordinaverint. ibid. quando Tabulis hiſce uti cœperint. 262.
Aſſyriorum, & Ægyptiorum Monarchię jam conditæ eſſe potuerunt Abrahami ætate, ab initio autem parvæ tenues, & auguſtæ I. 87. earum initium, & duratio I. 87. & ſeq.
Audianorum, Deo corpus affingentium hæreſis. II. 141.
Auguſti Breviarium vitæ ſuæ ubinam repertum, & a quibus publicatum. I. 192. & ſeq.
Auguſti edictum. V. Deſcriptio, Cenſus, & Quirinus. Imperium diverſimode, & per diverſa tempora, annoſque ordiuntur Hiſtorici Romani. I. 91. Imperii Epochæ, ſub quo natus eſt Chriſtus, per Chronologos diſtinguuntur, & quænam. 91. 92. quo anno Imperium iniit. ibid. quo altero victor apud Actium. ibid. Edictum, ut deſcriberetur univerſus Orbis. 101.
Auguſtini doctrina de morte Chriſti pro omnibus, & ſingulis hominibus. I. 272. & ſeqq. nullo modo favet doctrinæ Janſenianæ. 280.
Auguſtum inter & Antonium pax, & reconciliatio. I. 91. ovantes Romam ingrediuntur. ibid.
Auguſtus ter Jani Templum clauſit. I. 130. & ſeq. quandonam id tertio clauſerit. ib. Non vidit, monente Sibylla, Virginem in aere ſublimem. 141.
Aureus Numerus. II. 223.
Authores Ethnici falſo derivaverunt Circumciſionem Judaicam a ſuperſtitione Cholcorum, & Ægyptiorum. I. 159. itidem de ea ſententia arguuntur aliqui ex Heterodoxis. 160. V. Herodotus. Diodorus, Spencerus, Marſhamus. Au-

Authores magni nominis non omnia ſcripſerunt, undique perfecta. I. 221.
Auxilia ad ſalutem ſufficientia abunde eſt, ut omnibus Chriſtus offerat. I. 284. & ſeqq.
Azymorum diei verum principium II. 39. per ſeptem dies durabant azyma, in quibus non licebat Hebræis comedere fermentatum. ib. hujus feſtivitatis inſtitutio, & inſtitutionis cauſa. II. 55. & 56.

B

BAbylon triplex. II. 202. 203.
Bacchanalia a Paganis Kalendis Januariis celebrari ſolita, a SS. Patribus acriter inſectata, & Chriſtianis vetita. I. 155. & 163.
Balaami prophetia, edita in Arabia, Arabibus magis, quam aliis notior. I. 147.
Baptiſmus Chriſti probabiliter collatus omnibus Apoſtolis, & a quo I. 197.
Baptiſmus Chriſti probabiliter præceſſit integro ferme anno miniſterium S. Joannis Baptiſtæ. V. Joannis.
Baptiſmus Chriſti. V. Chriſtus, Epocha.
Baptiſmus Joannis non producebat characterem, nec gratiam ſanctificantem. I. 195. 196. nec inſtitutus in remedium peccati. ibid.
Baptiſmus quare nuncupatus Sacramentum Fidei I. 187. per eum remittuntur, ac penitus delentur peccata. ibid. poſt eum neceſſaria jugis ad Deum oratio, ibid.
Baptiſmus in parvulis ſola Dei gratia per meritum Chriſti operatur ad obtinendam gloriam vitæ æternæ. I. 153.
Barcochebas Pſeudo-Meſſias. I. 79. ejus mors. 80.
Baronius improbatur in putatione annorum Regni Herodis a pugna Actiaca. I. 92. & 98. ejus duplex lapſus non ſolum in aſſignando anno Natalis proprii Chriſti, ſed in præfigendo exordio Æræ Dionyſianæ. 104. item lapſus alii Chronologici. ibid. & ſeqq. item lapſus in aſſignando ſecundo Conſulatu Cari, & primo Numeriani. II. 237.
Baſilii ſententia de virginitate B. Mariæ expoſita. 23. 24.
Beatitudo perfecta eſt ſita in clara, & intuitiva viſione Dei. II. 62. 63. eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. ib. Sanctorum incompleta uſque ad diem ultimi Judicii, quo beatitudini animæ beatitudo corporis addetur. II. 181. 182.
Beatitudinis juſtorum dilationem uſque ad univerſale Judicium docuere aliqui ex antiquis Patribus. II. 180. reprobavit hujuſmodi ſententiam Eccleſia. 178. errorem hunc poſtliminio revocare auſus eſt Calvinus. 181.
Beatitudines octo, quæ Dona Spiritus Sancti comitantur, quid, & quot ſint. II. 167.
Beati in Cœlis orant pro nobis. II. 137.
Bellum Sacrum Duce Godefrido Bullionæo. II. 102. Germanicum inchoatum anno Urbis Romæ 754. & anno 752. Armeniacum; non ergo anno 749. quo natus eſt Chriſtus, pax Romani Imperii violata fuit. I. 134. & 135.
Bella, non temporalia, ſed ſpiritualia, geſturus eſt verus Meſſias. II. 66. & ſeqq.
Benedictini Congregationis S. Mauri laudantur de recenti, & caſtigatiſſima Operum S. Auguſtini editione. I. 28.
S. Bernardini non eſt germanus fœtus liber de natura, & dignitate amoris. II. 16.
S. Bernardus expoſitus circa rectam intelligentiam ejus loci, ubi agit de viſione beatifica, & ſtatu animarum ante diem Judicii. II. 188.
Bethania duplex. I. 186. una prope Hieruſalem, altera trans Jordanem, ubi fuit Joannes baptizans. ibid.
Bonorum operum neceſſitas a noſtri temporis hæreticis impugnata. II. 6. & ſeqq. Vide Satisfactiones.
Bos in præſepe Chriſti Domini. II. 129.

C

CAdavera curandi varii ritus II. 92. & a quibus illa aromatibus & unguentis condirentur. ibid.
Ceremoniæ, quæ in Lege Moſaica continentur, a Deo præceptæ. I. 156. & ſeq.
Cajani hæretici Judam proditorem miris laudibus & honoribus proſequebantur. II. 88.
Cajetanus non probatus circa annos ætatis B. V. quibus concepit Chriſtum Dominum. I. 35.
Cainanis nulla mentio in Textu Hebraico. I. 81. nec in Textu Saritano, nec in antiquis Sacræ Scripturæ Verſionibus, Syriaca,

ca, Arabica, Caldaica, & Vulgata. ib. in Evangelium S. Lucæ non irrepſit. Illius generationis adjectio non variat Chronologiam, quæ Abrahamum inter & Diluvium deſcribitur in Textu Hebræo,& in editione Vulgata.81.82.& 83.

Caiphas, quo anno Joannes ſuum auſpicatus eſt miniſterium, erat Summus Pontifex Hebræorum. I. 195. & ſeqq.

Caligula imaginem ſuam in Templo Hieroſolymitano collocare tentavit, idque ſuo Numini dicare molitus eſt I. 118.

Calvini hæretica ſententia, quod Chriſtus mortuus ſit pro ſolis prædeſtinatis, excluſis penitus reprobis a beneficio redemptionis, refertur refellitur. I. 270. & ſeqq. Blaſphemia, Chriſtum deſcendiſſe ad infernum in locum ſceleratorum, ſponſorem, vadem, & inſtar rei, ac diros in anima cruciatus damnati hominis pertuliſſe, refellitur. II. 102. 103.

Calviſius Sethus minime probatur circa annum Baptiſmatis Chriſti Domini. I. 179.

Canon Chronologicus. II. 238. & ſeq.

Captivitatis Babylonicæ initium. II. 247. finis. ibid.

Cariſiaci Concilii capitula de voluntate Chriſti ſalvandi impios, qui a Mundi exordio uſque ad Paſſionem Domini in impietate ſua mortui ſunt, exponuntur, & erroris immunia oſtenduntur. I. 290. & circa ea mens Lugdunenſis Eccleſiæ qualis fuerit? oſtenditur. ibid. & 291.

Caro Chriſti poſt Reſurrectionem e paſſibili, & mortali evaſit impaſſibilis, & immortalis, non tamen (quod Eutychianum eſt) in Deitatem transformata. II. 120.

Caſaubonus reprobatus circa tempus, quo tertio clauſum manſit Templum Jani ſub Imperio Auguſti. I. 130. & ſeq.

Catharinus Ambroſius, & ejus ſententia de juſto, qui poſſit habere certitudinem abſolutam de ſua juſtitia, exploſa a Schola Thomiſtica, a qua ipſe deſcivit. II. 10. 11. expoſtulatus coram Summo Pontifice ob plures ejuſdem novas, & peregrinas aſſertiones. ibid.

Celſi, Ethnici, dira blaſphemia contra B. Mariæ virginitatem & honeſtatem, I. 19. & 20. refellitur. ibid.

Celſus Chriſtum ex Regis Davidis ſanguine ſatum eſſe negavit. I. 47. contra Celſum ſcripſit Origenes. ibid.

Cenſum univerſi Orbis ſub Auguſto indixit Quirinus, continuavit Sentius Saturninus, perfecit Quintilius Varus anno quadrageſimo Imperii Auguſti, quo natus eſt Chriſtus. I. 101. 102.

Cenſus univerſi Orbis ter indictus ab Auguſto. I. 102. per ſecundum, qui ab eodem ſine collega editus eſt, indicatur verum & proprium Natale Chriſti. ibid.

Cerinthus, Millenariorum hæreſis author. II. 187. & 198.

Chaldæi ab Ægyptiis ſuam ducunt originem. I. 89. eorum Chronol. cum calculo Hebræorum conciliari poteſt. ibid. quot annis perſtiterit eorum Imperium. ibid.

Chaldæorum, & Ægyptiorum hiſtoriæ fabuloſis antiquitatibus plenæ I. 88. probatur ſolidiſſimis argumentis. ibid.

Characteres anni Natalis Chriſti tres per Evangeliſtas conſignati. I. 90. & 91.

Chriſtiani primo, & ſecundo Eccleſiæ ſæculo linguam Hebraicam callebant. I. 79. 80.

Chriſtiani, & Judæi Hieroſolyma penitus expulſi ab Adriano Imperatore. I. 80.

Chriſtiani redarguuntur, qui theatra frequentant, & res ludricas, libroſque inutiles, & ſaluti noxios, omnino legunt; lectionem vero Evangelii prætermittunt. I. 211.

Chriſti V. Corpus Chriſti.

Chriſti Acta a Pilato ad Tiberium,& a Tiberio ad Senatum, expenduntur. I. 258. & 259. anima habuit in parte ſuperiori ſummum fruitionis gaudium, etiam dum corpus atrociſſimos in cruce dolores pateretur. II. 64. 65. Conceptio miraculoſa, & ſupernaturalis. I. 29. & ſeqq.

Corpus Chriſti non aperuit vulvam Matris. 126. nec ex ejus utero exivit ſordibus inſperſum, & ſecundinis involutum I. 26. & ſeq. Corpus ante Reſurrectionem incorruptibile fuiſſe error fuit Juliani, Halicarnaſſi Epiſcopi. II. 100. ſi violenter non fuiſſet occiſus Chriſtus, ejus Corpus in ſenium veniſſet, naturaliter mortuum, ac cadaver natura ſua in cineres ſolutum, ni divina virtus obſtitiſſet. ibid. crucifixionis hora, I. 264.

Digitized by Google

Chriſti divinitas aſſerta contra Arianos, & Socinianos. I. 192. doctrina qualibet alia excellentior. I. 209. cæleſtis & divina. ib. digito Dei inſcripta in cordibus noſtris. ib. vera, ſimplex, facilis, expedita. ib. ſanctitatem habet a ſuo Legislatore. ib. carnalibus cupiditatibus, & ſenſibus oppoſita eſt, 210. licet ſenſibus inviſa ſit, & rationi propter myſteria, quæ credenda proponit, impervia; attamen crevit, & de idololatria triumphavit. ib. Prophetarum oraculis, & omnium figurarum adimpletione confirmata, prodigiisque comprobata. ib. ab ipſo Chriſto conſtanter propugnata, ab Apoſtolis per totum Orbem promulgata. ib. genealogia ſecundum carnem Hebræis notiſſima. I. 59. & ſeqq.

Chriſti genealogiam minime texuit Lucas per lineam Sacerdotalem. I. 49. reſpondetur objectionibus. ibid.

Chriſti genealogia cur ducta a Matthæo, & Luca uſque ad Joſephum, qui ejus pater naturalis non erat? I. 50. & ſeq.

Chriſti genus ex ſtirpe Abrahæ, & Davidis Regis quinam impugnarunt. V. Ethnici, Hæretici, & Judæi.

Chriſti genealogiæ diſcrepantiæ inter Matthæum, & Lucam apparentes, & earum conciliatio. V. Matthæus, & Lucas. Miracula, a Joſepho Hiſtorico aſſerta. I. 226. & ſeq. agnita etiam ab Imperatoribus Ethnicis ib. V. Tiberius, Adrianus; Alex. Severus, M. Aurelius, & Julianus. Mors fuit verum, ac proprie dictum ſacrificium. II. 27. & ſeq. Sacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech, in quibus præſtantius Sacerdotio Aaronis. ib. mors Ethnicis ſignificata fuit, & quomodo? II. 69. 70.

Chriſti Natale Dionyſianum, ſeu vulgare, & commune, quomodo a vero, & proprio ejuſdem Natali diſtinctum. I. 92. variæ de eo ſententiæ referuntur. ibid. ejus Epocha quænam probabilior. 93. natalitius annus tribus characteribus per Evangeliſtas conſignatus. 91. quinam hi characteres. ib. Nativitatis circumſtantiæ. I. 127. & ſeqq. probant eſſe verum Meſſiam. 129. & ſeqq. V. Meſſias. Nativitatis manifeſtatio V. Incarnationis.

Chriſti opera meritoria habuere bonitatem, & dignitatem infinitam in genere moris, non phyſico. II. 31. fuere theandrica. ib. in paſſione omnium virtutum clariſſima exempla habemus. II. 36. patientia quanta inter ſæviſſimos paſſionis ſuæ cruciatus. II. 65. & 66.

Chriſti Regnum quale ex reſponſis propinquorum Chriſti Servatoris noſtri factis Domitiano Imperatori. I. 31. 32.

Chriſti ſanguis etiam pro Juda effuſus. I. 278.

Chriſti Sepulchrum adhuc extat. II. 101. multas variis temporibus viciſſitudines ſubſtinuit. ibid. profanatum ab Adriano, ibid. a Conſtantino inquiſitum, & ſplendido Templo decoratum. ibid. concurſu plurimo Fidelium veneratum. II. 102. iterum profanatum a Choſroe, Rege Perſarum. ibid. adhuc priſtinæ venerationi reſtitutum. ibid. a Saracenis impie occupatum, a Duce Godefrido Bullionæo, bello ſacro contra Barbaros ſuſcepto, eiſdem ereptum. ibid. poſtremo a Saracenis, & Turcis detentum. ibid.

Chriſti transfiguratio divinitatem ejus, & Sanctorum gloriam præmonſtravit. I. 237. in quo monte facta fuerit. ibid. cur transfiguratur Chriſtus 238. & quomodo. 239. ejus claritas fuit gloriæ, quantum ad eſſentiam, ſed non quantum ad modum. ibid. teſtium de eadem convenientia 239. & ſeqq. V. Mons, Claritas, Corpus, Facies. Chriſtum, & Apoſtolos omni caruiſſe dominio, nec in ſpeciali, nec in communi aliqua bona poſſediſſe, tanquam hæreticum dogma proſcriptum. I. 193.

Chriſto aſcendente non dicuntur amplius portæ Cœli aperiri, ſed attolli, & elevari. II. 134. parata nobis via, aditusque ad Regnum Cœlorum. ib. baptizato, & orante conveniens fuit, ut aperirentur Cœli. I. 186. & ſeq. hujus rei triplex congruentia. ib. 194. qualis eorum apertio. ib. deſcenſus Spiritus Sancti in eum ſub ſpecie Columbæ item convenientiſſimus ex quadruplici ratione. 187. & cur ſub ſigno ſenſibili. 189.

Chriſtum in Cruce mori convenientiſſimum fuit. II. 71. & 72. convenientiæ hujuſcemodi rationes. ib. & ſeqq. fantaſticum corpus aſſumpſiſſe effutierunt Manichæi. II. 61. hominem tantum fuiſſe, quinam hæretici aſſeruerint. I. 192. ad Inferos deſcendentem nec bonitati, nec juſtitiæ, nec ſapientiæ, nec potentiæ ſuæ quicquam de-

traxiſſe, non liberando damnatos, aſſeritur, II. 111. pœnas peccatis noſtris debitas in ſe ſuſcipere, & pati pro liberatione generis humani, non fuit ſimpliciter, & abſolute neceſſarium. II. 37. ſed neceſſitate conſequentiæ, & infallibilitatis. II. 38.

Chriſtum promiſcue, indifferenter, ex æquo, & eodem plane ſenſu, & modo, tam pro reprobis, quam pro electis mortem ſubiiſſe, palmaris fuit Semipelagianorum error. I. 267. mortuum eſſe pro ſolis prædeſtinatis, penitus excluſis reprobis a redemptionis beneficio, hæreſis Calviniana. ibid. itemque Janſeniſtica. ibid. & ſeq. ubi eadem reprobatur.ibid. pro omnibus & ſingulis hominibus ſanguinem ſuum fudiſſe, ac mortuum eſſe dogma Fidei eſt 270. & ſeq. probatur ex Scriptura, Conciliis, Summis Pontificibus, & Sanctis Patribus. ibid. & ſeq.

Chriſto reſurgente, qui reſurrectionis noſtræ cauſa efficiens eſt, non neceſſe fuit, ut e veſtigio omnes mortui reſurgerent,& cur. II. 131. Eum ſepeliri conveniens oſtenditur juxta ritum Judæorum. II. 93. & 94.

Chriſtus agnitus fuit ab ejus crucifixoribus, V. Crucifixores.

Chriſtus ſecundum naturam divinam fuit ſine Matre, ſecundum naturam humanam ſine Patre. I. 17. reſpondet typo Melchiſedechi, ib. natus ex Virgine, prout Prophetæ vaticinati. ib. & ſeqq. & docuerunt Evangeliſtæ 18. non dicitur aperuiſſe naſcendo vulvam Matris per fractionem,vel apertionem, ſed divino miraculo perviam feciſſe, integris remanentibus pudoris Virginei ſignaculis 21. rejiciuntur tres errores, circa modum, quo Corpus Chriſti, clauſo Virginis utero exivit. ibidem. Eodem momento, quo B. Virgo Gabrieli præbuit aſſenſum, Spiritus Sancti operatione illapſus ejus utero, corpore integro, omnibuſque organis membris abſolutus. 29. in inſtanti conceptionis, non ſolum integre formatum ejus corpus fuit, ſed inſuper eodem momento animatum anima rationali. ib. Chriſti fratres, & Sorores, quinam in Evangelio dicti,quonam titulo. I. 24. & ſeq.

Chriſtus in iſtanti conceptionis ſuæ fuit verus Sacerdos.30.&31. non vero poſtquam a mortuis excitatus Cœlos aſcendit, ſicut impie docuit Socinus.ib. in momento ſuæ conceptionis verum ſacrificium DeoPatri cœpit offerre.ib.in inſtanti ſuę conceptionis fuit etiam Rex Regni ſpiritualis, & æterni.ib.& 32. in eodem momento conceptionis non ſolum ſanctus ſanctitate accidentali per gratiam habitualem,ſed ſanctitate ſubſtantiali a Verbo Divino,naturæ humanæ Chriſti ſubſtantialiter unito, profecta.32.33.habuit gratiam capitalem. ib.præditus fuit ſcientia divina, quatenus Deus ſcientiam acquiſitam, ſcientiam infuſam & ſcientiam beatam habuit quatenus homo. ib. habuit perfectum intellectus, & voluntatis uſum.ib. conceptus die 25. Martii ib. & 33. non aliter, ut aliqui cenſuere. ib. quo anno conceptus. ib. quo natus. ib. quomodo dicatur conceptus de Spiritu Sancto, non tamen ſit, nec poſſit eſſe ejus filius. 35. non adoptione, ſed natura filius Dei. ib. non fuit in Adamo ſecundum ſeminalem rationem,ſed ſecundum corpulentam ſubſtantiam. 38. proficere dicebatur ſapientia quoad actum, non quoad habitum 40. & ejus profectus non aliud erat, quam manifeſtatio divinæ illius ſapientiæ, & ſcientiæ, quæ, inſtar theſauri, erant in Chriſto abſconditæ. 41.vere ortus ex ſtirpe Abrahæ, & Davidis, ac ſubinde ex Tribu Juda. 48. & ſeq. V. Meſſias, ex Manichæorum hæreſi nequaquam ad ſtirpem Davidis, & Tribum Judæ pertinuit ib.& ſeqq.diſpellitur error ib. ſecundum corporalem ſubſtantiam fuit in Adamo, ſicut in principio activo, non autem ſicut in materiali principio.50.ſumpſit materiam ex Virgine Maria,non formatam in corpus ſuum per virtutem ſeminis ab Adamo profectam, ſed per ſolam Spiritus Sancti operationem. ib. non fuit decimatus in lumbis Abrahæ. ib. & 51.

Chriſtus Dominus natus eſt eo tempore, quo Regia dignitas,Hebræis ablata,ad alienigenam tranſivit. I. 116. natus media hyeme, die 25. Decembris, ſub frigidam mediæ noctis auram. 128. non menſe Septembri, vel Aprili, ut legitur apud aliquos Novatores, 129. quorum fundamenta evelluntur. ibid. nec menſe Januario, ib. in ſpelunca inter bovem & aſinum, 120. 130.quibus repugnant aliqui,quorum ar-

argumenta refelluntur. ib. traditio Eccleſiæ aſtruitur. ibid. cur in Sacra Scriptura Nazaræus, & Galilæus ſæpius appellatur. 131.

Chriſtus, qua homo eſt, exercuit dominium ſpirituale, & internum ſuper Iſrael. I. 136. qua Deus erat, utrumque, temporale ſcilicet, & ſpirituale. ibid. pavit Iſrael per ſuam doctrinam, miracula, & gloriam paſſionis. ibid.

Chriſtus natus, & mortuus eſt ad redimendum totum genus humanum. I. 137.

Chriſtus propria voluntate circumciſionem ſuſcepit, licet immunis a peccato originis, cujus illa erat remedium, plurimis ex cauſis. I. 156. & 161. nequaquam ſubditus Legi de præſentatione primogenitorum in Templo, & de oblatione ſacrificii ad expiationem peccati. Legem ipſam ultro ſubivit. ib. 161. & ſeqq. baptizatus 6. Jannarii anni decimiſexti Imperii Proconſularis Tiberii. 170. & 179. qui concurrit cum anno trigeſimo tertio ineunte ætatis Chriſti. ibid. probatur, & argumenta in contrarium diluuntur. 172. V. Epocha: quo anno prædicare cœperit. 170. poſt ſuſceptum Baptiſma quatuor Paſchata peregit. 179. contrariæ de hac re refelluntur opiniones ibid. & ſeqq. baptizatus die ſexta Januarii 179. non die octava Septembris. 180. a Joanne, & quibus de cauſis id expediverit. 185.

Chriſtus Filius Dei naturalis, non adoptivus aſſeritur contra Felicem Urgellitanum, & Elipandum Toletanum. I. 192. quid in infantia, & adoleſcentia ſua peregerit. 193. erat ſubditus parentibus ſuis. ibid. quamnam artem, ſeu vitæ inſtitutum eo tempore exercuerit. ibid. variæ de hac re ſententiæ. ib. & ſeq. nunquam mendicitatis ſtatum amplexus eſt. ibid. artem fabrilem ad trigeſimum ætatis annum exercuit. 194. an ferrariam, an vero lignariam. 195. cur tantum anno ſuæ ætatis trigeſimo ad Baptiſmum acceſſerit. 196.

Chriſtus convenienter fuit a diabolo tentatus in Deſerto poſt jejunium quadraginta dierum, & totidem noctium. I. 198. 199. ei tentationi voluntarie ſe ſubdidit ad victoriam. ibid. delegit ad id Deſertum, & cur. 199. & ſeqq. cur præmiſerit jejunium ante tentationem. ibid. & 200. trina tentatione convenienti ordine fuit tentatus, 201. quomodo in monte excelſum viſibiliter, ac inviſibiliter a Diabolo ductus? an terreſtri itinere, aut per Aera. 203. realiter, & non imaginarie tantum tentatus. 204. poſt ſuſceptum Baptiſma converſatus fuit cum hominibus per triennium, & cur. ibid. & ſeqq. ſe ſubtraxit interdum a turba hominum, & quibus ex cauſis. ibid. & 205. elegit vitam activam. ibid. veteris Legis præcepta ad unguem, & jugiter ſervavit. ib. popularem vivendi rationem inter homines egit. 206. paupertati voluntariæ ſe addixit. 207. nunquam violati Sabbati reus recte dici potuit a Judæis 208. & ſeqq. quædam in occulto, & per parabolas loquutus eſt. 212.

Chriſtus convenienter per ſe ipſum docuit Judæos, non obſtante offenſione Scribarum, & Phariſæorum. I. 212. & ſeqq. probatur rationibus, & Scriptura 213. prædicavit apud ſolos Judæos. ibid. Apoſtolos ad gentibus prædicandum non permiſit abire, niſi poſt ſuam paſſionem. ibid. inter Gentiles nonnullos admiſit, & ſuæ doctrinæ luce illuſtravit, cur, & quos. ibid. quomodo Phariſæos objurgaverit, ibid. ex quibus cauſis doctrinam ſuam ſcripto non tradidit, nec tradere debuit. 214. eum aliquos ſcripſiſſe libros, magicas artes continentes, mentiti ſunt aliqui ex Ethnicis. 215. vera edidit miracula. 226. ad complementum oraculorum Propheticorum, ad veritatem ſuæ doctrinæ confirmandam, ad Judæorum converſionem. ibid virtute divina miracula edidit. 228. quodnam maximum miraculorum patraverit. ibid. contraria Judæorum refelluntur argumenta. ibid. & ſeq. per miracula ſufficienter ſuam divinitatem comprobavit. 230. petentibus, & credentibus, miracula conceſſit. 233. 234. in iis patrandis non propter neceſſitatem ſuffragii, ſed propter exemplum orationem præmiſit, ibid. nec tamen ſemper. ibid.

Chriſtus non habuit duas formas. I. 238. transfiguratus citra ullam, vel ſubſtantiæ, vel corporis mutationem. ibid.

Chriſtus occidi debuit in medio hebdomadis

Se-

Septuageſimæ juxta vaticinium Danielis I. 246. calculus. ibid.
Chriſtus, dum plenam, & ſuperabundantem ſatisfactionem pro peccatis noſtris impendit, non intendit, ut homines negligenter, & oſcitanter vitam ſanctis operibus vacuam tranſigerent. II. 36. & ſeq.
Chriſtus non mortuus eſt anno ætatis ſuæ trigeſimo primo, nec ſupra qurdrageſimum. I. 254. & ſeq. paſſus eſt anno trigeſimo tertio ineunte. 256. & ſeqq. baptizatus anno ætatis ſuæ trigeſimo ineunte. 170. poſt Baptiſmum quatuor tantum peregit Paſchata. ib. probationibus plurimis aſtruitur ib. & ſeqq. ſententia de anno trigeſimo ſeptimo mortis Chriſti omnino reprobatur. 258. paſſus die 25. Martii. ib. cur contraria ſententia, uti erronea damnata. ib. quando mortuus eſt non declinabat in ſenium. 260. eclypſis Solis tempore ejus mortis, ib. paſſus Luna decima quinta, 262. cur Hieroſolymis pati, & mori voluerit. 265. 266. & in publico damnatorum loco crucifigi. ib. qualiter in ſenſu Catholico dicatur mortuus tam pro prędeſtinatis, quam pro reprobis. 275. & ſeqq. vera, & ſincera voluntate antecedente mortuus eſt pro infantibus, vel in utero matris mortuis, vel vix natis ex hac vita migrantibus ſine Baptiſmo. 285. demonſtratur. ib. non oravit pro reprobis, quorum futuram damnationem noverat, oratione profecta ex voluntate abſoluta, efficaci, & conſequente, ſed ex voluntate antecedente, & generali ſalutis eorum. 283. 284. abunde eſt, quod auxilia ad ſalutem ſufficientia offerat, non neceſſe ut omnibus promiſcue conferat. 284. per mortem, & paſſionem ſuam vere, & proprie homines redemit, cumulatiſſimam Deo Patri pro eorum peccatis exhibendo ſatisfactionem. II. 22. & ſeqq. ex charitate, & obedientia, patiendo majus aliquid Deo exhibuit, quam exigeret recompenſatio totius offenſæ generis humani. ib. impoſitam pœnam in ſe ipſo voluntarie ſuſcepit. ib. plus pro nobis ſolvit, quam debebamus. II. 23.
Chriſtus ſimul fuit Sacerdos & hoſtia. II. 28. & ſeqq. hoſtia pro peccato, hoſtia pacifica, & holocauſtum. ib. fuit in terris Sacerdos, prout erat homo, Verbo Divino ſubſtantialiter conjunctus. 29. non vero præciſe quatenus homo, nec præciſe quatenus Deus erat. ib. perſolvit pretium Redemtionis noſtræ æterno Patri. II. ib. 30. non habuit indifferentiam contrarietatis ad bonum, & malum 33. & ſeqq. habuit liberam poteſtatem ſeligendi media ſervato ordine finis. ib.
Chriſtus anno, quo mortuus eſt, Paſcha celebravit, hoc eſt, comedit Agnum Paſchalem, die decima quarta menſis Niſan in ſecundis Veſperis. II. 40. & ſeqq.
Chriſtus crucifixus a Judæis die feſto, ſeu primo azymorum die. II. 51. & 52.
Chriſtus, aſſumendo naturam humana, non ſolum corporis ſumpſit defectus, ſed etiam animæ paſſiones, & naturam hominis, immunem tamen ab ignorantia, & ab omni vitiorum depravatione, immo a fomite peccati. II. 57. tam in anima, quam in corpore vere paſſus eſt dolores acutiſſimos, 79. & ſeqq. V. Iſaiæ, & Dolorum, quomodo timuiſſe, ac non voluiſſe mortem dicatur. 60. 61. quomodo etiam eam voluiſſe, & non timuiſſe. ib.
Chriſtus ad ſatisfactionem pro peccato, quo infecta, erat natura humana, illos defectus aſſumpſit qui conſequuntur ex peccato communi totius naturæ, ideſt originali, dummodo non repugnarent perfectioni ſcientiæ, & gratiæ. II. 62. nec pertulit morbos, qui ex hominum culpa originem trahunt. ibid.
Chriſtus in Cruce exaltatus, ut omnibus gentibus innoteſceret. II.
Chriſtus crucifigi voluit inter duos latrones, & quibus ex cauſis id voluerit. II. 85. & 86.
Ex Chriſti humilitate, abjectiones & paſſiones, atque ex ejus imminenti morte, tædio, pavore, triſtitia, ac mortis reformidatione perperam inferunt Infideles, eum non eſſe verum Meſſiam, nec fuiſſe virum fortem, conſtantem, & impavidum, ſed ignavum, nimiumque vitæ conſervandæ cupidum. Parag. 2. Diſſertationis primæ Proluſoriæ. pag. XXIV. & ſeqq.
Chriſtus mortem oppetendo maximam conſtantiam, & infinitam erga nos oſtendit charitatem. ib. pag. XXVII. & ſeqq.
Chriſtus Judęis incredulis prędixit excidium Tem-

Templi Hieroſolymitani, & funeſtam illorum cladem, reprobationem ac ruinam. ibid. pag. XVI.

Chriſtus ſe verum eſſe Meſſiam probavit, dum Legem Moſaicam abrogavit, & extirpata Idololatria, Legem Evangelicam, per totum Orbem progandam, inſtituit. II. 174. & ſeqq.

Chriſtus, ſuæ ſepulturæ curatores habuit Joſephum Arimathæum, Senatorium virum, & Nicodemum, Principem Judæorum, II. 92. aromatibus, & unguentis conditum ejus corpus linteis involutnm, & Inſtitis obvinctum. ibid. ſepultum in horto, & in monumento novo exciſo in petra, & quare. ibid. & 94. quandiu remanſerit in ſepultura. 99. ejus corpus in ſepulchro minime fuit corruptum, & in cinere ſolutum. 100. 101.

Chriſtus non deſcendit ad Inferos ſecundnm corpus, ſed in anima. II. 104. V. Anima Chriſti: non tanquam pœnæ debitor, ſed nt juſtos e Limbo in libertatem aſſereret, & beatitudine donaret. ibid. & ſeqq. hujnſmodi deſcenſus eſt inter dogmata noſtræ Fidei nobis propoſitus. 103. V. paſſionis virtus: ſuam virtutem manifeſtavit in Inferno, & quomodo. ibid.

Chriſtus in ſuo aſcenſu in Cælum ſecum evexit juſtorum animas, quas e Limbo eduxit. II. 132. ad Inferos deſcendens iis tantum impertivit ſalutem, qui fidei, & juſtitiæ merito dignos, dum viverent, ſe tanto beneficio præbuerunt. II. 106. & ſeqq. non omnes juſtos, qni in Purgatorio erant detenti, liberavit, & quos. II. 107.

Chriſtus in deſcenſu ad Inferos prædicavit damnatis, non ut illos converteret, ſed nt eorum infidelitatem confutaret. II. 108. 109. in triduo mortis non fuit ſimpliciter homo propter ſeparationem animæ, ſed tamen Sacerdos, quia eſſe Sacerdotem convenit homini ratione animæ, in qua eſt ordinis character, qni non amittitur per mortem II. 113. 114.

Chriſtus a mortuis vere ſurrexit. II. 115. & ſeqq. V. Judæorum. De eo teſtimonia, & argumenta afferuntur. ibid. poſt reſurrectionem verum habuit corpus & integrum. II. 119.

Chriſtus poſt Reſurrectionem cibum, & potum cum Apoſtolis ſumpſit, & quare. II. 113. vere comedit, & bibit. ibid.

Chriſtus, ut e mortuis reſurgeret, neceſſarium fuit. II. 124. & ſeqq. quare dictus primogenitus ex mortuis. ibid. non repulit a contactu ſui corporis Magdalenam, ſed cunctantem excitavit, ut ad Apoſtolos, ejus Reſurrectionem nunciatura, maturaret iter. 125.

Chriſtus aſcendit ad Cœlum. II. 132. & ſeqq. ſua propria præpotenti virtute divina, & virtute etiam animæ beatæ. ibid. una ſecum Sanctorum animas, quas e Limbo eduxerat, in Cœlum evexit. ib. ſua pedum in monte veſtigia reliquit impreſſa, ibid. ei conveniens, ut poſt Reſurrectionem in Cœlum aſcenderet. II. 133. & ſeqq. ejus corpus propter dignitatem unionis hypoſtaticæ in loco ſubliniori conſtitutum. ibid. quo pacto potuerit penetrare Cœlos. ibid. nt Cœlum aſcenderet, ſaluti noſtræ neceſſarium fuit. 134. quod rationibus plurimis probatur. ibid. V. Chriſto.

Chriſtus poſt ſuam Aſcenſionem in Cœlum jugiter pro nobis interpellat ex natura humana, quam ſecnm intulit, ut Deus noſtrum miſereatur. II. 134. ſedens ad dexteram Patris fungitur officio Sacerdotis, & orat pro nobis. 135. 136. æternnm geſtat Pontificatum. Ibid. V. Pontificatus, & Sacerdotium.

Chriſtus nſque ad finem ſæculorum erit nobiſcum præſentia ſuæ divinitatis. II. 135. idque variis modis. ibid.

Chriſtus in Cœlis orat pro nobis. II. 137. 138. idqne peragit ut homo ſubſiſtens in perſona divina. ibid.

Chriſtus non dicitur ſedens ad dexteram Patris, quoad ſitum, & figuram corporis, ſeu humanam formam, ſed quoad ſummam beatitudinem. II. 141. 142. dicitur hæc ſeſſio a dextris tantum de Chriſto, tanqnam eximium, & ſingulare ejus privilegium, nunquam autem de Sanctis. ibid.

Chriſti Domini Vitæ Hiſtorico-Chronologica Deſcriptio. Sub finem ſecundæ Diſſertationis Prolnſoriæ. pag. LXXI. & ſeqq.

Chronologia a Mundi exordio ad diem Natalem

talem

talem Chriſti præferenda, quæ ex fonte Hebraico, & noſtra vulgata Scripturæ ſanctæ Verſione educitur. I. 74.

ChronologiamTextus Hebræi nunquam de induſtria corruperunt Judæi. I. 75. probatur invictis fundamentis. ibid.

Chronologia Textus Hebraici ab Eccleſia Romana probata. I. 76. ei cohæret Editio vulgata, ibid. non item Verſio Septuaginta Interpretum. ibid. & ſeq. V. Eccleſia Romana. Congregatio Bibliorum, Congregatio Indicis.

Chronologia LXX. Interpretum multis mendis ſcatet. I. 76. horum autem expers textus, & fons Hebraicus. ib.

Chronologiæ elementa, ſeu principia. II. 20. & ſeqq.

Chronologicus V. Apparatus, & Canon.

Circumciſio quandonam a Deo inſtituta, I. 157. quando ejuſdem Lex renovata. ibid. præcepta fuit Abrahamo in ſignum fœderis, quod erat de ſemine naſcituro. 162. eadem, per abſciſſionem pelliculæ in membro genitali facta, ſignificavit expoliationem vetuſtæ generationis per Paſſionem Chriſti. ibid. cujus figuræ veritas non fuit plene impleta in ipſa ejus nativitate, ſed bene in paſſione. ibid. tempore paſſionis tantum cum reliquis cæremoniis fuit mortua, & poſt ſufficientem promulgationem Evangelicæ Legis mortifera evaſit. ibid. impleta fuit in Chriſto cum adhuc vigebat, & ſub præcepto erat. ibid. in veteri Lege ordinata in remedium peccati originalis 160. 161. eam tamen ultro ſuſcepit Chriſtus, & quare. ib. Hebræorum non eſt ad eos derivata ex ſuperſtitione Gentilium. 159. V. Authores, Chriſti octava die ab ejus Nativitate 155. 156. in ea Divino Infanti nomen auguſtiſſimum JESUM impoſitum. ibid. V. JESU.

Circumciſionis Judaicæ ritus, omnino diſcrepant a ritibus circumciſionis Gentilium. I. 157. inſtitutio multo antiquior. ibid. affinitas ejuſdem inter Judæos, & Ægyptios, ex quo vere proceſſerit. ib. ejus diſcrepantia, in quibus conſiſtat. V. Ægyptiorum, feſtivitas antiquiſſima in Eccleſia 222. eidem antiquitus annexum jejunium. ibid. & cur. ibid.

Claritas Chriſti in Transfiguratione fuit claritas glorioſa. I. 238. 239.

Claritas ad corpus glorioſum redundabit ab anima inſtar qualitatis permanentis, corpus afficientis. I. 283. in transfiguratione Chriſti per modum paſſionis tranſeuntis. ibid.

Clavi, quibus Corpus Chriſti fuit in Cruce confixum, ſunt numero quatuor. II. 81. quam fortunam habuerint. 82.

S. Clemens Alexandrinus exponitur, ac defenditur, quod non ablegavit a Chriſto omnes penitus animæ affectiones. II. 65.

Cleophas frater Joſephi Sponſi Virginis. Deiparæ. I. 24.

Clinici V. Adulti.

Codicis Hebræi calculus calculo LXX. Interpretum præponendus. I. 75.

Cœli aperti Chriſto baptizato, & orante. V. Chriſtus. Qualis eorum apertio fuerit. I. 187.

Cœlum Empyreum ſecundum aliquos ſphæricum, ſecundum alios planum, & quadratum. II. 133. 134. an detur, & qui locus in eo altior ib. juſtis per Paſſionem Chriſti referatum. II. 105. 106.

Clochi circumcidebantur. I. 159. V. Circumciſionis.

Columba, typus Spiritus Sancti. I. 187. an vera, in qua aparuit Spiritus Sanctus in Chriſtum baptizatum? 190. & ſeq.

Comeſtio, quæ fit ab Angelis in corporibus aſſumptis, non eſt vera, ſed apparens II. 124.

Concentus admirabilis inter vetus, & novum teſtamentum. I. 216.

Conceptio Chriſti Domini miraculoſa, & ſupernaturalis. I. 28. & ſeqq. prodigiis, donis, & privilegiis condecorata. ib. & ſeq. quo die facta ſit. 32.

Conceptionis Chriſti opus, etſi toti Trinitati commune, nihilominus Spiritui Sancto ſpeciatim aſſeritur. I. 40. 41. Feſtum V. Annunciatio.

Concordia, quæ reperitur inter Libros Prophetarum Veteris Teſtamenti & Hiſtoriam Jeſu Chriſti, manifeſto probat, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum. In prima Diſſertatione Proluſoria pag. XIX, & ſeqq.

Con-

Conditio, ſi Deo placeret, in voto Virginitatis non minuit propoſitum, ſed addit meritum obedientiæ. I. 13. & ſeqq.
Congregatio Bibliorum ſub Greg. XIV. ſanxit, in emendandis Sacris Bibliis Codices Hebræos ſemper præponendos eſſe Græcis. I. 77. ejuſdem Congregationis Acta manuſcripta ubi ſerventur. ibid.
Congregatio Indicis damnavit tertium librum S. Juliani Toletani, declarando, omnibus certum eſſe debere Eccleſiam in editione vulgata approbare annorum, & cronologiæ rationem, quæ eſt in Codicibus Hebraicis. I. 76. item Antonii Cointii obſervationes, quod nimio ſtudio in iis LXX. Intepr. Chronologiam tueretur, & eam, quæ legitur in fontibus Hebraicis, Editione vulgata, incaute labefactaret. 77.
Connubia vetita apud Hebræos extra propriam Tribum, quomodo limitentur, & quibus caſibus permiſſa. I. 51. 52. 53.
Conſtantinus ſub finem vitæ baptizatus in ſuburbiis Nicomediæ. I. 186.
Cointii Antonii Obſervationes cur a Sacra Indicis Congregatione cenſoria nota confixæ. V. congregatio Indicis.
Coponius, primus Judææ Procurator, Roma miſſus cum jure gladii. I. 121.
Corpus Adami venuſtum, & omnibus numeris abſolutum. I. 35.
Corpus aſcendere ſurſum eſt contra naturam humani corporis in præſenti ſtatu. II. 132. non ita corporis gloriam adepti. ib.
Corpus Chriſti in inſtanti conceptionis non ſolum integre formatum fuit, ſed animatum anima rationali. I. 29. & ſeqq. inſtanti conceptionis unitum Verbo Divino, Deus, & homo. 30. ſecundum aliquos indecoræ, & illiberalis formæ. 36. non tamen deforme. ib. & ſeqq. pulchrum, & elegans ad tempus. 33. in Transfiguratione reſplenduit fulgore ex Divinitatis majeſtate, & ex animæ beatitudine dimanante. 238. caruit uſque ad Reſurrectionem dotibus corpori glorioſo debitis. ib.
Corpus Chriſti viventis fuit idem numero, ac Chriſti morientis, non indentitate formæ, ſed identitate ſuppoſiti. II. 98.
Corpus Chriſti quatuor Clavis fuit Cruci ſuffixum. II. 81. & ſeq. Quam fortunam haberint iſti quatuor Clavi. II. 82. Cur in Eccleſia plures, quam quatuor Clavi, Fidelium cultui exponantur. ib. & pag. ſeq.
Corpus Chriſti quamdiu remanſerit in ſepulchro. II. 99. minime corruptum, & in cineres ſolutum fuit. 100. ante Reſurrectionem nequaquam fuit incorruptibile. ibid. in cineres ſolutum eſſet, ni divina virtus obſtitiſſet. ibid. fuit corruptelæ obnoxium. ibid. V. Chriſti.
Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem exangue remanſiſſe, ac ſubinde vinum in Euchariſtia non poſſe converti in ejus ſanguinem, Calvinianum eſt. II. 119.
Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non remanſit exangue. II. 119. non fuit naturæ cœleſtis, & æthereæ. ibid. fuit poſt eamdem Reſurrectionem glorioſum contra hæreticum Socinum. II. 120. habuit, ac ſervavit cicatrices, ſeu vulnera, quibus confixum eſt tempore paſſionis. ibid. V. Caro Chriſti.
Corpus Chriſti poſt Reſurrectionem quomodo intrarit januis clauſis ad diſcipulos. II. 122. exponitur ex Patribus contra Calvinum, & alios Hæreticos. ibid. quomodo aliquando, licet verum, & integrum ab oculis diſcipulorum evanuerit. ibid. & 113.
Corpus Chriſti glorioſum poſt Reſurrectionem habuit verum ſanguinem ſecundum ſubſtantiam. II. 123. 124. de eo ſententia Sancti Auguſtini expoſita, ac illuſtrata. ibid. fuit lucidum, ſed tale non apparuit Apoſtolis, quia potiſſimum eis voluit Chriſtus veritatem carnis, quæ pro nobis paſſa eſt, oſtendere. 124.
Corpus Chriſti V. Chriſtus.
Corpora ab Angelis aſſumpta non ſunt viva & animata. II. 124. virorum in extremo judicio in ſexu virili, & corpora mulierum in ſexu fæmineo reſurgent. II. 131.
Corporis defectus, qui fuerint in Chriſto, naturam humanam induto. II. 57.
Correctio anni. V. Anni.
Coſrhoes, Perſarum Rex, Palæſtinam adoritur, Hieroſolymam capit, Crucem Domini cum aliis theſauris abducit. II. 102.
Criticorum conjectura de mendo vulgatæ Editionis in verbo Bethania, ubi agitur de

de Baptiſmo Chriſti, nequaquam ſequenda. I. 186.
Crucifixores Chriſti, & qui in ejus mortem conſpiraverunt, eum agnovere. II. 86. 87. graviſſime peccaverunt, utpote Deicidæ. ib. quinam gravius ex iis peccaverint. 87.
Crux in lata ſignificatione, de quibus intelligatur. II. 69. proprie dicitur de ligno erecto, ex quo ille, qui cruciandus eſſet ſuſpendebatur. ib. ſupplicium maxime infame apud Romanos. ib. portabatur a reo ad locum ſuplicii. ib. Chriſti Crux a quibus impugnetur, & quomodo. 70. V. Judæi, Gentiles, Hæretici.
Crucis mors Chriſto convenientiſſima I. 71.
Crux Chriſti quibus figuris deſignata fuerit in veteri teſtamento. II. 71. 72. adoranda cultu latriæ reſpectivæ. 75. hujuſmodi cultus afferuntur argumenta. ib. & ſeqq. ejus ſignum ab antiquis Chriſtianis in propria fronte pingi ſolitum. ib. militaribus vexillis ejus imago a tempore Conſtantini Magni inſerta. 76. in armis etiam, galeis, clypeis, nummis, purpura, & diadematibus, inſculpta, ib. contactu Corporis Chriſti conſecrata. ib. V. Latria. Temporibus Apoſtolorum, quę Chriſti fuit, oculis hominum impervia erat. 78. quarto Eccleſię Sæculo ab Helena adinventa, & populorum venerationi expoſita. ib. & 80. cur ab Apoſtolis, & trium priorum ſæculorum Chriſtianis non eruta. ib. per tot annos humi defoſſa latuit, nec tamen computruit, & quomodo id fieri potuerit. 80. præ omnibus, quæ Chriſti Corpus retigerunt, honoranda, & colenda. 81.
Crux Chriſti habuit tabulam ſuppedaneam, cui erant affixi pedes ejus. II. 84. 85. & in medio aliquod lignum, ſeu ſcabellum, cui in Cruce pendentis corpus a tergo innitetetur. ibid. quaſi Tribunal Supremi Judicis, qui aliquibus ſumma, qua pollet, auctoritate parcit, quoſdam autem, citra ullius injuriam, condemnat. 85. a Rege Perſarum abducta. II. 102. reddita a Siroe ejus filio. ib. omnes circumſtantias mortis, quam Chriſtus paſſus eſt in Cruce, diſtincte & explicate prædixerunt Prophetæ. II. 73. & ſeqq.
Culpa cum fine perpetrata, ſine fine in Inferis punitur. II. 127.
Cycli Græcorum quinque. II. 214.
Cyclus decennovalis Lunę, ſeu aureus numerus. II. 224. & 225.
Cycli Solis, Lunæ, & Indictionis quid ſint. II. & ſeqq.
Cyclis nullis, nec tabulis Aſtronomicis uſi ſunt Hebręi ante Hieroſolymę cladem in ſtabilienda ſui anni forma. I. 262. ab aſpectu Lunæ Neomenias initia menſium ordinabant. ibid. non computabant juxta rigorem aſtronomicum. ib. Cyclum annorum octoginta quatuor quando excogitarint. ib. cur, & quando poſtmodum rejecerit eum, & cyclis, tabuliſque aſtronomicis uti cœperint. ibid.
Cyri Regni duplex Epocha. II. 248.
S. Cyrilli Hieroſolimitani Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem genuina demonſtratur contra Rivetum, hæreticum. II. 79. 80.

D

S. DAmaſcenus admiſit voluntatem Dei antecedentem ſalvandi omnes homines in ſtatu naturæ lapſæ. I. 274. & ſeq.
S. Damaſceno oratio pro Defunctis tributę, ſuppoſititia eſt. II. 108. 109. & ſeq. Quo pacto explicari debeat, dum Pantherem, & Barpantherem inſerit Genealogiæ Chriſti. I. 62.
Damaſcenus Nicolaus, conſiliarius intimus Herodis, & ejus Legatus ad Cęſarem I. 92.
Damis, Aſſyrius, Scriptor vaniloquus, & Græcę fidei. I. 235. ejus de Apollonio commentarii. ibid.
Danielis hebdomadum quod initium, qui finis. 146. & ſeq. vaticinium de occiſione Meſſiæ, idest, Chriſti, ib. ſunt hebdomadę annorum juxta motem numerandi Hebræorum 244. V. anni Hebræorum. enumerantur ſeptuaginta. ib. ſimul collectæ numerum quadringentorum, & nonaginta annorum efficiunt. ib. de earum initio ſummus ſententiarum conflictus. 246. 247. earum exordium affingendum an. ſeptimo Artaxerxis Longimani. 246. & ſeq. V. Edicta, Artaxerxes, earumdem hebdoma-

donradum finis quadriennio integro poſt Paſſionem Chriſti. 247. aliorum de ea re opinionum difficultates inſuperabiles ib. non fuerunt compoſitæ ex annis Lunaribus, ſed Solaribus. 249. objectiones diluuntur. ib. & ſeqq. non dicendæ completæ ſolum tempore excidii Hieroſolymitani. 251. multo minus longe ante Chriſti adventum, ut temerarie ab aliquibus aſſertum. 246. 247. nec etiam complendæ oſtenduntur in ſecundo Chriſti adventu. 254.

Danielis prophetia de LXX. hedomadibus temerarie penitus ablata Chriſtianis ab Harduino, & Marshamo. I. 253.

Darii Medi Regnum. II. 248.

Davidis ſtirps per lineam Natani extincta morte Heli, conſervata in familia Jacob. I. 72.

Davidi promiſſus Chriſtus per lineam Salomonis. I. 62. 63.

Decennales. V. Quinquennalium.

Decimati in lumbis Abrahæ indigent curatione, quæ eſt per Chriſtum. I. 113.

Dei miſericordia in condonandis peccatis, in quo maxime per Chriſti paſſionem, & ſatisfactionem collucet. II. 30.

Dei voluntatem antecedentem ſalvandi omnes homines pertinuiſſe tantum ad ſtatum naturæ innocentis, conſequentem vero ſalvandi omnes electos ſpectare ad ſtatum naturæ lapſæ Janſenianus error eſt, qui convellitur. I. 280. & ſeqq.

Deſcriptio universi Orbis ex Auguſti edicto, quo anno ejus Imperii inciderit. I. 29. ter hujuſmodi cenſus indictus ib. & ſeqq. imperata ab Auguſto, fructus, & indicium pacis univerſalis fuit. 129. 130.

Deſertum, in quo tentatus fuit Chriſtus a diabolo, ubi nam fuerit I. 200. variæ de eo ſententiæ. ib.

Deſolatio, & vaſtatio Templi Hieroſolymitani afferta Paſſioni Chriſti contra Marshamum, & Harduinum. I. 253.

Deſponſata non ſolum dicitur Virgo, ſponſione promiſſa, ſed quæ tradita viro eſt: I. 9. & ſeqq.

Deſponſationis, ſeu Matrimonii B. Virginis cum Joſepho feſtum procurat Gerſonius. I. 19. concinnat officium de hac feſtivitate. ibid. quibus diebus celebretur. ib.

Deſponſationis, ſeu Matrimonii Mariæ cum Joſepho feſtum ab Eccleſia inſtitutum. I. 5.

Deus in caſtigandis filiis ob peccata parentum ultra tertiam, vel quartam generationem pœnam protendere non conſuevit. I. 70. 71. homo factus eſt, ut homines docendo, virtutum quoque illis præberet exempla, 209. vult omnes homines ſalvos fieri voluntate antecedenti. 280. eſt Pater omnium hominum, etiam, Judæorum, Gentilium, & impiorum Chriſtianorum. 146. ſpeciali vero quadam ratione Pater Juſtorum. ib. quod probatur ib. juſte aliquando a filiis, & pronepotibus pro peccatis alienis, ſeu paternis expetit pœnas temporarias. II. 31. non potuit non exandire filium ſuum unigenitum. 35. citra ullam ſatisfactionem condonando peccata hominibus, miſericorditer quidem, at non injuſte egiſſet. 37. potuiſſet hominem perditum citra injuriam in maſſa perditionis relinquere. ib. potuiſſet etiam ſolo Verbo, ſola incarnatione, &c. abſque ſua paſſione, & morte liberare totum genus humanum. ib. pro eodem delicto non geminat pœnas. II. 189.

Diabolus hominem ſpiritualem non ſtatim tentat de gravibus peccatis, ſed pedetentim incipit a levioribus. I. 201. exempla. ibid. non pro certo cognovit Chriſtum eſſe Dei filium, quando eum tentavit in deſerto, ſed exploravit. 202. ad inanem gloriam eumdem Chriſtum provocavit ib.

Diabolus ortum Meſſiæ neſcivit. I. 6. & 7. lictor, & miniſter juſtitiæ vindicantis Dei. II. 59.

Dierum triplex genus apud Hebræos legalium, naturalium, & uſualium. II. 49.

Dies azymorum. V. Azymorum dies, apud Hebræos in quatuor ſtationes diviſus, in totidem ſtationes nox diſtributa. II. 49. & 205. diſtributio. ib.

Dies legalis apud Hebræos a veſpera in veſperam. II. 49. dies naturalis ab ortu Solis in ortum. ib. dies uſualis a media nocte ad mediam noctem ibid.

Dilatio. V. Præmiorum, & Beatitudinis.

Dilectio Dei in Sacramento pœnitentiæ. I. 140. omnibus omnino hominibus incumbit. ib. & ſeq.

Diluvium univerſale quoto Mundi anno graſ-

Digitized by Google

graſſari cœperit. II. 240. ejus duratio, atque finis. ibid.
Dinocrates non ab Inferno, ſed a Purgatorio liberatus precibus S. Perpetuæ, ejus ſororis. II. 110.
Diodorus Siculus falſo derivat circumciſionem Judaicam a ſuperſtitione Ægyptiorum, I. 59.
Dionyſius exiguus, natione Scytha. I. 97. Author Æræ vulgaris, ſeu Chriſtianæ. ib. erravit in aſſignando anno Nativitatis Chriſti, ib. ejus Æram Eccleſia in uſum tranſtulit, non quod eam omni ex parte accuratam judicaverit, ſed quod Chriſtiani a tempore Dionyſii in enumerandis annis Chriſti communiter eam uſurpaverint, ib. non tamen eam viguiſſe ſemper in Eccleſia conſtans eſt, & quando communiter recepta. 97. & ſeq. quando a Summis Pontificibus in Diplomatibus ſuis exprimi cœpta. ib.
Diſperſio hominum poſt diluvium. v. Diviſio.
Diſceſſio, quæ, juxta Apoſtolum Paulum, eſt ſignum adventus Antichriſti, quid ſignificet. II. 201.
Divinitas Chriſti aſſerta contra Arianos, & Socinianos I. 240. nec ab anima, nec a corpore, nec a Sanctiſſimo Chriſti Sanguine fuit in triduo mortis ſeparata. II. 95. & ſeq.
Diviſio Terræ poſt Diluvium quoto anno mundi facta ſit. II. 240. 241.
Doctrina. V. Chriſti. Philoſophorum, Mahumetis, Hæreticorum, Invidorum.
Dolor, & pœna paſſionis quomodo minuatur per mentis virtutem, & innocentiam. II. 62. 63.
Dolores nos neceſſario pungunt, nobiſque invitis licet, & repugnantibus dominantur propter peccatum originale. II. 65.
Dolorum acerbitas in Chriſto quanta fuerit II. 65. & ſeqq.
Dominium. V. Chriſtum & Apoſtolos.
Domus, in qua Chriſtus ultimam Cœnam peregit, ad quem pertineret, incertum. II. 56. referuntur Patrum diſcordes ſententiæ. ib.
Dona Spiritus Sancti quæ & quot. II. 166. 167.
Duos Chriſtos, ſeu Meſſias, & quales in ſacris litteris promiſſos effutiant Hebræi ut divina de Meſſia eludant oracula. 138. confundunt primum, & ſecundum adventum ejuſdem. ib.

E

Eccleſia, licet copulata Chriſto vocetur Sponſa. I. 9. Hieroſolymitana primis temporibus ex ſolis Hebræis ad Chriſtum converſis conflata erat. I. 8. Catholica habet etiam num donum miraculorum. 236. quomodo oraret pro iis, quorum futuram damnationem certo cognoſceret? 284. Romana cur cenſorio ſtygmate confixerit librum tertium S. Juliani Toletani, & Antonii Cointii Annotationes; V. Congregatio Indicis. ſequitur Æram Dionyſianam, non tanquam accuratam probans, ſed uia a Chriſtianis communiter uſu receptam. II. 236. non temporum, & annorum minuitas moratur. ib.
Eccleſia Lugdunenſis non negavit Chriſtum mortuum eſſe voluntate antecedenti pro omnibus in individuo hominibus. I. 290. & ſeq.
Eclyps Lunæ duplex Hieroſolymis anno quadrageſimo primo Imperi Auguſti, mortis Herodis prænuncia. I. 94.
Eclypſis Solis. V. Solis.
Edicta Regum Perſarum in gratiam Judæorum. I. 245. & ſeq. primum datum a Cyro ib. ſecundum a Dario Hyſtaſpe ib. tertium ab Artaxerxe Longimano anno ſeptimo ipſius Regni ib. quartum ab eodem anno Regni vigeſimo. V. Danielis.
Edictum Auguſti. V. Deſcriptio, Cenſus, & Quirinus.
Elias pro gloria Dei æmulator, & Legis zelator ardentiſſimus I. 239. habitus falſo a turbis, tanquam Chriſtus eſſet ib. omnium Prophetarum perſonam gerit in Transfiguratione Chriſti ib. non apparuit imaginarie in Transfiguratione eadem ib. & 240. adhuc ſuperſtes vivit ſecundi adventus Chriſti Præcurſor ib. Veniet cum Enocho in fine Mundi. II. 207. & ſeqq.
Eliſabeth, Joannis Baptiſtæ Mater quomodo de filiabus Aaron? I. 51. Eadem a Virgine Deipara ſalutata, Spiritu Sancto repleta eſt, & Prophetiæ dono illuſtrata I. 42.
Epacta. II. 225.
Epiphaniæ Feſtum ſaltem quinto Sæculo diei ſextæ Januarii adſcriptum. I. 146. & 154.

trium Myſteriorum, ſcilicet adorationis Magorum, Baptiſmi Chriſti, & miraculoſæ converſionis aquæ in vinum celebratio. ib. quomodo & quibus ritibus apud Orientales celebretur? ibid. celebratum a Juliano Apoſtata, una cum Chriſtianis. 155. itemque a Valente Ariano. ibid.

Epiſcopii Simonis hæreſis Sociniana. II. 19. & ſeq. V. Fides explicita.

Epocha Baptiſmi Chriſti, & ejuſdem concordantiæ. I. 168. & ſeqq. non eſt commentitia. 170. nec obſcura, & ignota. ibid. & ſeq. V. Chriſtus: duplex Regni Cyri. I. 251. triplex anni natalitii Chriſti. I. 91. & ſeqq. Varroniana. II. 237. Capitolina. ibid. Catoniana ibid. Polybiana. ibid. Fabiana. ibid. V. Aera.

Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, & Joannis genuina, & ſincera probantur. I. 153. & ſeqq. ſpuria autem, & commentitia, quæ aliis tribuuntur, aut ſub aliorum nomine vulgata. ibid. & in Diſſertatione ſecunda Proluſoria pag. XLIX. & ſeqq. Nunquam progreſſu temporis fuerunt corrupta aut interpolata. ibid. Quo Idiomate, quove ſtylo fuerint conſcripta ibid. pag. LI. & ſeqq. complectuntur Vitam & Hiſtoriam Jeſu Chriſti, quę tot veritatis caracteribus inſigniturt, ut a nemine ſanę mentis in dubium vocari poſſit. ibid. pag. LV. & ſeqq. Nullam veram & realem antilogiam, & ne vel minimum quidem errorem continent. Solvuntur argumenta, quæ infideles, virique increduli proponunt contra Evangelium Matthæi. ibid. pag. LX. Diluuntur objectiones, quibus Infideles, virique increduli impetunt Evangelium S. Marci. Ibid. pag. LXV. Satisfit Objectionibus, quibus Evangelium S. Lucæ ab Infidelibus, viriſque incredulis oppugnatur. Ibid. pag. LXVI. & ſeqq. Diſſolvuntur Objectiones Infidelium, virorumque incredulorum contra Evangelium S. Joannis, ibid. pag. LXVIII. & ſeqq. Evangelium per totum Orbem prædicari debet ante diſſolutionem Mundi, ſeu ante adventum Antichriſti. II. 200. & ſeq.

Evangelii lectio nullo modo prætermittenda Chriſtianis. I. 211. V. Prædicatio.

Evangeliſtæ lumine Spiritus Sancti afflati veritatem falſo medio non probant. I. 55.

conciliantur circa diem, quo Chriſtus peregit Paſcha. II. 49. & circa apparentem antilogiam, circumſtantiarum Reſurrectionis Chriſti. II. 121.

Evangeliſtarum in deſcribenda Hiſtoria Jeſu Chriſti candor invictis momentis probatur paſſim in I. & II. Diſſertationibus Proluſoriis.

Euchariſtiam die decima tertia primi menſis & in qua Judæis pane fermentato adhuc uti licebat, a Chriſto inſtitutam ſentiunt Græci. II. 39.

Evodio Antiocheno tributa epiſtola, a Græculis conficta. 197. & ſeq.

Euſebii Cęſarienſis hiſtoria Eccleſiaſtica inter libros apocriphos a Gelaſio recenſita, & qua de cauſa. I. 221.

Eutichetis hæreſis qualis. I. 30. damnata in Concilio Chalcedonenſi. ibidem.

Eutichius, Patriarcha Conſtantinopolitanus, tanquam male de Reſurrectione carnis ſentiens, a Sancto Gregorio impugnatus, palinodiam decantat. II. 119.

Ethnici, qui impugnarunt Regiam Chriſti ex ſtirpe Davidis, & Abrahæ genealogiam I. 47. V. Celſus, Porphyrius, Julianus. Chriſtum aliquos lib. ſcripſiſſe magicas artes continentes mentiti ſunt. 215. prudenter dubitare non poſſunt de iis, quę de Chriſto ſcripſerunt Evangeliſtæ. ibid.

Ethnici, ſeu Philoſophi, qui fide in Chriſtum mediatorem caruerunt, licet juxta rectę rationis pręcepta vixerint, ęternam ſalutem non conſecuti fuere. II. 111.

Ethnici aliqui privati, pauci tamen, ex ſpeciali Dei privilegio verum Deum coluere, & per fidem futuri Chriſti adventus, ejuſque nomine, & gratia fuere ſalvati. II. 2. & 3. puta Job, &c. ibid.

Ezechias initio Regni Patris ſui Achabi, ut minimum novem annos natus erat. I. 19. quando regnare cęperit. 68. quo ętatis ſuę anno mortuus fuerit. ibid.

Expoſtulatio Jeſu Chriſti cum homine, ſua culpa pereunte. II. 214.

F

Fabius Pictor, Hiſtoricus Romanorum antiquiſſimus. II. 235.

Facies Chriſti. V. Corpus.

Faſti Conſulares quoto anno. V. C. incipiant. II. 236.

Fauſtus Manichæus Chriſtum e Regio Davidis ſanguine genitum, ſeu oriundum, negavit.I.46. rejecit Evangelium Matth.ib.

Fermentum. V. Euchariſtiam, & Græci.

Feſtus, Judææ Præſes, Roma miſſus. I. 48.

Fidei diſtinctio triplex apud Hæreticos.II. 3. & 4. hiſtoricæ nempe, miraculorum & promiſſionum. ibid. fidem promiſſionum dividunt in generalem, & ſpecialem, & hanc, fiduciam de ſingulari miſericordia Dei appellant, qua homo confidit omnia ſibi per Chriſtum peccata eſſe remiſſa. ib. V. Fides.

Fides in Chriſtum mediatorem fuit omni tempore ad ſalutem neceſſaria. II. 2. & ſeq.eſt diſpoſitio neceſſaria ad juſtificationem, in eam tamen refundi non debet tota vis juſtificationis. II. 5. & ſeqq. a charitatis, aliarumque virtutum conſortio ſeparari poteſt.II.6.&ſeqq.quicquid in contrarium blaſphement Hæretici, qui refelluntur. II. 12. & ſeqq. non eſt fiducia de ſingulari Dei miſericordia, qua ſibi quiſque promiſſiones divinas de remiſſione peccatorum applicat,ſed aſſenſus præſtitus his omnibus, quæ ſunt a Deo revelata. 8. & ſeqq. 16. & ſeqq.

Fides,quæ ſecundum Catholicos prærequiritur ad juſtificationem, eſt aſſenſus præſtitus dogmatibus Fidei, non fiducia de ſingulari Dei miſericordia, ſicut effutiunt Hæretici. II. 7. & ſeqq.

Fides humanę ſalutis initium eſt. II.12.fundamentum,& radix omnis juſtificationis. ib.juſtificationem impetrat. ib.ejus beneficio magis,quam aliorum actuum, homo humiliter profitetur ſe non propria virtute, ſed Chriſti merito gratis juſtificari.ib. ſola interdum ſufficit ad impetrando miracula.13. quomodo dicatur ab Apoſtolo, ex ea juſtificari hominem gratis,& abſque operibus.ib. explicita in Deum unum, & trinum in ſtatu nove Legis neceſſaria omnino ad ſalutem contra Socinum,& Epiſcopium. II. 20. & ſeqq. item in divinitatem,& conſubſtantialitatem Verbi Divini cum Patre Aeterno ibid., & ſeqq. noſtra confirmata per Aſcenſionem Chriſti in Cœlum. II. 134. 135.

Fides ſola juſtificat:quomodo hæc propoſitio ſenſum Catholicum pati poſſit. II. 14.& ſeq.ab ea tamen pronuncianda cavendum eſt. ibidem.

Fiducia, qua quis credit, & certiſſime confidit ſibi eſſe remiſſa peccata, e fronte opponitur Verbo Dei,& Calviniſticum dogma eſt. II. 8. 9. V. Peccatorum.

Fiduciam noſtram non collocamus in meritis Sanctorum, ſed in ſolis meritis Chriſti. II. 137.

FiliusDei per unionem hypoſtaticam obumbravit Mariæ, & ex illa carnem,& membra aſſumens,ſibi naturamhumanam adunavit, ac indiviſibili nexu ſociavit.I. 41.

Filius Viduæ Sareptanæ mortuus a Deo ad vitam revocatur. II. 126. 127. Sunamitidis item reſuſcitatur. ibid.

Flagellatio crucifixionem præcedebat.II.69.

Fons Olei, quem putant nonnulli Romæ manaſſe eadem nocte,quo natus eſt Chriſtus, nulla certa fide aſtruitur. I. 142.

Fontaninus Juſtus laudatur.I.101.& II. 81.

Fornicatio Virginis in domo Patris. *Vid.* Virgo.

Fratres Chriſti dicti Jacobus,Joſeph,Simon, Juda,non quidem natura,quaſi eodemPatre,eademque Matre progeniti,ſed cognatione. I. 24. apud aliquos crediti Filii Joſeph ex priori uxore, ſed falſo, ib.& ſeqq.

Fratres non ſolum germani, ſed etiam uterini tenebantur uxorem ducere relictam fratris defuncti abſque liberis apud Hebræos. 71. Vid. Lex. Uterini non ſunt inter agnatos. Ibidem.

Fructus Spiritus Sancti in Apoſtolos effuſi. II. 167.

G

GAbriel Archangelus IncarnationẽVerbi Divini nunciavit Virgini Mariæ. I.27.ejus colloquium cum Virgine ib.cur. ad ejus ſalutationem turbata ſit Virgo? 28.

Galliarum Regum ſeries uſque ad Antich. adventum, debet, ſecundum quoſdam Scriptores, perdurare. II. 201. & ſeq.

Gelaſii Pont.Decretum de libris Canonicis, & Apocryphis.I.219.ab aliquibus cenſetur ſuppoſititium.ib.&220.eidemaſſeritur.ib. ſub nomineHormiſdę falſo evulgatum ib.

Ge-

Genealogia Chriſti per Lucam Evangeliſtam minime texta per lineam Sacerdotalem. I. 48. objectionibus reſpondetur. ibid. cur ducta a Matthæo, & Luca uſque ad Joſephum, qui ejus Pater naturalis non erat. 50. ſecundum ſiſtema Grotii. 60. reprobatur. ib. item ſecundum ſiſtema Poſſini, Bollandi, Marca, & Lamy rejecta. 62. & ſeq.
Genealogię fœminarum quando, & quomodo apud Hebræos texatur. I. 55.
Genealogiæ Chriſti ordo ſecundum Matthæum. I. 72. ſecundum Lucam. 73. diſcrepantiæ inter Evangeliſtas Lucam, & Matthæum apparentes, & eorum conciliatio. Vid. Matthæus, & Lucas.
Genealogie apud Hæbræos maxima religione ſervatæ. Vid. Judæi.
Gentiles, & Judæi Crucem Chriſti velut opprobrium Chriſtianis objectare ſolent. II. 70.
Germonius reprobatur. I. 101.
Gloria animę Chriſti non redundavit in ejus corpus a momento Conceptionis, quamvis ex tunc beatitudine eadem anima perfuſa, & cur. I. 238. 239.
Glorię futurę excellentia omnem excedit ſenſum, & facultatem hominum. I. 241. Godefridus Bullionæus. V. Chriſti ſepulchrum.
Gotteſchalcus Monachus hæreſim Prædeſtinat. profitetur. I. 203. damnatur in Synodo Moguntina. ib. ab aliquibus tanquam innocens defenditur, & a quacunque hæreſi immunis aſſeritur. ib. & pag. ſeq.
Gręci unde probent Chriſtum in conficiendo Euch. Sacram. uſum fuiſſe pane fermentato, non azymo. II. 39. reprobantur. 48. 49. refelluntur, Chriſtum poſtremæ Cœnæ diem antevertiſſe eſſutientes. II. 44.
Græcorum Monarchiæ initium. II. 248. 249.
Gratia ſufficiens an evadere poſſit efficax? I. 286.
Gratia efficax non diſtinguitur ex entitate ſeu ex natura ſua a gratia ſufficienti, ſed ſolum penes intenſionem graduum efficaciæ, quibus ſuapte vi ſuperat gradus obſtinationis, & malitiæ voluntatis creatæ. I. 286. eadem ex aliorum ſententia diſtinguitur ex entitate, & ex natura ſua e gratia ſufficienti. ib. eamdem Deus ex ſe paratus conferre omnibus, & in culpa hominum, quod illam non recipiant. ibid.
Gratiam Dei in veteri Teſtamento non eſſe niſi Legem Moyſi traditam; gratiam vero novi Teſtamenti non eſſe, niſi Evangelium, & exemplum Chriſti, Pelagianum eſt. II. 13. 14.
Gratia gratis data quid & quotup. II. 168.
Gregoriana Kalendarii correctio. II. 221.
Grotii ſiſtema de Genealogia Chriſti. I. 60. & ſeq. reprobatur. ibid.
Grotius Hugo circa interpretationem Pſalmiſtæ reprobatur, aſſerens illud vaticinium de Corporis Chriſti incorruptibilitate in ſepulchro, de Davide eſſe intelligendum. II. 100. & ſeq.
Grotius laudatur. II. 7. & 9. Guillelmus Cave confutatur. I. 220.

H

Hadrianus. V. Jovis, Adonidis.
Hæretici qui contra Mariæ virginitatem inſurrexerint. I. 17. eorum error refellitur. ib. & ſeqq. Calviniſtæ, & Lutherani Cruci Chriſti nullum cultum a Fidelibus exhibendum cōtendunt. II. 70. qui impugnarint Regiam ex ſtirpe Davidis, & Abrahæ Chriſti genealogiam I. 47. & ex Tribu Juda. ib. V. Tatianus. Fauſtus.
Hæreticorum doct. non ſtatim, & palam, ſed per cuniculos diſſeminatæ. I. 211.
Hæreticorum ſententia, Chriſtum humana anima fuiſſe deſtitutum, aut animam ſine mente habuiſſe, a Patribus, & Conciliis reprobata. Vid. Ariani, Apollinariſtæ.
Hadrianus Imperator Hieroſolymam armis occupavit, & ex ea Judæos, & Chriſtianos expulit. 80.
Harduinus refellitur, tanquam male audiens apud eruditos, quod Joſephi in referenda Herodiana Hiſtoria fidem elevet, & una cum Germonio auſu temerario omnium pene Sanctorum Patrum auctoritatem, & omne genus veterum monumentorum convellere aggrediatur. I. 28. reprobatur. V. Pagius: erravit Harduinus dicens, Chriſtum natum menſe Septembri. 104. 105. ejus temeritas redarguitur. 253. commentum de Paſchate duplici, alio ſcilicet Galilęorum, & Iſraelitarum, alio autem Judæorum. II. 47. 48.

Hebdomadum Septuaginta Danielis initium. I. 244.
Hebdomadæ Danielis. V. Danielis.
Hebræi Sacras Scripturas tanta veneratione proſequebatur, ut earum cauſa, ſi opus eſſet, mortem oppetere non detrectaſſent. I. 75. & 76. non immutarunt Sacram Chronologiam. ib. Sacra Prophetarum Oracula, aliaque id genus nunquam adulterarunt. ib. genuinam Sacræ Scripturæ lectionem ab omni corruptione ſummo conatu ſervaverunt immunem. ib. qualem, quantamque diligentiam adhibuerint in deſcribendis Libris Sacris. ibid. Chronologiam eorumdem nunquam corruperunt. ibidem & 79. vindicantur a ſervitute Ægyptiaca per Moyſem ſignorum poteſtate, & authoritate ſibi a Deo tradita. II. 24. 25.
Hebræorum liberatio a captivitate Aſſyriaca nec facta, nec facienda. I. 135.
Hegira. V. Æra Mahumetanorum.
Henochus, ſeptimus ad Adamo Patriarcha, necdum mortuus eſt, venietque in fine Mundi ad confirmandos Chriſtianorum animos in dira perſecutione Antichriſti. II. 207. & ſeqq.
Herodes, qua mortuus eſt, diem feſtivam habent Judæi. I. 94. 95.
Herodes Antipas Galilææ Tetrarchiam obtinet. I. 22. eadem ſpoliatus Lugdunum exulare cogitur. 96. quot annis eam obtinuerit. ibid.
Herodes, Rex in Judæa, fuit alienigena. I. 110. quo anno Judææ Regnum obtinuerit. ib. Judæorum Inſtituta peregrinis ritibus violavit. ib. erga eoſdem hoſtiliter ſe geſſit. ibid.
Herodes ter Romam navigavit ante Adventum, & Nativitatem Chriſti. I. 149. quibus annis id ab eodem actum. ib. quid apud Cæſarem egerit. ib. unico tantum anno poſt Natale Chriſti ſuperſtes fuit ibid. non occidit filium ſuum in cæde Infantium. 150. de ſtrage Infantium redargutus a Macrobio. 151.
Herodes de adventu Magorum turbatus. I. 152. jubet occidi pueros a bimatu, & infra, idque juſſit poſt Virginis Purificationem. ib. V. Infantium.
Herodiani hæretici Herodem habuere pro Meſſia, & quare. I. 116.
Herodis fabuloſa genealogia, qua genere Judæus effingitur, rejecta. I. 120. is licet Idumæus non auſus immutare Leges Judæorum, ib. & ſeq. edictum de occidendis nobiliſſimis Judæorum, non tamen executioni mandatum. 154. crudelitas, qua vivos comburi voluit Matthiam Margolothum, & doctiſſimos Judæorum, & Interpretes Legis. ibid.
Herodis regis, quo in Judæa regnante natus eſt Chriſtus, duplex Epocha. I. 91. quænam. ib. Romam ejus profectio, & quare. 92. obtinet Regnum Judææ. ib. expugnat Hieroſolymam poſt tres annos quam ſalutatus eſt Rex Judæorum a Senatu Romano. ib. quo anno mortuus. 97. & ſeqq.
Herodotus falſo derivat Circumciſionem Judaicam ab Ægyptiis, & Colchis. I. 160.
Helenæ Matris Conſtantini virtutes, & laudes. II. 79.
Helvidii hæreſis contra perpetuitatem virginitatis Mariæ Deiparæ. I. 10. & 17.
Hierocles in odium Chriſtianæ Religionis quid egerit. I. 235.
Hieronymus novum Teſtamentum juſſu Damaſi Græcæ fidei reddidit. I. 64.
Hieroſolymæ expugnatio per Herodem, quo anno facta. I. 91. & 92.
Hieroſolymitana Regio petroſa. I. 127. ejus. plurimæ domus ſaxis incluſæ. ibid.
Hieruſalem nuncupata umbilicus, & medium Terræ. I. 265.
S. Hilarius exponitur, & defenditur circa ſententiam, eidem falſo tributam, quod Corpus Chriſti ictibus laceratum fuerit, nihil tamen doloris animæ illatum. II. 64. & ſeqq. expoſitus circa rectam intelligentiam loci illius, ubi videtur aſtruere, juſtorum animas non ſtatim poſt corporis obitum æterna beatitudine perfrui. II. 184.
Hiſtorici profani in Sacris Codicibus Hebræis peregrini, & hoſpites. I. 85. 86.
Homines non naſci filios Diaboli Pelagianum dogma eſt. I. 28.
Hominum culpa deleri non potuit, niſi per Sacrificium, quod Chriſtus moriendo Deo Patri obtulit. II. 27. 28.
Homo nullus immunis a tentatione Diaboli.

boli. I. 199. V. Tentatio. Poteſt habere de ſua juſtificatione certitudinem moralem, ſeu conjecturalem, non vero certam animi perſuaſionem. II. 9. & 11. ex Fide Catholica, eaque non ſola, ſed conjuncta cum dilectione juſtitiæ, tanquam ex ſigno probabili cognoſcere poteſt, quod Spiritum Chriſti habeat. II. 18. 19.
Homodanenſes, rebelles contra Romanos victi, & debellari a Quirinio. I. 102.
Hypocritarum objurgatio. I. 214.

I

Jacobi morientis vaticinium impletum in Nativitate Chriſti. I. 117. & ſeqq. non autem quando deleta per Titum Hieroſolyma. ib. de tota gente Judæorum, non de ſola Tribu Juda eſt intelligendum. I. 123. teſtimonia, & argumenta ex Patribus, & ex Scriptura. ib. & ſeq. peculiare tamen fuit Judæ, ejuſque Tribui. ib. non deſignat momentum indiviſibile, ſed latitudinem temporis, quo venturus Meſſias, quando Sceptrum a Juda eſſet ablatum. 126. quare nunquam adductum a Chriſto, Apoſtolis, & Evangeliſtis. I. 27.
Jacobus Apoſtolus, teſtis Transfigurationis Chriſti, propter prerogativam martyrii. I. 330. primus Martyr. ibidem.
Jani Templum ſub Imperio Auguſti ter clauſum. I. 130. de eo contrarię reſelluntur ſententiæ. ib. quo anno tertio clauſum. ib. V. Maſſoni. Obſervatio tempore Auguſti non eſt admittenda, nec habenda loco prodigii, deſignantis Chriſti Nativitatem. I. 141. 142. ſed loco complementi vaticinii Prophetarum. ib. & 142.
Janſenii ſententia, quod Chriſtus mortuus ſit pro ſolis prædeſtinatis, omnino excluſis reprobis a beneficio Redemptionis, refertur, & reprobatur. I. 267. & ſeq. damnata, ut impia, blaſphema, contumelioſa, divinæ pietati derogans, & hęretica. ib.
Janſenius impugnatur a pag. 270. tom. I. ad pag. 278. & alibi paſſim.
Janſeniſmi a labe, qui Thomiſticam doctrinam vindicarint. I. 276.
Janſeniſmus a Scholæ Thomiſticæ principiis penitus alienus. I. 276. 277. & 278.
Janſenius agens de gratia omnino aberrat

a mente S. Auguſt. I. 280. radix ejus errorum quę 282. & ſeqq.
Januariæ Kalendæ luxu, ſpectaculorum inſania, & abominandis ſuperſtitionibus celebratæ. I. 155. 156. Circumciſione Chriſti ſanctificatæ. ibid.
Idololatria abolita, vera eſt teſſera adventus Meſſiæ, & Divinitatis Chriſti. In Diſſert. Proluſoria pag. XV.
Idumęi ad Judęos aggregati. I. 121. alienigenæ appellati. ibid.
Jechonias Pater naturalis Salathielis contra Poſſinum, & alios. I. 65. 66. ejus ſterilitas prædicta a Jeremia, de Regni, & proſperitatis negatione intelligenda. ib. procreavit filios, qui e Regio faſtigio exciderunt. 66. duplex Jechonias primus, & ſecundus. 67. in eorum primo ſecunda deſiit teſſaredecas, in ſecundo tertia, quæ deſinit in Chriſtum, incœpit. ib.
Jejunium Chriſti in Deſerto. I. 199. contra tentationes nos armat. ib.
Jeruſalem capta, & ſolo æquata per Titum. I. 133. obſeſſa, capta, vaſtata, iterum ab Adriano deſtructa, ac nova ędificata, cujus ingreſſu prohibiti Judæi. ib. & 134.
Jeſus primogenitus Mariæ quomodo, & quo ſenſu dicatur. I. 22. & ſeq.
Jeſus his, quos docebat, præivit exemplo in Diſſertatione prima Proluſoria. pag. XXII.
Jeſus idem ſonat, ac Salvator. I. 155. 156. hoc nomine donati in veteri lege quidam ob aliquam temporariam, & particularem ſalutem, quam attulerunt, & qui hi fuerint ib. hoc nomen complectitur omnia nomina, quibus Meſſias a Prophetis nominandus prænunciatus fuit. 156. convenienter fuit circumciſus, & oblatus in Templo. ib. quibus ex cauſis educatur hęc convenientia, ib. & 159.
Jeſu ora nobis, quare non dicat, & admittat Eccleſia. II. 137.
S. Ignatii Epiſtola ad Epheſios genuina demonſtratur. I. 6.
Ignis in Scriptura Sacra ſignificat ſæpe quamcumque pœnam, ſive afflictionem, & tribulationem. II. 191.
Ignorantia affectata non excuſat a peccato. II. 89.

Ignorantia Dei, & exiſtentiæ ejus nulla poteſt dari involuntaria, & invincibilis, ideoque inculpata. II. 112.
Imperatorem inter, qui Auguſtus dicebatur, & Imperatorem, qui necdum Auguſtus appellabatur, licet revera conſors, & collega Imperii declaratus eſſet, diſcrimen, I. 177.
Imperium Aſiaticum Judęorum fabuloſum. Vid. Judęorum.
Imperium Romanum perſtare debet uſque ad adventum Antichriſti; tuncque deſtruetur, ac penitus delebitur. II 201.
Imperii Proconſularis poteſtas, & amplitudo. I. 176.
Impii, habentes animas immortales, perire & annihilari non debent. II. 127. quomodo dicantur a Davide non reſurrecturi in judicio. II. 130. 131.
Incarnationis Dominicæ Myſterium novit Joſephus ex Angeli monitu poſt conceptionem Jeſu in utero Mariæ. I. 11. 12. in illud aliquo modo explicite omni tempore credi oportuit, quod ab æterno fuit diſpoſitum, ut ſuam homines ſalutem aſſequerentur. II. 2. quibus oſtenſum. I. 139. & ſeq. quibuſdam a Deo præordinatis conſpicuum ad fidem tanti myſterii adſtruendam. ib. non omnibus noſſe datum, & qua de cauſa ibid. & 140. Mariæ, & Joſepho manifeſtatum etiam antequam Chriſtus naſceretur. ibid. Paſtoribus in ipſa Nativitate, Magis die Epiphaniæ, Simeoni, & Annæ in Templo Hieroſolymitano. ibid. Vid. Templum Pacis, Oraculorum ceſſatio, Virginis apparitio, Fons Olei, Tres Soles.
Incircumciſus e Templi atriis interioribus, & ſacris ſemper fuit a Judæis excluſus. I. 157.
Incorruptibilitatem ex ſua natura Carnis Chriſti ante Reſurrectionem dixerunt aliqui hæretici. II. 100.
Indictio quid ſit. II. 225. unde ejus nomen ortum habuerit. ibid. triplex. 226.
Indifferentia contrarietatis, & contradictionis. II. 32. 33.
Infantium cædes minime ab Herode acta poſt biennium a Chriſto nato. I. 148. & ſeqq. in ea nequaquam occiſus Herodis filius. 150. occiſorum numerus 153. de eodem redargutus Bollandus. ibid. eorum, tanquam Martyrum, in Eccleſia cultus, & honor. 153.
Infantes ſtatim ac nati, ab Eccleſia ad Baptiſmum admittuntur. I. 196. & quibus ex cauſis. ibid. ſine Baptiſmo decedentes ex hac vita, an comparituri ſint in Judicio univerſali, Judicis ſententiam ſubituri. II. 189. & ſeqq. variæ referuntur ſententiæ. Vide Parvuli.
Inferni pœnæ æternæ. II. 111. Vide Trajani, & Dinocrates.
Infernus quadruplex. II. 105.
Infidelium opera, ut plurimum, nigredine peccatorum plena. II. 2. Vid. Virtutes.
Infideles in Judicio univerſali quomodo judicandi. II. 191. 192.
Infideles, virique increduli, aſſerentes, Vaticinia, quibus Chriſtiani evincunt Chriſtum eſſe verum Meſſiam, non eſſe genuina & antiquiſſima prophetarum Oracula, ſed a Chriſtianis fuiſſe de induſtria excogitata, bene multis argumentis confutantur, eorumque Objectiones diluuntur in Diſſertatione I. Proluſoria, a pag. I. uſque ad pag. XLV.
Infideles in ſuis Libris, Annalibus, Hiſtoriis & vetuſtis Monumentis adſtruunt antiquitatem Librorum Sacrorum Veteris Teſtamenti, ex quibus Chriſtiani probant, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Prophetarum Oraculis prædictum, in Diſſertatione I. Proluſoria, pag. V. & ſeqq.
Infidelium Hiſtoriæ ſcatent fabulis, turpiſſimis Deorum moribus, obſcęniſque amoribus. ibidem pag. XXXVI.
Infidelium Religio, Vaticinia, & Oracula, quæ jactant, cur rejici debeant, & quibus momentis falſi convincantur. Ibidem pag. XXXII. & ſeqq.
Infideles miracula Jeſu Chriſti, multaque Facta Hiſtorica, quæ de ipſo narrant Sacri Evangeliſtæ, vera eſſe ſuis teſtimoniis comprobarunt. ib. pag. LX. & ſeqq.
Infideles negativi qui ſint? & an Jeſus Chriſtus pro illis mortuus ſit. ibid. pag. XLII. & ſeq. & in Diſſertatione. XVI. p. 285.
Infideles effutientes, Jeſum Chriſtum artibus Dæmonis miracula patraſſe, refelluntur. ibidem pag. XXXII.

Injuria Deo irrogata eſt ordinis ſuperioris. II. 30.
Innocentia minuit pœnam paſſionis, & quomodo. II. 62. 63. ſublevat dolorem paſſionis quantum ad culpam, non quantum ad pœnam. ibid.
Inſcriptio vetus ſepulcralis hominis, qui venturi Meſſiæ fidem profeſſus, Chriſtumque Virgine naſciturum cõfeſſus eſt. II. 3.
Inſontem invitum pro ſontibus punire iniquum eſt, non vero ſponte volentem, & ex motivo charitatis in ſe ſuſcipientem pœnas ſontibus debitas. II. 30. 31.
Inſpirationes internæ a Deo per ora Sanctorum. II. 108.
Interrogationes, quæ leguntur a Chriſto factæ, non arguunt in eo ignorantiam rerum, quas percontabatur. I. 190.
Invidorum doctrina cum cęteris non communicata, & qua de cauſa. I. 211.
Joannis Baptiſtæ miniſterium probabiliter præceſſit Baptiſmum Chriſti integro ferme anno. I. 176. & ſeq. Baptiſmus, & prædicatio. 184. limes conſtitutus inter vetera, & nova. ibid. Chriſto ſuum præbuit miniſterium ad ripam Jordanis. ibid. V. Baptiſmus.
Joannes, poſtquam Chriſtum baptizavit, pro comperto ſemper habuit eum eſſe verum Meſſiam. I. 189. quid voluerit, cum duos ex ſuis diſcipulis miſit ad Jeſum, ut quærerent ab eo, an eſſet Meſſias. 190.
Quæ & qualis fuerit Joannis Baptiſtæ exultatio in utero Matris ſuæ Eliſabeth. I. 41.
An ex rationis uſu ortum habuerit hęc exultatio. I. 42.
An illi continuatus fuerit rationis uſus. ibidem.
Quam abundans & cumulata illius in utero Matris ſanctificatio fuerit ib. & pag. 184. 185. in ejus laudem Hymnus. 198. & ſeq.
Joannes Evangeliſta accuratiſſime deſcripſit Hiſtoriam Jeſu Chriſti. In prima Diſſertatione Proluſoria pag. LV. & ſeqq. Objectiones, quas contra ipſius Evangelium proponunt Infideles, virique increduli, diluuntur, in eadem Diſſertatione Proluſoria pag. LXVIII. & ſeqq.
Joannes Evangeliſta, ob privilegium amoris, teſtis fuit Transfigurationis Chriſti Domini. I. 240.
Joannes XXII. quid ſenſerit de dilatione viſionis beatificæ poſt mortem juſtorum. II. 186. & ſeq. favit tantummodo tanquam privatus Doctor ſententiæ, procraſtinanti eamdem viſionem ibid. ſub finem vitę palinodiam decantavit. ib. a Benedicto XII. ejus famæ optime conſultum contra calumniatores. ib. & contra mendacia, & accuſationes Calvinianas. ibid.
Joſeph antequam nuberet Mariæ aliam conjugem non habuit, nec filios ex ea ſuſcepit. I. 4. Virgo ſemper permanſit. ib. ejus juſtitia a SS. Patribus laudata. ib. nupſit Virgini ſecundum leges patrias. ibid. non fuit ſenex octuagenarius, quando nupſit Mariæ. ibid. nunquam maritali commercio, nec etiam poſt Chriſti ortum, Mariam novit contra Helvidii hæreſim. 11. quomodo dictum, illum voluiſſe Virginem dimittere. Ibi. Myſterium Incarnationis Verbi tantum novit ex Angelo poſt Conceptionem. ibid.
Joſephi cogitatio de non traducenda Virgine, & de ejus dimiſſione quomodo intelligenda. I. 3. & ſeq.
Joſephus, florenti adhuc ætate, Mariam duxit uxorem. I. 4. & ſeq.
Joſephus perpetuus caſtitatis amator. I. 14. non cognovit Mariam poſt partum. 21. enodatur, & exponitur locus Matthæi. ib. redarguitur Tertullianus. 23. exponitur S. Baſilii teſtimonium. ibid.
Joſeph, & Maria proximo conſanguinitatis gradu conjuncti. I. 55. & ſeqq. quoto gradu diſtarent. 56. & ſeq.
Joſeph, Vir Mariæ, duos Patres habuit, naturalem unum, ſcilicet Jacob, qui ex David per Salomonem deſcendebat, legalem alterum, videlicet Heli, qui ex Davide per Nathanem procedebat. I. 59.
Joſephi Hiſtorici teſtimonium de Chriſto nequaquam in dubium vocandum. I. 226. contra aliquos Criticos genuinum aſſeritur. ibid. & 227.
Joſephus in putatione annorum non aliam, quam Sacri Textus Hebræi Chronologiam eſt ſectatus. I. 84. de induſtria in aliquibus vitiatus. ibid. & 85.
Joſephus in hiſtoria premit infideli ſilentio ſtragem Infantium ab Herode actam. I. 151. prætermittit multa ad res Judaicas per-

pertinentia . ibi. pauca de Chriſto ſcribit. ibid. nonnulla contra veritatem Evangelicæ hiſtoriæ diſſimulat. 152. adulatorie oracula venturi Meſſiæ Veſpaſiano aſſerit. I. 132. cognovit Chriſtum, & cur ei non crediderit. ibid.

Jovis ſimulacrum in loco Paſſionis ab Adriano Hieroſolymis in odium Chriſtianorum conſecratum. II. 101.

S. Irenæi ſententia de Chriſti ætate, qua paſſus eſt, reprobatur. I. 254. 255.

Iſaiæ vaticinium de Virginitate Mariæ, quomodo perperam expoſitum a Judæis. I. 17. reſpondetur, & enodantur argumenta. ibid. & ſeqq.

Iſaiæ vaticinium de paſſione Chriſti, perperam a Judæis ad populum Judaicum detortum, explicatur. II. 58. verba, Fluent ad eum omnes gentes, in Chriſto impleta. I. 137.

Judæa regio temperatiſſima, nec aſperitatibus hyemis obnoxia. I. 128. exiguis finibus circumſcripta. Ibid. a Romanis, ejecto Archelao, in Provinciam redacta. I. 103. per Procuratores Roma miſſos adminiſtrata. ibid.

Judææ prima deſcriptio facta a Quirinio, vivente adhuc Herode, non fuit proprie cēſus. I. 103. & qua de cauſa. ibid. ſecunda vero ab eodem facta poſt exilium Archelai fuit verus cenſus, & quare. ibid.

Judæi ultro agnoſcunt antiquitatem, revelationem, inſpirationem & ſacram authoritatem librorum Veteris Teſtamenti, ex quibus Chriſtiani demonſtrant, Jeſum Chriſtum eſſe Verum Meſſiam Prophetarum Oraculis prædictum. In Diſſertatione I. Proluſoria pag. LXXX-VI. & ſeqq.

Judæorum Sacri libri nunquam perierunt. Ibidem pag. XXXVI. & ſeqq.

Judæi innumeri ad prædicationem Apoſtolorum amplexi ſunt Fidem Chriſti, ejuſque doctrinæ ac miraculorum teſtes ſunt locupletiſſimi. Ibidem pag. XI.

Judæi Chriſto credere noluerunt, eorumque pervicacia in cauſa fuit, cur ab eo rejecti ac derelicti ſint, variiſque nunc calamitatibus opprimantur. Ibidem. pag. XVI. & ſeqq.

Judaicæ totius nationis perpetuo teſtimonio de Antiquitate Sacrorum Librorum, ex quibus Chriſtiani probant, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Infideles citra inſaniam refragari haud poſſunt. ibidem pag. II. & ſeqq.

Judæi impie effutiunt conſummatum virili congreſſu Mariæ matrimonium cum Joſepho, Chriſtumque ex carnali eorumdem conſortio procreatum. I. 22. eorum error refellitur. ibid. & ſeqq. argumenta enodantur, ac profligantur. 23. & ſeqq. impugnarunt Regiam ex ſtirpe Davidis, & Abrahæ Chriſti genealogiam 47. & ex Tribu Juda. Ibid. ad Chriſtum converſi primis temporibus Eccleſiam Hieroſolymitanam conſtituebant. I. 80. integras genealogias tam publice, quam privatim ſumma religione obſervabant, eorum præſertim, qui ex Tribu Levi, & ex Tribu Judæ originem habebant. 47. 48. & quare. ibid.

Judæi, & Chriſtiani e Hieroſolyma penitus expulſi ab Adriano Imperatore. I. 80.

Judæi, vivente Herode, fuerunt immunes a perſolvendis tributis, non ſecus ac ſocii, & amici Romanorum. I. 103. dejecto autem Archelao fuit Judæa attributa provinciæ Syriæ, & libertatem amiſit. ib.

Judæi poſt captivitatem Babylonicam nunquam fuerunt in Idololatriam prolapſi. I. 118. & 133. tot calamitatibus quare vexati. ibid. quid de iis, & Urbe Jeruſalem Titus. ibid. quot perierint tempore obſidionis Hieroſolymitanæ. ibid. novæ Jeruſalem ab Adriano ædificatæ ingreſſu prohibiti. ib. putarunt ſolam legem ad hominem juſtificandum ſufficere, neque neceſſariam eſſe Dei gratiam. II. 13.

Judæi, & Gentiles Chriſti Crucem velut opprobrium Chriſtianis objectare ſolent. II. 70.

Judæi ſuos feſtos dies ab occaſus Solis ad alium occaſum ducebant. II. 40. Sabbata quælibet feſta, maxime ſolemniora, nuncupabant. ibid. anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Paſcha peregerunt, ſeu Agnum Paſchalem comederunt decdecimaquarta primi menſis in ſecundis Veſperis. 44. & ſeqq. non poterant in Sabbatis, nec in feſto die iter conficere 46. recentiores feſtum Paſchatis per duos dies celebrare ſolent,

quo

Digitized by Google

quo a vero feſti die non aberrent 47. habuere triplex genus dierum, legalium ſcilicet, naturalium, & uſualium. V. Synedrium, duos Chriſtos, ſeu Meſſias fingunt. V. duos Chriſtos.

Judæis prohibita opera ſervilia, non pietatis, & charitatis in die feſto. II. 52.

Judæorum fabula de Dei nomine in Templo Hieroſolymitano ſervato, expungitur. I. 230. futilia argumenta, quibus Chriſti Reſurrectionem nullam probant, referuntur, atque refelluntur. II. 126. judiciaria poteſtas poſt natum Chriſtum fuit umbratilis, præcaria, & fiduciaria, non ſuprema. I. 121.

Judæorum pervicacia in negando adventum Meſſiæ. I. 132. abeunt a Scriptura, & ſyderum obſervationi hac de re incumbunt ib. ignorantiam de ejus adventu prętexunt. ib. ex quibus eorum ignorantia, & obſtinatio convincitur. ib. Regnum ſeu Imperium Aſiaticum, fabuloſum. 122. a quibus & qua de cauſa effictum. ib. ejus commentum exploditur. 123.

Judaici anni forma qualis. I. 261. 262. V. Cyclis.

Judaiſmi limes, in quo deſiit, & Chriſtianiſmi, a quo incœpit. I. 184.

Judas pretio triginta argenteorum vendit Chriſtum Judæis. II. 87. 88. V. Argenteorum, a Cajanis hæreticis miris honoribus, ac laudibus celebratus. 88.

Judicandi poteſtas ineſt perſonis Sanctiſſimę Trinitatis, congrue tamen per quamdam appropriationem adjudicatur Filio. II. 177. 178. non ſolum tanquam Deo, ſed qua homo eſt. ib.

Judicii extremi ſigna, & indicia. II. 198. & ſeqq. locus in quo exerceri debet. 210. ejus forma, an mentaliter tantum, an vocaliter peragendum. ib. & 211.

Judicium particulare divinum animarum ſtatim poſt obitum, ac ſeparationem a corporibus. II. 179. & ſeqq.

Judicium ad rite exercendum requiruntur, poteſtas coercendi reos, zelus juſtitiæ, & ſapientia. II. 33.

Judicium extremum univerſale omnium omnino hominum, etiam infidelium erit. II. 187. & ſeq. qui contrarium ſenſerit. ib. an infantes abſque baptiſmo decedentes, ib. de fide credendum proponitur, & probatur 188. ejus neceſſitas oſtenditur. ib.

Judicium, aliud diſcuſſionis, aliud retributionis. II. 192.

Julię, Auguſti Filiæ, flagitia, & adulteria, quo anno Imperii Patris detecta. I. 96.

Juliani Archiepiſcopi Toletani liber tertius cur a Sacra Indicis Congregatione cenſoria nota confixus. V. Congregatio Indicis.

Julianus Apoſtata in odium Chriſtianorum Templum Hieroſolymitanum inſtaurare tentavit, ſed portentis ad opere exterritus. I. 134. Chriſti miracula faſſus eſt I. 227. Chiſti regium genus ex ſanguine Davidis negavit. I. 47.

Julius Africanus conciliat utrumque Evangeliſtam Matthæum, & Lucam in origine Joſephi viri Mariæ. I. 59. ejus ratio ceteris omnibus ab hujuſmodi conciliationem efficacior oſtenditur. 59. & ſeqq.

Julius Cæſar quando occiſus. I. 91.

Juſti in Purgatorio detenti, quinam liberati fuerunt per deſcenſum Chriſti ad inferos. II. 107. quomodo in Scriptura dicantur mille annis cum Chriſto regnaturi. II. 106. & ſeq.

Juſtos ante Paſſionem Chriſti morientes in Cœlum non evolaſſe, ſed Lymbo fuiſſe receptos, ut Chriſtum Redemptorem, eos in libertatem vindicaturum, expectarent, dogma fidei eſt. II. 106. poſt Paſſionem autem ſtatim ad cœleſtem gloriam evolaſſe item fidei dogma. ibid.

Ad Juſtificationem non ſemper neceſſarium opus externum. II. 24.

Juſtificationis certitudo moralis, & conjecturalis, non vero ex certa animi perſuaſione haberi poteſt ab homine. II. 11. & 19. ad eam aſſequendam hominis diſpoſitiones, quæ requirantur pręter fidem. II. 5. 6.

Juſtinus Martyr vindicatur ab errore, quem ei falſo affingunt aliqui. II. 4.

Juſtitiæ inamiſſibilitas, ceu hæreticum dogma profligatur. II. 6. 7.

K

KAlendarium Romanum correctum a Julio Cæſare. II. 235. 236.

La-

L

Lamy Bernardus laudatur I. 101. redarguitur de anno Baptiſmi Criſti, 179. ſibi ipſi contradicit ib. refellitur, ubi probare nititur Chriſtum nullum peregiſſe Paſcha anno,quo mortuus eſt, ſed tantum inſtituiſſe die decimatertia menſis Niſan Euchariſtiæ Sacramentum II. 40. & ſeq. ejuſdem ſententiæ falſitas demonſtratur ib. graviſſima incommoda afferuntur 41. & ſeqq.

Latriæ reſpectivæ cultus Cruci debitus, II. 75. 76. ex Apoſtolorum doctrina, & antiquiſſimo Eccleſiæ Catholicæ uſu demonſtratur 77. 78. de eo Ambroſius expoſitus 80. & ſeqq.

Latrones cum Chriſto crucifixi quorum alter reſipuit, alter in impietate ſua mortuus eſt II. 86.

Lauretana ædicula Mariæ Virginis e Galilæa, Syriaque in Dalmatiam, e Dalmatia in Picenum miraculo delata, in agro Lauretano confedit I. 34. miraculis clara ib. fruſtra ab aliquibus impugnata, ib.

Launoii Joannis liber a Romana Eccleſia proſcriptus I. 273. & 274. ejuſdem errores ibid.

Lazarinus Dominicus laudatur I. 101.

Lege Leviratus apud Hebręos pręcipiebatur, non ut filius procreatus nomen defuncti patris, cui ſuſcitabatur,obtineret,ſed quod ille non ſine poſteritate mortuus eſſe videretur, & ideo permaneret ejus nomen, hoc eſt, memoria I. 72.

Legi Purificationis non erat obnoxia Maria Virgo, & quibus ex cauſis I. 161. 162. eamdem tamen ſubiit, & cur? ib. & ſeq. eadem non eguir ib.

Levi, & Mathat non irrepſerunt in textum S. Lucę contra Cordeſium, & Grotium I. 64.

Lex apud Hebręos non ſolum obligabat fratres gęrmanos, ſed etiam uterinos ad ducendam uxorem fratris defuncti ſine liberis. I. 71. imo extendebatur etiam ad propinquos. ibid.

Lex vetus comparate ad legem Evangelicam eſt infirma, & imperfecta I. 158. & ſeq. quo ſenſu ejus præcepta cæremonialia dicantur non bona. ib. ejus cæremoniæ, & Sacramenta non habent vim mundandi a peccato, & juſtificandi homines ib. non liberat ex ſe homines a ſervitute timoris. ib. nec per eam dabatur Sptritus Sanctus, qui eſt principium amoris. ib. pręcipiebat, non promittebat; jubebat, non juvabat; peccatum puniebat, non tollebat, exigebat, non dabat, onerabat, non roborabat, multaque tolerabat propter duritiem cordis Hebręorum. ib. Lex Moſaica non in perpetuum durare debebat, ſed altera Lex, ſeu Evangelica, per totum Orbem propaganda, tempore Meſſiæ, juxta Prophetarum Oracula, ei ſufficienda erat. II. 174. & ſeqq.

Lex quando Moyſi a Deo data. II. 242.

Lex Evangelica eſt lex perfectæ libertatis quæ juſtificat. I. 158. & 159. pręcipit, & promittit, jubet, & roborat, exigit, & dat, quod exigit, ſeu ſpiritum, non ſervitutis in timore, ſed adoptionis filiorum ib. lex amoris ib.

Lex gratiæ, & Evangelii. V. Gratiæ.

Liber de ortu Virginis falſo tributus S. Hieronymo I. 3. & 5. de ortu Salvatoris ad apocryphorum claſſem ablegatus. 25. Quęſtionum novi, & veteris Teſtamenri falſo Auguſtino tributus, Pelagianorum fętus eſt. 28. Reſponſionum ad Orthodoxos perperam S. Juſtino Martyri aſſeritur, pluribuſque momentis eidem abjudicatur. 59. Paſtoris, non magnæ apud eruditos authoritatis. II. 108. 109.

Libertatis eſſentia, & germana notio, in quo conſiſtat. II. 33.

Linguam Hebraicam callebant Chriſtiani in primo, & ſecundo Eccleſiæ ſæculo. I. 80.

Linguarum confuſio, & terræ diviſio quo mundi anno acciderit. I. 86. & 87. Linguarum Donum. V. Pentecoſtes.

Litteræ Dominicalis uſus. II. 222.

Livia, uxor Auguſti, poſt tres menſes a celebratis nuptiis, filium peperit. I. 8. 9.

Lucas, & Matthæus conſentiunt in numerandis majoribus Chriſti ab Abramo uſque ad Davidem Regem, uno excepto Cainane, qui tantum legitur apud Lucam. I. 58. exhinc diverſam viam ineunt. ib. diſſentiunt, & quomodo conciliari poſſint. 58. & ſeqq.

Lucas Evangeliſta deſcribit legalem duntaxat ſucceſſionem parentum Joſephi. I. 59. Non percenſet progenitores Mariæ Virginis. 54.
Lucas genealogiam Chriſti ab Adamo auſpicatur, & quare. I. 84. 85.
Ludi Olympici celebrari ſoliti apud Græcos quinto quoque ineunte anno. II. 232.
Lugdunenſis Eccleſiæ mens qualis fuerit circa capitula Cariſiaca. V. Cariſiaci.
Lunæ eclypſis, V. Eclypſis.
Luſtrum, ſpatium quinque annorum. II. 236.

M

MAbillonius Joannes laudatur. I. 101. Machabæorum liber, qua epocha, ſeu æra utatur in putatione annorum. II. 233.
Machabæi, ſeu Aſſamonæi, maternum genus ex Juda minime ducebant. I. 124.
Macrobii teſtimonium de filio bimulo Herodis a parte occiſo exponitur, & ad trutinam revocatur. I. 150. & ſeqq.
Magi, qui Chriſtum natum adoraturi advenerunt, nec ex Chaldæa, nec ex Perſide venerunt. I. 144. ſed probabiliter ex Arabia Felice. 157. intra tredecim dierum ſpatium ad cunas Domini acceſſerunt. 142. non biennio poſt. ibid. & ſeq.
Magica ars nil veri, ac ſolidi oſtentare poteſt, & ſolum ad circumſcribendos oculos valet. I. 229.
Magorum, qui Chriſtum natum adoraturi, præeunte Stella, Bethleem acceſſerunt numerus. I. 132. dignitas ib. nomina, ib. falſa aſſertio, quod fuerint Enoch, Melchiſedech & Elias. ib. patria. ib. & ſeqq.
Magiſtratus omnis Politicus, & Hierarchicus apud Hebræos abolitus ſub Tito. I. 117.
Mahumetis doctrina e diametro opponitur doctrinæ Chriſti. I. 210. de Chriſti miraculis teſtimonia. 228. ejuſdem pſeudomiracula. 236. & ſeqq.
Mahumetis doctrinam falſam, impiam, & ſacrilegam eſſe, nulloque pacto cum Jeſu Chriſti Doctrina conferri poſſe oſtenditur in Diſſertatione I. Proluſoria pag. XL.
Manichæorum hæreſis. V. Chriſtum Jeſum.
Manifeſtatio Incarnationis, & Nativitatis Chriſti. V. Incarnationis.
M. Aurelius de divinitate Chriſti teſtatur, I. 228. Chriſtianam legionem fulminatricem nuncupat. ib.
Maria V. an ſtatim ac ablactata fuit, fuerit ad Sacerdotes adducta, & in templo uſque ad nubilem ætatem educata. I. 4. pro affirmativa qui ſteterint. ib. argumenta in contrarium proponuntur ib. & ſeqq. V. Matrimonium, ideo nupta, ut ejus conſuleretur honori. 7. & ſeq. ne Herodes, & Judæi Chriſtum perſequentes excuſabiles redderentur. 8. rationes in contrarium refelluntur. ib. & ſeq. quomodo intelligenda, quando dicitur deſponſata Joſeph. 9. & ſeq. nupta etiam dicta. 11. Exploduntur fabuloſæ quædam & commentitiæ traditiones de Maria Virgine, quæ referuntur in quibuſdam Libris Apocryphis.
Mariam poſt Chriſti ortum, maritali commercio Joſeph non novit contra Helvidii hæreſim I. 11. voto virginitatis obſtricta, antequam ab Angelo ſciret, ſe Matrem Dei electam. 12. dum nuberet Joſepho de voto non dubitavit, nec eo ſe ſolutam putavit contra Bollandum. 13. vovit conditionate ex S. Thoma. ib. ac etiam abſolute. 13. nec tamen peccavit contrahendo nuptias cum Joſepho. ib.
Maria an manſerit, & quoto tempore in ædibus paternis, antequam in domum viri deduceretur I. 14. & 15. V. Puella. ſemper Virgo permanſit. 17. 18. contra Judæos, & Hæreticos quosdam. ib. & ſeq. id faſſus eſt etiam Mahumetes, & laudat in Alcorano. ib. probatur ex veteris Teſtamenti figuris. ib. ex Scripturæ ſacræ teſtimonio. 20. ex Conciliis. ib. ex Sanctorum Patrum traditione. ib. ex ratione, ib. & 21. probata ex dilutione argumentorum, quæ in contrarium proferunt Judæi, & Hæretici. ib. & ſeqq. citra dolorem peperit Jeſum. 25. non accurrerunt ad ejus partum obſtetrices. ib. & ſeq. in ejus partu nil fuit impurum, nil illicitum, nil purgandum. ibidem. V. Chriſtus. in Conceptione Virgo ſimul, & Mater permanſit. 26. & ſeqq. ſtatim ac Gabrieli præbuit aſſenſum, operatione Spiritus Sancti habuit in utero Chriſti corpus integrum, omnibuſque organicis membris abſolu-

ſolutum. 29. & anima rationali animatum. 29. & ſeqq. concepit Chriſtum die. 25. Martii 33. non alia die, ut aliqui cenſuere. ib. & ſeq. quoto ætatis ſuæ anno conceperit Jeſum. ibid. In Conceptione Chriſti active non eſt operata, ſed ſubminiſtravit materiam, ſeu puriſſimum ſanguinem, ex quo Spiritus Sanctus Corpus Chriſti in ejus utero formavit. 38. in eadem Conceptione Chriſti non paſſa eſt reſolutionem ſeminis propter integerrimam virginitatem. ib. non tantum vera, & naturalis, Chriſti Mater, ſed vera Dei genitrix, ideſt, perſonæ habentis humanitatem, & divinitatem. 39. contra Neſtorium. ib.

Maria cum Joſepho venit in Bethleem, gentilem Civitatem Davidis, ut juxta Cæſaris Edictum nomen daret, quia uterque ex ſtirpe Davidis, & ex tribu Juda erat oriundus. I. 48. in ea ſiquidem Civitate tantummodo profiteri debebant, qui erant de domo Davidis. ib. nupta Joſepho, quia eidem conjuncta, & ex eadem tribu, & familia. ib. dicta putide in Alcorano de ſtirpe Amrami, & ſoror Aaronis. 49. Quomodo probetur eſſe ex ſtirpe David, & ſimul cognata Eliſabeth. 51. 52. 53. unica Joachimi proles, & ex aſſe hæres. 56.

Maria, & Joſeph proximo conſanguinitatis gradu conjuncti. I. 55. quoto gradu diſtarent. 56.

Maria Virgo propediem paritura cum Joſepho Bethleem venit, & quare? I. 127. qua de cauſa ambo conjuges in eam hoſpitii partem ſeceſſerint, qua jumenta excipiebantur. ib. more pauperum die purificationis ſuæ obtulit par turturum & duos pullos columbarum. 145. quid de auro a Magis oblato diſpoſuerit, legi Purificationis minime obnoxia fuit, cur tamen eamdem ſubjerit? 161. eadem non eguit. ib. Chriſto patiente tacta fuit acerbiſſimo dolore. II. 90. nil tamen per mœſtitiam, rectæ rationi non conſentaneum, nil non undecumque decorum admiſit. ib. juxta Crucem ſtetit. ib. male a pictoribus repræſentatur juxta Crucem attonita, inter brachia Magdalenæ exanimis, & ab auctoribus genas unguibus ſibi lacerans &c. ibid.

Mariæ poſt nuptias virginitas diabolum latuit. I. 6. partus in tota Judæa notiſſimus 9.

Mariæ ad comprobandam virginitatem expediebat, ut in ædibus Joſephi habitaret, eique nupta eſſet, dum concepit. I. 14. matrimonium non fuit unquam conſummatum. 17. contra Judæos, & Hæreticos quoſdam, ib. & ſeqq. ejus primogenitus quomodo, & quo ſenſu dicatur Jeſus. 24. turbatio ex aſpectu Angeli ſalutantis, & ex ejus ſermone unde orta. 28. conveniens verecundiæ virginali. ib. interrogatio non dubitantis, aut fluctuantis animi motus, ſed admirationis effectus. ib. & ſeq.

Mariam poſt legationem Gabrielis fuiſſe Joſepho, ſeu viro traditam, qui ſenſerit. I. 5. quæ ſententia impugnatur. ib. & ſeq. non Dei, ſed hominis matrem eſſe, hæreſis Neſtorii 30.

Maria, poſt ſuſceptum nuncium Angelicum, peregrinationem in Montana Judææ ſuſcepit. I. 41. Myſteriorum pleniſſimum Canticum Magnificat cecinit. 43. Num apud Eliſabetham, cognatam ſuam manſerit uſque ad ortum Joannis Baptiſtæ incertum. ib. Mariam Virginem dum purificationis officium in Templo obivit, locum Virginibus deſtinatum occupare voluiſſe, pura putaque fabula eſt. 164. 165.

Maſſora eſt critica Hebræorum doctrina in Sacræ Scripturæ litteris, vocibus, verſibus, accentibus, & punctis vocalibus occupata, ut ſic genuina maneat ejuſdem lectio I. 75.

Maſſorethæ Rabbini peritiores Scholæ Tyberiadis. I. 75. quo anno vixerint. ib. cenſuerunt herculeo labore, & accuratiſſimo criterio omnes apices Sacræ Scripturæ. ib.

Matthæus deſcribit tantummodo naturalem parentum Joſephi genealogiam. I. 59. 60.

Matthæus & Lucas conſentiunt in numerandis majoribus Chriſti ab Abrahamo uſque ad Davidem Regem, uno excepto Cainane, qui tantum legitur apud Lucam. I. 58. ex hinc diverſam viam ineunt. ib. diſſentiunt; & quomodo conciliari poſſint. 59. & ſeqq.

Matthæus genealogiæ Chriſti exordium duxit ab Abrahamo, cui promiſſio de Meſſia naſcituro facta eſt. I. 64. continuavit per Davidem, Salomonem, &c. ut oſtenderet jus Chriſti ad regiam dignitatem natura-

tumque ex vera ſtirpe Abrahę,& Davidis, proindeque eſſe verum Meſſiam 64. cur in texenda genealogia Chriſti tres Reges prętermiſerit 70. 71. Cur Joſephi progenitores percenſeat, qui in generatione Chriſti nullas partes habuit. I. 55. & 56.
Mathat, & Levi non irrepſerunt in Textum S. Lucæ contra Cordeſium, & Grotium. I. 64.
Matres in conceptione filiorum concurrunt active per effuſionem ſeminis ex Galeno, & Avicenna. I. 37. ex aliis paſſive tantum. ibidem.
Matrimonium Mariæ cum Joſepho initum ante legationem Gabrielis. I. 2. 5. & ſeq.
Matrimonium eſt verum & ratum, etiam ſecluſo omni concubitu nuptiali. I. 5.
Matrimonium nunquam, ſed ſponſionem tantum inter Joſeph, & Mariam interceſſiſſe, aliquorum opinio rejecta. I. 5. & ſeq.
Matrimonium ratum, in quo diſcrepet a ſponſalibus. I. 13. & ſeqq.
Mathias Margolothus, ejuſque ſocii, doctiſſimi Judæorum, & Interpretes legis, jubente Herode vivi combuſti. I. 154.
Maximus Ægienſis quæ de Apollonio retulerit. I. 235.
Medorum Imperium quando incæperit, & quot annis perſtiterit. I. 89.
Megaranes (Scriptor rerum Apollonii Tyanæi) qualis. I. 135.
Melchiſedech typus eſt Chriſti, æternum geſtantis Pontificatum, hoc eſt, tam in terris, quam in Cœlis Sacerdotio fungentis. II. 135.
Menſis primus anni apud Hebræos reſpondet partim Martio, partim Aprili noſtro. II. 38. ab eo ducitur veris initium ib. vocatus A bib, ſeu Niſan ib. V. Niſan. Lunaris duplex, Periodicus, & Synodicus, ſive Aſtronomicus. II. 223. Embolimæus quis. II. 124.
Mentis virtus mitigat dolorem paſſionis, & quomodo. II. 62. 63.
Meritorum Chriſti applicatio V. Applicationem.
Meritum paſſionis, & ſatisfactionis Chriſti eſt cauſa univerſalis remiſſionis peccatorum, & applicatur hominibus per fidem, per bona opera, & per Sacramenta ab ipſo Chriſto inſtituta II. 36. & 37.
Meſſiæ ortus diabolo latuit I. 6. ventura prædictio ad ſolam familiam Davidis reſtricta 47. 48. tempus, quomodo appelletur ab Iſaia noviſſimum, & ultimum I. 136. & 137.
Meſſias ex progenie Abraham, & Davidis, ac ex tribu Juda ſecundum Prophetas, & Scripturam ſanctam naſci debebat. I. 48. egreſſurus ex Bethleem. 131. prophetiarum complementum, ib. naſci debuit eo tempore, quo ſumma pax per orbem vigebat 129. imo natus eſt, 130. & ſeq. in Bethleem 131. illuſtria de eodem teſtimonia ib. V. Prophetarum, & Michææ, ex Virgine, quo tempore ablatum eſt a gente Judaica ſceptrum 132. teſtimonia illuſtria de eo ib. quo anno a mundo condito juxta Prophetas in mundo apparere debuit, & apparuit ib. eo ipſo tempore ab Hebræis expectatus, quo Chriſtus in lucem prodiit, ibid. ejus adventus non retardatus, ut iidem Hebræi falſo comminiſcuntur ib. & 133. non caduco, & temporario regno potiri debuit, ſed habere ſpirituale, & æternum. 137. pauper naſci debuit ex Prophetarum prædictione ib. de ejus paupertate quomodo Hebręi eludere nitantur oracula ib. & 138. V. Duos Chriſtos, & Judęi.
Meſſias, juxta Prophetarum oracula, non debet eſſe manu fortis & bellicoſus, ſicut falſo ſibi blandiuntur Judæi, ſed pacificus, mitis, & abjectus, & Bella duntaxat ſpiritualia geſturus eſt. II. 67. & ſeq. Meſſias non tantum Judæos, ſed etiam Gentiles ad verum Dei cultum vocabit. II. 174. & ſeqq.
Michææ vaticinium de proditurο Meſſia ex Bethleem falſo a Judæis interpretatum I. 135. ejus vera interpretatio, ib. & 135. in Chriſto fuit impletum ib.
Michaelis Cæſenatis, Okami, & aliquorum Minoritarum errores de mendicitate, tam communi, quam ſpeciali Chriſti, & Apoſtolorum, damnati. I. 265.
Millenarius numerus, ex ſolemni ſanctæ Scripturæ phraſi, multitudinem maximam, atque indefinitam ſignificat. II. 196. & 197.
Millenariorum hæreſis, quę, & quibus parentibus orta. II. 187. & 198. refellitur. 195. eorum dogma, in quo a ſententia Papiæ
alio-

aliorumque Patrum, diſcrepaverit. 197. & ſeqq.
Minoritæ, V. Michael Cæſenas.
Miracula Chriſti. V. Chriſtus.
Miracula Ethnicis tributa vel ſimulata vel magicis artibus tribuenda. I. 234. Apollonii Tyanæi, meræ præſtigiæ ib. V. Apollonius. Veſpaſiano adſcripta, non vera, ſed ſimulata. 236. V. Veſpaſianus.
Miraculi veri conditiones. I. 226.
Miſericordiæ Dei. V. Dei.
Miſſa ſolemnis. V. Sacrificium.
Molina, docens parvulos, decedentes abſque Baptiſmo, graviſuros poſt Judicium generale Beatitudine naturali, refellitur: II. 189.
Moliniſtæ quam notionem exhibeant de gratia ſufficienti. I. 267. 268. in quo differant a Thomiſtis. ib. & ſeqq.
Monachi Adrumentini non fuere Prędeſtinatiani, ſed Semipelagiani. I. 292.
Monothelitarum dogma hęreticum quale. I. 30. damnatum in ſexta Synodo. ib.
Mons, in quo transfiguratus Chriſtus I. 237.
Mores turpiſſimi quibus ante adventum Chriſti ſeſe per totum orbem conſpurcabant Infideles, per Legis Evangelicę prędicationem fuerunt penitus immutati in prima Diſſertatione Proluſoria pag. XV.
Mors Chriſti fuit verum, ac proprie dictum Sacrificium II. 27. & ſeq.
Mors duplex peccatorum, & infidelium quænam dicatur. II. 197.
Mors per ſe mala eſt, & inimica naturę II. 61. non a Deo facta ib. a lege moriendi nullus immunis. II. 193.
Moyſes legis typus. I. 239. non apparuit imaginarie in Transfiguratione Chriſti ib. & 240. ſignorum poteſtate, & authoritate ſibi a Deo tradita in libertatem a ſervitute Ægyptiaca vindicavit Hebręos. II. 24. 25.
Mundi ſex ętates. II. 24. 25. & ſeqq.
Myrrhæ, & aloes, quibus conditum Corpus Chriſti, expoſitio myſtica, & naturalis. II. 94.

N

NAhum Propheta dicens, quod Deus non bis judicat in idipſum exponitur 189.
Nathan, filius Davidis ex Berſabea, non Uriæ. I. 50.
Nativitas Chriſti non omnibus, ſed tantum aliquibus, quando peperit eum Maria, noſſe data, & quibus ex cauſis. I. 139. & 140. V. Incarnationis, ad ſui manifeſtationem non indiget ementitis, fictiſque portentis. 141. 142. fulget certis, & indubitatis miraculis. ib. & 142.
Nativitatis Chriſti ſigna aliqua expenduntur. V. Incarnationis.
Natura humana a Chriſto aſſumpta non habuit hypoſtaſim pręter hypoſtaſim Verbi Divini. I. 30. contra hęreſim Neſtorianam. ib. per uninoem hypoſtaticam non fuit abſorpta a natura Divina, ſed conſervavit ſartas tectas actiones, & proprietates utriuſque naturæ. ib. contra hæreſim Eutichetis. ib.
Naturas duas non eſſe in Chriſto, carnemque ab ipſo Incarnationis articulo in Divinitatem fuiſſe commutatam, & ex utraque natura, Divina, & humana, ſubſtantiam coaluiſſe unam, ſicque Chriſtum, ut Deum fuiſſe paſſum, hæreſis eſt Eutichetis. I. 30.
Neomenias duplices apud Hebręos fuiſſe autumat Pezronius. II. 46. & ſeq. refellitur. ibidem.
Nepotes dicuntur filii apud Hebræos. I. 62. 63.
Neſtorii hęreſis qualis. I. 30. damnata in Concilio Epheſino. ib.
Nini potentia, & amplitudo Regni, quanta a Diodoro memoratur, fabuloſa. I. 87.
Niſan. V. Abib.
Noemi, & trium ejus filiorum fœcunditas par fuit procreandis hominibus, qui ad turrim Babylonicam ſtruendam, & ad diverſa regna ſufficere potuerunt. I. 86. quot hi eſſe tunc potuerunt. 87.
Nomen JESU. V. JESU.
Noriſiana Periodus, dicta Luniſolaris. II. 230.
Noriſius non probatur, quoad epocham expugnationis Hieroſolymę factę per Herodem. I. 92. laudatus 100.
Notę tres, quibus Hiſtoria Jeſu Chriſti, ab Evangeliſtis deſcripta facili negotio ab Hiſtoria falſa, & ſpuria ſecerni poteſt, in ſecunda Diſſertatione Proluſoria p. 56. & ſe-

Nox apud Judeos in quatuor vigilias diſtributa, in totidem ſtationes diviſus dies I. 264. diſtributio ib. & II. 148.

O

OKamus. V. Michael Cæſenas.
Olocauſta in veteri Teſtamento altari ligneo imponebantur II. 64.
Olympiadum initium I. 232.
Opera bona moralia ſine fide in Chriſtum Mediatorem ad ſalutem minime prodeſſe poſſunt. II. 111. 112. V. Præcepta.
Opera Infidelium. V. Infidelium.
Opera meritoria. V. Chriſti, & Chriſtus
Opera ſervilia, non autem pietatis, & charitatis, prohibita Judæis in die feſto. II. 52. qualia exercere potuerint die primo, & ultimo azymorum. ib.
Operationes, quas Deus agit extra ſe, tribus Perſonis Divinis ex æquo ſunt communes. I. 41. interdum tamen ſacræ litteræ aliam alteri perſonæ adjudicare ſolent. ib. duæ in Chriſto. V. Voluntates.
Operis totius epilogus. II. 216. & ſeqq.
Operum bonorum neceſſitas, & Chriſtianarum virtutum conſortium, præter fidem in Chriſtum Mediatorem, prærequiritur ad ſalutem. II. 6. & ſeqq.
Opinio probabilis, unius, vel plurium gravium Authorum ſuffragiis munita, ſi ſit legi Dei reapſe contraria, non excuſat a peccato II. 88. reprobatur. ib. & ſeq. in fœtidis modernorum Caſuiſtarum paludibus enata. 89. & ſeq.
Oracula conſulit, & ab eis reſponſa recepit Julianus Apoſtata. I. 141.
Oraculorum ceſſatio, ſtatim ac natus eſt Chriſtus, minime certa fide adſtrui debet. I. 141. an tantum reddi verſibus deſierint. ibid.
Oraculum Velledæ magno in pretio fuit apud Germanos ſub Veſpaſiano. I. 141.
Oratio ad Deum jugis neceſſaria poſt baptiſmum. I. 187.
Orationes noſtræ cur aliquando a Deo non exaudiantur, & quæ petimus non impetremus. II. 138.
Orationes noſtrę in terris, Sanctorum in Cęlis, non ſunt ſuperfluę, nec quiquam derogant orationi Chriſti, quę eſt ſufficientiſſima, & infiniti valoris II. 137. quicquid in iis petimus a Deo, id totum petimus intuitu meritorum Chriſti. ib. eadem de Sanctis in Cœlo orantibus dicenda. ib. & 138. V. Petere: veteris Eccleſiæ pro Sanctis non deprecationes fuere, ſed gratiarum actiones. II. 182. V. Preces quibus utitur Eccleſia in feſtis Chriſti, mutuatæ ab Oraculis Prophetarum, qui Chriſtum venturum, & paſſurum cecinerunt, & cur! II. 183.
Origenes erroris arguitur, dicens, Chriſtum in Cœlis Advocati, & Sacerdotis officio fungentem pro nobis, lugere peccata noſtra. II. 136.
Origeniſtę de futura reſurrectione carnis male ſenſerunt. II. 119.
Originale peccatum ad omnes homines non fuiſſe tranſfuſum, Pelagianum dogma I. 170. convellitur, & reprobatur. ib.
Oroſius Paulus reprobatus circa tempus, quo tertio clauſum Auguſti ſub Imperio Jani templum. I. 130.

P

PAgius refellitur de conſignatione Natalis Chriſti ad annum trigeſimum nonum Imperii Auguſti. I. 103. & ſeqq. item Harduinus, aliique. ib.
Papias vir pertenuis ingenii. II. 197. traditiones fabuloſas in ſuis ſcriptis inſeruit ib. ejus authoritas minimi momenti. I. 108. 109.
Paraſceve indigitat diem Veneris, qua apud Judæos ſemper erat præparatio ad Sabatum. II. 50. 51.
Partus Virginis Mariæ fuit citra dolorem & ſine obſtetricibus. I. 25. nil habuit impurum, illicitum, vel purgandum. 26. & ſeq.
Parvuli omnes peccato originali obſtricti ex hac vita migrantes abſque baptiſmo a ſiniſtra in judicio generali collocabuntur, & Sententia Judicis perpetuæ damnationi addicentur. II. 189. & ſeq. quid de eis Pelagiani, qui reprobantur. 190. quid Catharinus, & Molina, qui irridentur. ib. non patientur pœnam ſenſus. 191. non judicabuntur judicio diſcuſſionis, ſed retributionis, 192. V. Chriſtus, Infantes.
Paſcha Judaicum celebrabatur ex legis præſcripto

Digitized by Google

ſcripto ad veſperam diei decimæ quartæ menſis primi. II. 38. ideſt ad veſperam, in qua deſinebat dies decima quarta. ib.

Paſcha a Chriſto minime celebratum fuiſſe, anno quo mortuus eſt, die a lege præſcripta, ſed die integra ancipatum, ſentiunt Græci. II. 39. nullo modo peractum dicunt alii. ib. vera de hac re ſententia proponitur ib. V. Chriſtus, duplex Hieroſolymis celebratum fuiſſe, ſejunctim ſcilicet, aliud a Galilæis, aliud a Judæis, commentum Harduini reprobatur. II. 47. & 48. ex uſu Scripturæ Sacræ non ſolum immolatum Agnum Paſchalem, ſed etiam alias victimas, quibus Judæi per ſeptem Azymorum dies veſci poterant. II. 50. ſumi poteſt pro toto feſto Judæorum, quod ſeptem diebus agebatur. ib.

Paſchatis celebrandi dies ad diem Dominicum, proxime ſequentem Lunam decimam quartam poſt æquinoctium, vernum illuceſcentem, fixum fuit. II. 56.

Paſſio Chriſti dicta placamen, ſeu propitiatio pro peccatis noſtris II. 24. & ſeq. eſt cauſa ſalutis noſtræ per modum proprie dictæ redemptionis, ſatisfactionis, & ſacrificii. ib. V. Chriſtum: non ſolum ſufficiens, ſed etiam ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis generis humani. II. 23. & ſeq. Apoſtolorum, & Martyrum plurimum contulit ad veritatis doctrinæ quam prædicabant, confirmationem, & ad præbendum heroicæ patientiæ ac fortitudinis exemplum. ib.

Paſſio Chriſti operata per modum ſacrificii. II. 28. & ſeq.

Paſſionis Chriſti effectus quinque. II. 26. & ſeq. virtus applicatur viventibus per Sacramenta; beneficium autem applicatum eſt mortuis per illius ad inferos deſcenſum. II. 103.

In Paſſione Chriſti omnium virtutum clariſſima exempla habemus. II. 36. ſuperſunt adhuc quædam Paſſionis Chriſti Inſtrumenta. II. 183. & 184.

Paſtores ſub dio, & intempeſta nocte excubias armentis, & ovibus in agris agebant, quo tempore natus eſt Chriſtus Dominus. I. 128. & ſeqq.

Pater æternus, cujus vox audita eſt, teſtis Transfigurationis Chriſti. I. 240. 241. impoſuit Chriſto pœnas pro peccatis hominum perferendas. II. 23. & ſeq.

Patrum ſententia in iis, quæ ad fidem, & morum regulam ſpectant, cum veneratione recipienda. I. 49. 50. quid in his, quæ pertinent ad hiſtoriam. ib.

Pauli, & Petri martyrium. V. Martyrium.

Pax, & tranquillitas animæ. V. Animæ.

Peccata ignorantiæ. II. 89. & ſeq.

Peccato originali obſtricti omnes parvuli II. 113.

Peccatores obdurati, & obcæcati omni, ad certum ſaltem tempus, interiori gratia deſtituuntur. I. 285. & ſeq. non excuſantur a peccato. ib.

Peccatorum de remiſſione, & de ſalute æterna ſemper timendum, nec de ea cura ſpecialem revelationem nos in hac mortali vita conſtituti certiores futuri. II. 8. & ſeqq. remiſſio, & generis humani redemptio tribuitur Sanguini Chriſti effuſo I. 96.

Peccatum, contra Deum commiſſum, habet quamdam infinitatem. II. 30.

Pecatum non committi, niſi prævia ejus cognitione ejuſque vitandi deſiderio extimulemur, eſt propoſitio damnata ab Eccleſia. II. 89. 90. a Neotericis Caſuiſtis recepta, & propoſita. ib. ejus mala, & peſſimi effectus, ſi admitteretur. ib.

Pelagianorum error de gratia. V. Gratiam Dei.

Pentecoſtes. II. 142. 143. Cauſa, cur Chriſtus Dominus miſerit in Diſcipulos ſuos in die Pentecoſtes Spiritum Sanctum? II. 140. Hiſtoria illapſus Spiritus Sancti in Apoſtolos in die Pentecoſtes. 144. 145. Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes miſſus fuit a Patre, Filioque. 145. & ſeq. Anno, quo Chriſtus mortuus eſt, Pentecoſtes Judæorum non fuit diſtincta a Pentecoſte Chriſtianorum. 146. & ſeq. Quandonam Pentecoſtes Judęorum diſtingui cęperit a Pentecoſte Chriſtianorum? ib. Pentecoſtes anno, quo Chriſtus mortuus eſt, incidit non in Sabbatum, ſed in diem Dominicam. 148. Hora tertia diei Pentecoſtes illapſus eſt Spiritus Sanctus in Apoſtolos. 149. Quid per illam horam tertiam intelligendum ſit? ib. quinam ſit verus ſenſus illorum verborum: Et apparuerunt illis diſpertitę

titæ linguæ, tanquam iguis. 150. & ſeqq. Non ſolum iu Apoſtolos, ſed in omnes Fideles, qui erant iu Cœnaculo effuſus eſt Spiritus Sanctus. 152. 153. receperunt non tantum Apoſtoli, ſed ſinguli Fideles, qui erant in Cænaculo, Donum Linguarum. 156. 157. iu quo ſitum eſſet donum iſtud linguarum? 159. & ſeqq. An iſtud Donum Linguarum fuerit habituale, ſeu perpetuum? an tranſitorium? 160. & ſequ. impugnantur Salmaſius, & Eraſmus, qui autumant, illud Donum Linguarum fuiſſe tranſitorium. ib. Numerus Linguarum, quarum notitiam Apoſtoli per illapſum Spiritus Sancti perceperunt, incertus eſt. 164. & ſeq. Gratia ſeptiformis, ſeu ſeptem Dona Spiritus Sancti. 115. & ſeq. Octo Beatitudines, quæ comitantur dona Spiritus Sancti. 166. & ſeq. Duodenarius Fructus, qui itidem Dona Spiritus Sancti conſequitur. ib. Gratia gratis data, ejuſque novem ſpecies. 167. & ſeqq.

Periodi tam Græcæ quam Latinæ, quæ ex Cyclis ſunt conflatæ. II. 227.

Periodus Antiochena. II. 227. & ſeq. Græco-Romana nuncupata. 228. Alexandriua. 229. Conſtantinopolitana. Victoriana. ibid. Juliana. 230. Noriſiana. Lunifolaris. ib.

Perſarum Imperii origo I. 89. finis. II. 249. Regum edicta in gratiam Judęorum. V. Edicta, Danielis.

Perſonas duas in Chriſto eſſe, duoſque Chriſtos, unum Filium Dei, & filium hominis alterum, Mariam Virginem uon Dei, ſed hominis matrem eſſe, error Neſtorii I. 30.

Petavius minime probatus in eo, quod aſſeruerit, Chriſtum per ſuum ad Inferos illapſum iis impertiviſſe ſalutem, & ſui notitiam, qui, dum viverent, taliter affecti fuiſſent, ut, ſi tunc Chriſtus adveniſſet, ad illius fidem amplectendam eſſent animo parati. II. 108.

Petere, quæ debeamus, ut a Chriſto Pontifice, & Advocato noſtro iu Cœlis, orante pro nobis, accipere mereamur. II. 138.

Petri, & Pauli martyrium. V. Martyrium.

Petrus, teſtis Transfigurationis Chriſti, Collegii Apoſtolici Caput & Princeps. I. 239. & 240. Romam venit anno ſecundo Claudii Imperatoris. 252. & ſeq. duodecimo poſt mortem Chriſti ibid. Romanam Eccleſiam gubernavit per annos vigiuti quinque. ib. cum peccavit, charitatem non amiſit. II. 15. 16. & quomodo. ib. & 88. 89. in epiſtolæ primæ cap. 3. expoſitus. II. 108.

Philippus, Tetrarcha Trachonitidis, urbem Juliæ Auguſti filiæ dedicavit cognomine. I. 96. quando Tetrarcha factus ibidem.

Phaſael a patre ſuo Antipatro fuit Hieroſolymorum, & circumjacentis Regionis Dux conſtitutus. II. 254. ubi loco Chaſaelem, lege Phaſaelem.

Philo Patriarcharum annos numeravit juxta calculum Hebræorum. I. 85. & ſeq. ejus liber de Temporibus apocryphus, & ſpurius. ib.

Philoponus Joannes, hæreticus Monothelita, nullius ponderis author I. 53. 54.

Philoſophi Gentiles vitiis dediti, & ſuperbia elati, virtutes non Deo, ſed ſibimetipſis arroganter tribuebant. II. 2. & 3. aliqui Ethnici quomodo dici potuerint a S. Juſtino Chriſtiani. II. 4. plura hauſerunt ex ſacris veteris Teſtamenti Codicibus. ibid. habuerunt indita Verbi, ſeu veritatis, & rationis ſemina ibid. V. Ethnici.

Philoſophorum doctrina, in quibus diſcrepet a doctrina Chriſti. I. 209. 210.

Philoſtratus cur hiſtoriam Apollonii ſcribendam ſuſceperit. I. 234. centum, & amplius annis Apollonio recentior 235. quos teſtes ſuæ hiſtoriæ laudet. ibidem. Vid. Damis, Maximus, Mægarenes.

Pilatus quo anno Imperii Proconſularis Tiberii Judæam adminiſtrare cœperit. I. 249. procuratione Judęæ abdicatus ante annum trigeſimum quiutum æræ Chriſtianæ. ibid. juſſus Romam proficiſci, invenit Tiberium jam vita ceſſiſſe. ibid. iniqui Judicis iu Chriſtum functus officio, qua morte miſere peremptus. II. 87.

Polygamia poſt diluvium a Deo permiſſa ad ſobolis humanæ incrementum. I. 85.

Pœna, qua nos peccatores, & rei plecti debebamus, commutata eſt in pœnam, quam

quam Chriſtus voluntarie in ſe ſuſcepit. II. 23. & ſeqq.

Pœnitentia, ad juſtificationem per claves Eccleſiæ obtinendam, præparari debent, qui in peccatum poſt Baptiſmum lapſi ſunt. II. 9. & 14. itemque virtutum, & bonorum operum exercitio, ibid. & ſeq.

Pœnitentia ad ultimam vitæ periodum minime procraſtinanda. II. 85. 86.

Pœnitentiæ agendæ omnibus hominibus neceſſitas incumbit. II. 14. de eadem praxis, & diſciplina Eccleſiæ. ibidem & ſeq. ab hæreticis impugnata. 36. V. Satisfactiones.

Pontificatus æternus Chriſti. II. 27. 136. & ſeqq. Vide Chriſtus, Sacerdotium

Porphyrius regium Chriſti ex Davidis ſtirpe genus negavit. I. 47.

Poſſini reverentia erga SS. Patres deſideratur. I. 60. rejicitur ejus ſententia de origine Joſephi. 63. & ſeqq.

Poteſtas judiciaria Chriſti ſe extendit etiam ad Angelos ſive bonos, ſive malos, & quomodo. II. 193. Hebræorum. V. Synedrium, & Judæorum.

Præcepta omnia moralia ab infidelibus ſervari potuiſſe propriis viribus, & abſque gratia medicinali Chriſti, Pelagianum eſt. II. 111.

Prædeſtinati, cum reprobis comparati admodum pauci ſunt. I. 279.

Prædeſtinatianam hæreſim aliquando extitiſſe negatum a pluribus Patribus. I. 292. ejuſque profeſſores in ſectam minime coaluiſſe oſtenſum. 293. ſub hoc nomine falſo calumnia diſcipulis S. Auguſtini impingitur. ibidem. hanc hæreſim nono ſeculo profeſſus eſt Gotteſchalcus Monachus, ideoque damnatus. ib. & 293. V. Gotteſchalcus.

Prædeſtinatianorum error refertur. I. 292. & ſeq. pauci numero fuerunt. ib. V. Prædeſtinatianam.

Prædeſtinatorum ſalus quomodo fieret ſecundum hæreticos Semipelagianos I. 286. 287.

Prædicatio Evangelii quomodo ab Apoſtolo appelletur Stultitia. I. 211. 212. comparatur grano ſinapis. ib. V. Chriſtus, Sacerdotium.

Prædicationis nemo debet aſſumere onus, niſi fuerit purgatus, & in virtute perfectus. I. 207.

Prædicatores Verbi Dei a quibus abſtinere debeant. I. 197. & 207. quid, ſi aliqui ſua perverſitate ſalutem multitudinis præpediunt. I. 214.

Præmiorum, & pœnarum retributio a Chriſto fit homini ſtatim ac moritur. II. 178. variæ de ea ſententiæ referuntur, & refelluntur. ibidem, vera proponitur, & aſtruitur ex Conciliis Florentino, & Tridentino. ibidem, non differtur uſque ad Judicium univerſale. 179. ex Scriptura Sacra, ex traditione Eccleſiæ, ex Sanctorum Patrum teſtimoniis. ibidem & 180. eorum dilatio, & animarum extra Cœlum mora ab aliquibus veteribus Patribus tradita. ibid. poſtliminio revocavit Calvinus proſcriptum ab Eccleſia errorem de dilatione beatitudinis. 281.

Præputium Chriſti etiamnum extat, & ubinam. I. 163. de eo variæ ſententiæ circa locum, quo ad præſens ſervetur. ib.

Præſentationis B. Mariæ V. Feſtivitas: diſtingui debet a Feſto præſentationis Chriſti, a B. Virgine oblati in Templo. I. 3. & 4.

Præſepe Bethleemiticum. V. Spelunca, & Maria Virgo.

Preces Eccleſiæ pro defunctis exiſtentibus in Purgatorio II. 183. conceptæ, quaſi nunc animæ migrarent e corporibus ibid.

Primogenitis in Scriptura Sacra interdum tributum nomen Unigenitorum. I. 24.

Principes Sacerdotum dicti apud Hæbreos quinam fuerint I. 195.

Principes, quamvis fidei hoſtes, verbis honorificis compellari debent II. 80. exempla ib.

Pro, præpoſitio, ex ſolito Scripturæ Sacræ uſu ſignificat rei, aut perſonæ locum, & ſubrogationem II. 25. & ſeq.

Prodigia, quænam tempore mortis Chriſti evenerint. II. 68.

Prophetæ de Chriſto prædixerunt quicquid de eodem credimus, & ſacris

Evan-

Evangeliſtis præluſerunt. I. 132.
Prophetarum vaticinia de Meſſia naſcituro in Bethleem impleta. I. 131. & ex Virgine ib. V. Michææ. Oracula de tempore venturi Meſſiæ male ab Authoribus Ethnicis, & Romanarum rerum Scriptoribus ad Veſpaſianos detorta 132.
Proto-Evangelium perperam Sancto Jacobo adſcriptum. I. 3. & 5.
Pſeudo-Meſſias, nomine Barcochebas: I. 79. ejus mors 80.
Ptolomæus Lagi, primus poſt obitum Alexandri Magni regnavit in Ægypto II. 232. 233.
Puella poſt ſponſalia in domo parentum aliquanto tempore moram facit ante deductionem in domum conjugis. I. 14. nulla tamen Lege apud Hebræos ib. quoto tamen ex quadam conſuetudine, ſeu pro voluntate, & commoditate contrahentium ib.
Pueri, qui ſolo peccato originali obſtricti e vivis exceſſerunt, non fuere, per deſcenſum Chriſti ad Inferos, educti, quia gratiam ſanctificationis non habuerunt. II. 106. patiuntur tantum in Limbo pœnam damni. ib. vel etiam mitiſſimam pœnam ſenſus ib. Baptiſmo non abluti & cum peccato originali decedentes, ſunt ſub poteſtate diaboli, & filii iræ, &c. & non fuere per Chriſti ad Inferos deſcenſum liberati. 113. damnantur propter peccatum originis, ib. eorum pœna, & damnatio in quo ſita ſit controverſum, nec definitum eſt, 114. referuntur variæ ſententiæ ib. de iis Pelagianorum error enarratur, & refellitur, ib. non gaudent ulla felicitate naturali, ib.
Purificationis B. M. V. feſtum ſecundum aliquos circa medium ſexti Sæculi, ſecundum vero alios ab ipſis Apoſtolorum temporibus accerſendum. I. 164. & ſeqq. ſub Occurſus Domini nomine, vel Hypapantis agnitum. ib. &. ſeqq. ex quibus cauſis inſtitutum ibid.

Q

Quartadecimanorum hæreſis. II. 41. unde ortum habuit. 56. damnata ibidem.
Quinquennalium, decennalium, & vicennalium Imperatorum celebratio. II. 125. & ſeqq.
Quintilius Varus ſucceſſit Saturnino in Præfectura Syriæ, & quando, ex obſervationibus Noriſii. I. 104.
Quintilius legi non debet apud S. Lucam, ſed Quirinius I. 103.
Quirinius miſſus ab Auguſto in Syriam, & alias Orientis Provincias, ut indiceret cenſum. I. 102. quo anno eum indixerit. ibid. debellat Homodanenſes, rebelles, ibid. populi cenſum incœpit, ſed intermiſit: continuavit Sentius Saturninus; perfecit Quintilius Varus ib. duplicem fecit Judææ deſcriptionem. 103. quo pacto ſecunda Judææ Deſcriptio facta a Quirinio differat a prima. ib. & ſeq.

R

Reges quot annis Romano in Regno dominati ſint. II. 235.
Regnum Meſſiæ quale ſibi effinxerint Hebræi. I. 131. 137. & ſeq. quale autem revera eſſe debuit. ib.
Regnum Chriſti non terrenum, ſed cœleſte. II. 74.
Remiſſio peccatorum. V. Peccatorum.
Reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit. II. 124. 125. eſt cauſa efficiens reſurrectionis mortuorum. 128. item cauſa exemplaris. ibid. V. Evangeliſtæ.
Reſurrectionis opus potentius inter miracula a Chriſto edita, & ad ejus divinitatem comprobandam. II. 115. negatum a Judæis. ibid. allegorice, ac impie expoſitum a Benedicto Spinoſa. ib. & 105. V. Corpus Chriſti, Chriſtus, Judæorum, Eutychins.
Reſurrectio duplex Sanctorum quænam dicatur. II. 197.
Reſurrectionem mortuorum omnium futuram quomodo S. Paulus comprobaverit. II. 128.

Reſurrectionis mortuorum varia exempla futuræ reſurrectionis comprobant fidem II. 174. V. Filius : item novi Teſtamenti probant plurima teſtimonia . ibidem .

Reſurrectionem impiorum nullam futuram blaſphemavit Socinus. II. 126. & ſeq. ejus error reſellitur. ib. & 101. futuram omnium hominum negarunt inter Judæos Sadducæi 126. & ſeq. inter Chriſtianos plurimi hæretici. ib. a nemine citra apertam hæreſim negari, aut in dubium revocari poſſe oſtenditur. ib. & 128.

Reſurrectio corporum ad pœnam, vel præmium pertinet, & ordinatur. II. 129. cur rejecta a Philoſophis Ethnicis 129. poſſibilis, ſpectata Dei omnipotentia, ibidem. juſtitiæ Divinæ conſentanea. ibidem. a piſcibus, vel feris, & hominibus devoratorum, quia non periit Deo terrena materies, ib. infantum, in ea quantitate carnis, quæ eis, ſi adoleviſſent, acceſſura erat. 130. electorum ſine aliqua corporis deformitate, ſi quam forte, dum viverent, habuerunt. ibid. Martyrum, cum cicatricibus, & vulneribus in eorum martyrio eiſdem inflictis. ib. impiorum. ib. V. Impii, & Corpora.

Retributio præmiorum, & pœnarum. V. Præmiorum.

S

SAbbati violatio, nec per Chriſtum, nec per Apoſtolos, facta. I. 207. & ſeqq. Sabbatum anno quo Chriſtus mortuus eſt, incidit in ſecundam diem Azymorum, vocatumque hac de cauſa magnus dies II. 51.

Sacerdotium, prædicatio Verbi Dei, & animarum regimen cur ſaltem Clericis trigeſimo eorum ætatis anno præſcriptum. II. 195.

Sacerdotium æternum Chriſti. II. 27. 136. & ſeqq. manat ex unione hypoſtatica Verbi Divini cum natura humana ib. V. Chriſti.

Sacerdotium Leviticum, juxta Prophetarum Oracula, abolevit Chriſtus Dominus, & inſtituit Sacerdotium & Sacrificium, ſecundum Ordinem Melchiſedechi. II. 139. & ſeqq.

Sacramenta novæ Legis juſtificant hominem, ut inſtrumenta Paſſionis Chriſti II. 6.

Sacrificium quid. II. 28. ſolemne cur in die Paraſceves, & in Sabbato Sancto ab Eccleſia prætermittatur. II. 84.

Sacrificium oblatum a Chriſto in ara Crucis, non ad Templum, non ad Urbem, non ad Gentem aliquam ſingulariter pertinere, aut arctari poterat. II. 28. par erat toti redimendo generi humano ib. V. Mors Chriſti: præfignratum in ſacrificii veteris Legis. 29.

Saladinus Ægypti Sultanus Latinis Terram Sanctam eripit. II. 102.

Salathiel, & Zorobabel in genealogia Chriſti apud Matthæum diverſi a Salathiele, & Zorobabele, qui in genealogia Chriſtl apud Lucam. I. 66. & 67. V. Jechonias.

Salus multitudinis præferenda paci quorumcumque ſingularium hominum. I. 224. V. Prædicatores, & Animarum Rectores V. Prædeſtinatorum.

Salutationis Angelicæ circumſtantiæ expenſæ. I. 27. & ſeqq.

Salutatio Angelica recitatur a Fidelibus ad recolendum Incarnationis Verbi myſterium. I. 35. non fuit in uſu ante Sæculum undecimum. ib. prima tantum ejuſdem pars tunc cœpit recitari. ib. ſecunda, inſtar appendicis, poſt Sæculum decimum quintum. Ib.

Samaritani plurimo odio Judæos proſequebantur. I. 80. 81.

Samaritanus Pentateuchus in annis Patriarcharum mutilatus, & interpolatus. I. 79. 80.

Sancti in Judicio Univerſali quomodo judicandi. II. 191. 192.

Sanctorum orationes, merita, ſatisfactiones admittimus contra Hæreticos. II. 137. 138. earum valor proficiſcitur ex meritis, ſeu ſatisfactione, & oratione Chriſti Domini. ib.

Sancto Sanctorum in Templo Hieroſolymitano nulli patuit aditus, niſi Summo Pontifici ſemel in anno I. 4.

Sanguis duplex: unus vitalis, & præcipuus; alter ſuperfluus, & degener. II. 122.

Sanguis Chriſti in triduo mortis fuit Verbo Divino hypoſtatice unitus. II. 95. gravit de ea re contentio inter Dominicanos, & Franciſcanos refertur. ib. qui de Corpore Chriſti fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in Corpore Chriſti reſurrexit. I. 100. qui in quibuſdam Eccleſiis conſervatur, miraculoſe de quadam imagine ejus effluxiſſe dicitur. ibid. guttas tamen aliquas, quæ ſecundum ſe non pertinebant ad ejus corporis integritatem, in terris remanſiſſe non improbabile. ibid. in Corpore glorioſo Chriſti. V. Corpus.
Sapientia eſt ratio, & forma judicii, atque in Divinis tribuitur Filio. II. 177.
Saraceni Hieroſolymam occupant. II. 102.
Sathanas per quod temporis ſpatium ligatus dicitur. II. 197. quando ſolvetur. ib.
Satisfactio proprie dicta, tria complectitur, & quæ. II. 23. eadem importat ſatisfactio, quam Chriſtus æterno Patri exhibuit. ib. quam pro nobis Chriſtus exhibuit fuit ad alterum, & quomodo ib. fuit ex adſtricta, perfecta, & rigoroſa juſtitia. ib. & 35. V. Chriſtus, & Meritum.
Satisfactiones, quas a nobis exigit Eccleſia, injurioſas eſſe ſatisfactioni Chriſti impie blaterant, qui refelluntur, hæretici. II. 36.
Satisfactionis ab hominibus profectæ valor pertingere nullatenus poteſt ad gravitatem injuriæ Deo per peccatum illatæ. II. 30. Chriſti dignitas infinita. 35. non potuit Deus eam repudiare. ibid. nec acceptavit ex mera gratia. ibid.
Satisfactionem plenam, & rigoroſam, quam Chriſtus pro peccatis noſtris exhibuit, cohærere non poſſe cum bonitate Dei, miſericorditer nobis condonantis peccata, Socinianum dogma eſt, quod reprobatur. II. 29. & 30.
Satisfieri Deo, nunquam pro peccatis hominum potuiſſet, niſi filius Dei pretium noſtræ redemptionis Deo Patri exhibuiſſet. II. 27. & 30.
Scaligeri lapſus chronologicus notatur. II. 233. 234.
Sceptrum, ſeu regia, & ſuprema poteſtas e tota Judæa gente ſublata tempore Herodis. I. 115. & ſeqq. in alienigenam per Romanos translatum. ibid. in vaticinio Jacobi non de ſolo jure ad ſceptrum explicandum eſt. 123. & ſeqq.
Schelſtratus Emmanuel laudatur. I. 94. & alibi.
Schevet vox Hebraica, & ejus ſignificatio. I. 119. non ſignificat virgam afflictionis, ſed virgam dignitatis, & ſignificat principatum, & Regiam poteſtatem. ibid.
Scotus, & ejus ſchola de acceptatione Dei ex mera gratia ſatisfactionum Chriſti reprobatur. II. 35. & 36.
Scriptura Sacra vulgata declaratur a Concilio Tridentino Authentica, & præfertur ceteris, quæ id ætatis circumferebantur Latinis Verſionibus, non vero præpoſita originariis, ſeu primigeniis exemplaribus Hebraicis, & Græcis. I. 52. 53.
Scripturas Sacras ſumme venerati Hebræi. I. 119. Oracula divina nunquam adulterarunt. ibid. genuinam lectionem ab omni corruptione ſervare immunem conati ſunt. ibid. V. Hebræi.
Scripturæ Sacræ in emendatione Codices Hebraici Græcis præponendi ſunt ex Decreto Congregationis Bibliorum ſub Gregorio XIV. I. 77.
Sedecias, ultimus Davidici ſanguinis Rex I. 123.
Sejanus de ſuſcipienda Religione Chriſtiana obſtinate contradixit Tiberio. I. 258 mortuus anno trigeſimo primo Æræ vulgaris. ibid.
Semipelagianorum hæreſis eſt, Chriſtum promiſcue, indifferenter, ex æquo, & eodem plane ſenſu, & modo tam pro reprobis, quam pro electis mortuum fuiſſe. I. 267. & ſalutem prædeſtinatorum ex ſola humana voluntate pendere. ibid.
Sepeliendi cadavera ritus diverſi enumerantur. II. 92. & 93.
Sepulcrum Chriſti. V. Chriſti.
Sepulturæ Judaicæ ritus. II. 93. & ſeqq. V. Chriſtus.
Series Conſulum Romanorum ab anno Urbis Romæ conditæ. 709. uſque ad annum ejuſdem Urbis conditæ. 754. ideſt, ad annum uſque quadrageſimum quintum Imperii Auguſti, quo anno cœpit primus annus Æræ Chriſtianæ. I. & ſeqq.

Se-

Series Conſulum Romanorum ab anno Urbis conditæ. 754. ſeu ab anno quadrageſimo quinto Imperii Auguſti, quo incœpit primus annus Æræ Chriſtianæ, uſque ad annum ejuſdem Æræ Chriſtianæ vigeſimum ſextum, quo anno baptizatus eſt Chriſtus Dominus. I. a pag. 180. uſque ad pag. 184.
Series Conſulum Romanorum ab anno Æræ Chriſtianæ vigeſimo ſexto uſque ad annum ejuſdem Æræ Chriſtianæ vigeſimum nonum, in quo mortuus eſt Chriſtus Dominus. I. 266. & 267.
Servilia opera. V. Opera.
Siloh, Hebræa vox, Meſſiam ſignificat. I. 118.
Simeon, Sanctus ille ſenex, qui Chriſtum infantem ulnis ſuis excepit, non fuit Sacerdos, ſed laicus. I. 164. non fuit cæcus. ibid.
Simon Cyrenæus incertum eſt, an Gentilis, Judæuſve fuerit. II. 52.
Sinarum gentem per plurima ſæcula ante Chriſtum natum puram, & integram conſervaſſe unius, & veri Dei cognitionem, eidemque ſacrificaſſe; multos item tunc apud eos fuiſſe fideles vera ſanctitate præditos, & miraculis claros, falſa aſſertio eſt, & graviſſimis cenſuris a S. Facultate Pariſienſi damnata. II. 2. & ſeq.
Sinenſium Imperii exordia. I. 89. 90.
Sinus Abrahæ idem, ac Limbus. II. 105. 106.
Sirmondus falſi arguitur. I. 292. 293.
Socini Fauſti duo referuntur, & impugnantur dogmata. II. 17. 22. 23. & ſeq.
Solis eclypſis tempore mortis Chriſti I. 260. 261. quo anno contigerit. ibid. de ea errores Chronologorum aliquorum corriguntur. ib.
Solis maximum deliquium in Paſſione Chriſti. II. 68. de eo vaticinium. ibid. teſtimonia. ibid. quo pacto idem acciderit. ib. & ſeq.
Solſtitia. V. Æquinoctia.
Sopherim, liber Hebræorum, in quo tractatur de maximis, & minimis præceptis ad rectam ſacror. librorum ſcriptionem I. 76.
Spanhemius laudatur. I. 101.
Spelunca Bethleemitica ubinam ſita: I. 127. in ea natus eſt Chriſtus ibid.
Spenceri falſum commentum de Circumciſione, ex Æthyopum, & Colchorum moribus in Judæos derivata. I. 159. 160. item de aliis ritibus in Hebræos ex Gentilibus traductis ib.
Spiritus Sanctus quas in Conceptione Chriſti Domini partes habuerit I. 35. Spiritus Sanctus cur Chriſti pater non dicatur, etiam ſecundum humanam naturam I. 37.
Spiritus Sanctus deſcendit in Chriſtum baptizatum ſub ſpecie Columbæ. I. 187. & cur ſub ſigno ſenſibili. 190. 191.
Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes illapſus eſt in Apoſtolos. Vid. Pentecoſtes.
Sponſalia, in quo diſcrepent a matrimonio. I. 13. & ſeq.
Stella non fuit ſignum naſcituri, ſed Chriſti jam nati. I. 145. non itaque apparuit biennio ante. ibid. fuit a Deo de novo creata. I. 148.
Stola alba beatitudinem ſignificat. II. 181.
Sudarium, quo Chriſti Domini defuncti facies cooperta. II. 94. an unum, aut plura. ibid.
Svetonius emendatus. I. 130.
Suprema, ex ordinatione communis Providentiæ Divinæ, non immediate, ſed tantum mediate proveniunt. I. 215.
Sybilla nulla ſuperſtes erat tempore Auguſti. I. 141. 142.
Syndon, quo Chriſti mortui corpus involutum. II. 94.
Synedrii decreto omnes Judæi parere tenebantur. II. 46. etiamſi in errorem incideret. ib.
Synedrium Judæis advocare non licuit, ex quo, nato Chriſto, ſupremam judiciariam poteſtatem, ſub jugum Romanorum miſſi, amiſerunt. I. 121. 122. incertum an perſeveraverit uſque ad Herodem. 124. nequaquam conflatum ex viris ſelectis ex ſola Tribu Judæ, ſed ex omnibus Tribubus. ibid. penes illud non fuit ſuprema poteſtas, ſed penes Reges, & Pontifices. 125.
Synodus Moguntina contra Gotteſchalcum. I. 293.

Ta-

T

Tacitus falſi convictus, ubi ritus Judæorum non a Deo, ſed a Moſe inſtitutos affirmat. I. 157. & 158. prodigioſa de Judæis commenta fingit. ib. in hiſtoria Judæorum peregrinus, & hoſpes. ibid.

Tanaquillus Faber, Teſtimonii, quod de Jeſu Chriſto dat Joſephus Hebræus, impugnator, refellitur. I. 227.

Tatianus hæreticus blaſpemavit, Chriſtum natum non eſſe ex David ſecundum carnem. I. 47.

Templariorum Ordinis inſtitutio. II. 102.

Templum Jeroſolymorum funditus dirutum ſub Tito, I. 117. per Titum ſolo æquatum. I. 133. non potuit per Julianum Apoſtatam inſtaurari, portentis exterritum. 134. quoto anno Mundi cœptum. II. 246.

Templum Pacis Romæ ipſa nocte Nativitatis Chriſti ſubito corruiſſe merum eſſe figmentum oſtenditur. I. 140.

Tempus Meſſiæ. V. Meſſiæ.

Tenebræ in morte Chriſti. I. 260. II. 68.

Tentatio Chriſti in deſerto. V. Chriſtus. & diabolus.

Tentationi Diaboli quilibet homo obnoxius, 201. 202. maxime vir ſolitarius. ibid. V. Diabolus.

Tertullianus redargutus, quod dixerit, Joſeph cognoviſſe Mariam poſt partum, I. 23. 24. quando ſcripſit librum de Monogamia, jam a Fide Catholica deſciverat. ibid.

Tertullianus quo pacto intelligendus, dum ait, Cenſum, naſcente Chriſto, peractum fuiſſe ſub Sentio Saturnino, Syriæ Præſide. I. 104. & ſeq.

Teſtamentum novum ab Hieronymo juſſu Damaſi Pont. Græcæ fidei redditum. I. 64.

Teſtes Transfigurationis Chriſti, tres e Cœlo, tres etiam de terra. I. 249. V. Elias, Moyſes, Pater æternus, Petrus, Joannes, & Jacobus.

Theodotion, & Aquila Judæi Proſelyti de induſtria in ſuis Verſionibus quamplurima Sacræ Scripturæ loca, quæ Chriſtianæ Religioni favebant, immutarunt, mutilarunt, interpolarunt. I. 18.

S. Thomas in Summa quæſtiones, quæ ad criticam diſciplinam, & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinent, diſcutiendas non ſuſcepit. I. 149.

Thomiſtæ quam notionem exhibeant gratiæ ſufficientis. I. 267. & ſeqq. in quo differant a Moliniſtis. ibid.

Thomiſtarum, & Moliniſtarum ſententia de Auxiliis coram Sede Apoſtolica acerrime diſcuſſa. II. 95.

Thomiſticam doctrinam a Janſeniſmi labe qui vindicarint. I. 175. 176.

Tiberii Imperii duplex Epocha; aliud imperium ejus, quod dicitur Auguſtæum, aliud, quod nuncupatur Proconſulare. I. 168. utriuſque differens initium. ib. & ſeq. ex hac duplici Epocha Baptiſmi Chriſti annus optime educitur 170. mors. 178. ab Auguſto factus conſors Imperii. 183. & ſeqq. Chriſtum divinis honoribus afficere voluit. I. 258.

Timor ſanctus eſt totius pietatis, & humilitatis Chriſtianæ fundamentum, ſinceræ pœnitentiæ fructus, bonorum operum, ac virtutum exercitium. II. 9. excuſſus penitus ab hæreticis. ibid.

Tiſri primus menſis annis civilis Hebraici circa Autumnum. II. 38.

Trajani, Imperatoris Pagani, & in infidelitate, & impietate ſua mortui, precibus S. Gregorii ex Inferis liberati, narratio fabuloſa. 108. 109. Chriſtianorum fuit acerrimus perſecutor. ib. de eadem narratione S. Thomas expoſitus, & illuſtratus. 110.

Transfigurationis Chriſti teſtes convenientiſſimi Moſes & Elias: Petrus, Joan. & Jacobus I. 239. exponuntur rationes hujuſcemodi convenientiæ, ibid. & 240. V. Teſtes.

Transfiguratio Chriſti. V. Chriſti.

Tranſubſtantiatio Panis in Corpus, & Vini in Sanguinem Chriſti, probat Chriſti Corpus poſt Reſurrectionem non remanſiſſe exangue. II. 119. & 120. de ea perpetua Eccleſiæ doctrina, & conſenſus. ibid.

Tres Soles viſos, qui paulatim in eumdem Orbem coiverint, tempore Nativitatis Chriſti, commentitium eſt. I. 140.

Tri-

Tribuum, & familiarum apud Judæos diſtinctio accurate adhuc ſervata tempore Herodis. I. 124. 125.
Trinitas Sacra tota concurrit individua operatione ad opus Conceptionis Chriſti. I. 41.
Triſtitia nullo modo ſtare poteſt, & cohærere cum vera, & perfecta beatitudine. II. 64.
Turris Babylonica. II. 241.

V

Valentini Concilii Patres non negant, Chriſtum mortuum eſſe voluntate antecedenti pro omnibus omnino hominibus. I. 290. & ſeq.
Vaticinium. V. Jacobi.
Vaticinium Michææ in Chriſto impletum I. 231. & 235.
Verbum Divinum non veram, ſed phantaſticam, & apparentem ſumpſiſſe carnem, vel eam e Cœlo detuliſſe; nec ipſum ex Maria fuiſſe genitum, ſed in opinione duntaxat apparuiſſe, atque virgineo utero, tanquam canali, uſum eſſe, hæreſis fuit Manichæorum, Cerdonianorum, Marcionitarum, Valentinianorum, & Appellitarum. I. 37.
Verbum in Chriſto vices animæ ſuppleſſe Arianorum error fuit. II. 65. nequaquam loco animæ fuiſſe, quibus momentis contra Apollinariſtas, & Eunomianos evincatur. 96. quo ſenſu dici poſſit a carne Chriſti mortua diſceſſiſſe. 97. 98.
Veris initium unde ſumptum apud Hebræos. II. 38.
Veſpaſianus nulla perpetravit miracula. I. 236.
Veſpera apud Matthæum non deſignat finem Mundi, ſed extremam vitæ cujuſlibet periodum. II. 181. 182. quo tempore ſit privatum judicium. ibid.
Vicennales. V. Quinquennalium.
Vir, & conjux non important ſponſalia de futuro, ſed matrimonium jam contractum. I. 12. & ſeqq.
Virginis partus non ſtatuitur ab Iſaia, tanquam ſignum proximæ liberationis a duobus Regibus, qui Judæam infeſtabant: ſed velut ſignum conſervationis familiæ David. I. 23.
Virginis apparitio, quam puerum in gremio geſtantem Sybilla Imperatori Auguſto in aere oſtenderit, commentitia eſt I. 141. & ſeq.
Virgo quæ apud Hebræos in domo patris fornicabatur, lapidibus obruebatur; & ſi Sacerdotis filia eſſet, flammis abſumebatur. I. 8.
Virtus mentis. V. Mentis.
Virtutes perfectæ apud infideles reperiri non poſſunt. I. 2. & 3.
Virtutum omnium clariſſima exempla habemus in Paſſione Chriſti. II. 36. 38. 66.
Viſio beatifica. V. Joannes XXI.
Unigeniti in Scriptura Sacra interdum vocantur primogeniti. I. 24.
Voluntas Dei antecedens, & conſequens. V. Dei.
Voluntatum contrarietas, & repugnantia intelligitur, quando ea eſt circa eandem voluntatem. II. 61. & 62. non fuit in Chriſto ib.
Voluntates duas, ac duas operationes eſſe in Chriſto Catholicum dogma eſt. I. 30. contra Monothelitas, Chriſto humanam voluntatem, & operationem abjudicantes. ibid.
Vox, Omnis, in Scriptura Sacra ſæpius non ſingulos, ſed plurimos ſignificat. I. 52.
Uriam, virum Berſabææ, minime conſtat fuiſſe Sacerdotem. I. 50. non habuit filium Nathan, qui fuit Davidis ibid.
Uterus prægnans mulieris poſt tres menſes tumens apparet. I. 9.

Z

Zorobabel. V. Salathiel.